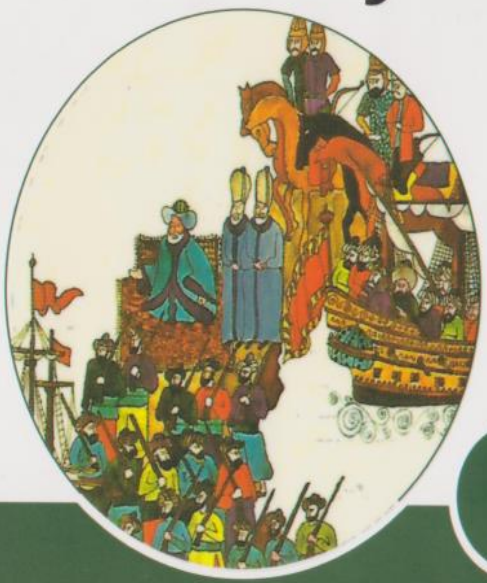
Erol TOY

Kuzgunlar ve Leşler

I

ULAK

1

Erol TOY

Kuzgunlar ve Leşler

Ulak Yayıncılık: **40**

Kuzgunlar ve Leşler Cilt: 1 / **EROL TOY**

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No; 16997

Genel Yayın Yönetmeni: ***İbrahim Horuz***

Kapak Tasarım: ***İnci Eksen***
Redaksiyon: ***Bekir Düzcan***
Kapak İllüstrasyon: ***Mehmet Sönmez***

Baskı - Cilt: ***Ofis Matbaa*** Yayın Kağıt San. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Işık Sanayi Sitesi
No: 19 Blok Z-1 Topkapı İstanbul
Sertifika No: 14973

Baskı Ocak 2017

Bu kitabın tüm yayın hakları Doğu Kitabevi'ne aittir.

Tanıtım ve referans için yapılacak alıntılar dışında çoğaltılamaz, Kültür Bakanlığı Telif Hakları Sözleşmesi gereği yayınevinin iznini gerektirir.

ISBN 978-605-9588-29-4
Ulak Yayıncılık Doğu Kitabevi'nin yayın markasıdır.

ULAK YAYINCILIK
Cağaloğlu Yokuşu, Narlıbahçe Sokak, No; 6/1
Cağaloğlu-İstanbul
İletişim; 0 212 527 29 26
www.dogukitabevi.com

Kuzgunlar ve Leşler

Erol TOY

Şalvarı şaltak Osmanlı,
Eğeri kaltak Osmanlı,
Eken yok, biçen de yok,
Yiyende ortak Osmanlı.

BİR

Çakşırının düğümünü yokladı. Elini papağına vurdu. Çömelip yuvanın çevresini düzeltti. Çeliği uzun uzun ortaladı. Dikkatle yerleştirdi. Dikildi. Apıştı. Çomağını iki eliyle kavradı. Ucunu yuvaya daldırdı. Okkaladı. Yaylandı. Annacında dizilenlere baktı. Kuşkulandı. Çomağı yuvadan çekti. Adımlamaya başladı. Altıncı adımı büyüttü. Andon'a çarpınca, sırıttı. Andon sarsılarak geriledi. Dimitri, direnecekken, kolundan çekiştirdi Tuğrul.

- Bırak.

- Baksana hile yapıyor.

- Savurtuncaya çakalansın. Acısını sonra çıkartırız.

İtekleşmeye hazırlananlar duruldular. Döndü. Yuvanın başına ulaştı. Çomağını okşaladı. Yerleştirdi. Gözlerini kırpıştırarak, bekleşenleri süzdü. Her kırpıştırmada büyüdü bekleşenler. Büyüdü, büyüdü... Her biri bir dudağı yerde, bir dudağı gökte masal arabı gibi alanı kapladı. Bir solukluk yer kalmadı çevresinde. Yüreği pırpırlandı. Bileklerinde bir gevşeme sezinledi. Dizleri boşaldı. Çomağı avuçlarında yitti. Kaygan, yumuşak bir akışın ürküntüsüyle irkildi. Kulakları-

nın zongultusunu istedi. Çomağı yitirmekten korktu. Gözlerini kapadı. Yüreğinin gümbürtüsü, parmaklarını tokmakladı. Çomağın sertliğini sezinledi bir an. Savurdu çeliği...

Gözlerini açtı. Geriye doğru koşuşan oyundaşları, küçüldü, küçüldü... Her biri, parmak boyuna indi. Çelik üstlerinden vınlayarak aştı. Kolları, bacakları dağınık, üstüste sepelendiler. Yüzünde bir yengi sırıtışı resimleşti. Çomağını bağrına bastı. Bacaklarının kasıntısını, paytak yürüyüşünde dengeledi. Kendisinden önce çeliğin başına ulaşanlara sokuldu. İnanmaz inanmaz bir ona, bir alanın öbür ucuna uçan çubuğa baktılar. Sırıtışını biraz daha yayarak, hızlandı. Bakındı. Sokak, bahar ılımında, tembel bir uyuklamayı sürdürüyordu. Güneş, evlerin bir avuçluk camlarında kıvranıyor, sinekler at pisliklerinde gölgeleniyorlardı. Çeliğin iki yanını eliyle yokladıktan sonra başını kaldırdı:

- Sokak var mı?

Dimitri, yere yapışmışçasına uzanan çeliğe baktı. Keyifle yalandı. Yüzünde alaylı bir gülüşün kıvancı yandı.

- Anan güzel mi?

Güzel olmasa, babası alır mıydı, dedi Burak. Sormak hakkı.

Bizim de, izin vermemek hakkımız elbette, diye atıldı Andon.

Mıgır, omuzlarını silkti. Çomağını okkaladı.

- Benim için daha iyi!..

İyi de ne sallanıyorsun. Hadi savurt bakalım, kışkırtmasıyla sırtını sığazladı Dimitri.

Tuğrul, çeliğin durumuna göre Mıgır'ın zorlanacağını anlamıştı. Bakındığını görünce;

- Ben senin yerinde olsam, yandan eşerdim.

- Sağol oyundaş. Ben de öyle düşündüm.

- Kıpırdattın mı, yandın, dedi yayvan yayvan Dimitri.

- Ama bir de çarptım mı, yanan sensin. Daha şimdiden geçtim seni.

- Bekle geçtin!...

Tuğrul'un dediği gibi, çeliğin iki parmak ötesine sapladı çomağını. Yandan toprağa girerek, çubuğun altını eşti. Yanladı. Dizini toprağa dayadı. Çeliğin ucuna dokundu. Bir karış üç parmak boyundaki çubuk, taklalanarak yükseldi. Zıpladı Mıgır. Çomağını savurttu. Kaçışan çocukların arasından ok örneği uçtu çelik. Alanın öbür başında tekerlenerek iki taşın arasına girdi. Mıgır, şallak mallak bakınanların yüzüne güldü. Dimitri'nin sırtına bir yumruk attı.

- Eh, pes mi?

- Hay anan öle... Ülen dün burda ağlaşıyordun, uğursuzluk diye. N'oldu?

Mıgır, kabuğu soyulmuş, cilalı düzgünlüğüyle dümdüz ışıldayan ayıt çomağını savurdu. Tuğrul, tümünden önce atıldı;

- Hüner bilekte değil, çelikte mi demek istersin?

- İşte ortada... Kötü söğüt çomaklarıyla hep beni anırtıyordunuz köyün ortalık yerinde.

- Şimdi sıra Dimitri'de desene, diye sordu Burak.

Siz biliyordunuz bu pisin oyun edeceğini. Beni o yüzden ilk safa sürdünüz değil mi?

- Az biraz bilirdim, dedi Andan. Bilirdim ya, böyle ikincide tümünüzü ardından baktıracak bir pehlivanlık göstereceğini bilmezdim.

- Eh, alet işler, el öğünür. Hadi bakalım Mıgır, üçüncüyü vur da, sıramızı belleyelim, dedi Burak.

Biz sıramızı bellemeden, bu geçmişimizi belleyecek, diye atıldı Tuğrul. Dimitri çeliğin iki arasına sıkıştığını tümünden önce görmüştü. Ördek vaklamasını andıran gülüşüyle zıpladı.

Hemen kaygılanmayın oyundaşlar. Üçüncüyü vurabilirse, ben anırmaya hazırım.

- Aramızdan birinin gönüllü çıkması iyi, dedi Burak. Sonra durumu gördü. İşin zor yiğit. Biz avara konuşurmuşuz. Üçüncü zorlayacak seni.

- İki yeter bana, dedi. Aştığı alanı gözleriyle ölçümleyerek Mıgır. Çok bile.

- Öyle güvençli durma bakalım, dedi Andon. Daha ne Tuğrul, ne Burak ne de ben attım!. Bir rastgelirse. Dimitri'yle anırma yarışı yaparsın ki, köylü başınıza toplana.

Mıgır, çeliği denetleyince, durumun güçlüğünü anladı. Vazgeçip, direnmek arasında ikircimlendi.

Kilisenin papazı kapının önüne çıkmış, güneşleniyordu. Çocukların kendi aralarında dalgın oynadıklarını görünce gülümsedi. Gözlerini kıstı. Sevecen sevecen iteklemelerini gözledi. Kulaklarında yankılanan sesleri dinledi. Başını kaldırdı. Güneş gözlerine girince, kirpiklerini yumdu. Gerdanının kırışıklarında, ince bir okşayış gibi gezindi gün ışığı. Ak yakasının düğmesini açarak, bağrını ısıttı. Sırtını kalın, her köşesine bir havari oyulmuş ceviz kapıya dayadı. Sağ ayağını bükerek, bedeninin ağırlığını sol ayağına verdi. Gün ışığı, bağrından yüreğine, ağzından midesine yol aldı. Kilisenin serin loşluğunda belli belirsiz sızlayan kemikleri ısındı. Sızılar yerini, tatlı bir karıncalanmaya bıraktı. Göz pınarlarında ince bir aydınlık duygusuyla, gözlerini sımsıkı yumdu.

Mıgır, iki taşın arasına uzanıveren çeliği kurtarmanın yollarını ararken, papazı gördü. Haç çıkardı. Dudaklarının ucuna gelen sövgüyü yuttu. Omuzlarını kastı. Hafif kamburlaştı. Yakaladığı bir boşluğu değerlendirdi. Vurdu çeliğin ucuna. Çubuk döndü. Dönerken yapıştırdı çomağı. Pek havalanmadan birkaç adım savruldu çelik... Töperlenerek durdu. Mıgır başarmış olmanın kıvancıyla yalandı. Kendi çeliğini parmakları arasında döndürmekte olan Tuğrul'a:

- Hadi bakalım, sıra sende, dedi.

Tuğrul, Dimitri'yi çoktan aşan Mıgır'ın izini gözkararıyla ölçümledi. Omuzları düşük, yuvaya yöneldi. Çocuklar, ardarda dizildiler. Tuğrul, çeliğini yerleştirirken, suskuyla dikildiler.

Suskunun ortasına uzaktan uzağa çan sesleri saplandı. Papaz ilkin bir gözünü açtı. Çevresini dinledi. Sonra ayağını indirerek doğruldu. Kulak verdi suskuya. Tuğrul, çeliği savurttu. Üçüncü sırada bekleyen Burak, havada kapınca, bir çağrışmadır koptu. Papaz, irkildi. Dinlediğini kaçırmanın öfkesi, şarap alı yanaklarını zonklattı.

Tuğrul'u çevresine alan çocuklar, sevinç çığlıklarıyla kutluyorlardı. Papaz, susacaklarından umudunu yitirince, köşeye ilerledi. Kilisenin kunt, yığma duvarları susku perdesi gibi ardında kaldı. Sağ kulağını daha iyi duymak için eliyle büyüterek dinledi. Belirsizliğine karşın, çanın uzak düm tekini ayırdı. Geç kalmışlıkla dikildi. Tez adımlarla, döndü. Kapının ağır tokmağına sarıldı. Omuzlarcasına yüklendi kapıya. Yanı başında beliriveren bir iri gölgeyle duraksadı.

- Öğlen şeriflerin hayrolsun ağa!..

- Hayırlı günler olsun peder.

Yan dönerek, Kethüda'nın gözlerine baktı. Adamın ak-

lındakini söylemeden çözmek isteğiyle tutuşuyormuş gibi durdu bir an. Sonra, oyunlarını unutup kilisenin gölgesinde derlenen çocuklara bir göz attı. Sevecen sevecen üstlerinde dolaştırdı bakışlarını. İçinde beliren isteği unuttu. Bir yanılma tutkusu çöreklendi yüreğine. Kulağının ağır işitirliğiyle umutlandı. Yüzünde her zaman asılı duran gülümseyen ve bağışlayan İsa resmi yeniden dondu.

- Girmez misiniz, dedi kapıyı ardına değin açarak.

- Subaşı Ağam, az biraz sizi buyurmakta.

- Buyruğu başüstüne... Kapıyı çekti. Döndü. Gidelim. Ağamızı bekletmeyelim.

- Demekteler ki, vaftiz defterini de nice bir zahmetse getirsinler.

- Hay hay!...

İçeri girdi. Sıraları yüksek arkalıklı alçak sandalyeleri, kürsüyü geçti. Haça gerili İsa mozayiğinin önünde diz çöktü.

- Rabbim, dedi. Rabbim, çocukları sen koru.

Ardından bakılıyormuşçasına ensesi kızıştı. Zıplayıp doğruldu. Günah çıkarma hücresinin ardındaki meşin perdeyi kaldırdı. Yer yer pörsümüş, yer yer soyulmuş, sahtiyan ciltli eski, ağır defteri kucakladı. Sırtının kamburunu attı. Davrandı. Kapıya ulaştı. Kethüda kapının önünde bekliyordu.

Yan yana yürüdüler...

Sokak birden canlandı. Camlarda oynaşan gün ışığı keyfi kaçmışçasına kırıldı. Pencereler açılıp kapandı. Kapılar arkalarına dayandı. Her kapının aralığına birer Meryem yontusu gelip yerleşti. Papaz, her birinin gözüne, oğlu çarmıha gerilmiş, anaya bakar gibi baktı. Kadınların yüreğinde bir düğüm hıçkırıklaştı. Doyran, Sirarpi ve İren kilise alanına fırladılar. Her biri oğullarının elinden tutarak, çekiştire

çekiştire eve döndüler.

Anaların korkulu ivecenliğine kaygılı kaygılı baktı Tuğrul'la, Burak. İkisi için pek büyük olan alana çevirdiler bakışlarını. Tuğrul acılı acılı;

- Oyun bitti, dedi.

- Kıstırırlarsa, onlar için yeni başlayacak...

* * *

Subaşı Kethüdası Ali, Peder Onnik'in yanında suskun yürüdü. Subaşı gediğine vardıklarında, Peder Yoannisdis'le, İmam Tahir Efendi'yi bekler buldular. Subaşı yer gösterdi... Peder Onnik, Yoannisdis'in yanına çöreklendi. İmam Tahir Efendi tesbihini şakırdatarak elini göğsüne götürdü.

- Hoş gelmişsiniz mirim!...

- Hoş gördüm Molla... Bir hayır işe çağırmıştır bizi Subaşı Efendimiz, ama ne?

- Ben de siz gelmeden önce, bundan söz ediyordum, dedi İmam. Köyümüz bereketi elverdiğince, devletimize çeri sunmuştur. Tanrı'ya borçluyuz ki, pek çok karakullukçumuz bulunduğu gibi, çavuşlarımız, paşalarımız da övüncümüz olmuşlardır. Ancak, geçen yıl da belirttiğimiz üzere, gayrı uzunca bir süre bizim defterimiz açılmamalı.

- Defterlerimiz açıktır Molla Efendimiz, dedi Papaz Yoannidis. Köylük yerdir. Oğullarımız acemi oğlan ocağına yazılıp erlerimiz tımarıyla gittiğinden, babasız ocağımız çoktur.

- Çok olanda da yeni yeni acemi oğlan filizlendirmeye gücümüz yoktur, diye tamamladı İmam Tahir Molla. Olmadığından, Turnacıbaşı Ağamız, bu yıl köyümüzün kıyısın-

dan daha bereketli yerlere varmalıdır. Elbet buyursunlar!... Bir tas ayranımız, bir banam aşımız, yüreğimizin saygısı gibi bollaşır. Ne var ki, oğul istemesin bizden. Oğulumuz, yozdur. Derim ki karşı çıkalım Turnacıbaşı Ağamıza. Subaşımız başta olmak üzere, anlatalım köyümüzün durumunu.

Subaşı, hiç sesini çıkarmadan bakınıyordu. Onun sessizliği, İmamın ivecenliğini daha bir arttırdı. Sanki bir bildiği varmış da, onlardan gizliyormuşçasına duruşu, ürküttü onu:

- Elbette yüce devletimize asker gereklidir. Bugün nice bir gerekliyse, yarın da gerekecektir. Kovanlarımızı kurutur, oğulu yozdurursak, tümden eli kolu boşta kalırız yarın. O yüzden, benim dediğime katılacağınızı sanırım.

- Bize denilecek söz kalmamıştır Molla efendimiz, dedi. Peder Onnik. Buyurduklarınız kutsal kitabımızın buyurdukları ölçüsünde doğrudur. Yazık ki, geçen kez Turnacıbaşı Ağamızı hoşnut kılamadık. Kendi hoşnutsuzluğumuzdan. Devlet gereksinimi için varlığımız armağandır. Ne var ki, sizin de buyurduğunuz gibi, oğulumuz yozmak derekesine gelip dayanmıştır. Gencecik kızlarımız yiğitsiz, otuzuna varmamış tazelerimiz duldur. Yirmi yıl önce, kilisemiz vaftiz àvazesinden inlemekteyken, bebe çığlığına hasret kalmıştır ki, anlatılamaz.

- Anlıyorsun değil mi nice bir yangının ortalık yerine varmaktayız. Subaşı Efendi, dedi Molla Tahir.

- Sınırlarımızda mübalağa karmaşa olması gerekli ki, köylerimiz böyle yeli çekilmiş körük örneği pörsüsün. Gayri sen bilirsin. Biz bunları Turnacıbaşı Ağamıza eğittiğimizde, yanımıza yandaş, ardımızda arkadaş olmazsın ki, bir iyice yer tutsun dileklerimiz. Sen dudağını hıncıp dişinin arasın-

dan "cık" dedin mi, bunca sakalı kabaya yalancı gözüyle bakar Ağa efendimiz. Ve dahi, oğulumuzu bir iyice yozlatır. İmdi, köyümüzün din ve devlet kubbesinin dört direği olaraktan, ağızbirliğimiz bir çizgide birleşmiş m'ola? Dediklerimizi dersin he mi?

Subaşı, deminden beri söylenenlerin hiçbirini duymamışçasına gözlerini kırpıştırdı.Tek tek yüzlerine baktıktan sonra ağır ağır;

- Turnacıbaşı Hasip Ağa önden ulak yollamış. Buyurmaktalar ki, reaya toluluklarının tümü kendi tapınaklarında toplansınlar. Toplanan kul, kendi kurallarınca sayılıp denetlenecek. Yasa uyarınca, genel deftere geçirilip, kadı kaydına alınacak. Bize öyle gelmektedir ki, sizin kaygılarınızı devletimiz de duymaya başladı. Bu yüzden, reayasının sayısını kadı kaydına geçirmeyi düşünür. Şimdi varınız. Topluluklarınızı kiliselerinizde toplayınız. Hasip Ağa efendimiz onur verdiklerinde, biz dahi birlikte varıp, sayım işlerinde kendileriyle bile bulunmakla yükümlüyüz.

- Subaşı ağam, dedi Molla Tahir. Siz gelişin anlamını bizden iyi bilmektesinizdir. Eğer sözleşmemizden aykırı bir durum doğarsa, Tanrı katında sizi sorumlu tutarız.

- Biz sorumluluğu Tanrı'nın vekili efendimizin buyruklarıyla yükümlenmişiz Molla efendimiz. O yüzden kaygılarınıza katılamamaktayız. Ve dahi, bilgimizin tümü, reaya sayımından oluşmaktadır. Bize yollanan ulağın bildirimi, budur. Ondan ötesini öğrenmek de, düşünmek de, hakkımız ve dahi haddimiz olmamıştır. Kul tayfasının yükümü neyse, alın akıyla bunu uygulamayı düşünürüz. Buyurduğunuz gibi, bir bilgimiz olsa, oğlumuzu yozdurmamak elbette boynumuzun borcu. Oysa, siz de biliyorsunuz ki, kö-

yümüz reayası, verilebilecek olanı fazlasıyla vermiştir. Dul karılarımızın bir oğlu kaldıysa elinde, kendini mutlu saymaktadır. Efendimizin acıması da yüce Tanrınınki gibi sonsuzdur. Bütün bunları biliyorken, tutup da kendi konağını kundaklamaz.

- İçimize güven vermektesiniz Subaşı ağamız. Madem buyruk, eğittiğiniz üzredir, hemen varıp topluluklarımızı çağrılayalım, diyerek kalktı Peder Onnik.

Peder Yoannidis, onu izledi anında. Defterleri kucağında, gediğin kapısına varmışlardı ki, Subaşı, kethüdasına işaret etti;

- Defterler bizimle bile kalsın.

Kethüda Ali, ikisinin de kucağından defterleri çekip aldı. Yaşlı papazlar, kaygıyla Subaşı'nın yüzüne baktılar. Bir yanıt gelmeyeceğini anlayınca sokağa çıktılar.

Tahir Molla, latasının eteklerini belinde top ederek, arkalarından yetişti. Çakşırının hemen altından başlayan yün çorapları, yaz kış ayaklarından çıkarmadığı meslerine değin, çiçek tarlası gibi uzanıyordu. Yan yana ilerleyen iki ihtiyarın arasına girdi. Tesbihini, tam belinin ortasında kocaman bir kambur gibi toplanan eteğinin üstünde çekerek, bir süre adımlarına uydu. Sonra;

- Bizim yetmez aklımıza soracak olursanız kocalar, bunun ardında bir iş var deriz. Abdi Subaşı kolaylıkla böyle tilki gibi sırıtıvermez. Sırıtmışsa, altından bir oyun çıkar gibime gelir.

- Geçen bahar anlatmıştık durumu Turnacıbaşı efendimize, dedi Yoannidis. Kendi yüce gözleriyle de sözlerimizin doğruluğunu görüp saptamışlardı. Şimdi yeniden turna dermeye bizim köye geliyor olması, anlaşılır gibi değil.

- Geçen yıldan bu yana değişiklik olmadı ki, diye sürdürdü Peder Onnik. Topluluğumun insanları yine aynı. Bir artmadık, desem yalan olmaz.

- Kocalar, artacağımız da yok bizim. Hani savaş yılları olur. Er tımarlıya ya da sancak altına gider yasa uyarınca, kesilir ya vıyaklama, ona döndük. Döneriz de bizim bildiğimiz. Giden dönmeyende, avrat neylesin? Birbirinden aşılanmaz ki döl dediğin. Cins kısrağa, küheylan aygır gerek. Olmayanda, ne ses var evlerden, ne artış çıkarabilir defterden. Buna bir çare bulmak gerek. Böyle giderse, dölü kuruyacak Al-i Osman'ın. Kuruyacak da Nemçelisi İspanyolu üstümüze yürüyecek. Ve dahi yürüdüğünde, önünü kesecek yiğit, ardını tutacak çeri bulamayıp buralara değin gelecek. Böyle de kıran komaz ki devlet kendi mülküne. Gençliğimde hiç böyle değildi işler. Yeni mollalığımı bilirim. Sizin de yeni papazlığınızı. Turnacıbaşımız Veysel Ağa'ydı o zamanlar. Bir uğradığı köye, beş yıl sonra ya uğrar, ya uğramazdı... O beş yıl içinde de, neler neler olurdu öyle ya... Koç koyunu kaç keş aşar, kızdan kızandan kaç bebeğin beşiğini sallardı avratlar. Ey, n'oldu bize işdaşlar... N'oldu ki, Turnacıbaşı adını duyduk mu, dudaklarımız uçuğa kesmekte, eldeki gidecek diye!... Öyle ya, eldeki gidecek. Oysa eskiden fazlasını verirdik... Fazlasını verir, bir gün biz de bir paşanın köydeşliğiyle onurlanırız derdik. Köydür, niceyse fazlasını barındırmak alasız!... Ama, devran değişmiş olmalı... Çok bir değişmiş olmalı kocalarım ki, köyümüzde bir yiğit dursun diye, yüreğimizin yağı erimekte.

- Çok doğru buyurdunuz Molla Efendimiz. Gün günden sönmekte ocaklarımız. Çevre köylere de bakamaz olduk. Metropolit bizi topladığında baktım herkesin derdi aynı. N'etsek, dağlılar gibi yaşını dolduran kızları cariyeliğe

mi satsak diyenlerimiz bile oldu. Hani Çerkezlikle, Gürcülüğe akrabalığımız olsa, gözümüzü yumup dehleyelim.

- Ne var ki, bunu uygulamak zorunda kalacağız sanırsam Peder Yoannidis, dedi Peder Onnik. Bunca taze ve dahi olgun kadını rahibeliğe yazmaya kalksak, manastır yetişmez.

- Biz bizden geçtik kocalar. Bunu düşünmüyor muyuz, aklımız kafatasımızın tavanında çelik çomak oynamaya duruyor. Bire bunca eksik etek, nice yola getirilebilir? Yiğitsiz kaldı mı bir köy, korkarım bir kızıştıklarında sizi de bizi de tanrı evinde kıstırıp, er niyetine bir tüketirler ki!...

Vay başımıza gelen. Bunca zaman din gayretine düştükten sonra bir de ırzımız kırık gittik mi yüce Tanrımın annacına... Bir yol bulmalıyız efendiler. Tezden bir yol bulunmalı, köyümüzü karılar ve dahi kocamışlar topluluğu olmaktan kurtarmalıyız.

- Bizim tarihlerimizin yazdığına göre, salt kadınlardan oluşan bir toplum varmış eskiden. Molla biraderimizin buyurdukları gibi, kızıştıkları zaman çevreye baskın verir, er niyetine kimi ele geçirirlerse, işlerini gördürürlermiş. Doğurdukları erkek olunca da acımasız öldürürlermiş.

- Tarih, doğru söyler Onnik Peder. Çok bir doğru söyler. Kimbilir o köy de bizimki gibi erkeksiz kalmıştır. Kalınca, insan dediğin yol arayacak. Vay başımıza gelen... Böyle giderse bu devran, gelecek olan da bu sizin tarih kitaplarının yazdığından beter ola ki, Al- i Osman cenk için yolara düşmekteyken; er için at binip pusat giye...

Yoannidis, kendi kilisesinin önüne geldiğinde kollarını tuttu;

- Defter de elden gittikten sonra, ben karanlıkta yürü-

yor gibiyim, Molla Efendimiz. Acaba aklınıza bir çare geliyor mu?

- Bence veletlerin tümünü dağ yukarı salalım. Turnacıbaşı gittikten öte haber iletip, toplarız.

- Ya yollar tutulduysa, dedi Onnik. Tümden habersiz kalmaz mıyız?

- Durun, diye zıpladı Molla Tahir. Elini sarığında dolandırdı. Kendince bir takım hesaplar yaptıktan sonra, durun... Aklıma ne gelmekte bilir misiniz? Tezden toplayın topluluklarınızı. Turnacıbaşı sökün etmeden. Ele gelir hangi yiğit varsa yollayın camiye. Ben onları sopanın altına yatırıp öyle bir salavat getirtirim ki, Turnacıbaşı Sahabeden olsa, Mollalıklarına iman eder.

- Molla efendim, dedi Onnik. Molla efendim, gerçek mi söylersiniz? Bir yol mudur buyurduğunuz?

- Elbette. Bire kocalar biz ne demekteyiz deminden beri, kendi ırzımızın derdine düşmemiş miyiz? Sizin reaya tayfası tükenmekte de, bizim tımarlı yiğitlerimiz hasbahçe içinde mi açmakta... Giden, yok işdeşlerim... Gideni bir daha anası düşünde görememekte. Neden dersen, Al- i Osman'ın bir boyundan bir boyuna at koşturup dönsen, çıktıgın yere vardığında, bizcileyin foslaşmış olursun. Biri giderken Nemçe demekte burdan, bir başkası Berber Maşrık'ından haber vermekte. Hint'te Portakallı'yla cenkleşenler bile bulunduğu anlatılmaktaymış derbentlerde. Bunca geniş toprak içinde Sazcığaz çukurunu kim düşüne? Ekinimiz yerde, düşümüz gökte kakılı kaldıktan öte, çareyi bulmaya tümümüz koşuluyuz. Tez olun, oyalanmayın. Ve dahi, benim camide beklediğimi bildirin.

* * *

Doyran, bileğinden yakaladığı Mıgır'ı, eve soktu. Oyunlarının bozulmuş olmasından hınçlanan çocuk, durmadan çiğnini çekiyordu.

- Ülen bizdeki yazı. İlk kez çeliği iyi çeldik, alanın ortasında rezilliğe kestik.

- Konuşma, dedi Doyran. Aziz Peder'in defterle Kethüda yedeğinde gittiğini görmedin mi? Bunun ardı hayır mı çıkar sanıyorsun?

- Hayırdı be ana.. İlk kez çeliği tümünden iyi çeldim.

- Bırak şimdi çeliği, çomağı...

- Bıraktım zaten. Beni öyle hınçtın ki, orda kaldı. Silkindi. Kolunu kurtarır kurtarmaz atıldı. Alıp da gelivereyim ...

Kapıdan çıkmasına kalmadan yakaladı Doyran. Eniği elinden giden bir kedi çevikliğiyle, sarılıvermişti oğluna.

- Mıgır'ım dedi. Yavrum Mıgır'ım... Başına gelecekten habersizsin. Alıp da gitti mi seni Turnacıbaşı, bir daha ananı göremezsin.

- Hıh, göremem. Ben öğrendim. Peder de söyledi pazar günü. Subaşı'nın oğlu Tuğrul da... Tek oğul, ortaya yazılmazmış.

- Yazılmazmış da, onca yiğit nereye gitmiş?

- Yasa böyle buyurmuş. Hünkâr yasasını kul bozamaz, demişler. Turnacıbaşı beri gel, dediğinde ben durur muyum? Kızdan kızandan tekim ağam, babam da yoktur, dedim mi, geri basar.

- Kolundan tuttuğunleyin acemi oğlanı defterine yazarsa n'işlersin?

- Hünkâr mısın ağam, Kul musun derim? Kulsan, yasayı uygula. Hünkârsan eğer... Hünkârsan... Durakladı. Sözünün gerisini getirmeye kalkmadan bir korku çöreklendi için-

de. Anasının sevecen gözlerine baktı uzun uzun, Hünkârsa?

- Boynum kıldan ince deyip, yazılırsın bir güzel kul defterine. Yazılır, bıyığın bitip, günün yettiğinde, ana yüreklerini yakmaya yollanırsın bir güzel.

- Öyle ya, ne edeceğiz?

Korkusu giderek artıyordu. Çekip alırlarsa anasından onu? Çekip alırlar hem de. Bir kez çekip aldılar mı, anasının dediği çıkar.

Doyran deminden beri kıpırdanan oğlunun birden uysallaştığını gördü. Damın köşesinde kaya gibi çöreklenen çeyiz sandığına yöneldi. İçindekileri ilkin yemek masasının üstüne aktarıp yer açtı Mıgır'a. Sonra masanın üstündekileri özenle yüklüğe yerleştirdi. Sandalyeye çöküp terini kururken, kiliselerin çanları ivecen ivecen yankılandı. Hançer yemiş gibi doğruldu Doyran. Mıgır'ı sandığa tıktı. Kalın çe-yiz oyalarından birinin ağızlığına gelen demir kilidi şakırdattı.

- Anahtar deliğinden nefeslen yavrum, diyerek anahtarı uçkuruna sardı. Kapıdan çıkarken duraksadı. Döndü. Sandığın yanında çömeldi. Sonra sandalyede düşündükleri yeniden kafasının içini doldurdu. Kalktı. Tel dolaptan biraz ekmek, bir topak peynir aldı. Bir sürahiye su doldurduktan sonra, sandığın kapağını açtı. İyisin ya yavrum?

- Tam ben de uyumaya hazırlanıyordum.

- Al bunları da başucuna koy. Bakarsın ararlar. Bakarsın uzatır işi Turnacıbaşı. Evin içinde ses duydun mu sandığı açıncaya sen kendini tut...

- Olur ana!... Tasalanma...

Tam kapağı kapatıyordu ki, doğruldu Mıgır. Anasının elini tuttu.

- Ana, dedi. Ana, ya çişim gelirse?

- Koş!.. Koş işini gör de gel. Kendini tutacaksın çaresiz.

Koştu Mıgır. Kaygıdan sürekli çişi geliyor, ama bir türlü işeyemiyordu. Sonunda zorladı kendini. Çanlar, birbirini izleyerek çınladıkça, eli ayağı titriyordu. Doyran, seslendi sonunda. İvecenlikle işini bitirdi Mıgır. Koşarak kendini sandığa attı.

Çan sesleri alabildiğine arttı. Doyran anahtarı kapı yanında bağladı uçkuruna. Sokağa seyirtti. Alanı adımladı. Kilisenin kapısından nefes nefese girdi. Yarım yamalak diz çöktü İsa mozayiğinin önünde. Yarım yamalak haç çıkardı. Her pazar oturduğu yere yöneldiğinde, Peder Onnik kolunu tuttu.

- Tez, Mıgır'ı camiye yolla, dedi fısıltıyla. Ondan ötesini Tahir Molla bilecek.

- İyi ama efendimiz!...

- Söz dinle kızım. Geç bile kaldın.

Yüzgeri döndü. Kilisenin kapısında asılmış gibi kaldı. Turnacıbaşı, çavuşlarıyla Subaşı'yı önüne katmış, atının üstünde küçük dağları yaratmanın kıvancıyla kiliseye yönelmişti. Papaz, durakladığını görünce kolundan tutup çekti. Doyran'ın gördükleriyle sarsıldı.

- Çok geç kaldık kızım. Tanrı hayra çıkara, diyerek kapıyı açarken. Doyran'a sıralardan birini işaret etti. Buyursunlar efendimiz. Onur verdiniz, sözleriyle selamladı ağayı.

Subaşı, çavuşlardan önce atın eğerine yapıştı. Turnacıbaşı Hasip Ağa, göz açıp kapayıncaya attan indi. İki sıra dizilen çavuşların arasından kapıya yöneldi. Osmanlı tahtını kavuğunun üstünde taşıyorcasına dimdik ilerledi. Papazın yanısıra kürsüye geldiklerinde durdu. Kaftanının altında, mühürlü ucu kalbine gelecek biçimde kuşağına yerleştiril-

miş fermanı çıkardı. Üç kez öpüp başına koyduktan sonra en baştaki çavuşa uzattı. Görevli, iki adım öne çıktı. Eğildi. Fermanı başının üstünde aldı. Ağa'nın davranışlarını yineleyerek açtı. Hımhım, ezberci ve sıkkın bir sesle çabuk çabuk okumaya başladı:

- Turnacıbaşı Hasip Ağa kuluma hüküm ki... Rum, Amasya ve dahi Kayseri eyaletlerinde, yasa gereği 18 yaşından küçük, 8 yaşından büyük reaya kullarımı acemioğlan yazılmak üzere devşiresin. Yeniçeri Ağası kulumun bildirdiği niteliklerdeki elverişli oğlanları seçesin. Bunun için sana bütün kullarımın yardımını buyurduğum gibi, ayrıca işine engel olanın hakkından gelesin. Dediğini yapmayanı sana havale ettim. Buyruğumu tutmayanın cezasını hemen vermezsen, sonun iyi olmaya!...

Aldığı biçimde eğilerek geri verdi. Turnacıbaşı yeni bir parşömen uzattı. Çavuş, bu kez daha canlı bir biçimde okudu.

- Sazcığaz Subaşısına hüküm ki... Turnacıbaşı Hasip Ağa, kadılığımıza başvurarak, yasa gereği acemioğlanı devşirmek için birden çok oğlu olan reayanın Sancak'ta toplanması ve papazların vaftiz defterleriyle başvurması konusunda hüküm istemiştir. Ancak sancağımıza kayıtlı reayanın durumu göz önünde bulundurularak, niteliklere uygun acemi oğlanının, köylerden ve Turnacıbaşı Ağa'nın kendi gözetimi altında toplanmasının uygun olacağı kararlaştırıldığından, gereğinin yapılması...

Hükmü dikkatle dinleyen Peder Onnik'in rengi sapsarı oldu. Kadı, bir kalemde yasayı değiştirivermişti. Hükme göre, ikinci çocuk koşulu aranmıyordu. Dudaklarını kemirerek, Hasip Ağa'nın yüzüne baktı. Ağa, sorulmak isteneni anlamıştı. Uzatmadan söze girdi:

- Yani efendiler, sizin köyden yeniden bir kişi alacağız. Geçen yıl götürdüklerimiz, yiğitlerinizi bire düşürmüş olabilir. Buyruk açık. Ocağın gereksinimini tamamlamak koşul.

Bu koşul içinde, geçen yıl uğramadığımız yerlerden kırk evde bir oğlan aldık. Ancak noksanı, sizin sancağın köylerinden devşireceğiz. Sizin köyde, uygun iki kişi olduğunu saptadık. Artin'den olma, Doyran'dan doğma Mıgırdıç'la, Subaşılığa geleceksiniz. Rum reaya da Yovan ve İren oğlu Dimitri'yi getirecek. Hangisi elverişliyse onun üstüne hüccet çıkarılacak!...

Bir yanıt verilmesine kalmadan, yürüdü. Ardı sıra gelen tam kapının ağzında duraklayarak;

- Defteriniz bizde. Babasına buyurun da, çocuğu getirsin, dedi.

- Yazık ki babası tımarlı gidip dönmemiştir efendimiz.

- Anası!...

- Anası buradadır.

- Hele getirsin de oğlunu, görelim.

Doyran, Artin adını duyduğunda olduğu yere çökmüştü. Çevresine toplanan kadınlar, boyunlarından çıkardıkları eşarplarıyla yüzünü yelliyor, bileklerini ovuyorlardı. Oğlunu gizlemekle birlikte, durumu ciddiye almadığını anlayıvermişti birden. Tek oğul kuralının geçerliliğine inanıyordu. Bir yerde korkutmak, kendine biraz daha bağlama pundu diye almıştı. Ama şimdi!... Şimdi birden, başına tokmak vurulmuşçasına yıkılıvermişti. Turnacıbaşı, böylesi olaylara alışkın olmanın aldırışsızlığıyla;

- Siz de kalın isterseniz. Subaşılıkta bekleriz.

- Nice buyurursanız efendimiz,

Geriledi. Turnacıbaşı atına atlayıp, gözden kaybolunca Doyran'ın yanına seyirtti. Bileklerini ovanlara yardım ederken, kaygıyla okşadı. Doyran gözlerini açtı. Çevresinde hep bildik yüzler görünce, doğruldu. Papaz, sırtını sıvazladı.

- Metin ol yavrum, dedi. Mıgır'ı alacakları kesin değil.

Kesin efendimiz, diye yanıtladı Doyran. Dimitri kavruktur bilirsiniz. Mıgır'ım ise dalyan gibi. İlk bakışta el uzatacakları belli.

- Kuzgun yavrusuna şahin görünür. Bakalım, bir kez daha konuşalım.

- Ağa sözden anlar olsa. Turnacıbaşı olmaz. Hünkâr kime iş gördüreceğini iyi bilir buyurmaz mısınız? İşte şimdi de yavrumu çekip alacaklar.

- Tanrı'ya sığın kızım. Tanrı her şeyi olması gerektiği gibi yapar.

- Tanrı otuzuma varmadan beni öldürmek mi muratlar efendimiz?

- Tanrı yaşatmayı muratlar evlatlarım. Ama, ölümü de yazdıysa katlanmamızı buyurur. Hadi gidelim de, gecikmemizin öfkesiyle Ağa'nın yüreğini kabartmayalım.

Onaylanan mırıltılar, canlandırdı Doyran'ı. Bir küçük umut kıvılcımı varsa, sonuna değin üfleyerek alevlendirmek görevleriydi. Papazın yanı sıra Subaşılığa yürüdü. Gediğin kapısından girer girmez görkemli Ağa'nın ayaklarına atıverdi kendini.

- Ağa efendimiz, dedi ağlayarak. Efendimiz... Kocam gideli üç yıl oldu. Tek oğul var elimde. Tarlamın tohumu, evimin somunu. Onu da alırsanız, Hünkâr yasasını çiğnemiş olursunuz.

- Oğlan gelsin. Bir görelim, dedi Ağa, sesindeki tüm se-

vecenliği bıyıklarının telinde sertleştirerek. Karar bizimdir hatun. Oğlanı görelim.

Doyran birden dirildi. Bir yandan haç çıkarırken, bir yandan da çatallaşan sesiyle,

- Oğlan yok efendimiz, dedi. Bir hafta önce dayısıyla kervan düzenlemek üzere Halep yoluna düştü.

Ağa, Doyran'ın sözünü bakışlarıyla Subaşı'ya aktardı. Subaşı anında Kethüda Ali'ye baktı. Kethüda Mığır'ın yüzünü anımsamak isteğiyle tutuştu. Tüm sorumun üstüne yıkılmak üzere olduğu kaygısıyla toparlandı.

- Dün çelik çomak oynarken gördüm, dedi. Hasip Ağa, kül yutmazlığının keyfiyle yalandı.

- Oyalama bizi Hatun. İşimiz çok, yolumuz ırak. Daha yirmi köy gezeceğiz.

- Kethüda yanılıyor efendimiz. Bir haftadır oğlan yollarda.

- Baka, kadın, diye kasıldı Ağa. Bizim çavuşlarımız, ayıyı ininden, yılanı deliğinden çekip çıkarmaya koşullanmışlardır. Seçme düşüncemizi, karar bilincine vardırma. İyisi, oğlanı getirmendir. Tez ol..

- Oğlan gitti efendimiz. Oğlan Halep yolunda.

- Bizden günah gitti. Varın, arayın... Siz de hücceti hazırlayın, dedi Subaşı'yla papaza. Seçtiğimiz Mığırdıç oğlandır.

Doyran kollarına yapışan çavuşların elinden sıyrılmak istedi. Başaramayınca yol gösterdi. Kethüda Ali çoktan önlerine düşmüş, evin yolunu tutmuştu. Ardı sıra ilerlediler.

Daha sokak kapıdan girer girmez araştırmaya başladı çavuşlar. Avluyu, helayı, bodrumu elden geçirdiler. Şarap küplerini, sirke testilerini, tekneyi, senidi yokladılar. Kümeste tavukları ürküttüler. Mutfak dolaplarını, yüklükleri

bir bir aradılar. Evde olmadığı inancıyla dönerlerken, içlerinden biri sandığın başına dikildi.

Yokladı. Kilitli olduğunu görünce, elini uzattı. Başları olduğu her davranışından belli olan biri, elini tuttu çavuşun:

- Hatun sandığı aç, dedi.

Doyran sözcüklerin anlamını yitirdi. Boş gözlerle baktı tümüne. Direndi. Çavuş, yeniden elini uzattı.

Biz açarız, anahtarı ver ...

Suskun, acılı duran Doyran, kıpırdandı. Dudaklarının arasından çıkan sesi, kendisi bile duymadı. Çavuşbaşı, yumuşak bir biçimde yineledi.

- Bacım sandığı aç, bizi zora koşma. Yoldaşlarım yorgun... Üzüncüne saygılıyız. Açmazsan zorlayacağız. Doğru değil!...

Duymuyordu Doyran. Kulakları yüreğinin gümbürtüsünden başka sese tıkanmış. Gözleri kendi ıslaklarının ötesini göremiyordu. Çavuş daha fazla beklemenin anlamsızlığını yırtmak isteğiyle, kılıcına davrandı. Sandığın başına dikilerek,

- Hünkâr fermanını az önce sunduk. Tam yetki verildi ağamıza. Ya açarsın sandığı, ya da kılıcımla iki yanından yoklarım.

Birden duydu Doyran. Gördü. Hem de herşeyi apaçık. Kılıç kendi yüreğine değmişti. Ve her yanı aynı anda kanını şorlatmıştı. İrkildi, kıvrandı. Çavuşun bileklerine sarıldı.

- Bağışla, dedi. Bağışlayın. Suç benim. Tek oğlumdur, bağışlanır, dedim. Bağışlarlar. Elleri titreyerek anahtarı çıkardı. Güçlükle kilide soktu. Çevirdi. Madem yasaya karşın bağışlanmıyor, yabanda ölsün. Buyrun... Çık yavrum

Mıgır... Seni götürüyorlar...

Çavuşlar, kendisinin çıkmasına bırakmadılar Mıgır'ı. Tuttukları gibi çektiler sandıktan. Doyran'ı öyle boş sandığın başında, boş gözlerle bırakarak, Subaşılığın yolunu tuttular.

***

Oğlu ve çavuşlar çıktığı anda, ayakları dizlerinden kesilmişçesine bir boşluğa düştü Doyran. Boş sandığa abandı bir süre. Ağlamak istedi. Gözlerinden yaş gelmediğini sezinledi şaşkınlıkla. Parmaklarıyla göz pınarlarını sıktı. Burnunun direği sızladı bir. Bir de gözlerinin önünde renkli benekler uçuştu.

Toparlandı. Ayaklarının var hızıyla, Subaşılığın önüne vardı. Kethüda Ali'nin şapşal şapşal dağ yönüne bakındığını gördü. Az önce kopan fırtına bir anda dinmişti. Doyran'ın yüreğinde nice bir sevgi varsa silip süpürdükten sonra, köy kendi kabuğunun içine çekilmiş bir sümüklüböcek gibi, suskuya dalıvermişti. Ali, daha onu görür görmez, dağ yönünü gösterdi.

- Turnacıbaşı Ağa hazretleriyle, köyümüz ileri gelenleri o yöne gitti. Mıgır yiğitimiz de Sürücü ağaya teslim edilerek, Sancak yönüne yollandı. Hüccetiniz Papaz efendiye teslim kılındı, diye tekmil verdi.

Yol sapağında durakladı Doyran. Bir an, oğlunun ardına düşmek için dayanılmaz bir istek duydu. Sonra, hüccet olmaksızın, elinin kolunun bağlılığını düşünerek, dağ yanına yöneldi.

Yeterince uğurlamış olmalılar ki, yolda karşılaştılar.

Peder Onnik:

- Tanrıya sığınmak gerek kızım, diye hücceti uzattı. Sessiz kaptı Doyran. Var gücüyle sancak yönüne seyirtmeye başladı.

- Aferin kızım, diye bağırdı ardından Tahir Molla. Ali Osman'da yasaların geçerliğini ispatlamak gerek. Tek oğul çeriye yazılmaz. Var git kadıya. Göster hüccetini. Al oğlunu Turnacıbaşıdan selametle.

Tahir Molla'nın ezan okurcasına verdiği öğüdü anlamadı Doyran. Sesini kulaklarında taşıdı yol boyunca. Tıpkı sabah karanlığında tatlı tatlı uyandıran bir ezan gibi...

Yol uzadıkça, tuğrası ağır geldi. Çıkardı. Koltuğunun altına aldı. Saçlarının dibininin ince ince terlediğini başının birden serinlemesinden sezinledi. Belini döğen saçları, tuğranın basıncından sıyrılınca ardında savruldu. Eliyle örüklerini denetledi. Dağılmamıştı.

Yorgunluktan tökezlemeye başladı. Aldırmadı. Akşam olmadan sancağa girmek istiyordu. Gün sağ yanında sararmaya başladığı halde, yürümesini sürdürüyordu Doyran. Kaygısı yer etmişti yüreğine. Akşama sancağa girmesi olanaksız. Sancakla arasında bir menzil, bir konak var mı bilmiyor. Bildiği, doğru giderse, sancağa varılacağı. Bu yüzden de yolu izleyerek, yürüyor.

Dudakları kurudu. Ayaklarının altı yolun çakılını sezinlemeye başladı. Açlığı, susuzluğu çoktan unuttu. Bir tek düşüncenin pençesinde, durmaksızın yürüyor. Akşam olmadan sancağa girmeli.

Bir küçük bayırın başına tırmandığında, sancağı ayan beyan annacında görünce, afalladı. Kendi düşüncesine göre, günün batışını tutmayacaktı. Oysa daha sarılığını sürdürü-

yordu gün. Kızarıp, kararıncaya iki kez gider gelirdi Doyran. Duralayıp, sağdaki Türkmen sarnıcından susuzluğunu gidermeyi kurdu bir an. Sonra hızını keseceği kaygısıyla devinimini sürdürdü.

Bir kez sancağa geldikten sonra, ağzını çalkalaması işten değildi. Değildi ya, önünde sancak durmaksızın büyüdüğü halde, ne yapacağını bilmiyordu Doyran. Eliyle, hücceti yokladı. Yüreğinin üstünde duruyordu. Sancağın girişinde, şallak mallak kaldı. Yol bir sürü sokağa ayrılıyordu. Nereye gideceğini bilmezlerin salıvermişliğiyle önüne ilk gelen sokağa daldı. Daha ilk adımlarında akşam duasını bildiren çan sesleriyle gülümsedi. Gideceği yeri kestirmişti.

Kulağı, karışık çan seslerinden Ermeni kilisesininkini hemen ayırdı. Kulağındaki izi güderek, yön buldu. Günün batışını noktalayan, son vuruşla birlikte tokmağa uzandı eli. Vurmaya hazırlanırken, kapının açık olduğunu sezinledi. Girdi. Kilisenin mum karanlığında ilerledi. Gölgesini yitirdi. Meryem yontusu önünde, kamburunu sakalına yüklemiş papazı görünce, tüm yorgunluğundan arındı. Hemen diz çöküp haç çıkardı. Papaz, giderek seyrelen topluluğunda bir akşam duacısı bulmaktan sevinçli, duasını kısa kesti. Döndüğünde yaban yaban baktı. Kendini çabuk toparlayarak, adamışlık kılığına büründü. Kutsadı.

- Bağışla kızım, yaşlılık yüzleri unutturdu, diye söylendi.

- Yabancıyım efendimiz. Sazcığaz'dan gelirim.

- Hoş gelmişsin. Tam zamanında kente ulaştın. Yalnız mısın?

- Bir oğlum vardı efendimiz. On bir yaşında.

- Tanrı sana ömür versin. Başına bir iş mi geldi?

- Turnacıbaşı Ağa elkoydu.

- Vah, yiğidi kaptırdın, desene. Yazık... Babası?

- Babası sizlere ömür. Üç yıl var Tımarlı'ya yazdılar. Bir daha haber gelmedi.

- Tanrı sabır versin yavrum. Yatacak yerin var mı?

- Sancakta hiç tanıdığım yok.

- Tanrı var ya evladım! Gel benimle, deyip yürüdü.

Kürsüyü, papaz odasını, çilehaneyi geçtiler. Küçük bir kapıdan arka avluya çıktılar. Evlek evlek işlenmiş bahçeden geçtiler. Yan yana dizilmiş büyük taş odalara geldiler. Taşlığa çıkınca yeniden konuştu papaz:

- Yıllar var ki yetimhanemiz yalnız kız çocukları barındırıyor. Devlet, oğlanları, üç yaşına bastıklarında Kapı'ya yazmakta. Bu yüzden yerimiz bol. Sıcak yemeğimiz de bulunur. Hem yol yorgunluğunu at üstünden. Yarın ne edeceğimize karar veririz.

- Sağolun efendimiz!...

Önündeki kapıyı açtı. Yol verirken:

- Aşevimiz. Yandaki kapılar da yatakhanelerindir. Çekinme. Gir ve Tanrı'nın her zaman bol olan nimetiyle lokmalan kızım.

İlerledi. Sonra duraksadı. Bakındığını gören Papaz, eliyle dışarısını gösterdi.

- Sağda, sondaki kapıyı aramaktasınız, sanırsam.

Ben lokmanızı hazırlayım.

- Zahmet etmeyiniz. Ben yaparım.

- Konuğa hizmet sevaptır kızım. Tasalanma!

- Yine de!..

- Hadi yavrum. Biraz su çırp yüzüne. Yeğnelirsin.

Uzatmadı. Kapıdan çıktı. Tanıma göre ilerledi. Mermerden oyulmuş hela kuburuna çömeldiğinde anladı yor-

gunluğunu. Dizleri, beli, omuzları sızladı. Mermer yalağa tunçkurnadan dökülen suyla, elini yüzünü yıkardı. Akşamın serinliğini, koltuk altlarında duydu. Sanki soğuk su oralara ulaşmıştı. Eteğinin ucuyla kurulandı. Yemekhaneye vardığında, menekşe kenarlı sahanda yemeğini hazır buldu. Kaşıkla ekmek, sahanın yanına konulmuştu. Bakındı. Papaz görünürlerde yoktu. Masaya yerleşti. İlk lokmasının ağzında büyümesini önlemeye çalışırken, İhtiyar elinde iki bardak, bir şişe de şarapla göründü.

- Bebeler ister de dayanamayız diye, yemeğimizi onlardan sonraya bırakırız.

Zıplayıp kalktı sofradan.

- Yerinizi aldım efendimiz!..

- Almadınız. Bizim sahanımız orda. Yemek soğumasın diye, ocağın yanında bıraktık.

Parmaklarının ucu tutuşarak sahanı kavradı Doyran. Masanın öteki ucuna yerleştirdi dudaklarını ısırarak. Ekmek, kaşık için bakındı. Papaz, ivecenliğine hoşgörüyle baktı. Ocağın yanındaki kocaman tahta dolabı gösterdi. Hazır dilinmiş ekmekleri aldı. Çekmece kaşık doluydu. Birini çekti. O dönünceye, Papaz bardaklarını doldurmuştu.

- Dilerdik ki, burda senin gibi bir yardımcımız olsun. Topluluğun kadınları sırayla koşunurlar sağolsunlar. Ne var ki, küçük yerde, süreklisini bulmak güç. Bebelerse yaratıkların en tutkunu. Sevdikleri kadın olduğunda cıvıldaşmaktalar kuş örneği. Sevmediklerine sıra geldi mi, sanırsın canları çekilmekte.

- Yetimlik güç efendimiz. Ben bu yaşta, oğlumu kaptırınca boynumu büküverdim.

- Daha herşey bitmiş değil senin için kızım. Bakarsın

oğlunu alırsın katardan.

- Bir kez kaptırınca, almak alasız efendimiz. Ama, kişi canının koparılmasına izin veremiyor. Üstelik yapılan iş de yasaya uygun değil. Ne kırk ev saydılar, ne, ne iki erkekten biri kuralını. Sizin köyden biri gerekli dediler. Besbelli ki, en yoksun bildiklerinin oğlunu çekip alıverdiler.

- Şimdi düşünme bunları çocuğum. Yorgunluğun üstüne üzünç binerse, hepten işi biter kişinin. Sabah olsun. Birlikte gideriz naibe. Anlatırız uygunsuz işi. Anlatır, yasanın gereğini yaparız.

Kendini inandırmak istiyordu. Böyle kaygısız konuşabildiğine göre, pederin bir bildiği olmalı düşüncesine sarılmak, onu rahatlatıyordu. Sezinlemeden, Papaz'ın üst üste doldurduğu bardakları boşalttı. Her yudumlayışta susuzluğunun daha da arttığını seziyor, her bardak, yorgunluğunu taşınmaz bir yük haline getiriyordu. Boş sahanları kapıp, yıkadığında, göz kapaklarını güçlükle açık tuttuğunu duydu. Papaz, söyleyişiyi uzatmadı. Hemen yandaki kapıyı açtı. Duvarlar boyunca dizilmiş boş ranzaları gösterdikten sonra acılı acılı başını salladı. Sakallarının yeli, elindeki mumun ışığını titretti. Duvarlar yakınlaşıp uzaklaştılar. Mumu Doyran'ın eline tutuştururken;

- Eskiden buraları oğlan dolardı. Şimdi kimse yok. Dilediğin yatakta kalabilirsin kızım. Tanrı, muradını verir. Yeter ki, temiz yürekle sığınmayı bilesin. Kutsadı. Alışkın adımlarla kapıyı ardından çekti. Sessizce karanlığın içinde yitti.

Doyran, önüne ilk gelen ranzanın alt yatağına oturdu. Mumu, başucundaki mumdanlığa geçirdi. Ayak ucunda dürülü duran velenseyi açtı. Hücceti çıkarıp bakmak geç-

ti içinden. Vazgeldi. Sırtüstü uzanırken, velenseyi çenesine değin çekti.

Sabah duası çanı beyninin hücrelerinde vuruldu. Derin bir uykudan, ansız uyanıklığa geçti. Doğrulup oturdu. Bir süre çevresine baktı. Alacakaranlıkta mumu söndürmeyi unuttuğunu akletti. Arandı. Eli mumdanlığın şerefesinden aşağı akan sütunlara değdi. Haç çıkardı. İçinden bağışlanma diledi papazdan. Yekindi. El yordamıyla velenseyi dürdü. Ayak ucuna yerleştirdi. Çizmelerini dağınık buldu. Kulaklarına yapıştığınleyin giydi. Açılmıştı. Kendi evinde, kendi sabahlarındaki ölçüde diri kalkmanın kıvancıyıyla gerindi. Yüreğine saplanan bir sızıyla gerinmesi dondu. Oğlunu anımsadı. Günün getireceklerini düşünmek istedi. Acılı bir soluk, duran devinimini yeniledi. Kalktı. Helaya giderken, Papazla karşılaştı. Sabah duasını bitirmenin sevecenliğiyle sokuldu. Gözlerine baktı uzun uzun Doyran'ın:

- Çok zaman var ki, sabahleyin çorba içmemekte bebeler. Biz soğuk kahvaltı sunabilmekteyiz. Acaba!..

- Hemen efendimiz. Tasalanmayın. Onlar uyanıncaya çorbaları hazırdır. Yalnız bağışlar mısınız kaç kızımız var?

- Onbir... Eskiden üçyüzden fazla çocuk cıvıldaşırdı burda. Yeni atandığım zamanlardı. Hepsi büyüdü, yerini buldu. Gittikçe çocuğumuz. Oğlanları da devlet alınca... Koca sancaktan derleyebildiğimiz buncacık kaldı. Ya azalmaktayız kızım. Dölümüz kurumakta... Ya da uzun süredir Türkmen saldırmadığından, ölenimiz yok ki, yetimimiz buncacık. Bilmemekteyiz.

- Her ikisi efendimiz. Hem dölümüz kurumakta bilesiniz. Hem de, can güvenliği egemendir ülkemizde. kırım söylentileri, nerdeyse masala dönüşecek.

- Doğru!.. Çok uzun zamandır, topluluklar arasında hiçbir kırım olmamakta. Savaşların, kıyımların yolu bizden ıradı iyice. Iradı ya, çoğalacağımıza neden azalmaktayız, desen!.. Ersizlikten öyle ya!.. Yetişeni Turnacıbaşı toplar... Kalanı kandırıp tımarlı ucuza yedekler. En iyi zanaatçılarımız, ordu ardından iş tutmaya deyip dönmeze karışırlar. Uluslarımız erimekte mum örneği kızım. Erimekte ki!..

- Efendimiz, dedi utançla Doyran. Bağışlayınız. Akşam mumu söndürecek güç bulamamışım. Tükeninceye yanmış.

- Tanrı bağışlayıcıdır!.. Keşke tükenen salt mum olsa.

Birden görevini anımsatırcasına kıpırdandı.

- Yardım ister misin?

- Siz duanızda beni unutmayınız efendimiz. Şimdi hazırlarım.

* * *

Sürücübaşı Davut Ağa, hüccet örneğini defterine geçirdi. Bir kez de Mıgır'a sordu yazılanların doğruluğunu denetlemek amacıyla. Sonra karpuz harmanlarcasına kağnının içine atıverdi çocuğu.

Şaşkınlığından kaçma tutkusuyla sıyrıldı Mıgır. Butlarına, omuzlarına değen yumuşaklıkladan yalnız olmadığını sezinledi. Sonra kağnının içinin tıkabasa çocukla dolu olduğunu görünce şaşırdı. Biri kolunu tuttu;

- Nerdensin?

- Sazcığaz'dan.

- Tek misin?

- Evet!..

- Ben de!..

Kağnı gıcırtısı, sözcükleri iniltiye dönüştürüyordu. Mıgır sallantılı gidişlerinde büzülmüş duran öteki çocuklara baktı. Hemen hemen tümüyle yaşıt olduğunu gördü. Oyun tutkusu, kaçma isteğini unutturdu bir an. Sonra kaçmanın da oyunla bütünleştiğini sezdi belleğinde.

- Kaçalım, dedi.

Çocuk, gözlerinde parıldayan bir ışıltıyla katıldı oyuna hemen. Sonra birden sevincin yerini korku aldı.

- Sınama!..

- Neden?

- Ağalar, kaçmaya davrananı çok döğüyorlar.

- Yakalayabilirlerse döverler.

- Öyleyse sına!

Çocuğun kestirip atması ikircimlendirdi. Yine de direncini kırmadı Mıgır. Ağır ağır doğruldu. Oturduğunda boyunu aşan örme kanatlardan başını çıkardı. Arabanın dört yanında, dört atlının çevrelendiğini görünce, yeniden oturdu.

- Şaşırtmaca yaparız.

- Hiç bile bişey yapamayız. Hem atlı ağalar, hem de tüfenkleri var. Sonra daha kesin bir kanıt anımsamışcasına, arabanın dibindeki bir çocuğu gösterdi. Bak o şaşırtmaca yapayım dedi. Kurşunu da yedi.

- Sakatlandı mı?

- Topuğundan vurdular. Sonra da yarasını sarıp, bağladılar.

Çocuk hem bileğinden tutuyor, hem de fısıltıyla konuşuyordu. Tam sözünü bitirdiğinde, sol başta giden, kırbasını uzattı;

- Susayan serinlesin.

Kırba elden dolaştı. Köşedeki yaralı çocuk, inleyerek

içti suyunu. Mıgır'ın gözleri korkuyla açıldı.

- Çok kötü yaralanmış bana kalırsa.

- Kötü değil. Kurşun topuğunu delip geçti. Devlet malısın, dediler. Sarmalayıp, yine kağnıya bindirdiler.

- Devlet malı mı?

- Deftere yazılınca öyle olurmuş. Sürücü Ağa anlattıydı geçen menzilde.

- Kaç gündür yoldasın sen?

- Üç gün var sanırsam.

- Nereye gidiyoruz?

- Devlete!.. Öyle dediler.

Kağnı duraksamasız gidiyordu. Mıgır öğrendiklerinden sonra kendi içine yumuldu. İlk kez yalnızlığını düşündü. Korkusu büsbütün arttı. yaralı çocuğun her inleyişinde biraz daha büzüldü. Kağnının gıcırtıları uzadıkça, bedeninin sızıları arttı. Gözleri doldu. Anasını düşündü. Düşünür düşünmezde, yanıbaşındaymışcasına ürküyü unuttu. Her sıkıntısında yanında bitivermez miydi? Şimdi yine yollardadır Doyran kadın. Ne yapar eder oğlunu çekip alır bu arabadan. Onlar sandığın içinde nice bir çekip aldılarsa.

Gözleri yeniden ışıladı. Umut beklentisi, üzünç sızlamasından yeğ... Gözlerinde beliren yaş, anında kurudu. Kirpiklerine doğru akmaktayken, aydınlandı çevre. Donukluğu bitti. Elini uzatsa, anasına değecekti. Güvenle kirpiklerini kırpıştırdı sırtını, kanada dayayarak, yengisini düşündü. Gün ışığı sürekli gözlerinin içinde oynaştı. Gözlerini yumdu. Korkunun ardından gelen güven, yordu onu... Kağnının sarsıntısı beşik, gıcırtısı ninni gelmeye durdu. Nefesleri düzene girdi. Kara saçlarını sağlamca örten papağının alnıyla birleştiği çizgide ince bir ter tomurcuklandı.

Sallantı bitti. Gıcırtı yitti. Gözlerini Sürücü'nün sesine açtı.

- Menzile çok var, diyordu. Burda mola vereceğiz. Şu çalıların ardı işemeye elverişlidir. Uçkurunuzu tez düğümleyin. Karanlığa kalmayalım.

Mıgır şaşkın şaşkın bakındı. Çocuklar alışkın davranışlarla arabadan indiler. Atlılar ortalıkta görünmüyordu. Mıgırın bakışlarındaki soruyu, parmağıyla yanıtladı yanındaki çocuk. Her biri, çalıları görecek yerlerde gözetlemeye durmuşladı.

Ayaklarının uyuştuğunu ilk kez duydu Mıgır. Yere indiğinde ayaklarını yitirmişti. Tutundu kağnıya. Bir karıncalanmayla büyüdüğünü sandı. Yoldaşlarının da kendisi gibi yalpaladığını görünce, sırıttı. Birbirinden uzaklaşmadan çalıların ardına yöneldiler.

Geri döndüklerinde, Sürücü her birini saydı. Tümünün döndüğü belirince, mızrağıyla atlılara işaret verdi. Dizgin boşalttılar. Arkalarında tozdan bir iz bırakarak, arabanın yanında bittiler. Sürücü, topuğu yaralı oğlanın başına dikildi.

- Gel bakalım, senin de işini görelim. Yoksa başımıza Yeniçeri'ye yakışmaz işler gele.

Kucakladı. Sevecenlikle bağrına bastı. Çalıların ardına yitti. Geri dönüp çocuğu yerine bağladıktan sonra, yeni bir işaretiyle, araba yürüdü.

Gün, gücünü yitirdi. Ayıt örgüsü kağnı kanatlarının arasından bir kızıllık bastı gözlerine. Yanaklarının tomurcuk pembeliği, ala kesti. Öndeki atlıların gölgeleri arabanın içinde oynaştı. Birden üstlerine ulu bir gölge düştü. Kağını durdu. Sürücü;

- Davranın bakalım oğlanlar, dedi. Menzil!..

İndiler. Yaralıyı kucakladı Sürücü. Tahta oymacılığının tüm görkemiyle ince ince gülümsediği eyvanı geçtiler. Dört bir yanı oymalı, başlıkla tahtadireklerle uzanıp giden hayata göz attı Mıgır. Yapının büyüklüğü gözlerini kamaştırdı. "Bizim kilise alanından büyük olmalı," diye düşündü. Katarla birlikte içeri girdi. Geniş yemekhane, tahta sini keçe minderlerle bezenmişti. Sinilerin çoğu sıra sıra kervancı dolu. Yanda sahanları, kaşıkları, tepeleme dolu ekmek ekmek sepetleriyle bomboş sofralar hazırlanmış. Sürücübaşı doğru oraya yöneldi. Menzil mütevellisi, yerlere değin eğilip, selamlar vererek, önlerinden gidiyordu. Masanın başında hazırlığı beğenip, beğenmediğini gözlerinden okumaya çalıştı Sürücübaşı'nın. Donuk yüzünden bir şey çıkaramamış olmalı ki, söze girişti;

- Menzil Çavuşu Ağamızın buyurdukları üzere, her bir şey hazırlanmıştır Ağa Efendimiz. Acemi oğlan koğuşları için, dört oda ayırıp, çarşafları yeniden değiştirilmiştir. Yüce kişiliğiniz için de, hemen merdiven başındaki her zamanki odanız düzenlenmiştir. Buyurursanız, yemeği getirsinler.

- İyi olur, dedi Ağa tutumunu bozmadan.

Mütevelli, aradığı yanıtı alamamış olmaktan ikircimli, mutfağa seyirtti. Az sonra, ellerinde bakraçlarla, menzil yamağı köleler göründü. Bir anda sahaların içi lop etle doldu. Yol açlığının üstüne, yemeğin baharlı buğusu çöreklenince, elleri uzandı, Sürücübaşı kaşığını kaptı.

- Buyurun, diye yol açtı tümüne.

Kaşıklar eti hızla ağızlara taşıdılar. Çeneler, değirmen örneği eritti bir çabukta, ağza gireni. Etin üstüne pilava zerde de döşenince, daha sofra başında kaykılmaya durdu Yeniçeri Ocağı'nın, acemi oğlanları.

Sürücübaşı, mediven başında yeniden saydı. Yataklarını gösterdi. Kendi odasına geçip, ağırlıklarını çıkardı. Karnını sıvazlayıp, geğirdikten sonra, doğruldu. Her bir odaya yatırdığı çocukların daha sırtını döndüğü anda uyuduklarından güvenli olmasına karşın, yeniden saydı. Mumları söndürdü. Merdiven başındaki gözcüleri denetledi. Yatağına sırtüstü uzanarak horlamaya başladı.

Mıgır, gözlerini açtığında unuttuğu karabasanlarla sıçradı yatağından. Her kezinde merdiven daşındaki koruculaın uyanıklığından helaya sığındı. Kaçmanın olanaksızlığı belleğinde yer edince, derin bir uykuya daldı.

Menzil hanının avlusuna çıktıklarında, kağnının Sürücü yerine kumanyanın yüklendiğini gördüler. Çorbanın üstüne koşma isteğiyle tutuştu Mıgır. Çocukların tümünün aynı istekte buluştuğunu hemen anladı Sürücü.

- Az biraz yürürseniz açılırsınız, dedi. Biz, yaralı yoldaşınızı yükleyip gelene yola düşün. Sonra koruculara işaret verdi.

Çocukların yanı sıra atlandılar. Menzil uzaklaştıkça kuntluğunu yitirdi. Dertop bir güzelliğin simgesi haline geldi. Kağnı nokta gibi belirdi kapısında. Dizgini kasılan atlar ağırlaştıkça, büyüdü. Yaklaştı. Ağa'nın işareti üzerine, içine doluştular.

***

Doyran, tencereyle, tasları yıkadıktan sonra, sırtını sıvazladı Papaz.

- Biz de özlemişiz çorbayı. Ellerine sağılık. Pek güzel idi...

- Sağolunuz efendimiz.

- Naip yerine gelmiş olmalı. Dilersen, gidip hüccetimizi gösterelim.

- Buyurunuz beklemekteyim.

Hemen kiliseden çıktılar. Naip yerine ulaştılar. Kara sakalının üstünde ak kavuğuyla yosunlanmış mezar taşı gibi bir adamdı Naip. Doyran'ın elindeki hüccete baktı uzun uzun.

- Bu konuda bir hüküm vermek bize düşmemekte. Eyalet kadısından alınmış karar. Ancak orası değiştirebilir.

- Bu yoksul tazeyi öyle bir yola salabilir misiniz efendimiz, dedi Papaz.

- Elimizden bir şey gelir olsa, hiç düşünmeyiz efendi hazretleri. Ne var ki, bir üst makamın hükümünü bozmak, yasa gereğince mümkünsüz.

Papaz boynunu büktü. Doyran, acıyla bakındı. Sonra çekip aldı hücceti Naipten. Papazı çekiştirdi.

- Bana yolu gösterir misiniz efendimiz?

Yol senin gibi bir kadın için varılası değildir kızım. Vazgel!..

- Siz doğruyu söylersiniz. Ne zaman gitmem gerek?

Papaz, söz dinletmeyeceğini anlayınca, diretmedi. Ses de etmedi. Eliyle, batı yönünü göstermekle yetindi.

Doyran, gücünü ayaklarına vererek, gösterilen yönde yürümeye başladı. Kenti ardında bıraktığında, gölgesi önünde seyirtiyordu. Giderek küçüldü. Ayaklarının dibinde toplandı. İki yanında filizlenen ağaçların hışırtısına değişik sesler ekledikçe, hızını artırıyordu. Yer yer bağların filizini kıranlarla karşılaşıyor, hiçbirini görmeden yürüyordu.

Yol kıvrımındaki çeşme yalağında bir sürüyle karşılaştı. Çoban yalağın kıyısında dallarını yere sarkıtmış görkemli

bir söğüdün altına bağdaş kurmuştu. Sürü sulanırken kavalını dudaklarına dayamış çalıyordu. Kaval sesi susuzluğunu anımsattı Doyran'a... Sürünün işini bitirmesini bekledi bir an. Sonra koyunların arasından alışkın davranışlarla oluğa sokuldu. Çoban kaynaşmayı yumuk gözlerle sezdi. Bakındı. Kavalını ağzından aldı. Kaynaşma büsbütün arttı. Koyunlar hemen sıra kapmaya yöneldiler. Doyran o ara suyunu içti. Yüzünü yıkadı. Tazalenmişçesine doğruldu. Çoban yanıbaşında bitti...

- Yolcu musun bacı?

- Yolcuyum!..

- Ne yöne?

- Eyalete!

- Hazırlıksız çıkmışsın. Yolun ırak.

- Çok mu ırak?

- Altı menzil aşman gerek, aç mısın?

Anımsatılmasını bekliyormuşcasına, yutkundu. Çoban, sözle yanıt vermesini beklemedi. Söğüdün altını gösterdi. Koyunların kaynaşmasına aldırmadan yürüdüler. Çıkınını açtı. Karşılıklı bağıdaş kurup oturdular. Doyran, çobanın yiyormuş gibi yapmasından alındı;

- Lokmanıza ket vurmak istemem, diyerek elini çekti.

Çoban suçüstü yakalanmanın ürküsüyle çırpındı.

- Bağışla bacı!.. Az önce lokmalanmıştım. Töremiz konukla bile yemeyi gerektirir Konuğa alışkın olmadığımdan, beceremedim.

- Türkmen misiniz?

- Öyle!..

- Çobanlığı köleler yapar bilirdik.

- Öylesi vardır. Dağlarda buluşuruz bazan. Biz kendi-

miz yaparız. Sürümüz köleye elvermez. Belki büyürse, çoğalırsa bir başımıza güdemeyeceğimiz ölçüde, düşünürüz.

- Bunca koyun kendinizin mi?

- Eh, kırandan borandan kurtarırsak, bizimdir.

- Sonra bu tür söyleşiden sıkılmışcasına konuyu değiştirmek istedi.

- Böyle hazırlıksız, bunca ırak yolu göze almak için önemli bir neden gerektir bacı. Çok mu dara düşürdüler sizi?

- Tek oğlumu ocağa yazdılar ağa. Hükmü eyalet kadısından gayrısı bozamazmış. Ona giderim. Sözünü bitirir bitirmez ayaklandı.

- Buyurduğunuz gibi yolum ırak. Şöleniniz için sağolun. Tanrı, sürünüzün bereketini artırsın.

Çoban, azık çıkınını topladı. Fırt diye yola düşen Doyran'ın ardından seyirtti. Çıkını diretmesine aldırmadan koltuğunun altına sıkıştırdı.

- Ben az sonra obaya dönerim. Yol azıksız çiğnenmez buyurmuşlar. Azdır, ama gönüldendir.

- Gereksizdi. Akşama bir menzile ulaşırım.

- Ulaşınca, sofra hazır mı beklemekte? Hele al sen. Akşama olmazsa, yarına gerekebilir.

- Sağol ağam... Lokmalanmak yeter, dedi çıkını yol kıyısına bırakarak.

- Daha ötesini isteyemem. Sağol!..

Yeni bir çekişmeye olanak bırakmadan yürüdü. Çoban, çıkını yerden aldı. Bir süre ardından sunmayı sürdürdü. Sonra omuzlarını silkti. İyice kaynaşan koyunlarını düzene sokmak amacıyla, söğüdün altına çöreklendi.

Doğanın suskusu içinde, serin bir yel gibi ardısıra yetişti kaval sesi. Diliyle kuruyan dudaklarını ıslattı Doyran.

"Her bir işin ustası başka oluyor. Lokma sunmayı beceremiyor, ama kavalda üstüne yok besbelli. Az önce susuzluğumu giderdim. Yine de susadığımı sanıyorum. Nice bir kaval çalmaksa bu, beni bile etkiliyor." düşüncesiyle hızlandı. Bir an önce kaval sesinden kurtulmak isteğiyle, koşuyordu.

Sonunda ezgiyi belleğinde taşıdığının ayrımına varınca durakladı. İki gündür ilk kez bir gülümsemeyle gerildi yanakları. Dinginleşiverdi. Bedeninin tüm yorgunluğu, bir anlık sevinç titreşiminde ezilip yitti. Bacakları güçlendi. Ayakları yeğneldi. Duraksamadan hız alarak, ilerledi.

***

Sivas kapısından kente girdiler. Mığır, öteki çocuklarla birlikte dikildi. Pazar ya da kermes kurulduğunda sancak merkezine değin gitmiş olanları vardı içlerinde. Ama, bir büyük kenti tümü de ilk kez görüyorlardı. İç kaleye uzanan yol kıyısında dizelenen saraylar, gözlerini kamaştırdı. Her biri, yol boyunda gördükleri menzil hanlarından daha büyüktü bu sarayların. Bittikleri yerde, ünlü Kayseri çarşısı başlıyordu. Atpazarının mahalle bağlantısı geniş bir alanla birleşiyordu. Karşıki sokağın iki yanından alana doğru toku acıktıran et kokusu yayılıyordu. Öndeki atlılardan biri Sürücübaşına seslenmeden edemedi.

- Burda eğlenecek olursak ağam, kapamacılar çarşısında doyunalım.

- Tunracıbaşı Ağa'yı bekleyeceğiz. Daha kaç koldan acemi oğlan gelecek. O yüzden içkaleye teslim ettik mi, biraz rahatlarız.

Uzunçarşı'nın bitiminden Unkapanı'na geçtiler. Kale taş-

larından yapılmış koca binanın içi, tepeleme has un çuvallarıyla doluydu. Hammallar arabalardan içeri, içerden arabalara durmaksızın un taşıyorlardı. Kapanı geçer geçmez, kapının iki yanında dikilmiş Mevlevi dervişlerinin gü-leç yüzleriyle kaşılaştılar. Ellerinde bel ve kazma, Mevlevihane bahçesini düzenliyor olmalılar. Acemi oğlan arabasını görünce seyre çıkmışlar. Mevlevihane duvarı, onlar gittikçe gidiyormuş gibi geldi çocuklara. Çarşıdan daha büyük bir bahçesi vardı sanki Mevlevi tekkesinin. Tekkenin bittiği yerde, aşçı, başçı, hoşafçı gediklerinin tezgahları ışıladı. Dövme bakır tencereler içinde çeşitli aşlar... Kalın, işlemeli siniler üstünde yığılmış başlar... Küçük, derin, kalaylı taslarda oynaşan hoşaflar... Midelerinde boşluk, gözlerinde açlık oldu yutkunmaktan, boğazları ağrıdı. Kağnı, sıralayı kasapların arasından ilerlemeye başladı. Gediklerden, ellerindeki satırları, yiğitbaşı değneği gibi oynatan civanlara beğeniyle baktılar. Kocaman koçları kısacık bir anda parçalanıyor, her parçaya zağrefen sürüp gül takıyorlardı. Çarşı, görünümüyle, kokusuyla gül bahçesini andırıyordu. Muhtesip gediğinin iki yanına dizelenmiş sarrafların ne yaptıklarını bilmediler. Birbirlerinin yüzüne sorarcasına bakarken, gözleri büyüdü. Sanki, şimdiye değin geçtikleri tüm köy ve bucaklardaki bakkalları bu sokağın iki yanına dizivermişlerdi. Bunca bakkaldan, durmaksızın al ver eden Kayserili'nin çokluğuna şaştılar. Şaşkınlıkları, sevince döndü birden. Gediklerinin sokağa en yakın, aydınlık köşelerinde minderlerine bağdaş kurmuş zıbıncılara gelmişlerdi. Parlak iğnelerinin ışıltısı, gözlerinde gün ışığı gibi oynaştı. Al, mor, sarı, yeşil, gök dimi topları, iki kulaçlık gediklerinin her bir yanında çiçeklenmişti. Durmaksızın zıbın dikiyorlardı. Pine Duran'ı aşarken, çarıklarındaki delikleri, meslerindeki sö-

kükleri düşündüler. Ocağa vardıklarında yenileneceklermiş. Ama, burdan geçerken, eksiğini tamamlamak isteği sardı tümünü. Eskiciler, dudaklarına diz dikleri kabaraları mumlayıp, diz örsünün üstünde pençe vuruyorlardı. Kimi, saya dikiyor, kimi mes yamıyordu... Falçatalarının parıltısı, çekiç takırtısıyla birleşiyor, hem gözlerinde, hem kulaklarında bir şenliğin coşkusunu dillendiriyordu. Berber arastasında, salınan köçek örneği civanlar, kaldırımları süpürüyor, arasta çeşmesinden su koşturuyordu. Kimi de, mangal üstünde fokurdayan ibrikten, köpük tasına usta kararınca dökmeye uğraşıyordu. Ustura parıltısındaki bir kellenin öteki yarısını da görmeye hazırlanıyorlardı ki, burunlarından ciğerlerine süzülen bir kokuyla irkildiler. Karanfil, zencefil, tarçın, nane, kekik ve daha adlarını bilmedikleri kokuların en güçlüsünün çevresindeki sarmalı, burgu gibi işledi içlerine. Attarlar çarşısının uzak ülkelerden gelmiş kervan dolusu çeşitleri arasından paşa sarayının yanındaki Odun kapısına vardılar. Bir baştan bir başa geçtikleri çarşıya, hafif yokuştan dönüp baktıklarında, şaşkınlıkları daha bir arttı. Dört bir yana uzayıp gidiyordu çarşı. Hanları, hamamları, kurşun örülü kargir kapalı çarşılarıyla, daha görmedikleri nice bir yer olduğunu anladılar. Belki gerisini kentten çıkarken görürüz umuduyla gözleri kamaştı. Kağnı, dış kale kapısından iç kaleye ulaştı.

Sürücü Ağa, defter uyarınca sayımlarını yaptı. Yeniçeri serdarının çavuşbaşısı sayımı başıyla onayladıktan sonra, onlara ayırdığı koğuşu gösterdi. Araba avluda kaldı. Öküzleri tavlaya, çocukları koğuşa yerleştirdiler. Bunca menzilden sonra sorumluluktan sıyrılan sürücü ve korucular, elleri kuşaklarında çarşının yolunu tuttular.

***

Doyran kentin büyüklüğünü, yol sormak zorunda kalınca sezinledi. Her soruşunda, mahkeme biraz daha uzaklaşıyordu. Sokaklara giriyor, yollardan geçiyordu. Çarşı esnafı kadına alışkın olmalı. Bucaklardaki gibi yol sorunca şaşırmıyorlar. Zıbıncılar arastasında girdiği gediğin ustası, civeleğini çağırdı.

- Oğul, hatunu Kadı katına götürüver.

- Sağol ustam, dedi Doyran. Tarif etseniz bulurdum.

- Kayseri büyük kenttir bacım. Size hizmet, dine hizmettir.

- Tanrı işinizi asan etsin.

- Sizinkini de...

Çocuk hemen yanında bitti. Birlikte ilerlediler. Köşeyi döndüklerinde;

- Senin adın ne, diye sordu Doyran.

- Yervant Usta'nın civeleği Artin derler efendim.

- Ustan Ermeni olduğumu nerden bildi?

- O herşeyi bilir ablam.

- Çok iyi bir insan.

- İyidir. Bildiğini öğretmeye uğraşır. Oğlu olsam, aynı olurdu sanırsam.

- İşinden kalmıyor musun? Dilersen göster bana. Yorulma!..

- Dönüşte yaparım. Uzak değil ki, yorulayım.

- Sen de ustandan kalır değilsin gördüğüm.

- Keşke!... Ustamın adını sürdürebilsem, daha ne isterdim.

- Zenaat öğrenmeye bağlıdır. Ad sürdürmek böyle olmaz mı?

- Ustam der ki, zenaat öğrenilir. El işidir. El yattı mı, işler... Ama, sürdürmek geliştirmekle mümkün otur. Geliştirmek düşünmektir. Düşünmek de zor bir iş. Çünkü dediğine göre kafa işiymiş. Bilgi işiymiş...

- Bunca yatkınlaşan, onu da becerir görürsün.

- Duanız bereketiyle başarırım bakarsınız. Sağolun. Sözünü bitirince durakladı.

- İşte mahkeme burasıdır. Kalabalık olduğuna bakılırsa, kadı içerde, buyurunuz.

- Sağol oğlum. Tanrı yardımcın olsun.

- Senin de!..

Kalabalığın arasına karıştı. Kadın pek azdı. Bundan yararlandı. Divanın önünde kümelendiklerini görünce, sokuldu. Kadı kethüdası, düzenlediği sıranın bozulmasından kızgın, yanaştı.

- Ne istedin kadın?

- Bir dileğim var kadı efendimizden.

- Nedir dileğin?

- Hüccet bozdurmak.

- Bugün bakamaz... Dava çok...

- Bakması gerek. Daha öteye gidecek gücüm kalmadı. Umdum geldim. Altı menzil tutar yürüdüğüm yer.

- Nerdensin?

- Gürün'ün Sazcığaz'ından.

- Dur hele... Hüccet devlet işi mi?

- Evet efendimiz!.. Devlet işidir.

- Hımm!.. Önemli olacak. Kadı efendimize bir danışayım da!..

Kapıdan girdi. Sonra, yarım açarak yol verdi. Kıpırtılara, mırıltılara sertçe bir baktı. Ortalık yine duruldu. Eski sus-

kunun ortasında kapıdan geçtiler. Kadı, yeşil latasını kürsünün ardına yaymış, rahlesini önüne çekmiş, oturuyordu.

- Hüccet bozdurmak istermişsin? Anlat hele!..

Anlattı Doyran. Hücceti yüreğini koparırcasına çıkarıp, uzattı kadıya. Uzun uzun baktı. Başını kaşıdı, kavuğunu düzeltti.

- Önemli bir dava. Kethüda'ya, harcını yatırmak gerek.

- Harcı... Yatırayım efendimiz.

Kethüda, kürsünün yanından dolandı. Yandaki kapıyı açarak, küçük bir odaya aldı Doyran'ı. Şer'iye sicilini açtı. Tarihi numarasını koydu. Sonra anlatılandan aklında kalanı yineleyerek, yazmaya başladı. Adları yanlış söylediğinde, düzeltti Doyran, yazım işi bitince başını kaldırdı Kethüda. Sanki yazdıklarını yineliyordu. Dudakları kıpırdamasını sürdürdü bir zaman daha. Sonra gözlerinin içine bakarak fısıltıyla konuştu;

- Hüccet bozmak nedir bilir misin hatun? Padişah buyruğunu geçersiz kılmak. Bunu ancak efendimiz gibi büyük yargıçlar yapabilir. Büyük yargıçların harcı da, ötekilere göre değişik olur elbet.

- Buyruk neyse efendimiz. Gereken neyse?

- Önce senin karar vermen gerek. Davanın dileğine göre mi çözümlenmesini istiyorsun, yoksa yoluna göre mi?

- Dava açan, dileğine göre sonuçlansın istemez mi?

- E, isteğin de bedeli olmak vardır. Bakalım katlanmaya dermanın yeter mi?

- Dermansızlığım bellidir efendimiz. Dul bir kadınım. Kocam Tımarlı'da yitti. Oğlumu ise yasaya aykırı olarak Turnacıbaşı Ağa söküp aldı. Şimdi dermanım çoktur desem, mahkemeye karşı yalan söylemiş olmaz mıyım?

- Orası öyle de kadınım. Hüccet bozdurmaya güç ister.

Eğer gücün yoksa, davadan vazgel. İşte sicile kaydettik. Bırak öyle kalsın. Belki oğlun için iyisi budur. Çünkü Devlet-i Aliyenin defterine girmek bir genç için mutlulukların doruğudur.

- Ana, için nedir Kethüda efendimiz? Yoksul bir ana için nedir, buyurur musunuz?

- Ana, yavrusunu dizi dibinde okşalamak ister. Yavruysa şahin olup bazlaşmak. Yani hatun istekleri yan yana koyarsan, her biri ötekiyle çelişir bakarsın.

- Sorulsa efendimiz. Çelişmediği görülse bir güzel.

- Ya devletinkini ne yana koyacaksın? Anaoğulunki yüce devletinkiyle çelişirse.

- Nice bir iştir ki, doğrusu budur demek varken!..

- Doğru herkese, her duruma göre değişen bir şeydir bire kadınım. Bu yüzden de kadılık edip, doğru hüküm vermek kıldan ince, kılıçtan keskin bir köprüden, ateş üstünde geçmeye benzer. Bunca güçlüğün de karşılığını ödemek, dava açana düşmez mi?

- Ödemeyeceğim demedim ki efendimiz ...

- Demedin ama, demeye getirdin. İmdi, yeniden sormaktayım. Yolunca mı görülsün davan, harcı sekiz akçedir, halince mi?

- Onun harcını söylemediniz.

- Onun harcı hatun. Ödülü vardır. Ödül de gönüllerin ganiliğine kalmıştır.

- Kadı efendimizin gönül yüceliğine, yoksulluğumuzla dualarımızla erişmeye çalışırız efendimiz.

- Dua elbette geçerlidir. Tanrı katında!.. Sen yeryüzü işi istersin. Yeryüzünde geçerli olan da ya dukadır hatunum, ya filori!..

- Ne tutar ki efendimiz? Oğlum gidince ben de yürüyüp geldim. Yanıma bir şey almadım. Evimde niceysem, annacınızda oncayım. Bucak naibi, davamı görüverseydi, zahmete sokmazdım. Sonra birden anımsadı.

- Bütün varlığım, oğlum, bir tuğramadaki ayarı düşük pullarımdır. Buyrunuz, hangisini dilersiniz alınız.

Kethüda, tuğranın üstündeki altınları gözüyle tarttı. Tutmamış olmalı, kapıya yöneldi;

- Kadı efendimize danışmam gerek.

Dayanılmaz bir an geçti. Doyran yürüdüğü tüm yoldan daha uzun bir dikiliş sürecini yaşadı adam geri dönünceye. Döndü. Yüzü gülüyordu. Bir umut ışıladı gözlerinde Doyran'ın.

Kethüda, tuğrayı defterin yanına bıraktı.

- Gönlü yüce efendimiz, davanın açılmasını kabul buyurdular. Şimdi çağrı yazacağız. Muhzırbaşı yarın Turnacıbaşıyla, oğlunuzu mahkemeye getirecekler. Ondan ötesi Tanrı'ya bir de efendimize kalmıştır. Tasalanmayınız.

Doyran elini tuğrasına uzattı. Adam ondan önce davrandığını sezinletmeden, tuğrayı alıp, arkadaki dolabın içine yerleştirdi. Daha fazla duraksamanın anlamsızlığını gören kadın, kapıya yöneldi.

Alanda, çevresine bakındı. İlk kez kenti sezinledi. Sokaklarını, evlerinin bahçelerini, arklardan akan pırıl pırıl suyun temizliğini gördü. Gözleri ak badanalı, bahçeli evlerin, tertemiz gediklerin yüzlerinde dolandı. Yıkandı. Arındı. Genceldi... Uzaklardan bulutlara karışan Erciyes'i, onunla yarışırcasına dikilmiş can kuleleriyle, minareleri, kurşun örtülü tavanların gök kubbeyle yarışmalarını yudumladı. Grogoryen kilisesinin kulesini bilinç altında ayrılayarak, o yöne doğruldu.

Belli belirsiz bir umudun ardında seyirterek, kiliseye ulaştı. Yontunun önünde diz çöktüğünde, yorgunluğunun basıncını anladı. Uzunca bir süre, bildiği dualaların tümünü sıraladı. Karanlığın çöktüğünü, zangocun mumları yaktığını sezinlemedi. Onun öyle kendinden geçmiş duruşu, ürküttü zangocu. Duaya alışkın olmakla birlikte, donup kalmışlığından kaygılandı. Ayaklarını sürttü. Öyle cansız gibi durduğunu görünce, içeri geçti. Şimdiye değin hiç görmediği bir kadının ölü gibi duaya durduğunu bildirdi akşam duasıyla görevli Papaz'a.

Gençliğinin tüm hızıyla kürsüye yöneldi Papaz. Sonra ağır ağır yaklaştı. Bir süre inanmışı, inandığıyla başbaşa bırakmak gerektiğini düşündü. Sonra başının açıklığıyla, yüzünden belli olan yorgunluğu, duraksamasını yendi. Ağır ağır elini uzattı. Omzunu okşarcasına tuttu Doyran'ın.

İçinde bir titremeyle irkildi. Papaz'ı yanıbaşında görünce, İsa'yı görmüşcesine sevindi. Sanki duaları kabul edilmiş, derdinin çözümü için Mesih yere inmişti. Gülümsedi. Kara sakalların arasında, bakımlı, pembe bir çift dudak yanıt verdi gülümsemesine.

- Uzaktan gelmiş olmalısınız, dedi hafif boğuk, yumuşak, içe işleyen bir ses.

- Uzaktan efendimiz. Altı menzillik yoldan.

- Yorgunsunuzdur. Konuk evine geçelim. Sonra anlatırsınız.

- Başüstüne...

Kalkmak istediğinde, şaşırdı. Dizleri onu taşımıyordu. Papazın yardımıyla doğruldu. Doğrulur doğrulmaz gücünü buldu. Adımları sağlamlaştı. Konukevinden önce, yemekhaneye götürdü papaz onu. Çorbadan aldığı ilk kaşıkla, iki

gündür hiçbir şey yemediğini anımsadı. Her kaşıkla biraz daha dirildi. Yemeğini bitirinceye karşısına oturdu genç din adamı. Gülümsediğini görünce söz açtı;

- Nedir seni buralara sürükleyen?

Nedeni anlatacak gücü vardı. Anlattı. Papaz başını sallayarak dinledi. Sözünü bitirince dirseğinden tutarak doğruldu.

- Sen dinlen. Biz durumu topluluk kuruluna götürürüz. Yasal olmayan durumu değiştirmek için olanaklar tükenmiş değil. Zorlarız olmadı. Mümkün olan her şeyi yaparız. Yeter ki, topluluğumuzun bir üyesi olarak umutsuzluğa kapılmayın.

- Hiç umutsuzluğa kapılmadım efendimiz. Rab, tanığımdır. Her zaman sığındım ve güvendim.

- İnançlı bir kişisiniz kızım. Tanrı inananları korur.

Konuk evinde yer gösterdi. Kutsadıktan sonra, gecikmiş akşam duasını yapmaya yöneldi.

Yatağa uzandı Doyran. Kiliseden kiliseye süren yolculuğunu düşündü. Kentleri ve menzilleri, yaşlı ya da orta yaşlı papazlar olarak anımsıyordu. Ve bunlar sıra sıra önünden geçerken, şişman papazın olduğu kilisede uykuya daldı. Hangisiydi, neredeydi düşünmedi bile. Düşünme zamanını bulamadı...

***

Kethüda, mahkemeyi kapadıktan sonra kadının yanına girdi. Yeşil çuhadan latasını, karasıyla değiştiriyordu. Sarığını düzeltmiş, sakallarını fildişi tarağıyla tiftiyordu.

- Tez iç kaleye Turnacıbaşı Hasip Ağa'ya varasın, dedi Kadı.

- Eğit ki, Sazcığaz'lı oğlanın anası kente gelmiştir. Divanımızda durup, yasa uyarınca oğlunu istemektedir. Bununla yetineceğini sanmamaktayız. Yarın topluluk kurulunun önde gelenleriyle annacımıza dikilirse, hücceti elden geçirmek zorunda kalabiliriz.

- Başüstüne hemen varır, buyruklarınızı iletirim.

Elleri kucağında geriledi. Kavuğunun sallantısına uygun paytaklıkta kapıya vardığında, kadının sesiyle durakladı.

- Harcı bir tamam aldın öyle ya!

- Alındı efendimiz. Alındı ve dahi dolabınıza yerleştirildi.

- Ala! Tez günde yetişkinliğinizi ve dahi yetkinliğinizi kanıtlayan davranışlarınızı görmekten sevinçliyiz. Danişmentliğinizi onaylayıp icazetinizi veren Molla biraderimiz yanılmamışlardı. Hoşnuduz. Tez zamanda adalet dağıtmanın inceliklerini ve dahi güçlüklerini belleyeceksiniz.

- Gölgenizde efendimiz. Öğütleriniz ve dahi eğittiklerinizle bendenize kapılar açmaktasınız. Buyruklarınıza uygun davrandığımı kanıtlamak onurumdur.

- Buyruklarımıza, yasanın gereklerini de eklediğinizde, yetişkin bir naip ve dahi deneyimli bir kadı olmanın kıvancını tadacaksınız. Siciline hoşnutluğumuzu kaydedeceğimiz açıktır. Yeter ki, bundan ötede davranışlarınız, bundan öncekine uygun olsun.

- Kulunuz ne işlerse buyurduğunuzca işleyecektir efendimiz. Bundan ötesi haramdır. Gördüğümüz, bildiğimizce, yüce kişiliğiniz adaletin uygulanması konusunda kesin deneyimler göstermektedir. Okuduklarımızın gerçek yaşamdaki uygulamaları önümüzde apaçık belirmekte. Az biraz düşünmek, inceliğini kavramaya yeterli olmaktadır.

- Hemen umuda kapılmamalısın Molla oğlum. Adalet, çok hassas bir terazidir.

- Öyle olduğundan mülkün temeli değil midir efendimiz?

- Doğru dedin. Mülkün temeli olabilmek için, iyi ölçülmek, sağlam düşünülmek ve dahi güzel uygunlanmak gereklidir. Anlayacağın, verdiğin hüküm hem seni, hem isteyeni hem yararlananı hoşnut kılmalı! Öyle olmadı mı, bütün ayrıntılarıyla düşünülüp, bütün ağırlıkları tartılmamış olur. Olanda, kimseyi hoşnut kılmak mümkün değildir.

- Salt adalet gerektiriyorsa efendimiz!.. Salt adalet, hoşnutsuzluğu doğuracaksa bile, hükümden sakınmamak gerekmez mi?

- Hoşnutsuzluk, adaletsizliktir Molla oğlum. Kamu güvencini yitirdin mi, hükmün salt adalete uygun bile olsa, değersizleşir. Fıkıh bilimi bize salt adaletin niteliklerini öğretmiştir. Kitaba, töreye, gereğe iyi bakacaksın. Az önce söylediğimiz gibi, adalet mülkün temelidir buyrulmuştur. Ama, kimin mülkünün temeli? Tanrının mı, kulun mu, devletin mi uyruğun mu?

- Bendeniz bunu düşünmemiştim efendimiz!

- Düşüneceksin. Düşünür düşünmez de, salt diye nitelediğin olgunun değiştiğini göreceksin. Bu değişiklik içinde aydınlığa varmak daha bir güç. Saltı aramak ise olanaksız. Oysa biz hüküm vermekle yükümlüyüz. Yükümlü olanda, hem uyruğu kollamaya, hem de devleti korumaya koşulluyuz. Neyleyeceğiz? Salt adaletin şaşmaz terazisini kimden yana ağdıracağız? Eğer gözünü açıp olanları belleğine yazarsan, gelecekte sen de yanılmaktan arınırsın.

- Anlamaktayım efendimiz. Sağolunuz, varolunuz. Yo-

lunuzda yürümek boynumuzun borcudur.

- Öyleyse yürü oğul. Tez var ki, Turnacıbaşı Ağamız gerekli düzeni tutabilsin.

- Başüstüne!

Mahkemeden doğru yukarı, iç kaleye çıktı. Yeniçeri Serdarı'nın Kethüdası hemen Turnacıbaşı'nın katına iletti. Hasip Ağa, kaftanını çıkarmış, yumuşak Kayseri meslerinin sivri burunlarını dizlerinin altından göstererek bağdaş kurmuştu. Elinin bir devinimiyle konuşmasını buyurdu. Kethüda'nın anlattıklarını ya dudağını bükerek, ya suratını buruşturarak dinledikten sonra, başını salladı;

- Buyrukları başımız üstündedir. Muhzırbaşı çağrıyı getirende saygıyla uymak boynumuza borç. Kendilerine ulaştırdığı bilgiden borçlu olduğumuzu iletiniz. Sabah yoğun işlerimiz buyruklarına hemen uymamızı geciktirebilir. Öğleyine izin verdiklerinde herşeyin yolunca ve dahi buyruklarına uygun yerine getirileceğinden kaygı duymasınlar.

Kethüda'nın saygın gerilemesine dalgın dalgın baktıktan sonra, Serdar Kethüdası'na;

- Kethüda mollamız yorgunluğu göze alıp katımıza onur vermişlerdir. Hazinedarımıza bir kese kuruşu vermesini söyleyiniz, dedi.

Yaptığı işin mutlaka ödüllendirilmesi gerektiğine inanmayan Kethüda şaşırdı. Kuruşların Kadı'ya gönderilmekte olduğunu sandı. Ancak kendi yorgunluğunun karşılığı diye açıklanması içinin bir yerlerinde, ilk bahşişin tutkusunu tutuşturdu. İkirciminden sıyrılmak amacıyla Serdar Kethüdasına sırnaştı;

- Kadı Efendimiz kuruştan hoşnut kalır mo'la?

- Kadı'ya kuruş mu gidermiş ki Kethüda Molla, dedi

Yeniçeri.

- Kürk gider, kaftan ya da duka gider. Kuruş ayak hizmetinin karşılığıdır. Al ve dahi keyfince harca.

- Şuncacık hizmetin karşılığı mı olurmuş?

- Al-i Osman'da, her hizmetin bir karşılığı gerek, töresi geçerlidir Mollam.

- Bağışla, bilmemekteyim.

- Öğrenmek için de gecikmiş değilsin al...

- Doğru. Sağolun.

Hazinedar, Serdar Kethüdası'nın dediklerini ikiletmedi. Sanki avucunun içindeydi kese. Sanki önceden haberliydi de, onları bekliyordu. Kesenin ağırlığını avuçlarında duyunca, Ağa'nın karşısında unuttuğu temennahı burda anımsadı Molla. Geri geri kapıdan çıkarken, parayı latasının cebine attı. İlk bahşişin ağırlığıyla cüppesinin sarktığını sandı. Kolunun altına topladı cebini. Bastırdı. Omzunun birini eğerek mahallesine ulaştığında durakladı. Ağa'nın dediklerini Kadı'ya aktarmak amacıyla divana yöneldi.

Kadı, kavasa eve gittiğini, kendisini görmesini buyurmuştu. Düşüncesinde yanılmamanın sevinciyle Kadı'nın konağına yürüdü. Hemen selamlık divanhanesine çıkardılar. Ağa'nın dediklerini aktardı. Kadı uzun uzun başını salladı;

- Okunacak aşırlarımız vardı. Sabah onları tamamlayacağız. Tanrı borcundan arınırsak, işimiz asan gider. Sen çağrıyı ağırdan hazırlatıp Muhzırbaşı'yı kuşlukta yollarsan, namazdan sonra davanın görülmesini sağlamış oluruz. Buyur ki, pekçe davranıp, katımıza getirmekte savsamasın.

- Başüstüne!..

- Seni çokça yorduk. Umarız, Turnacıbaşı bahşişi yorgunluğunu gidermeye yetsin.

- Yeter de artar efendimiz! Gölgenizde onurlandım. Sağolun!

- Sen de sağol! Diyerek elini uzattı Kadı.

İlkin elini, ardından eteğini öperek geriledi. Görevini tam yapmanın dinginliğiyle ağır ağır evine yöneldi.

***

Sarsıntılar uykusunun derinliğine balyoz darbeleri indirdi. Korkuyla irkildi Mıgır. Kendine gelmek uykusunu açmak için esneyip, gözlerini ağarken, çorba tasını ağızına dayadı aş uşağı... Parmakları yanarak çorbayı içti. Ellerine ikişer dilim has ekmekle, birer topan peynir, birer koca dilim sucuk parçası tutuşturdular. Korucular başlarında dönerek, hazırlanmalarını sağladılar.

Kale avlusunda sabah ayazı, Erciyes buzu gibi kesti etlerini. İrkilip uyandılar. Çift atlı yaylıları görünce, alık alık baktı Mıgır. Sürücübaşı'nın defterindeki adlar atlanarak okundu. Arkadaşlarının çoğu burada kalıyordu. Yeni arkadaşlarla birlikte arabaya bindirildi.

Arabalar, iki yanında mermerden aslan yontuları bulunan Dizdar kapısından, çıktılar. Dış kaleye varmaksızın, Gezer suyunu aştılar. Hayvanlar Erkilet yönünde tırısa kalktı. Günlerdir kağnıların gıcırtılı ağırlığına alışmış çocuklar, yaylının tıngırtılı zıplamalarıyla hopladılar. İlkin bu değişiklikten hoşlandılar. Sonra, ellerindeki ekmekleri yemenin güçlüğüyle buruldular. Ansızzıplamaların titreşimine ayazın ürpertisi de eklenince, düş kırıklığına uğradılar. Kağnının kanatları onları yelden koruyordu. Üstelik hep gün sıcağında ilerlediklerinden, sezinlemiyorlardı ayazı. Karanlığın

içinde, hep daha koyu noktaya doğru gidiyorlardı. Önlerindeki kervan yolunun alaca izi bir de sarsıntılar olmasa, düş gördüklerini sanacaklar. Bol kırıntı düşürerek ekmekleriyle sucuk ve peynirlerini yediler. Sürücübaşı, güzelce karınlarını doyurmadan yola sürmezdi onları. Bugün bir değişiklik. Azıcık ayakları uyuşsa kağnının rahatlığından, yaylının zıplamalarına geçiren bir değişiklik var.

Korucular da ikircikli. Gözleri arabanın içinde, durmaksızın zıplayan kelleleri sayıyorlar. Her sayışlarında ya noksan, ya fazla çıkıyor. Yeniden alıyorlar. Karanlığın içinde gözlerini kediler gibi alabildiğine açarak, yeniden sayıyorlar. Tamam çıktığında salıverdikleri derin soluğu çocuklar bile duyuyor.

Yol izi her zıplamada daha bir belirginleşti. Alacalık giderek sarıya dönüştü.

Güneş, Erciyes tepesinden, mızrak dürtüşüne şorlayan kan gibi püskürüverdi. Karların üstüne yayıldı kıpkızıl. Kızıllığını yavaş yavaş yıkadı tepede. Renk renk giysilerden, ipek gelinliğini biçercesine derlenip toparlandı. Değiştirdiği rengi çocukların gözlerinde bırakarak, uzaklaştı tepeden. ağardı... Aydınlandı. Balkımaz oldu.

Atlar tırıstan adetaya geçtiler. Arabanın tıngırtısı da, çocukların zıplaması da azaldı. Yol önlerinde tükenmezliğini uzattı. Otlar yeşillendi. Ağaçlar kendi boyalarıyla donandı. Atların sağrılarındaki ter köpürdü. Gün ışığının iğne uçlarında gökkuşağının parçacıkları gibi menevişlendi.

Sürücübaşı hayvanların nefeslendiğine inan getirince, etti. Yandaki korucu atını yanaştırdı.

- Tez varasın menzile!.. Azıkla at hazırlansınlar. Koşumlarsanız, zaman kazanırız.

- Başüstüne ağam!..

Üzengi bastı korucu. Dizgin kısıp, koyuverdi hafiften. Eğitilmiş at, binicisinin deviniminden anladı söylediklerini. Ardında uzaklaştıkça incelen bir toz bulutu bırakarak fırladı... Yol kıvrımlarında bir an belirip yiterek görünmez oldu...

Arabanın atları huysuzlandı. Korucularınkiler dizgin gevdi. Ama, ne araba hızını değiştirdi, ne öteki korucular yerlerini...Yaylı, düzenli sarsılmalarıyla, tekerine taş değdikçe tıngırtısını sürdürdü aydınlanan günün sessizliğinde.

Güneş birkaç mızrak boyu yükseldiğinde, yol kalabalıklaştı. Atlılar, arabalılar, yanları sıra görünüp ters yönde akmaya başladılar. Çocukların tümünün birden gözleri buğulandı. Tarlalarına giden köylülerin, çapalı kürekli yaklaşmaları, yitirdiklerini anımsatıyordu. Sol arkalarında yürüyen Korucu üzünçlerini hemen yakaladı.

- Tasalanmayın yoldaşlar, mızraklarınız kürekten, kılıçlarınız çapadan hafif olur. Yeniçeri Ocağı'nın er meydanında salınışınızı gördüğünüzleyin, bu üzünçlere gülersiniz.

Gözlerindeki yaş dondu. Kendi kendilerinden gizlemeye uğraştılar yürek çöküntülerini. Ne koruculara, ne birbirlerine bakmadılar bir süre. Gün tepelerine dikilmeye yöneldiğinde, menzile ulaştılar. Yamakların seyirtmesiyle, koşumlu atlar yaylının okuna geri bastı. Oktaki atlar çözülüp tavlaya yollandı. Korucular at inip bindiler. Dingin hayvanlar ayaklarıyla yeri eşerken, azık çuvalını kucaklayan başka yamaklar göründü. Arabaya, Sürücübaşı'nın yanına dikilen çuval, içindekilerin düşüyle tümünün ağızını sulandırdı. Sürücübaşı, oyalanmadan dizgin boşalttı. Gölgelerini yitirinceye yürüdüler yeniden. Kümbetli bir sarnıç önünde mola ver-

diler. Görevliler atları su varırken, çocuklar gözetim altında çalı dibi dolandılar. Ellerini yüzlerini yıkadıktan sonra, ıslak ıslak arabaya tırmandılar. Sürücübaşı azık çuvalını açtı. Her birine iki eliyle parçaladığı somunlarla, söğüş etleri dağıtmaya başladı... İşini bitirir bitirmez de, dehledi hayvanları...

***

Gündoğarken mahkemenin önünde bitti Doyran. Papaz topluluk kurulunun da davaya katılacağını muştulamıştı. İçi içine sığmıyordu. Oğlu getirilecekti. Turnacıbaşı, hani o yüce dağları ben yarattım diye dolanan kişi, oğlunu geri vercekti. Yasalar vardı yeryüzünde. Ve yasaları çiğneyen, dağları bile yaratsa, boştu. Kanuni mülkünde, kanunsuz iş olmaz... Olmamalı. Olmayacağına göre de biraz sonra oğlunu yanına katarak, köyüne yönelecek. Bu bir iyice bakacak geçtiği yerlere. Köyleri, dünyanın en güzel yeri olsa da, değişiklikleri inceleyecek. Hele bir oğlunu alsın devletin elinden. Gerisi kolay... Düşüncelerinin ışığı, şakaklarına pembelik olup yayılıyor. Gözlerinde yükselen günle birlikte artan bir parıltı balkıyor. Umudu arttıkça, yüreğinin çarpıntısı çoğalıyor. Sokağın başından Papazla, kurul üyeleri görününce, güveni de umuduyla yarışa giriyor. Bunca akıllı kişi olumsuz bir işin ardına düşmezler. Demek ki, onlar da inandılar Doyran'ın haklılığına. Elbet inanacaklar. Yeryüzünde yavrusunu yanında görmek isteyen bir anadan haklı kim bulunabilir?

Kurul üyeleri yaklaştığında, Kethüda da sökün etti. Yürürken sanki ayaklarını oynatmıyor da, yol kendiliğinden akıp gidiyormuşcasına bir gelişi var adamın. Kayseri sarısı

mestleri, cüppesinin eteklerine dokundukça yumuşak bir savruntu sezinlenmese, kıpırdandığına inanılmayacak.

Yanlarına geldiğinde kurul üyelerini selamladı. Üyeler, hafif eğilip gülümseyerek ellerini göğüslerine, çenelerine ve başlarına götürdüler.

- Sabah şerifleri hayır olsun Kethüda Efendimiz.

- Hayırlı sabahlar olsun çorbacılar. Kadı buyruğu üzre, Muhzırbaşı'nı İç Kale'ye yolladık. Turnacıbaşı Ağa Hazretleriyle hatunun oğlunu bile getirsin istediler.

- Sağolunuz efendimiz, dedi Kurul Başkanı Antranik.

Çok büyük zahmetlere girmişsiniz. Ayaklarınız dert görmesin.

- Görevimizi yaparız çorbacı. Adalete hizmet etmenin güçlüklerine katlanmayınca, rahat uyku haramdır. Kadı Efendimizin terazisi de, sizin ayarınız ölçüsünde hassastır. Kuyumcubaşı Antranik Efendi. Diler ki, ne bir miskal eksik olsun, ne de bir zerre fazla... Bu yüzden verdiği her hüküm, kazanana da, yitirene de güven verir.

- Öyledir efendimiz. Yüce kişilikleri olmasa reayanın derdini dinlemekten, devletlü efendimiz, iş görmeye zaman bulamazlardı. O yüzden, hak aramanın ardına düşebilmekte yoksul. Ve sizi zahmetlere sokmakta çekinmeksizin.

- Niye çekineceklermiş. Devlet- i Aliye haksızlık etmez gayriye. Bilinmeden edilmiş olanını da, adalet şaşmaz kararıyla, düzeltiverir.

- Bize umut veriyorsunuz efendimiz, diye söze girdi Kasap Varteks.

- Umut Tanrı'dan efendiler. Mahkeme hükmü verir. Ve bu hüküm haklının hakkını belirtir.

- Biz de bundan umutluyuz ya Kethüda Bey, dedi Pa-

paz. Hatun haklı olduğuna göre...

- Eğer haklıysa elbette teslim edilir. Tasalanmayın...

Sevinirken, tasalanmaya durdu Doyran. Gün yükseliyor, Kadı görünmüyordu. Turnacıbaşı'yla oğlu da yoktu ortalıkta. İç Kale bunca uzak mıydı burdan? Kuşku sevinci boğdu. Gözleri yaşardı yüzü gülerken. Teni gerildi. Kırıştı. Hemen ardından buruştu. Gözlerindeki balkıma, sisli bir sabaha dönüştü.

Kadının değişimini ilk sezinleyen Kethüda oldu.

- İyisiniz ya hatun?

- İyiyim sağolasınız!..

- Birden renginiz değişti de...

- Kadı Efendimizi merak ettim de!

- Etmeyiniz. Biraz sonra gelecekler. Bir duası varmış okunacak. Zaten Muhzırbaşı da işini ancak görür.

Bir küçük görevli bile kişinin içinden geçeni biliveriyor. Kimbilir Kadı'nın görüşü nice güçlüdür? Yeniden rahatladı Doyran. Yatıştı. Gözünden sis, yüreğinden pas gitti. Yanaklarının allığı ışıladı. İkiciksiz beklemeye durdu. Öylesine ki, Turnacıbaşı, yanıbaşlarında dizgin kıstığında irkilmedi bile. Haklığına güveniyordu. Bu güven Turnacıbaşı'na saygın selamlar yağdırarak, yan yan yerine geçen kadının durumunu gördüğünde bile incinmedi. Muhzırbaşı'yla Turnacıbaşı, yan yana el bağladılar. Kadı yerinde kıpırdak bir oturuma geçti.

Bir yanda Doyran ve Ermeni Topluluğu kurulu, öte yanda Muhzırbaşı. Turnacıbaşı ve Kethüda'yı süzdü.

- Turnacıbaşı hazretleri!.. Eyaletimiz, Gürün sancağı, Sazcığaz köyünden olan bu hatun, divanımıza baş vurarak demekte ki, Devlet-i Aliye- i Osmani'de, iki oğuldan birini

devşirmek yasa iken, benim tek oğlancığımı aldılar. Üstelik dulluğuma aldırmaksızın bu işlemde bulundular... Doğru mudur?

- Oğlancığını devşirdiğimiz doğrudur efendim. Olayı tüm ayrıntılarıyla bilmekteyiz. Ancak, hatunun dul olduğunu katınızda öğrenmiş bulunuyoruz. Önceden haberimiz yoktu. Bundan ütürü bir kusur işlemiş isek, köy subaşısının hatasından doğmuştur. Bir hata olmaması için pek çok uyarıldıklarından, suç yüklemeye de çekiniriz efendimiz.

- Hatun, Turnacıbaşı Ağa hazretlerini dinlediniz. Buyurmaktalar ki dulluğundan haberimiz yoktur Oğlancığınızın tek evlat olduğu hüccetinizde yazılıdır. Ancak, belirttiğiniz konuda bir kayda rastlanamadı. Sözünüz doğru mudur?

- Tanrı tanıktır ki doğrudur efendimiz. Ayrıca bütün köy, bu gerçeği bilmektedir.

- Hatun, gösterdiğiniz tanıkları hemen çağırıp dinlemek elimizde değildir. Beklemeye de Ağa Hazretleri'nin zamanı olacağını sanmayız. Bu durumda, bize bir belge sunmanız gerekmektedir. Ya da tanıklarınız varsa, gösterin...

Doyran, umutlarının söndüğünü duydu. Başı döndü. Gözleri karardı. Güvenini yitirdi. Az önce haklılığının sevinciyle dimdik duran bedeni büküldü.

Kasap Varteks, kendiliğinden söze girdi;

- Hatunun kocasını tanırdım efendimiz. Gürün Beyi Samurkaş Davut Bey'in saraç alatçısı olarak sefere gitti. Döndüklerinde savaşta kaldığını öğrendim. Hatuna tanıklık ederim. Salt tanıklık değil, soruşturmada sözümün tersi gerçekleştiğinde, diyet altına girmeyi de kabullenirim.

- Dulluğu hiç olmazsa, soruşturmanın sonucuna değin

açıklık kazandı Ağa Hazretleri. Bu durumda, diyeceklerinizi buyurunuz.

- Kadı katında yalan söylenmez efendim. Çorbacının tanıklığını geçerli sayarız. Ancak, bildiğiniz üzere, Eyalete yazılan devşirme sayısını tutturmak müşkil idi. Yüce divanınız bunun üzerine sayıya bakılmayacağı kararını verdiniz. Buyurmuştunuz ki, Hünkâr buyruğu yasanın yasasıdır. Ve yeni buyruk, eskilerinin hükümüyle çelişiyorsa uygulanır. Adet belirtildiğine göre eski yasanın hükümlerini uygulamak, daha güçlü olan yenisinin buyruklarına uymamak olur. Bu nedenle, sayıyı tamamlamak için, tek oğulun da devşirilmesi gerekir... Biz de Hünkâr buyruğunun gereğini yerine getirmek için, en elverişli oğlancığı devşirdik. Ancak, anasının o oğlandan başka kimsesi olmadığını bilseydik, seçimimizi başka türlü yapardık.

- Sizin de kabul buyurduğunuz üzere, can yakılmıştır. Bir ana, haksız yere devşirilmiş oğlancığını istemektedir. Ola ki, oğlan devlet görevlisi olmayı, köyde kalmaya yeğ tutar. Kendisinden sorulması ve eğer anasının yanını yeğlerse, defterden düşülmesi için, buraya getirilmesini istemiştik. Görememekteyiz...

- Kadı hükmüne karşı boynumuz kıldan incedir. Haksızlığı yapan biz bile olsak, düzeltilmesi sevindirir. Ancak takdir buyurursunuz ki, bizim bu davadan haberimiz yoktu. Olmadığından, dün sabah oğlancıkların bir bölümünü Kırşehri üzerinden Engürü'ye yolcu ettik. Çukurova'da devşirilecekllerle birlikte, oradan yola çıkacaklardı. Bu hatunun oğlancığı dahi, yola çıkanlar arasındadır. O yüzden buyruğunuzu tam uygulayıp, katınıza getirmedik. Bağışlayın!..

- Tez bir ulak hazırlansın. Hemen kararımız eline veri-

lip, oğlancığın getirilmesi sağlansın. Sonra sorup soruşturur, gerekse anasına teslim ederiz.

Doyran can havliyle sıçradı. Haklı olduğu kabul edilince, sevinmişti. Ama, sonuçta oğlunu alamayacağı anlaşılıyordu. Giden ulağa vermezlerse. Ötekilerin ses etmesine olanak bırakmadan atıldı.

- Hükmünüzü veriniz efendim. Bunca yol geldim. Gerekirse, yüce sultanımızın ayaklarına yüz sürerek, oğlumu geri alırım. Kararı bana veriniz. Yetişebildiğim yerde, hücceti verir, kararınızı uygularım.

- Hay hay, - dedi biraz da sevinerek kadın.

- Yalnız, eyalet sınırını aşarsanız, ora kadısına onaylatmanız gerekir.

- Hüküm her yerde geçerli değil midir efendimiz?

- Geçerlidir hatun. Geçerlidir ya, devletin size her yerde yardım edebilmesi. Her yerin görevlisinin hükmü görmesiyle mümkündür. Anladınız mı?

- Anladım efendimiz.

- Öyleyse hüccet yazılsın, mühürleyelim.

Kethüda, divitini hokkaya banmış, Kadı'nın buyruğunu bekliyordu. Hemen yazdı hücceti. Onaylanmak üzere Kadı'ya sundu. Mührün mürekkebini kurumaya bırakmadı Doyran. Aldı hücceti. Kadıyı, divanı, Turnacıbaşı'nı, Kethüda'yı, Papaz'ı, Antranik'i, Varteks'i unuttu... Mahkemeden çıktı. Çarşıya girdi. Birden ne yöne gideceğini sormadığını anımsadı. Durakladı. Önüne ilk gelene sordu. Kadın mı erkek mi olduğunu ayırmadan, öğrendiği yöne seyirtti.

İKİ

Mordeniz giderek menevişlendi. Maviliğe dönüştü. Mavinin benzi uçtu... Çizgi çizgi duruluğa sürüklendiler. Reis, köprüde dimdik kerteriz aldı. Adacığı sancakta uzaklaştırdıktan sonra, güverte korkuluğuna dayandı. Sesi, bilenen bir bıçak hışırtısıyla buyurdu;

- Yelkenler mayna!..

Leventler, çıplak beden, yalın ayak seyirttiler. Yelkenler, dallarından kopmuş yapraklar örneği boşlukta sallandılar. Nazlı nazlı düştüler. Nasırlı tabanlar, ip merdivenlerde yaylandı. Buyruğun Çektirinin hızı duraksamadı.. Buyruğun son sesleri suda yankılanmadan mayna tamamlandı.

Çektirinin hızı duraksamadı. Dalgalar yakamozlu köpükleriyle bordasında oynaşmayı sürdürdü. Forsabaşı, gözleri reisin elinde tokmağını okkaladı. Yelken gölgesinde uykulayan forsalar davrandı. Tokmak, Reis'in bir parmak işaretiyle sintine ağızındaki davula değdiği an, kürekler suya indirildi. Her vuruşta kürekler dalıp çıktıkları suyu ittiler. Tekne hızlandı. Forsaların, ilkin koltuk atlarını ıslatan ter, omuz başlarına, alınlarına, saçlarının dibine tırmandı...

Tanelenip dökülmeye durdu... Çektiri, yüzyıllar öncesinin bilici tapınağına sürüklenen hacılarına özenircesine kaydı koyda... Didim moru, ışık tanrısının ak gülümsemesiyle gözleri kamaştırdı. Forsalar, bedenlerinin her deviniminde gerilen prangaların ağırlığını biraz daha duydular. Gözleri denizin derinliğinde ışığa boğulurken, kulaklarında yansıyan tokmak takırtısına uydular. Deniz perilerinin altın sarayındaki özgürlüğü düşleye düşleye tekne hızını ayarladılar.

Çektiri, denize akça çıplaklığıyla uzanıvermiş bir gelin salınmasındaki kumların üstüne yürüdü. Karaya oturduk, oturuyoruz korkusunun arasında, Reis'in gülücüğü balkıdı. El işareti forsaları soluklandırdı. Çektiri hızını sürdürüyordu. Kıyının ıssızlığı alabildiğine yaklaşıncaya forsaların dinlenme umudu ertelendi. Sonunda Reis'in eli yumruklaştı. Forsabaşı'nın tokmağı havada kaldı. Kürekler kaldırıldı. Her an yeniden inmeye hazır selama durdular. Kulaklarında, demirin suya çarpışı yankılanınca, parmakları gevşedi. Bir ellerini küreklerden kurtarıp, terlerini sildiler. Demirin ucundaki halat, teknenin hızında uzadı. Hız giderek kesildi. Ağırlaştı çektiri... Kaykıldı... Halat gerildi. Tekne yalpalayarak durdu... Deniz türküsünün ninnisine uymuş bir beşik sallantısıyla yorgun forsaların gözlerine uyku olarak çöktü yeniden!..

Tutsak Miço, elindeki testiden doldurduğu şarabı, sıralar arasında dolaştırmaya başladı. Terli ağızlarda buruk, kekre tadıyla yudumlandı şarap. Kuruyan damaklar, misket kokusuyla sulandı. Susuzluğunu gideren ya gözlerini yumup kaykıldı, ya küreğinin üstüne kapandı... Uzun bir mola kurtarmanın coşkusu, yorgunluklarını unutturdu. Tası geri verirken sevecen gözlerle baktılar Miço'ya... Ne var ki gözle-

rinin derinlerindeki onulmaz yara, çocuğun yüreğine çöreklendi. Bir direnç zıpladı yüreğinden yüreğinden bilincine. Elindeki testiyi kafalarına geçirmemek için güç tuttu kendini. Sanki durumlarının sorumlusuymuş gibi duyuyordu böyle baktıklarında. Acımayla, acınmanın karışık hüznü, beynini zonklatıyor, durumundan da, durumlarından da iğreniyordu. O yüzden, gözlerine bakmadan. sürdürdü işlevini. Sıranın sonu da geldiğinde sandalın indirildiğini sezdi. Dönüp bakmasına kalmadan kürekler işledi... Alabildiğine dolu sandal, kıyıya yöneldi...

Yeterince levendin karaya indiği kararına vardıklarında, pusatlanıp, yaraklandılar. Reis dolma tüfengini kuşağının arasına yerleştirmeden doldurdu, fitilini taktı... Silahları, giyinelerinden sarktı... Tenlerinin üstünde bedenlerinin birer parçası gibi duran oklar, sadaklar ve al kuşaklarına sokulu pırıl pırıl palalar, cepkenlerinin simli kabaraları yanında birer yama gibi göze battılar. Levent ağaları da Reislerini izleyerek ağır ağır tüfenklerini doldurdular... Reis'in bir işaretiyle çabucak yamaca tırmanan gözcülerin ardından baktılar giyinme süresinde... Onlardan göz alabildiğine bir olumsuzluğun bulunmadığı güvencesini aldıklarında, kuşaklarından çıkardıkları yemenileri kumda çabucak kuruyan ayaklarına geçirdiler. Sandalın başına bıraktıkları Kutluca'ya baktı Reis;

- Biz atlanacağız levent dermek için. Sen Duva'nın getirdiği erzakı çektiriye atarsın. Sonra da bıkmak yok. Yüzgeriye hazır bekle.

- Reisimiz yüzgeriyi bilmemekte yaşadıkça, Yine de buyruğuna hazırız.

- Sen hazır olmaya bak levent. Deniz hakkımızdan ge-

lememekte ama, karanın kalleşliğine şeytanın bile aklı aklı ermemekte.

- Şansınız gür ola Reis'im!..

- Senin gücün bol ola... Erzakımız iyice azaldı.

- Güç bizden efendim. Buyruk sizden.

- Kaldığına mı sıkılmaktasın, diye kuşkuyla sordu Reis.

- Bildiğimiz deniz eri çokça konuşmaz.

- Reis izin verende, çenesi hiç durmaz buyururlar bizim için.

- Demek ki uzatırsak, altta kalan olacağız. Hadi kal sağlıcakla...

Yürüdüler. Deniz alışkanlığıyla, yaylanıp gitmelerine güldü Kara Kutluca. Çıplak bacaklarını sıcak kuma yaydı bir süre. Kuşağından tütün kesesini çıkardı. Kallavi bir sigara sardı kendine. İnce kağıdın ucunu ıslattı diliyle. Dişleriyle kemirdi. İki parmağının arasında dolayıverdiği tütünün ince yanını dudaklarının arasına kıstırdı. Kav çakmağından tutuşturdu. Avurtları kürek benzeri şişti. Duman damaklarında dolandı. Bulut bulut savruldu ağızından. Tütünü bitirinceye, ter içinde kaldı. Kuşağını çözdü. Çakşırının uçkurunu sıkıştırdı. Mavi mavi suya daldı. Arındı. Ürperdi. Alıştı. Serinledi. Yeniden kumların üstüne çıktığında, nefes nefese uzandı. Derisinden kemiklerine işleyen bir ısının yumuşamasında gevşedi. Bedeninden önce kazınmış kafası tutuşunca, doğruldu. Avuçladığı deniz suyunu köpük köpük başında gezdirdi. Fuçusunu ıslaklığının üstüne örttü. Yeniden uzanarak gözlerini kapadı.

Salih Reis, ayak değmemiş otları çatırdatarak ilerledi. Ardında leventleriyle, tepeye ulaştı. Bildik gözlerini gezdirdi yörede. Duraksamasız ilerledi. Didim, öreninin höyüğü-

ne ulaştılar. Yelin üfürdüğü topraktan, ışıltılı mermer başlık sırıtıyordu kıvrım kıvrım. Yer yer sütun artıkları yığınlaşmıştı. Üstlerinden atlayarak yürüyüşlerini sürdürdüler. Güneş tüm yakıcılığıyla dikine göğüslerine yayıldı. Cepkenleri, özgür gövdelerini pranga bileziği gibi sıkmaya başladı. Leventlerden bir ikisi soyunmaya durdu. Reis'in bakışlarındaki ürkünç buyruk devinimlerini yarım bıraktı. Çıplak kollarına sarkan ter taneciklerine aldırmadan, cepkenin sıkıntısına dayanmak zorunluluğunu duydular.

Yemenilerinin altında yer sertleşti. Toprağın engebesi, levent yürüyüşünün yaylanmasını zıplamaya dönüştürdü. Tüfenkleri ağırlaştı. Barut keseleri, fitil yumakları, ok sadakları, kılıçları, taşınmaz yük halinde bedenlerine çökeldi. Reis ardısıra gelenlerin hamlığına aldırmadan, hızını arttırdı.

Öreni geride bıraktılar. Yeniden çimenleri sararmış düzlükte yürümeye durdular. Kendi alışkanlıklarına kavuşmuşcasına hızı arttı leventlerin. Reis'in hızına uydular eski ölçüsünde zorlamaksınızın. Bir höyüğe sardıklarında, günün sıcağı iyice bindi omuzlarına. Ayakları sürüklenmeye fuçularının düğümü ıslak ıslak enselerini dövmeye başlarken, umutlandırdı onları Reis.

- Az ötede Bafa Çayı'na varırız. Dilerseniz bir soluklanıp, sonra davranırız.

Sakalları ışılayan yorgunluk gülümsedi birden. Kuşağını denkleştiren, ayaklarını açtı. Reis'in bunca coşkulu yürümesi, utandırdı gençleri. Utanç hızlarını dürtükledi. Höyüğü tırmandıklarında, Salih Reis'in yanılmazlığına bir kez daha inanç duydular. Çay ayaklarının altında ışıl ışıl çağrı çıkarmaktaydı.

Seyirtmelerine komadı Reis. Teknede olduğunca kol-

larını açtı. Cepkeninin işlemeli kolları, kartal kanatları gibi gerildi. Duraksayıverdi koşma dürtüsü.

- Tekin değildir leventlerim. Çektiri'yi bir gören olduysa, tetik durmamız gerek. Baskından öylesine yılgındır ki bura insanı, havadan haber iletir.

Gözlerinin denizi kollarcasına devinmesi, ötekileri de dikkate kesti. Yürüyüşleri sessizleşiverdi. Bedenleri öne doğru büküldü. Avına sokulan kurt örneği, pusuya derneleştiler.

Salih Reis'in parmakları, buyruk olup çaynaştı. Çapgan Mergah'la, Menkli Musa hemen öne çıktılar. Kör Veli, öne çıkanları da aştı... Yokuş aşağı, ağaçları siperlenerek dere boyuna ulaştı. Bakındı, arandı, tek gözünü kıpırdayan ot üstünde yoğunlaştırdı. Sonra kolunun bir işaretiyle, güvenliği bildirdi.

Topluluk yanına varana dek, çevreyi taramayı sürdürdü. Suyun başında toplaştıklarında;

- Görebildiğimce, Türkmen bile burdan geçeli çok olmuş.

- Göz alabildiğine bak bakalım.

- Baktım Reis. Göz alabildiğinde, canlı olarak böcekler ve dahi kuşlardan başkası yok.

- Topağaçların altına da bir iyice baktın mı?

- Baktım. Bir şey görünmemekte.

- Görünmemekte mi? Olasız!..

Kör, gözkapağını yırtarcasına açtı. Gözbebeği sanki büyüdü, uzadı, topağaçların oraya vardı döndü. Reis'in kaygısına bilinçsizlikle katıldı hemen ardından.

- Olasız!.. Hiçbir şey görünmemekte!

- Belki biz erken gelmişizdir. Azbiraz soluklanalım.

- Başüstüne Reis.

Sürekli yürümek tümünü bitirmişti sanki. Geminin içinde, pire gibi sıçramaya alışmış olanlar, dere kıyısında çırpınmaya durdular. Elini yüzünü yıkayan, kaykıldı. Serin çay suyu, gırtlaklarında lıkırdadıkça, canlandılar. Gölgelik, ince ince ıslaklıklarında esti. Elleri kuşaklarında tütün keselerine yollandı. Reis tümünden önce davranarak, ağzına bir avuç tütün attı. Duman ürküsüyle, kağıtları keseye tıktılar. Avuçladıkları tütünü dillerinde dolandırıp, dişlerinde ezdiler. Sarı yapıncak örneği tütün, tükrüklerini çoğaltarak karardı. Art arda, çaya tükürdüler. Çapgan Mergan, deniz alışkanlığıyla, uçkurunu sıyırdı. Derenin başına dikilerek işemeye başladı. Birinin davranışından gevşediler. Dere boyuna dizilip, sidik yarışına giriştiler.

Kör Veli'nin tek gözü durmaksızın yöreyi tarıyordu. Ve o göz böylesine dönenmeye başlandığında, güvenlik göz alabildiğine sağlanır inancı, her birini çocukluğunun kaygısızlığına götürüyordu. Reis, körün tek gözünde hiçbir kıpırtı izi görmeyince, dişlerini sıktı.

- Şimdi vardığımda camus düvesi benzeri çamura yatmakta bulursam, ben bu mütevellinin kulaklarını kesmez miyim?

- Kessen de haklısın Reis. Diye ilk kez konuştu Çopur Buga.

- Altın sesi yerine kelle korkusu yollasaydık daha doğru olurdu...

- İki vurgun bir arada olmaz buyurmuştur Hızır Reisimiz. Kural olmuştur buyruğu bilmez misin?

- Biz bilmekteyiz Reisim. Bildiğimizden can vurgununa girdiğimizde, mal vurgunundan vazgelelim isteriz. Ne

var ki, anacığımızdaki insan olacağına, köşeklendi mi böyle, isteğimizin yanlışlarına inanasım geliyor. Ve dahi tepem atıp varıp almalı diyorum.

- Eh, bu da iyi bir iştir. Vardığımızda, mütevelliyi sana armağanlarımı tepenin nice bir attığını birlikte seyreyleyip, göneniriz.

- Sahi mi Reis'im diye sırıttı Çopur. Sırıtmasıyla suratının buruşup, ürkünç gözeneklerinin her biri seyirmeye başladı. Çiçek bozuğunun derin pançakları titredi, kızardı, kana kesti. Kan şorladı kızıl kızıl. Yoldaşları bile titrediler ürküden. Mütevellinin gireceği duruma şimdiden tanıklık edercesine kasıldı bedenleri. Birer gülümsemenin ardına gizlemek istediler yüreklerindeki korkuyu. Beceremediler. Gözleri kaydı, suratları çarpıldı... Acıdılar.

Kör Veli, dayanamadı sonunda;

- Adem'in kanını şimdiden içmişcesine sarhoşladın Çopur reis dedi.

- Sen de ortaklığıma sıvanırcasına üstüme atladın Kör Reis.

- Kan içiciliği Tanrı Moğol'a özgü kılmıştır.

- Moğol'un artığını da körle çolağa ödül salmıştır.

- Reis önüne bir kemik atanda utanmamaktasın görürüm.

- Arayan bulur buyurmuşlar. Bulduğumuza soyunmakta mısın?

- Onca küffarla kapıştık. Onca kılıç üşürdüler suratının çopuruna. Biri de gövdeni yarıp içindeki pisliği ortaya dökmedi.

- İçimizdekinin kendi yengilerini de boklayacağını bildiklerinden olacak? Sen ne demektesin koca Kör? Senin tek

gözünün uğursuzluğu üstümüzden aşıp, yağımızın yüreğine saplananda, keferede güç mü kalmakta ki, bize yekinebilsin. Kişi kendi tekinsiziliğinin yükünü başkasına sarmak dileyende, böyle köçeklenirmiş.

- Beri bak çapar azmanı, sözünün uçkurunu sağlamca tut. Reisimizin kellesi kızanda, şamar yetişir ki, ikimiz de, ettiğimize pişman olmacasına.

- Reisimiz, şamara davrananda haksıza vurmuş mu şimdiyecek? Vurmamış... Vurmayanda, şamardan korkacak biz olamayız. Elimize bir ödül düşmüş daha dişimize çalmadan, ürümeye duranlar hazırlıklı olmalı ki şamara, adem olduğu ortaya çıka.

- Baka Reis, görmektesin bu çopurun ettiklerini. Bizi de kendi çukurunda debelenmeye çağrılamakta ki, suçuna ortak eyleye.

- Biz bir suça tüğ dikende, Kör yoldaşımız içinde belenmesin görülmüş değil. Hem de öyle bir belenme ki, yiğitlerin edebini bozmayacağımızı bilsek, maşrık berzahında, olanları bir bir deyiverirdik ki, Hızır Reis'in elinden nice bir kurtulduğumuza siz de şaşasınız ...

- Sus bire yanşak Çopur!.. Sus ki suç torbasını açmaya sıvanmayalım. Ola ki bu arada Reisimizin bile bilmediği nice bir kirli çamaşır ortaya dökülüp, başımıza dert örmeye... Sus ki, toparlayalım torbamızı bir güzel.

-Bilmediğimiz pek çok şey olduğunu anımsattınız. Turgutça Reis, bizi sizin güvencenize bırakırken, dedi Salih Reis.

- Tövbe Reisimiz, diye atıldı Kör Veli.

- Biz nice kötü uğrular olalım ki, Reisimize güvence sağlamaya kalkışabilelim. Bir Çopur, bir Kör ve dahi bir Ço-

lak kim olmaktadırlar ki, Turgutça gibi bir büyük Reis, onları böyle gereksiz yerlerde kullanmaya sıvansın? Yok, bu doğru olmaz. Biz leventliğe soyunduğumuzda, şunu bellemiştik. Cennet mekan Oruç Reisimizin çektirgesindeydik. Levent Reis'in önünde vuruşabilir. Gerektiğinden. Amma, konuşamaz gerekse bile. Kocamışlığımıza vererek ses etmemektesin boşboğazlığımıza reisim. Bir de böyle haddimiz olmayan işler yüklemeye sıvanırsan, biz iyiden iyiye ölüler denizinde çürümeye durduk sayılır.

- Ve dahi çürümekte haketmişliğimiz olur diye tamamlamaya durdu Çopur.

- Korsan töresinde edepsizlik kuraldır da, saygısızlık olabilmez. Neden dersen Reisim, bizim iler tutar olan bir tek saygımız kalmıştır. Onu da yitirdik mi, bunca kan içici ne üzere tutulabilir? Hiçbir güç onları avkan kendi yüreklerinden etkin olamaz. Olamayanda, bağışla saygımız yerinde kalsın ve dahi bu gençler buyurduklarını duymamış olsunlar ki, akılları bozulmaya.

- Akılları bozulanın akıllarını, kafatasının içinde ezmeye Reisimizin gücü yetmezmiş gibi deli köşek, dedi Kör Veli.

- Hele bir saygısızlık etmeye görsünler ki, bizim bıkağılı dilimize kalmadan Reisimizin balyoz yumruğu erişmemekte mi?

- Kendiniz buyurmaktasınız ki kocalarım, dedi Salih Reis. Töremiz saygı üstüne kurulmuştur. Biz Reis olsak da, nice bir saygısız davranalım ki, büyük reislerimizin bağışını unutalım.

- Bağışı!.. Biz üç sergerde mi bağış olmakta size Reisim, dedi Çopur Buga.

- Biz Reis'e dert oluruz ancak. Oruç Reisimiz, rezilliği-

mizden bıktığından aktardı, Hızır Reisimize... Turgutça Reisimize de, saygımızı yeterince geçerli kılamadığımızdan dert olduk. Baktılar içlerinde yumruğu pek reisimiz siz durmaktasınız. Belki adem oluruz düşüncesi ve dahi iyi niyetiyle, yanınıza verdiler.

- Büyük Reislerimiz, koydukları kuralları kollamasını da bilmekteler öyle ya. Bildiklerinden, yardımlarını her zaman omuzbaşımızda bulmamızı dilediler.

Kör Veli yeniden konuşmaya hazırlanıyordu ki, davranıp dikildi.

- Uzakta bir kervan görmekteyim. Katırlar, denklenmiş gelmekteler.

- Bafa mütevellisini tanımakta mısınız?

- Bildim!.. Kara Zinnur denilen köşek olacak. Ta kendisi!.. Katarın başında kasılaraktan gelmekte.

- Öyleyse, Çopur kocamızın avı elinden uçmuş bulunmakta. Katarda at da olacaktı?

- Vaar!.. Arkada seyisler yedip gelmekteler.

- Duva katarı kıyıya indirirken, biz de atlanır, yola düşeriz.

- Hay hay Reisim, diye ayrıldı kitleden Duva.

Salih Reis'le birlikte ağaçların altından çıktılar. Katar, onların devinmesiyle iz sürüyormuşcasına doğru ağaçlara yöneldi. Kavuştuklarında, Reis, katırların yüklerine bir göz attı. Beğenmişliği gözlerinden belli oluyordu. Kör Veli'yle, Çopur Buga Reis'in yanında bittiler.

Zinnur atından atladı. Reis'in önünde yere değin eğildi;

- Bağışlayınız efendimiz. Türkmen koyunları sürmüş bulunduğundan, yaylağa haber iletmemiz gerekti. Kavur-

malar gecikende, biz de ağırdan almak zorunda kaldık.

- Az biraz daha gecikmeliydin ki Kara Zinnur, sana bir korsan oyunu eyleyelim.

- Gecikmek, elimizde olan bir durum değildir Çopur Reisim. Biliriz ki, Salih Reisimizin sağ yanında siz, sol yanında Veli Reisimiz gözünü dikip beklemektedir.

- Bildiğinden de, tez tutmamaktasın elini öyle mi? Diye sordu Çopur Buga.

- Yaylak yolunu bilmektesiniz. Ulağınız erişende at çatlatmacasına buyruk yolladık. Yine de sizi beklettikse, bağışlamak büyüklüğün şanındandır.

- Erzak ağzımıza yaraşırsa, gelen kezde alkışımızı alırsınız Zinnur Ağa, dedi Reis.

- Sürümüzünen semiz toklularını kestirdik buyruğunuza. Ambarımızın has ununu yüklettik. Bahçelerimizden azbiraz meyveyle sebze derlettik. Zeytini, yağı, tulumlanmış peynirle keselenmiş yoğurdu da unutmadık, ulağınızın buyurduğu gibi. Herşey bir tamamdır umarız.

- Biz de umarız ağa, dedi Reis. Atlar yürüğe benzer.

- Yürüktürler ki, Menderes Ovası'nda izini tutacak hayvan bulunmaya.

- Görürüz. Hele siz buyurun. Sandalımız kıyıda beklemekte. Duva levendimiz de, kolbaşlığınızı yüklencektir.

- Hemen varırız efendimiz. Hemen teslim ederiz buyurduklarınızı bir tamam.

Onlar, kıyıya doğru yönelirken atlandılar. Reis dizgin boşaltarak, tırsa kaldırdı atını. Leventler ardı sıra izlediler. süre, kataın geldiği yönde gittiler. Bir höyüğe varınca, tırmandılar. Kervanın gidişini gözledikten sonra, dizgin boşaltıp, sağrı mahmuzladılar.

Atlar can havliyle fırladı altlarından. Dizlerini mengene gibi sıkıştırdılar. Kaykılıp zıpladıktan sonra dengelerini bularak, durmaksızın hız alan hayvanların üstünde, yel önünde yelken örneği gerildiler.

Vakıf toprağı ortasından geçtiler. Menderes kıyısına ulaştılar göl çevresini aşarak. Atların başlarını ırmak akışının tersine çevirdiler. Sağrıları köpüklenmeye başlarken, gözleri ışıldadı. Toprak damların tuzunda kırılan günışığı, sevinçlerinde oynaştı. Kılıçlarını yoklayarak, köy yolunda seyirttiler. Köye girmelerine gerek kalmadı. Irmakla, zeytinliklerin kesiştiği dönemeci aştıklarında, dizgin kastılar.

Hemen önlerindeki meydanda, yumruklaşmış bir yığın onları bekliyordu. Durdukları zaman, içlerinden en irisi ileri çıktı;

- Salih Reis'in leventleriyseniz hoşgeldiniz, dedi.

- Öyle biliniriz, diye yanıtladı Reis.

- Biz de sizi beklemekteydik. Durali Ağa, Karasulu'ya geçti. Ordan da Aköreni'e gideceğini, bizim sizi beklememizi buyurdu. Selamını iletirsek, köye zarar gelmeyeceğini de birlikte belirtti.

- Bizim derdimiz Levent. Köye zarar gelmesi ne olmakta?

- Bazı Reisler, köylerimizin ikrarını bilmemekte anlaşılan efendim. Baskın verip, Levent kaçırmaktalar. Bu yüzden, ilerleriyle, yiğitbaşlar tetikte olmak zorunda. Bu zorunluluk da biliyorsunuz, sonunda köye zarar getiriyor.

- Siz gönüllü mü çıkmaktasınız?

- Salih Reis, Turgutça Reis, bir de Hızır Reis buyuranda, tümümüz gönüllü çıkarız efendim. Bunlara Levent olmak, masallarımızın, düşlerimizin tutkusudur.

- Ya biz sizin aradıklarınız değilsek?

- Ölüm karada da, denizde de ölüm değil midir? Aldatılmışın öfkesi, yenilmişin hıncından daha güçlüdür. Reis olan Reis de bunu bilmeyecek değil.

- Doğru, hakkınız var. Yukarı köylerin yiğitleri de, böyle düşünmektelerse, yeterince Levent devşireceğiz, demektir.

- Böyle düşünmemek olmaz. Bunca nam alan Reislerimizin elini öpmek bile yeterlidir. Yeterliyse, Durali yoldaşımızı burada beklemeyelim, dedi Salih.

- Siz nasılsa yeniden pusatlanacaksınız. Bizim kurallarımıza göre. O yüzden, burda soyunun. Yoldaşlarımız sizinle bile gelecekler. Biz de yukarılardan toplanan yiğitleri bir gözden geçirelim.

- Başüstüne, dedi delikanlı.

- Yaya gideceğimize göre, ancak ulaşırız.

- Kuşaklarındaki hançerleri, bellerindeki kılıçları, omuzlarındaki yay ve sadakları göstere göstere soyundular. İki levent kendiliğinden ayrıldı topluluktan. Gençler bir kısa an köy yönünde durakladılar. Sonra başlarını önlerine eğip, atlı leventlerin önü sıra ilerlemeye başladılar.

Reis, yeniden mahmuzladı atını. Yanıbaşına sokulan kör Veli'ye;

- Biz mi kocamaktayız, çalap çarkı mı tersine döndürmekte?

- Deniz eri kocamaz Reisim. Anladığımca, çalap çarkın kolunu elinden kaçırmış olmalı.

- Bunca üremeye kirman mı dayanır ki, kolunu tutabilsin, dedi Çopur.

- Bizim ettiklerimiz bire bin katılarak anlatılmakta anlaşılan. Yiğit de tüylenip, kanı bitlendiğinde, masallara kapıl-

makta bir güzel. Köyde kalayım dese, toprak yetmezlenir. Sipahilik, eskisi denli kolay değil. Yeniçeri Ocağını dönmeler alazlamakta kurulduğundan bu yana. Neylesin Türkmen genci? Daha ilk naralanmada bize katılmakta.

- Hem de dere geçerken kırk kez yoklamayı gelenek edinenler, deryanın ortalık yerinde savrulmayı göze almakta he mi?

- Öyle ya... Vurgunun büyüğüne sarınmalı yiğit dediğin. Eh, bu da bir denizde kaldı.

- Yakındır Çopur Reis, dedi Kör. Yakındır, denizi de düzene komaya sıvanırlar. Seyreyle o zaman olacakları.

- N'olurmuş? Devlet düzene girecek deyende, kaldırıp rezillik mi çıkaracağız? Baksana, gönüllü davranan yiğitler, gönülle bir de üstümüze hörlemeye başlarlarsa!

- Başlamaları da gerekmekte benim anladığım. Yoksa böyle levent yazmanın tadı mı olurmuş? Adem kendiliğinden boynunu uzatıp, ben gelmekteyim ağa deyende, elim ayağım tutuşmakta. Oysa şöyle bir hınçmalıyız adamı. Sınamalıyız gücünü alta gitsek de. Böyle gönlüyle gelen, yarın gönlüyle sıvışmaya durursa, denizin ortasında Kadiri dervişleri gibi cavlağa soyunuruz ki, Ceneviz'li derya kıvancından köçekliğe dura...

- Yok kocalarım, dedi Reis.

- Bilmektesiniz ki, kişi denizi istemezleyebilir. Hiç yüzünü de görmez. Yaşar gider. Ama bir kez havasını çekti mi ciğerlerine... Gayrı deniz istemezleninceye bırakıp savuşamaz.

- Ciğerlerine çekeceği hava mı, damarlarına dalacak ağımı tutsak eder onu reis, dedi Çopur yüzünü buruşturarak.

- Nice dilersen söyle. Ama, tutsak eder ya.

***

Koyu çıktılar. Denizin iyice koyulaştığı noktaya değin forsalar. Mayna yelkenleri öylece bıraktılar. Çevredeki kara parçaları, her gözde derlenip toparlanmış çizgi haline gelinceye, ilerledi çektiri. Sonra birden dalgaların kendi çırpıntısında belli belirsiz yalpalamaya durdu.

Durali, derlediği levent adaylarını güverteye sıraladı. Salih Reis, her birinin önünde duraklayarak, saçlarından tırnaklarına değin gözden geçirdi. Durali'nin seçimini her adayda biraz daha onaylayarak, denetlemesini bitirdi. Güverteye çıktı. Gözünün bir kıpırtısıyla, Çopur Buga, güvertenin köprüye baktı boşluğunda belirdi dev örneği...

Kirpiksiz göz kapaklarını kırpıştırdı. Çekik gözlerinin akı büsbütün büyüdü. Yüzüne sevecenlik vermek istediğinde daha bir artan ürkünçlük sırıtışını yerleştirdikten sonra;

- Beri bakın yiğitler, dedi. Her biriniz, erlikte benzersiz olabilirsiniz. Ama, bir bakın yörenize. Burası deryanın yiğitlendiği yerdir. Ve dahi leventlik odur ki, kişi ilkin denizle boğuşmasını bilmek zorundadır. O yüzden, ilk işiniz denize güvenmek ve dahi denizin size güvenmesini sağlamak olacaktır. Şimdi ben naralanmaya duracağım.

Naralanmam bittiği anda da palamı sıyırıp, bekleyeni paralayacağım. Yani anlayacağınız, bir yanınız derya, bir yanınız pala. Yiğitliğiniz hangisini seçerse, o yanda kalın. Şurasını diyeyim ki, derya kendisiyle boğuşanı sever, bağışlar. Çopur Buga ise bağışlamanın nice bir avanaklık olduğunu bilir. Belki de, yüreği derya ölçüsünde geniş olmadığından. Hadi bakalım, kuşca canını seven, azbiraz ıslanmayı göze alsın.

Palasını sıyırdı. Küpeştenin başında dikilmiş titreşmekte olan gençlere acımasızca baktıktan sonra, naralanmaya başladı;

- He hey! Baba Oruç'tan adımız... Hızır Reis'ten andımız... Turgutçe'den kanadımız... Salih Reis'ten yadımız!.. Akdeniz otağımız... Mağrıp'tır ocağımız ... Yiğide açık kucağımız, ödleğe öğüttür palamız!.. Üçler yediler aşkına.... Ustalar, pirler meşkine. Hû!.. diyelim, can verelim, nam alalım, yürekten korkuyu atalım, hey... Varmaktayım, sepelenin bakalım, - dedikten sonra, palasını havada bir iki şaklattı...

Sırtlarında çakşırdan öte bir giysi bulunmayan gençlerin bedenlerindeki ayva tüyler ürperdi. Bir titreşme, dizlerinden çenelerine ağdı. İlkin acıklı acıklı baktılar Çopur'a... Her savurtuşta palanın biraz daha yaklaştığını ürküyle gördüler. Titreşmeleri daha bir arttı. Yine de oldukları yerde dikilip kaldılar. Su, paladan daha korkutucuydu. Pala kulaklarının dibinde vırıldamaya başlayınca, duraksamaları son buldu. Kendilerini sakınmak isteği, suda şakırdadı. Birbiri ardınca, denize atladılar.

Aydın, ilkin denizin dibine değin indiğini sandı. Ürküyle debelendi. Ayaklarını karnında bileştirdi debelenirken. Dipte yan yattı. Can havliyle çırpınınca düzeldi. Düzelir düzelmez de her devinmesiyle yukarı ağdığını sezinledi. Başı suyun üstünde kaldı bir an. Yeniden battı. Bir kez çıkabilmenin güvenini aradı içinde. Korku, güveni bastırdı. Çırpındı. Boğulmak üzereyken, başını suyun üstünde sezince ağzını açtı. Soluklandı. İlkin ciğerlerinin dolduğunu ayırdı. Hemen ardından gırtlağından aşağı tuzlu suyun buruk basıncıyla sarsıldı. Suyun içinde kusmak tutkusuyla tutuştu. Gırtlağı yandı. Midesi allak bullak oldu. Ciğerleri ıslandı.

Debelendi yeniden. Dengesini büsbütün yitirdi. Kendini salıverdiğinde, suyun yüzünde olduğunu gördü. Şaşırdı. Batmaya kalmadan soluklandı yeniden battığında, kesin bir güvenle doldu. Salt ellerini kıpırdatarak devindi. Başı suyun üstünde durabiliyor, nefeslendiği hava ciğerlerinde serin serin dolanıyordu. Su üstünde kalabildiğinin bilincine varınca, gözlerini açtı. Hemen önünde, bir balık kıvancıyla dolanan levendin gövdesini seçti. Devinmelerine öykündü. Öykündüğü anda, kendini yeniden dipte buldu. Dersini almanın bilisiyle, yüze çıktı. Levent, aralarında dolanmasını sürdürüyordu. Dengesini yitirmemeye çalışarak, kollarını kulaçladı. Suyun içinde, batmadan kaydığını ayırdı. Yeniden uzandı. Biraz daha kaydı. Kollarına güç, bedenine denge, ayaklarına bir devinme gelip çakıldı. Her devinmede biraz daha kaydığını bilmenin sevinci, gülümseme oldu, yüzüne yayıldı. Koyu mavilikte al al yandı yanakları. Suyun serin şıpırtısı omuzlarını, boynunu, nefeslenen ağzının içini okşadı. Aldırmadı. Kulaçları birbirini izledikçe, yüzmenin kolaylığına kaptırdı kendini. Çektiriye doğru yön tutarak, hızlandı.

Bordaya yaklaştığında, elinde halatla Çopur Buga'nın beklediğini seçti. Aşağıdan yukarıya ürküyle baktı. Çopur yüzün başarı kıvancıyla ışıldadığını gördüğünde, ısınıverdi Buga'ya. Önünde yüzen halata yapıştı. Daha kendini hazırlamaya olanak bulamadan, güverteye yayıldı. Bedeninden, çakşırından damlayan su, güvertenin tahtasında ıslak ıslak ışıldadı. Gırtlağındaki burukluk, midesindeki acılık, bulantı, kusma isteği bitti. Bağdaş kurdu oturduğu yerde. Denizde debelenenlere baktı. Daha kimse kendiliğinden dengesini bulamamaktaydı. Batıp çıkanları balık örneği yü-

zenler yetişip, su yüzüne çıkardıktan sonra salıveriyorlardı. Akçatepeli Mürsel, kurtarıcısının boynuna sarıldı ürkü içinde. Birlikte batıp çıkmaya başladılar. Levent itiyor. Mürsel kıyasıya sarılıyordu. Sonunda birlikte gözde yittiler. İkisinin birden ölümüne ağıt yakmaya durdu içinden. Az sonra, başları suyun üstünde göründü. Levent, Mürsel'in saçlarından çekerek, bordaya yaklaştı. Halat'ın kemendini gövdesine geçirdi. Çekip güverteye yaydı Çopur, Mürsel'i. Halatı Levent'e attı. Öteki, batıp çıkanlara doğru uzaklaşmıştı. Çopur bakındı. Çolak, pire gibi yetti. Mürsel'in başına çöreklendi. Gövdesini dizine dayayarak, ağzını ağzının içine aldı. Avurtlarının körük gibi şiştiğini gördü Aydın. Derin derin üfledi Çolak. Tek koluyla gövdesini sıktı bir süre. Göğsünü açtı Mürsel'in. Sonra bileğinin ucunda bir tek çengelle sonuçlanan sağ elinin alışkın yardımıyla derleyip, yüzüstü kapatıverdi. Çıplak ayağıyla bir iki bastı sırtına. Sığazladı omuzlarına doğru... Mürsel daha Çolak ayaklarından tutup, baş üstüne dikerken, öğürmeye başladı.

Çopur, bordaya değin yüzmeyi başaranları, yemine takılmış balık örneği güverteye atıveriyordu. Yüzgeç leventler de ıslak ıslak tahtaları üstüne uzandıklarında, Kör Veli tek gözünü her birinin üstünde gezdirdi. Köprüden, dirseğini korkuluğa dayayarak olanları seyreyleyen Reis'in yanına vardı.

- Gölgenizde hiç eksiksiz, çömezlerimiz denizle tanıştılar.

- İyi! Ustalığınıza sağlık.

- Sağol Reis'im.

- Bugünlük mola!..

- Başüstüne!..

* * *

Molla Ferhat çekinerek kaptan köprüsüne girdi. İki yanına bakındı. Abanoz duvarlardan ince bir zevkin çekiciliğine takıldı gözleri. Tahtanın koyu gülümsemesi üstünde, deri üstüne çizilmiş bir dünya haritası duruyordu. iki yanında zengin vurgunların anısını canlandıran iki murassa kılıç, haritaya gözcülük eder gibiydiler. Değerli postlarla, gümüş, altın şamdanlar, sedef kakmalı komodinlerin üstünde ışıl ışıldılar. Şamdanların üstünde altın çerçeveli Venedik kırsalı aynalar, hemen yanlarında altın püsküllü Barbaros sancağı duruyordu.

Salih Reis, post kaplı koltuğuna oturmuştu. Önünde sayfaları altınla varaklanmış, minyatürlü kalın bir kitap vardı. Dalgın gözleri, kitabın satırları arasında uçarcasına seyirtiyordu. Molla dönüp dönmemekten ikircimli durakladı. Durakladığı anda başını kaldırdı Reis;

- Gel Molla, buyur, dedi.

- Size dileğim vardır Reis Efendimiz, diye sokuldu Molla.

- Buyrun!..

- Günlerdir devşirilen çömezleri seyreylemekteyiz. Çopur Buga, Kör Veli ve dahi Çolak Solu kullarınız, her birini adınıza yaraşır leventler kılmak isteğiyle eğitmekteler. Bu usta döğüş eğitmenlerinin üstüne, yer ve dahi derya yüzünde birinin dahi bulanabileceğini sanmamaktayız. Kapıkullarının eğitim ve dahi yarışmalarını seyreylemişliğimiz eğitmenleriyle tartışmışlığımız vardır. Bu biliyle savlarız ki, bu eşi örneği bulunmayan silahşörlerin çömezleri, o eğitmenlerden üstündür. Böylesi eğitmenden ders almak bir döğüş-

çü için bulunmaz olanaktır...

Salih Reis, yoldaşlarının öğülmesinden hoşnut, gözlerinde coşku pırıltılarıyla bir süre Molla'nın gözlerine baktı. Sonra, aklından geçenleri okumuşcasına sözünü kesiverdi;

- Bilmekteyiz Molla!.. Derya üstünde onurla sancak gezdiren nice bir Reis var ise, onların eğitiminden geçmeye borçludurlar ünlerini, dedi.

Molla Reis'in kestirip atmasıyla ikircimlendi. Aklından geçirdiklerinden pişmanlık duydu bir an. Dönüp gitmek için yol aradı. Sonra kendince gerekçesini bulmuş olmaktan kıvançlı diretti;

- Turgutça Reis'i cennet mekan Barbaros Hayrettin Paşamızın yetiştirdiğini işitmişidik!, diye dürtükledi.

- Deryada iş levendin, ad reisindir Molla, dedi gözlerindeki gülücükleri kırpıştırarak dingin dingin Salih Reis.

- Ancak Hızır Babamızı bile sözünü ettiğin o üç koca yetiştirmiştir!..

- Hayreddin Paşamızı bile öyle mi, diye olduğu yerde sallandı Molla. İnançsızlığına gerekçe aramak amacıyla, mırıldanmadan edemedi.

- Oysa hiç göstermemekteler?

- Deryada kimsesinin kocamaya zamanı olmamakta mollam, dedi gözlerinin içinde kıvılcımlanan bir alayla Reis.

- Ancak bu kural kocalarımız için geçerliğini yitirmiştir. Çok uzun zamandır, çok ünlü babalarımızın öğütçüsü olmak, onları dinç tutmaya yetmekte olsa gerek. Sizin istediğiniz bir şey mi vardı?

- Diyecektim ki efendimiz, diye umutla atıldı Molla.

- İlerde namlı Reislerimiz olacak bu günkü çömezler salt döğüş bilimiyle yetişmemeliler. Sizin de buyurduğunuz

üzere, bütün bilimleri, yanlış bir şey söylememek amacıyla yutkundu. Aklındakileri yeniden evirip çevirdi. Bir kararla sürdürdü. Edinmeleri bir zorunluluk. Yeniden durakladı. Diliyle kuruyan dudaklarını ıslatı. Reis'in tepkisini gözledi uzun uzun. Yüzünden, gözlerinden hiçbir şey anlayamayacağına karar verince, yeniden sürdürdü sözünü.

- Salt kavgayı öğrenmeleri, gelecekte yanlış hükümlere yöneltebilir onları. O yüzden buyurursanız, dini diyaneti, bilgi ve bilim de meşketmeliler. İzniniz olur ise, biz elimizden geldiğince yoldaşlarımıza yardım etme dileğindeyiz.

Reis, Molla'nın aklından geçenlerin tümünü anlamışçasına, kaşlarını kaldırdı. Parıltılı, ama göz bebeklerinden ne düşündüğünü hiç açıklamayan keskin bakışlarının altında ayak değiştirdi Molla. Sıkıntıyla bekledi. Sonunda, yanıt tane tane döküldü; - Eğitim işlerinden onlar sorumludurlar. Dileriz ki, sözünü ettiğiniz eksiğin tamamlanmasında güçlük çıkarmazlar. Varın, kendileriyle konuşun, dedikten sonra, başını kitabına eğdi.

Molla, ağır ağır döndü. Kapıyı sessizce kapadı. Ağır ağır çöken karalığın içinde sallandı bir an. Reis'in söylediklerini evirdi çevirdi. Kesin izin alıp almadığını yokladı. Her türlü yoruma açık bir yanıt verdiğini düşündü uzun uzun. Buna göre, ne yapması gerektiğini düşünerek, üçlüyü aramaya başladı.

Güvertenin köşesinde, sırtlarını halat kangallarına dayamış oturuyor bulunca, yanlarına çöreklendi. Söyleşinin suskunluğuna geldiğini anlamadığından, söze girdi;

- Sizin çömezler üstünde ödenmez hakkınızı gördükten sonra düşündük ki, çabanıza yardımcı olmak, boynumuza borçtur.

- Sağolasın Mollam, dedi Kör Veli. Sahn- ı Saman medresesinde müderrisliğe soyunmuş bir bilgenin, çömezlerimizle bilece bizi de eğitmesi, hepimizi ödenmez borç altında bırakır.

- Ancak, diye söze girdi Çopur Buga, yiğitler çokça yorulmaktadırlar. Bu yorgunluk içinde, sizin değerli bilgilerinizi özümleyebilecekleri konusunda kuşku duyarız.

- Haklısın, dedi Çolak Solu. - Bilgi, dingin bir beyin ister. Dingin beyin de, ancak yalıtılmış bedende bulunabilir. Onca yorgunluğun üstüne, bilginin yükü binende, korkarım mollamızı öfkelene. Neden dersiniz, yiğitler daha söze girer girmez Mollamızın yanık sesiyle, uyuklamaya başlayabilirler.

- Bunca öğrenci yetiştirdik, dedi güvenli güvenli Molla Ferhat. Uyutmamanın yolunu bilmekteyiz şükürler olsun. Bilgi öyle bir pınardır ki, derin uykudakileri zıplatıp kaldırır iyi sunulduğunda.

- İyi sunulacağından kuşkumuz yok Mollam, diye yanıtladı Çolak. Bizi düşündüren, çömezlerin algılama yeteneği. Sizin sunacağınız bilgi öylesine derindir ki, yalınkat döğüş erlerinin bu pınarın dibinden sulanması olanaksızdır. Siz elbette medreselerde, sözü dilediğiniz gibi kullanarak, ilgiyi çekmektesiniz. Ama, unutmayın ki suhteler, vakıf imaretlerde, ekmek elden su gölden yalıtılmakta, salt sunduğunuzla yetişmek amacına yöneltilmektedir. Bizim levent adaylarımız ise, döğüşün içinde paçayı kaptırmadan çıkmaya koşuludur. Aralarındaki ayırımı düşünürseniz, onlara gerekli olanın, yaşamanın yollarını edinmek olduğuna hak verirsiniz.

- Bilgi de yaşamanın yollarından biri, başlıcasıdır, diye

sertlendi Molla. Bilmeyen kişi, salt bilek gücüne kalır. Bilek gücü de daha güçlüsünün önünde geçersizdir. Oysa, bilen kişi, gücünün yittiği yerde, bilgisinin yardımıyla kendini kurtarır.

- İşte anlamadığımız yer de burası, dedi Kör. Bizim düzenimiz kendini kurtarmak üzere değil. Kurtulması gereken gemidir ve dahi gemiyle birlikte dövüştür. Yani hem yaşayacaksın, hem yeneceksin. Oysa, senin kaltaban danişmentlerin, fetva vermekte yamandırlar. Fetvayı uygulama söz konusu olduğunda, bileği güç adem ararlar. Siz fetvacı yetiştirirsiniz. Biz uygulamacı.

- Kuramla uygulama çakıştığında işler düzenli gitmez mi Kör ağa?

- Kuram, yaşama ilişkin olursa gider elbet. Olmayanda, savaşçıyı şaşırtır ki, bizim buna hakkımız yoktur. Senin sanatın kuramcı yetiştirmek. Nedir kuram dediğin? Düzenin olduğunca işlemesini sağlayan bir araç mı? Öyle olanda, döğüş içre nice bir yararı vardır. Döğüş düzen dışıdır bilmektesin. Düzen dışında, düzene aykırı kuram gereklidir. Eğer elinde böyle bir gereç var ise, buyur al gürzü, kılıcı, oku, eğit... Yok ise kaltabanlığa sürükleme levendi...

- Durun hele, dedi kaygıyla Molla. Bizim söylediklerimizle, sizin söylediklerniz, birbirinden ayrı değil demekteyiz ki, bilgili kişi daha bir döğüşçü olur. Neden derseniz, döğüşün anlamını kavrar. Anlamı kavrananda, düşmanın zayıf yerini daha bir kolay bulur.

- Öyledir de Mollam, diye söze girdi Çopur. Döğüş olduğunda neden okuyup üflemek yerine, kılıcı yeğlemektesiniz? Nedeni açık... Söz işini bitirmiştir döğüşte. Gayrı iş görmek pusatın yükümüne girmiştir. O yüzden, deriz ki, sal

leventlerin yakasını. Onlara diyanet değil, sağlam bilek gerekli. Bunu edindiklerinde, ister ölsünler, ister öldürsünler, hiçbir Molla'nın edemeyeceğince hizmet ederler inançlarına.

- Anladığımızca siz yiğitlerin bilisiz birer öldürme aracı olmasını istersiniz.

- Ağacın meyvası, kendincedir. Kendince olunca da, yeryüzünün başka meyvelerle donandığından habersiz kalır. Oysa vardır. Yeryüzü büyük. Toprağın verimi, tohumun çeşitliliğine uygun meyvelemektedir ağaçları.

- Doğru buyurmaktasın, dedi Kör. Bilisizliğimiz, yetiştirdiğimizde yansımaktadır. Hoşnut değiliz bundan. Değiliz ya, gözledik yetiştirdiklerimizi. Bu gözlem, düşüncenin kavgadaki yerini öğretti bize. Savaş oyununda düşün, önceden oynanması gereken bir oyun. Yoksa pala palaya çatanda gerekli olan güç... Yetiştirdiğin o an güce yükleneceğine hesaba girerse, yanılgının en büyüğünü işledi demektir.

- Ya Devlet-i Aliye'nin bütün eğiticileri sizin gibi düşünürse, sonu nereye varır?

- Bizim düşüncemizi sormaktaysan Mollam,- diye atıldı Çolak. Sonun bir görkeme varır. Neden dersen, biz ayırmasını biliriz. Döğüşçüye gerek olan döğüşçüye, söğüşçüye gereken de, ona verilmeli. Kuram gerekli. Bilgi gerekli... Ama, yerine göre gerekli... Derya içre yüzme bilmek gerek. Nasıl yüzüleceğini eğitmek değil... Her bir şey alıcısına göredir. Korsanlık yasasında, vurup kaçmak yazılıdır. Durup düşünmekse, düzenli örgütlere yarar...

- Durup düşünmek, herkese yarar biliriz. Bildiğimizden de adayların bilgiyle donatılmasında diretiriz.

- Baka Molla, dedi Çopur. Senin bir bilge kişi olduğun-

dan kuşkumuz yok. Suçlamaların da, bizim adımıza onur verir. Bilgeden ucuzlanmak, bilgiye saygı göstergesidir. Her an ölüm çoşkusuyla kabarmış yüreğe, bir tek bilgi geçerlidir. Yaşamak!.. Senin eğittiğin kuram, kişiyi öte dünyaya hazırlar. buncacık yiğite, öte dünyanın tadı tattırıldı mı, ilk vuruşmada yeniden devşirmeye yönelirsin. Sürekli kan içre olmaktansa, Cennet-i alanın kevserini yudumlamak, her yiğide hoş gelir. Anlayacağın, bizim eğittiklerimizle, seninki çelişecektir. Çelişki ise dögüşçü için en güç düğümdür. Çözeyim derken, çözüleceğinden. Yoksa her kişiye, inanç da, bilinç de gereklidir. Bilsiz ademi çayıra salmak gerek. Biz çayırda değiliz. Derya üstündeyiz. Ve dahi en büyük kavgamız asıl derya iledir. Ne zaman, neyleyeceğini kestirmedin mi, daha öğrenemeden, boğulup gidersin. Çolak yoldaşımızın az önce buyurduğu işte bu.

- Şimdi anlamaktayız Şeyhülislam Ebusuud Efendimiz, sahn-ı samana yükselmiş pek çok müderrisi derya üzre salmakta yerden göğe haklıdırlar. Denizin karışması örneği leventlerin kafası da karışmaktadır. Oysa, bilimin gücü her yerde geçerlidir. Nuh, tanrıdan bilgilenmese, gemiciliğin piri olabilir miydi?

- Olamazdı elbet, dedi Kör. Gemiyi yapan da, yürüten de bilgidir. Haklısınız. Ancak, deryanın kendisi güç üzre yola getirilir. Güçse, derya gibi duru ve dahi arınmış ister. Azbiraz karışmaya durdu mu hemen kavrar durumu. Suçlunun, suçu başkasına yüklemeye sıvandığını anlayıverir. Anlayanda da bağışlamaz.

- Ne demek istemektesiniz?

- Şunu!.. Efendimiz işi kokmayanda, balık kokmaz. Ebusuud karıştırmasaydı, şimdi karışıklık engellemeye, Mol-

la'dan çaşıt çemrendirmenin anlamı olmazdı.

- Tövbe!...Nereye, nice bir sıvanmaktasınız Veli yoldaş! Öyle bir ermiş, dediğiniz kulağına kulağına gidende nefes çarpılırsınız!..

- Doğru hakkın var, dedi korkmuşçasına bakınarak Veli. Tan ettiğimiz şeytan kulağına gidende çarpılır marpılırız!.. Siz bize sahip olun ha yoldaşlar. Bir yanımız eğrilende hemen deryaya kakalayan ki, rezillikten kurtulalım.

- Tövbe!.. Bir de oturmakta... Öyle bilge, öyle inançlı bir din görevlisine tan ettikten öte bir de ucuzlamaktan çekinmemekte!..

- Beri bak Molla artığı, diye atıldı Çolak. Başlatma ermişlerinden şimdi. Rezilliği koyulaştırmanın yeri değil. Derya üzreyiz ve dahi softa nefesi köpek balıklarına işleyebilemez. Uzatırsan, nefesini sınarsın ki, böyle cehennem masallarından ürkmediğimizi bir iyice anlayasın!..

Birden rengi attı Molla'nın. Çolağın dediğini yapacağına inanarak ağız değiştirdi. Gözlerinin akını belerte belerte alttan aldı;

- Bağışlayın, Ebusuud Efendimizin ne karıştırdığını bilemediğimizden!..

- Medreseli olacaksın da, Başkent dedim kodusundan uzak kalacakın, mümkün mü? Sarayda osurulduğunda, sizin hücrelerde abdest tazelendiğini bilmeyen mi var? Yoksa bizi deryada uyumakta belleyip, üstümüze ölü toprağı saçmaya mı sıvanırsınız? Çivizade öyküsünü eskidi bellersiniz öyle ya!.. Adamın ayağını kaydırmak amacıyla çevrilen dolapları doğal saymakta olduğunuzdan burda köçeklenip çalkalanmaktasın he mi, diye bağladı Çopur!

- Tövbe dahli yoktur efendimizin! diye atıldı Molla. Çi-

vizade'nin fetvası şeriate aykırı olduğundan eleştirmiştir... Ama, altındayken üstüne çıktığından onun iftirasına uğraması olasıdır!..

- Hele hele savunmaya da bakın, dedi Çopur. Bilginin kaddini nice bükmekteler. Çivizade mantık bilirdi. Okutmuşluğu da vardı gördüğümüzce. Bilgine iftira eylemenin Ana değer vermek olduğunu bilirdi... Dediğin gibi olsaydı, ancak kinci Ebusuud müftü, sonradan mansıp almasını engellemez miydi? Ne var ki, amaç koltuk idi. Koltuk ele geçirilende sorun bitti. Oysa, bizim bildiğimiz bilgin posta tutkun olmamalı. Hele sultan ayağının suyu içilende Sadrazamlık postunun koparıldığı bir yerde, her türlü lekeden arık durmalı ki, bilgisine saygı gösterile. Yoksa çekiver kuyruğundan. Biz de seni bunca pislikten arınmak amacıyla deryaya soyundun bellemekte idik. Aykırılık gözlemeye çaşıtlığa soyunmuş isen, tezden umudunu kes. Neden dersen, aykırılık levendin kanında vardır. Şorlayanda deryanın dibini boylarsın ki, ardından yüreğimiz yana!..

- Tövbe!.. Yanlış anlamaktasınız. Bizim çabamız salt din ve dahi devlet içindir. Dileriz ki yarının leventleri bilgiden yoksun kalmasınlar.

- Bizim de dileğimiz budur. Bu yüzden ümüklerine çöker, nefes almalarına meydan vermeden yetişmelerine uğraşırız, dedi. Kör. Çopur yoldaşımız pek bir güzel buyurdu. Aykırılığı kendi işleyenler, bunca ırakta aykırılık gözlemeye durunca içimiz buruldu. Neden dersen, kendi içi sağlam olmayan yağı yerine, kendi ademini kollamaya durur da ondan...

- Dinim hakkı için bühtan etmektesiniz! Şeyhülislam Efendimiz buyurdular ki, derya üstündeki levent kullarımızın da bilgiye gereksinimleri vardır. Varıp ulaşasınız. On-

lara dini, diyaneti belletesiniz ki, hem Tanrı katında hem kamu katında yeriniz yüce olsun. Üstelik tümü gani gönüllüdürler. Kim ki kendilerine yardımcı ola, armağana boğarlar. Hem de çeşitli yer gezmenin bilgeliğini edinirsiniz. Devletin gücünü öğrenir, döndüğünüzde eğitimi bu güce yararlı bir biçimde düzenlersiniz. Biz de öteki molla karındaşlarla birlikte kalkıp geldik. Devşirilen levent adaylarına yararlı olalım istedik. İzniniz olursa, görevimizi yerine getiririz. Olmaz ise, eğitmen sizsiniz. Görev verinceye bekleriz.

- Bizim duyduğumuz başka idi, dedi Çolak. Demek ki, işin aslı bu.

- Sizin duyduğunuz? Bağışlarsanız, doğruluğu eğriliği konusunda aydınlatmak dileriz.

- Denilmekte ki, sen Sultan Mehmet Han'ın sahın Medresesine müderris olanda, Vezir Arnavut Ahmet Paşa'nın oğullarından birini hücreye kapatıp, nice bir Arnavut tayfası varsa, başına sarmışsın? Bundan bunalıp, deryaya gizlenmek niyetindeymişsin.

Molla daha ilk sözcüklerle sararmaya başladı. Giderek rengi soldu. Yutkundu. Kendisinden başkasının bilmediğini sandığı gizinin apaçık ortaya konulması sarstı onu. Söyleyecek söz bulmadı. Ağzı açılıp kapandı. Gözleri yuvalarında fır fır döndü. Üç adem ejderhasının üç yanında höyük örneği yerleştiklerinin bilincine vardı. Ölüm korkusu Çolağın çengeli olup gırtlağına yapıştı. Bedeni seyridi. Gözleri buğulanmak üzereyken, Solu, demir eliyle omuzuna vurdu;

- De hele medrese kaçkını yoldaş. Vezir oğlunun tadı bunca sürgüne değer miydi? Eğer değerdiyse, korkma... Öyle çaşıtlık ederek kendini bağışlatmaya da sıvanman gereksiz. Seni yoldaşlığımıza alırız ki, Sultan Süleyman dav-

ranıp yetse, elimizden alamaz. Alamayacağını bildiğinden davranıp yetmeye de sıvanmaz.

Omuzunun okşanması, Çolağın verdiği güvenceyle pekişince, sırıtmaya durdu molla. Yine de gerçeği söyleyip söylememekte ikircimliydi. Kışkırttı Çopur;

- Hele hele... Gerçek gelmeli ki, güvenilir adem olduğuna inanalım. Belki o zaman, çömezleri rahlenin annacına dizeleriz. Yoksa, kuşkunun üstünde dolandığını bil...

- Sanki sahn-ı saman medreselerinde gözünüz var, - diye döküldü Molla.

- Biz Akdeniz üstünde korsanlığa soyunduk molla eskisi, dedi Çolak. Yalnız medreselerde değil, sarayların bile en görünmez yerlerinde gözümüz kulağımız olmadı mı, yakayı tezden ele veririz ki, aklın şaşar. Bak şöyle görünmezdeki iki kıyıya!.. Düşün Akdeniz ortasındaki yüzlerce adayı... Tüm düşmanımız bizim. Zaman zaman da kendi devletimiz düşman kesilir. O yüzden, gözümüzü dört açmak zorundayız. Deniz üstünde uçan kuş ne anlama gelmektedir bilmedik mi, koyuver yakasını.

- Devlet her zaman sizi övgüyle anmaktadır bildiğimiz. Karşı olacağını sanmamaktayız. Kuşkuyu azbiraz ileri götürmüşsünüz gibimize gelir.

- Gelir ya... Derya'ya alışanda, sende alışırsın bir iyice. Bakarsın Venedik'le anlaşır, kıyıları vurmamızı yasaklar. Yasağı dinleyemezsin. Dedik ki, kurt doyunmak ister. Neylesin Reis, dönüp kendi kıyılarını vuracak değil. Vurur Hristiyan kıyıları. Al bakalım, Doj döşenir Balyos'a... Balyos rüşveti dayar sadrazama. Sadrazam Padişah'a ahlayıp oflayanda, n'olur? Asilerin hakkından geline diye Kaptan-ı Derya Sinan Paşamıza buyruk verilir. Bak işlerin karmaşasına.

Ya da Venedik'e inat, Cenevizliyle uzlaşılır. Bu uzunca kıyı daha yasak. Yasaklar artanda, vurgun suç olur. Oysa bizim ekmeğimiz vurgundur. O zaman devlet hizmetinden, kendi hizmetine bayrak çekersin. Ta ki sıkışıp, seni çağıralar. İşte Turgutça Reisimizin başına gelenler de böyledir. Rüstem Paşa, deniz gücünü de elinde tutmak hevesindedir. Daha doğrusu çevirdikleri dolaplara denizi de alet etmek düşüncesiyle, karındaşı Sinan Paşa'nın Kaptan-ı Deryalığına toz kondurmaz. Oysa, hak kimindir? Şu Akdeniz'de, Barbaros'tan sonra kim gelmektedir? Herhalde deniz azbiraz çalkalandığında kusmaya duran bir köşek değil.

- Tövbe, diyerek iki yanına bakındı Molla. Çolak yoldaş! Korkmamakta mısın?

- Korsanlığın kuralında, bir kez korkulur Mollam, dedi Çopur. Onda da öyle korkulur ki, gayri korkmaya dermanın kalmaz. O da, deryaya atıldığın gündür. Kelleni suyun üstünde tutabildiğinde, korku biter.

- Sahi, diye atıldı yalanarak Çolak. Biz bunu suda sınamadık. Sakalı mı kandırdı, latası mı aldattı bilmemekteyiz. Ama, görünüşünden bildiğini sanmış olmalıyız. Oysa kuralımızda sınamadan güvenmek yoktur. Olmayanda, bir yestehleyelim şunu suya. Çıkar gelirse, iyi bir yoldaş kazanırız.

- Etmeyin, çırpınmasıyla dikildi Molla. Yüzmeyi bilmemekteyiz.

- Eh, bu daha iyi. Tezden öğrenmenin yolu, suya girmektir, dedi Kör. Yüzme bilmeyen tekneye binmemeli.

- Kişi bildiğinde övünmek yaraşmaz. Zaman verir, olanak tanırsanız elbet biz de öğreniriz, diye acındırdı. Molla

- En iyi zaman, kullanılacak andır Mollam, dedi Çopur. Şimdi ertelersen, gemi battığında yitersin. En iyisi, palamızı

sıyırmadan, suya atlasan yarayışlı olur. Yoksa senin deminden beri ettiğini sana etmek kıvandırır bizi.

- Ne etmekteyiz ki size, bağışlayın...

- Bire Molla artığı, dedi acımasızca Çolak.

- İbn-i Rüşt ustamızın dediklerini yalan yanlış belleyip, deyiveren papaz bilgelerine engizisyon ne etmekteyse, sen de bizi öyle zorlamaktasın. Nerdeyse dinden çıktığımıza fetva getirip, ateşe atacaksın kebap olmaklığa.

- İbn- i Rüşt'ün dediklerini demektelerse, pek de bir iyi etmektedir engizisyon.

- Bak hele, dedi Kör... Nesi varmış İbn-i Rüşt Ustamızın ki, dediğini dedi diye yakılmaya fetva verilir?

- Nesi olacak? Dini yana komaktadır. Her bir şeyi Tanrı yaratmışken, o yaratılma diye bir şey yok demektedir. Bir canlı, kendinden önceki canlılardan türemektedir. Böyle bir şeye inanacak olanda, Tanrı n'işlemektedir?

- Baka Mollamıza, dedi Çopur. Dişine göre adem bulanda, nice bir ustalaşmakta. Herkes kendi işlevini görmeli bizim bildiğimiz. Tanrı da... Ananla baban olmasa, sen nice gelecektin yeryüzüne? Tanrı her avratı Meryem gibi üfleyecek miydi? Biz burda bilimden söz etmekteyiz. Ama, dediğin doğru; Herkes kendi mesleğinden meyve verir. Ancak, bilim de kendi kurallarını sürdürecektir bilesin. İbn- i Rüşt yasaklanmıştır. Hem kendi ülkesinde, hem bizimkilerde, hem de Paris diyetinde... Yani dünyanın bilinen her bir yerinde yasaktır dedikleri. Neden? Dünyanın her bir yeri, kilise ve dahi medrese hücreleri ölçüsünde karanlığa çevrilmek istendiğinden. Oysa nice bir bedeldir bilinmez ödediği İbn-i Rüşt'e ulaşmak için. Bağnaz müftü fetvasına dayanarak, yasaktır demek kolay. Bilim, İbn-i Rüşt'e varmak için neler

çekmiştir ve dahi kebap edilen bilgeler, neden yanmaktadırlar bilir misin?

- Biz bunlarla ilgilenmemekteyiz? Din üzerine bir sorunuz varsa, yanıtını verelim tezden. Ama, aykırılık konuşmak boyumuzla bile suça batmak demektir ki bağışlayın.

- Bağışlamak yok. Madem tartışmaktayız derya üzre özgür bulunmaktayız, dedi Çolak. Nedenini araştırmamız gerek. Sakın aklından bir kez ayağım yere bassın size gösteririm düşüncesi geçmeye. Kötülük düzenlediğini bilir ve dahi kafanı suya bastırıveririz bilmiş olasın.

- Tartışma olanda, dinlemek boynumuzun borcu, dedi Molla. Sahın Medresesi'nde bilimin her türü açıkça tartışılır.

- Her türü değil Mollam, dedi Kör. Bir türü tartışılır. Yasak olmayanı. Yasağa da kim karar verir, bilgiden habersiz birkaç molla bozuntusu. İşte durum. Sen İbn- i Rüşt'ün adına dayanamamaktasın. Oysa öğreticilik ettiğin o medresede Ali Kuşçu gibi bilgeler ders vermiştir. Zaman gelip onların da adının ateşe yakılacağını bilselerdi; devşirme bilim olmaz deyip, keserlerdi. Nice bir gerileme söz konusudur ki, Müslüman medresesi, Hristiyan kilisesiyle aynı kalıpçılığın tutuculuğuna yönelmektedir?

- Her zaman buyurmamakta mısınız Kör yoldaşım, dedi Çopur. Dış içi belirlemeye durdu mu, kalıplaşma tutuculuğa döner. Çünkü öz dışın belirleyicisidir. Ve öz eylemci, biçim tutucu olduğundan, özellikle, niteliğin kavgası yeni bileşimlerin mayası olur. Ama, biri ötekini kırıp geçerse, iş kargaşaya döner. İşte şimdi de bir din kargaşası uç vermekte. Neden dersen, biçim, özü tutuklamış. O yüzden, yeniliğinden ötürü aşama olan dinimiz, eski dinle aynı noktada, bilim düşmanlığında birleşmekte. Eğer, bildiklerimiz doğ-

ruysa, gayri bu işin sonu yakındır.

- Neyin sonu yakındır? Buyurduklarınız baştan sona batına ilişkindir. Batınsa yasaktır. Siz Hallac- ı Mansur gibi, 'Tanrı benim!' demeye vardıracaksınız işi. Tövbe, bizim bunda dahlimiz yoktur.

- Ya ne sanmaktaydın Mollam. Elbette Tanrı biziz. Hallacı Mansur'un bilgisine ulaşmak kolay mı sanmaktasın, dedi Çolak. Az önce ne denilmişti? Bilim nice bir bedel ödedi. Saymakla tükenir mi? Sokrates'i bilir misin sen? Bilginin bedelini kellesiyle ödeyenlerin bilindiğince ilkidir. Çünkü sormuştur. Soran istenmez, düzen görkemini bulup, yıkılmaya döndüğünde. Atina Sokrates'i yitirmiştir. Ama az sonra Roma da Atina'nın mirasına el koyarak, saltanatını bitirmiştir.

- İşte bizim hocalarımızın da savları budur. Alt uygarlık, üst uygarlığı yitirmektedir. O yüzden, bilim kargaşasından dini kurtarmak gerek, demektedirler ...

- Haltetmektedirler ki, boylarınca yanlışa dalmaktadırlar, dedi Çopur. İşlerine öyle gelmekte anlaşılan. Alt uygarlığın, üst uygarlığı altetmesi olası mı? Meğer ki üst uygarlık üretici olabilsin. Oysa sizin sözünü ettiğiniz o üst uygarlıklar, alabildiğine tüketici olduğunda öyle anılmaktadır. Yanlışın böylesi de, insanın gözüne mertek gibi girmemekteyse, ne diyelim. Al Atina'yı... Bilimin kanadında uygarlık olmuştur. Çünkü insan yönetiminde, gemi ve silah yapımında bilim kullanmasını bilmiştir. Sonra bu bilimi görkeminin tutsağı etmek istemiş, başaramayınca Sokrates'i öldürmüştür. Bilimi öldüren, üst uygarlık olamaz. Çünkü uygarlık bilimdir. Demek ki, tüketime dönüldüğünde, bilimden uzaklaşılmakta, bilimin kulluğu yeğlenmektedir. Yani bilime ödenmesi gereken bedel, bilime ödettirilmektedir. Öyle sa-

nılmaktadır daha doğrusu. Asıl cezalanan düzenin kendisidir. Çünkü o bilimden yararlanan ve sizin hocalarınızın deyimiyle "alt uygarlık" üretici gücü çalıştırmaktadır. Bilimin gereğini yerine getirmektedir açıkçası. O zaman da, kof bir kalıptan başka olmayan, üst uygarlık dediğiniz tüketici düzeni bir fiskeyle yok edivermektedir. İşte Atina'nın yerine yükselen Roma'nın Hristiyanlıkla kalıplaşmaya dönende, İslam uygarlığının şamarı altına girmesi bunu kanıtlar. Neden dersen, bilim, Atina'da Roma'ya gittikten hemen sonra İskenderiye'ye atlamıştır. Romalı, orayı yıkmak için nice bir debelendi, düşün. Yıkamadı. Yıkıcısı, kendinden sonraki İslamiyet oldu. Biruni ustamız, Atina ve İskenderiye'yi, Hint'le buluşturunca, bilimin ufukları genişleyiverdi. Gayri matematikte sıfır vardır. Ve rakamları sonsuza değin büyütmek olanaklıdır. Böylelikle, alt alta, üst üste hesap kolaylaşınca, maddenin özgül ağırlığını saptamak, bir açıyı parçalara bölmek, dünyanın enlem ve boylamlarını hesaplamak mümkün olmaktadır. Biruni bunu kanıtlamıştır. Onsekiz maddenin özgül ağırlığını hesaplayarak. Ömrü yetseydi, dünyanın ekseni çevresinde döndüğünü de açık açık hesaplayacaktı. Üstünde uğraşmış, ancak kesinlemeden yeryüzünden göç eylemiştir. İşte bu bileşimin sonucudur Bağdat okulu. Ve dahi, Farabi'si, Arabi'si Sina'sıyla, Doğu ve Batı bileşiminin, kanatlanıp uçtuğu yerdir. Ondan, bilim edinmeye gücü yetmeyen ya da düzenin hoşuna gidecek fetva yazmayı, bilime kapı açmaya yeğleyen bağnazların suçlamaları böylesine gürültü koparmaktadır. Çünkü ellerinde Gazali ve Eş'ari gibi iki büyük softa vardır. Görkem dönemlerinin fetvacısı olarak onlar ortaya çıkmaktadır. Ve çıktıklarından hemen sonra, bilim ocağı söndürülmektedir. Bağdat

Okulu'nun doruğudur Hallac- ı Mansur. Ve ürünüdür elbette. Bu ürün yok edildikten sonra Abbasilerin sonu belirlenmiştir. Gayri yedek medek, kendini sürüklese de, Harun döneminin görkemi, şunun bunun elinde oyuncak olmaktadır. Bu işten yararlanan da bizim Türkmendir hani. Büveyhoğulları'nın hemen ardından halifeyi koltuklayarak, asıl buyurucu Selçukoğulları olmuştur. Yurt edinir edinmez de, kuyruğundan çekivermiştir Abbasi'yi... Aynı öykü Endülüs için geçerlidir. Biruni'den Bağdat'a saran bilimin aydınlık ışığı, orda Farabi, Arabi ve Sina gibi ustaların elinde güneş haline geldikten sonra Endülüs'ün üstüne doğmuştur. Heysem'in hesabından parıldayarak, Ebulkasım, Ebu Bekir ve Ebu Mervan'a ulaşmış, ordan da İbn-i Rüşt ustamızla, İbn-i Haldun bilgemizin avuçlarına düşmüştür. Biri eski, biri sonraki ustalar, Endülüs'e bilimin değerini anlatamayınca, daha doğrusu dış kabuğun kurbanı olmak durumuyla karşılaşınca, işi bitmiştir Endülüs'ün. Biz, Baba Hızır'la artığını güç topladık. Geri kalanı da yarı Müslüman, yarı Hristiyan tükenmekte. Neden dersen iki yana yaranamamakta bunca zamandır. Engizisyon ateşinde kebap edilmekte durmaksızın. Bir de bu bilim ışığından aydınlanan Yahudiler var. Yeni dünyadan gelen altınları çevirmek için olmadık dolap düzmekteler bilgileriyle. Ama büyücülük etti sözcüğüyle kebap edilirken, yığdıkları altınlar da, papazların cebine indirilmekte bilmiş olasın. Burda benim şaşırdığım nedir bilmekte misin? Bedreddin Usta asıldıktan sonra Osmanlı'nın yürüyebilmesi. Demek ki, o daha görkem kalıbı bilimi sıkmaya varmadan çıkmıştı. Neden dersen, sonradan daha bir gelişti, Osmanoğlu. Mehmet Han'ın devşirme bilgelerle kurduğu medresede, Kuşçu Ustamız da ders verdi. Verdi

ya, o medrese şimdi dinin kalıpları arasına sıkışmaya başladığına göre, demek ki, durum değişmiyor. Biraz daha uzuyor zaman. Ötekiler alabildiğine geri olduklarından. Ya da devşirme bilim, yetişme bilimin yerine bir süre üretimi sürdürebildiğinden. Sahi bir de Hristiyanların içinde bulundukları kargaşa var. Birbirlerinin gözünü oymaktan, bilime pek zaman bulamamaktalar. Ve dahi, eski Yunanla yenice tanışmaktalar. Bunların bize üst gelmesi, üretici bilimle kaynaşır duruma dönüşmesi, epeyce zaman ister. Anladığım Osmanoğlu bu zamanı kullanmakta. Ve dahi bu akılsız papazlar, ileri gideni yakmaktan vazgeldiklerinde, o süreç, dolmuş olacak, öyle mi?

- Bilimin ve dahi tarihin bize gösterdiği bu, dedi Kör. Anımsamakta mısın? Bedreddin ve dahi Haldun usta, Cezeri'nin kayıtlarına göre ne buyurmuşlardı Timur'a, "Senden zorbası gelmeyeceğine göre, devletin seninle bitecektir." Yani şimdilik daha üst bir uygarlık görünmediğine göre, Osmanoğlu'nun borusu ötecektir.

- Ötecektir ya, ne zamana değin? Diye sordu Çolak.

- Biz onca uzak görmemekteyiz. Medrese, hücresine sıkışmış, azgın boğa örneği saldırmakta. Müderrisler desen, saldırının ucundan yetişip vezir oğlanlarına sulanmaktalar bir güzel. Böyle bir durumda, Gelibolulu Ali'nin öğütlerini uygulayacağız yakında. Ne demekteydi oğlancıklara; Efendinizin gönlünü yapmak, canınızı yaksa bile, kulluğa yakışmaz bağırmak... Eh, bu Roma rezilliğinin altından bakalım neler çıkar. Göremezsek de, Mollamız genç olduğundan bir iyice seyreyler adımıza.

- Tövbe, diye sıçradı Molla. Neler demekte, dilinizi nerelere çalmaktasınız yoldaşlarım. Bir duyan ve dahi işiten

olanda, sizi n'etmezler?

- Engizisyon papazlarının ettiklerinden ötesini etmezler ya bire Molla, dedi Çopur. Edende de, bizi pirlerimizden aşağı kalır mı sanırsın? Varır gideriz ateşe mi olur, ipe mi, benzimiz bile solmadan can veririz bir güzel.

- Ölümü böylesine kolay sanmaktasınız he mi?

- Hele bir dövüş olsun da, nice bir kolay olduğunu göreceksin, dedi Çolak, çengel eliyle gırtlağını okşayarak.

Çengelin soğuk değinmesi, bedenini ürpertti Molla'nın. Çekilmek istedi. Korkusundan kıpırdanamadı. Gözleri yuvalarından çıkmışcasına bir süre fır fır döndü üstlerinde. Körün tek gözüne bakamadı. Derinlerdeki bir ışıltı, kurt ağzı gibi açılmıştı sanki. Çopur'un yüzü karanlıkla bütünleşmiş. Hiçbir ayrıntısı belli olmuyor. Çolak ise, çengelin soğuğunu durmaksızın gırtlağında gezdiriyordu. Yutkundu. Kesik, tükrüğe sıvaşan sözcüklerle konuştu;

- Ürkmemizi bağışlayın. Tövbe, dedikleriniz aklımızı başımızdan aldı. Hiç edinmediğimiz, hiç duymadığımız bilgileri böylesine sağnak gibi önümüzde görende, ürperdik. Bunları Bilimle, din bütündür, bilirdik. Siz ayırdınız.

- Tövbe!.. Dedi ona öykünerek Kör. Biz öyle bir şey demedik. Diyemeyiz. Bizce her bütün parçalardan oluşur. Parçaların biri içyüzdür. Biri dış yüz. Biri özdür, biri biçim açıkçası. Öz biçimi belirlediğinde akışkandır o şey. Biçim özü belirlediğinde, durağan. Görünüş, tabular ya da dinin dış yüzüdür. Bir adem namaz kılmıyorsa Müslüman değildir diyebilirsin. Ama kılıyorsa, Müslümandır diyebilir misin? İşte dış yüzle, öz budur. Tabu biçimse, bilim özdür. Ve biçim nice katıysa, onca devingen olmak zorundadır. Bizim burda tartışmak istediğimiz bu.

- Bağışlayın. Doğru buyurdunuz. Tabuya uymuyorsa, kesin konuşabiliriz. Uyuyorsa!.. Buyurdunuz. Haklısınız. O zaman, neye dayanarak karar vereceğiz? İçini bilmemekteyiz.

- İçini de sana bilim gösterecek Mollam, dedi Çopur. Bilim, tabunun niteliğini ortaya koyanda, ademin davranışı ipuçları verir sana. Düzenin niteliğini kavradın mı, davranışların da niteliğini kavrayıverirsin. İşin aslı da budur. Yunus kocamızın buyurduğu gibi, bilim, kendin bilmektir. Kendini bildin mi, başkalarını, doğayı, varlığın tümünü bilmek kolaylaşır.

- Biz ki, buraya ders vermeye gelmiştik, dedi boynunu bükerek Ferhat Molla.

- Verdiniz, tamamladı Çolak. Epeyce zaman var ki, böylesine koyu bir söyleşiye girip, tazelememiştik içimizdekini. Gölgende, bilgimiz arttı. Gönendik.

- Bilge, bildiğiyle öğünmeyendir ha kocalarım? Bundan öte sakalınızı elimden güç kurtarırsınız. Bizde, bilgiyi sağmadan, bilgini bırakmak yazılı değildir.

Çopur hart hart yüzünü kaşıdı. Alayla buruştu suratı. Karanlığın içinde daha bir koyulaştı görülebilen yerleri;

- Sakalı olan düşünsün, dedi. Babamıza şükür, biz kendimizi bildik bileli, yolunmuş tavuk gibi dolanmaktan zevkleniriz.

- Sonra yanındaki testiden bir tas doldurdu. İlkin Kör Veli'ye uzattı. Veli tası kaptığı gibi başına dikti. Ardından Çolak, aynı işi gördü... Dolu tası Molla'nın burnuna dayadığında, üçü de eğilip yüzüne baktılar. Molla, tası oyalamadan kaptı. Bir elini başının üstüne götürürken;

- Sizin yanacağınız yerde tutuşmak, bizim için coşkula-

rın en yücesi olur ustalarım, bağışınız cana can katar, deyip, lıkır lıkır içti.

Üçü birbirine bakarak sırıttılar. Çolak, tek koluyla göğsünü kaşıdı.

- Molla deryanın havasını almaya başladı bize sorarsanız. Yakındır, bilgisinin gücüyle tümümüzü afsunlayıp, şallak mallak ortada kor.

- Düzenli eğitim her zaman yararlıdır. Ancak azbiraz zorlamak gerekecek gövdesini, yarın ilk iş, suda sınayalım, dedi Çopur. Yüzmeyi bilmeli ki, deryadan korkusu gitsin.

- Siz o işi bana bırakın, diye atıldı Kör. Suyu akışta, gemiyi nakışta görmek isteği bir nice iştir, tezden belletiriz.

Sonra her biri doğrulup, çektirinin bir yönüne doğru yürüdüler. Akdeniz üstünde belli belirsiz ışıldaklar gibi göz kırpan yıldızların altında gövdeleri uzadı. Molla arkalarından baktı. Sakallarını karıştırdı bir zaman. Sonra kamarasına yöneldi.

***

Sabah, Akdeniz'in üstüne örtülü kara yorganı ipil ipil ağartmakta. Çizgi çizgi beyazlık, çektiriye doğru uzanırken, kopuzunun tellerine dokundu Dalışman. Kalın, buğulu sesi, beşik sallantısındaki teknenin dört bir yanında dolandı.

- Gelin çektirelim, karşı varalım.

- Ne gemiler ise haber alalım. Ya başı verelim, ya baş alalım. Çatalım yoldaşlar. Kadırgalara!..

Uzun uzun doğayı dinledi başını eğerek. Parmakları kopuzun tellerinde oynaştı, perdeleyerek. Uçuşan nağmeler, uyuyanların kulaklarından aktı. İlkin tatlı, beşik sallan-

tısının içinde, unutulmuş ninniler devindi. Ardından tek tek gözlerini açtılar. Bedenleri bir dinginliğin katılığıyla, yataklarından doğruldu leventler. Velenselerini, düzeltip, kamaralarını toparlarken, cepkenini sırtına geçiren güverteye uğradı. Dalışman, gözkapakları örtülü, kulağı denizden sözcük çıkarırcasına dalgın, sürdürüyordu türküsünü;

Bir kaliyetanın heybeti n'ola,
İki korsan kafir gemisin ala,
Gerçek erenlerin himmeti bile,
Çatalım yoldaşlar kadırgalara!..

Arap sen kolayın söyleme,
Seyit Sultan himmeti ile,
Yiğidi, yeğili melül eyleme
Çatalım yoldaşlar kadırgalara!

Dalışman der: Reis Paşa! Biz n'olduk,
Kıyıda gezerken ummana daldık,
N'ola koyun isek kurbana geldik.
Çatalımyoldaşlar kadırgalara!..

Kör, tek gözünü denizin ağaran tüm noktalarında uzun uzun gezdirdi. Çopur, gözlerini Kör'ün bakışına dikmiş, bir şeyler anlamaya çalışıyordu. Çolak, çengel eliyle, sivtindi uzun uzun. Kör bakışını boş boş güverteye indirdiğinde, söylendi Çopur;

- Bir iyice baktın değil mi?
- Görmektesin.
- Öyleyse bir iş var. Doğaçtan söylemekte Dalışman.

Kaç kez gözcülüğe koyduk bu köşeği... Aşk manisi dillendirirdi. Cenk türküsü düzdüğüne bakılırsa, bir şeyler sezmiş olmalı. Hele bir yeniden gözetle bakalım. Var dilersen serene bir tırman. Acemi çömezler dolu, çektiri. Kavgaya da pek elverişli değil. İnsan yükleyeceğimizden, kalyon toplarını yüklememiştik. Bu ozan böyle köçeklendiğine göre, basılırsak, işimiz iş.

- Kör de görememekteyse, sıkılama, dedi Çolak. Geleceği varsa, göreceği de var. Hem de çömezler bir sınavdan geçmiş olurlar. Mağrıp'a vardığımızda, alın akıyla her bir şeyleri tamamlanmıştır diyebiliriz.

- Öyle kolay olsaydı!.. Bir de kaptırdık mı yiğitleri elden, seyreyle Turgutça Reis'in hıncını, dedi Çopur. Gayri yüzüne bakasımız kalmaz. Bunca tuvanayı bir arada bulan kafir reisi, bayram eder ki...

- Uğursuz uğursuz söylenme, dedi Kör. Bunca tuvanayı bizim elimizden alacak köşek, Akdeniz'e doğmadı daha. Dorya Reisi, donanmasıyla gelse, birini uçurup kaçıramaz. Üstelik başımızda da Salih Reis olanda, her türlü tekinsizlik uzaktır bizden.

- Uzaktır ya, sabah sabah cenk türküsüne oturanda, benim içim bulandı, dedi Çolak. Hart hart kaşındı yeniden. Bir iyice de sivtinmekteyim. Dalışman ozanın demesiyle, benim sivtinmeyi bağdaştırırsan, ya baş alıp, ya baş vereceğiz.

- Bire bu levent ulusu, dedi Kör. Deryaya açılmakla, büyücü batınına dalmakta. Şunlara bakın hele... Bir yanda Kamagan dervişi Çopur Buga, öte yanda Şeytan uşağı çolak Solu... Her biri, cinle karşılaşsa, tadına bakmadan koyuvermez. Bir köşek ozan naralandı diye, kara düşlere dalacaklar.

- Kara düş dediğin bayramımızdır Kör yoldaş, dedi Ço-

pur. Biz bize olsak, n'ola? Üçümüz bir kadırga alır, yürür gideriz. Bizim düşündüğümüz, elimize teslim edilmiş çömezler. Birinin kılına leke gelende, Turgutça Reis'e verecek yanıtımız olmaz da...

- Elindekini kaptıran kişi, Turgutça Reis'in annacına çıkabilmekte mi sağ salim, diye yanlarına geldi Salih Reis.

İrkildiler. Akıllarından geçenleri, nerdeyse fısıltıyla açıkladıkları halde, reisin yanıtlayıvermesi, ürküttü onları. Bakındılar. Kendi seslerinin kulaklarındaki yankısını denetlediler. Güvenleri, Reis'in ışıldayan gözlerinde eridi. Yeniden ikircimlendiler. Onların kuşku içinde devinmeleri, eğlendirdi Reis'i. Bir süre öyle şaşkınlıklarına baktıktan sonra, gülümsedi;

- Ustalar öğrettiklerini nice bir çabuk unutmaktalar?

- Biz her daim Reislerimizden öğrenmekle, diye atıldı yutkunmasından yararlanarak Çolak. Ne öğretmek haddimizdir, ne ustalığa sıvandık şükürler olsun!..

- Töreye saygımız olmasa şamar gelmekteydi ki, nice bir gelmekteydi, dedi Reis. Bize dudak kıpırtısından anlam çıkartmayı belletip, oyun kendilerine uygulananda nice bir şaşkınlıktır gördüğümüz?

Kıvanıvediler. Reis'in haktanırlığı coşkularını artırdı. İşi şakaya da vurmasından keyifli, kabardı Çopur;

- Öğrenenle bilece öğrenmek mutluluğumuz olmuştur anca. Belledğimizi, belletmek diye yorumlamaktaysa Reis babalarımız, kıvanmaktan neden geri duralım? Kişi yüceliğini, ötekilere pay dağıtarak edinir. Reislerimiz de, bize gönenç vermek istemektelerse, göneniriz.

- Derya bilmekte ettiğinizi ustalarını. Balık da bilmekte bir iyice bilesiniz. Amacınız, bizi ustalığınıza layık görmedi-

ğinizi belirtmekse!..

- Tövbe! Dedi Molla'ya öykünerek Kör. Biz ki, fukara levent tayfası, Reislerimiz üstünde ancak saygımız ve dahi övgümüz söz konusu olabilir. Deryanın yasasıdır ki, Reis, sahipkırandır. Buyuran ve dahi buyurduğunu yaptırandır. Bildiğimizce, yanında yamanmaktan onur duyduğumuz reislerimizin tümü de, bu törenin yiğit erleridirler. Kem düşün bizden gelmez. Başkası da, düşünmez. Neden derseniz, bizim babalarımız, deryanın yaraşığıdırlar. Serenine çekilen forsları, kılıçlarından önce yürekleri bozmaya yeterlidir.

- Sizden övgü alabilmek nice zordur bilmekteyiz. Bildiğimizden, her sözünüzün hakkını verebilmek amacıyla devinmekteyiz.

- Reisimiz, bizim çalışmamızdan hoşnut kalmamışa benzer. Leventler kısa zamanda buyruğunuza hazır olacaklardır. Ancak, yeteneklerine göre, azbiraz daha üstlerinde uğraşılması gerek, dedi Çolak.

- Leventlerden söz eden kim? Birden forsalık günlerimizi anımsadık. Turgutça Reisimizle birlikte, aynı küreğe konulmuştuk. Forsabaşı, kamçısını salladıkça, Hızır Baba'ya acımaktaydık. Ustalarımız binmektedir ki Reisimizin tepesine, tedbiri unutturacak ölçüde. Kim bilir onları nice bir güçlükle oyalamakta, demiştik birbirimize, kaç kez. Çünkü biz bilmekteydik ki, forsalık levendin yazgısıdır. Uğramadan kurtarabilirse ne iyi. Ama, forsalığı bilmeli ki, hıncı bilenmeli, öfkesiyle katlanırdık. Üstelik, kusur bizimdi. Cerimesini ödememiz bir zorunluluk. Ama, Hızır Baba!.. Tutsaklandığımızı ustalarımız hemen öğrenmişlerdir. Ve öğrendiklerinden başlayarak, sakalına oturmuşladır diyorduk...

- Yanılmaktaymışsınız bir güzel Reis' im! Dedi Kör. İş

tam tersineydi. Sizin tutsaklandığınızı öğrendiğinde, deryayı tutuşturmaya sıvanan Hızır Baba'ydı. Engellemeye ve dahi tedbirde kusur etmemesini öğütlemeye debelenen biz!..

- Ya öyle Venedik Doj'u, bizi kendi ayağıyla babamıza teslim ettiğinde, bir dahi tutsaklanırsanız ya bu üç Abdalı da alıp götürün ya başınızın çaresine bakın demesine ne buyurulur? Hızır Baba, Akdeniz üstünde yalancılık yarışmasına mı çıkmış idi ki, böyle bir gereksinim duysun?

- Hızır Reis, forsalık günlerinde bile yalan dememiştir. Ancak neylesin? Koskoca Barbaros, Turgutçamla, Salihçem adına Akdeniz'i tutuşturururum dediğini gizlemek isteyende, bize de buyurduğunu kabullenmek düşer, dedi Çopur sevecen. Madem ki, öyle yükümlenmemizi istemiş Reisimizin buyruğudur. Başımızın üstüne.

- Bilgelerle tartışmaya duran, yenilginin tadını yudumlamaya koşuludur. Biz de tutmuş söz yarıştırmaya uğraşırız, dedi özveriyle Salih Reis. Dileğimizi söylemek dururken, anılara dalmanın anlamı olmasa gerek.

- Anılar sevgiyi mayalamaktaysa Reis'im, dedi Kör. Dönmekten de demekten de sakınmamalı. Neden derseniz bizim sevgiden gayrı ne bağımız kalmakta ki derya üzre?

- Bağların en sağlamından söz edersiniz. Değersek buna, armağanların en yücesiyle ödüllendik sayarız kendimizi.

- Reis'im, dedi Çolak. Kişiliğinize değer leventler olabilmişsek ve dahi olabilmekteysek, ödüllenen biziz. Oruç Babamız, ne ki buyurmuştur, buyruğunu yerine getirmeye sıvandık. Sonra Hızır babamız cennetmekan... Ardından Turgutça Reisimiz!.. Şimdi de siz... Bize buyurduğunuzu iş-

leyemez duruma gelmişsek, çekinmeden deyin, ilk döğüşte görelim biz bizim hesabımızı. Yok, Reis buyruğunu gerektiği gibi uygulamayabilmekteysek, şımarmanın anlamı n'ola? Bağışlayın. Yüklenememekteyiz. Ve dahi korkmaktayız, derya töresine gölge düşer karşılığımızdan diye.

- Deryanın töresini kuranlarsınız kocalarım. Neler demektesiniz ki, sizin öğüdünüzle töre bozulabilsin? Mümkün değildir. Bizi yetiştirdiğiniz yetmemekte, hep arkalamaktasınız. Hep borçlu kaldık size. Ve dahi bunu açıklamak, hiçbir zaman güç gelmedi bize. Geleceğini de sanmamaktayız. Sizin eğitiminiz olmazsa, asıl o zaman bozulur derya töresi. Ve dahi asıl o zaman, korsanlığın ölüsüne fatiha okumak gerek.

- Derya verimini sürdürdükçe, korsandan yoksun kalmaz, dedi Çopur. Biz Arap'tan kaptık bu işi...O Rodos'un Saint- Jean apazlarından almış idi... Papazlar da, Venedik'le Ceneviz'den vurmuşlar idi, onların Rum'u, Rum'un Yunan'ı, Yunan'ın Fenike'yi vurması, gibi... Nice bir vursalar, devleti olanda, korsanlıktan sıyırmaktalar. Ve dahi, Kartaca herkezinde korsan yatağı olmayı sürdürmekte. Adı değişse, Mağrıp'a yazılsa bile... O yüzden, bize mirassa eskilerden, bizden de başkalarına kalır.

- Kalmakta da bana göre, dedi Çopur. Açık denizde iş çevirenler, salt altın vurmaktaymışlar. Biz de açıkta yelken bassak hiç fena olmaz deriz.

- Açığı rahat bırak Çopur Abdal, dedi Kör. Akdeniz bize yeter. Zaten bizim basıncımız değil mi, Cenovalı Kolombu okuyanusa rota tutturan... Salyakasını fukaraların ki, azbiraz soluklansınlar...

- Soluklansın derken, yeni dünyanın kaymağına el koydu eloğlu, dedi Çolak. Biz de Çopur yoldaşımızın önerisine

katılmaktayız fikrimizi soran olursa.

- Turgutça Reis'le konuşmalıyız bunu. Akdeniz, bizsiz olacaksa bir zaman, okyanusa da çekeriz armamızı. Yeter ki, siz isteyin ve dahi hazırlığınızı buna göre yapın

- Reis buyuranda, tayfa hazırdır, dedi Kör. Böyle bir yolculuk söz konusu ise, Piri Resimizin haritası, kuşağımızın içinde durmakta. Hemen serelim önümüze, rota beğenelim.

- Yolları da göstermişti değil mi haritasında?

- Yolları ve dahi yelleri, dedi Kör. Haritayı, birinci elden edindiğinden, her birşey apaçıktı. Hünkâr'a sunduğuna yolları nakşetmedi. Ama, bizdeki, ayan beyan göstermektedir her birşeyi.

- Demek ki, siz buna hazırlıklıydınız. Aklımıza düşürmek istediğiniz buydu he mi?

- Reis aklına fikir düşürmek levende mi kalmakta Reisim, diye sordu Çopur. Siz düşünmeseniz, biz diyebilmekte miyiz?

- Siz de diyemedikten öte, dedi omuzlarını silkeleyerek Reis. Hele Cerbe'ye bir varalım da... Bir kurultay kurarız Turgutça babamızın otağında. Bir iyice tartışır, Akdeniz'in yetersizliğine karar kılarsak, aşarız Cebel-i Tarık'ı... Babamız izniyle, okyanusa yelken basıp, görürüz neler olmaktadır.

- Denilmekte ki, Felemenkli kıyı boyu varıp, Hind'e ulaşmaktadır. İspanyol ise yepyeni kalyonlar donatıp, yeni dünyadan kırmızı tenli cariyeler getirmektedir, dedi Çolak.

- Horoz ölende, gözü çöplükte kalır imiş, diye atıldı Kör. Çolak yoldaşımızın aklı uçkuruyla bozulduğundan, yeni bir tat peşindedir. Ancak, asıl denilen, kırmızı tenli altıncıkların, ambar küpeşte yığıldığıdır ki, doğrusu iştahımızı kabartmakta olan da budur.

- Üstelik birkaç kalyonu alıverirsek, yeni Reislerimizin çeyizi kendiliğinden sağlanmış olur. Buna da en çok Turgutça Reis sevinir.

- Görmekteyiz ki, siz şimdiden karara varmış gibisiniz.

- Yok haddimiz değildir, dedi Kör. Kendimizce tartışmanın gerekçesini hazırlamak istedik. Reislerimiz tersini buyuranda, elbette yerine getirmek kuraldır.

- Demekteyiz ki, kurultay toplana hey koca, dedi Salih Reis. Kurultay toplananda sizinle yarışma mı düşünülmekte ki, böyle kaçamaklar ardına düşmektesiniz. Barbaros leventlerinin tümü gözü kapalı koşar önerilerinize. Siz altını üstünü hesaplamamış olasınız mümkün değil.

- Bizim kuşça aklımız, altını üstüne karıştıranda, dedi Çopur. Reislerimizin azarını yükümleniriz ki, korkmaktayız. O yüzden izniniz olur ise, önünden geçmekteyken Malta'ya bir salınalım isteriz.

- Doğru Cerbe'ye varmak dilerdik. Eğer gecikmeyecekseniz, varıp dönünceye bekleriz. Bekletmeyelim, dedi Çolak. Don Gonzales'in hanında eğleşmeye sözümüz vardır.

- Yanınıza adem istemekte misiniz?

- İzniniz olursa, dedi Çopur, Çömez Aydın'ı dilerdik. Bellesin ki, korsanlık nice bir düzen tutmaktadır, ilerde işine yaraya.

- Demek ki, mimlenecek yiğitlerimiz vardır devşirmeler arasında.

- Sizin usta yönetiminize girende, dedi Kör. Elbette yiğitler de seçkinleşecektir. Çopur yoldaşımızın önerisine biz dahi katılmaktayız. Gösterileni ilk bellemekle yetinmemekte, yatağında kendi kendini eğitmeye debelenmekte bildiğimizce.

- Bir de zor annacından sınadık mı, gayri değerini tam saptayabilecek kıvama erişir, diye tamamladı sözü Çolak. Umudumuzda yanıltmaz bizi.

- Nice dilerseniz. Turgutça Reis soranda, ulaşma zamanınızı belirtmek olası mı?

- Bakma Çolak yoldaşımızın köşeklenmesine, dedi Çopur. İş eğlenceden önceldir. O varsın, Don Gonzales'in hanında eğleşsin. Biz edineceğimiz bilgiyi aldıktan öte, ilk gemiyle yola düşeriz.

- Anlaşılmakta yanınıza neden çömez aldınız, dedi Çolak. Bizi derya ortasında bırakıp, sıvışmayı düşünmektesiniz. Don Gonzales'in dilberleri beklemeye alışkındır. Beklesinler. İzinizden ayrılan, kötürüm olsun.

- Hah, bu iyi işte, dedi Kör. Çolaklığın yanına bir de kötürümlük eklendiğinde, sen de bir korunakta hancılığa soyunursun ki, kapısına boyunuz asmaktan, kollarımız yorula.

- Bu da bir iş, dedi Çolak. Dilberin tadına ilk bakabilmekteysen, asılan boynuzun içine üfleyiverirsin ki, avanakların sevinci, eğlencen olsun.

- Onun çaresini bulmakta üstüne yok, dedi Çopur. Demekteyim ki, biz bunu el yordamıyla medrese kaçkını Ferhat Molla'nın kamarasına dehleyelim bir gün de, azbiraz ağzının suyunu toplamayı bellesin.

- Etmen, dedi Çolak. Bak buna dayanamam. Molla takımı cinlidir. Afsunlar mafsunlar da bundan öte adımıza leke sürüldüğüyle kalırız.

- Bire aman, bulduk ilacını, dedi Kör. Bundan öte Ferhat Mollamız da, ruh gibi yoldaşımız olmalı ki, bu köşeğin uçkurunu sıkı tutabilelim.

- Görmektesin ya Reis Baba, dedi Çolak. Bunca yıl yol-

daşlığından onur duyduğumuz Kamagan Abdalıyla, Tekke kaçkını kocalarımız, bize nice bir iyilik düşünmekteler? Şeytanlıklarından size sığınmaktayız ki, Çolak kulunuz Tanrı'ya sığınsa bunca güvence sağlayamaz.

- Beri bak Çolak Usta, dedi Reis, şunca zamandır işinize karışmışlığımız var mı ki, bundan öte böyle bir yaramazlığa sıvanalım?

- Aman Rasim, siz de bizi terkeylerseniz bunların tekinsiz ellerine, tez günde adımız kötüye çıkar ki, aman deriz. Amanı bilmekte misiniz?

- Biz Çömezden vazgelip, Molla'yı alalım yanımıza, dedi Çopur. Sanırım iş tutmakta güvencemiz olacaktır.

Yanık yüzünün çizgileri belli belirsiz oynadı Reis'in. Kocaların kendi aralarındaki dalaşmasıyla, gemi içinde dönenleri bilmenin sevecenliği yellendi gülücük olarak. Biraz daha kışkırtmak amacıyla;

- Kimi dilemekteyseniz, buyurun, dedi.

- Biz de ocağına düşmekteyiz Reis Baba'nın. Celladın zalimine teslim eyelemekte ki, işimiz ağırdan görülsün. Anlamaktayız. Bizi Turgutça Babamızdan öte kimse sevmemekte. Ve dahi darda kalırsak, kime başvuracağımızı beledik bir iyice.

- Turgutça babamız, dedi Kör. Sığınmaklığa gerekçe ister. Diyebilecek misin ki, büzüğü kurtarmalığa sığınırız?

- Heh, dedi Çopur. Bakarsın bu der... Der de Turgutça Baba, gülmekten altına eder bir güzel. Bunca zamanın uçkur fışkını Çolak, kendi kabasının derdine düşsün. Biz bile inanamamaktayken!. ..

- Bire inanın. Bir kötü hastalıktır bulaşmasını istediğiniz. Bunca dilber ve oğlan ardına düştükten sonra, apışı ok-

kalı adem peşine düşersek, bize acımaz mısınız?

- Acırız ki, elinden kurtulamayanlara acıdığımızdan dedi Reis. Molla'yı vermemekteyiz. Göz kulak olmaklığa Duva'yı dikeriz başına. Azbiraz anlamakta uçkur işinden. Leventi sakınabilir bakarsınız.

- Aman gözünü açsın, dedi korkmuşcasına Çolak. Vezir oğlancığının kızlığını alan adem, bizim köy uşaklarını kalbura çevirir ki, kabarmasından yanına varılmaya.

- Anlaşıldı, dedi Kör. Çöplükte horozun çoğalmasından işkillenir bu Koca. Bire nice bir işitir ki, bunca bilge adem, iş uçkura dayananda, kapıp koyuvermekte kendini.

- Bilgilerin başı, kaymak tabağından geçtiğinden Kör'üm, dedi Çolak. Vah ki, oraya ulaşamayan bilginin bilisizliğine yazık.

- İkindi sonrasında Malta'yı aşmamız olasıdır. Hazırlık iyi olur, dedi Reis. Tanıdıklara bizden de selam edin.

- Ederiz başüstüne, diye yanıtladı Kör. Biz hazırız. Buyurduğunuzda sandalı indirip, yola düşeriz.

Başını salladı Salih Reis. Ustalarına herşeyi bağışlamaya hazır bir gülümseyişle, köprüye yöneldi.

- Sandalı gözden çıkardı Reis, dedi ardından Çolak. Bağışladı açıkçası.

- Anlarız ki, kocadığımızın ayrımına varanlar çoğalmakta yoldalar, dedi Çopur. Biz böyle bir sözü Oruç Baba'ya diyecek olsak, yüzmeyi bilmemekte misiniz? Diye sorardı, kızıl kaşlarını kavuğuna kaldırarak.

- Demek ki, ayrımına varmayan bir biz kalmaktayız. Eh biz vardığımıza göre, gayri korsanlığı bırakmanın zamanı gelmiş demektir.

- O bizi çoktan bıraktı hey Çolak, dedi Çopur. Bırakma-

yan biz olduğumuzdan, debelenmekte değil miyiz? Sezinlememekte misin? Turgutça Baba, kaç zamandır bizi sakınmakta. Ya devşirmeliğe yollamakta, vurgun teknelerinden alıp. Ya ulaklık rezilliğine bulamakta onca tuvana yiğit durmaktayken. Neden? Gayri bizim köstüğümüzü sezmekteler de ondan.

- Bire olası mı, dedi Çolak. Biz dün niceysek, bugün de öyle görmekteyiz kendimizi. Bir Reis, yüzün diyemedi diye, böyle höykürmenin anlamı n'ola? Oruç Baba'nın yanına Hızır Reis'in de gitmesinden bu yana kaç yıl geçti. Elbette kösüldük az biraz. Baba Oruç'un akranı, yoldaşıydık biz. Bunca tuvana arasında gezinebilmekteysek, gezinmeyi kendi gücümüzün hakkıyla sağladığımızdan. Hangi döğüşte, hangisinden geri kalmaktayız ki, durduk yerde kendimiz kendimizi ucuzlayalım? Ben razı gelmemekteyim, sizin kösülmenize. Dilerseniz, sandalı koyalım çektiride. Yüzerek varalım kıyıya. Ne değişir? Az biraz öksürür, tıksırırız. Ama, savlamaktayız ki, genç irisi Aydın çömezden önce varırız yine de!..

- Varmasına varırız da, dedi Kör. Oraya varanda, nice bir doğrulup kalkarız ondan haber ver? Sen kendin söz kalabalığına boğup sınamamakta mıydın Reis'i?

- O da kendisi, bellettiğimizi uygulayandan, neden şaşırdığımızı sormadı mı bir güzel? Sordu... Sorduysa, oyuna gelmeyeceğini anlatmaya yetmedi mi bu soru ki, ardını deşmeyi sürdürdünüz bir iyice.

- Uçkur sözü olanda kapıp koyuveren bizmişiz gibi debelenmemekte mi, dedi Çopur, şuna da bak hele...

- Debelenmekteysek, siz bizden geri mi kaldınız bir şölende?

- Şölende geri kalmamışsak, töreyi uyguladık. Şölen dışındakilerden söz etmekteyiz biz burda. Durduk yerde, Don Gonzales'in dilberlerinden söyleşmenin anlamı var mıydı?

- Vardı elbet. Don Gonzales, Reisimizin has bir gözdesi olup, selamını söylediğimizde el değmedik fıçıyla, dudak değmedik dilberi salıvermekte ki yanıbaşımıza, canımıza can katıla yoldaşlar.

- Yahu Çopur yoldaşım, dedi Kör. Bu salt kendi uçkuruyla eğleşmemekte, başkalarının düğümüne de ilmik atamakta ki, kocadığının en belirgin kanıtı bu olsa gerek.

- Yeter bire, dedi Çolak. Azbiraz daha öte giderseniz, tabutumuzun başında ağıt yakacaksınız ki, yakışmaz sizin gibi bilgelere. Kesin de, sandalı nice bir yüklenip götüreceğimizi kuralım.

- Onca yolda düşünecek başka işi varmışcasına, şunun ettiği söze bak, dedi Kör.

- Var elbet. Hiç mi uğramayacağız Don Gonzales'in hanına. Uğramamak olmaz. Ada'ya vardığımızı duyup, küserler sonra. Onlar küsende, adımıza pislik sürülür. Zaten bu molla eskisi izimizden iz sürmekte. Derler ki tamam... Çolak bu yaştan öte tozuttu. Kaptırdı kızlığını ki, sakının dilberler. Olası mı?

- Sözü yine nereye döndürmekte bu, dedi Kör. Biz hazırlık düzmek dileriz.

- Biz de hazırlanmaktayız işte. Niceyse, siz Nassi'nin uşağını yakalar, öttürürsünüz. Françesko Kronulu'yu söyletmek için bizimçengel gerekmemekte. Efendisinin buyrultusu doğrultusunda, bizi kandırmaklığa, her şeytanlığı edecektir. Arada sıkışacak olursanız, Çolağı çağırmaktayız, deyin yeter. Bilmekte köşeklik ettiğinde başına gelecekleri.

Bildiğinden, efendisinin buyurmadıklarını da demekte, çekincesiz davranır.

- Sahi, dedi Kör. Françesko keferesiyle ne zaman buluşacak olsak, bu sıvışmakta. Bir aldı- verdisi var ama, nedir çıkaramamaktayız.

- Françesko benden çok korkmakla, diyeceğini şaşırdığından, üstüne varmamaktayız.

- Ama, bizi aracı kılaraktan, ürkütmeliğe gölgeni savmaktasın. Anlat hele nedir geçmişiniz? Bilelim ki, adını anmaklığa hakkınız ola...

- Bilmektesiniz yoldaşlarım. Ne buyurmuştur büyüklerimiz. İbadet de, kabahat de gizli olanda değer taşır. Koyun kabahatimiz gizli kalıp, gölgemiz iş görmekliği sürdürsün. Siz varın, dediğimi uygulayın. Biz varalım, düşündüğümüzü gerçekleştirelim.

- Öyle yağma yok. Anca beraber, kanca beraber de buyrulmuştur. Biz Portakal dönmesine laf anlatmaya debelenirken, şarabın tasına, dilberin hasına sarılıp, gönül eğlendirmek yazılı değil yoldaşlığa.

- Gönül eğlendirmekteysek, sizin işinizi güçleştirmemekte, kolaylamaktayız. Bilmemekte misiniz ki, sizin edindiğinizden fazla haber, bize dilber dudağından aktarılmakla, doğrulanmıştır. Koyun herkes bildiğince derlesin gerekli olanı. Sizinki zorbalık ise, bizde tutkuyu ve dahi coşkuyu kullanaraktan!..

- Şamar yetmekte Çolak, dedi Çopur. Bunca isteklenmenin ardında ne yattığını bilmekteyiz bir güzel. Sana bu kez izin yok bilesin.

- Malta'ya varıp da, Don Gonzales'in hanına varmamak, olmaz!.. Bize bu kötülüğü, şeytan artığı yoldaşlarımız

bile yapamayıp, şimdiden izin vermekle sevaba gireceklerini bileler...

- Ko gitsin, dedi Kör. Bakarsın Cerbe'ye varacak gemileri yoldan çevirmeye kalkar. Varıp hanın ortalık yerinde, bizim oralarda dolandığımızı deyiverirse, biz de adada takılıp, istediğince eğleşmesine zorunlu kalırız. İyisi, izin vermek. Bakarsın, zamanı elimizde tutmak olasıdır.

- Sen de onaylamaktaysan, dedi Çopur. Bildiğini okusun.

- Çolak, çengel elini dizine vurdu sevinçle. Kıvandı oturduğu yerde. İzni baştan almanın coşkusuyla doğruldu. Tin tin ambar kapağına yöneldi.

Çopur bir süre ardından baktı yoldaşının. Başını salladı. Kirpiksiz gözkapaklarını kırpıştırdı uzun uzun;

- Belki biz kocamaktayız, dedi. Ama, Çolağın şölen şakırtısına salınmasını görende, tuvana yiğitlerle aşık atacağından kuşkumuz yok. Nice bir güçtür ki, bunca harcamaya karşın dipdiri ayakta kalabilmekte?

- Ne işlerse, bilinçle işlediğinden olsa gerek dedi Kör. İzni aldı ya şimdi. Kuşağını doldurmaya seyirtti. Doğrusu, sevincine ortak olmamak mülkün değil. Bir gün, biri çıkıp sorarsa, kim yaşadı diye, düşünmeden yanıtım hazır. Çolak yoldaşımız, her solukta bu yaşamdan öç almasını bilmiştir.

- Dediğin doğru. Öylesine ölümcül olayların içinden geçip gelmesine karşın, bunca yaşama sarılmak, ancak bilinçle olur. Ve dahi hak ettiğini kullanmakta diye hınçlanmamız yanlış. Gerekeni gerektiğinde, gerektiğince yapmasını bilen köşek, bize örnek olamamaktaysa, suç onda değil, bizdedir.

- Çömezi ardına mı takalım istemektesin?

- Öğrensin. Yaşamak nice bir iştir bellerse, döğüşün anlamını da kavrar bir iyice. Yakınmaya duracağına, yakındırmanın kıvancına varırsa bir, azılı korsan olur ki, acımasızlığının yanında sevecenliğiyle, kasıp kavurur ortalığı.

- Niceyse öğrenecek acımasızlığı da, sevencenliği de. Ama, ustasından öğrensin demekteysen, onayım hazırdır.

- Öyleyse, biz Françesko'nun ümüğüne çöreklenirken, varsın onlar da dilber ağızı koklasınlar. Bakarsın, buyurduğu gibi bizim noksanımızı da tamamlarlar.

- Tamamlar demek gerek. Daha çömezleri forsalığa komadığımızdan, ordaki dilden anlam çıkarabileceğini sanmamaktayız yiğitin.

- Doğru... Dönüşte Don Pedro'yu forsalıktan çözdürelim de, bildiği dilleri bellitsin çömezlere.

- Sahi, az daha unutacaktık. Varıp soralım bakalım, bir şey istemekte mi?

Birlikte kalktılar. Forsaların dörder dörder dizelendikleri sintine ağızına yöneldiler. Forsabaşı onları görür görmez toparlandı kaykıldığı yerde. Eliyle rahatını bozmamasını işaret etti Çopur.

Adam yine de doğrulup ellerini önüne kavuşturdu. Yan yana yürüdüler. Don Pedro'nun yanına gelince, çömeldi Çopur. Uyuklamasına aldırmadan, fısıldadı;

- Malta'ya varacağız. Bir isteğin varsa, çekinme.

Gözkapaklarını yarı açarak baktı Pedro. Hafif doğruldu. Kocaman ellerini kürekte hırpaladı;

- Biz unuttuk efendim, dedi. Siz unutmamaktasınız sağolun. Bir dileğim yoktur.

- Kurtarmalıktan söz eden kim? Kitap, gereç istemekteysen diye sormaktayız.

- Kitap istemekteyiz evet. Yeniler varsa, bir de dilimizde olursa, borçlu kalırız

- Hiç borçlu kalmazsınız. Geçen kez, Don Mandof söz vermişti. Getirttiyse, alırız.

- Korkarız zahmet olmakla kalmamakta. Bir de adımıza o demede bulunmaktasınız.

- Bilgine yardım, bilgiye yardımdır. Azbiraz isteklense, doğrudan eğitimde ve dahi araştırmada kalmaklığını yeğleriz. Turgutça Reis de istemekte bunu.

- Gözlemlerimiz için deniz gereklidir.

- Gerekliyse, salınıp gezmemek neden, dedi Kör. Salt bize acı çektirmek için mi?

- Acı, kişiyi olgunlaştırır efendilerim, dedi Pedro. Amacımız o değil. Bilmektesiniz, insan dayancı konusunda düşüncelerimiz vardır. Henüz olgunlaşmadı. En kolayı kişinin kendi üstünde denemesidir.

- Bilmez misin ki, soyutta kavrayan, somutta daha bir kolay kavrar. Direnmenin anlamı nazlanma olmamakta mı o zaman?

- Değil. Belki size öyle gelmekte. Ama, salıverseniz gidecek yerimiz kalmadı. Yeni forsalardan biz de haber almaktayız. Eskiden karşıtlarımız eylemimize ölüm cezası vermekteydiler. Şimdi engizisyon düşüncelerimizin kırıntısına ateş cezası biçmekte.

- Doğru, dedi Kör. Ağzını açan, işkenceye konmakta ki, bilmediklerini bile bağıraraktan anlatmaya sıvanmakta. Bize kalırsa, en iyi deneyi, ülkenizde yapabilirsiniz. Hastalıkların Tanrı'dan değil de, insan bedenindeki aykırılıklardan geldiğini söylediğiniz an direncinizin gücünü gözlemlemek kolaylaşır.

- Kolaylaşmasına kolaylaşır da, aktarılması olanaksızlaşır. Oysa bilinen aktarıldığında bir anlam taşır. Bilgimiz bizimle bilece gidende, ustalarımızın yolunda nice yürünebilir? Bilmemekte misiniz, kitaplarını yaktıklarında Averoe ustamız ne buyurmuştur? Şükür, bizi yakmayı unuttular. Hemen, yenilerini yazalım ki, onların bağışladığını biz de bağışlayalım ...

- İbn- i Rüşt ustamız çok bir büyük bilgindir. Şimdi ardılları daha da gelişmiş bilgiler bırakacaklar. Ancak, bizim gönlümüz bir türlü razı gelmemekte, sizcileyin bir bilgenin böyle yıpranmasına, dedi Çopur.

- Yıpranmamaktayız. Tersine, deneylerimiz, düşüncelerimizi doğruladıkça, dinceldiğimizi ayırmaktayız. Ayrıca size borcumuzu da sunmak dileriz. Uzun zaman var ki, Forsabaşı, bizi görmezlenmekte.

- Bilesiniz bizden gelmemekte. Neylesin Forsabaşı. Kamçısının altında bellediği kişiye Turgutça Reis saygın durup, yol vermeye davrananda, eli mi varabilmekte, gözü mü?

Turgutça bilge bir savaş eridir efendilerim. Forsalığı da yumuşatmıştır bir iyice. Bir yakınmamız olduğunu belirtmek dilersek, yumuşamadır. Yeterince deney olanağı vermemekte bize...

- Anlamamaktayız, dedi Çopur. Biri uçkurundan, biri acısından gözlem çıkarmakta bu bilgelerin. Ve dahi ademi bir iyice şaşırtmaktalar. Azbiraz sopa düşkünü müdürler nedir, anlamamaktayız.

- Bilginin gerektirdiğini uygulamayan, soyutta kalır. Oysa bilmektesiniz, soyut somuta ulandığında bir anlam taşır. Yoksa bilgi bilgi olmaktan çıkıp, inanca dönüşüverir ki, Avicenne ustamızın Aristo diyalektiğinde bulup ortaya

koyduğu sapma budur.

- İbn-i Sina öğretmenimiz, dediğiniz gibi inançla, bilinci ustaca ayırmıştır birbirinden. İyi ki, zamanında bilime susamıştır Abbasoğulları. Yoksa, Hallac'ın sonu da ilkin onun uğrayacağı kesin, dedi Kör.

- Yükselişi sağlayanlar, nice bir bilgin olsalar da, sonradan suçlanıyorlar. O zamana da kemikleri bile kalmamakta yobaz alazında tutuşmak için. Ko, bilgin bildiğini söylesin, dedi Çopur. Sokrates'i öldürenler, Platon'u bıraktılar ki, Rüşt ustamızın dediği gerçekleşsin. O yüzden, madem debelenmektesin forsalığa, buyur dilediğince işle. Biz de istediğin kitabı bulabilirsek, Cerbe'de buyuruğunda bil.

- Sağolun. Belki bizden önce bazı bulgulara ulaşmış olanlar vadır.

- Kendinde sınayan, deneyin gerçeğine daha yakındır, kaygılanmayın, dedi Kör. Biz sanmamaktayız sizden ilerde olunabileceğini. Ama araştırırız. Araştırır ve dahi bulmaya çalışırız ki, deneyinizde yaralı olsun.

Çolağın gölgesi üstlerine düşünce doğruldular. Dili, sakalının arasında ışıl ışıl yanan keskin dudaklarında dolanıyordu durmaksızın. Çopur, tam gitmek üzereyken;

- Asıl deney yapacağınız kişi, bizim Çolak yoldaş olmalı bilgemiz, dedi. Dayanç konusunda alabildiğine yararlı olacağından kuşkumuz yok.

- Bizim Hızır aleyhisselamla işimiz yok, dedi Pedro. Ölümlülerden seçmeliyiz ki deneyimizi, sonuçlarımız insanlığa yararlı olsun. Yoksa, ölümsüz ve dahi eskimezi gözlemlemek, ancak şaşırtıcı olmaya yarar.

- Söylendirip durmayın bu cinli Papaz'ı, dedi, Çolak. Üstümüze uğursuzluk yağdırıp, yüreğimize kaygı salacak.

Kendini işkenceye koşan adem, pundunu bulduğunda bize ne işler, düşünmek bile yüreğimizi bunalmakta.

- Bir gün buna birşey olursa, dedi Pedro. Belki ilk bir dilekte bulunacağız Turgutça Reis'ten. Bunu parçalayıp, neden yapıldığını anlamamız için izin dileyeceğiz. Ve o zaman anlayacağız, kumaşının pamuğunu.

- Tövbe!.. Dedi ürküyle Çolak. Dost bildiklerimizin aklından geçenleri öğrendikçe, tüylerimiz diken diken olmakta. Görmekteyiz ki, bugün herkes bize karşı. Kimi altımızı oymak ister, kimi içimizi. Gidip de dönememek ve dahi bu köşeklerin heveslerini kursaklarında bırakmak var ya, alışmışız sürtünmeye. Duramamaktayız.

Gözleri ışıl ışıl parıldadı Pedro'nun. Çolağı kızdırmış olmakdan kıvançlı, gözlerini kırpıştırdı. Onlar Çolak'la buluşmak amacıyla döndüklerinde arkalarından baktı. Forsabaşı saygıyla sokuldu yanına;

- Bir şey mi buyurmaktasınız?

- Forsa biziz, dedi Pedro. Buyurmak haddimiz değil.

Şaşkın, suskun döndü adam. Yerine kaykılıp, uyuklamaya durdu Pedro. Filikaya doğru gölgelerini uzattı üçlü...

ÜÇ

Kervan yolu önünde boz bulanık uzanıyordu. İnce yel, önünde ardında dolandı. Deve iziyle pançaklanmış toprağı uçuşturdu. Kendi ayak tozu eteğini şişirerek önüne geçti. Sıcakta yürüyüşün terlettiği bedenine yayıldı. Yayıldıkça, her yanının kaşındığını sezinledi. Durup hart hart tırnaklamayı düşündü. Yolundan kalmak korkusuyla, hızını daha bir arttırdı.

Köprünün mermer korkuluk başlığının serinliğini elinde duyunca ayırdı. Derenin köpük köpük altından şırıldadığını düşlemek, duraksattı. Önü sıra seyirtip giden gün, son sıcaklığıyla gülümsedi o duraksamasında. Suyun, serin çağrısına dayanamadı. Karanlığa kalmadan bir menzile ulaşmak tutkusuyla, çağıldayan serinlik isteği çatıştı ayaklarında. Döndü. Çevrede kimseler olmadığı bilinciyle, yana ilerledi. Top söğütlerin altına ulaştı. Ağaçlar bir yanlarıyla toprağa, bir yanlarıyla suya dayanmanın gücüyle dikiliyorlardı. Altları serin, yapraklarının perdesinde yalnız ve rahattılar. Suskunun ortasında yaprak hışırtısıyla, su şırıltısından öte ses yoktu.

Geldiği yol, kimsesizliğini sürdürüyordu. Gideceği yön ise çoktan yolcularını bir yere ulaştırmışlığın bomboşluğunda. Önünde köpük köpük şırıldayan suya baktı. Göğün duruluğu gözlerine girdi. Başını kaldırdı, Güneş lav taş gibi yoğunluğunu sürdürüyor.

Teri su serinliğinde kurudu. Kaşıntısı daha bir arttı. Kollarını sıvadı. Eteklerini beline doladı. Çizmelerini çıkardı. Oyalı yün çoraplarını çekti. Yürümektenhafif şişmiş pembe beyaz ayaklarına baktı tanımaz tanımaz. Parmaklarını oynattı. Serinlik parmak aralarında oynaştı. Parmak uçlarıyla suyu yokladı. Ayak tırnaklarından, beynine bir ürperti ulaştı. İnce bir terlemeyle suyun dibini aradı. Hemen ilerde yan yana duran iki taşı gözüne kestirdi. Ayağını uzattı. Denetledi. Sağlamlığına güven duyunca, ötekine yüklendi. Su bileklerinde köpüklendi. Çömeldi. Ellerinden, dirseklerine doğru şapırdıyan durulukla arınmaya durdu. Yüzünü, boynunu, kulaklarının ardını, ensesini ovdu. Duru suyun, damla damla teninden kanına geçtiğini sandı. Yeğneldi, genceldi. Güçlendi...

Zaman avuçlarının içinde, iki taşın arasında tutukladı. Sonra yakamoz yakamoz savurttu. Mor, yeşil sarı zerreceklerin ardından koşturdu gözlerini. Her birini yakaladı. İçti... Dudakları kuruyuverdi bir kanmamışlıkla. Avuçlarını kendince en duru bulduğu yerden doldurdu. Çenesinden aşağı akıtarak yudumladı suyu. Omuzlarındaki sızı, gırtlağındaki acı ağzındaki kuruluk yitti... Yeniden uzandığında gün suda kırılan ışıklarıyla gözünde bitti. Doğruldu. Dirseklerinden damlalar şakırdatarak, söğütün altına ağdı. Yüzünün, kollarının ıslaklığını serpeledi. Ayaklarını, çoraplarıyla vurarak kuruladı. Çoraplarını, çizmesini giydi. Eteğini indirdi. Kol-

larının ılıklığını örttü. Yeni bir güçle dar yamacı tırmandı. Köprünün başına vardığında durakladı. ..

Bir koyun sürüsü, tükenmeziğiyle geçidi kapatmıştı. Sürünün ortasına yürüyüp, yürümemek konusunda kararsız kaldı. Karşıda uzun çomaklarıyla iki yanı tutan çobanlar, birden beliren bu yolcuya baktılar. Sağ baştaki, eliyle yürümesini anlattı. Bir adım attı Doyran. Koyunların sıkışıp, savulmasıyla vazgeldi. Köprünün kıyısına çekilerek sürünün geçmesini bekleme kararına vardı.

Gideceği yöne bakınca, gecikmişliğine öfkelendi. Yanakları kızardı. Kulakları başının iki yanında al al yandı. Oyalanmışlığının hıncı gözlerinde beneklendi. Çobanın sesiyle irkildi.

- Geç hatun, beklersen uzun sürer!...

Sürüye baktığında adamın haklı olduğunu gördü. Yolun bozluğuna karışmış, bitimsiz bir yün harmanı dalgalanıyordu. Yeniden cesaretlendi. Yanıbaşında ıslak ıslak beliren bir başkası, yol açmak isteğiyle önüne düştü. Koyunlar, onlar adımladıkça, ortalarından bir bıçakla kesiliyormuşcasına ayrıldılar. Adamın geride kalmasına aldırmadan ilerledi. Sürü durmaksızın yürüyor, bir ırmak gibi sürekliliği simgeliyordu. Bir iki sürtünme, bir iki melemeye önem vermeden köprüyü aştı. Yanladı. Sıra sıra dizilmiş çobanları, işaret direkleri gibi geçerek ilerledi. Sürünün ayak tıpırtıları, yüreğinde ezgiymişcesine hızını artırdı. Önünde bir atlının dikildiğini görünce, olduğu yerde kaldı. Atlı, yumuşak, bir devinmeyle atından indi. Dizgini avucunda dürerken;

- Bağışlayın, yolu kimsesiz bellemiştik. Umarız engellemedik geçişinizi?

- İlkin ürktüm efendim. Sonra köprübaşındaki ağa yü-

reklendirince geçtim. Sağolsun. Kendim bakınmıştım. Söğütlerini altını hiç düşünmedim.

- Zararı yok.

Adam atını hafif aldı.

- Sağolun. Yolunuz açık olsun...

- Siz de sağolun. İlk adımı attı. Güneşin sararmaya yüz tuttuğunu görünce, bir kaygının dönencesinde durdu.

- Menzil uzakta mı efendim?

- Menzil!.. Siz Pınarbaşı'ndan değil misiniz?

- Değilim... Kırşehri'ne gidiyorum.

Başını kaldırdı. Güneşe baktı. Kendince düşündü bir an.

- Menzil uzak. Karanlığa ulaşamazsınız. Biz de geciktirdik. Eğer sakıncası yoksa, obamıza konaklayın. Az sonra burda olurlar. Şu gördüğünüz top ağaçların yanına konacağız, diye eliyle köprünün öte yakasındaki düzlüğü gösterdi. Kesinkes gitme kararınız var, karanlığın tehlikelerine de aldırmazsanız, gece yarısına menzili tutarsınız. Yalnız gün doğana kapılarını açmazlar. Dilerseniz yarın at veririz size. Yitirdiğiniz zamanı kazanırsanız.

- Sağolun. Çok iyisiniz.

- İyilik değil. Bizden ötürü geciktiniz. Hatamızı onarmak diye alın.

- Hata sizin değil. Sıcak basmıştı. Biraz su yudumlamak istedim.

- Sağolun. Asıl iyi olan sizsiniz. Bizim konağımız, kötü davranmadıkça, kötüye bile açıktır. Bağışladığınızı belirtmek amacıyla kalırsanız, seviniriz.

- Yük olmak istemem, Siz de yolcusunuz.

- Biz her zaman yolcuyuz hatun.

- Doğrusu, içime ürküntü verdiniz. Karanlığın sesini dinlemektense, insanlarla olmak yeğdir. Sağolun çağrınız için.

Sürü önlerinden akmayı sürdürüyordu. Çobanlar, çomaklarıyla aykırı gideni hemen sıraya sokuyorlardı. Köprü başında dağlamak isteği zorluyordu hayvanları. Suyun şırıltısındaki çekiciliği kendinden biliyor Doyran. Hayvanların yana doğru sarıvermelerini bağışlayan gözlerle izliyordu. Ne var ki çobanlar bir an önce suvarmak isteklerini engeliyorlar. Karşı geçeye varmadan dağılmalarına izin vermiyorlardı.

Karşı geçede ise, bir koca kıvrım, söğütlerini yanından dereye doğru akmıştı. Sürü köprüyü aştıkça, kıvrım taştı... Irmaklaştı... Birden kişinin dilini damağını kurutan ezgiler dalgalaştı kulaklarında. Sürünün ardı görünmüştü...

Atlı, dizgin avuçlarında, koyunların ardısıra yürümekte sabırsızlandı. Yol gösterdi Doyran... Suskun döndü kadın. Yanyana az önce geçtiği köprüye yöneldiler. Yolun genişliğini ilk kez sezinledi sanki. Sürü boşaltıverince, gülümsedi. Adam, başını salladı;

- Dirliklere ve dahi vakıflara zarar vermekten çekiniriz. O yüzden sürüyü bölük bölük sürmek zorunda kılıyoruz.

- Dahası mı var demek istiyorsunuz efendim?

- Var... Bir il, buncacık sürüyle geçinemez. Konduğumuzda göreceksiniz, boyumuz kalabalık, soyumuz güçlüdür. Kaç obaya bölündüğümüz belirsiz. Yine de birkaç yolu dolduracak kadar varız sanırım.

- Bölüşme söz konusu olanda, işiniz bir iyice güçleşiyordur.

- Güç kolay, yapmaktayız. Çünkü salt işimiz değil bu

bizim hatun. Yaşamımız... Düzenimiz mal üstüne kurulmuş. Mülk üstüne değil. Öyle olanda, nerde pınar gür, nerde ot bol, konaklanmaya koşulmuşuz.

- Tanrı kolaylık versin.

- Sağolun...

Koyunlar, birbirini itekleyerek dereye biran önce ulaşma kavgasındaydılar. Kımıl kımıl bir devini, dere boyunu tümüyle kaplamaya yöneldiğinde, onlar top ağaçlara doğru düzlüğü çiğnemeye başladılar. Atlı arada bir ardına bakıyordu. Çobanlarının ustalığından kıvançlı, ilerledi. Doğayı, aynı ezginin değişik kavallardan çıkan etkisi sardı buram buram. Koyunların kımıltısı, yerini yelin dalga dalga taşıdığı ezgiye bıraktı. Yel kekik, menekşe kokularının içine, yaşama sevincini de kattı. Doyran sırtını ağaca dayadı. Yüzü, kızaran güneşle yarışa durdu. Gözleri ışıl ışıl dudaklarının ılık pembeliğinde belli belirsiz gülümsemeyle, günlerdir unuttuğu bir afsunun tutkusuyla sarsıldı. Yaşama bağlılığın tek düşüncenin izinde yitirildiğini sandığı anda, böylesine tomurcuklanıvermesi, irkiltti onu. Gülümsemesi yayıldı. Şu akşamüstü çağrısının, beyninde kopardığı sevinç dalgası, yüzünde, dudaklarında yayıldı. Gülümsemesi büyüdü. Ağır ağır sarkan günle birlikte, içini dürtükleyip duran son pişmanlık kuruntularını attı üstünden. Çağrıyı kabullenmiş olmanın ikircimi tükendi. Yerini bilmediği bir sevincin coşkusu kapladı tümüyle. İlkin ezgiye verdi düşüncesindeki arınmışlığın nedenini. Sonra nasılsa menzile varamazdım gerçeğine yordu. En sonunda, salt şu anı yaşamış olmanın yeterliği bilincine vardı.

Atlı yüzünde kaygı yerine güveni gördüğü anda onu kendi kendisiyle bırakmıştır. Atını az ötede torbaladı. De-

reye doğru uzaklaştı. Koyunlarınının tümünü görebilir bir yerde, öteleri araştırdı. Keskin gözleri, çok uzaklarda kımıldayan noktaları seçti. Döndü. Konuğuna baktı. Günün gözlerinde balkıyan kamaştırıcılığını... Yanaklarında tüten sıcaklığını... Dudaklarında yansıyan çekiciliğini ayırmanın ürküntüsünü duydu. Sertleşen bedenini güçlükle çevirdi. Yeniden yaklaşan obasını aradı doğanın içinde. Bulamazsa daha çok sevinecekmişcesine bir duygunun tutsaklığına kapıldı bir an. Kendi bilincinde konuğunu zedelenmiş olma korkusuyla, hınçlandı. İstemezliğine karşın, dereye doğru sürüklendi.

Söğütlerin yanına varınca, dönüp yeniden baktı. Gölge, gün batımının koyuluğunda bulutlanmıştı. Ala bürünmüşcesine dalgalandı ağaçlar. Doyran'ın bedeni dalgaların içinde fokurdadı. Dallarda oynaşan yele karıştı. Bulutlaştı. Bakışlarını bulutun çekiciliğinden kurtardı. Koyunlarının üstünde gezdirdi kıvanarak. Adımlarının ağırlığına aldırmadan ayaklarını zorladı. Köprünün başına ulaştığında, obanın ucu sökün etti...

Develer, bir an önce ıhmanın ivecenliğinde düzlüğe saptılar. Atlar binicilerine kavuşmanın coşkusuyla oynaştılar. Yolun iki yanını doldurup gelen insanlar, konağın rahatına kavuşmaya davrandılar ...

Konak yerine varmanın düzeni kendiliğinden işlemeye durdu. Gelinler, sırtlarında bebeleri, ellerinde kırbaları, sürünün arasından dereye yöneldiler. Kocalar, obayı top ağaçlara sürdüler. Analar, ocak deşip çalı dermeye durdular. Çobanlıktan arta kalan erler, develeri ıhtırıp, çadırları dikmeye koyuldular.

Doyran önünde sergilenen yaşam kımıltısına daldı.

Herkes alışkanlığın dürtüsüyle işe koşulmuştu. Kimi atları tırmarlıyor, kimi develeri gevenliyor, ateş yakan, maya tutan, süt sağan, yayık yayan, kendiliğinden görevinin başına geçiyordu. İşsizliğinin, yabancılığının boşluğunu duydu. Kendi kendine bir şeyler yapmanın kararına vardığında, elleriyle boşluğu yoklayan yaşlı kadını gördü. Yanına vardı. Elinden tuttu. Adımlarına uyarak, ağaçların altına götürdü. Yaşlı kadın, gözlerinin akıyla baktı ona. Karasını geçmiş yıllarda unutmanın karanlığı dolandı yüzünde. Görmezliğini yüksünmeden, taşımanın tadı, karalığı aydınlığa dönüştürüverdi. Alt çenesi üstüyle birleşti. Gülüşü dudaklarını bıçak yarasına benzetti.

- Konuk musun kızım?

- Konuğum...

- Göç yolunda konuk tekindir. Hoş geldin. Obamıza onur verdin.

- Sağolun. Menzile geç kalınca, yük olmaya koşullandım.

- Yük derttir. Konuk derman... Sevindirdin bizi. Dilerim sen de sevinirsin.

- Alkışınız umutlandırır beni. Sevinciniz gönendirir. Bican, Doyran'ın Ebe Nine'yle söyleşiye daldığını görünce, yaklaştı.

- Ninem, konuğumuzla tanışmışsın.

- Burnuma Ötüken kokusu geldi oğul. Yüreğime bir ışık düştü. Işığa yöneldiğimde kızım elimden tuttu. Yol boyunda konuğumuz olması mutluluk. Bu mutluluğu bağışlayan sunaya borcumuz ödenesi değil.

- Yazık ki yolu ırak ninem. Kırşehri'ne ulaşmayı diler.

- Sılası olana yol nedir ki hay oğul? Göz açıp kapayın-

caya aşılır. Vay ki, sılasız gidenin düş kırıklığına... Elleriyle Doyran'ı arandı. Bulduğunda, yüzünü, saçlarını yokladı. Her bir parmağında bin göz varmışcasına dolandırdı bir an. Gazal kaptırmış maral örneği seyirtmiş konuğumuz. Belli ki sılası yüreğini tutuşturmakta. Yelle yarışan atlarınla öğünürsün hey Alkaevli Bicanca!.. O atları ne güne beslemektesin? Gün doğanda çek konuğumuzun altına birini. Varsın sılasına kavuşsun ki, alkışı bereketimize bolluk katsın.

- Atın sözü mü olur Ninem. Sen buyurduktan öte, sürüyü çekip götürsün konuğumuz.

- Yüreğindeki tasayı sil gayrı kızım. Bicanca sözünün eridir. Yitirdiğin zamanı sana katıyla geri verir. Söz değildir atlarınızın hızı... Yolda bırakmazlığını belirtmeye gerek yok. Kazdağı'ndan Bingöl'e uçup yetse, sağrısı köpürmez. Şu İncesu Deresi'nden Kırşehri nedir ki!... Bileğin güçlü, dizlerin öçülüyse, gün doğumundan batımına ulaşılır gider.

- Ben bunca iyiliğin altından kalkamam efendim. Yoksul bir kadınım. Buyurduğunuz gibi yavrumu kaptırdım. Ardısıra sürüp giderim. Hüccetim vardır, ama gücüm yoktur.

- Güç hücette değildir cerenim. Haktadır. Haklılığın açıksa, Kayılının çerisi önüne gerilse, deler geçersin... Gerçi zamanım haksızlıklar olmakta. Hakkı sancağının orunu yapan Osman oğlu, sancağını gizleyecek yer aramakta. Olsun!.. Hakkını almak için güç gerekiyorsa, Alkaevli boyu konuğunun yanında göstermekten sakınmaz.

- Hakkımı kabullendiler efendim. Hüccet bunu belirtmekte. Gayrı kaygım oğlumu bulup geri almaya dönük. Boyunuz da siz de Tanrı katında kutlu olun.

- Oğlun, Kırşehri'ne mi devşirildi?

Bican onca zamandır sormadığı soruların Ebe Nine'nin

dudaklarından dökülmesinden sevinçli, dikiliyordu. Gözleri bir yaşlı kadının, bir genç kadının üstünde geziniyor. Her birinin sözünü, başını sallayıp onaylıyordu.

- Kadı divanında, dün sabah Kırşehri yönüne yollandığı belirtildi. Sonra da nerde yitişirsem, orda geri alabileceğimi bildiren hüccet verildi.

- Yetişemiyeceğini bildiklerinden hücceti vermişler hatun, diye girdi Bican. Biz üç gündür bu yoldayız. Kırşehir'ne turna götürüldüğünü görmedik.

İnanmaz inanmaz baktı Doyran. Kadı divanında söylenenleri düşündü. Her sözcüğü yeniden anımsamaya uğraştı. Bir bir belirdi sözcükler belleğinde. Derlenip toparlandı. Sonra bunların üstüne Bican'ın dedikleri yığıldı. Kapıştılar. Sonraki sözcüklerle, öncekiler beyin hücrelerinde tepiştiler. Dayanılmaz mide bulantısına döndü. Yüreği sıkıştı. Dizleri çözüldü. Bedeni dağılmaya durdu. Yıkıldım, yıkılacağım korkusundayken, Nine'nin güçlü parmaklarını elinde duydu. Avucundan beynine tırmanan başka bir acı, irkiltti onu. Doğruldu. Önceki sözlerin tümünün aklından silindiğini ayırarak, dikildi.

- Bu mümkün değil. Daha bu kuşluk, Turnacıbaşı kendi ağızıyla dedi ki...

- Yanılmış olabiliriz kızım, diye avuttu Nine. Biz akşamları yoldan uzakta kalırız. Ola ki uyurken geçmiştirler. Bir varıp bakmandan zarar gelmez. Bican'ımın dedikleri de doğru olabilir. Seni şaşırtmacaya verip, Yozgat üstünden aşırmışladır. Eğer öyleyse, gün yitirdi. Yarın Kayseri'ye varsan bile, aranız açılmış olur.

- Arayı kapatırız Ninem, dedi Bican. Arabatlarımız, ara diye bir şey tanımamakta, az önce buyurduğun üzere. Arayı

kapatırız ya, boşuna dolanırsak, izi yitiririz.

- Yitirilmediyse oğlum. Baksana Ertuğrul soyu, koç postuyla sürüye dolanmakta. Devşirdiğini bir usulca eğitip, analarının yüreğini sokturmakta. Şimdi varın Kayseri'ye, diyeceğim. Araştırın çaşıtlarımızdan, ne olup bitmekte. Amma, şaşırtmacayı iyi vermişe benzer Osmanlı. Anayı aldatan, çaşıta ağı yutturur. Biz dolanmatayken, o menziline varıp kesti mi oğlanın çükünü... İş işten geçmiş olur...

- Kor muyuz Ninem. Bir damlacık sezgimiz olsa, koşup yetmez miyiz? Yettiğimiz yerde hücceti ellerine tutuşturup, oğlancığı kapmaz mıyız?

- Analığı bilmezsin yiğit oğlum... Babalığı öğrenecek zamanın da olmadı ya!.. Yıkıldı obanın işleri üstüne. Yıkıldık tümümüz birden. Beyliği sürdürmenin çabasından, döl yüğürmeye devran bulamadın. Sen hücceti gösterende, buyur al mı der Osmanlı. Bin neden bulur malını kaptırmamak için. Olmadı zorbalığa durur... Baştan zorba olan, sonda mazlum davranmaz.

- Zor zoru doğurur buyurmaz mısın Ninem. Zorbalığa dururşa, kılıcımızın çeliğinde sınar boynunu. Bir bölük korucusuyla, sürücübaşısına mı güvenmekte Kayıl'ın…

- Hiçbirine değil... Zulmüne güvenmekte. Ne dedik az önce sana, analığı bilmezsin. Bilmediğinden de zulmü kanda boğulur sanırsın. Sanmakta da haklısın benim yavrum. Kanda boğulur zulmün kötüsü. Boğulur ya, kimin kanında?

Bican da Doyran da, aynı anda irkildiler. Deminden beri nineyle torunun çekişmesine dalmış olan Doyran, yüreğine hançer sokulmuşcasına zıpladı. Bican hiç akletmediği bir olumsuzlukla karşılaşmanın hıncıyla bakındı. Geldiklerinde, aynı korkuyu paylaştılar. Ebe nine söylenmesi gerekeni

tam zamanında belirtmiş olmanın umursamazlığıyla, gözlerini uzaklara dikti. Görüş uzaklığının çok ötelerinde olup biten şeyleri izliyormuşcasına suskun bekledi. Sonra ellerini uzattı. Doyran'ı yakalayarak bağrına bastı.

- At binicisine saygın, taht sahibine hayındır kızım. O attan inip, tahta oturan oturduğundan kalleş olmaya koşuludur. Aldığını vermektense, bana yaramayan kimseye yaramasın diyebilir. Dediğinde de, yitiren sen olursun. Bırak, sağolsun da oğulcuğun, yad elde bulunsun. Göksun yaylasına dilek tutarız. Yurdun yolumuz üstündeyse, yoldaşımız ol. Değilse, konuğumuz ol. Dinlen Yüreğini yatıştır. Sen seni yalnızlığa alıştır. Şimdi yüreğin yanmıştır. Ne öğüt verir, ne ağıt yakarız. Şuncasını bil ki, on oğul gözümüzün önünde yitti. Her biriyle, göz ferimizin birazı da birlikte gitti. Çok ağıt yaktık ölüm üstüne. Onca yıl onca torun yetişti, bir oncası da toprağa karıştı, biz yaşamayı sürdürdük. İnanır mısın, oğullarımızı da unuttuk, gözsüzlüğümüzü de...

- Sen gönül gözüyle bizim göremediklerimizi görebilmektesin Ninem dedi Bican, önceden düşünmemişliğin utancıyla. Bizimkiler açık ama, yararsız.

- Olana atmak kolay, olmayana tatmak zor, buyurmuş atalarımız. Önünü görmeyen dağ ardında iz sürermiş. Herkes halinden kıvanmalı oğlum. Bakma yakındığımıza biz de gözsüzlüğümüzü kullanarak, yükümüzü başkalarına taşıtmakta değil miyiz?

- Senin yükün uçmak ninem. Buyruğun yalvaç ağazı... Obamızın direği, boyumuzun yüreğisin. Aklımız, bilincimiz, buluncumuzsun. Yükün mü olurmuş ki, bunca insan sana yükken.

- Ben bile, dedi sarılarak Doyran. Ben bile size yük ol-

dum efendim.

- Ağlatmayın beni yuvrularım... Obamız kuruldu, aşımız sofraya durdu. Hadi varıp doyunalım ki, durumu enine boyuna yeniden gözden geçirmeye dermanımız ola...

Onların kıpırdamasına kalmadan, gelinlerden biri, önlerine yaygı serip, sini sürdü. Bir başkası çakır kuşu oymalı tahta çanakları uçurdu. Kırbası, tasıyla sofra donandı. Nine'nin görmeyen elleri, sofraya uzandı. İlk kezinde arandı. Bazlamayı, çanağı buldu. Bulduktan sonra, güvenli bir alışkanlıkla lokmalanmaya durdu. Doyran bekliyordu. Bican da... Sonra konuğun başlaması gerektiği düşündü. Uzandı...

Sıkışlarıyla yönlendiriyor. Çadırların arasından, çarptı çarpacak sanılan kazıkların, takıldı takıldı takılıyor denilecek biçimde iplerin arasında, kaygısız dolanıyorlar. Doyran ürküyor. Yaşlı kadın ürküntünün ayrımında, sımsıcak elini sıkıyor. Sıcaklık dirseğine, omuzuna, boynuna, yüreğine ağıyor. Boşuna yerinmişliğin güveni olarak dolanıyor damarlarında. Ona bir şey olmaz. Bunca karmaşık geçidin içinde, yolunu bulabilecek bir güdümle yürümesinden belli bu. Şaşırtıcı olan, zaman zaman ayağı takılanın Doyran olması... Yaşlı kadını korumak amacıyla kendi önüne bakamıyor. Her tökezleyişinde gülümsüyor ihtiyar. Sonunda işin gizini deyiveriyor, serin yumuşak bir sesle;

- Obanın başını buldun mu, sonunu bulmak işten değildir kızım. Bu obalar Türkmen boy olalıdan beri hep aynı kurulmuştur. Birbirlerine aralıkları, kazıklarının yüksekliği, iplerinin uzunluğu hep aynıdır. Bey çadırının yöresinde bey kuşağından başlayarak, köle uzantısına değin sıralanıp gider. Öyle olanda bir kez geçtin mi, hep geçit verir. Çadırda doğup, obada büyüyenin göze gereksinimi yoktur. Ayak-

lar kendiliğinden götürür onu. Bak şimdi Saylan Koca'nın çadırı önündeyiz. Obamızın bilgesi, bilgimizin kaynağıdır. Varıp bir alkışını alalım mı?

- Siz buyurduktan öte!..

- Konuk sensin. Bizse alışkanlıklarına konuğunu ortak etmeye sıvanan bir koca... Dilemiyorsan, zorlamamız yersiz.

- Sizin hoşnut olmanızdır dileğim. Ayrıca güvenliyim ki, hoşnutluğunuz, hoşnutluğumdur.

- Sağol... Çok gençsin, ama yaşam denilen gizi çözmüşsün. Uyumun var yavrum. Uyum, öğrenimle edinilmez. Yaşamın kendisinden alınır. Güçlüğün annacında direnmeden gelir özü. Güçlüğü aşma isteğiyle mayalanır. Ve dahi aşamaz kişi yaşamın basıncına uymayı edinir. Bir yoklamada çadırın ağzını buldu. Saylan Koca, günün aydın olsun! Uyumakta mısın?

- Boyun başı ayakta gün gibi dikilmekteyken kime uyumak yaraşabilir?

- İçerdesin?

- Şimdi girdik. Pusat çıkarmaktayız.

- Pusat!.. Gereksiz... Bunca zamandır kullanılmayan, bundan sonra kullanılmak yanlıştır.

- Alkaevli boyunu paslandı sanan, yanılmaktadır hatun ebem, diyerek alaca karanlığa çıktı Saylan Koca... Çenesinden göbeğine doğru sarkan mongol sakalını okşaladı bir iki. Belindeki kısa kılıcını yokladı. Bunca zaman dirliğimizi barış üstünde tuttuksa, hep öyle gidecek sanmamalı. Sanmadığımızdan hep hazırlıklı olmadık mı? Savaşmadık doğru. Ama savaş oyununu da elden bırakmadık hiçbir zaman. Sen de kaylolmadın bırakılmasına. Bırakmadığımız da iyi olmuş. Bakıyorsun gerekiveriyor.

- Biz duymadık bir aykırılık olduğunu.

- Doğan büyümekte hatun Ninem. Tohum ağaca kesmekte ki, el ermeye, kol vurmaya yetişilmesin. Devran ne bıraktığımız yerde durmakta. Ne de dilediğimizce dönmekte.

- Bilgeliğine aklı yetmeyeceğini bilmektesin öyle ya. Bildiğinden bizi dolandırmaktasın çalı dibinde tavşan örneği.

- Dolanmak isteyen kendi yüreksizliğinde ayırsın niyetini. Bize ne ki öğretilmiştir başımızdan, onu eğitmekteyiz başımıza da...

- Bizi bizimle vurmaktasın he mi Saylan Kocam?

- Vurmak... Sana karşı gücümüz ne olaki ninem? Vurmaya davransak elimiz mi kalkar? Kalktığına güvensek, varabilir mi?

- Öyleyse neden dolandırmaktasın sözü? Deyiversene Bican'ıma bir iş mi oldu?

- Bicanca iyi yetiştirilmiştir ninem. Bilgiyi senden, görgüyü güngörmüşlerimizden, gücü kanından almakta. Öyle bir yiğide iş düşünen, işin içinde boğulur ki, bağırtısına çakallar acıya...

- Sen ki boyumuzun bilgesi, obamızın gölgesi, beyimizin kirvesisin. Kavga yok diye karar kılınmışken nice bir iş olmaktadır ki, yiğitimizin kavgaya sürüldüğünü senin ağzından işitmek tekinsizliğine uğramaktayız.

- Denilmiştir ki hatun Ninem, annacındaki az ise sen baz. Söz ise saz olacaksın. Buyurduğun gibi kavga yasaktır. Yasak olduğunu annacındaki anlamayınca, neylersin? Ya verirsin kuşca canını kararını öte dünyada sürdürmekliğe kan şorlatırsın. Ya kararın üzre yaşamak amacına tutunursun. Beyim öne durup geri basın deyende bizim haddimiz midir yok, sen geri duracaksın diyebilmek? Töremiz böyle

bir şeyi ölüm pahasına da yasaklamamış mıdır? Kavga yasağımız ölüm bahasına değil bilmektesin. Yaşama pahasına. Ölümün kötüsü gelirse, bozarsın yaşamak için. Aslolan odur. Oysa bey buyruğu ölüm bahasına tutulacaktır. Töre de budur. Sen bana hangi dikbaşlığı, hangi alçaklığı önermektesin ki, boy beyi at binip deprenende, dizgininden tutucu olayım?

- Niye burdasın? Niye pusat çıkarmaktasın öyleyse?

- Çıkarmaktayım dedim alışkanlıkla öyle ya... Bağışla Ninem. Aslında soyunmaktaydım.

- Soyunmak daha bir kötü değil mi? Yiğitim nerde?

Sen böylesine kuşkucu değildin bildiğim. Yiğitin esenlikte olmasa, Saylan Abdal pusatını soyunabilir mi?

- Şaşırdım da birden, bağışla Koca... Öyle ya!.. Törenin direği, törenin üstüne mi yıkılırmış? Hay aklım... Bunadık Türkmen Abdalı... Bunadık ki, gayrı bizden hayır gelmeye.

- Öyle söz istemem. Bicanca Bey nice akyazgılı bir yiğit olmalı ki, böylesine sevilebilmekte. Baka hatun kızım, tanık olasın. Bu Ebe Nine, çayır çimen derişip, cirid cıda vuruşup, er pehlivan güreşip, emçek dudak sevişip, avratı olduğu yiğit savaşa girende, gözünü kırpmamıştır... Öz kanından yoğurduğu, dokuz ayda doğurduğu, öz sütüyle emzirdiği, kucağında gezdirdiği, eğittiği, büyüttüğü, öz oğulları savaşa gitmiştir, az durun, dememiştir. Oğul çocukları, torun encikleri boy boy pusat kuşanmıştır... Soy soy can alıp vermişlerdir, ne olmakta diye dönüp bakmamıştır. Ne zaman ki, Bican yiğitimizin, yiğit babasıyla, yiğit anası ölmüşlerdir, kol kanat üstümüze gerilmektedir ...

- Doğru demektesin Saylan Abdal. Çok bir iyi söylemektesin. Ancak, o dediklerinle bile, biz de döğüşmektey-

dik. Döğüşün içinde de, kim öle kim kala diye bakılmaz. Ya kaçam da kalam dersin; ya öldürem de kalam. Kaçmak bize yazılı olmadığından, tümünün ardına kalmayı yüklenmişiz. Baktık ki, soyumuzun en yiğit iki eri yan yana düştüler. Baktık ki, kavga pul yüzünden başlamakta... Can vermektense, pul vermeyi kabullendik.

- Bizim obanın kavgası hiçbir zaman pul yüzünden olmadı hatunum. Benden iyi bilmektesin ki, biz pusatımızı hep onur yüzünden kuşanırız. Haklarını yemiyelim. Bozoklular da o yüzden kuşandılar. Zaten öyle olmasa, bunca Türkmen bir boyun ardınca pusatlanıverir mi? Osmanlı dişini nereye çalacağını bilmediyse, suç ölenlerimizde değil. Niye ucuzlayalım. Suçlu bile olsalar, kanlarıyla suçlarını yudular. Ya, hiçbir suçları yoktu. Dönme Osmanlı, yüz akça için Süklün Koca gibi bir yiğitin sakalını kırkarsa, Türkmen Ertuğrul soyunun kınalı sakalına tükürmeye koşulur. Neden dersen, Türkmen başını kestirir, sakalını kestirmez. Bu bilinirdi o zamana değin... Bilinmekten öte, devlet Türkmen geleneğinin üstüne kuruluydu. Öyle sanıyordu Türkmen ulusu... Sandığının yalanlığını Süklün Koca'nın cıbıl çenesinden görmekle, sangı bengi oldu. Neylesin ya? Duruverip de, töresinin yabana amaçlık etmesine göz mü yumsun? Yumamaz... Yumamayanda, ya ölmelidir. Ya töreyi ayakta tutmalı... Ölen öldü, törebilmezliğin yayılıp, yeşermesini görmedi. Biz kaldık, göreceğimizin gördüğümüzden beterliğine inandık.

- Seni böyle söylendirecek olayın pek bir kötü olması bildiğim.

- Olanlar seni bunaltmakta da, beni olduğum yerde mi bırakmakta Ninem. Herkes payını bir güzel almakta ki, an-

latılası değil.

- Baskın mı?

- Oymak olsak, baskına aklım erer. Ya da annacımızdakinin ordu olması gerekir. Bunca mı ödleğe çıktı adımız ki, şamaroğlanları Rüstem örneği çalım satmaya sıvanmakta, demekteydim. Bicancamız yüzümüzü yerde tutmaktan kurtarıverdi bizi.

- Sonunda anlatmaklığa karar kıldın he mi? Bicanımın esen dönmesini bekledin öyle ya. Atının izini sürmekteyiz bizde... Hem de yiğidimiz üstünde dimdik yele kabartmakta. İçimiz rahatladı. İçin rahat olsun. De hele!..

- Bir bölük harami, derebaşında çobanları çevirmiş. İncesu mütevellisinin sekbanları olduklarını söylemişler. Geçit resmi istemekteymişler.

- Mütevelli Sekbanı nice bir çobanla söyleşirmiş. Bu boyun beyi, beyçesi yok mu? Sormamış mı çobanlarımız, mütevelli mi yoksa huyu mu değişti diye?

- Bana haber ettiler. Beyimize de duyurmuşlar. Sorduk Ninem. Sorduğumuzdan iş aydına çıktı ya. Mütevelli değişmiş değişmesine. Yasa olduğu gibi durmakta olsa da yemlemek zorunludur. Ancak, sekban eşiti bey olması çoban olmamak gerek. Dibini eşince harami tayfası olduğunu anladık. Konuklayalım, dedik. Açtırlar. Açlıktan sarmaktadırlar. Buyur ettik. Doyunsunlar. Gönlümüzce ağırlayalım için. Zorbalığa davranmak istediler. Bicanımız, öne vardı. Ağalar, dedi. Konuksanız, hoş geldiniz. Kiminiz, kimliğiniz konukluğunuzun gölgesinde görünmez. Görevliyseniz, beyinizle görüşüp, yasa üzerine söz tutalım. Yok, ne biri, ne öteki değilseniz, yine de gönlünüz hoş olsun. Sabah alacasında kem söz edip, kem işe kalkışmayın. Buyurun dilediği-

nizi... Siz bir dilerseniz, biz beş verelim. Yolunuz açık, gününüz aydınlık olsun.

- Pek bir güzel söz etmiş Bican'ım. Kanmadılar he mi?

- Kanmak uslu adem işidir ninem. Zorbaya zorbalık gerek. Gerek ya, senin yasağın başımızın tacı... Bize kalsa bozmaya gücümüz yetmez. Bey, beyliğini öne sürende boynumuz kıldan ince. İnce ya, bize söz düşürmemekte sağolsun. Ne dediyse, vurup almakta kararlı davrandılar. Eh, kişiyi kendi davranışı sorumlu kılar. Oyun oynanacaksa, yağının tarlasında oynanmalı. Bicancamız oyunun her türünü bilmekte hepimizden usta. İlkin, yiğitliğinin tezliğine atılganlık etmekte diye yüreğimiz ağızımıza geldi. Sonra gördük ki, öğretilene yeni pehlivanlıklar eklemekte. Bekledik. Beklediğimiz de iyi olmuş. Beyimize karşı yüzümüz eğri kalacaktı. Davranıp vardı yanlarına. O varanda onlar pusularının işlediğini sandılar. Öyle ya bunca sakalı kaba durmaktayken, gencecik bir yiğitin çemrenip gelmesi, kıvandırdı köşekleri. Kıvançları suratlarının ortasında dona durdu Ninem. Gözümle gördüğüm, koltuklarımı kabartmaya yetti. Sözümle dediğim, seninkileri de kabartırsa sevinirim. Pusata davranmaya halleri kalmadı levent haramisinin. Şamarı yiyen tekerlendi ki atından aşağı, biz gülmekten destursuz at ine yazdık.

- Kılıç oyunu olmadı mı?

- Savaş olanda kılıç kında dursun yazılı mı? Sözünü etmekte olduğumuz da, kılıç oyunudur zaten. Haraminin kaçışını anlatmaya gerek yok gayri. Yelle yarışan al kısrağın önünde nice bir kaçışsa o da...

- Ya pusu olsaydı arkalarda? Ya yiğitime bir iş olsaydı?

- Av yaşına gelen yiğit, yayını kendi gerip okunu eliyle savurtmalı buyurmaz mısın? At üşürüp kovalayanda, pusu

atlamak da yiğitin özel işidir. Karışmayı ne töre buyurur, ne sen böyle bir görev yüklersin öyle ya...

- Saylan Abdal... Türkmen kocası... Sesinden anlamaktayız ki, sana bişeyler olmakta. Bir gören, post üstünde cuk oturmuşsun sanır. Alkaevli boyunda kurultay toplantısı yoktur. Böyle deve geveni gibi top top söz üşürdüğüne bakılırsa, olmayacak işler görmüş saymaktasın sen seni.

- Ben beni bişey saymamaktayım sayende Ninem. Saydığım şudur ki, Alkaevli obasının yüzünü kimse yere veremez bundan gayrı. Bey yetişmiş, beyliğine el vurmuştur. Vuranda, senin de, benim gibi öteki kocaların da yükünü çekip almıştır sırtından. Bundan öte buyurur ölürüz. Buyurduğunda yerimizde kalır, düşüncemizle buyruğuna hazır dururuz. Ama, sorumluluğumuz kalmamıştır.

- Bey bir harami öbeğini dağıttı diye sıyrılıp kaçmak olmaz.

- Olur ki, gördüğümü görsen sen de hak verirdin. Öylesi beyin sorumluluğuna ortak olmaya sıvanmak, haddimiz değildir. At binmesi bir yana, pusat kuşanmasını da bırakalım. Pusu basmasıyla, yağı dağıtması bunca zamandır, barış içinde yürüyüp gelmiş bu obayı yüceltmeye yeterli.

- Savaşçı bir bey buldun diye sevineceğini sanmazdık. Demek kanımıza işlemiş döğüş bizim. İşlemiş ki pundunu bulduğu yerde soyunup depreni vermekte.

- Beni sevindiren o değil Ninem. Yanlış anlama. Anlamazsın da... Kargışlaman gereksiz. Barışı sürdürmek için nice debelendiğini gözlerimle gördüm. Tanıklık ederim ki, ben onca dayanamazdım. Oysa öyle yiğitliği damarlarında duyan kim olsa, şamarı ilkten basar, ağzını sonra açardı. Asıl söylemek istediğim bu. Yağıyı tek tek tarttı. Kendi gücünün

yeterliğini bir iyice saptadı. Pusuyu gözledi. Baskını izledi. Çaresiz sandıkları anda tepeledi. Bunca ustalık, ancak bunca yiğitlikle bağdaşınca gönendirir beni. Beni gönendiren, kaygım yok ki, seni de gönendirir.

- Sabah sabah yüreğimizi oynattın Abdal Koca!.. Üzünçle sevinci, kaygıyla kıvancı, ürküyle gönenci hap ettin yutturdun. Bir gönlümüz bulandı. Bir yüreğimiz sancılandı. Bir ağlamaya duralım dedik. Bir gülüverdik. Bunca kocanın taşıyamadığı yükü sırtımızdan alıp omuzlarımızı yeğnelttin. Sonra olduğu gibi bir tazeye yüklettin. İyi izledin, gerektiğince gözledin mi? Biz yeğniliğimizin sevincindeyken, fidanımızı kırdırmayalım?

- Fidan ağaç oldu, tohum uçurdu, ormanlaştı hey Ninem. Benim gördüğümü tüm gözcüler, korucular, çobanlar, yamaklar gördü. Gün aydın yüzünü göstermeye durmadan, obanın kulaklarında yiğitimizin erliği çınladı. Kılıç üşürmesinden, kefle düşürmesine nice bir abartıldığını ben bilemem. Bildiğim, karar kılacak olana, gördüğüm, düşündüğüm, düşlediğimce değil, olduğunca anlattığımdır.

- Seni bilmekteyiz Saylan Abdal. Bildiğimizden, nice bir abartılacağını da hesaplamaktayız. Yeterliğine tanıklık ettiğine göre, sözümüz yok. Ne mutlu yiğitime ki, yiğitlerin hasından beğeni alabilmekte. Dede Korkut benzeri kocamız, soy soylayıp, boy boylayanda, bize uymak düşer. - Elini sıktı Doyran'ın... Suskun birbirine, bakmakta olan genç kadın irkildi. Gidelim kızım, dedi. Kıpırdandılar. Dönerlerken;

- Sabah lokmasını bizimle bile yemez misin?

- Yemez olur muyum?

- Öyleyse beyimizi bekletmeyelim. Atından indiğini sezinleriz.

- İnmekte... Bilece varalım sofraya Ninem. Oyalanmayalım.

Bican, ninesini Saylan Koca'yla birlikte görünce, sevindi. Sofraya yöneldi hemen. Oturdular. Dürümlerine yerleştirilmiş yağ topaklarını emen yufkalar ağızlarının içinde eridi. Taze bakraç peynirinin kokusu yufkanın buğusunda tüttü. Sabah sütünün doygunluğundaki Doyran, yedikçe açıldığını sezinledi. Suskun, lokmalarını öğüttüler. Ebe Nine sustukça, Bican'la Saylan Koca suskuyu sürdürüyorlardı. Doyran, törebilmezlik edeceğinden korkmasa, söz atacak. Korktuğundan, o da öteki üç kişiye uydu. Ve onların suskusu, giderek üstlerinden ağdı. Bütün obaya yayıldı. Yayık yayanlar, maya tutanlar, tezgah kuranlar, ocak yakanlar, aş hazırlayanlar sustu... Atlar... Develer... Eşekler, köşekler... Çocuklar bebeler, sessizliğe gömülüverdi. Kendi ağzının şapırtısı kulaklarında gümbürdedi Doyran'ın... Bunca kalabalıkta, bunca susku, beyninin içinde çan çalını yormuşcasına uğuldadı. Şaşırdı. Hangi etkinin dürtüklemesinden oluştuğunu bilmediği bir davranışla lokması ağzında dondu.

- Yemelisin yavrum, dedi Ebe Nine!..

Büyü bozuldu. Doğa suskusunu, toplum eylemsizliğini, hayvanlar sessizliklerini unuttular. Atlar kişnedi... Develer ağızlarını şapırdattılar. Bebeler ağladı. İş görenler ocaktan obaya seslendiler. Kımıl kımıl yürüyüp, insanın içine işleyen o toplu ses birikimi, yeniden doldurdu boşluğunu. Çenesi işledi Doyran'ın. Elleri çabuk çabuk gitti geldi sofralara dizilenlerin. Bir kez başlayınca, sürdürdü sözlerini yaşlı kadın.

- Konuğumuz Göksun'a değin yoldaşlığımızı kabullendi.

- Sevindim Nine. Hem konuğumuz adına, hem kendi adıma. Seninle bile olması bana onur kazandıracak. Seninle bile olmak, insan için akyazgıdır Ninem. Konuğumuz da has insan olduğundan verdiğini alacaktır gör bak.

- Sen beyimize bakma kızım, dedi gülerek Ebe Nine. Bizi utandırmayı sever.

Bican irkildi. Gözlerinin pınarlarında bir çelik balkıması yandı. Balkıma bir buğuda söndü. Saylan Koca, ak sakallarının üstünde gülümsedi. Doyran ilkin sezinlemedi olup biteni. Saylan Abdal'ın gülümsemesiyle irkildi birden. Bican'ın gözlerine baktı. Buğu bakışlarını bir camın ardına gizlemişti. Yaşlı kadın, uzaklara yöneltmişti gözlerini. Saylan Koca'nın çadırında konuşulanları ansıdı birden. Giderek buğudan arınan genç adamın gözlerindeki duru parlaklığı belleğindeki sözcüklerin üstünde duydu. Gözlerini kapamak isteğiyle tutuştu. Başaramadı. Basılma suçluluğuyla başını eğmeye sıvandı. Beceremedi. Öyle baktı gözlerine Bican'ın. Sis ardından beliriveren güneş parlaklığıyla, içinin aydınlandığını, belleğinin arınıp durulduğunu ayırdı. Akşamdan bu yana çağırışlarını anımsadı yaşlı kadının. Bicanca demekle yetiniyordu. Bicanca ekinde tüm sevecenliğini yoğunlaştırarak. İkinci kez bey tanımını kullandı. Sürekli kullanılıyormuşcasına bir doğallık içinde, uyrukluğunu belirtiverdi. Yitirilen kendi egemenliği olmasına karşın, doğallıkla çekiverdi kendini kıyıya. Saylan Abdal'ın çipil kirpikleri, sonsuz bir kırpışmanın devinimine bu yüzden girdi. Oba olağanüstü bir değişimin suskusuna o nedenle tutuldu. Ve Bican Bey bunun etkisiyle balkıdı kıvanç kıvanç...

Nine, kendi iç hesaplaşmasına dönmüşcesine gözlerini uzaklara dikti. Saylan Abdal kirpiklerine egemen olabildi.

Küçük kara gözleri sarkık gözkapaklarının ardında karardı. Kunt burnu, dişsiz ağzının gecesiyle çelişen keskin dudaklarının ışıltısıyla gölgelendi. Eli, seyrek sakallarından, çıkık elmacık kemiklerine doğru sıvandı. Ve Bican'ın balkımasından Doyran yandı...

Tutuştu kıvrandı... Bulutlaştı göğe ağdı... Yağmurlaştı obanın üstüne yağdı... Yayıklar çalkalandı... Alaz saçın dolandı... Hamur teknede kabardı... Süt kazanda mayalandı... Bebeler ağladı... Develer banladı...Koyunlar meledi... Atlar kişnedi... Çoban kavalını dişledi... Bir donandı obanın yüreğinde... Tümünü kaptı... Bir boran çevresinde dolandırdı... Dolandırdı... Dolandırdı... Bir kurultay şöleninin düşlerine bırakıverdi yumuşacık...

****

Künki düzlüğünde, yarım bırakılmış bir işin tamamlanması gibi konuverdi oba... Günlük işin işlenmesi toplananlar, bir yemek arasının deviniminde yayılıverdiler. İşbölümünün aksaksız düzeni göçerlikten yerleşikliğe değişkensiz ulandırıldı. Oysa toprak, su, hava, çimen, çiçek, ağaç durmaksızın değişmişti yol boyunca. Doğanın görünümü, havanın basıncı, suyun akışı hep başkaydı. Başkalaşmayan insandı doğada... Doyran, Ebe Nine'nin suskunluğunda, ondan aldıklarıyla kendi için; karıştırmakta durmaksızın. Belirgin yer alışkanlığının parça parça kırılması ikirciklendiriyor onu. Bütün bir doğanın doğal sahipliğini yudumlarcasına bir genişleme duyuyor yüreğinde. Arada bir bıçak sızısı gibi saplanan Mıgır yoksunluğuna karşın, kendi tabularından arınmanın gevşekliğine kapılıyor. Salıveriyor

kendini. Nice bir geniş olsa da bir adanın duvarlarıyla çevrilmek yerine, bir uçtan bir uca bütün bir dünyanın kucaklanmasına kaptırıyor. Evi, köyü unutuyor. Zaman zaman doğanın genişliğiyle gördüğü büyük kentlerin küçüklüğünü karşılaştırıyor. Ve karşılaştırma, her geçen gün sezinlemediği bir üzüncü biriktiriyor içinde. Göksun yaklaşmakta. Göksun'dan sonrası, köyüne dönüş... Duvarların arasında kendi yalnızlığının kuyusuna düşmek bütün yapacağı... İlk günler amaç olarak sarıldığı özlemin, giderek acı haline gelmesi ürkütüyor onu. Yine de sarılması gerekli tek düşünce olarak sürdürüyor bilinçaltında. Sürdürüyor ve gizli bir tat alıyor kendi acısından. Amacını yitirmenin, kendine acımanın acısıyla avunuyor. Ebe Nine'den edindikleriyle içine dönüyor. Kendini hazırlamaya uğraşıyor. Hazırlıksızlığının ayrımıyla, gözleri doluyor birden. Gitmek düşüncesi çöreklenip, kovmaya uğraştıkça büyüyor. Boğazında düğüm, gözlerinde yaş oluncaya silkeliyor belleğinde. Ve sonunda hiçbir hazırlığa, hiçbir hesaplaşmaya varmıyacağının yorgunluğuyla öyle kalıyor.

Baba Gregor, başucuna dikilince, kendi üzüncünün karabasanıyla karşılaşmışcasına ürküyle irkildi Doyran. Yaşlı adamın şarap kırmızısı yanaklarında mor damarlarını oynaştırmasına baktı bir an. Eli haç çıkarmaya yönelirken, durakladı. Gergor karşısındakinin ayrımında değilmişcesine gür bir sesle;

- Kocadım ya, Alkaevli tuğunu tanımayacak denli değil... Nerdedir Nine Beyçemiz, Saylan Abdal yaşamakta süregitmekte midir? Dedi çavlan gibi...

- Şimdi ulak yollayacaktık, diyerek obasından çıktı Nine... Bizden tez davrandın, ayaklarına sağlık.

- Bağları dolanmaktaydım, kutsamak amacıyla. Gördüm ki Alkaevli boyu, oba indirmekte. Ben beni tutamaz oldum. Ha ulak gelmiş çağırmaklığa, ha ben varmışım kendiliğimden... Dost savlaşmasını tazelemenin özlemi beklemeyi yasakladı.

- Otur buyur. Dikilme öyle. Otur ki halleşelim, Saylan Abdalımız da katılsın bir an önce dilleşelim. Bir güz, bir kış geçirdik senden ırak. Biz de ulak hazırlığındaydık. Dost dostunu zahmetten arkalamaya koşulu. Pek bir iyi ettin. Sevindirdin. Gönendirdin. Otur ki, yüreğimiz serinlesin.

Papaz, obanın önünde yayla çimi gibi gülümsemekte olan keçenin üstüne bağdaş kurdu. Çadırların arasından Saylan Abdal'ın sevinç çığlıkları taştı kendinden önce.

- Bire kimi görmekteyim? İş işe, diş dişe, düş düşe karşıdır buyurmuş Abdallarımız. Buyurmuş da çok bir iyi buyurmuş. Varıp atlanasım, uçup kanatlanasım geldi kaç zamandır. Oba, Künki düzlüğünde uç vereli, yoldaşımızın kokusu burnumda tütmekte. Bir de görmekteyiz ki, yanıbaşımızda; tatlı dili, erişilmez bilgisiyle bizi yüceltmekte. Hoş geldin ahretliğim. Gönenç getirdin.

- Hoş gelen sizsiniz. Göksun ırmakları dolu dolu akmaya durunca, yüreğime özleminiz bir çakılmakta, gözüm batıdan başka yöne dönemeyesiye... Bağlar bahane dostlarım. Kervan izi sürmekte yüreğim sizinle bile... Sonra göründü mü tuğunuzun ucu, yeni yaşamalara yön vermekte inanın.

- İnanmaz olur muyuz bilge yoldaş. Biz bir başka türlü müyüz sanmaktasın? Yormayacağımıza güvensek, daha Develi ötesinden ulak çıkaracağız. Varmaktayız. Özlemimizle bile söyleşisine erişmek amacıyla yolumuz akmakta, diyeceğiz. Ne var ki biz yörüğüz niceyse. Konsak da, dön-

sek de yürümeyi bilece sürüklemekteyiz. Siz yerleşikler yorulabilirsiniz. Dostumuzu yorguna sarmaktansa, yorgunu sarınmayı yeğleriz.

- Bilgilerin kaynağı Ninem, dedi Papaz. Size gelmek dinlenmektir. Mutsuzluk yorar insanı. Umutsuzluk, yoksunluk yorar. Sıla muttur. Mutsa yorgunlukların kovucusu. Buyursaydınız bir haber salıp. Özlemişliğiniz olduğunu bildiriverseydiniz. Kulunuz seyirtmeyi sevinçlerin en yücesi sayardı.

- Kızım, dedi Nine. Şimdi söyleşiye dalıp unuturuz. Obanın dibinde bir kırba olacak. Birer tas doldurursan, yüreğimiz tazelenir.

İkiletmedi Doyran. Obanın içine ağıverdi. Yaşlı kadının deminden beri içerde hazırlık gördüğünü o zaman anladı. Dört gümüş tas işlemeli parıltılarla onu bekliyordu. Kırbadan taslara yoğun, griye dönük bir su akıttı. Tasların içinde duruluverdi akıttığı. Oymalarda, işlemelerde dolandı okşarcasına. Gümüş tepsinin ak kulplarına yapıştı. kapıdan çıktığında, dördüncü tasın sahibini aradı. Önce konuğa, ardından Saylan Koca'ya sundu tasları. Birini, tam zamanında uzanan ihtiyarın eline tutuşturdu. Elleri üstünde dikildi sonra.

- Can suyu, dedi Papaz. Çok zaman kendim kendime sormaktayım. Alkaevli tuğunu, ordaki canlarım için mi, yoksa bağışladıkları can suyu için mi düşünmekteyim.

- Eh, bir de kımızdan yana ağdırmalısın ki, ninemiz küsüp içine can köpüğünü komasın. Hem kendin yoksun kal bundan, hem de bizi bırak, dedi Abdal.

- Tasalanmayın. Konuk diler bize gelsin, diler işimize, mutluluğumuz değişmez. Yeter ki gelsin. Sonra başını çe-

virdi Doyran'dan yana.

- Öteki tas senin can yoldaşım. Al ve dahi otur dizimizin dibine. Senin varlığın coşkumuz bizim. Yalnızlığımızın ışığı, güçsüzlüğümüzün yakışığısın. N'olurdu yolumuz daha ırak olsaydı.

- Sizinle olmak yolları kısaltır Ninem, dedi Papaz.

- Yakınmayın. Her bir yol kısalır sizinle. Asıl kısalan da, dostluk yoludur. Kutsal kitaplar buyurur ki, yeryüzü iyi insanların varlığından vardır. Hem de doğrudur bildiğimce. Çünkü sizleri tanımaktayım. Tanımaklığımdan da yanınızda olmak mutluluğunu tadanların yollarının nice bir kısalıverdiğini bilmekteyim bir iyice.

- Doğru buyurursunuz efendimiz, dedi ilk kez Doyran.

- İncesu'dan buraya nasıl tükettik zamanı, öğrenemedim.

- Oh, gerçek mi söylersin güzel kızım? Gerçekten bu mutluluğu bağışlamakta mısın bize? - Bağışladığınızı belirtebiliyorsam ne mutlu bana.

- Dert çekmişe benzer kızımız, dedi Papaz.

- Söylediklerinden bellidir ki, derdinin üstüne sizinle olmuşluğu apaçık. Nice bir mutluluk dağıtmaktasınız insanlara Ninem... Nice bir akyazgı olmaktadır sizi tanımak, sizinle olmak. Nice bir borçluyum Saylan Abdal yoldaşıma... Beyler ve dahi Beyçeler ürkünçtür bizim gibi yoksullar için. Buyruk veren yanılmaya koşuludur biliriz. Çünkü buyrukla istek çelişmektedir. Yasaktır bir yerde buyruk. Ve dahi yasak, insanı gemler. Gemse, ya insan, ya insanlığından eder kişiyi. O yüzden Saylan Abdal varalım, Beyçemiz'in nur yüzüyle aydınlanalım, dediğinde bir kuşku saplanmıştı yüreğimize... Kuşku Saylan Abdal'dan yana değil. Biliriz ki,

insanın hasını yıldız uzaklığından seçip ayırmakta üstüne yoktur. Ancak soy bağının yanıltmasından çekinirdik. Sonra zorladı. Ne de bir iyi etti zorladığına. Gelip yüz sürdük ışığınıza. Ve eşiğinize oturmak izniyle gönendik. O yüzden deriz ki kızımıza, ninemizin yazıklanmasına biz de katılırız. Keşke Göksun'a çok yol olsaydı. Anladığımızca, ordan ötesine yolcusunuz.

- Dertliydim efendimiz. Buyurduğunuz doğru. Arındım dertlerimden. Mutluyum ninemin yanında. Hiçbir yerde mutlu olmadığımca. Hiçbir zaman düşünmediğimi düşündüm. Hiç demiyeceğim sözler döküldü ağzımdan. Aykırı, dedim belki, uygun söyledim. Tümüne kendi bilgeliğiyle yol açtı, kapı gösterdi Ninem. Bilmediğimi bildim. Ve dahi öğrendim ki, bilmediğim kendimdim...

- Bunca kısa zamanda, bir dert kırbasından, bir bilge yumağı eğirmek ninemizin işidir, hem de bizi şaşırtmacasına, diye sözü kaptı Abdal.

- Bize can aktarmasını bildiğince, kızımıza bilim aktarmış. Gecelerin kısa söyleşileri içinde tohum meyveye durmuş, gök olmuş derilmeye varmış.

- Tohum çatlamaya, meyve olmaya dönük bulunmasa, hangi güç cansıza can verebilir? Ne olmayan var edilir bildiğimiz, ne olan yitiğe karıştırılabilir. Dert tohumunu çatlatmak üzereydi kızımızın. Umut kabuk bağlamıştı yüreğinin derinlerinde. Umutsuzluk, kabuğu parçaladı. Tohum capcanlı ortaya çıktı. Bir gözsüzün yoldaşlığı yaşam kavgasının gücünü öğretti ona. Öğrendi ve gördüğünüzleyin, yürüyüp geçti.

- Olmayanı var görüyorsunuz. Ne ki belirttiniz şu kısa zamanda, onu demeye uğraşırım Ninem. Ancak bilirim ki,

benim değildir bu savlar. Benden değildir. Siz buyurmadınız mı, Türkmen sabah doğan günler hesaplaşır. Hesabı doğru ise, batan güne dek doğanın yaşam özünü çeker alır, diyen. Ben de uymak istedim. İsteyende yardımcım, Beyçe Ninemiz oldu. Elimi sıkan avucunuzun gücü bulunmaz bir desteğin varlığını muştuladı hep. Güçsüzdüm, yaşamla savaşabilirim. Yalnızdım, bir boyum var. Acılıydım, mutluyum... Bir kişi bunca zamanda, bunca olanağı kazanırsa, söylediklerine şaşmak neden? Şaşacak olan benken, Saylan Abdalımızın, görkemli Beyçe Ninemizin şaşması doğru mu? Yoksa beni utandırmak mıdır amacın.

- Amacımız, yoldaşlığınla övünmektir kızım, dedi tasını kaldırırken Nine. Can yudumu olsun yoldaşlarım. Hoş geldiniz, hoş göresiniz.

Sabahları süt içerken olduğu gibi yudum yudum kızılandı Nine. Ötekiler de ona uydular. Hafif ekşi, buruk, kekre bir tat indi gırtlağından aşağı Doyran'ın. Midesine ulaştığında damarlarına ince bir alazın yayıldığını ayırdı. Bilmediği bir tadın etkisi sinir uçlarında. Başının yeğneldiğini, bedeninin ısındığını duydu. İkinci yudumun lıkırtısı, beynine tırmanan bir okşayışla birleşti. Hak verdi Papaz'ın oranlamasına.

Ebe Nine, yudumlamasını kesti bir an. Doğayı dinledi. Sezinlediğinin gerçekleşmesinden kıvançlı, Doyran'a döndü.

- Yanda bir tas daha olacak. Beyimiz dönmekte kızım, dedi. Seni işe koşmaktayız, ama konukluğu kızlığımla değiştirmek tadını verdin madem, yüklen bazı ödevlerimi...

Papaz kuşkuyla baktı Saylan Abdal'ın gözlerine. Nine'nin söylediklerini seçememişcesine dudakları oynadı.

Ağzı açılıp kapandı bir süre. Doyran fırlayıp, obaya girmişti çoktan. Sonunda başardı konuşmayı Gregor Baba;

- Beyimiz?!..

- Bican Bey'den söz etmekte Ninemiz, dedi Saylan Koca. Göksun'a oturanda bir yüce kurultay toplanması kararlaştı. Baş konuklarımızdansın yoldaşımız. Kurultay, dostların sevinciyle aydınlanır bilirsin. Post kaldırıp, tuğ dikmeye karar kılmıştır Ninemiz.

- Ben de, bizden habersiz olup bitti sanmaktaydım herşey!..

- Bizden habersiz olup bitti babamız, dedi Nine. Saylan Abdal'ı bülbül kuşu örneği şakımakta bulduk bir sabah. Bulduk ki, Bicanca Beyimiz'den yana koşmaya durmakta. Asya'dan bu yana Alkaevli töresinin korucusu böyle köçeklenende, içimize bir kaygı düştü. Sandık ki, Pir Atamız iznini geri aldı. Abdal'ını yanına çağırılamakta. Ve dahi bunca soydaşlığı, bunca yiğitdaşlığı sıyırtıp atamaktan sevinmekte diye kurduk. Kurduğumuz doğrulandı da sonunda...

- Doğrulandı ya, sorumumdan Bey dayancasıyla sıyrıldım Atamın buyurduğu gibi...

- Öyle, anlatmıştınız. Abdalımız, boy, beyinin gölgesine girinceye yardıma koşullanmıştı. Demek yükten sıyrılmaya teşne imiş öyle mi?

- Tam buyurduğun gibi Gregor yoldaş, dedi Nine. Tam düşündüğünce... Nice bir teşneymiş ki, kendi bilincinde beyin olduğunu ölçünce, Kalenderi Köçeklerini aşıvermekte çalkalanması. Görmemekteyiz, ama sevincinin ışıltısı yüreğimizde yansımakta bir güzel. Gayrı kopuzunu kaptığınleyin, aşar gider bildiğimizce...

- Hem de durmanın anlamı kalmamakta. Atamız gö-

revimizin bitişini kendi buyruğuyla sınırlamıştır. Buyruğu gereği beyimize post sunup tuğ diktikten öte, boy boylayıp soy soylamaktır görevimiz. Bitende... Yine buyruk uyarınca, görevimizi tam yapmışlığın sevinciyle varıp tapısına yüz sürmek ödevimiz değil midir?

- Bağışlamak gerek hatun Ninem, dedi Papaz. Sizin otağınız, bizim kitabımız var. Kitapta aldansak, Patriğimiz, Papamız imdadımıza yetişmekte bir güzel. Bu Abdal tayfasının da babası, dedesi buyurmaya görsün. Ölür mü, öldürür mü bakmaz. Yapar buyruğunu. Bakarsın dediğin çıkar. Bizi yoksun kor bu koca. Çekilip yiter Asya içlerinde yeniden. Yiter de, dövündürür ardı sıra.

- Siz töre ya da kitap buyruğundan çıkabilmekte misiniz ki, bizim uygunluğumuzu eleştirirsiniz? Biz bağımlıyız kocalarım. Kimimiz soy töresine, kimimiz bilik kuralına, kimimiz de bencileyin, ata önermesine. Neylersiniz. İnsan olmaklığa geldikse şu yeryüzüne, her birimizin bir tutamağı olacaktır. Olanda da ona uyulacaktır. Bakın çevrenize, ben bağımsızım diyebilen bir nesne var mıdır? Biz bunca yaş yaşadık göremedik. Siz de göremezsiniz. Bir bizim kabak yestehler azbiraz. Çektik mi haşhaş dumanını kubardan, salıveririz düşlerimizi kendi kanatlarının uçabildiğince. Salıverir ve dahi azbiraz tadını alırız özgürlüğün. Sonra ayıktık mı eyitiriz ki kendimiz kendimize, özgürlük denilen oncadır. Atamız buyurur, buyruğun töresi gerektirir, uymaya koşulursun.

- Gördün kımızın ettiklerini Ninem, dedi, Gregor. Sonra birden ayaklandı. Beyimiz de onurlandırmakta söyleşimizi.

- Saylan Koca doğruldu. Nine deprendi yerinden doğru.

Doyran tas elinde ağızlıkta dikildi. Bican, kısa, tez adımlarla sokuldu. Tutup elini kavradı Gregor'un;

- Atlarımızın hızına güvenirdik her zaman. Yelle yarıştığımız olmuştur. Ve dahi yel ardımızda kalmıştır. Ama, siz ermişlere rastlayınca, yanılmamız kaçınılmaz.

- Seni ardına mı taktı yine Beyim? dedi Nine.

- Biz gitmekteyken, bağların ordan söküp etti Ninem. Dedik ki az sonra dizgin kırıp, yolda yakalayaraktan elini öperiz. Hemen önünü kesip durdurmak varmış. Döndüğümüzde, oba önünde söyleşiye daldığını görmez miyiz?

- Kişi dosta yönelince beyim, diye söze girdi Gregor. Yol mu yürümekte, yolcu mu bilinmemekte. Alkaevli yoldaşların konakladıklarını görende, yerimizde duramayıp, seyirtmeye koşulmuşuz. Ancak, döşümüzden çeken bir elin yelinde hazan örneği sürüklendiğimizi sezdik onca... Ötesi baktık ki, burdayız. Bilmeyiz Saylan Abdalımız çağrılamakta, bilmeyiz Ebe Ninemizin nefesine tutulduk.

Kımız tasını uzattı Doyran. Sevecenlikle aldı Bican. Geçti. Keçenin kıyısında bağdaş kurdu yudumlamadan. Yeniden oturdular. Doyran elleri göbeğinde dikildi. Bican Bey, boş eliyle yer gösterince, diz çöküp oturdu eski yerine.

- Nedense bizi alkışlamayı hiç unutmaz yoldaşımız, diye söze girdi Saylan Abdal. Daha hazırlık görmeye yekinirken, yettiğini gördük. Biz obamızdan buraya seyirtinceye, o bunca yolu aşıvermiş. Dediği doğru. Dost iline yol tutunca, bilinmez kimin yürüdüğü. Bilinmez ya, yürüyenin yüreğine bakmak yeterlidir gören için. En iyi görenimiz da Ninemiz olduğuna göre, dediğinin yanıtı ondan gelmeli.

Bir türlü kabullenmediği bir aldatılmışlığın acısını duyuyordu ağızında. Yuktunuyor, lokmalarını alabildiğine

çiğniyordu. Ağzındaki lokma ezilip küçüleceğine, tükrüğüyle büyüyor, büyüdükçe gırtlağını sıkan köle tasması haline geliyordu. Bican'ın gözlerini ağzında bulunca utandı. Aldanmışlığının acısını bunca değer veren inasanların sofrasına yaymak, direnç verdi ona.. Çenesinin devinimi hızlandı. Gırtlağında taşlaşan lokma, yemek borusundan aşağı aktı. Elinin gel- giti çoğaldı. Ninenin dişsiz ağzında şapırdayan iştah, giderek ötekilere yayıldı.

Sahan değişirken, yaşlı kadının ilk sözlerini düşündü. Yitirdiğini o anda anlamıştı. Anlamayan Doyran olmuştu. Yurdunu bırakmış, bir umudun izini sürmeye koşullanmıştı. Başka türlü davranıp davranamaycağını sordu kendine. Yemeklerin üstüne sunulan ballı kaymağının içinde döndürürken, şu anda bile aynı şeyi yapacağınız bilincine varmasıyla rahatladı. Mıgır, devlet defterine yazılmıştı. Kurtarmanın olanaksızlığı her an biraz daha belirginleşiyordu. Bu belirginlik gözlerinde ipil ipil yaş oldu. İçinin ağusunu boşaltırcasına sessiz, ama alabildiğine fışkıran bir pınar gibi dökülmeye başladı.

Nine, yanıbaşında olup bitenlerden habersiz gibi durdu bir süre. Yemesini sürdürdü. Bican, bir yandan lokmalanan, bir yandan ağlayan kadına bakamadı. Gözlerini kaymak çanağının üstünde yoğunlaştırdı. Baksa, avutmaya çalışsa, bir tek sözcük bulamayacağından öylesine güvenliydi ki, kaçtığını bile bile başını eğdi.

- Çekinme yavrum, dedi Nine. Ağlamak avunçların en geçerlisidir. Yüreğini sıkıp duran eli eritir gözyaşı. Kişi çaresizliğinin bilincine varanda, kendi gözyaşının duruluğunda arınmalı. Yad sayma bizi. Bil ki seninle bile ağlamaktayız. Çünkü Ertuğrul soyu, elimize iki ucu boklu bir değnek tu-

tuşturdu. Ne yana döndersen, kendi pisliğine bulaşacaksın. Türlü tekalifini ödediğimiz yetmiyor bu zamanda. Bir kalleşliğine ortak ederek, bizi bizden utandırıyor. Çünkü kararımızdan vazgeliyoruz. Kendimize karşı saygımızla oynuyoruz. Ama, biz anayız az önce de dediğim gibi. Aslolan yavrumuzun yaşamasıdır. Yiğitlik taslamak yüreksizlerin işidir.

Biz utancımızı göz yaşlarımızla yuyacak ölçüde yürekliyizdir. Ağla ki, arınasın. Dönmediğine inanasın. Döndünse sözünden, yaşama saldığının yaşaması için döndün. Bunu bilirsen, bağışlarsın sen seni. Ve bağışlayanda üstüne düşeni yaptığını anlarsın ayan beyan... Buncacık hizmet edebildikse bir yaralı yüreğe, yüreğimizdeki yaralardan birini onarmış sayarız kendimizi...

Doyran hiç sesini çıkarmadı. Yaşlı kadının elini kaptı. Öptü. Başına götürdü. Bu arada elinin üstüne damlayan iki damla gözyaşı, söylemesi gereken herşeyi anlatmaya yetti. Kollarını uzattı ihtiyar. Kollarının arasında atıldı Doyran. Dayak yemiş bir çocuk içtenliğiyle başını boynuna gömdü Ebe Nine'nin. Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Bican bu dayanılmaz durumu, omuzlarında taşıyarak doğruldu. Ağır ağır uzak tepelerin ardında batmaya hazırlanan günü yakalamak isteğiyle doldu. Atını çözdü. Torbasını ağzından hınçla çıkardı. Dizgin vurmaya, eyer sarmaya gerek görmeden sıçradı üstüne. Al kısrak sahibinin hıncını nallarıyla ezercesine tepindi. Sonra eli yelesinde gezinir gezinmez ok gibi fırladı.

Düzlüğü aştılar. Kervan yolunun kumlu bozluğuna ulaştılar. Köprünün taşlarında kıvılcımlandı ayakları. Kıvılcımı kızıla boyanan bir bulut izledi. Bulutun içinde kambur-

laşan beli, yeleye doğru uzanmış başıyla Bican yüzdü. Al kısrak bulutu kanat edindi iki yanına. Uzaklaştıkça küçüldüler. İlerde bir tepeye sardılar. Buluttan kanatlarıyla, güneşe doğru ağdılar...

Nal kütürtüsüyle bakınan Doyran, seyreylediği görünüm karşısında ağlamayı unuttu. Atıyla güneşe ağan Bican'ın ardından bakakaldı. Onları yeniden köprünün başında, hemen sonra da yanlarında görünce şaşırdı. Az önce kanatlanıp giden masal yaratıklarını yanıbaşlarında görmekten sevinçli toparlandı. Kısrak hızını almanın coşkusuyla oynaştı, ter kurutmasında. Sağrısı alacakaranlıkta güneşi kapmışcasına ışılıyordu. Yasavullardan biri yeterince dolaştırdığına inanınca tımarladı hayvanı. Torbaladı yeniden. Öteki atların yanına yerleştirdi. Ebe Nine doğruldu. Elini aradı Doyran'ın. Tutunup kalktı.

- Otağımı üleşmek seni incitmez değil mi kızım?

- Onurlandırır nine...

- Öyleyse varıp dertlerimize sarınalım. Uyku, yaralarımızı sağaltmasa da; çoğaltmaz en azından. Yürürlerken ortaya seslendi.

- İyi uykular!..

Bican'ın yanıtına bütün obanın sesi karıştı. El ele hemen biraz ötelerine kurulmuş kocaman keçe çadıra yürüdüler, işaret üzerine.

***

Ciğerlerinde buruk, kızışmış yün kokusuyla uyandı. Doğanın hafif dinlendirici soluğu yerine, tanımadığı bir irkilme, dürtüverdi onu. Ayak tıpırtılarından çadırın dört

bir yanını koyunların aldığını anladı. Doğrulup oturdu. Bunca zamandır tatmadığı ölçüde dinginleştiğini sezinledi. Ebe Nine'yi uyandırmadan, çadırın ağzına ulaştı. Gözlerini oğuşturdu. Ebe Nine, ağız kazığının yanında oturmuş, doğayı dinliyordu. Karanlığın ve uyku sersemliğinin albastısına uğradığını neden sonra ayırdı. Ebe Nine kalkalı olmalı. Dingin, kıvançlı ve suskun oturuyordu. Körlüğüne karşın, hiç sezinletmeden buraya gelebilmiş olmasına şaştı. Oysa akşam, sanki o olmazsa gidemeyecekti yatağına. Yabancılığına veriyordu bunu. Obanın yer değiştirmesi, onu şaşırtmış olmalı. Ama, bir yürüyüşte, bunca algılaması olası mı? Göçerlik yaşamımız, demişti Bican. Doğayı kendi mülkleri sanmanın tınışlığında bunlar. Gözsüz ve yaşlı bir kadın bile, bir geçtiği yeri, yıllardır üstünde dönenircesine algıladıktan sonra.

Hiç tıpırdamadığı halde, yaşlı kadın daha çadırın dışına dışına çıkar çıkmaz;

- Günün aydın olsun yavrum, dedi.

- Hayırlı günler olsun ninem. Kalktığınızı duymadım.

- Pek güzel uyumaktaydın. Koyunlar bu yana sepelenmese belki daha uyurdun. Rahatsız oldun. Bağışla... Çobanlar da uyku sersemi. Koyunsa, bir yaramaz, kargaşacı hayvandır. Bendinden boşanmış su gibi akıverir bir gedik bulduğunda.

- Öyle dalmışım ki, uykulu olmasam, davul çalınsa uyanacağım yokmuş.

- Sahi mi, gerektiği gibi dinlenebildin mi?

- Hem de nasıl!..

- Oh iyi!.. Biz de kaygılanmaktaydık. Kızımızı uyaracaklar, uykusunu bölecekler diye.

- Sağolun Ninem. Tasalanmayın. Dinlenmek için kişinin gözünü kırpması yeterli bu havada.

- Alan böyledir. Doğa, insana kendini, kendiliğinden verir. Almasını da biliyorsan, ölüm ya mızraktan, ya hıyanetten gelir... Eh, Sultan Süleyman mülkünde bunları bulmak için aramaya çıkmak gerekmez. Hıyanet, insanların yüreğinde çöreklenmiş. Mızrağı desen, demirciler çeliğe su vermeyi öğrendiklerinden bu yana, böylelerini dövmediler.

- Bu sabah karamsarsınız Ninem.

- Karamsarlık!.. Yok yavrum. Karamsarlık bizden ıraktır. Neden dersen, yaşamaya gücümüz yetmektedir. Gücünden güvensiz olan yılgındır. Ancak umudunu yitirmişlere yaraşır karamsarlık. Biz öyle değiliz. Bak, dün niceydik? Nice sevinçli bitirdik günü?.. Konuklanmak onuruna nice kavuştuk tekinlik kazanarak? Ve nice güçlüyüz bu güne başlarken? Bir düşün. Düşünende, anlarsın ki, kötüsünü aklında evelemeye zorunlusun. Kötüsü geldiğinde hazırlıklı olmak amacıyla. Hazırlıklıysan, kötü seni yıldırıp yıkacağına biler. Ondan keskin olursun. Ondan güçlü... Ve dahi vurduğunleyin kırar geçirirsin. Yıllardır her sabah böyleyizdir biz. Kötüsünü düşünürüz. Gördüğümüzden, öğrendiğimizden, yaşadığımızdan demeyip sürdüğümüzü, bir bir aklımızdan geçiririz. Beterin beterini koyarız annacımıza... Gücümüzü. O da erişmedi. Kaçmanın yollarını ararız. Anlayacağın, yaşamın her türlü olumsuzluğuna hazırlanırız. En olumsuzuna, ölüme bile. Ondan ötesi gün boyu oluşan kazancımızdır. Kişi de kazancını adam gibi yemelidir.

- Biz böyle yetiştirilmedik Ninem. Kutsal kitabımız, asıl yaşamın ve kazancın öteki dünyada olduğunu söyler. Bizim hazırlığımız öteyedir ...

- Öyle olanda, kötüsü geldiğinde, şallak mallak ortalığa dökülüverirsiniz değil mi? Bak yavrum. Bize tırnak ucu ölçüsünde güvenin varsa sözümüzü dinle. Burda yaşayamayan, öteye hiç bişey götüremez. Neden dersen, kişinin artığı olmalı. Ya da eksiği... Şunu yapamadım diyenin hakkıdır yapamadığını hak saymak. Sizin kutsal kitabınız ya da başkasınınki ne ki yapamazsanız ötede hazır beklemekte avuntusu sunuyor. Yapamadığını bilmekte misin? Yok, bildirmemekte... Yasaklar koymakta yeryüzü padişahı gibi... Avuntu sunmakta bir de... Burda çapullanana, öte yanda çapul düşü kurdurmakta anlayacağın. Oysa çevir gözünü, doğaya bak. Doğa herşeyi, herkesin ortak yararına sunmakta. Sen nice bir nefes almaktaysan alabildiğince, biz de öyle, koyun, keçi, it davar da hakkınca... Eh, öyleyse nedir ayrılığı, aykırılığı ki, gerekeni burda yapmak dururken, yoksunluğa koşullanasın. Bizim töremizde bu yasaktır. Sizinkinde kural...

- İslamiyette mi demektesiniz?

- İnsaniyette demekteyiz hey güzel kızım.

Hangi kitap ki, yalanla avutur insanı, geçersizdir. Yaşamdan bilge kitap olmamak gerek. Yaşam da ortada. Sabah kalkıp, yaşamaya karar verdikten öte, akşam yatarken yaşadığına inanabilirsen, bilgelik budur. Yoksa, kitaplara uydun mu, uyudun demektir. Türkmen uyumayı yaşamdan saymaz.

Peki ama, sizin hocalarınız da bizim Papazlarımızın dediklerinden pek aykırı şeyler dememekteler?

- Dememektelerse, bu hocaların papazlaştıklarını ispatlar hey tazem. Kitapların avutmaya birleştiklerini ispatlar. Yaşamın gereği nedir, itin enciğini emzirmesi mi? Öyle!..

Yani ananın yavrusuna dilediğince bakması... Eh ne yapmakta kutsal kitaplar ve dahi ona dayanan sultan ve dahi sultanın isteğini geçerli sayan hocalar... Yavrunu senden koparıp almaktalar. Öyleyse, tümünü bir çuvala koyacaksın güzelce. Oğuz deyimince baktın ki, iş, "Kim yudu, kim taradı, sohbet kime yaradı"ya varmakta durup düşüneceksin. Ve dahi buna izin veren her türlü kutsallığın, avuntu olduğunu bileceksin. Bildin mi yapmayı öğrenmeye başladın demektir. Öğrendiğinde de, uçmağın burada olduğunu.. Artanın eksileni götüreceğini belleyeceksin... Yoksa tümden ne vereler ademe ne alalar bilesin. Eksik tamamlar çalabı yalvaçı. Dostun dosta ettiğinleyin... Tümden kim kime ne verebilmiş?

- Doğru buyurursun Ninem. Çok bir doğru buyurursun ya, bunca bilgenin bunca ermişin sözleriyle çelişmekte dediklerin. Bildiğim bu dünyada yoksun olan, ötekinde kazanacak.

- Bildiğin değil yavrum. Bize kalırsa öğrendiğin. Öğretilen daha bir doğrusu. Bizde usta çobanlar vardır. Kavalı ağzına aldığında kara koyunu hünkâr köçeği örneği çalkalatır. Sen ilk görende bire aman nice bir hünerdir deyip alkışa otururşun. Oysa biz bilmekteyiz ki, sabır işidir bu... Bir gün adımlamayı belletirsin hoşça yemleyip. Beş gün çalkalamayı... Sonra bir de bakarsın ki, koyun hoşça yemi kazanmak amacıyla sen havaya durdun mu, çalkalamaya başlamakta. Yani ya açıkçası, o bile kendince uygun olmayan bir işi yapmak karşılığında ödüllenmekte... Ödüllenmekte de, insanoğlu koyundan daha bir avanak olmalı ki, üstelik çobanına odül vermekte aman beni aykırıda iyi çalkalatmaktasın, diye... İşte senin anlamadığın bunun tersiyse, benim

anlamadığım da budur.

Doyran, uykusunun çoktan açıldığını sezinledi. Nine'nin sözleri, çivi gibi çakılıyodu aklına. Çakıldıkça da bir şeylerin kanadığını seziyordu. Kendi düşüncesinin kan olup akması, irkiltti onu. Bunca tatlı, bunca candan söylenen sözlerin, böylesine etkin olması, şaşırttı. Oğlunu ytirmenin yarası, beyninden akan kanla yıkanıyordu sanki. Ve yıkandıkça, acısının azaldığını, sancısının onduğunu sezinliyordu. Ondukça, başının sayrılanması ürküttü onu. Dirençle dikildi;

- Siz güçlüsünüz. Ama Tanrı daha güçlü...

- İşte iyisi de bu ya güzelim. Erlik, kendinden üstünü basmaktır. Kendinden altıyla uğraşan erdemsizdir. Oysa senin de dediğin gibi kutsal kitaplar, erdemle çalabı eş kılar. Bunca erdemli, güçsüzle uğraşır mı? Yoksa erdemi ölçüsünde bağışlar mı? Bağışlamak erdemdir bana sorarsan.. Öyle olanda, çalap cezalandırıcı değil, cezadan arındırıcı olmak gerek. Ancak, Papazların her türü, kendilerini çalapla bütünleştirmekteler. Bütünleştirende de o, erdem olmaktan çıkmakta. Yücelikten de... İnsanlaşmakta. Kara cüppeli insansa, kendi çapınca erdemli ya da erdemsizdir. Çap doğa üstülükten, insan boyutuna inende, tek tek uğraşılır. Uğraşılırken yani canı yanarken bağırmamasını sağlamak için de, avutulur

Yüreği arınmışlıkla coştu Doyran'ın. Beyni bir sancıyla kıvrandı. Yol boyu Tanrı'ya sığınmış, durmaksızın duaya sarılmış olan kadın, içten içe bir başkaldırının ürküsüyle deprendi. Ebe nine yanıbaşında olup bitenlerden habersiz görmeyen gözleriyle uzaklarda olanları seçiyordu. Doyran'ın sanısı boşa gitti. Yanı başındaki yüreğin her titreme-

sini kendi yüreğinde duyuyormuşcasına elini uzattı yaşlı kadın. Saçlarını, boynunu, yüzünü okşadı. Elinin dolaştığı yerde bir onma sezinledi Doyran. Sanki her bir yanı uluktu da her okşamayla, sağalıyordu. Saçlarının dibinde, gözlerinde, yüzünün hücrelerinde bir yumuşama, bir dinginliğin tadını yudumladı. Kendini tümüyle yaşlı kadına bıraktı. Parmaklarının değdiği her yerde bir titreşimin arıklığıyla ürperdi. Ebe Nine, teninin ürpertisini belleğinde duydu. Uzun bir yaşam birikiminin bilgeliğini yeterli görmüş olmalı. Birden sözü değiştirdi.

- Kuzunun onbir yaşında olduğunu söylemiştin.

- Onbir yaşındaydı.

- Oysa pek gençsin sezdiğimce. Yirmi beş var mısın?

- Tam buyurduğunuz gibi.

- Pek erken uçmuşsun yuvandan. Kendi kanadınla mı, kanatlandırdılar mı?

- Kanatlandırdılar. Onüçüne varmakta mıydım bilmiyorum?

- Eh, pek yanılmış sayılmazlar. Kadın olmaya yatkınmışsın ki, analık tadına ulaşmışsın. Erin hoş muydu?

- Saraç ustasıydı. Tımarlıyla alatçı gitti. Sefer oldukça giderdi. Her dönüşünde de kuşağı akçe dolu gelirdi. Gediğini deriyle doldurur, değin koşum diker, eyer yapardı. Sonra buyruk geldi mi, yeniden gider, yaptıkları dönünce bizi gül gibi geçindirirdi ...

- Anladım. İş iyidir. Kanatlandırıldığına göre, ilişkisi olsa da, olmasa bir...

- Yok yanlış anlamayınız. İlişkimiz de çok bir iyiydi. İyi adamdı hakçası. Sessiz, olumlu, güçlü... Dirlik ve düzeni sever, mutlu olmamız için her şeyi yapardı.

- Deşmesek iyiydi. Kanatlandırıldım demen yeterliydi. Bağışla anlayışsız davrandık.

- Yok hiç de değil. Yıllardır hiç düşünmediğim şeyleri düşündürüyorsunuz. Sanki ben benimle hesaplaşıyorum. Bilmezdim bir şeyi. Sıkıştım, kötü birşey düşündüm Diz çöküp anlatırdım düşlerimi, kusurlarımı, Papaz dinler, şunca alkış, bunca bağış, derdi. Arındın!.. Rahatlardım!.. Siz onların bizi zora koştuğunu söylüyorsunuz. Ama, asıl zora koşan siz oldunuz sanırım.

- Tövbe!.. Biz kolaya yardımcı olmak isteriz. İnsanın içindeki zorluktur, kendiyle başbaşa kaldığında acımasız davranan. Bir alışkanlıkların üstüne yürüdüğünde böyle olur. Dediğin gibi, şunca alkış, bunca bağışla arındı mı kişi, rahattır. Rahatı bulanda da, yanlışta kavraşır kalır.

Oysa kendisi ölçmeli yanlışı doğruyu. Ve ölçtüğünün cerimesini kendisi biçmeli başkasınınkinden ağırdır, doğru ödediğinde tadacağı kıvanç? Biz bunu yeğledik hep. Yeğlediğimizden de, mutlandık kızım. Çünkü başkalarına borcumuz olmadı, kendimize borçlandığımız ölçüde. Kendimize borçlanmanın cerimesi ise mutluluğumuzdu. Yasaklar, korkular, kuşkular ve kaygılar değil. İşte aramızdaki ayrım.

- Dedikleriniz içime mut dolduruyor ninem. Kendimi kutlayamıyorum yine de... Çünkü tümünü anlayamıyorum. Kimi ters geldiğinden, kim işime gelmediğinden olacak, böyledir diyemiyorum. Ya da hakçası, anlamaya yetmiyor aklım. Yetmediğinden, kandıramıyorum kendimi bağışlayın...

- Sen bizi bağışla kızım. Bunca yalnızlığımızda, bir yoldaş bulduk diye hemen söze sardık. Gözlerimizin ısınmasından anlıyoruz ki, gün gül yüzünü göstermeye davranmakta. Aç mısın, açık mısın demeden, gevezeliğe vurdurduk. Töre-

ye aykırıdır bu. Aykırıdır ya, yoldaşlığın bizi kimbilir nice bir sevindirmiş olmalı ki, kendimizi tutamamaktayız. Yılmadınsa, yoldaşlığını sürdürür müsün?

- Göksun'a değin bizimle bilesiniz buyurdunuz. Benim onurum bu Ninem. Göksun'dan sonrasını Tanrı bilir. Kaç menzilimiz, kaç konağımız var önümüzde. Varıp duralım hele bir. Siz beni kabullendikten sonra, benim kıvancım yolun bitmemesine alkış etmek olur.

- Sağolasın yiğit kızım. Hem bağışladın, hem onurlandırdın yeniden. Hadi varalım da, sabah sütünü yudumlayalım.

El ele tutuştular. Oba, anlaşılmaz bir düzenle kaynaşıyordu. Kadın erkek, herkes bir işin ardına düşmüştü... Bir öbek tulum yayıklarda süt yayıyor, bir başkası yoğurt, peynir çalıyordu. Çocuklar henüz uykuda olmalı. İş görenden öte kimse ortalıkta görünmüyor. Çadırların yanında düzlüğe vardıklarında, gün alacalandı. Ebe Nine'yi ilk gören çoban, bir tas kaptı. Başıyla koyunun kuyruğunu bastırarak, süt sağdı. Tası eline tutuşturduğunda, Doyran'a uzattı yaşlı kadın.

- Buyur kızım.

- Siz buyrun. Ben sonra içerim.

- Konuk içmeden, boğazımızdan geçmez ki...

Daha sözünü bitirmeden, ikinci tas da yetişmişti. Doyran kaptı, ihtiyarın elindekini. Çoban yeni tası tutuşturdu.

- Eli tez yiğitsin Muslu, dedi yaşlı kadın. Sağol...

- Bal kaymak olsun Ninem.

Gözsüz kadının kişi tanımında hiç yanılmaması, şaşırttı Doyran'ı. Çoban, işini ses çıkarmadan görmüş, ayak seslerini ayırmaya çimenler engel olmuştu. Ebe, Doyran'ın şaş-

kınlığını sezdi.

- Beden yaşamaya koşuldu mu kızım noksanını kendi giderir. Gözünü yitirdin diyelim. Her bir yanın göz olur. Kulağın, parmakların, ayakların, en önemlisi de belleğin. Bizim Muslu, solaktır. Bak, süt sol elimde durmakta. Kolayına geldiğinden. Bellek deyiverir sana kimliğini. Sen de konuğunu tutup bir gün şaşırtırsın bir güzel. Bazen Muslu'yu bile... Tutup bir gün sağ eliyle vermeyi akletse... Ama tıpırtısız, şimdiki gibi çimlikte, şaşıran biz oluruz. Ya sesini almak için bir söz kapmaya döneniriz. Ya da sağol yavrum, deyip geçiştirir. O zaman o kıvanır bizi şaşırttığından. Biz seviniriz onu atlattık diyerek.

- Herkesin sesini tanımak da bir güç iş olsa gerek?

- Değildir. Obanın ebesi olanda, ilk banlamasını sen algılarsın. Ninelik görevin yavru üstüne kanat germektir. lkıtısından tısıltısına kulağında oynaşır soluğu. Dertli derdini, coşkun coşkusunu, miskin meskenetini sana der. Giz kırbası örneği canlarınla dolar taşar yüreğin. Ak senin belleğinde yazılır kök boyasıyla, kara sende toplaşır uğrun uğrun. Bebelikten kocalığa izlersin insan oğlunu. İzleyebilirsin ki, sesinin tonundan, davranışının donuna düşünmeden tanımlayıverirsin. Büyük bir boydur boyumuz. Bir koca yayla yetmez, bir koca düzlük almaz. Ama yine de sayılıdır insan dediğin. Ve de sayısı bizden sorulur. Öyle olanda, biliriz canlarımızı. Bilir, bir bir ayırıveririz sürü içinden.

Tası başına dikti Ebe Nine. Onu izledi Doyran. llık, taze süt can lokması gibi lıkırdadı gırtlaklarında. Sabahın sevincine ortak olmayı kutlarcasına içiyor sütünü ihtiyar. Üç yudum alıyor. Sütü sağılan koyunu, sütünü sağan çobanı ve koyunun memesinde süt olan doğayı dinliyor bir.

Duyulmaz şeyleri duyuyorcasına yoluk kirpiklerini, ak kaşlarını oynatıyor. Yüzünün her deviniminde, kırışıklıkları bir kitabın yel önünde uçuşan sayfaları gibi oynaşıyor. Yeni bir öykü yazıyorcasına çizgilerin yeri, kırışıkların konumu değişiyor. Ve Doyran sezinlediklerini bilmedikleriyle birlikte, yaşlı kadının yüzünde yansımasından şaşkın gırtlağındaki yudumu yutkunmayı unutuyor. Her duraklamanın ardından, üç yudum daha içiyor. Dudaklarında belli belirsiz gezdiriyor dilini. Bilinmez bir dua kıpırtısı belirip yitiyor ağız kıpırtılarında. Yeniden eğriliyor tas. Yeniden lıkırdıyor süt. Ağır ağır, kendi yaşamının merdivenini çıkarcasına yudum yudum sütü tüketiyor. Doyran tası almak için uzanırken, Muslu'nun yeniden yanlarında bitip kaptığını görüyor. Kendi tasını da uzatsa mı, yıkadıktan sonra mı verse derken, elinin beklediğini görüyor. Kolu bir an boşlukta sallanıyor. Yaşlı kadının arandığını ayırınca, bir kurtarıcıya yapışırcasına uzatıyor elini.

El ele akşamdan sezinlemediği ölçüde çok çadırların arasından dolanıyorlar.

- Biz siz kocalardan öğrenmeye koşulu bir öğrenciyiz bire Abdal. Dediklerinize akıl yetirememekteyiz bunca zamandır. Yaptıklarınıza nice bir güç eriştirelim? Buldunuz, bilsiz bir ihtiyarla öğretisiz iki genci, oynaşırsınız öyle ya. Siz sizseniz, kendi aranızda çözümleyin uyuşmazlığınızı. Bizi bulaştırmayın ki, onurumuzun kıvancıyla yetinebilelim.

- Bili beyimizin buyruğundadır Ninem, dedi Gregor.

- Ne de kolaylıkla üstünden atıvermektesin? Bey buyurur, kul işler. Bilmektesin ki, meyve zamanı gelende, yeraltında da olur. Ya güneş ısıtır oldurur, ya kendi gücüyle

olgunluğa... Öyle olanda, kim kimden eksik olabilir ki, beyimizin yanında bizi utandırmaklığa sıvanırsın.

- Utancınız, tuğumuzun onuru olsun kocalarım. Anladığımız doğruysa, bize ilk dersinizi pek de güzel vermektesiniz. Bey olsa ne kişi, yoldaş olamayınca. Anlarız demek istediklerinizi. Aklımız yetmekteyse elbet. Yetmemekte deyip sıyrılmak kolay. Ama, sizin öğrenciliğinizin sorumunu üstümüzden atmak olur bu. Bunca emeğiniz, bunca çabanızı boşa çıkarmak olur. O yüzden, tam olmasa da sezmekteyiz dediklerinizi. Beylik edinmekteysek, kişiliğimizi yüceltmek için değil. Kişiliğimizden sıyrılıp boyumuzla bütünleşmek ve dahi onlara hizmeti gerektiğince edebilmek amacıyla yükümlenmekteyiz. Böylelikle, sizin yükünüz azalmakta biliriz. Bizimkini nice bir taşıyacağız, önermeleriniz olmazsa. Bize kalsa sorumsuzluğu yaşamak isterdik. Saylan Abdalımız töre tepiğini sırtımıza indirince, erken koşulduk boy sorumuna. Dileriz ki, sizi utandırmayalım. Öğretinize sahip çıkabilelim gerektiğince. Ve hizmetimiz boyumuzu hoşnut kılsın. Yoksa kaçıp kurtulamazsınız sorumdan.

- Buncasını diyebilen, sorumun sahipliğine tuğ dikmiştir ki, bize boyun eğip, diz öpmek düşer, dedi Saylan Abdal.

Hemen yerinden yarım doğrularak bir haç çıkardı baba Gregor;

- Bize de bunlara tanıklık edip, kutsamak, dedi.

Nine hiç sesini çıkarmadan kolunu uzattı. Elini buldu Doyran'ın. Sıktı. Her nefeslenişte kösülmüşlüğünden biraz daha kurtulan kadının gücüyle donandı Doyran. Bican Bey, dimdik oturdu yerinde ilkin. Sonra sırayla ellerini aldı kocaların. Sırayla yüreğine götürüp tuttu. Başı kendiliğinde eğilirken, üçü de dikildiler. Omuzundan üçer kez öptüler.

Her biri ortak bir andı yinelercesine baktılar birbirlerine. Uzun bir susku, sözcükleri beyinlerine çaktı. Nine görmeyen gözlerini belleklerinde dolandırdı tek tek. Bilinçaltlarındaki düşlerin tümü, yaşlı kadının yüreğine aktı. Yeğneldiler... Bellekleri kurudu. Kuruluk ağızlarına yansıdı... Dudakları, dilleri damakları, gırtlakları tutuştu. Aynı buyruğun etkisiyle kolları devindi. Taslarının dibindeki kımızı yudum yudum alazlarının üstüne boşalttılar.

***

Demirci ahisi, karısının denk çözmeye davranmasına baktı. Ağır ağır merdivenleri indi. Tavan kapısını ardısıra kapattı. Son basamağa geldiğinde, avuçlarını açtı;

- Üçler, yediler, kırklar adına... Ustalar, üstadlar, pirler saygısına... Tanrı aşkına, dost sevdasına, ocağımızı açarız. Besmele bizden, bereket işimizden. Çalap, yalvaç yardım et, emeğimizi gözet... Diyerek ellerini yüzüne sürdü. Gediği adımladı. Dış kapının, tahta kepenklerin tırkazlarını çıkardı. Kapıyı açıp dışarı çıktı. Gün ışığının alacasına bulandı. Kapıyı ardına dayadı. Kepenkleri söktü. Yan yana kapının yanına yerleştirdi. Ocağa tepeleme kömür doldurdu. Kavını çakmağa yerleştirdi. Kıvılcımla tutuşan kavı üfledi. Kömür karasına bulanan çıra kırığını tutuşturdu. Alazı kömürün ortasına yerleştirirken, ateş yaktım iş için, körük çekerim aş için, emek veririm aşk için, kabul göre baş için...

Körüğü kavradı... Tutuşmaya dönüşen kömürün üstünde gıcırtılı bir soluk dolandı. Çıranın alazı zayıfladı. Sonra kömürün karasını kızartarak ışılamaya durdu. Körüğün manda gönü kıvrımları şişti, pörsüdü. Kömür maviden

mora, mordan kızıla boyandı...

Demir topunu kerpeteniyle sıkıştırdı. Bileziğini yerleştirdi. Alazın ortasına uzattı... Körüğünü soluklanması alazı canlandıkça demir kızdı. Kızardı, ardından ağardı... Kerpetenin tutamağından yapıştı. Ağır, dövme çekicinin sapını kavradı... Örsün üstüne yatırdı kor demiri. Döndüre döndüre dövmeye başladı... Örsle çekiç arasındaki demir, basınçta eğrildi, büküldü, yayıldı, uzadı... Her çekiçte sesi inceldi... Kulaklarındaki yankı su sesine dönüşünce, durakladı Ahi Duran. Yeniden alaza soktu demiri... Yeniden dövdü. İstediği kıvamı bulunca örsün sivrisinde büktü. Büktüğünü kesti. Kestiğini nal nal çelikledi Örsle tıngırdadıkça, nallar yığıldı...

Karşıya dizilen altı gedik, üstü ev yapıların cumbaları bir bir aralandı. El oyası saçaklı perdeler yerde dalgalandı. Cumba kıyılarına, karanfil saksıları dizelendi. İçinde birbirinden uzak düşen ahi karıları, cumbadan cumbaya özlem giderdiler. Bir yandan denklerin açılıp evlerin düzene sokulması, öte yandan öğle yemeğinin hazırlanması, kavuşmaları bir baş selamıyla coşturdu.

Bakırcı ahisi Kurban, kum çukurunu ıslattı. Civeleği kalaylanacak kazanları çukurun kıyısına yığdı. Islak kumu içine sepeledikten sonra nasırlı ayaklarıyla kazanın içine girdi. Topuklarını bastıra bastıra çalkalamaya başladı. Kurban ahi civeleğinin çalkalanmasına sırtını verdi. Avuçladığı bakır levhayı kalıbın üstünde dövmeye başladı. Çelik, bakıra her inip çıkışta, Duran ahinin demir tıngırtısına zil şangırtısını ekleyerek, çarşıyı canlandırdı.

Sermet Usta, top top derileri açtı. Tutma satırı, falçatayı, bizini yağlı biley taşında parlattı. Derileri kalın, tek par-

çalı tahta tezgahının üstüne uzattı. Taş sabunu gön örnek üstünde dolandırarak, eğer kanatlarını çizdi. Ara boşluklardan koşum örneklerini işaretledi. Tutma satırı döne döne biçti direyi. Eğerlik, koşumluk parça parça ayrıldı. Sırımlıkları bir kıyıya koydu. Kendince biçme işini bitirince, sırım kesmeye durdu. Usta elleri avuç içi benzeri deriden bitmez bir uzunluğu çekmesi sürüp gitmeye başladı.

Mutaf Halil, kurulu bıraktığı tezgahı okşadı. Altlık pamuk ipliklerini atkıladı. Tarağının içinden tek tek uzattığı ipi merdaneye bağladı. Mekiklerine yün doladı. Kirmanları, örekeleri hazırladı urgan için. Gediğin düzenini tutunca, renk renk mekikleri sağ yanına alarak heybelik dokumak üzere oturdu.

Hallaç Sinan gediğinin tahta döşemesinde yığılan yünlere baktı. Kıvançla başını salladı hararlara doğru... Bunca yün atılacaktı. Durmamak gerek. Keçesini çekti köşeye. Bağdaş kurdu. İşe girişti... Tokmağın kirişte çıkardığı dong, dong dınnn, sesiyle birlikte yün yumakları kar taneleri benzeri uçuştu. Hemen dizinin yanında yığınlaşmaya durdu yumuşacık ...

Tahtacı Bali, gürgen tomruğunun başına geçti. Keskin nacağıyla, oyma kalemlerini, tahta tokmağıyla kıl testeresini dizeledi. Ünlü tek paçalı kaltaklarını oymaya geçmeden, civeleğine baktı. Tomruğun ucu mengeneye kıstırılıncaya nefeslendi. Sonra dalgın, yoğun bir uğraşla, tomruğun üstüne eğildi.

Çizmeci Gümüş Baba, Kayseri sarılarını saçıverdi, yanıbaşına. Mestlik, çizmelik, gönlük tabanlık ayırdı sarılardan. Derinin yumuşak ışıltısını avuçlarına yaktı söndürdü. Tahta kalıplarını yokladı. Civelekleri gözlerini oğuşturarak

gelinceye, ip mumladı. Domuz kuyruğu iğlerini ayarladı. Kalıplara göre derileri değerlendirdi. Ölçtü, biçti...

Ankara safların ışığa doğru parıldattı Kaftancı Kamil Ahi... Buğu buğu gözenekler gün ışığında terledi. Trabzon bezlerinde mintan biçmeye durdu. Elleri kumaşın kıvrımlarını düzeltirken, parmakları makasın ışıltısını süpürüp götürürken görülmüyordu.

Kuyumcubaşı muhtesip damgalı külçelerini potanın yanına dizdi... Potanın altını alazladı bir iyice. Külçeleri ağır ağır erimeye bıraktı. Pişmemiş kilden iki parça halindeki bilezik, yüzük tuğra ve iğne kalıplarını birleştirip, bağladı. Oluğa huniyi yerleştirdi. Potadaki cevherin pırıl pırıl erimesini bekledi.

Bezzaz Durmuş Ağa, kervan indirdi bedestenine... Hint ipeklileri, Ankara sofları, İngiliz Çukaları yan yana, top top demet demet dizelendiler. Paha sırasına göre, göz göz sıralandılar.

Getirici kağnı kağnı un, çuval tuz, torba torba baharat getirdi. Oturucu, yaylanın kalabalığına bakarak, hiçbirini geri çevirmedi. Götürücü, ilkin ahileri dolandı. Ürettikleri mal konusunda her biriyle konuşup anlaştı. Daha şimdiden, fazlasını yaptırabilmek amacıyla, dilediklerince pey sürmeye davrandı.

Yayla gediklerin açılmasıyla daha bir canlandı. Ortadaki alan yoğunlaştı. İş türküsü sokağı aştı. Obaların çulunda, oymakların malında, boyların tuğunda dolandı. Dolandıkça büyüdü ses. Arttı... Dağlara, tepelere yollara, bellere ulandı. Vardı ulakların dilinde, çağırılılara oku oldu.

Bozoklardan Avşarlı Sırma Bey Yozgat'tan kopup geldi. Beydilli Süleyman Bey Kütahya'dan... Kargınlı Uruğ

Bey, Toroslardan Halep'ten at sürdü... Çorukluğlu Ramazan Bey, haber saldı... Yazgırlı İsmail Han hastalandığından kethüdasını yolladı. Yapırlı Dönekeş Kağan, oğluyla armağanladı... Töker'le Poturgalılar Mançurya üstlerine gittiğinden, ulaklar eli boş döndüler. Karaevli Orhan Bey, küheylan atlarla, gümüş koşumlarını şangırdattı... Bayatlı Serencam Han, gümüş dipçikli tüfenk yaldızlattı. AkkoyunluHalil Han, veziri otağıyla konuklandı, Karakoyunlu Kara Yusuf düşmanın yanında dostlandı.

Üçoklardan Akkeçili, Karakeçili, Salurlu, Kazanlı, Yıvalı, Kınıklı boylarının beyleri, kimi armağanı, kimi otağı hatunuyla seyiritip yettiler.

Kurultay haberini alan, Göksun yaylağına doğruldu. Kayseri, İçel, Halep, Maraş, Malatya, Antep, Diyarbakır, Van Beyleri, Beylerbeyleri, mirmiranları, sancakbeyleri, Zaim, Mütevelli, suhte ve softalar... Dervişler, sadıklar, aşıklar... Tımarlı sipahiler, kadılar, altı bölük halkları, cariye ve gılmanları, köleyle gulamları katar kervan, otağ oba yaylağa tırmandılar.

Yaylak insan denizine dönüştü. Ahilerin işi arttı. Demirci demir dövdü tunç oldu. Bakırcı bakır dövdü konç oldu. Dikici kaftan dikti, mutaf urgan ördü, anında bitti...

Konuklar, otağlarında birbirlerini beklediler. Boy kazanlar koydu ocağa... Tandırlar oydu adam boyu. Odunlar yandı alaz oldu... Etler pişti, püryana döndü...Bakır sahanlara tahta çanaklar, gümüş tepsilere altın siniler eklendi. Her otağa, her obaya, her tavlaya Alkaevli kazanından aş taşındı. Duyan duymayana iletti... Haberi alan yolunu yaylaya yöneltti.

Sorman Abdal, Ali Baba, Haydar canla obanın önünde

durdu. İnce uzun boyu, omuzlarında kalkanlaşan saçları, belinde kubarı, başında börküyle ellerini göğsüne kavuşturdu.

- Yıldızeli'nden yolumuz, haktan gelir dilimiz, Sarman Abdal kulunuz, Gökçe Hatunadır arzularımız, dedi...

Doyran, iki yanına bakındı. Bunca zamandır Gökçe Hatun'u tanımamanın bilisizliğiyle irkildi. Derinde gelen ses yüreğine işledi sanki. Anımsamaya davrandı. Belleğinin boşluğu ürperdi. Susku uzadı. Abdal'ın sözcüklerini taşıdı götürdü. Ebe Nine, ağızdan uğradı... Sevecen, şenlikli, coşkun sesi kulaklarına doldu Doyran'ın...

- Hele Pirimize, bunca yolu şölenimize tekinlik katmaya ulaşmış olmalı, diyerek ellerini göğsünde birleştirdi. Eğildi önünde Pir'in.

- Bizi çağırıladığınızı duyduk. Hemen yola koyulduk. Gelmekteyken öğrendik ki, Bican'ımız Beyliğe tuğ dikermiş.

- Buyurmaz mısınız şeyhim, tohum çatlamakta, fidan durmakta.

- Gökçe Hatunumuz Beyçeliğin sorumundan kurtulmakta diye düşündük. Pir Ata Yesevi ocağını tüttürmekten yola gelememekte. Saylan Abdalımız, tapısına varacak diye duyduk.

- Duyduklarınız gerçektir şeyhim. Buyurdukların Hacı sözcüğü... Yorgunsunuzdur. Azbiraz dinlenmek buyrulur mu?

- Çağırınız eriştiğinde, dört bir yana banladık Gökçe Hatun. Sesimizin ulaştığı yerden Abdallarımızın sökün etmesi yakındır.

- Saylan kulun buyruğuna dikilmiştir Pirim, dedi Saylan Abdal hû çekerek.

- Yıldızeli Şeyhi bize önderlik edende, görevimiz kolaylanmakta.

- Yıldızeli Abdalı törelerin uygulanmasını dilemekte yoldaşımız. Yaylanın görkemini görende sayrılanmakta. Alkaevli boyundan olmadığımıza nice bir yazıklansak yeridir.

- Siz boylardan yücesiniz efendim, dedi Ebe Nine... Boylar size uymakla yücelir. Pir Atamızın Anadolu'daki gözü, üstümüzdeki sözüsünüz. Buyruğunuz yasa, dileğiniz töredir. Erenler isteyende, boy budun uymaya koşuludur.

- Erenler, törelerin sürüp gitmesinden sorumludurlar. Sorumlarını uygularken, yanlışa saptırmazlar. Saylan Abdalımız burdadır. Bunca ağır sorumu süregelmiştir. Şimdi kendi eliyle post kaldırıp, kendi diliyle börk giydirmek yazılıdır. Biz gönencinizle gönenmek dileriz. İzninizle yanında olmak, sevindirir tümümüzü.

- Sevinen kim pirim, sevindiren kim? Biz ki Alkaevli boyuyuz. Atamızı, pirimizi saymamak yazılmamıştır. Madem buyruğunuz böyle, Saylan kocamızdan dileriz. Buyruğunuzu bir uygunca yerine getireler.

- Pirim, otağ mı açalım Abdallarımıza, obamızda mı gönendirirler bizi?

- Abdal, yatağını bilece götürür yoldaşım. Ne otağ dileriz sizden, ne yatağa gereksinimimiz vardır. Alkaevli boyunun haşhaşıyla kımızı gönlümüzü hoş etmeye yeterli, yoldaşlarımızın tatlı sözü yüreğimizin coşkusudur.

Baş kırıp hû çekti Saylan Abdal. Obasına seyirtti ardından. Elinde bir koca torbayla döndü. Saygıyla uzattı Sorman Abdal'a... Ali Baba, torbayı kaptı... Bellerinden kubarlarını çıkardılar. Birer avuç haşhaş koydular. Ağır adımlarla ocaklardan birine yöneldiler.

Hemen Oturucu'ya haşhaş ısmarlayasın, dedi Ebe Nine. Pirimizin uğraması, yaylağı Abdal otağı edecektir. Görkemimiz nefesleriyle yücelip, düvazlarıyla büyür. Ne mutlu bize ki, kurultayımızda Atamızın eli mühürleyecektir beyimizin asasını.

- Ben buyurduğunuzu çoktan yaptım Ninem, dedi Saylan Abdal.

- Şeyhimizin ulaşacağından güvenliydim. Güvenli olanda, önceden söyledim Anadolu'nun, Rum'un, Kırım ve dahi Mısır'ın Abdalı bilece gelse, yetecek haşhaşımız vardır tasalanmayasın.

- Elim, gözüm, bilincim oldun Saylan Abdal. Şimdi sensiz kalanda, nice bir yaşamak olacaktır benim için? Kurultay bitti mi gidersin bilirim. Gidende, ben nişleyeceğim?

- Biz hiçbir yerde durucu değiliz Ninem. Pirimiz nice buyurur, onu işleriz. Yolculuğumuz bunca olanda, ne gelir elden? Duadan unutmayız. Unutmayız ya, sen kendince kalanda, çok daha bir iyi görür, duyar ve dahi işlersin. Bunu da bilmekteyiz. Bize zaten gereksinmen yoktu. Pirimizin buyruğu yerine gelmiştir bunca zamanda. Ne tutabildik, ne koşabildik senden öte. Bu güvence de, bize her zaman.

- Neler demektesin Abdal'ım? Bunca sevincin ortasına, bunca üzüncü ekmen doğru m'ola?

- Üzünç sevincin, sevinç üzüncün tohumudur bilmez misin? Birini ötekinin meyvelenmesi yazılı... Öyleyse neden kargışlamaktasın bizi? Bilmektesin ki, ne yazabilmekte ne bozabilmekteyiz.

- Sen durucu olsan haber salardık Atamıza... Yakarırdık önüne çöküp. Yardımından yoksun kılmamasını dilerdik.

- O da izni gerektiğince dağıtmakta bilmemekte misin

Ninem. Gerekmiyorsa, yüreği kan ağlasa bile, olurlanabilir mi?

- Anlaşıldı Saylan Koca!.. Şöleni kurup, töreni bitirdiğinleyin yoklara karışacaksın. Şenliğimiz bitende, kemliğimiz başlayacak...

- Beri bak Ebe Ninem, içinde şuncacık bir gölge var ise Beyçeliği yitirmekten, kara düşlere dalmayasın... Bilmektesin ki, sorumdan kurtulmaktasın. Boy sorumundan. Ama öyle bir sevgi serumuyla sarılısın ki sen, boyun derdinden sıyrılmakla, budunların sevgisiyle kucaklaşacaksın.

- Beyçelik nedir ki Abdalım? Yükten başka nedir ki... Oysa dediğine ulaşabildikse, mutluluk bulduk demektir. Korkumuz, sevginin posttan yürümesindendir.

- Sana sevgi posttan ötürü olmaz Ninem, diye söze karıştı Doyran.

- Bunu söyleme hakkın yok. Beyçesin ya da ecesin, bakmaz insan. Yasağın niteliği önemlidir. İyilik için mi, kemlik için mi konulmakta. Senin yasaklarının tümü iyilik için olanda, salt sevgiden ürer insanların saygısı. Tohumu sevgi olan saygınınsa, meyvesi mutluluktur bilirsin...

- Gönlüm şenlenir boyurduklarınıza. Yüreğim yeğnelir bir iyice. Ne var ki, kalıcıların düşünceleri önem kazanmalıdır. Gidiciler, hep iyiyi anımsar. Kendi bilincinde kötüyü taşımak istemediklerinden. Kötünün yükü ağırdır. Hem yeğneltir giderken insan, hem yeğnelmeyi yeğler. O yüzden, bakalım boy da sizin gibi düşünmekte mi?

- Boy boyluğu sana borçlu değil mi hey Ninem, dedi Abdal.

- Senin bilinçli yönetimin, iyiliğe dönük yasakların olmasa, Alkaevli otağ mı kurabilirdi bir yayla dolusu? Al-ı Os-

man çoktan kanına tuz ekmiş olmaz mıydı? Koca Bozok'un nice bir ufalandığını, budun başı Beydili'nin eriyip yittiğini bilmemekte misin? Bilmektesin. Ama, durucu gidiciye acı vermek isteyende, gerçek yerine düşlerini dizelermiş. Şimdi sen de oncalayın, hırpalamamakta mısın bizi?

- Hırpalamak olsa mı? Salt içimdeki üzüncü dillendiririm.

- Üzülmemek gerektiğini bile bile öyle mi?

- Bilsen ne? Üzünç de sevinç de Dili işi değil ki hey Abdal...

- Doğru buyurursun, bağışla.

- Zaten hep bağışlamaktayız. Bağışlanmak umuduyla.

- Bağışlanmışın bağışı, kut verir insana. Sağolasın. Ardımızdadinginbir yürekbıraktığımızı pirimize diyebilirsek, azarı kurtuluruz.

- Hadi kızım, dedi Nine.

- Bilgeyle söz yarışına giren savını yitirmek sonucuna katlanır. Hadi gel de, şu denkleri açalım. Kuralım bakalım Alkaevli otağını. Kuralım da boy sorumundan sıyrılalım bir iyice.

Saylan Abdal, Nine'nin rahatlamışlığından sevinçli, döndü. Yıldızeli Piri'nin çöreklendiği ateş dibine yöneldi hemen. Kubarını çözdü kuşağından. Haşhaş kesesinden avuçladığı tohumu küle bastı. Yoldaşlarının ortasına bağdaş kurarken, dumanlanmaya durdu. Doyran, Nine'yle birlikte obaya daldı. Sırma kaytanlarla bağlanmış denklerin önüne vardılar.

İlk denkten, safran sarısı Çin ipeğinden otağ çıktı. Bürümcük inceliğinde dürüldükçe bir koca alanın katlandığı hemen belli... İkinci dengi açtıklarında gümüş zincirlerden

örükmüş altın tuğralarla bezenmiş sayvan, saçak ve eyvanlar ışıladı... Üçüncü denk, gümüş otağ kazıkları, altın kelepçeli direkler ve altın düğmeli ipek iplerle bezenmişti. Dördüncü denkten som altından ongun ile orunu çıkardılar. Kanatlarını çırpıp uçuverecekmiş gibi duran çakırı, altın oymalı direğine geçirdiler. Yelesini uçuşturan boğalı tuğu hazırladılar.

Onların çıkardıkları, boy erlerinin elinde, otağ oldu, gerildi, alem oldu dikildi. Ongun, orun ve tabl otağın iki yanına çekildi. İpek minderler, yığın yığın yün hallaca verilmişti çoktan. Kirişlenip atılacak, derlenip basılacaktı. Otağ hazırlanıncaya kadar, hallaç işini gördü. Tabana keçeler serildi. Dört bir yana yumuşacık minderler atıldı.

Ebe Nine'yle Doyran, denkleri çözmeyi sürdürdüler... Beşinci denkten, altın saplı, tunç gövdeli, yakut bedenli topuz... İnci işlemeli kını, zebercet serpmeli bilezikleri, elmas burmalı balçağıyla beylik kılıcı. Dövme pirinçten altın, yeşim dolamalı kalkan... Çelik uçlu, inci kakmalı ıslık oklarıyla, sedef serpmeli sadak... İnce çelik zincirlerden oluşan, elmas düğmeli ten zırhı... Börkünün şah nişinleri oyma taştan aslanlı Erdedil Tacı örneği tolga... Dizlik ve tozlukları altın altlı, kehriber işli çizme... Gök Isfahan ipeğinden çakşır... Kabaraları baştan başa elmastan cepken, dizelendi gözlerinin önüne...

Otağ görevlileri, dokunmaktan sakınarak sergilenenleri otağa taşırlarken, herşeyi bir bir saymışcasına dikildi Gökçe Hatun...

- Gayri son denge geldik öyle ya... Onda da altın postumuzla, beylik asamız bulunmaktadır.

Kaytanları açtı Doyran. Yaşlı kadının dediklerini çıkar-

dı. Bunca görkemin işlemeli yün kilimler içinde, bunca zaman hiç bozulmamışcasına korunmasına şaştı. Herşey dün yapılmışcasına yeni ve göz alıcıydı. Genç kadının içinden geçenleri duymuşcasına sözlerini sürdürdü Gökçe Hatun.

- Atamız Alkaevli Kağan, Oğuz mirası bu eşyalarla budununu ayırdığından bu yana sürüpgelmektedir her biri. Kullanılmayan eskimez buyurmuşlar. Bunu akıl için buyursalar gerek. Ama, eşya için de geçerlidir. Türkmen, kurultaydan kurultaya çıkarır bunları. Bir kağandan, ötekine geçer devlet hakkı olarak. Alkaevli dağılıp, Kayılı başımıza kağan olanda, bize beylik düştü. Ama boyumuzun üstünde bizim sözümüz geçer, Osmanlı'nın sözü üstümüzde bile. Türkmen Oğuz'dan aldığı geleneği sürdürür. Sürdürdükçe de varlık kavgasından diri çıkar. Yoksa adı kalsa bile kendi yiter. Erir, tükenir. Kınıklı Selçukoğuları böyle oldu. Ortaklaştı Anadolu'yla... Azlıkta kaldığından eridi yitti. Osmanoğulları bir iyice ortaklaşmadalar gördüğümüz... Her ulusla, her budunla, her boyla bile davranmayı istemekteler. Bununiçin verdiğin kadar almaktasın denilmiştir. Verdiğin bir, dokuz boyla ortaklaşmadıysan, aldığın sekizdir benim kızım. Sekize bir kaldın mı da, çekiver kuyruğundan. Eridin yittin demektir. İşte Selçuklu'nun serüveni... Diyeceksin ki, o yiterken yeni bir boy ongununu yüceltmekte. Doğrusun. Hep böyle olagelmiştir. Türkmen'de boy tükenmez. Biri bozulanda, bozulmayan öne geçiverir. Uygur bozuldu, Selçuk uçverdi... O bozulanda Kayılı Osman tuğra bastırdı.. Bastıragelmekte şimdiye. Şimdiden öte de aynı mı kalır bakalım? O yüzden Türkmen orununu da ongununda bir iyice saklar. Beyler ölür, beyçeler tutsak olur, orunla ongun oymağa kalır. Kurultay bitende her biri elden geçer. Bakılır, denkle-

nir. Basarken, cenkten uzak tutulur otağ dengi. Basılanda cengin sonu beklenmez. Hemen derlenip, kaçırılır. Yenelim, yenilelim, kıralım tükenelim, kavga bitinceye geri dönmez otağı kaldıran. İnanırız ki, insanlar tükenir, orunla ongundan yeniden gelir... Kör inanç mı dersin bilmem. İnancın gözü açığı var mıdır diye de sormam? Neden dersen, bilinç görür yavrum. İnanç doğaçtan gelir. Eh, anan seni güzel doğurduysa neylersin?

Çıkardıklarını tek tek götürüp yerleştirdikleri halde, posta kimse dokunmadı. Ebe Nine, katlayıp koluna aldı postu. Asayı kavradı bir iyice. Doğruldu. Koluna girdi Doyran. Birlikte otağa yürüdüler.

Görkemini o zaman daha bir iyi gördü çözdüklerinin. Varsaymıştı büyüklüğünü. Ama, ortada bırakılan boşluğu tümüyle örttüğünü görünce, ipeğin haslığına daha bir inandı. Kucaklayıp alıvermişti yana doğru... Örümcek ağı inceliğinde dokunmuş olmalı ki, böylesine büyük bir alan kaplayabilsin.

Onlar işlerini bitirip, yola düşünceye otağ kurulmuş, döşenmişti. Ağızlığa birlikte geldiler. Doyranı'ın duraklaması üzerine, çekiştirdi yaşlı kadın.

- Bey oturana, işgören özgür girer... Oturduktan öte, buyurmadıkça girilmez, sakınma...

Öylesine bir sezgi gücü var ki ihtiyarın, düşünceleri yanıtlamakta hemen. Duraksaması devinmeye dönüştü Doyran'ın. Birlikte ilerlediler. Otağın içinde de aynı alışkanlığı sürdürüyor Nine... Doyran bütün dikkatini onu kollamaya verdiğinden, minderlere takılıyor arada bir. Yaşlı kadın kendi belleğinin yakın anlarında gezinircesine rahat. Keçe kilimlerin üstünde uçar gibi yürüyor. Minderlerin arasından

sıyrılıp geçiyor. Doğru post köşesine yöneliyor. Işıl ışıl seriveriyor postu. Asayı başına doğru uzatıyor. Diz çöküyor postun yanına.

- Sağol kızım, diyor sesli.

- Dilersen var, dolan az biraz.

Doyran otağdan çıktı. Hemen ötesinde, Abdallar ateşin yöresine bağdaş kurup obalaşmışlardı. Kubarların dumanı azalmış, her biri kopuzunu kucağına almıştı. Kopuzlarından çıkan ses, kişiyi oracıkta dönmeye durduracak ölçüde kapıp götürmekteydi.

Durakladı. Obanın en ucunda bağdaş kuran ardında saçları, önünde sakalıyla örünmüş, ince uzun Abdal'ı dinlemeye koyuldu;

Doğruya nazar eyleriz,
Biz eğri nazar bilmeyiz,
Nakd ile pazar eyleriz,
Veresi pazar bilmeyiz,

Biz ol mekanda oluruz,
Emr ile bunda geliriz,
Nakdi kamilden alırız,
Kayba intizar bilmeyiz,

Haktır sevdiğimiz bizim,
Haktır öğdüğümüz bizim,
Boyun eğdiğimiz bizim,
Haktır özge yar bilmeyiz...
Biz bu mülke gelüpdürüz,
Ölmeden ön ölüpdürüz,

Yar ile olupduruz,
Arada ağyar bilmeyiz...

Sazımızı ele aldık,
Koşmamızı çalageldik,
Namusumuz yere saldık,
Biz aşıkız, arbilmeyiz ...

Aşk ile meydana geldik,
Nazara divana geldik,
Pervaneyiz yanageldik,
Zincir ile dar bilmeyiz...

Evvel ahır yar kuluyuz,
Hayderi Kerrar kuluyuz,
Ezelden ikrar kuluyuz,
Müminiz, inkar bilmeyiz...

Muhiddin Abdal çoşunca,
Dalga deryayı aşınca,
Aşk önümüze düşünce,
Hiç sabrü karar bilmeyiz...

Saylan Abdal ile Yıldızeli Piri gözlerini kocaman kocaman açarak nefesi dinlediler. Tam kucağında saz bekleyen bir başka abdala doğru dönecekleri sıra, bir türkünün şırıltısı kulaklarında şangırdadı.

- Kerem kıl söyle ey dilber,
Sen benim nemden incindin,
Seraser âleme server,

Sen benim nemden incindin...

Bilir misin bana n'ettin,
İlim alıp ele gittin,
Güzel! Beni Mecnun ettin,
Sen benim nemden incindin...

Ne yükseksin. Ne mahım ne,
Erişmez nidem ahım ne,
Suçum bilmem günahım ne,
Sen benim nemden incindin...

Aktır geminin yelkeni,
Gider çalkanı çalkanı,
Hey güzellerin sultanı,
Sen benim nemden incindin...

Ey beni mah- ı tabanım,
Ey Hurşid-i dırahşanım,
Benim devletli sultanım,
Sen benim nemden incindin...
İkinin birisin biri,
Ya meleksin yahud huri,
Surüri'nin çeşme-i nuru,
Sen benim nemden incindin...

Sazın vuruşu sözün gelişi yüreğinin içinde yansıdı Doyran'ın. Sanki söylenenler kendisineymişcesine yürüdü. Türkünün sözcüklerini izleyerek, obanın dışına çıktı. Hemen yukarıdaki Sarıpınar yolunda ozanlar toplaşmışlardı.

Türkü biter bitmez gücünü bitirmişcesine durakladı. Durakladığı anda, az ötedeki kalabalığı gördü. Ağır ağır o yana yürüdü.

Kalabalığın ortasına oturmuş biri, söz yağmuru halinde, bir şeyler anlatıyordu. Çevresindekiler zaman zaman öylesine gülmekteydiler ki, uzaklarda yankılanıyor kahkahalar. Doyran'ın ayakları kendiliğinden o yana ilerledi... O kalabalığa yaklaşıncaya, kahkahaların yerini yumruk gibi bir susku aldı. Sokuldu dinleyenlerin arasına. Hekacı, ellerinin bir devinimiyle, kapılar açtı kapadı;

- Böylece kızı manastırın hücresine kapatan Papaz, beklemeye durdu. Fuçusunu bir yorgan gibi savurtarak, ağır ağır yellendi. Karanlık uğrun uğrun koyulaştı. Hınçlı babanın yüreğindekini aştı. Usta hekimler olgu görecedir buyurmuşlar. O örnek, kişinin yüreği karaysa, doğanın koyuluğu kapkara kesilir. Aksa sizinkiler gibi, aydınlanır yöre. Günün ışığı parıldar, ayın gülümsemesi balkır, sevdalının yüreği alazlanır. Ya bir de öykümüzdeki gibi hınç kaplamışsa... Gayrı anlatılası değil. Neden dersiniz yaranlar? Nedendir inasanoğlunun hınçlanması? Bilisizlik desek, işi gücü, gecesi günü durmaksızın bilim edinmekle geçen bilge papaz, bilinin sınırına ulaşmış... Sevgisizlik desek, kızının tırnağına tüğ değecek diye yüreği oynamakta... Ayrılık, aykırılık düşüncesine varsak, geçersiz... Sülün örneği olgun kız ile doğan örneği boğaç yiğit birbirini görende, birbiriyle olmak dileyip, yüreği sevende aykırılık mı sayılırmış? Sevda töreyi kırar denilmiştir. Denilmiştir ya, belki de başka uluslarda bu bilinmemiştir. Bilinmese de saygı göstermek gerekmez mi? Demek nereye varıyoruz... Kişinin noksanına... Noksanlıkta bilgelik olmuyor dostlarım. Sevgi de yer bulamı-

yor. Noksanın boşluğunu bir tek hınç dolduruyor demek. Ve dahi görelim, hınç neler işlemekte... Oymakta burgu gibi papazımızın beynini... Öyle sabırsız bir beklemedi, benzi mum alevi, yüreği ışıkta pervane. Bir o yana seyirtmekte gölün kıyısında, bir bu yana deveran etmekte hürp diye... Biz gelelim, Gülcan hanı bıraktığımız yere!.. Ne demekteydik... Babası itekleyip, kapıyı kilitleyende, diz üstü çöktü sevdalımız. Yumuk pembe ellerini göğe kaldırdı... Birliğin simgesi, güçsüzün imgesi, yorgunun dingesi, yoksulun dilencesi Çalap'a yakardı... Ses değiştirdi;

Yücelerden yüce Çalap,
Dinle bir yol derdim vardır...
Yarıyı bulanda,
Karanlığın koyulanda,
Doğan sesi duyulanda,
Sana benim virdim vardır...
Bir yel essin söne, tufan bora,
Ateş söne sular dura,
Gördüğünü hayra yora,
Bekleyen bir merdim vardır ...

Kendi sesiyle sürdürdü.

- Vardır ya, bekleyen bir değil, ikidir. Gölün kıyısında Ercan, manastırın kıyısında bilgelikte üstüne olmayan Papaz Can... Öyle bir açmazla karşı karşıya bulunulmakta ki, çalap bile şaşırmış olsa gerek... Bir yanda ayrılıklar, aykırılıklar var... Öte yanda kaynayın iki yürek, iki sevda topu yanar. Kavuşmanın özlemiyle tutuşan can kavuşmamayı dileyebilmekte duraksamasız. Öte yanda soyunmaya duran,

işareti beklemekte gözünü kırpmasız... Yiğit Ercan'ın başı, güzel Gülcan'ın düşüyle dopdolu... Yüreği kavuşmaklığın özleminden içmiş. Kanmamakta... Kanamamakta... Sevda tasından içenler bilirler neyin sözünü ettiğimizi. Bir kez yar düşüyle kendinden geçenler, iyice anlarlar bizi... Zaten ne buyrulmuştur, anlayana sözümüz, dinleyene sazımız... Öyleyse, öyküyü bitirmektir amacımız. Gülcan kız orda yakarmakta olsun, Papaz Can burda yalvarmakta... Sesini değiştirir. Bizi günaha beleyenin öcünden yoksun kılma... Yitirirse umudunu kızım, döner kendi Tanrısına, kendi inancına yeniden. Günahlının suçunu yanına koma, diye debelenmekte ki, nice bir göstersem. Sonunda zaman doldu. Gece yarıyı buldu. Karanlık her buluşmanın kararınca koyuldu. Papaz ellerini oğuşturdu. Diliyle şarap ıslaklığındaki dudaklarını yaladı. Kav çakmağını hazırladı. Kandili alazladı. Sandalının kıçına bağladı. Bir yanda fuçusu, sopasıyla dalgalanan su, çalkalanan sandal, hamlalanan kürek benzetmeleri yaparak, başladı kürek çekmeye... Işığın parıltısını gören Ercan yiğit, miskinlikten arındı. Sanırsınız deryadan çıkmış balık idi de, suyuna kavuştu... Soyundu çemrendi, derneşti deperlendi... Derin bir soluk aldı. Yunus örneği suya daldı... Başını çıkardığında baktı ışık önüne düşmüş göz kırpar. Düştü suyun içinde balkıyan çizginin ardına... Kulaçlandıkça su yarıldı, dalga ayrıldı, yiğit aralarından sıyrıldı. Sıyrıldı ya başını kaldırıp baktığında, ışığı aynı yerde gördü... Kavuşma heyecanı koyu, özlem alazı düşünce boyu... Kapıp koyuverdi kendini... Ercan kulaç attı, Papaz kürek çekti... Karanlığın ko-yuluğunda ne ada, ne manastır yaklaştı. Ne işaret ışığı gözünden uzaklaştı... O gitti ışık yürüdü... O hızlandı, ışık yerinde durdu... Kişi Rüstem olsa derya içre yüzmenin zamanı ol-

malıdır. Olur da... Dinginken, damarlarında alaz alaz sevda dolanırken her bir şey kolaydır. Amma beden yorulup, seni taşımazlanınca, yaşamın en zor anıdır... Anıdır ya, yaşamaya koşulu insan oğlu. Hem de sevdaların en hasıyla dolu dolu olarak. Öyleyse, at kulaçlarını yiğit Ercan... Tepikle suyu... Atmakta ve dahi tepiklemekte. Ne var ki, ne kollarında eski hız, ne topuklarında eski gücü bulamamakta. Bulamasa da direnmekte bir güzel. Gayrı sezinlemekte ki, ışık bir yanaşmakta bir uzaklaşmakta. Yolunu şaşırmışlığın öfkesiyle, kulaçlarını yenilemekte. Yenilemek, tazelenmeyi getirmemekte dostlarım. Tersine, soluğunun sıkıştığını bacaklarının tıkıştığını, kollarının büküştüğünü sezmekte. Sezdikçe kaygısı, kaygısı arttıkça, yorgunluğu çoğalmakta. Ve dahi çoğalan yorgunluk yük olup ensesine binmekte. Bindikçe başı eğrilmekte. Bedeni bükülmekte. Çırpınması durup, dikine suyun dibine yönelmekte. Papaz bu durumu sezmiş ola... Birden feneri söndürdü. Gayri Ercan'ımız karanlığın içinde, kendi yorgunluğuyla kalakalmıştır. Papaz Efendi, ettiği oyundan hoşnut, kıvançla küreklere asılarak sandalı manastıra çevirir. O iskeleye vardığında, karalığın koyuluğu yiter. İpil açılır doğa... Gün, alacasını haberci yollar... Uyan yeryüzü, ışığımı yolluyorum dercesine, alacalık incelir. İnceldikçe manastırın ak taşları, kilisenin görkemli kulesi, adanın çakılları, koyun kumları aydınlanmaya durur. Papaz efendi, gönül rahatlığıyla sabah duasına varır. İsa'yı ettiğinden hoşnut, havarileri alkış içinde görür. Duasını bitirir. Hücrelediği kızını alır, güneşin ortasına salıverir. Salıverende umar ki, geçen geçmiştir, biten bitmiş..

Unuttuğu bir şey vardır Papaz Efendi'nin. Sevdalının ölüsü bile sevdaya yöneliktir. Onca yel, onca dalga, onca

akıntı, yiğidin ölüsüne kar etmemiştir. Yunus'u karnında taşıyan balık örneği, sevdalıyı koynuna almıştır su... Yürütmüş gelmiş, manastırın yanında kıyıya vurmuştur ölüm... Gülcan Han bunu görende durur mu? Hemen sandala atlar. Sevdalısını ardısıra çekerekten, Van Gölü'nün ortasına doğru kürek çekmeye başlar... Bu sırada hınçlı baba, durumu görür. Görmesiyle sangı bengi, suya vurur. Yürüdükçe derinleşen su, sonunda onu durdurur. Yalvarır gözü yaş, bağrı baş... Ağlar, bağırır, inler... Ne sesini duyan vardır, ne yaşını gören. O dövünmekte olsun, sevdalı Gülcan, sevdalısı Ercan'la bile, suyun ortalık yerine varır. Vardığınleyin, sevdiciğinin boynuna sarılır. Bir batarlar, suyun üstüne çıkarlar. Bir daha batarlar, diplerde su perilerinin saraylarına rastlamış olacaklar bir dahi çıkmazlar gayri... Koca fuçusuyla ışıl ışıl yüzünü sildi. Diliyle dudaklarını yaladı. Dinleyenlerden biri hemen bir tas uzattı. Birkaç yudum aldı Hekacı... Sözünü sürdürmesine kalmadan, oturanlardan birine sokuldu Doyran.

- Ben başını kaçırdım.

- Yazık hatun... Çok güzel bir öyküydü. Çok da bir güzel boyladı hekacımız. Doğrusu ağızına sağlık.

- Ya! Başını da bilseydim...

- Başı kolay hatun. Deyivereyim. Amma bağışlarsan. Hekacı Numan Baba'nın dil hünerini bizden beklememektesin umarım.

- Numan Baba, anlatıcımız mı? Haklısınız. Beklenemez.

- Öyleyse buyrun... Ercan adlı bir yiğit, Van Gölü içindeki adaya kurulu manastır keşişinin dünya güzeli kızıyla sevişmektedir. Keşiş bunu öğrenende, küplere biner. Nice bir buluştuklarını iz sürerek öğrenir. Öğrenende, kızı tutkular, yiğidi aldatıp, göle sürerek boğar. Tüh sen başını iste-

mekteydin, biz tümünü deyip çıktık bağışla.

- Sağolasın. Hiç bilmemekteydim bu öyküyü.

- Türkmen'e yabansın anladığım.

- Yaban sayılırım.

- Azbiraz yaşarsan birlikte sen de öğrenirsin. Ben aynı öyküyü, belki bin kez dinledim. Amma herkezinde bir başka hekacıdan. Her biri de, başka anlattı olayı. Başka bir güzel. Bildiğini unutursun öykücünün ustasına dinleyicilik edersen. Sözün güzel söylendiğinde, nice bir yarayışlı olduğunu anlarsın. Bilirsin ki, sevda da olsa, suya girmeden ıslanmayı göze almak gerek.

- Sağolasın verdiğin ders için, diyerek doğruldu. Biraz ilerde başka bir küme devinmekteydi. Yürüdü ...

Ancak o zaman sezinledi yaylanın dört bir yanının hünerbazlarla dolup taştığını. Öbekler kendi sanatlarını yürüten ustaların yöresinde kümelenmiş, gülüp ağlaşmaktalar. Bir kararla tümünü dolaşmayı kurdu. Sonra içinde bir yorgunluk duydu. Kendini yokladı. Dinlediklerine kapıldığını anladı. Yeni bir seyire isteksizliğinin nedeni oldu yorgunluk. Ağır ağır obaya döndü. Başının içinde pervanelenmişti anlatılan. Kişi noksanlığının boşluğunu hınç doldurur sözü, acıklı sonla bütünleşti. Ve hınç ölümü getiriyordu sonunda. Sazcığaz'dan yola çıkarken nice bir hınçlı olduğunu anımsadı. Güldü ardından. Şimdiyse nasıl bir arınmışlık içinde olduğunu düşündü. Düşündüğü anda, nine aklına geldi. İşini bitirmiş olmalı... Otağa yöneldi.

Nine onu bekliyordu.

- Azbiraz dolandınsa, kutlarım seni... Umarım hünerbazlarımız hoşnut kılmışlardır.

- Abdalları dinledim ninem... Çözemediğim pek çok gi-

zi bir deyiverdiler. Ozanlar söz attı hemen ardından. Abdallardan geri kalmadıkların anladım. Derken bir masalcıya rastladım. Deyiş gücünün görkeminde eriyip yittim. Ama, beni asıl düşündüren anlattığı öykü oldu. Az biraz önce gülmekte olan dinleyicilerin, ağlamaya duruşları gırtlağımda yumruklaştı tıkandı. Ağlayanlara katıldım hem de başını bilmeden. Numan Baba, kendi sözcüklerine tutsak etti bizi. Diliyorsa güldürdü benden diledi ağlattı bir güzel tümümüzü...

- Numan Baba Van masalıyla, Demirdağı'nın masalını pek güzel anlatır. Sanırsın ki Dede Korkut annacına çöreklenmiş, Oğuz boylarına soy soylamaktadır. Bakarsın bal akar ağzından, parmaklamaya doyamazsın. Bakarsın kıvanç dolmuş için, kıkırdamaktasın. Bir de bakarsın hınç yoğunlaşmış yüreğinde. Yaraklanıp cenge girmeyi kurarsın.

- Onca kermes gördüm... Birden durakladı. Pek de çok sayılmaz belki. Orda da hünerbezlara rastladım. Ama, böylesini hiç bilmezdim. Korkolçak seyri vardı. Ayağım gitmedi. Vanlı kızın sandalına oturdum, yiğit sevdalısıyla bilece suya daldım, desem yeri.

- İnanırız kızım. Diledi mi Numan Baba, alır gider ardısıra gönüllü. O yüzden inanırız. Sen de inan ki, kurultay kermesi, hiçbir kermese benzemez. Türkmen'in en bilgili, en yetkin ustaları toplanır kurultaylarda. Şakasının olmadığını bilirler. Beğendi mi, dilediğine bağlar insanı, ama beğenmedi mi doğan olsa elinden kurtulamaz. Ayıklana ayıklana gelir anlayacağın. Gömeç gibidir hünerbazları kurultayın. Süzülmüş, arınmış, ağrınmıştır. Ne ki işlemektedir, bilesin yeryüzünün en usta işçisince işenmektedir. Olmadı mı, adımıza leke sürülür. Hint'te, Çinde, Magrıp ya da Maşrık'ta,

bir usta kaldı mı, kurultay çağırımıza erişmeyen, bize gölge gelir. Ustanın ustalığına güveni yokmuş deyip geçemeyiz. Hünerbaza gerektiğince ilgi göstermemişiz ki, ustalar bizden ırakta kalmakta deriz.

- Sizin bir suçunuz olmaz ki? Belki duymadı, belki istemedi.

- Bir kişi hüner üretiyorsa kızım, değeri bilinsin içindir. Değeri bilinmeyende, o da değerlendirmez, değerbilmezi... Umursamaz... Oysa beylik, beyçelik umursanmaya koşuludur. Kolay ağırınır hünerbaz dediğin. Kendiliğinden oturup bu dünyanın dışında dünyalar, olanın dışında olaylar üretebildiğinden, aldırışsızdır zaten. Ama bilirse değerlendirildiğini... Anlarsa hünerinin kavrandığını... Besinini almış sayılır. Ayrıca alkışlaman ya da ödüllendirmen gereksizdir. En büyük ödülü, seni ardınca sürükleyip götürmüş olmasıyla alır. Bunu yoksul alkışıyla, varsıl bağışıyla kanıtlar. Bak şimdi, şu dediklerini duysa Numan Baba, sevincinden söyleyeceğini şaşırır. Hani o kitleyi dilediğince yoğurduğunu gördüğün sanatçı, dili tutulmuş gibi pembe pembe gülümser. Anlaşıldığını görür sözlerinde. Ve istediği de budur anlayacağın. Eh, bizim adımız da anlayana ve dahi değerlendirene çıkmıştır. Çıktığından, onca yol teper gelirler... Duyduğumuz Numan, Turgut Reis'in leventleriyle bile Endülüs üstlerinde dolanırdı. Kurultayımıza katılması sevincimizi artırdı. Varıp alkışlayalım. Seni böylesi etkileyen ustamıza saygımızı sunalım da, görevimizi hemen yapmadığımızdan bağışlasın... Hem salt ona değil. Otağ işine karıp unuttuğumuz tüm ustaların gönüllerini hoşnut edelim.

Birlikte çıktılar. Doyran'ın kılavuzluğunda, ilerlediler Önce ozanların toplaştığı oymağa vardılar... Her biri elinde

kopuzu, sazı, curası saygıyla doğruldular. Ebe Nine, tüm sevecenliğiyle haşladı;

- Boyumuza konuklamak onurunu bağışlayan yüce ozanlarımız. Beyimizin şölenine hoş safalar, güzel ağaz, doyulmaz sadalar getirdiniz. Ellerine sarılıp öpmek dileyenlerin sırtlarını sığazladı. Kiminin sakalını, kiminin börkünü okşaladı. Mutluluğumuz mutlanmak borcunu yüklediniz. Umarız her biriniz yitirdiğine kavuşur, dileğine ulaşır... Boyumuz buyruğunuzda, obamız uyruğunuzdadır. Alkaevli insanı sizi hoş tutmak için her şeyi yapacaktır. Hoşnutluğunuzun, sevincimiz olduğunu bilmektedirler. Ancak ola ki gecikmiş istekleriniz buluna. Bildirirseniz, buyruğunuzdan sevineceğimizi bilesiniz.

- Biz boyumuzun andına yetişmeyi kıvanç biliriz Ninem, dedi ozan Sururi... Bize en büyük ödülü, sizin gönül yüceliğinizi obamıza gölge kılmanız. Görkeminiz bol, yaşamınız gür olsun. Tek isteğimiz budur.

- Sururi Ozanım, dedi kimse tanıştırmadan Nine. Kaç Türkmen kızı sözlerinin teline yüreğini asmıştır. Bu yaştan sonra bizi dahi ocağına umducu mu düşürmek istersin?

- Ninemizin yüreği öyle bir ocaktır ki, dönen pervane, yanan pervane bilmez miyiz? Bildiğimizden bilece olmaktan onur duymaz mıyız?

- Tutkunla yola çıkma, tutuşur, yalvaçla hale gelme uçuşursun buyurmuşlar. Nice bir güzel buyurmuşlar. Sizin düzgün sözcüklerinize güç mü yeterilebile ki, davranmaktayız. Buyrunuz, rahatınıza bakınız... Buyruğunuz olursa, hizmetimiz sunalım...

Ozanların sevecen gülüşlerini topuklarında sürükleyerek, Numan Baba'nın obasına yöneldiler. Baba, Nine'nin

geldiğini boy düzeninin saygılı değişiminden anladı. Çadırının dışına çıktı terini kurulayarak. Karşıladı. Elini öptü.

- Van keşişinin hıncını dillendirmişsin Numan Babamız. Kaçırdık kurultay karmaşasından. Endülüs üstünden uçup yettiğini de ancak ağzından bal damlayan ustalığının övgüsüyle öğrenebildik. Bağışlanır mıyız ola?

- Oğuz töresinin Gökçe Ninesini bağışlamaya davranmak nice bir törebilmezlik ola ki, biz tutup haddimizi aşalım. Ninemiz buyurmuş sözcüğünü işitende, Endülüs'ün kargaşası hele dursun, dedik. Niceyse varır döneriz. Niceyse düşeriz yine kargaşanın ortalık yerine. Ve dahi kılıç üşürür, dilbazlık ederiz levent yoldaşlara. Amma, Ninemiz şöleninde noksanlığımızı işitecek bir gönül yıkarsa, bin Endülüs hazinesi elmas, kömür kesilir. Seyritip geldik. Ve dahi yetiştirene alkış ki, zamanında otağımızı kurduk.

- Hele kurultayımız dönencesini tamamlasın, söyleşiriz Endülüs üzre... Elbette bize ayıracak zamanınız var ise...

- Zaman buyruğunuzda Ninem. Yeter ki, bu yeteneksiz dilbazın diyeceklerine kulak verme onurunu bağışlayın.

- Numan Babamız ağzını açanda, verilmeyen kulak şu yeryüzünde neyi duymuş sayılır ki... İstemese de kişi yüreği can kulağını açıp dinler. Ve dahi nedir eğitmek istediğin, bilisi hemen yetmezse anlamaya, anladığı zaman bilgilenir.

- Oh Ninem!.. Sen bunu diyende, alkış da olsa övünürüz. Demek ki, anlayan diyemediğimizi çözüvermekte yün çilesi örneği. Ve dahi bizim de önümüze sermekte ki, ne nice, anlatılıp dinletilmelidir.

- Her zaman böyledir bu baba koca kızım!.. Alkış sunmak dilersin, alır alkışını yüzüne çalıverir. Sen sözde düzeyine varmadıkça, ucuzlar ki, hak vermeyi öğrenesin. Öğ-

rendik efendim biz de!.. Öğrendik buyurduğunuzca ve dahi gönendik varlığınızdan.

- Yettiğimizi zamanında haberlemedik diye üşendirirsiniz bizi. Anlarız. Haberlemek diledik, post başında olduğunuz söylendi. Boy Beyçesi post başına çökende, düşününü bölmek haddimiz olmasa gerek. Bağışlarsınız umduk.

- Bağışlanmışlığımızı armağan etmekteyseniz, mutlanırız.

- Mutluluk, sevginizi sürekli kılabilmekliğimizdir.

Doyran, Nine'nin az önce söyledikleriyle, yaptıkları arasındaki doğruluğa saygıyla baktı. Öylesine içtenlikli bir davranışı vardı ki, kimin suçlu, kimin yasakçı olduğunu anlamak olanaksız. Beyçe, önünde saygıyla eğilinen kişi. Öylesine içtenlikle eğilip kavrıyor ki hüner sahibini. Nazlanması mı gerek, beğendirmesi mi, bilmiyor karşısındaki. Doyran'ın anlayabildiği, dolaştıkları her topluluğun gösterilen sevginin de saygının da içtenliğine inançları oldu. Ebe Nine de değerbilirliğini en açık biçimde göstermekten kıvançlı, kolunu sıktı Doyran'ın. Yürüdüler ...

- Gördün mü nice sevmekteler bizi, dedi Ebe Nine. Onları nice sevdiğimizi bilmekteler. Bildiklerinden, cengi bırakıp ayakları yalın, elleri kan seyirtmekteler. Sakın daha çok armağan umduklarından sanmayasın güzel kızım. Armağanların en yücesini, yüreklerinin gölgesiz sevecenliğini bağışlamak için yettiler. Türkmen bunun altında kalmaz. Kalmadığından da unutmaz hiçbirini. Yıllarını belleğine yazar. İlk vardığı durakta bir yazıcı bulursa, cönge geçirtir. Sözlerini dilden dile aktarır arınmış su gibi... Yaşatır anlayacağın. Dilekleri de budur. Altın pul, gelir geçer. Ama insan belleği... Bir yaman cebehanedir ki, ne unutur, ne kurutur.

- Oysa bizde kişi belleği unutkanlıkla sakattır buyrulur.

- Yanlış buyrulur. Unutuldu sanılır, yaptığı kötülüğü kendisi unutmak istediğinden. Oysa ummadığın yerde apaçık anımsanır pek çok sey. Hele bir de iyilik ve dahi güzellik ise!.. Sen hiç mutlu olduğun anları unutur musun?

- Haklısınız Ninem unutulmaz.

- Öyleyse senin sav şimdiden boşa çıktı. Düşün ki, kişi belleği bile anımsar. Ya toplulukların, toplumların belleği... O hem unutmasızdır, hem acımasız. İyiyi anar götürür, kötüyü anar sürdürür. Bu yüzden gücü yeten iyilik etmiştir toplumlara, yetmeyen kötülük. Bu sanat üreticileri iyiliklerinin ödülünü alırlar her zaman. Bak Dede Korkut atamız yaşayalı kaç yüzyıl oldu kimse bilmemekte. Bilmemekte ya, kimse de yaşından söz etmemekte. Neden dersen, o aramızda. Numan Baba sözkonusu oldu mu, Dede Korkut örneği demekteyiz. Pek çok hekacımız anlattıklarını onun ağzından anlatmakta. Onun gibi mi, bilemezsin. Belki daha güzel, belki daha değişik. Anlatmakta, unutulmamakta, aramızda yaşamakta ya? Hangi post sahibi bir ozan yırına, bir hekacı diline düşemediyse yaşamaktadır onlar gibi? Hiçbirisi...

Korkolçak Ustası'nın önüne gelmişlerdi. Geldiklerini perde ardından görmüş olmalı usta. Bez bedenli tahta yanaklı İbiş, hemen iki büklüm oldu;

- Hoş geldiniz efendimiz, safalar getirdiniz. Obamıza kıvanç, yüreğimize sevinç doldurdunuz. Bendeniz İbiş kulunuz. Buyurunuz, oturunuz, dedi. Dedikten hemen sonra da kendisi, küt diye kafasının üstüne dikildi. Birden doğruldu. Bağışlayınız. Yanlış oturdum. Düz duracağıma, tersimden durdum, deyince, Ebe Nine kahkahayı bastı. Öbektekilerin tümü onu izlediler. İbiş dört bir yanına eğilip selam

vererek perdeden çekildi. Çevredekiler dağıldılar. Saçaklı mahya, iki yandan sarktı.

Korkolçak Ustası mintanının kollarını indirerek perdeyi dolandı. Ayak sesleriyle dikildi Nine;

- Kolçak İbiş Ustamız, şenlik vermeye yetmiştir he mi? Sağolasın...

- Duyuldu ki, Bican Beyimiz post havalandırmaktaymış, durulası mı? Ninemizin sevincine ortak olmayı diledik. Yettik ki, Alkaevli yiğitleri yöremizi aldılar. Oyunumuzu görmeden rahat vermeyeceklerini buyurdular. Kurduk perdemizi, söyledik ibretimizi.

- Ve dahi ibret alana verdiniz dersinizi. Türkmen, sizin gibi ustaları olduğundan nice bir onurlansa azdır.

- Ustalar, Alkaevli postunun kendilerine şan katacağını bilmekteler Ninem. Yol boyu, gereç zembilini yüklenen hünerbazla doluydu. Tümü Göksun'u şenlendirmeye koşar. Bilirler ki, Gökçe Beyçe ustalığın ölçütüdür. Kendilerini sınamak isterler. Ve dahi yüz akıyla alkış alabilirse, mutlanırlar. Ünleri dört bir yana yayılır.

- Ne ki katarsınız görkemimize, almış gibi davranırsınız. Ustalarımızı sevdiğimiz bundandır. Üstünlüğünüzü bağışınızda eritmişsiniz.

- Ustalık odur ki, çıraklığını bilesin buyururdu üstadım. Biz bunu bilmedik Ninem. Siz de bilmeseniz, budun tablı gibi gerinmeyi hüner sayacağız.

- Siz de övünmekteyseniz!..

- Övünemeyiz ki... Övecek gönlü yüce ustalarımız var iken, övünmek cüceliğini edinmek niye? Sıradan bir göstermeciyiz. İbret oynar, ibret veririz doğru. İbret aldığımızdan. Ondan ötesi nedir ki, yaşamak bizim dediklerimizle dolu...

- Yaşamak doluysa daha bir çok göstermeli değil mi? Öğrenilsin ki, yaşamakta karşılaşılan bir bizim başımıza geldi denilmesin.

- Haklısınız. yeryüzü büyük, insanoğlu küçüktür. Her bir şeyi kendi çapıyla ölçer. Başkasının yürek sancısına dönüp bakmaz da, kendi tırnak acısıyla göğün göçtüğünü sanır.

- Siz bunun böyle olmadığını anlatmamakta mısınız? Birimize gelenin tümümüze yağdığını, birimizin verdiğini hepimizin aldığını göstermemekte misiniz? Keşke herkes sizin ölçünüzde yapabilse ödevini...

- Nedir ki ödevimiz Ninem? Göstermecilik... Yüz kişiye on kişiye yerine göre örnek vermek. Oysa her insan her bir şeyi kendince değerlendirmekte.

- Bu da bir şey değil mi? Yetinmez sanat sahibi biliriz. Diler ki, yeryüzü dediğiyle ibretlensin. İbretlenmekte de bildiğimiz. Sizin öğretileriniz, gösterileriniz olmasa, bir bütünün parçalardan oluştuğunu nice bir anlayabiliriz?

- Size anlatmak kolay Ninem. Anlamayana sözümüz.

- Siz ki, anlaşıldığınızdan ustasınız bire Kolçak İbiş!.. Anlaşılmayanın ustalığından ne olurmuş...

- Bak bunu doğru buyurursun. Madem insan için işlemekteyiz, anlatabilmenin yolunu bulmak gerek... Ustam derdi ki, söz kullanmasını bilenin gömüsü, bilmeyenin sünüsüdür. Biri verdiğinde gönendirir, öteki üşendirir. Her ne ki bulunmuştur insan için, gönendirmelidir. Ama, bu öğüt pirler içindir. Civeleklerse, bizim gibi gönendirmekte mi, üşendirmekte mi, gününü gün eder.

- Sen de bunu demekteysen gayrı bizi tutup koyuver.

Yerinden doğruldu. Doyran eline yapıştı. İbiş Usta, el-

lerini karnının üstünde birleştirerek, yanıtladı onu.

- Uzun zamandır öğütlerinizden yoksun kalmıştık. Aydınlandık Ninem. İşlevimizi sürdürebilirsek, buyurduğunuz kulağımızdan çıkmayacaktır.

- İşlevini daha bir nice sürdüreceksin ustam. Nice bir dahi civelek yetiştireceksin. Ve dahi civeleklerinin senden öteye gittiklerini görüp göneneceksin. Biz gördük bunu, yaşadık, gönendik ve dahi mutlandık, gölgenizde. Dileğimiz odur ki, sizden yoksun kalmayalım.

- Alkışınıza bereket efendim. Sizin gibi dayanaklarımız olmasa, gücümüzden kuşkulanacağız. Sınadık kendimizi mihenginizde. Ve noksanımızın çok olmadığını umduk.

- Noksan olan, sende noksan bulandır ustam. Burdasınız. Bizi daha nice bir aydınlatacaksınız. İzniniz olursa öteki ustalarımızın da katlarına bir varalım.

- Bunca iş arasında, bize zaman ayırdığınız için alkışlarımız sizinle biledir Ninem. Varın sağlıcakla. Buyurduğunuz an, katınızda olmanın mutluluğunu bağışlayın yeter.

- Katımız ne demek, katınızda olmak sevincimizdir.

Yürüdüler. İbiş Usta, obasına yöneldi kıvanarak. Nine ayak sesleri uzaklaştığında;

- Hayalci Ustamıza da bir uğrayalım. Bensiz de olsa, akşam git gör... Şem'a yakıp, ak perdede nice bir suret canlandırmada anla...

- Başüstüne. Varır birlikte görürüz.

- Biz işimizi bitirmekteyiz kızım. Meddah'ı dinlerken göz yerine düş de geçerli. Ama, iş kolkorçakla, hayale geldi mi, görmeli kişi. Çünkü sözü eylem tamamlamakta. Bizse sözü dinleyip düşümüzle eylem tamamlamaktayız. Oysa ustalar, göstermekte ve dahi anlatmaktalar. O yüzden, pek

istekli değiliz. Ama dilersen uyarız sana.

- Sizsiz tadı yok efendim. Şundan yok. Ben tam anlayamamaktayım dediklerini. Oysa siz, salt dediklerini değil, diyemediklerini bile anlatıvermektesiniz, ustalardan öte.

- Şimdi de durup birbirimize mi beğenicilik edeceğiz?

- Sizi bilmem. Ben size hep borçlu kalacağım. Bilinçle yaşamayı öğrettiniz. Bilmeden yaşıyordum. Ve anlıyorum ki, yaşamak değildi önceki. Yeni doğdum. Şimdi yaşıyorum.

- Bir küçük katkıda bulunabildikse, nice seviniriz bir bilsen.

- Katkı mı, beni ben ettiniz Ninem. Gayrı ben de düşünüyorum sabahları. Ve kendimi hazırlıyorum kötüsüne. Daha doğrusu başıma gelenden kötüsünün olamayacağını anlıyorum gün günden. Buna dayandığıma göre dayanılmayacak şey yoktur diyorum. Hele yanımda Ninem varken... Ve kendimi sizsizliğe alıştırıyorum.

- Ha şöyle... Saylan Abdal'ı çökerttik kubarın başına, Doyran Abdal'ı aldık annacımıza. Gidiciler ardarda dizelenmekte. Neyleyelim... Doğurduklarımız gitti... Büyüttüklerimiz gitti... Öğrettiklerimiz gitti... Sevdiklerimizin gidişine dayanmak yazılı. Dayanırız bakarsın... İnsandır. Dayanmaya ve yenmeye gelmiş.

- Böyle yapmayınız. Bilmektesiniz ki, ayrık otu gibiyim burda.

- Biri öyle mi davrandı sana. Onu mu sezinlettirdiler. Yasaktır töremizde insan ayırmak. Kullarımız bile aynı sofraya oturur, aynı lokmayı yer aynı işi işler. Ayrılığı vardır belki, ilk zamanlar. Ayrı dil konuşulmaktaysa. Ama sonra, yürür gider eşitliğiniz. Bizde üstün olan çok hizmet mal ve insan gözcülük eden. Onun dışında ikrarımız bilecedir, ka-

rarımız bilece...

- Belki suçlu olan benim. Nedense düşünmekteyim köyümü zaman zaman. Düşünende, ayrıksılığım gelip çakılmakta yüreğime.

- Silip ki, atamamakta mısın? Eğer öyleyse var git kızım. Var git ki, seni bağlayan nedir, yola koyan ne, öğren. Belki burdaki mutluluğunu özler, dönersin. Kişi ölçmelidir ikircimini.

- İznin için sağol Ninem. Varıp ölçeyim. Ölçtükten sonra daha bir bilinçlenirim kuşkusuz. Tadına varırım her bir şeyin.

- Nice dilersen. Bil ki, gittiğinde yalnızlığı yaşayacak olan sen değilsin, biziz. Ve dahi dönersen asıl mutlanacak da biziz.

- Vermesini bilmek gerek öyle ya Ninem. Mutluluğu verdiğiniz için mutlusunuz. Ve bilmekteyim ki, sizsizlik mutsuzluktur. Siz de bilmektesiniz anladığımca. Bir garip köylünün, bunca görkemden uzaklaşmasının olanaksızlığını bilmektesiniz. Bildiğinizden, seçime zorlamaktasınız yarım aklımı.

- Bu tür seçimler akılla olmaz kızım. Yürekle olur. Yan tutacaksın çünkü. Kendi kanın, kendi dinin, kendi alışkanlıklarınla, yaban arasında seçim yapacaksın. Bunu dediğine göre yapmışsın da... Dilerim yanılmazsın ve dahi pişman olmazsın. Ama olursan, güz başlayıncaya Göksun'da seni bekleyenler olduğunu bilesin.

- Bilmekteyim. Gelene git denilmediğinden kuşkum yok da, nice bir ayrılacağım onu düşünmekteyim.

- Bilir misin Doyran'ım... Gidene ağlayamayacak denli yaşlı sanırdık kendimizi. Değilmişiz. Belki gideni senin öl-

çünde benimsemediğimizden. Hep, bıraktıklarından bağının kopmasını umduk. Dedik ki, neyi kaldı? Bir dam, kendisini tutuklu sayacağı duvarlar değil mi? Yanılmışız. Yüreğimizin bir kıyıcığında hep gideceğin kaygısı vardı. Hazır sanırdık kendimizi. Hazırlardık... Şimdi anlamaktayız ki, hazırlanmak üzüncü önlemeye yetmemekte. Tam zamanında yetişti Bicanca... Tam zamanında aldı beyliği... Yoksa bu yürekle, aklımıza hükmedemezdik.

- Nice bir akyazgılı olmalıyım ki, senden bunları duyabimekteyim Ninem. Daha dün sayılacak bir geçmişte, beni bilmemekteydin.

- Ama bugün, kendi doğurduklarımızdan öte saymaktayız. Önemli olan da bu değil mi?

- Ben de, atamı düşünmedim seni düşündüğümce. Sevmedim de sanırsam.

- Bu gönenç yeter kızım. Baktık Beyçelik gidince sıkılmaktayız, Sazcığaz'ın yolunu tutarız. Varırız yanına. Yerleşikliği bellemeye davranırız.

- Buyurursun bunun yerine. Yeterim Ninem. Tasalanma. Ben de sanmamaktayım uzunca kalabileceğimi. İnsan mutlandığı yerde yaşamalı. Ama, diliyorum ki, madem içimde bağlar vardır beni ikirciklendiren. Varıp koparmalıyım. Hiçbir şeyin seninle bile olmaya değmediğini, kendi denek taşımada tartmalıyım bir iyice. Tartmalı, sonra üzünçlenmemeliyim.

- Bu umudu vermekte misin bize? Gelebilir... Gitti, ama ordaki bağlarını görmeye gitti diyebilir miyiz?

- Şimdiden duyuyorum bunu. İstiyorum ki, bir iyice kanıtlansın duyduğum.

- Oh güzel kızım. Nice bir sevindirdin. Döneceksin ha.

Dönmeye gidersin. O zaman, dilersen hemen düş yola... At versinler... Ulak versinler yanına. Vargit... Dene kendini...

- Kurultayı görmeden olmaz. Beyimizin en görkemli şöleninden yoksun kalmak yaraşmaz kul olana.

- Tövbe!.. Sen konuksun kızım... Kızlığımsın benim. Kulluk yok... Kendinden gayrisine, tutkularından ötesine kulluk yok bilesin.

- Benim de tutkum seninle olmak ya Ninem. Sözünü ettiğim kulluk o.

- Ağzına sağlık. Bunu bilesin.

- Bilmekteyim...

Hayalci Gaffar'ın obasına doğru yürüdüler. Elleri daha sıkı sarıldı birbirine. Dayançları daha bir arttı sanki. Çimenliğin üstünde ayakları uçuştu gün yüzlerinde oynaştı tüm sevecenliğiyle.

***

Gökçe Beyçe, altın postu Saylan Abdal'ın eline tutuşturdu. Bican Bey zırhlandı, sadaklandı. Asayı saygıyla kucakladı ihtiyar. Koluna girdi Bican'ın... Boy erlerinin çift sıra tuttukları pırıltılı yatağanlar altından adım adım yürüdüler. Türkmen beyleri, Osmanlı öndegelenleri, sayvan altında geleni gözlemekteler.

Saylan Abdal, post kucağında, alana varıp durdu. Boy kocaları, seyirtip birer ucundan tuttular. Tek tek baş kırıp, ortalık yere serdiler. Beyçe Bican'ı postun yanına getirdi. Bey'i posta oturttular.

Saylan Abdal, bir adım geri çekildi. Boy derlendi, toparlandı, yumruk olup postun çevresine sıralandı. Kadın

erkek, yaşlı genç, çocuk bebek, suskun, kararlı, beklediler.

- Alkaevli Boyu!.. Diye bağırdı Abdal. At yılının, süt kesimi ayında post kurultayını açmaktayız. Gündemimiz bilinmektedir. Biz, Pir Ata Abdalı Saylan Koca, Alkaevli boyu yaşlılarının sözcü olarak, Sercan Bey'le, Balhan Hatun oğlu Bican Beyi, boyumuz kağanlığına önermekteyiz. İmdi kurultay açılmıştır. Boy düşüncesini bildirsin.

Davran Koca'nın derinden gelen sesi suskuyu yardı;

- Yetişkinliğine tanıklık etmekteyiz. Yiğitliğini kendiniz gözlediniz. Deriz ki, hanımız hakanımız Bican Bey'dir.

- Duydunuz boydaşlar, dedi Saylan Koca... Duydunuzsa, ses verin. İstemekte misiniz, istememekte misiniz?

- İsteriz, diye uğuldadı boy...

- Bunca istek annacında, istemeyen de ola? Var mıdır aranızda?

- İsteriz!.. Uğultusu çimenlerde, ağaçlarda, pınarlarda, bulutlarda, otağda, tuğda, tablda dolandı. Saylan Abdal'ın kulaklarında yankılandı.

- Sonra kimse oyundan pişmanlık duymaya!.. İstemekte misiniz?

- İsteriz!..

- Görmekte ve dahi duymaktasınız Bican Bey!.. Alkaevli ulusu sizi kağanlığına seçmek diler... Bilesiniz ki, aykırı düşen kuzudan, canı yanan ata, küflenen pusattan, acı çeken avrata, ağrınan yiğitten, incinen kocaya tümünün sorumluluğu sana yüklenmek istenir. Yol yakın, ikrar eldeyken bir iyice tart sen seni!.. İçinde bir kaygı, gözünde bir korku var ise, vazgel yoksulun ahını almaktan. Neden dersen buna değin, bir uyruk olarak, özgürdün. Bundan sonra sorumluluğa tutsaksın. Yapılmayan senden bilinir, işlenmeyenin ya-

nıtını sen vermeye koşuluşun. Elin güçlü, dilin yavuz, belin sağlam olmalı... Yetimin hakkı, öksüzün lokması, çıplağın hırkası senden sorula!.. Eksilen mal, ağırınan can, incinen gönülün günahı senin. Ödemeye dermansızlık, karşılamaya yüreksizlik etmeyesin. Edende andımız haram, bağlılığımız yasak sayılır. Dediklerimi belleğine, görevlerini bilincine işleyesin. İşin güç, işlevin zordur. Boy üyesi olarak vazgelmek hakkın saklıdır. Ama, post kalkıp, and edildiğinde, seni ölüm kurtarır. Bunları bilmekte ve dahi kendini yeterli görmekteysen eğit ki, boy üyeleri Türkmen beyleri, Devlet ululları ve dahi tüm tanıklar duysunlar.

- Baka Abdal Koca, dedi Bican. Duyduk, işittik, düşündük... Güçsüzlüğümüzü bilmekteyiz... Bilisizliğimizi de açıklamak sakıncasız. Ama öğretiniz ışığımız, töremiz yolumuz olanda, üstesinden geleceğimize güvenmekteyiz.

- Duydunuz ve dahi tanık oldunuz!.. Bey tolga giymeye, asa almaya hazırdır. Ola ki içinizde bir öcü olan, bir incinmiş bulunan vardır. İşte meydan, işte merdan. Çıksın ortaya hakkını dilesin, öcünü dillesin.

- Bu bizim de isteğimizdir. Post suçsuz başbuğ ister. Gerek bilerek, gerek bilmeyerek, ağrınan incinen var ise, akçadan akça, maldan mal, candan can her ne ise istenmeli ve dahi verilmelidir. Döğdüğümüze işte sopa... Söğdüğümüze, işte ulus, işte oba!.. Üşendirdiğimize işte diyet, işte aba!.. Buyursun desin, dilesin alsın...

- Var mı incinmiş ağrınmışlık.

Savran Bacı, bir adım öne çıktı. Gök gözleri topluluğun üstünde dolandı. Kararlı, keskin sesi, beklentinin içinde dalgalandı;

- Daha emeklemekteyken, gurk tavuğumun altından

iki yumurta töperledi. Kırılan kuluçkanın cücüklü olduğu görülmüş idi. Şimdi hakkımı dilemekteyim.

- Tanığın var mı? Dedi Saylan Abdal.

- Var!.. Biz tanığız Savran Bacı'nın dediklerine. Anımsamaktayız. Ve dahi gözümüzün önüne, gelmekte bildirdiği olay. Anaç tavuk burnumuzu gagaladığından ötürü. Ancak suç bizdedir. Onca zaman içinde, üreyecek pilici düşünende, kaylolursa, kendisine beş akça koç sunmakla bağışını dileriz.

- Ne buyurmaktasın Savran Bacı? Dedi Saylan Abdal.

- Tanığınızın tanıklığı makbul, sanığınızın diyeti kabul müdür?

- Tanıklığı makbuldür efendim. Diyeti fazla biçmişlerdir. Horoz çıkacağı belli değildi. Bu nedenle, tümünün koç verilmesi doğru değil. Onca üreyen tavuktan, bunca birikim alacağı da kesin değil, Hakkımı aşmak istemem. İki koyun, bir koç bağışlarlarsa uzlaşırım.

- Dedikleri doğrudur, dedi Bican. Horoz çıkacağı kesin değildi. Ancak üreme konusunda yanılmaktalar. Çok zaman geçmiştir. Haksızlık etmek istemeyiz. Üç koçla, yedi koyun sunacağız. Bağışlarlarsa!..

- Ben hak istedim Bican Bey, dedi Savran Bacı. Hak yemek değil amacım. İstediğim gibi verirsen alırım, yoksa bağışımı sunmam kurultaya!..

- Kurultay tanıktır ki, hesabını yapmışçasına diretmekte hatun. Siz de uyarsanız, dava çözümlenmiş olur...

- Akıl tanıktır ki, hesap yanlış yapılmakta. Az önce buyurdunuz. Toplum adına hesabı yapmak da, boynumuzun borcu sayılmakta. İzin verirler ve dahi bağışlarlarsa, üçe yedi kabul buyurmalarını diliyoruz.

- Gayri diretme hatun, dedi Saylan Koca. Baka işte beyimiz gibi hesap yapmakta... Verenin gönlü yüceliğine bağışla, kabullen.

- Biz burada bey seçmekteyiz Saylan Abdalım, diye azarladı Savran Bacı. Ölçüyü fazla tutan, verdiğince alır bilmez misin? Biz kurultay önüne hesap yapmadan mı çıkarız?

Yitirdiğimiz tavuktur, sunulan koç!.. Biriyle birinin değerini tartmamakta mıyız? Ve dahi tartmakta isek, haksızlığa nice bir göz yumarız.

- Hatun haklı, dedi Davran Koca. Hesabını yaptığı belli. Dilediğince verilmesi gerek... Gereğince iş görmek böyle olasıdır...

- Biz de katılırız Savran Hatun'a, diye söze girdik Gökçe Nine. Nice bir zaman geçmiş olsa da, tavukla koç ölçülende kızımız haklıdır.

- Madem hesabı sizin gördüğünüzce ödenmek buyurulur, öyle olsun efendim, dedi Bican.

- Öyle olmalıdır. İnce ölçülüp, doğru tartılmalı ki, ardınızda ağırınmış bırakmadığınız gibi, önünüzde incinecek komamalısınız, dedikten sora, bir adım gerileyip, kalabalığın arasına girdi Savran Bacı.

Saylan Abdal, yeniden gezdirdi gözlerini. Ses bekledi. Soluksuz durdu kitle...

- Görmekteyiz ve dahi görmektesiniz ki, borçlar tamam edilmiş, harçlar yerine verilmiştir. Başkaca bir can çıkıp, hak dilemediğine göre, Beyimize tolga giydirip, posttan aşırmayı üstleniriz. Yasal mı?

- Yasal!..

- Oğuz töresi, Bozok yasası, Gün Han buyruğu, Alkaevli düzeni, kurultay kararı uyarınca, post kaldırır, tolga

giydirir, asa verir, uyrukluğumuzu bildiririz hanım hey!.. Kutlu olsun, mutlu olsun, umutlu olsun!..

Kitle sıkıştı. El, parmak posta uzandı kollar. Tutabilen tuttu, tutamayan. tutana yardım etti... Post'la birlikte Bican'ın başlarının üstüne değin kaldırırken, bir ağızdan yinelediler, Saylan Abdal'ın dediklerini;

- Kutlu olsun!.. Mutlu olsun!.. Umutlu olsun..

Postu üç kez havalandırdılar. Bican bağdaşını bozmadan dimdik oturdu. El üstünde otağa taşıdılar. Boyun bütün insanları, önünde diz çöküp baş kırdılar. Gökçe Hatun, asayı verdi. Nineler, bebeler uyrukluk törenini bitirende sıra kutlamaya geldi.

Günlerdir, şölenin kıvancına katılan Türkmen beyleri, Osmanlı görevlileri, han kağan elçileri sıraya dizildiler. Her biri beyliğinin töresi armağanları, köle ve gulamlarıyla otağa girdiler. İnsan akını geliştikce otağ genişleyip şişti. Gayri almaz denilende yeni bir kurulu bir köşesine yerleştirdi. Beylerbeyleri, Sancakbeyleri, Alaybeyleri kadılar ilk sırayı tuttular. Sadıçlığa, kirveliğe soyunan Türkmen beyleri sağlı sollu dizelendiler. Gelen armağanını sundu, sunduğunca armağanlandı. Oturan kutladı, kutladığınca onurlandı. Hem bir ağızdan hem tek tek onaylanan beylik, herkesce bilindi.

Otağın önü açıldı. Ozanlar koşma, abdallar nefes, cavlaklar düvaz, torlaklar avaz, dervişler mesnevi, keşişler ilahi düzdüler. Birbirini tamamlayan söz ve sazın eşliği, döner, tandır, püryanla yağlanıp, kaymak, zerde, hoşmerimle tatlandı. Sindirim uyuklaması, ciride soyunan yiğitlerin atlanmasıyla açıldı. Boylar kendi aralarında açtıkları sancaklarla, yaylakta at ve yiğit hüneri gösterdiler. Seyreyleyenler atlara mı, atların üstünde olmayacak hüneri gösteren atlılara mı

bakacaklarını şaşırdılar. Yiğidini tüketen takım ayıklandı. Buzkaşiye dönüşen yarış, atların sağrılarında ter, yiğitlerin alınlarında ışıltı oldu.

Gün ışığıyla, ince yel yaylanın üstündeki nal tozunu süpürürken, pehlivanlar kıspetlendi. Ayaktan başa, çiftleşen yiğitlere eski usta Camişoğlu, cazgırlık etti...

- Hey hey!.. Kırk yiğit çıktı meydana... Kırkı da birbirinden merdane!.. Bir yanda obalılar, bir yanda babalılar!.. Peşrev ettik şad olmaya, güleş tuttuk ad almaya!.. Meydan er meydanıdır, er olmayan yer bulmaya!.. Pirimiz Hamza, yolumuz Gazne, yönümüz gamze!.. Can alırız, can veririz, şan alırız, şan veririz her nebze!.. Yenmek hak, yenilmek mutlak. Alta geldim diye yerinme, üste çıktım diye gerinme!.. Hayda meydan sizin, seyri bizim, merdan hepimizin...

Davullar döğüldü güm güm!.. Zurnalar üfürüldü düğüm düğüm!.. Pehlivanlar tutuştu karakucak!.. Oynaştı alanda, el kol, bacak!.. Tutan sağlamca tuttu, gücü yeten eşini yere yıktı... Kırk tuvana yiğit, kırk oyunda güleş eylediler. Yenenleri yeniden eşlediler. Yenilenler, kıspetini soyunup, mintanını giyindi. Her boyun ustaları belirlendi. Yenenler tek tek beyin önünde diz çöktüler. Beye katılan öteki beyler, pehlivanlara ödül dağıttılar. Yenene on verildiyse, yenilene de bir o kadar verildi. Pehlivanlar alandan derildi...

Sıra hünerbazlara geldi. Gözbağcısı, torbasından sicim yumakları çıkarıp, alana serpeledi. Eline bir değnek alıp, her bir yumağı töperledi. İpin ucuna dokundu. İpler, zurna sesine dikilen fakir yılanı örneği, göğe tırmanmaya başladılar... Yamaklarına işaret verdi usta. Her bir yamak küçüldü. İpler ağdı, yamaklar ağızları açık, Gözleri düştü kaldı... Bununla yetinmedi tepesine oturdu... Görenlerin düşecek

yamakların üstünde gözbağcı... Torbasından iki tohum aldı. Çomağını yere sapladı. Tohumun birini bir ipin, ötekini diğer ipin yanına ekti. Kavalını üflemeye başladı. İlkin iki yaprak uzandı yeryüzüne. Sonra yapraklar dala döndü. Gövde uzadı, dallar yapraklandı. İki ulu ağaç, iplerin ucuna değin ağdı. Sonra yamaklarına işaret etti. Ardından sopasıyla ağaçlara vurdu. Göz açıp kapayıncaya yaprak yitti, dallar kayboldu.. İki ağaç, iki uzun merdiven oldu. Yamaklar adım adım indiler basamaklardan. İpler yumak yumak toparlandı kendiliklerinden. Yamaklar yere bastıkları an, merdivenlere dokundu çomağıyla gözbağcı. Merdivenler, iki gonca gül oldu. Gülleri derledi. Birini Bican Bey'e, ötekini Gökçe Nine'ye sundu usta. Ödülünü aldı... Torbasını topladı. Sırtını döndüğünde, güller bülbül olup, kanat çırptılar. Seyreyleyenler alkışlarını sunarken, öbek öbek siniler düzüldü.

Gün, Göksun tepelerinin ardında parçalandı. Karanlığa alan ateşleri hazırlanırken, hayalci ustası perdesini germeye durdu.

Konuklar son lokmalarını yerken, mumlarını yaktı. Mahyasını taktı. Yaşlı genç karşısında dizelenince, def çalıp, zırıltısını bağırttı.

- Yar bana bir eğlence, girişiyle başlayarak, Karagöz ve Hacivat'ın kervancılığını, oynatmaya başladı.

Bin zorlukla düzdükleri kervanları, haramilerce basılınca, dımdızlak ortada kalan iki arkadaş, haramilerin ardısıra iz sürmeye başladılar. Gülünçlü bin serüven sonucu, iki harami çetesini birbiriyle çatıştırmayı başarıp kervanlarını yükledikleri gibi yola düştüler. Kurdukları tuzaklar, acındırmaları, birbirlerini suçlayarak dövüşmeleri, kırıp geçirdi seyredenleri.

Hayalci ödülünü alırken, oyuncular alan ateşinin aydınlığına çıktılar. Oğuz zamanı oyunlarından birini yaşamamaya durdular. Savaşa giden yiğitin, yalnız kadını, bebesiyle oyalanmaktadır. Durumu anlayan Çinli konuk, durmaksızın yüz değiştirip, kocası kılığına girerek, kadını kandırır. Savaş yolunda güzünü evde unuttuğunu anlayan yiğit, geri döner. Çinli kandırdığı kadını öldürür. Çocuğu parçalar. Durumu anlayan yiğit, Çinlinin ardına düşer. İz sürer, koku alır... Sonunda aradığını bulur. Çinli de usta bir cenkçidir. Kapışırlar. Sonunda yiğit öcünü alır...

Seyirciler, oyuncularla birlikte, yaşadılar olayları. Öyküyü bilmeyenler, ölülerin oyun sonunda kalkıp selam vermesine çok sevindiler. Oyuncular uzayıp giden alkışlara kıvandılar. Ödülleriyle gönendiler.

Alan ateşi ağırdan karanlığa yenilmeye başladı. Konuklar birer birer otağlarına çekildiler. Gözcüler sıradaki görevlileri değiştirmeye yöneldiler. Ateşler küllenirken, yayla derin bir uykuya çekildi.

Otağlar çözüldü, obalar indirildi. Konuklar ardardına kendi yerlerine yöneldi. Yaylak ucuna değin uğurladı Bican Bey her bir beyi. Konuklara ayrılan alan boşaldı. Genişledi. Ve gidenlerin çokluğu o zaman anlaşıldı.

***

Alkısrak coşkulu coşkulu eşindi. Doyran dizgin kıstı. Başını kastı hayvan. Derisi dalgalandı. Boynu kıvrıldı. Toynaklarını istekli istekli yere vurdu. Nalları şakırdadı. Bican, kıvançla baktı kısrağına. Doru atının üstünde kaykıldı. Yaylak geride kalmış, iki yanlarında tırmanıp yürüyen ormanıyla yol düzelmişti. Binboğa'nın doyulmaz yeşili, gölge ol-

muş, önlerine yayılmıştı. Göz göze geldiler;

- Az biraz yarışmak dileğinde, dedi Bican. Dilersen at değişelim.

- Alkız yürüdüğünde, uçmak düşüyor aklıma. Kanatlıları geride bıkaracağından kuşku duyuyorum. Ne var ki, acemiliğim, ona zarar verir korkusundayım.

- Sıkı durursan, yardım eder.

- İzniniz var demek?

- Buyruk binicinindir. Bize söz düşmez.

- Ya kaçırırsam!

- Kaçmaz! Sonra yelesini okşadı Alkız'ın.

- Konuğumuza sahip ol, diye buyurdu.

Dizgin boşalttı Doyran. Alkız bunu bekliyormuşcasına fırladı. Korkuyla kaykıldı ilkin. Dengede durabildiğni sezince rahatladı. O rahatladıkça düzeldi Alkız'ın koşusu. Sallantısı bitti. İnce bir yaylanmanın dinginliği bıngıldadı butlarında. Bıngıltı seyrimeye bıraktı yerini. Hafif eğildi Doyran. Gözünün bir dönüşünde Bican Bey'i yanıbaşında gördü. Bir coşku kapladı içini. Güvenle yelesini okşadı kısrağın. Alkız, adımlarını daha bir açtı. Yaylanması daha bir arttı. Butlarındaki sürtünme alazlandı. Dilediğince Alkız'a binme sevinci kütürdetti yüreğini. Gözlerini kapadı. Yineledi yüreğindekini.

Alkız'a binebiliyordu. Yanındaki binicinin devinmelerini izledi. O hafif eğilmişti öne. Eğildi. dizleri mengene gibi sıktı hayvanı. Aldırmadı Alkız... Üstündeki yük hafif öne kayınca hızını artırdı. Basacağı yeri dikkatle seçerek kervan yolundan toz kaldırdı. Bican'a doğru atı yanında görünce, öfkelendi. Yeniden hız kaptı. Bican birkaç boy geride kaldı. Biraz daha eğildi. Alkız gözünü çevirip baktığında, kuyru-

ğunda gördü dorunun burnunu. Kaptırdı yeniden. Bir boy arayla, uçuştular.

Doyran, hızın tadına doyamıyordu. Yel yüzüne bıçak gibi çarpıyor, saçlarını başından yolup ensesinde döndürüyordu. Arada belinin üstünde kamçılandığını seziyor saçlarının. Ama hızın etkisiyle yeniden kabarıp uçuşmasını sürdürüyorlar. Eğildikçe, kısrağın hız aldığını sezdi Eğildi boynuna doğru... Hafiften başını çevirdi. Bican'ın birkaç boy geride kaldığını tek gözüyle gördü. Saçları yüzünü kaplayınca, yeniden döndü karşıya. Yüzü yeli kaptı. Suratında, dudaklarında kulaklarında serin bir okşayışın ürpertisini duydu. Ürperti boynuna, omuzlarına, beline, oyluklarına, kasıklarına indi... Bedeni tutuştu... Kolları, göğsü, karnı yandı. Dizlerinin titrediğini duydu. Alkız hızını düşürdü. Oyluklarındaki dizlerin sıkıştığını anlayınca, kararla arttırdı yeniden. O an Bican yanıbaşlarında bitti. Kaltak üstünde hafif zıplamalarla sürtünme, kasıklarında oldu Doyran'ın... Alkız yakalanmış olmaktan hınçlı, yan vererek tepeye ağmaya başladı. Bican Doru ata yüklendi. Ardarda bayıra tırmandılar. Az ötede orman başlıyordu.

Bican yetişemiyeceğini anlayınca, arkalarından bağırdı.

- Dizgin kıs!..

Doyran buyrultuya içgüdüsüyle uydu. Dizgini kısılır kısılmaz hızını azalttı Alkız ... Diretildiğini görünce ilk ağaçların altında durdu. Arkalarından yetişen Bican yere atladı. Dizginini tuttu Alkız'ın. El uzattı. Yere atladı Doyran. Elini tutan kolun, bedenini tüğ gibi kaldırıverdiğini şaşırarak gördü. Atlamasına karşın yere yumuşacık indi... Gözlerine baktı Bican;

- Bağışla, o hızla çok az binici ormana girebilir.

- Çok mu kötüydüm?

- Kötü sayılmaz. Ama, bir göçükten ya da bir kütükten atlarken boş bulunursan, nineme söz dinletemem

- Sağolun beyim, dedi utançla Doyran. İzniniz için sağolun. Uyarınız için sağolun. Bir an ben de kendimi Alkız'ın kıvancına kaptırdım. Gerçekten denilen doğruymuş. Acemi olduğumu hemen anladı. Bir ara ürktüm. Dizlerim gevşedi. Uslu hayvan... Belli ki siz yetiştirdiniz.

- Kim yetiştirse aynı olurdu. Önemli olan soydur. Soylusunu buldun mu, yetiştirmek çok fazla zaman almamakta.

- Nice bir cesaretli işe kalkıştığımı şimdi anlıyorum. Bir de ormana girseydim.

- Belki birşey olmazdı. Güvenirim atıma. Ancak olursa kendimi bağışlamazdım.

Dizleri titriyordu. Başına geleceklerin ayırımına yeni varıyordu Doyran. Birden ölüm korkusunu duydu iliklerinde. Sezdirmemeye çalışarak olduğu yere oturdu. Bican, ağaran yüzüne baktı Doyran'ın. Atları iki yanına alarak;

- Şurda ilerde bir pınar vardır. Suyu pek güzeldir. İstersen birer yudum içelim.

Alkız'ın yanısıra yürüdü. Ağaçların loşluğunda ilerlediler. Orman serinliği, tenindeki alazı azaltacağına artırdı Doyran'ın... Pınarın başına geldiklerinde, Türkmen kızlan gibi ellerini kucağına alıp, yana durdu. Bican onun bu yarım duruşuna gülmeden edemedi.

- Bir yanlışlık mı yaptım beyim?

- Evet!.. Bizim kızlar kırbalarını doldurup uzatırlar. Sonra yan dururlar. Sen önceden yan duruyorsun. Buyur, iç!..

- Siz içmeden içmem.

- Sen konuksun. Ve konuk önceldir. Buyur, diyerek yan

verdi Bican.

- Konuk da olsam, öncel de içmem. Buyrunuz.

Üstlemedi. Bir kayanın ortasından bilek kalınlığında fışkıran suya yanaştı. Suyun döküldüğü yerle, pınarın gözü arasında küçük gökkuşaklarından oluşan yakamoz demetine elini uzattı. Avuçladığı suyu dudaklarına götürdü. Bir yudum aldı. Yerini hemen Doyran'a verdi.

Birikintide kendini gözledi sezinlemeden. Sürekli akışın titreşimlerinde bir türlü gözlerini yerine koyamadı. Yanaklarını, dudaklarını, kulaklarını yitirdi suyun içinde. Tam dalgalanıp, yerlerine oturacakları anda yeni bir kıpırtının oynaşmasında dağılıveriyorlardı. Bir türlü toplayamayacağını anlayınca vazgeçti. Önce ellerini yıkadı. Parmaklarının arasındaki serpintinin duruluğu şaşırttı onu. Avuçlarına doldurduğu suyun aynasında yüzünün allığını beğendi. Yudumladı. Dişlerinde bir buğulanma, ağzının içinde hafif bir tad duydu. Yeniden avuçladı. Kana kana içtikten sonra yüzünü yıkadı. Dirseklerinden, yüzünden damlacıklar sepeleyerek, çınarın dibine çöktü.

Bican atları suvardı. Pınar açıklığının gür, taze otlarına diş vurdu hayvanlar. Dizginlerini eğerlerine attı. Pınarı keserek tek avucuyla su içti. Elini silkeledi. Döndü. Doyran'ın gözlerini gözlerinde buldu. Dikildi olduğu yere. Sırtında çağlayan pınarın alaz alaz bedenini sardığını duyumladı. Kıpırdandı. Gözlerinin içindeki gözleri yitirmek kaygısıyla durakladı. Yitirmeyeceğinden güven duyunca, yeniden ilerledi. Üç adımlık yeri üçyüz yılda aşarmışcasına ağır geçen bir zaman dilimi yaşadığını sandı. Dizlerinin üstünde çöktü.

Dudakları alaz alaz ışıladı Doyran'ın. Büzüldü. Burun kanatları Alkız'ınkilerle yarışırcasına açılıp kapandı. Elleri-

ni uzattı. Parmakları Bican'ın avuçlarında yandı. Ağır ağır kanırttı parmaklarını. Tırnakları genç adamın avuçlarını oydu sanki. Ağır ağır açıldı ağzı. Ağır ağır doğruldu. Dizlerini kırdı. Dizlerinin üstünde dikildi. Başı, Bican'ın çenesinde tükendi. Ellerini kurtardı. Kollarının tüm gücüyle sarıldı Bican'a. Başını boynuna gömdü. Ensesini, kulak boşluğunu öptü. Ensesinde, kulak boşluğunda bir alaz yumağının gidip geldiğini duydu. Kaldırdı başını. Dikildi biraz daha. Başını eğdi Bican. Ağızının içinde eriyen dudakların tadını emdi. Memelerinin göğsünde kütürdemesi irkiltti onu. Hafif doğruldu yüküyle. Doyran'ın bacakları kendiliğinden açılarak uzandı. Ağır ağır üstüne kapaklandı Bican. Ağır ağır mintanını, zıbınını, şalvarını çıkardı Doyran'ın... Kendi mintanını omuzlarından aşırtıverdi. Birbirlerine değen iki beden yeryüzünde söylenmiş en güzel türküyü söylemeye durdular. Ayrı tonlarda beliren ses, giderek birleşti. Ağızlarında ince bir ıkıltı oldu türkü. Ellerinin oynaşmasına, bedenlerinin sarsıntısına, sürekli bir alazlanmanın kıvılcımına ezgi düzdü. Uzadı... Uzadı.. Bir dinginlikle duruluverdi.

Unutulmuş... Hatta hiç yaşanılmamış bir tadın doygunluğunda dirildi Doyran. Göğsüne kapaklanan sert bedenin üstünden kollarını çözerek arandı. Mintanını bulur bulmaz Bican'ın sırtına örttü. Genç adamın düzenli nefesleriyle ısındı alabildiğine. Doygunluğun tutkusuyla, teninin her yanını okşamak geçti içinden. İsteğini engelledi. Bican'ın düzenli nefeslerle inip kalkan göğsü, yeni bir okşama gibi dolanıyordu teninde. Soluğunun ciğerlerinde dolandığını... O dolanışla ürperen bedeninin hücre hücre kendi tenini okşadığını sezinlemesi, yeni bir coşku kaynağı oldu.

Teni pembelendi. Memeleri sertleşti. Hafif terleyen Bi-

can'ın alnından dökülen ilk tane, boynundan omuzboşluğunu dolanarak, sırtını gıdıkladı. Gıdıklamanın ürpertisi içini tutuşturdu. Alazını Bican'a aktardığının bilincine vardı. İçinde gevşeyen herşeyin yeniden sertleştiğini duydu. Bir koluyla Bican'ın okşayışlarının tadını aradığı sırada genç adamın gözlerini kırpıştırdığını sezinledi. Okşamaya başladı onu...

Bican yavaş yavaş uyandığında yeni bir tutkunun ateşinde eridi. Teninin her hücresini okşayan, öpen ve altında durmaksızın kıvranan kadının diri tazeliğine baktı şaşkın şaşkın. İnce, hafif pembe, yumuşak teni, sert göğsüyle buluştuğunda kütürdeyen memeleri ve kalçalarının sıcaklığıyla bütünleşti.

Sesleri ilkin birbirlerinin kulağında, sonra ağaçların dallarında yankılandı. Çoğaldı... Çoğaldı...

Öncekinden daha uzun bir doygunluğun artışında tükendiler. İkisi de son çığlıklarını birbirlerinin ağızında eritmekten sonra gözlerini yumdular.

Su şırıltısıyla gözlerini açtıklarında, dinginliğin doruğundaydılar. Kütürtülü gerinmelerle doğruldular. Giyindiler. Doyran bir yanda, Bican öte yanda bir an utançla durdular. İkisi birden kaldırdı başını. İkisi birden gözlerinin derinlerinde bir leke, bir ürkü aradılar. Gözlerinde açıldı sevda... Tomurcuk oldu, çiçek oldu, meyveye durdu.

Kolları havalandı. Yüreklerinin kütürtüsü canlandı. Kulakları zonkladı. Adımları birbirine doğru uzandı. Yaklaştılar. Kucaklaştılar. Uzun uzun öpüştüler.

- Kadınım, dedi Bican!..

- Erim, obamıza dönelim, dedi Doyran.

DÖRT

Kara Hafız, yumuk eliyle sakalını sığazladı. Yeşil latasının eteklerini toplayıp, belinin üstünde bir yapayı kambur oluşturdu. Kollarını sığadı. Yün çoraplarının konçlarını büklüm büklüm kıvırarak, ayağından çıkardı. Yağlı, ak, tombul ayaklarına nalınları geçirdi. Nalınların burunlarını kavradı kıpırdak parmakları. İlkin ayakyoluna girdi. Çıktığında, Gaybi, elinde oluklu bardakla beklemekteydi. Kalın kaşlarını sevecenlikle oynattı Hafız. Bahçenin kıyısına yöneldi tin tin, ardından gelen öğrencisiyle. Orda kayısı ağacının dibinde ellerini uzattı.

Gaybi hocasının avuçları doluncaya su doldurdu. Biri döktü, biri ellerini, ağzını, burnunu, kulaklarını, ensesini, kollarını ayaklarını yıkadı. Sonra, bir borç ödeme gösterisiyle bardağı kaptı Hafız. Gaybi, sağ elini yüreğinin üstüne koyup eğilerek;

- Tazeledim Hocam, dedi.
- Öyleyse helal et!..
- Helal olsun!
- Tanrı ne muradın varsa versin.

Kolunda tuttuğu peşkiri uzattı. Silindi Kara Hafız. Hasırın üstüne çöreklenip, çoraplarını, Kayseri sarısı mestlerini, çarıklarını giydi. Kollarını indirdi. Dikilip, sırtındaki kamburu boşalttı. Kavuğunu ölçerdi. Sokak kapısına yöneldi.

Gaybi öğretmenin ardısıra kapıdan çıktı. İki adımlık aralığı bozmadan, birlikte yürüdüler. Karanlığın açılmaya durduğu andaki, sokak kimsesizliğini koklaya koklaya camiye vardılar. Sabah ayazı, enselerinde, bağırlarında dolandı. İnce bir ürpertiyle, caminin kalın, oyma kapısını açtılar. İçerde yatsı namazının nefes ılımı ürpertiyle kucaklaştı. Bedenlerinin ısındığını ayırmanın yumuşaklığıyla birbirlerine baktılar. Kara hafız, bakışlarında beğeniyle sınama karışımı bir ışıkla baktı öğrencisinin gözlerine. Sonra uzun kirpiklerinin altında, kocaman gözlerinin akı belirginleşti. Çakmağıyla, kapının dibindeki kandili tutşturduktan sonra, uzattı;

- Çerağları alazladıktan öte, ezanı sen oku, dedi.

Gaybi tüm beklediği buymuşçasına sendeledi. Döndü. Caminin duvarlarındaki oyuklarda uyuklayan kandilleri dolanmaya durdu. Her biri tutuştukça, gözlerinden bedenine ulaşan bir ışık, caminin içinde yansıdı. Bir çırpıda, dışarının alacalığı, içerde sarı, dalgalı, yumuşak bir aydınlığa dönüştü.

Ardından minareye yöneldi. Dar kapıdan girdiğinde, kendi gölgesinin koyuluğundan ürktü. Besmele çekerek, adımlarını kaldırdı. Basamakları ardardına sıralamaya başladı. Çıktı, çıktı!.. Nefes nefese şerefeye ulaştı. Şerefenin korkuluklarına tutunarak minarenin çevresinde döndü. Aşağıda, uzanıp giden toprak damların, kiremitli tavanların karaltısında dolandırdı gözlerini. Mahallenin derin, karanlık suskunluğu üstüne doğru yürüdü. Kabardı tavanlar...

Yükseldi, höyükleşti damlar... Minarenin çevresinden uzanan binlerle kol gibi bedenini kavrayıp boşluğa bırakıvermek devinimindeki dallar irileşti kara kara. İçinin ürküsü, ayazın ürpertisiyle ellerini kulaklarına götürdü.

- Esselatü vesselamu... Diye sabah salasını vermeye başladı.

Kara Hafız, caminin tavanından üstüne dökülen taze, düzgün ve güçlü sesin sağnağında, için için ürperdi. Uykusu giderek açıldı. Başını omzunun üstüne yatırarak, selanın okunuşunu denetlemeye durdu.

Gaybi'nin sesi karanlığı dalgalandırdı. Evlerin damlarından, pencere kovuklarından, demir tokmaklı tahta kapılarından aktı. Uyuyanların kulaklarından, düşlerinin devinimine kanat açtı. Ürküttü düşlerini. Hücre hücre ilerledi beyinlerde. Bir okşayış gibi dolandı bedenlerde Uyku dinginliği güç önünde yenilircesine bıraktı kendini. Ağır ağır kıpırdandı bedenler. Sonra, doğrulup, sabah alacasında doyulmaz bir pınar serpintisi gibi başlarından aşağı şakırdayan bu tatlı sesin tutkusunda kıpırtısız kaldılar. Selayı sonuna değin, içercesine dinledikten sonra geç kalmışlığın ikircimiyle, doğruldu erkekler. Acele acele alınan abdestler, çabuk çabuk bağlanan çarıklar, bir kolu kapı önünde giyilen kaftanlarla, caminin yolunu tuttular.

Sokak sokak buluştukça, duydukları sesin gerçekliğinden kuşkulu, birbirlerine danışmaya durdular;

- Kara Hafız bugün Bilal-i Habeşi örneği şakıdı.

- Makam Kara Hafız'ındı bana sorarsanız. Ses onunki değil.

- Yılllar önce komşular, Kara Hafız da böyle şakımaktaydı. Kim ki bu çömez?

- Sesinden çıkarmak mümkün olmadı ki...

- Uykumun derininde, bir şakımayla açıldı gözlerim. Düş görmekteyim sandım.

Uğultuya dönüştü tartışmaları. Kitle halinde, caminin çinili pencerelerinde fışkıran ışığa düştüler. Kapıyı açıp, saf saf dizilmeye yöneldiklerinde, ezanı da veren Gaybi, noksan bulacaklarından güvenli, korkuyla indi minareden. Bakışların, beğeni ve coşkuyla üstünde toplaştığını görünce, daha bir ürktü. Kusur işlediğine inancı daha bir arttı. Bakışlarını ayaklarının ucunda düğümleyerek, sessiz ve ürkek, müezzin yerine doğru yürüdü. Hocasının ayakta beklemesinden daha bir sıkıldı. Ağır ağır başını kaldırdı. Kara Hafız, gözlerinin derinlerinde belli belirsiz parıldayan bir ışıltıyla;

- Kamet al, diye buyurunca, derin bir soluk salıverdi. Hemen ardından göğsü kabardı. Bakışlarındaki kuşku, güvene dönüştü. Al yanakları, kandil aydınlığında ışıl ışıl yandı. Bir elini kulağına götürerek, caminin dört bir yanını sesinin okşayışıyla doldurıverdi.

Kara Hafız, çoktan mihraba varmış, sabah namazının sünnetine başlamak amacıyla ellerini kulak memelerine götürmüştü. Gaybi'nin çağıldaması durunca, tekbir getirip, başladı. Kulaklarında çömezinin tatlı sesinin yankısı, gençliğini düşleyerek, dudaklarını kıpırdattı.

Topluluk, Hafız'ın aldırışsız sünnete başlamasını sindiremedi bir süre. Bakındılar. Gaybi'yi daha yakından görmek isteğiyle başlarını uzatıp, omuzlarını çarpıttılar. Onun kendi içine dönük bir güvenle, aldırışsızlığında ikircimlendiler. Sonunda gecikmemek isteğiyle, her biri sünnete başladılar.

Hafız, namazı da çömezinin müezzinliğinde kıldırdıktan sonra, tesbih duasını bekledi. Yüzü topluluğa dönük,

dua da gerektiği gibi yapılınca, Çömlekçioğlu'na yöneldi. Beğenisini bakışlarından, bedeninin kıpırtılarına aktararak;

- Düş değil duyduğumuz, dedi. Gaybi Mollamızın berrak sesi, düzgün okuyuşu olduğunun tanıtıdır. Eğer Çömlekçioğlu razı gelirse, gelişmesini istemekteyiz. Bilmektesiniz, bir bilginin, yedi komşusuna, komşusundan da öte, selam verdiği insana yararı vardır. Ancak bilindiği üzere kentimizde medrese bulunmamakta. Babasının izni olmadan, düşündüklerimizi uygulamak istemeyiz. Ama umudumuz tamdır ki, gittiği yerden daha ilerlediğinden öte bir haber gelmez. Bu yüzden demekteyiz ki, Gaybi Molla'yı Sinop'a yollamak gereklidir. Alaeddin Medresesi'nde, müderris tanıdıklarımız vardır. Bilgileri deryayı tutar. Mollamız da yetişmeye açıktır gördüğümüz. Makamı ya iki kez geçtik, ya üç. Tanıksınız... Nice bir beceriyle gönlümüzü coşturmaktadır. Yazık olmasın istenmekteyse, biz hemen eline yazıyı tutuştururuz. Hem bilgisini arttırır hem görgüsünü.

Kara hafız konuştukça, çömlekçi Latif de, Gaybi de kıpır kıpır devinmeye başladılar. Biri hocasının hiç sözünü etmediği olanaklar duymaktan, biri oğlunun yitirmek kaygısından yerinde durmamaktaydı. Hafız, çifte devinimi kendince anlamlandırtan sonra, kesilmişcesine sözünü bitiriverdi. Çömlekçi Latif, başının her bir yanına saplanmış hançer gibi bakışların altında, ne diyeceğini bilmedi. Oğlunun sesiyle camiye seyirtmekten pişman. Kararsız, kuşkulu. Dizlerinin üstünde çömlek düzercesine oynaşan parmaklarına diktiği gözlerini bir türlü koparamamakta. Bedeninin ağırlığını bir bacağından, bir bacağına sezinlemeden aktardığında, Hafız'ın dediklerini duyup duymadığını çıkarmak

mümkün değil. Aşır dinleyen softa benzeri durmaksızın sallandığından, çevresindekilerin içinde dürtüvermek isteği uyandırmakta.

Sonunda, bakışlarını kaldırdı. Kara Hafız'ın akı bol gözlerine baktı. Orda kendi kararını kolaylaştırarcak bir umut bulamamanın isteksizliğiyle, oğlunu aradı. Gaybi, kalabalığın içinde yitmişti.

Kara Hafız, kendince yeterli yanıtı almışcasına sürdürdü konuşmasını;

- Başmüderris İrfan Hoca yakın tanıdığımdır. Şimdiye kimseyi önermedik. İzniniz olursa, Gaybi ilk olacak. Onun başarısı sonucu, mahallemizin, kentimizin gençlerine yeni olanaklar açılır. Bir danişment, bir molla, bir müderris çıkarırız bakarsınız. Okumayı böylesine kolay söken yiğit, bilgiyi de zorlanmadan edinir. Kendi aydınlanan, çevresini aydınlatmaya koşuludur. Böyle bir olanak yadsınmayacaktır. Evlattan uzak kalmak kolay değil. Değil ya, dine ve dahi devlete yapılacak hizmet boyna borçtur. Üstelik, bilmektesiniz, suhtenin dersi güzel gitmekteyse, izni bollaşır. Dilerse, sık sık gelme olanağı var. Çömlekçiliğe soyunacak başka oğullarınız da olduğundan, izni alacağımıza güvenimiz tamdır.

Güneşin ağır ağır ortalığı aydınlatması, kandillerin sarı ışıklarını soldurdu. Her biri alazını kabartmakla birlikte, caminin içini dolduran gün ışığının içinde belirsizleştiler. Gaybi, kimseye görünmeden kandilleri söndürmeyi düşündü. Ama, yerinden kıpırdayamadı. Çömlekçi Latif, kendinden önce onaylayan mırıltıların selinde, ne yanıt vereceğinden kararsız, duraksadı. Uzun uzun düşündü. Sonunda;

- Bilmeyiz ki, dedi belli belirsiz. Yutkundu. Gırtlağını

temizledi öksürerek;

Bir bilgin yetiştirmiş olmayı biz de isteriz. Ancak, Gaybi küçüktür. Orda birden ana- ata gözetiminden uzak!..

Hafız, Latif'in sözünü sürdürmesine bırakmadı;

- Peygamberimiz efendimiz Sallallahu Vesellem, buyurmuşlardır ki, bilim Çin'de olsa gidip alınız. Elbette buyrulan, bilimden payı olmayan ham halatlar için değil. Böyle, Gaybi mollamız gibi okuduğunu anlar, anladığını dinletir kişiler için söylenmiştir bu hadisi şerif. Şimdi önüne bir olanak açılmakta Molla'nın. Ama, siz babasınız. İstemezseniz, Al-i Osman yasasıdır. Dinde zorlama yoktur. Herkes kendi bilinciyle seçer yolunu. Dileyen bilim okur, dileyen çömlek yapar. Kimse karışamaz. Ancak üzülürüz. Böyle yüz yılda bir yetişen yeteneğin, çömlekçi merdanesi ardında yitmesine gönlümüz razı olmamakta. Sözümüz ahiliğe değil. Biz de ahiyiz... Yanlış anlaşılmasın. Bilmekteyiz ki, merdanenin ardına geçtiğinde de kimsenin ulaşamadığı incelikte çömlekler dökecektir. Ancak, bilimin ardına düştüğünde, dökeceği çömlekten çok daha yararlı olacağına kuşkumuz yok.

Mırıltıların kabarması mahallelinin onayı çoktan verdiğini gösteriyordu. Latif, yüreği yadsımayla doluyken, dudaklarından çıkan sözlerle irkildi;

- Biz oğlumuzu hocasına, eti sizin, kemiği bizim diyerekten teslim eylemiştik. Sözümüzden dönecek değiliz. Madem ki, gelişme yeteneği görmektesiniz, ilerletsin. Buyurduğunuz gibi, bize de bir duası ulaşırsa, görevimizi yapmış oluruz.

Seviniverdi Kara Hafız. Yıllardır okuttuğu öğrencisinin içindeki yeteneği biliyordu. Latif de, okuldan arta kalan zamanlarda, kil yuğurmasından, çömlek dökmesine, kendili-

ğinden ulaşıverdiği becerisini biliyordu. Usta bir çömlekçi yitirmenin acısı, kendi sözlerinin yankısı olarak çöreklendi içine. Ama, başka bir yanıt veremiyeceğinin güveni, yüreğini oyan bir burgu gibi sancıdır beyninde. Kara Hafız bunu bildiğinden oyuna getirmişti onu.

Gediğine gelip söylese, olmazlanırdı. Bir kez olmazlanınca, gerisini getirmek iyice kolaylanırdı. Oysa burda, sesinin coşturucu güzelliği kulaklarda izini yitirmeden üstüne hörlemiş. Elini kolunu bağlamıştır. Ahisi, ümerası sabah namazını camide kılan ya da oğlunun sesine uyanıp gelen kentlinin tümü, gözlerini dikmiş beklemekteyken olmazlanmayı yedirmemişti kendine. Yüz yüzden utanır kavlince, Kara Hafız, oyununu çok iyi oynamıştı doğrusu.

Kalkıp ellerine sarıldı Hafız. Gözlerinin derinlerinde belli belirsiz bir sevinç yanıp söndü. Latif yüreğini koparıp, caminin mihrabına koymuşcasına doğruldu. Hafif sendeleyerek, gediğinin kapısını açmaya yöneldi.

Topluluk, oğluna ulaşılmaz bir olanak yakalamanın sevincinden sendelediğini sanısında mırıldanıyordu. Mırıltıları, caminin tavanında bulutlaşmadan birbiri ardınca, kapıya yöneldiler.

Gaybi, caminin boşalıvermesinden hafifledi. Fırlayıp, kandilleri söndürdü bir bir. Kara Hafız, eliyle çağrıladı işini bitirince. Seyirtip diz çöktü hocasının önünde.

- Baka Molla, dedi Hafız. Çömlekçi Latif Usta'dan iznin nice bir güç koparıldığını görmektesin. Bizi utandırırsan, iki elimiz yakandadır.

- Sağolun Hocam. Siz buyurduktan öte!..

- Biz bir buyurmamaktayız. Tanrı buyruğudur yetkine olanak sağlamak. Sen de öğrencilerinin yeteneklerini iyi se-

çesin. Ve dahi değeri olmaktaysa, ilerlemesine yardım edesin. Ama, dememiz o değildir. Şimdi oturup. Başmüderris Efendimize yazacağız. Sen de hazırlığını tezce görüp, Sinop'a erişesin. Yazımızı verdiğinde, gerisini efendimiz düzenler. Hadi, rahlemizi getir!..

İkiletmedi Gaybi...

Rahleyi koşturdu. Hocasının dudaklarını kıpırdatarak yazdıklarını izledi gözlerinin tüm gücüyle. Kara Hafız, divitini hokkasına bana bana, yazıyı bitirdikten sonra, rıh kesesine uzandı.

Yazıyı kuruttu. Gözlerini devire devire yazdıklarını gözden geçirdi. Kuşağından kesesini çıkardı. Mührünü, yazının bittiği yere basmadan boyadı. Hohladı. Kağıdın ucunu elinin ayasına yerleştirdikten sonra, mührü bastırdı. Üfledi mürekkebe. Kuruduğuna güven duyduktan sonra, parşömeni kendi ucundan doladı. Rahlenin rafından mumu aldı. Silindirin iki ucuna mumla tutturdu. Bir kez de onun üstüne bastı mührünü. Kağıdı uzatırken;

- Oraya varanda, Başmüderris İrfan Hoca Efendimizi arayacaksın. Bulanda, selam ve saygılarımızı iletirsin. Sancağımızda medrese olmadığından, buraya gelmekliğimiz buyrulmuştur, dersin. Bilmektelerdir Hoca Efendimiz. Ama, anımsatmanın yararı vardır. Zaten ondan gerisini biz yazımızda bildirdik. Görelim seni Molla... Yüzümüzü ak, yüreğimizi pak edesin. Bizden yapılabilecek buncadır. Gayrisi, yardım tanrıdan, çaba senden!..

Mektubu aldı Gaybi!.. Koynuna koydu üç kez öptükten sonra. Eğildi hocasının elini kaptı;

- Bir türlü söylememekteydik hocam, dedi. Ama gölgenizde bunca yetiştikten sonra medreseyi, kurardık. Ne var

ki, babamızın bize gereksinimi vardır. Çömlekçilik zor zenaattır efendim. Çamuru biçimlendirmek güç ister. Bu yüzden, yardım etmemizi umardı. Karındaşlarımız daha küçüktür. Sesimizin çıkmayışı bundan. Ama siz, elimizden tutuverdiniz. Babamızdan öte, size olan borcumuzdan ötürü, yüzünüzü akça çıkarmaya uğraşacağız.

- Senden beklediğimiz bu Molla, dedi Kara Hafız, elini öptürürken. Dileriz, medresede de böylesine bir bellek açlığı ve dahi açıklığıyla bilgini ilerletirsin.

- İlerletmek görevimiz efendim, dedi genç Molla adayı. Hem de borcumuz.

Hocasının mektubu koynunda, çarşı içinde açılan sokakta ilerledi. Kendini yeğnelmiş, ağır bir yükten kurtulmuşcasına kıvançlı buldu. Babasının üzüncünü paylaşmaya zorladı beynini. Başaramadı. Ay gibi gülümsediğini yarı yolda sezinleyince, çarşıyı üstten dolandı. Kendirciler çarşısında, halat bükenlerin kirman döndürmeleriyle oyalandı bir süre. Zorladı. Suratını asmak amacıyla uğraştı. Başaramayacağını anlayınca, yarı ekşi bir suratla, babasının çömlekçi gediğine yöneldi.

Latif Usta, bir ayağıyla merdanenin tekerini çevirirken, koyu koyu dalmıştı. Küçük aynada, durmaksızın fincan döküyordu. Alabildiğine incelttiği çamur, parmaklarının arasında döndükçe, biçimden biçime geçiyor, gözeneklerinden, çapaklarından arındıkça, ıslak ıslak gülümsüyordu. Sağ elinin iki parmağını sürekli ıslatarak, dönen çamurun dilediğince dökülmesine vermişti kendini. Ama, başının içinde alışılmadık düşüncelerin dönendiği hemen belli olmaktaydı. Çamur inceliyor. Fincan büyüklüğüne ulaştığı zaman bi-le işlemeyi sürdüren ustanın ellerinde pul pul dö-

külmeye başlıyordu. Yeni bir topak, yeniden biçimlenirken, kırılıyor, öfkeyle bir başkasına saldırıyordu Latif Usta.

Babasının dalgın sakarlığını bir süre gözledi Gaybi... Yeni bir parçanın pullanması sonucu dayanamadı;

- Baba, dedi irkilen adamın dönüp bakmasına komadan, istemiyorsan, gitmem.

- Yüreğim çatallandı oğlum. Yüreğim olmazlanırken, aklım gerektiğine karar verdi. Gerçekten önünde büyük bir olanak açılmakta. Bakarsın Kara Hafız hocanın dediği doğrulanmış. Medreseye girdikten öte, müderris ya da kadı olmuşsun. Çömlekçi sülalesi için bulunmaz bir kapı bu. Bilim ya da şer kapısı olsun, düşünülmedik, düşünülmeyecek bir şey. Ahi yoldaşlarımızdan birinin yanında, el zenaatçısı olmak yazgımızdır bilirdik. Sen kapını kendin açtın. Ama, gideceksin. Deniz aşırı, yol aşırı gideceksin. Ve dahi özleyeceğiz. Korkacağız. Açsın, açıksın diye düşleyeceğiz. Olmadığını, olmayacağını bile bile, üzünce banacağız. Bandık bile... Onuncu topaktır, fincan dökememekteyim. Bir başkası görse, ustalığımdan kuşkulanır. Oysa, yüreğimin atışını, parmağımın kıpırdanışına uyduramamaktayım.

- Gördüm baba!.. Bildiğimden, istemezdim ilkten. Orda, topluluğun ortasında sen olurlanınca, gereği budur dedim. Hocam mektubu yazdı. Varıp tezden ulaşmamı da buyurdu. Anama demeden, sana geldim. Gerekliysem, istemiyorsan, gitmem.

- Bu yeter oğlum. Bunu demen yeter. Böyle bir kapı açılanda geçmemek avanaklık. Bunca güzel sesin olduğunu bilmemekteydim. Sabahın derin uykusundan sıçradım. İlkin inanamadım. Sonra bildik çıkmanın sevinciyle coştum. Şimdi de, çamur beni alteylemekte. İnsanın bunca kolay

sevinçten üzünce, üzünçten coşkuya geçebileceğini bilmezdim. Madem bir kez kapını kendini açtın, yolunda yürüyeceksin. Bakma, baba yüreği istemezlenir. Dizimin dibinde, Çin çömleğiyle yarışacak işler döken bir oğul yetiştirmekten yoksun kalacağım belki. Ama, bilinmez, her bir yana bilgi saçacak bir bilgeye atalık ederiz bakarsın. Yeter ki, çalışılsın.

- Çalışmamdan kuşkun olmasın baba. Sen üzüleceksen, ya da burda kalmamdan hoşnut olacaksan, hiçbir bilgiye değişilmez.

- Çömlekçi kolay yetişir oğul. Çamura belli yumuşaklığı kazandırıp, merdaneyi belli hızda çevirdin mi, gerisi parmak hüneri. Ama, gerçek bir bilge yetiştireni de, yetiştirdiğini de gönendirir. Bu yüzden, kalma derim sana. Var hazırlığını gör. Ben de az sonra varıp Sinop'a kervan var mı bakayım. Yoksa Samsun yolundan gemiyle gidersin. Araştırayım iyice. Bir tanıdık bulursam, içim rahat olur.

- Madem buyurmaktasın, dedi Gaybi. Bana yürümek düşer.

Döndü. Çarşıdan geçti. Caminin önünden kendi sokaklarına saptı. Kapının ipini çekti. Dil tırkazdan koptu. Kapı açıldı. Tatlı bir çan sesi, bahçedeki ağaçlarda, çiçeklerde yankılandı. Avlunun kayrak taşlarında tıpırtısız ilerledi Anasının çırpınışlarıyla irkildi. Durakladı. Dönmek geçti içinden. Dönerse, az önce ulaştığı karardan da dönme korkusuyla tuttu kendini. Gözleri doldu birden. Babasının yanına giderken bir türlü beceremediği üzünç buruşması, yüzünden yüreğine sıvaştı. Zorladı kendini. Gözlerinin donukluğunu kırpışan kirpiklerinin basıncında eritti. Yutkundu. Sümkürmemek için derin derin soluklandı. Yeterince güçlendiğine güven duyunca, yürüdü iç kapıya. Açtı. Çarıklarını çıkardı.

Dalaklarının tıpırtısızlığıyla girişi geçti. Anası sırtı dönük ağlamakta, Kara Hafız'ın karısı annacına oturmuş, başını sallamaktaydı.

Ağır ağır sokuldu. Birden ürpererek irkildi kadın. Oğlunu görünce, çırpınmayı unuttu. Seyirtip boynuna sarıldı. Hıçkırıklarının arasında kesik kesik;

- Sevinmek mi gerek, yerinmek mi bilememekteyim Gaybim, dedi.

- Medreseye gidecekmişsin. Suhte, Danişmend, bilge olacakmışsın. Bir ana için cennet şimdiden hazır. Kendimi düşünsem, uçmam gerek. Sevincimden bir yerlere sığmamam gerek. Ama çocuğum dalımdan koparılırcasına elimden alınmış gibi!..

- Alındığı yok ana, dedi sevecenlikle.

- Giden gelmemekte mi? Bizim mahalleden, belki de sancaktan ilk olduğumuzdan, böyle kaygılanmaktasın. Ne var ki, madem yazgımız bilimden yana götürmekte bizi, ardına düşmekliğimiz zorunlu. Sonra üzüncünü ödemeye gücümüz yetmez. İyisi mi, gidip bakalım. Baktık olacak yürürüz. Olmadığında, bizi beklemekte... Merdanemiz hazır. Şimdiden üzülmenin anlamı n'ola?

- Bunları ben de demekteyim, dedi Hafız'ın karısı. Demekteyim ya, dediğime pek kendimde inanmamaktayım. Analıktan mıdır nedir? Benim başıma gelse neylerdim diye düşünmekten, doğrusunu bir türlü söz haline getirip, ağzımdan çıkaramamaktayım.

- Hocamız bir iyice sınavdan geçirmemiş olsa, böyle bir onuru bağışlarlar mı?

- Gitmen gerektiğini bilmekteyim oğlum. Bilgisizlik değil. Gücenme. Üşenmenden, üşendirilmenden korkarım.

Şimdiye hizmetini görmek bana mutluluk vermekteydi. Bundan öte ne olacağını bilmemekteyim.

- Medreselerde bilgi ardından seyirten bunca ana kuzusu ne olmaktaysa bizim de olacağımız o ana. Boşuna tasalanıp, yorma kendini. Ne üşeneceğimiz vardır hizmetten yana, ne de bizi üşendirmeye bekleyenler. Hocamızın eğittiğine yaraşır olabilsek, sevabımız günahımızdan fazla olur. Sizinki de...

- Madem böylesine kesindir yazgı, oyalanmayalım, dedi kadın. Doğruldu. Yatak yorgan istersin, hazırda var. Hemen dürer, denklerim. Azbiraz yiyecek, içeceğin olmalı.

- Yiyecek içeceğimiz en iyisinden verilmekteymiş orda. Medrese imareti, Sultan Alaeddin'in vakfı ana!.. Tut ki, verilen de azbiraz sultanidir ...

- Sultan Alaeddin, başkentten, Sinop'u görebilmekte mi ki imaretin verdiğini bilsin yavrum? Dedi saf saf.

Güldü Gaybi... Anasının sırtını sığazladı. Kendisi de daha fazlasını bilmemenin sıkıntısıyla, ayak değiştirdi.

Öğrendiğim, her bir şey vakfiyeye yazılırmış. Yazılanda, görmese de, denetlemesi kolay olur. Bakalım, vardığımızda biz de öğreniriz. Ancak hocam yolluk dışında bişey gerekmemekte buyurdu. Kilim yorgan iyi elbette... Onlar gerekli. Yiyecek, akıp kokmasın!...

- Akmaz, kokmazından yaparım tasalanma. Yolculuk ne zaman bilmekte misin?

- Babam varıp öğrenirim, dedi. Akşama belli olur.

- Biz hazır duralım da, ansızdan bir noksanlık olmasın.

Çırpınmasını, dövünmesini üzüncünü unutuverdi. Yol kaygısı, oğul kaygısını bastırdı birden. Evin içinde ordan oraya, kilerden aş damına seyirterek, hazırlığa durdu.

***

Tekne limana girdikten sonra demir attı. Karadeniz'in çalkantısı çoktan duruvermişti. Ama, sallantının alışkanlığı, kıpırtısızlıkta bile sürmekteydi. Gaybi çıkınını koluna takıp, hurcunu koltuğunun altına sıkıştırarak, ip mervene yanaştı. Kıyıdan bağıra çağıra birbiriyle yarışarak sandallar, teknenin yanına yanaştıkça, yolcular yüklerini uzatıyorlardı. Yükünün az olmasından yararlanarak, hemen ilk sandala atladı. Sandalın yalpasından ürktü. Çömelip tutundu. Sonra başta bir yere sürükledi kendini. Uzatılan yüklerin yerleştirilmesine yardım etti. Rum kayıkçı, yeterince ayrıldı. Küreklere oturdu. Ötekiler doldurmaya uğraşırken, durgun, dingin, mavi bir ışıltıyla menevişlenen suda kaydılar.

Kıyının ak badanalı, al kiremitli, bakımlı evleri ağaçların yeşil dallarıyla göğe karıştı gözlerinde. Sandal baştan edince çarığını çıkarmak gereği duymadan kıyıya atladı Gaybi. Kuşağından çıkardığı meteliği sandalcıya uzattı. Kayıkçı başını sallayarak, parayı aldı. Orda, ince çakılların üstünde duraklayarak, yolcuların boşalmasını bekledi. Bildik adımlarla kente yönelenlerin ardına düştü. Kıyının saksılı pencereli, ağaçlı bahçeli evlerini geride bıraktıklarında, kalenin ve kale içindeki tek minareli, kurşun tavanlı Alaeddin camiinin ışıltısıya karşılaştılar. Herşey Kara Hafız'ın anlattığı gibiydi. Sanki belleğinde çizilmiş bir resmi renklendiriyorcasına yön tuttu ...

Evlerin bahçe duvarlarından sokağa uzanan meyve ağaçları... Dallarında, erikler, kirazlar, kayısılar, değişik renkleriyle bir koca gülümseme... Denizden esen yelde salınan yapraklarsa, hoşgeldine davranan eller gibi coşturdu Gay-

bi'yi. Adımlarını sıklaştırdı. Yürüdükçe, sokak aralarından seçtiği kale ve cami büyüdü. Kara Hafız'ın anlattığına göre, medrese caminin yanındaydı.

Şimdiye değin yanılmayan tanımın izinde, ilerledi. Sokağın ucunda, açık demir kapısıyla, kaleye yöneldi. Kalın kesme taşların ak sırıtması, kunt demir kapının koyu karanlığıyla çelişiyor... Kalenin girişi açılmış bir ağızın, gırtlak oyuğu gibi ürkütüyordu. Kale erleri, kapının üstündeki bedende gidip geliyorlar. Sanki aykırı gireni daha uzaktan yakalayacaklarmış gibi bir etkiyle her adımda biraz daha büyüyorlardı. Erlerin gölgesi üstüne düştüğünde, kale kıyısına vardı. Sorusuz adımladı sayvanı. Bakımlı, taş döşeli sokakların temizliğiyle durakladı. İki yanında, cumbalı, saray örneği konaklar dizeleniyordu.

Sokak, upuzun bir alana, alan bitiminde camiye açılıyordu. Kimseye danışmadan gideceği yeri bulmanın kıvancıyla adımlarını sıklaştırdı. Cami alanına geldiğinde, elini gömleğinin içine sokarak hocasının yazısını yokladı. Yerinde duruyordu.

Çıkardı. Eline aldı. Caminin hemen yanında, sakatlı, oymalı, eyvanı tahta işlemeli bir başka büyük kapı vardı. Doğru oraya yöneldi. Kapının donuk kapalılığından ürktü. kanattaki kuzuluğun aralık olduğunu görünce ürküntüsü geçti. Biraz daha araladı kuzuluğu. Atlayıp içeri geçti.

İki yanda çiçek evlekleriyle bezenmiş, mermer döşeli ince yolda yürüdü serin serin. Bakındı. Gün, avlunun ortasında, çiçeklerin üstünde açarcasına aydınlık ve renkliydi. Sıcaklığını ensesinde duydu. Sokağa göre serin avlunun rahatlığında nefeslendi. Bakındı yöresine. Suskunun yalnızlığı, adımlarında ağırlaştı. Avlunun dört bir yanında uzayıp

giden eyvanların ardından hücreleri gözetlemek istedi. Eyvanın gölgesindeki yapı, karanlıkla kesilmişçesine gözlerden gizlenmişti.

Umudunu yitirdi Gaybi. Kale içinde ya da camide bir dolanmayı kurdu. Döneceği sırada eyvanın gölgeliği dalgalandı. Bir kıpırtı sezinleyerek durakladı. Ayaklarında nalınlarla, bir delikanlı çıktı aydınlığa. Bir süre gözlerini kırpıştırdı. Sonra, Gaybi'yi gördü. Alışkanlıkla süzdü bir süre. Başını salladı. Kocaman kulakları birer yelpaze gibi yellendirdi gölgeliği. Birkaç adım ilerledi. Parmaklarıyla kıstırdığı nalınlar, taş döşemede, çarık benzeri sessizdi. Yanına geldi Gaybi'nin.

- Birine mi baktın?

- Başmüderris İrfan Hoca Efendimizi aramaktayım.

- Hocamız şu anda okumaktadırlar. Azbiraz eğlenirsen, haberleriz. Kabul buyururlar.

- Olur, eğlenirim. Siz burda mı kalmaktasınız?

- Öyle!..

- Sinop'lu musunuz?

- Yok. Sinop'lu evinde kalır. Korganlıyım. Pek uzak değil mi?

- Yakın bile sayılır. Çok daha uzaklardan gelenimiz vardır. Ama Samsun'lu uzak saysa da, onları bilende, komşu belleriz kendimizi.

- Samsun'lu olduğumu hemen bildin? Dedi şaşkın şakın.

- Bu gün bir tek o yandan gemi vardı. Ben de gemiyle gidip geldiğimden, çıkarması güç değil, Vezir köprü üstünden kervanla gelseydin, öğleye burda olurdun. Demek ki, gemiyle geldin?

- İlkin kervan baktı babam. Ancak haftaya varmış. O zaman, Samsun'a yollandım.

- İyi etmişsin. Haftaya geç olurdu. Şimdi gelmekle, hoca efendimizin gözüne girersin.

- Yetişemiyeceğim diye öyle korkuyordum ki! Yetiştimse, rahatladım.

- Yetiştin. Daha dersler başlamadı. O yüzden hocamız, kendi kendine okumaktadır. De hele, Samsun'un içinden misin?

- Yok!.. Ladik'ten olurum.

- Kimlerden?

- Çömlekçioğulları derler. Çömlekoğulları, derler!

- Ben Korgan'ın, Kalınçorak'ındanım. Bize de Sunguroğlu derler. Babam tımarlıdır. Seninki ahi mi?

- Çömlekçi ahisi!..

- Ününü öğrendik. Adın ne?

- Gaybi!..

- Benimki Davut!.. İldaş sayılırız. Dilersen gel, bizim hücrede bekle.

- Sağol, burda da beklesem olur.

- Uzun sürer. İkindiden önce odasından çıkmaz. Orda, açıkta beklemek gereksiz. Niceyse namazı birlikte kılarız. Önce ya da sonra eteğini öpersin.

- Önce olsa iyi! Doğru buraya geldim. Geceye kalanda!

- N'olurmuş? İmarette yer dolu. Bir gecelik açıkta mı koyacağız ildaşımızı.

- Sağol. Bir zararım dokunsun istemem. Kurallar çok sıkıymış. Sonra söz gelmesin.

- Kurallar sıkıdır. Her zaman sıkıdır. Ama gevşetmesini bilmiyorsan.

- Anlamadım!..

- Hele bir yerleş buraya!.. Biraz eski bizim gibi... Her kuralın bir geçidi olduğunu da öğrenirsin bir iyice. Hadi, gel otur da dinlen. Bunca yol gelmişsin. Yükün de var. Yorgan kilim olsa da, yokuş tırmandın. Ben de deminden beri ayakta tutmaktayım seni. Gel bir nefeslen. Soluklanırsın azbiraz. Bakarsın hoca efendimizin iyi günüdür. Sınava çekiverir. Yorgun olursan, yanlış yaparsın. Ezberin iyi mi?

- Hocam iyi olduğunu söyleyip, buraya yolladı. Ama, burda bunca bilgili, bunca görgülü insan var. Başmüderris Efendimiz, büyük bir bilginmiş!.. Bakalım beğenir mi benim ezberimi?

- Azbiraz kıvılcım gördü mü hoca efendimiz, yardım etmeyi sever, kaygılanma. Eh o kıvılcımı görmese, sıbyan okulundaki hocan da deli değil ki, seni buraya yollasın. Atlatırsın sınavı. Ama, yorgunluktan yanlış yaparsan, karışmam. Gel otur biraz.

Kolundan tutup çekiştirdi Gaybi'yi. Birlikte eyvana çıktılar. Döndü hemen. Davut nalınlarını çıkarmıştı. O da çarıklarını söktü göz açıp kapayıncaya.

- Madem izin vermektesin, diye ardı sıra yürüdü kapıya.

Hücre kapısını açtı Davut. Üç duvarında, üç kandil oyuğu, kapının iki yanında, demir parmaklıklı pencereleri, eskimiş hasırı, kubbeli bir odaya girdiler. Enine, boyuna bakındı, Gaybi. Davut'un yorganı, başı pencereye gelecek biçimde uzatılmış duruyordu. Rahlesi başının ucunda. Öteki iki köşe boştu. Kapının ardından kapandığını, içerdeki alacanın biraz daha bulanmasından anladı. Kandil oyuklarında birer yağ kandili vardı. Eski hasırın üstüne bıraktı kol-

tuğunun altındaki yorganla kilimi... Yanıbaşlarına bağdaş kurarak oturdu. Dipte, yüklük gibi tahta kapılı bir yer gözüne çarptı. Odanın derli topluluğunun nedenini ona yordu. Yol boyunca yediklerinden artanı, hücresini kendisiyle paylaşanla birlikte lokmalamak amacıyla, azık çıkınını açtı.

İçindekileri, yazmanın üstüne sıralarken, Davut girdi. Bir sofra açıldığını görünce, çağrısız yürüdü. Tam karşısına bağdaş kurdu. Daha Gaybi elini uzatırken, kocaman lokmalarla, ona katıldı.

- Köy aşına, insanın özlemi kabarıyor. Gördüm mü dayanamamaktayım. Açsındır. Salıverirsen tümünü bitiririm. İyisi mi, yiyeceğini ayır, dedi.

- Aç sayılmam, şöyle bir yapındıralım için çıkardım. Buyur afiyet olsun.

Oysa medresemiz iyi, imaretimiz varlıklıdır. Selçuk Veziri Süleyman Pervane vakfına bağlıyız. İsfendiyaroğlu da, Ali Osman da, dokunmamışlar. O yüzden. Bol yer, iyi yerde yatar, güzel eğitiliriz. Sultan Alaaddin, kiliseyi cami yapınca, Pervane Paşa da, birkaç ekle, papaz hücrelerini medreseye çevirivermiş. Bir de vakıf yazınca Sinop gelirinden, al sana bunca zamanlık eğitim ocağı. Yani demem o ki, bu eyaletlerin en iyi medresesiyle imaretine geldin.

- Ötekileri bilmekte misin?

- Az dolanmadım. Çorum'da, Amasya'da Tokat'ta bulundum. Haşiye-i Tecrid medreselerinin en iyisi burası olduğundan, burda çakıldım kaldım.

- Gezen bilir. Kendinde sınadığına göre, öyle olmalı. Bizim orda Hüsamiye ve Beyazıd'ı Veli medreselerini pek överler de!..

- Ben de överim. Zaten, altmışlık medreseye gidecek öl-

çüde sınav verir, başarı gösterirsem, danişmendliğimi orada geçirmek isterim.

- Yani hemen gidemez misin oraya?

- Öyle yağma var mı? Sıbyan mektebini bitir, sonra varıp danışmendliğe soyun. Akıllı bir yiğit bellemiştim seni. Yanılmakta mıyım?

- Hocam, medreselerin kat kat olduğunu söylememişti... Bir yol başla, gerisi gelir dedi. Ben de yola düştüm. Bilmemekteyim ki!..

- Öğren! Burası yirmilik medrese. İki yıldan artık burdasın, sınav başarılı geçer, kabul edilirsen. Ondan sonra, sıradan, altmışlığa, yolun açılır. Gücün yetmekte, bilgin artmaktaysa, danişmendliğe, dilersen müderrisliğe, kadılığa değin yolu var. Yok, nefesin kesilirse, pek pek naipliğe razı gelip, yerinde otururşun.

- Sen çoktan mı burdasın?

- Çoktan!.. Nerdeyse, otuzluk medreseye kapı açılacak. Amasya'da olsaydı, oraya varırdım. Yazık ki, daha da uzaklara gitmek zorundayım.

- Altmışlık var da, otuzluk yok mu?

- Kırklık var da, otuzluk yok. Ordan geçmek için, ya Engürü'ye varacaksın ya Bursa'ya. Sonra dilersen ordakilerden birinde sürdürürsün. Dilersen, Amasya'da tamamlamak olanağı var.

- Ne düşünmektesin?

- Burdan Engürü daha yakın. Ama Bursa'yı da pek öğmekteler. Bir varıp tanımayı kurarım. Sonra bir süre susup, dışarıyı dinledi.

- Suhteler adbest hazırlığındalar. Dilersen sen de hazırlan. Ben eşyana bakarım. Hocam efendimiz nerdeyse hüc-

relerinden çıkarlar. O zaman katına varıp kendini tanıtır, dileğini bildirirsin. Bakasın hemen sınava çeker. Hazır ol.

Dürümüyle çıkınını olduğu gibi bıraktı Gaybi. Davut'un gösterdiği üzere ayak yoluna gitti. Mermer oyma helaların temizliğine şaştı. Kapıları ardına kadar açık pek çok hela vardı. Oturdu. İşini gördükten sonra, sağ yanındaki kurnayı çevirdi. Su aktığını görünce şaşırdı. Dökme tunçtan işlemeli kurnayı kapattı doğrulurken. Çakşırını bağladı. Dışarda, mermer yalakların üstünde parıltılı boyunlarını uzatmış başka kurnalar vardı. Sıvanıp, çemrendi. Yalaklar da, kunalar da, alabildiğine alçak olduklarından, çömeldi. Abdest aldı. Takunyalarını tıkırdatarak, hücreye döndüğünde Davut'u bekler buldu. Davut, onu görür görmez kıpırdandı.

- İşin bittiyse, varalım Hoca Efendimizin yanına. Nerdeyse ezan okunacak, dedi.

Davrandılar. Eyvanın hasırlarına çıplak ayaklarıyla basa basa, kapıya yöneldiler. Çıkışa varmadan, tümünden temiz, Selçuk oymalı, tahta kapının önünde durdular. Sarı pirinçten, yuvarlak tokmağı kavradı Davut. Kapı ardına değin açıldı. Dışarının loşluğu içeriyi aydınlattı. İrfan Hoca, ak sakallarını sığazlayarak başını kaldırdı.

- Sen misin Davut Molla, gel, dedi.

- Biri sizi görmek diler efendimiz... İzniniz var ise!..

- Al, al!.. Gelsin.

Yol verdi Davut. İrfan Hoca'yla, Gaybi'yi başbaşa bırakarak, geri geri çekildi. Kapı arkalarından kapandığında odanın aydınlığı soldu. İrfan Hoca, yaşlılığından umulmaz bir dinçlikle doğruldu. Gözlerini kırpıştırarak, Gaybi'ye baktı.

- Gel bakalım yiğit. Otur şöyle!

Tez ve küçük adımlarla, elleri göbeğinde yaklaştı Gaybi. Yer boydan boya, halı döşeliydi. Halının geometrik dokuması, duvarlara doğru uzayıp gittikçe odayı büyütüyordu sanki. Rahlesinin önüne varanda, yumuşacık diz çöktü. Ellerini dizlerinin üstüne yerleştirdi. Hoca bakışlarının ışıldağıyla gözlerini süzdü gencin.

- Bize getirdiğin bir şey var mı, dedi elini uzatarak.

Birden anımsadı. Onca elinde tutup, yeniden koynuna koyduğu mektubu çıkardı.

- Kara Hafız Hocam, saygılarını iletmekte efendimiz, dedi. Size bunu gönderdi.

- Kara Hafız, Kara Hafız, diye yoklandı başmüderris. Sonra birden anımsadı.

- Bildik!.. Ladik Taşmektebi'nden gelmektesin öyle mi?

- Buyurduğunuz gibi efendimiz.

Bunca zamandır öğretmen olduğunu bilirdik. Kimseyi yollamadı. Demek ki, sana güveni var. Başını salladı ardından. Mektubu açtı. Arada bir gözünün biriyle Gaybi'ye bakarak okudu. Sonra dürümünü bozmadan rahlenin üstüne bıraktı. Düşündüğümüz gibi. Güvenmekte!.. Sonra hiç sesini çıkarmadan doğruldu. Doğrulduğunda ortaya çıktı yaşlılığı. Beli bükülmüş, gövdesi hafif eğrilmişti. Sakalları beline dek bir pamuk çavlanı gibi sarkıyordu. Kendisiyle birlikte Gaybi'nin de sıçrayıp kalkmasını süzdü. İkindiyi birlikte kılalım, diyerek kapıya yöneldi.

Gaybi, önce ardında kaldı. Kapıya ulaştıklarında sezinletmeden yandan dolanıp açtı. Hocasının izine basarak eyvana ulaştı. Basamaktaki nalınlardan ikisini ayağına geçirdi. Davut, eyvan direğinin yanında onları gözlüyordu. Birlikte kapıya yöneldiklerini görünce, hücresinin kapısını tırkazla-

dı. Arkaları sıra camiye yöneldi.

Onlar, caminin kapısından girerlerken, ezan okunmaya başladı. Hoca, doğru varıp minberin önüne oturunca, suhteler de ardındaki safta sepelendiler. Sırtı onlara dönük diz çöken yaşlı adamın kamburuna takıldı ilkin Gaybi. Sonra bakışları yanda doyulmaz bir güzellikle balkıyan minbere saplandı.

Tek tek nakışlarında dolandı gözleri. Gördüklerine inanmadı. Minber yekpareliğinde oynaşa oynaşa tırmanıyor caminin tavanına. Korkulukları, tutamaklar ak mermerin süt gülüşüyle ağıp gidiyordu. Öylesine ki, bittiği yerde göğe yol açılmaktaydı sanki. Bakışları nakışların, oymaların üstünde gezindikçe, kendini bakımlı bir bahçenin kokulu serinliğinde duydu. Birbirinin altında üç kat eslemi rûmiler, dal kırmalar, zülfü nigarlar, nilüfer- i çin'ler, gül ve nesrin nakışları, capcanlı kişinin gözlerine yürümekte. Mermere bu biçimi veren ustayı düşündü. Babasını çömlek üstünde binbir emekle işlediği nice bir nakış varsa, burda mermer üstünde birbirine dolanmış görmekten, burnunun direği sızladı. Kendi yaptıklarına gitti aklı. Uğraşıları mermerin üstündeki nakışlarda canlandı. Renklendi, açıldı, koktu. Burnundan beynine ağan gül ve nesrin kokuları gözlerine buğu oldu.

Çevreyle ilişkisi kesildi. Samsun'a çömlekçi gediğinin hamur çukuruna gitti çıplak ayaklarıyla. Topaklar, merdanelerin üstünde kıvrıldı, büküldü... Çanak oldu, göveç oldu, kavanoz, vazo oldu... Her birinin üstüne renk renk çiçekler döşendi. Fırınlandı. Renkleri ayrışınca, babası gözlerine baktı. "Usta bir çömlekçi olacaksın Gaybi," dedi. "Kendiliğinden renk tutmada çömleklerin".

Çevresindeki düzensiz kıpırtıyla toparlandı. Dikildi ayağa. Sünnete başladılar. Okuduklarını aklıyla izleyemedi uzun süre. Bir alışkanlık olarak belleğinden dudaklarına aktı dualar. Kıpırtılarıyla, sürdürüp götürdü yakarmaları dili. İkinci rekatın ortasında toparladı kendini. Gözü yeniden kaydı minberin nakışına. Tek tek incelemek isteğiyle tutuştu. Kendini tuttuğunda, yeniden ayetlerin izdüşümüne kavuştu.

Sünneti bitirdiler. Ardından, İrfan Hoca'nın kalın, gür ama yaşlı ve çatlak sesinin öncülüğünde, farzı da kıldılar. Tesbih duası sona erdikten sonra, tesbihiyle Davut'un omuzuna dokundu İrfan Hoca.

Davut bunu bekliyormuşcasına, başını eğdi. Tiz ama, yumuşak bir sesle Yasin okumaya başladı. Gaybi, sınava çekileceğinin bilinciyle ürperdi. İlkin, Davut'un ardı sıra, sonra onunla birlikte dudaklarını sımsıkı yumarak, ayetleri dizelemeye başladı. Davut Sadaka çekip sustuğunda, tesbih omuzunda şakırdadı belli belirsiz. Hemen bıraktığı yerden başladı, önce yavaş yavaş tırmandı. Sesi bir anda caminin içini doldurdu. Mestlerinin üstüne yemeni giymeye hazırlanan topluluk, sezinlemeden oldukları yerde durakladı. Sonra ağır ağır dizlerinin üstüne çökerek, dinlemeye koyuldular.

İrfan Hoca, başını yıkmış, gözlerini hafif kapatarak, Gaybi'yi izliyordu. Sayfadan sayfaya geçerken, belirsiz iniş çıkışlarla makam değiştirdi. Her makam değiştirişinde kaşlarını kaldırıp, gözlerini biraz açtı. Sonra yeniden eski haline döndü. Gaybi, çevresinde olanlardan iyice soyutlanmıştı. Kendi sesinin sevecen ılımında birleşen insanlardan habersiz, dizelerin ardına düşmüştü. İnip çıkıyor, her iniş çıkışta,

değişik bir makamın oynaşmasına dalıyordu.

Yasin'i bitirinceye kıpırdanmadı Hoca. Sadakayı çekip, yeni bir sureye başlamaya hazırlandığını görünce, eliyle omzunu tuttu. Hemen bitiriş duasını etti Gaybi. Hoca Fatiha'yı okuyup, ellerini yüzüne sürdükten sonra;

- Hücrede yer var mı, diye sordu Davut'a.

- Vardır efendimiz.

- Yoldaşını götür, biz de işlemlerini tamamlayalım. Geçerken ilet de, mütevelli naibi Rüstem Efendi, hücremize kadar zahmet buyursunlar.

- Başüstüne efendimiz. Hemen iletirim, diye uyaklandı Davut.

Omzundan dürtmesine komadı Gaybi. Fırlayıp kalktı. Kalkarken, eğildi, İrfan Hoca'nın eteğini öptü.

***

Sabah namazını mescit olarak da kullanılan büyük dersanede kıldılar. Namaz biter bitmez;

- Gidelim de, mütevelli naibinden, kitaplarını alalım, dedi Davut.

Birlikte avluyu geçtiler. Karşı köşede, aş ocağıyla yemekhanenin yanında yanındaki geniş hücreye yöneldiler. Küçük tahta oymalı, kristal camlı pencereden içeri baktı Davut. Bir şey göremeyince, elini gözüne siper etti.

- Rüstem Efendi burda olmasa gerek. Hiçbir kıpırtı yok. Gel bir de kitaplığa bakalım, diyerek çekiştirdi Gaybi'yi.

Kuzuluktan çıktılar. İmaretin kitaplığı dışta bir küçük binaydı. Türkmen çadırı biçiminde yapılmış, her bir yanı ışığa göre pencerelerle çevrilmişti. Kapısından girdiklerin-

den, ilerdeki kavuklu adama yöneldi Davut. Gaybi de peşinden gitti.

- Hoca Efendimiz, izinle konuşmuş olmalılar, dedi hafif eğilerek. Evet Ladik'ten Çömlekçioğlu Gaybi sen misin? Diye tek tek konuştu yaşlı adam.

- Benim efendimiz.

- Kaydını yaptık. İrfan Hoca, sesinizi, makamınızı pek beğenmişler. Yetiştirilmeniz gereğine inanmaktalar. Umarız isteğini boşa çıkarmazsınız. Davut Molla, iyi öğrencilerimizdendir. Size kuralları belletir. Buyurun. Biz de kitaplarınızı hazırlamış idik. Yıpratmadan, kullanılırsa, imaretimize zarar verilmemiş olur. Bugünden başlayarak tayına yazıldınız. Hücre değiştirmek düşünülürse, bize bildirmeniz gerek.

- Hücremden hoşnudum efendimiz. Sakıncası varsa, buyruğunuza hazırım. Yoksa, yerim iyi.

- Sakıncası yok. Davut Molla, şimdilik yalnız idi, yoldaşlık edersiniz.

- Sağolun.

- Sen de azbiraz alışmasına destek olursun ha Davut Molla, dedi gülümseyerek.

- Hiç yabancılık çekmedi efendim, diye yanıtladı Rüstem Efendi'yi Davut. Pek bir istekli görünür. Buyurduğunuz gibi sesi de makamı da coşturucu.

- Başmüderrisimiz hemen kaydını istediklerine göre, kefili kendileri olmakta. Çalışkan suhteye sevgimiz sonsuzdur.

İşlemeli bir Türkmen torbasına yerleştirilmiş kitapları uzattı. Torbanın çılbırını omzundan geçirdi Gaybi. Bir an önce içindekileri görmek tutkusuyla hücreye yöneldi. Bu

kez ardı sıra gelen Davut'tu.

Hücreye girdiler. Kitapları çıkardı. Davut yanı başına bağdaş kurarak, her birini açıklamaya durdu;

- Bu Mutavvel... Belagat için okunur. Şekkaki'nin Bilimlerin Anahtarı yapıtından, İbn-i Hacib'in, Anahtarın Özeti diye hazırladığı kitabın açıklamasıdır. Bu Kelam için Nottan Soyutlama... Nasuriddin Tusi'nin, İnancın Soyutlaması'nın açıklamasıdır.

- Seyid Şerif Cürcani diye bildiğimiz olacak bu bilgin değil mi? Diye sordu adını Ali bin Muhammed-i Cürcani, diye heceleyerek Gaybi.

- Evet onundur. Okumuşluğun var mı?

- Kara Hafız hocam sık sık sözünü ederdi.

- Eh, okursun bundan öte. İrfan Hoca Efendimizin dersidir. Bir iyice ezberlemeden otuzluk medreseye geçer olurunu vermez. Biraz daha kalın olan üçüncüsünü aldı. Bu da Fıkıh dersinin kitabı... Cürcani bilgenin hem dinin koşullarını hem de mirasın niteliklerini açıklayan yapıt.

- Hepsini de İrfan Hoca Efendimiz mi okutmakta?

- Dilemekteyse. Daha başka hocalarımız da var. Sahi, seni öteki dersanelere götürmedim. Öğleye çıkarken, gezeriz. Şimdi sen şöyle bir göz gezdir kitaplarına. İrfan Hoca'nın neyi ne zaman soracağı belli olmaz. Bakarsın, ilkin anlatır, sonra soruya geçer. Bakarsın, kendin çalışmış olman gerek diye, olmadık bir şey soruverir.

- Soruverirse, ben bilisiz bilisiz bakmaktan öte yanıt vermem ki...

- Hemen korkma canım. Sorar dedikse, öğretmeden sormaz. Azbiraz dikkat eder, azbiraz da çalışırsan, göreceksin, İrfan Hoca usta bir eğitimcidir. Her bir dersini, şerbet

içer gibi dinletir. Boş bulunmayacaksın ama. Her an kendini denetleyeceksin. Yoksa, şerbetin suyunu içer, tadını dışarda bırakırsın. Neden dersen, anlatımı ince, bilgisi pek derindir de ondan. Konusu da soyutlamaysa, büsbütün dingin duracaksın. Gevşedin mi ipin ucunu kaçırır, şallak mallak ortada kalırsın. Kaldığını da hemen anlar ha. Gözleri kapalıdır diye savsadın mı yandın. Gözleri kapalıyken kimin dinleyip kimin avara durduğunu daha bir iyi görür...

- Verdiğin öğütten ötürü sağol. Karındaşım olsa bu iyiliği etmez. Hocanın azarı altına yattığımda benimle eğlenirdi...

- Haklısın. Bundan ötesine kesmek gerek. Suhteliğin adına leke sürmekteyiz. Yalnızlığın bunalımında, bir ildaşa rastlayınca, çözülüverdik. Oysa, hiçbir şey demeden salmalıydık seni hocanın annacına. Sonra da bir güzel eğlenmeliydik.

- İyiliği bilmektesin anladığımca. Bakarsın ben de iyiliğine yaraşır çıkarım.

- Çıkmazsan, şamarı ilkin benden yiyeceğini bilesin. Bunca öncülük ettik Sesinin güzelliğine, makamının sağlamlığına saygı gösterdik. Sen kendine saygı göstermemekte diretirsen, bir sipahi köteği çekeriz ki, gören de beğene!..

- Hiç öyle birine benzememektesin!..

- Bunca medreseyi, kendi gönlümüzle mi değiştirdik biz? Babamız okuyacaksın diye tutturmasa, çoktan bir gönüllü bölüğünün içinde, ya baş verip ün almaştık Ya baş alıp tımar. Ama, diretmekte bizim ihtiyar. Dedesi akıncıymış. Babası tımarlı. Yerleşip, bilgiye sıvanmalıymış bundan ötesi... Medrese hücresinde şaklabanlık bize düştü anlayacağın. Yirmiliği bitirmek üzereyiz. Ötesinde ne gelir başımı-

za, gayrı ötesi gösterir. Yürür ve dahi görürüz biz de...

- Naipte bile böylesine saygı uyandırdığına göre, beni ürkütmek istemektesin.

- Bak nasıl üstümüze üstümüze gelmekte. Bilgin adayı, kendi içinden tutuşmalı Mollam. Bizimki gibi değirmene değnekle su taşındı mı, buğdayı öğünmez. Ama dinletememekten, sürdürüp gitmekteyiz. Azbiraz üstümüze gelindi mi delilenip, hörlemekteyiz ki, akşamına varmadan tayından silinip hücreden atılmamız bir ola.

- Dünden beri bana ettiğin iyilikleri düşündükçe, ne desen sindirememekteyim. İyisi mi, sen iyiliğini sürdür. İlkin hangisinden okumaya başlamalıyım?

- Tümünden birer ikişer sayfa oku. Boş kaldıkça oku... Neden dersen bu kitaplarla kalmaz İrfan Hoca!.. Daha başkalarını da verecek. Hele biraz piş. Dediğini anlar duruma gel, göreceksin. Hiçbir yirmilik medresede, bizim burda okuduklarımız ölçüsünde kitap okunmamakta. O yüzden, tez zamanda, otuzluk, kırklık medreselerdeki bilgiye sıvanmaktayız.

Sonunun kolay olmasını istemekteysen, okumaya alıştır kendini.

- Şimdi anlamaktayım Kara Hafız hocam, yanıbaşımızda onca medresesiyle Amasya salınıp durmaktayken, bunca yola niye saldı!..

- O da çalışkan bir molla olmalı. Kendine uygununu bulunca, efendimizin eteğine çökertiverdi, desene!..

- Çok bir çalışkandı. Sıbyan okulunda, tekdüze okumak yetmekteyken, bize hem ezberletti hem de yazmayı öğretti. Zaman buldukça pek çok bilgiyi de aktarmaya uğraşırdı.

- Hocanın zamandan artık nesi var?

- Bizimki kendi işinde çalışırdı. Gediğinden artan zamanı bize verirdi. Mahalleli, onca bedel ödemek istedi. Kabullenmedi. Bildiğimce veririm, bilgimin sadakasıdır, derdi. O yüzden, fazla zamanı olmamakta.

- Nice bir molla imiş bu? Hem de bedel ödemekliğe ayağına varmaktalar istemezlenmekte. Doğrusu şaşırdım.

- Şaşırma!.. Siz burda ilerledikçe, benim gedikte işim artmakta der her zaman. Kim bilir, bilime destek oldukça, Tanrı da onu kayırmaktadır.

- Ahi mi o da?

- Ahidir evet. Gizine ulaşılmaz halı ustasıdır ki, dokuduğunu kapışmak için paşalar sırada beklerler.

- Bekletir böylesi kişi. Onca iş arasında öğrenci yetiştirecek zaman bulduğuna bakılırsa, dokuduğu halı bitmek bilmemektedir.

- Üstelik, imamlık da etmekte. Halıyı ne zaman dokur, bilmemekteyiz der her zaman büyüklerimiz. Ama, hiçbir zaman da işini aksattığını gören olmamıştır.

- Tezgahı kendiliğinden çalışmakta olmasın?

- Kimbilir. Bakarsın ermişlerdendir. Örnek olmaya gelmiştir kentimize.

- Sizin orda tekke çok mu?

- Çok! Ama, Hafız hocamı birine girerken görenimiz de yok. O camiden bir de bizim okuldan çıkmamakta!..

- Tekkeli, bizim olduğumuz yere pek uğramaz zaten. Benimki de soruydu!..

- Yok. Ladik'te herkes bu işin ardındadır. Kimse de gizini çözememekte. Kara Hafız denildi mi, o başkadır diye kesilmekte söz.

- Hoca efendimiz de, bildiğine göre, altında bir iş var.

Bir gün öğrenirsen, bana da anlatırsın olmaz mı?

- Elbette. Burda benim senden başka kimim var?

- Sılanı unutturamam Gaybi Molla!.. Özlemini azaltabilmekteysem, mutlanırım. Neden dersen bilmekteyim ayrılığı. Hele ilk ayrılığı. Düşündükçe şimdi bile yüreğim sızlamakta. On beş yaşına basmadan ana ocağından kopup dağılmanın acısı kolay katlanılmaz. Ama zaman içre, yeni alışkanlıklar edinmekte insan. İnanır mısın, şimdi köye vardığımda, ilk günler pek bir coşkunum. Ama, aradan bir hafta geçmeye görürsün, Sinop'un, Amasya'nın havası burnumda tütmeye başlamakta. O yüzden, uzun aralarda bile gitmemenin yolunu aramaktayım. Hele bir zaman geçsin. Alış buranın havasına. Ladik yönündeki kervana esenlikte olduğunu ısmarlamakla yetinmeye durursun.

- Sahi iyi anımsattın. Bildiğin kervancı var mı? Babam kaygı içindedir. Bir haber salıp, geldiğimi, yerleştiğimi bildirsem!..

- Sizin oranın balını pek sevdim. Bildirende, bal yollarlar mı?

- İstersek!..

Öyleyse varalım çarşıya. Varıp araştıralım. O yana giden varsa, name salarız.

***

Davut kandilini söndürmüş, çoktan uyumuştu. Ellerini başının altına koyarak yorganının üstüne uzandı Gaybi. Kitabı, rahlesinin üstünde açık duruyordu. Babasına esenlikle işini çözümlediğini bildirdikten sonra, bastıran yürek sızısını bir türlü durduramamaktaydı. Sanki o name, ara-

larındaki tüm bağı koparıp götürmüştü. Sonsuz bir yalnızlığın içinde buldu kendini. Davut, yemekhanede, camide, az öncesine değin, konuşacak bir şey bulmuş, yalnızlığın karabasanını diliyle aralamıştı. Ama işte o da uyumuştu sonunda. Ve hafif bir nefeslenmeyle hücrenin kimsesizliğine bırakıvermişti onu.

Başını kıpırdatmadan gözleriyle kandil ışığının güçlükle azalttığı karanlığı araştırmaya başladı. Davut'un anlattıkları, bir bir canlandı yüksek kubbede... Selçuklu sultanının camiye çevirdiği kilise... Mermer ustasının olağanüstü işçiliği... Yanıbaşındaki papaz odalarının vezirce medreseye vakfedilmesi. İsfendiyaroğulları... Al-i Osman!.. Yüzeysel bir tarih bilgisi gelip geçti gözlerinden. Burda oturan, okuyan, tapınan papazlara kaydı aklı. Kubbenin ortasına canlanıp çakıldılar... Onlarca, yüzlerce bir araya gelerek dönmeye, zıplamaya başladılar. Davranışlarından burda bulunmasından hoşnut olmadıkları apaçıktı. Kimi kovar gibi, kimi döver gibi deviniyordu. Gözlerinde hınç, yukarıdan aşağıya sarkıyorlar. Birer küçücük dev örneği, gözünden yüreğine ulaşmak isteğiyle birbiri ardına uçuşuyorlardı. Tam gözlerinin içine girecekleri an, göz kapaklarını kapatıverdi. Yeniden sıçrayıp kubbenin koyuluğunda oynaştılar. Kızdılar. Belleğinin derinliklerinde çınlayan öfkeleriyle, saldırılarını yinelediler. Onlar geldikçe, kendini savunacak tek araç olarak göz kapaklarının devinimini buluyordu.

Sonunda Gaybi'yle başa çıkmayacaklarını anladıklarından tümü birden saldırdı. Sımsıkı yumdu göz kapaklarını. Kirpikleri yüzlercesini birden öldürdü. Ama, gözlerini bir türlü açamadığını sezince, ürktü Gaybi. İçinden bildiği duaları sıralamaya başladı. Kendiliğinden açılıverdi gözka-

pakları. Gözlerinin kıyısında dolanan küçücük noktacıklar yitmişlerdi.

Hafif başını çevirdi. Yüreğindeki sızı daha bir artmıştı. Derin derin soluklandı. Babasının son andaki durumuyla karşılaştı. Durmaksızın pullanıyordu çamur. Öfkesiz, sızlanmasız, yeniden uzanıyordu parmakları kil toprağına. Yeniden töperleyip, aynanın üstüne yapıştırıyordu çamuru. Ve kendisini seyreyleyen oğlundan bilisiz, yürümeyen işini sürdürüyordu. Birden anladı babasının içindeki karabasanı Gaybi. Duymadığı bir yakınlıkla irkildi. Bir baba gibi değil, aynı acıyı paylaşan bir dost gibi sarılmak istedi. Başının altındaki kolları acıdı. Yumruklarını sıktı. Parmaklarını avuçlarına geçirdi. Gözlerini kırpıştırdığında, anasının çırpınışlarıyla başbaşa kaldı. Sızı, yüreğinden başına ağdı. Gözlerinde alazlandı. Alazın etkisi göz pınarlarına damlalaştı. Yanaklarının ıslandığını sezmedi. Gözyaşları, kulaklarına damlayınca, irkildi. Başını, başıyla birlikte gövdesini doğrulttu. Kulağının içi ılık ılık gıdıklandı. Kandili üfledi. Karanlığı bir yorgan gibi sırtlayarak kapaklandı. Dişlerini sıktı. Sümüğünü silmek isteğiyle tutuştu. Nefesinin daralmasıyla eli yağlığına uzanmışken vazgeçti. Dişlerinin arasından soluklandı. Giderek açıldı ağzı. Soluğu düzeldi. Burnu açıldı. Sessiz, kıpırtısız, ağlayarak uykuya daldı.

Uzun süre, uyandığının bilincine varamadı. Bedeni sızlıyor, her yanı dayak yemişcesine dökülüyordu. Davut kıpırdanıncaya öyle uzandı. Kıpranır kıpırdanmaz zorladı kendisini. Doğruldu. Gece gündüz yanık duran eyvan kandilinden kendilerininkini yaktı. Hücrenin içi alacalandı. Davut doğrulup oturdu.

- Uyuyamadın mı?

- Uyudum ya, tatsız bir uykuydu.

- Demek ki alışmaya başlıyorsun. Ben de ilk Amasya'ya vardığımda böyle olmuştu. Yeniden Kalınçorak'a dönmemek için dudaklarımı kemirmişim. Kaç kez Korgan yoluna vardım. Hem de her bir şeyimi bırakıp gitme kararıyla... Sonunda, direnmek gerektiğine inanıp, döndüm. Alışmak zor gurbete. Ama, başladığını bitirmeye koşuludur insan. Başkalarını bırak ildaşım. Kendine karşı, yaptığını bitireceksin ki, güvenin artsın. Neyleyelim, köyümüzde, kentimizde medrese yok. Olmayanda, biz de kurulduğu yere gitmeye koşuluyuz. Sıkılma. Herkes senin gibi olmuştur. Ve herkes alışmıştır sonunda. Alışmaktan başka çıkarı olmadığından.

- Dün böyle değildim. Daha önceki gün de!..

- Buranın coşkusundaydın. Bilmediğin bir kent, bilmediğin insanlar. Bilmediğin bir durum. Sürekli sorularla cebelleşiyordun. Varabilecek miyim? Bulabilecek miyim? Girebilecek miyim? Bunların biri bile yeter düşünmemeye. Tümü birden yığılmıştı üstüne. Bir başka şeyi düşünmek mümkün değildi. Ama gördün ki geriyi vardın, buldun ve dahi girdin. Boşalıverdi için. Boşalır boşalmaz da, kendinle doldun. Kişi kendiyle dolanda, düşünmesin olmaz. O zaman da bir sızı saplanır ki yüreğine, bıraktıkları döndürmeye başlar sızıyı burgaç gibi. Eğer yaş olup dökülürse Süleyman Çelebi Efendimizin buyurdukları gibi "Gözü yaşı, bağrı başı" örneği, azbiraz gözlerinden rahatlarsın. Bir de dökülmezse, benimki gibi, döner durursun köy, yolunun ağzında. Günler hattalar boyu debelendim inan. Sonra da, dediğim gibi, gitmemek için bin neden sıralar oldum. Bir bilimin ardına düşersen, senin olacağın da o... Neden dersen, Al-i Osman yurdunda kim anasının dizi dibinde ömür

geçirebilmekte ki?

- Haklısın. Ya suhte olup medreseye kapanacağız, ya sipahi olup çeriye. Ama, bizim sülale geleneğinde, ikisi de olmadığından, ters geliyor olmalı. Neden dersen ahiyiz. Babamız ne işlemekteyse, biz de onu işleriz. Şimdi benim sesim ve dahi ezber yeteneğim dağların ardına atınca, hem istemekteyim bilgimi geliştirmeyi, hem özlemekteyim baba yurdunu.

- Özleyeceksin elbet. Çeri de özler, suhte de!..

Özler ya, kendi başını kurtarmaya koşulduğundan unutmak zorunluğunda kalır. Zorunluk olunca da alışır anlayacağın. Şimdi, iki yıla yaklaşan ayrılık sonunda ben bile zaman zaman aynı sızıyı duymaktayım. Yani anlayacağın gurbet eri olanda özlemden kurtulmak yazılı değil. Sıla burnunda tütüp duracaktır. Buna karşın sen aklını, bilincini, gücünü kullanacaksın. Kullanmadın mı, haftasına varmaz, dönüp gidersin. Giderde çömlekçi merdanesinin başına çöreklenirsin. Ama, bunca eğitimin boşa ulaşır. Yenilirsin daha doğrusu. Kendine yenilirsin. Güreşin en kötüsü de budur, demiş Amasya'nın Pirler tekkesi dervişlerinden Hüsmen Baba!.. Oyuna geldiğine bile bile, yenilmektesindir... Çok da bir doğru söylemiş.

- Dervişliğe de mi soyunmuşluğun var?

- Bir gün böyle burnumun sızladığı bir zamanda, bizim köyün yoluna varmıştım. Ne o yana gidebiliyorum, ne geriye dönebiliyorum. Öyle dikilip kalmışım. Azbiraz da ağlamış olmalıyım. Birden yanımda bitti Hüsmen Baba!.. Oğul, dedi, an bu andır. Kendini sıkı tut. Şimdi yola düşüp, vardın mı köye, sanacaksın ki her bir şey bitti. Sanma... Kişi bu dünyada gurbettedir. Aslına dönünceye!.. Sen üç adımlık

yere geldin diye mi yazıklanmaktasın? İyi düşün! Bir kez gönlüne düşeni uygulamaya durdun mu, aklın hiç işe yaramazlanır. Oysa, iyi kullanılmak için sahiplenir kişi aklına. Sürekli yenilgisi kurmak amacıyla değil... Daha neler dedi anımsamamaktayım. Neden dersen, bunları bile tam anladığımı varsayamam. Ötekileri anlamamış olmalıyım ki, geçip gitti... Gün batana konuştu oysa. Konuştu... Konuştu!.. Bildiğim tek şey, yalnızlığımdan, karabasanımdan kurtulduğum ve dahi bizim köyün yoluna varıp, uzun uzun seyreylediğim. Ya vardımsa yola, köye değin gittim. Sıla özlemini giderip döndüm. Ya da o yana hiç gitmedim. Aklıma yatmıştı Hüsmen Baba'nın dedikleri. Bir kez yenilirsem kendime, hep yenileceğimi anladığımdan kim bilir.

- Çok büyük bir bilge olmalı bu Hüsmen Baba! Dedikleri benim de aklıma yatmakta bir güzel.

- Yatmaktaysa sende kalsın. Bir gün sen de, senin durumunda olan bir acemi mollaya aktarırsın, benim sana aktardığım gibi. Neden dersen, bizim hocalar, babaları sevmezler. Adları geçti mi, kızar, saldırırlar. Oysa hiçbir hocam, Hüsmen Baba'nın verdiğince öğüt vermedi bana. Daha doğrusu, bilgi verdiler. Ama, yüreğime onun gibi sesleneni çıkmadı. Yüreğime ve aklıma aynı anda, aynı şeyleri isteten, bir o oldu.

- Sen iyi bir ildaş, can bir yoldaşsın, dedi Gaybi.

- Sıkıntımı demeden anlıyor, çözümünü de deyiveriyorsun hemen.

- Aynı sıkıntıyı yaşadığımdan. Bir de Hüsmen Baba'nın öğütlerinden. Bak bir şey daha kalmış aklımda. Sana dediğim. Hani, acemi mollaya eğitirsin, aktarması vardı ya, o söz de Baba'nındır. Sözcüğü sözcüğüne aktardığımı şimdi

sezinliyorum.

- İyiliğin sürekliliğini bilmezdim. Bir gün ben de aktarırsam, aynen aktarmayı dilerim. Sağol... içimdeki sıkıntının tükendiğini duymaktayım. Dediğin doğru. Bir kez yenilirse insan, yenilmeye koşulur. Bundan öte, bilimin yakasına yapışacağım ki, gurbetin de sıladakilerin de yararına olacağının bilinciyle.

- Eh, madem sıkıntın dağıldı. Kalkıp, abdestimizi alalım. Camiye gecikmekteyiz.

- Olur. Sağol!.. Yoldaşlığın ve dahi öğütlerin için!..

***

Büyük dersanede toplanan suhteler, Başmüderris İrfan Hoca'nın annacında diz çökmüşlerdi saf saf... Kapıya dolu dersanede, susku en küçük bir kırpıntıyı mehter gümbürtüsüyle yayıyor. O yüzden suhte adayları, kıpırdamaktan bile çekinerek, gözlerini hocalarına dikmiş bekliyorlar.

Hoca, bir ipucu ararcasına kendi içine dalmış. Gözleri kapalı. Sakalı tüm kucağını doldurmuş, Bağdaşının boşluğuna değin sarkmakta apak!.. Kavuğu, başının eğimine uygun olarak gençlere doğru uzamış. Tülbendinin temizliği sakalıyla yarışmakta. Birden başını kaldırdı. Gözlerini açtı. Aynı buyruğun etkisindeymişcesine bir kıpırtı dalgalandı dersanenin içinde. Duruldu. Sakalları kıpırdadı İrfan Hoca'nın;

- Din bilim üstünde durmaktadır. Siz de buraya bu bilimin kaynağından içmeye geldiniz. Gücünüze, yeteneğinize göre, önünüz açık. Sahn-ı Saman'a altmışlık medreselere değin, uzun bir yolculuğa çıkıyorsunuz. İlk gününüzde, çı-

kacağınız yolun niteliğini anlatmayı dileriz. Bilmektesiniz ki, eğitimin sürekliliği içinde yürüyor gitmek, salt eğitmenin çabasına dayandırılamaz. Devlet vakfın sürekliliğini kabullenmekle, sizin ihtiyaçlarınızı karşılamış olmaktadır. Kitaplarınız tamamlandı. Yeriniz var. Aşacağı evinizi aratmamayı amaçlar. Ve bilim için bunlar önemli değildir. Bilimi yapabilecek sağlamlığa ulaşmanız için gereklidir sadece. Ve bu gereklilik, medresemizin eskiliği ölçüsünde, yerleşikliği ile de sağlanmaktadır. Selçuk ve beylik zamanından kalan pek az medrese, derece bakımından yükselmiştir. Neden derseniz, kendi zamanlarının yüksekliği, şimdinin değerleriyle karşılaştığında, ancak bunu tutmaktadır.

Vakfımız, medresemizi, yirmili belirlemiştir. Selçuk ve İsfendiyar zamanına göre bu en yüksek derecedir. Ama, kaçanın değeri azalınca, yenileri çıkmıştır. Ve bu yenilikler, vakıf senedinin değiştirilmemesi yüzünden, bizim derecemizi ilk sıraya indirmekle kalmıştır. Buna sahip çıkılması gerekir. Burdaki hocalarınız, yükselme olanaklarını, size ilk öğretmen olma kıvancıyla değişmişlerdir. Her biri, otuzluk, kırklı, hatta altmışlı medreselerde eğitim verecek derecededir. O yüzden de, bizden giden öğrenciler, kısa sürede danişmendliğe ulaşıvermektedirler. Derslerimizin ağırlığından çok, burda, bilim sevgisini edinmeye dönük çalıştığımızdan böyledir bu. Her biriniz yörenizden seçilip geldiniz. Daha üst medreselere gidemeyip de, sıbyan okullarına eğitmen alacaklarınızın aklında bulunsun. Burda alacağı eğitime yaraşır öğrencileri hocalarınızın yaptığı gibi yollamayı unutmasınlar. Böylelikle aranızdan ayıklanıp gidenler, ülkemize gerçek bilginler olarak yararlı olabilir. Şimdi, dersimize başlayabiliriz.

Söz sağnağının altında sırılsıklam kıpırdandı öğrenciler. Hoca'nın yutkunması, onların kıpırtısında sürdü... Kıpırtı duruluncaya kadar bekledi. Susku yeniden egemen olunca;

- Şöyle bir tanım yaparak başlayacağız. Önemli olan kitlenin doğruyu bulmasıdır. Doğruyu göstermek de sizin göreviniz olacaktır. Ama doğru nedir? İşte sorunun özüne girmeden anlatacağız tanım, bunu açıklayacaktır. Tusi'den naklederler ki Musa Aleyhisselam bir gün Hira'ya buyrultu almaya varır. Dağa tırmanmaktayken yorulur. Bir koca kayanın gölgesine oturarak dinlenmeye başlar. Birden bir takım seslerle irkilir. Bakınır. Kayanın gölgesinde bittiği yerde devinen bir başka gölge vardır. O zaman seslere dikkat kesilir. Tüm dikkatine karşın, Tanrı sözcüğünden ötesini çıkaramaz. Yerinden kalkar. Kayayı dolanır. Alabildiğine uzanan bir otlakla karşılaşır. Otlakta, ağaçlar pınarlar vardır. Yeşillik, renk renk çiçeklerin bezenmişliğiyle alabildiğine bir serinlik bulunabilecek yerler vardır. Oysa kepeğini çomağını korkuluğunu dikmiş bir çoban, güneşin kızıl alazında cayır cayır yanmakta olan bir kayanın üstünde tapınmaktadır. Şaşırır. İnceler... Koyunları kendi kendilerine hiç dağılmadan bir aykırı davranışta bulunmadan otlamaktadırlar. Sokulur... Sokulanda, tapınmanın sözcüklerini ayırır. Çoban;

- Söyle Tanrım, demektedir. Yağ mı, bal mı, şal mı istersin, söyle hemen vereyim! Suhtelerin kıkırdamalarına aldırışsız baktı bir süre. Evet! Böyle dedikten sonra kapaklanmakta, yeniden doğrularak; Söyle Tanrım, demektedir. Et mi, süt mü, yün mü istersin, söyle hemen vereyim!.. Diye hıçkırmaktadır. Musa Hazreti Aleyhisselam da, gülmeye durur. Ama, sizin gibi dışından değil. İçinden... Yine

de tutar kendini. Bekler ki, çoban namazını bitirsin. Oysa çoban, kendi çoşkusunun derinliğinde zamanı yitirmiştir. Tanrısıyla konuşmaya varacak olan peygamber hazretleri sonunda dayanamaz... Çoban! Der. Hele azbiraz bak!.. Çoban yanında birinin durduğunu sezerek irkilir. Namazını keser... Yaklaşır... Hoşlayıp, konuklamaya davranırken, Musa atılır; İnandığın, yüce Tanrı doğru, kıldığın namaz ise yanlıştır!.. Çoban her bir şeyi unutur. Musa'nın ellerine yapışır. Söyle yolcu, der. Doğrusunu bilmekte misin? Peygamber hazretleri kendini bildirmeden gülümser. Öğretilmiştir, yanıtı, çobanın ellerine daha da yapışmasına neden olur. Öyleyse sana öğretildiği gibi bana da öğret... Çünkü Tanrı'ma en doğrusuyla tapınmak dilerim. Gözlerini öğrencilerin çoşkulu kıpırtısızlığında gezdirdi. Öykünün çekiciliğine kapıldıklarından güven duyunca, sürdürdü; Karşılıklı diz çökerler. Ve dahi Musa Aleyhisselam, tapınmanın kurallarını bir bir anlatır. Her söylediğini içercesine dinler çoban. Dudaklarını kıpırdatarak yineler duaları. Büyük bir coşkuyla yerinden doğrulur. Sevinçle kızgın kayanın ucuna yönelir. Musa Tanrı'ya bir kul kazandırmaktan hoşnut Hira'ya tırmanır. İçi dingin, bilinci zengin mağaranın loşluğuna girer. Diz çöker. Geldiğini belirtecek dualarını okuduktan sonra bekler... Uzun uzun beklemesine kalmadan, derinlerden Tanrı'nın sesi duyulur; Ya Musa!.. Hata ettin!.. Hatasının bağışlanması için yerlere kapanır. Ağlar. Sızlar... Haykırır!.. Ses bir dahi duyulmaz... Yaralı, umutsuz, düşünceli mağaradan çıkar. Gözlerinde inci taneleri örneği yaşlar dökerek, hatasını bulmaya uğraşır. Düşünür!.. Bulamaz... Taşınır, anlayamaz... Hem ağlar. Yaşamının her anını gözlerinin önünden geçirerek, yanlışını bulmaya uğraştığından,

çevresine bakınmaksızın ilerler. Her adımda suyun ancak dizlerine çıktığını bile sezinlememektedir. Birden ardından ulaşan bir sesin ürpertisiyle durur. Bakar ki, az önce tapınmanın kurallarını öğrettiği çoban, ayakları suya değmeden, uçarcasına gelmekte, gelirken de; Ya Musa!.. Dur!.. Belletiklerini unuttum. Bu yüzden tapınmam yarım kaldı! Dur ki anlatasın!.. Diye bağırmaktadır. Musa birden yanlışını anlar. Bir yandan seyirtir denizin üstünde. Bir yandan çobana; Bildiğin gibi kıl namazını, bildiğin gibi! Diye seslenir... Çoban duraklayıp döndüğü anda da, kendi ayaklarının da ıslanmadığını ayırır. İşte suhtelerim! Tanımımız bu!.. Çoban gerçekte doğruda mıydı, yanlışta mı? İşler birden çapraşıvermekte değil mi? Kurallara bakacak olursak yanlışta!.. Öze bakacak olursak doğrudaydı! Neden derseniz aslolan ibadettir... İbadetin biçimi değil... İşte bizim ödevimiz burda ortaya çıkmakta. Değerlendirmelerimizde, işin biçimine değil, özüne bakmaya zorunluyuz. Özüne baktığımızda da düşüneceğimiz şey açık. Tanrı'nın ne duaya, ne ödüle ihtiyacı vardır. Alan da, veren de, var eden, bağışlayan ta kendisidir. Böyle olanda, ihtiyaçtan arıktır. Arığa sunu, kişinin kendini aldatmasından öte olabilir mi? Olamaz... Olurlanmak, yanlıştır. Yanlışı işlemek de, peygamber bile olsa, kula özgüdür. Öyleyse sununun biçimine değil, özüne bakmak gereklidir. Öze bakıldığında da, nitelik önem kazanır. Biz, kul olarak, iyi niyetimizden öte ne sunabiliriz? Neyle doyurabiliriz ki, ihtiyacı olmayanı? Öyleyse, kurallar gereği yapılan, kendimiz içindir. Kendimizin iyiliği için. Açıkçası, düzenin düzenli bir biçimde yürümesi için. Tapınma düzeninin de, belirgin, kesin ve herkes için eşit olması gereğinden yola çıkılmıştır. Böyle olanda, biri öze değgin

olarak kuralı çiğniyorsa, değgin olduğu öz araştırılmalı. İşte örneğimiz. Çoban. Tapınmak için bir şey verilmek gereğine inanmış. Tapınması baştan sona yanlış. Ama verdikleri, ancak verebilecekleri. İlk bakışta böyle. Özüne indiğimizde!.. O Tanrı'nın kulluğuna öylesine yapışmış ki, verebileceklerinin tümünü vermeye hazır. Sütten yüne, etten, kana herşeyi vermeye hevesli... İşte size öz... Yüce istemin yerine getirilmesi!.. Yeter ki, Tanrı'nın isteğini yerine getirebilsin!.. Öykünün ana özü. Orda, kurallar ikinci niteliktedir. Niceldir daha kesin belirtmek gerekirse. Bize gerekli olansa, Tanrı bilimi okuduğumuza göre, Tanrı'ya gerekli olandır. Niteldir!.. Ve niteliğe baktığımız zaman, çoban doğrudadır. Uzun bir inanmışlık ve eğitim süreci isteyen kuralları, bir vakitlik duraksamada öğretmeye kalkışan koca peygamber ise, yanlışta. Kanıt!.. Tanrı'nın kendi ağzıyla verdiği kanıt... Hata işleyen, peygamberdir. Onun için sevgili suhteler, şimdilik burda yetinelim. Gerekirse yeniden döneriz konumuzun derinliğine. Ve dahi enine boyuna. İnceleriz, doğru nedir, yanlış nedir. Öz nedir, kural nedir. İnceler, bir sonuca varabilirsek, dersimizi bitirmiş oluruz. Şimdi sürdürelim dersek, biz de Musa Alayhisselam'ın düştüğü hataya düşer, doğruya yanlışın karıştırılmasına, en azından bazı unutmalarla, doğrunun da işlenmesine engel oluruz. Varın, Dinlenin!.. Deyip sözünü kesti.

Bir süre daha soluksuz, kıpırtısız hocalarının ağzına baktılar. Bilinçlerinde bulanık bir doğru ve yanlış kavramı dalgalanmaya başladı. Sözleri bulanıklığın üstünde geziniyor. Her biri bir yere oturamadığından, bir türlü kendilerini toparlayamıyorlardı.

Arka saflar, sözcüklerin anlamını yeni kavrıyormuşca-

sına çözüldü. Kısa, kilim üstünde tıpırtısız adımlarla kapıya yöneldiler. Gaybi kapıdan çıkarken, bir daha dönüp baktı başmüderrise! Yüreğinin derinlerinde beliren beğeni gözlerinde yaş haline geldi. Onca camide, onca vaaz ve hutbe dinlemişti. Hiçbirinde böyle bir derse rastlamamış olmanın coşkusuyla iki yanına bakındı. Davut hücrelerinin önünde, kollarını sıvıyordu. Seyirtti. Kolundan yakaladı. Yüzünün allak bullaklığı, bedenin çarpılmış ürpertisine aldırmadan sarstı onu;

- Düşümde görsem böylesi bir ders, inanmazdım.

- İrfan Hoca Efendimiz, pek bir güzel ders anlatır.

- Anlatmıyor. İnsanın belleğine çakıyor ildaşım, dedi. Ezberledim sanıyordum. Bir düşüneyim, dedim. Salt öykünün aklımda kaldığını görende daha bir şaşırdım.

- Yineler anlatılan. İki yıl okuyacaksın soyutlamayı. Ne var ki, hocamız gerçekten belletir. Her sözcük bir daha çıkmayasıya çakılır aklına. Benim öyle oldu. Senin de olacağına kuşkum yok. Üstelik sen geldiğinde, benim geldiğimden ilerdesin.

- Yok. Sen özümlemişsin Hoca Efendimiz'in anlattıklarını. Ben daha, neresinden başlayacağımı bile bilememekteyim.

- Dur bire Çömlekoğlu, dedi alayla Davut. Acelen nedir. Daha bu ilk ders. Namazdan sonra öteki hocalarımızın rahlesi önüne diz çökeceksin. Yeni yeni bilgiler edineceksin. Birbiriyle karşılaştıracak, bütünlenen yerlerini özümleyecek, aykırı yerlerini yaatacaksın kolayına kaçarsan, ya da araştıracksın neden aykırı diye... Yolumuz ırak, ayağımız kıvrak, buyurmuş atalarımızdan biri. Dur... Böyle giderse, sana ders yetiştirmekte güçlük çekecek hocalarımız.

- Alayın sırası değil, dedi gücenerek Gaybi. Demekteyim ki, bana yardım edeceksin. Belleteceksin anlatılanı. Madem sen bilmektesin.

- Alayın hem sırası, hem yeri, hafız mollam, dedi Davut. Böyle yürüyende, bizim iki yılda vardığımız yere sen hemencik ulaşıp, bizi geçeceksin. Oysa, kuralı vardır her şeyin. Bu yolu iki yılda yürüyeceksin. Tez gidersen, döne döne okumaktan usanır, uz giderersen, yazıda yolda kalırsın. Kural nice gösterdiyse, onca varıp, menziline ulaşacaksın ki, tadı çıksın. Ağır ol!..

- Ama hocamız buyurdu ki, kurala değil, öze bakacaksınız.

- Bakacaksınız elbet. Önünüze çözümlenmesi gereken bir sorun geldiğinde. Oysa burda sorun yok. Yirmilik medersede iki yıl okunacaktır buyurmuş yasa! Buyuranda, iki yıl okuyacaksın. Sonra otuzluya gireceksin. Kitaplar biraz daha ağırlaşacak, çeşitlenecek dersler. İki yıl da orda okuyacaksın. Ordan kırklıya vardığında, üç yılı gözden çıkaracaksın. Ve dahi gayri, yirmilide, otuzluda açıklamasını, notlamasını, özetlemesini okuduğun kitapların, asıllarını ezberlemeye başlayacaksın. Ordan elliliğe!..

- Biz alay etme diye yakarmaktayız, Davut ağamız, alayın temeline oturmakta ki!..

- Eh, n'apaydık molla bozuntusu!.. İki yılda edindiğimiz bilgiyi, ananın içli yufkası gibi dürüm edip, ağzına mı tıkıverseydik. Olası mı? Bilgin adayısın bu kapıdan girdiğinden bu yana. Bilim sabır üstüne kuruludur, buyurur hocamız her zaman. Bıkmadan, usanmadan bir doğrunun bin biçimini araştıracak, bulacaksın. Oysa sen ezber alışkanlığını sürdürüyorsun. Hey gidi Hüsmen Baba!.. Kolay, zordur,

demişti. Gerçekten çok zor!.. Bu iş ezberle olmaz ki mollam. Sıbyan okulunda ezber gereklidir. Bilimde düşünmek. Benden bu kadar. Neden dersen ötesini ben de ötede öğreneceğimden. Bunca medrese çürüteceğime. Hüsmen Baba'nın eteğinde talip olsaydım, sanırım daha kısa zamanda, daha çok şey öğrenecektim. Çünkü, babanın dedikleri, ezberlemesi de, ezberletmesi kolay sözlerdi. Üstelik doğru. Akılcı ve dahi yarayışlı!.. Ne var ki, mollalığa ant vermişiz bir kez. Mollalıkta sürdüreceğiz, gidebildiğimizce.

- Demek beklenecek!..

- Beklenecek ki, yürü geç denilene dek!..

- İyi! Biz de ildaşımızdan yaraya merhem ummuştuk.

- Bizdeki merhem senin yaranı iyileştirse, sakınanın gözü çıksın. Yetmeyeceğini bildiğimizden, bilgilisine sarmak isteriz. Bilgilisi de İrfan Hoca Efendimiz'dir. Var eteğine yapış. Eşitliği bozmak diliyorsa, latandan tutup uçuruversin seni.

- Uçurulmak istemedim ki ben. Yardım istedim. Anlamadığımı anlayabilmek amacıyla.

- İşin ardına böyle düşmekteysen, yakında anlamadığın kalmayacak demek istemekteyim Gaybi çelebi.

- Ağalarımız desteğini çekip, salt alaya oturanda, biz hiçbir şey yapabilemeyiz.

- Ağlarının öğretecek değil, öğrenecek şeyi varsa neylesinler bire molla? Dur hele. Bir hafta geçsin. Fısıl fısıl okumakların, bir iyice artsın, senden çekeceğimiz var. Nerden aldık hücremize bu deli Ladikli'yi.. Bize de uykuyu haram etmezse! Hadi bizi bırak. Yakında sınavlara girip, oluru alaraktan, paçayı kurtaracağız. Ne var ki, eski hücredaşlarımıza yazık olacak. Bize tan edecekler. Başımıza bu mollayı

nerden sardı diye. Durul bakalım Gaybi! Kendine gel azbiraz. Toparlan, ağır ol ki, molla desinler. Böyle kapıp koyuverdin mi, tez zamanda benzin sararıp, gözlerin kızarmaya durur, sen seni yitirirsin ki, gayri kimse durdurmaya. Hadi bakalım, abdest tazeleyeceksen seyirt şadırvana. Camiye giresiye ezan okunur!

Birden toparlandı Gaybi. Abdestinin durup durmadığını çoktan unuttuğundan, kollarını sıvadı. Davut'la birlikte şadırvana yöneldi.

***

Yemekhanenin kilimleri üstünde, onluk sinilerin çevresine toplandılar. Sinibaşı, ocaktan getirdiği ekmekleri, kaşıkları, testiyle, kalayı tası sininin üstüne koydu. Gaybi, testiyle tası yanına aldı. Kaşıkları dağıttı, sinicibaşı yeniden ocağa yönelirken. Elettiğini görerek yerinden doğruldu. Ocağın başına vardıklarında, aşçı elindeki imaret kepçesiyle, yayvan, geniş karınlı, basık, karavanları doldurmaktaydı. Yemeğin yağı hep üstünde durduğundan her kepçede kazanı karıştırıyor. Her karavanaya onar kepçe et koyup, sulandırıyordu.

Sinicibaşı, bakır karavananın pirinç kulplarından yakaladı.

- Ben ekmeği az aldım. Dilinmemişti. Biraz daha al, dedi.

Gaybi, biraz daha ekmek aldı. Kırşehir'li Hüsam eti bıraktıktan sonra, yeniden ocağa döndü. Aşçı;

- Pilavla zerde sonra. Soğumasın. Diyince, dönmesini bekleyen sinidaşlarının arasına diz çöktü.

O da tamamlanınca, kaşıklar büyük bir iştahla uzandı karavanaya. Parmaklar, böldükleri lokmaları, suyuna banarak, kaşıklar bıngıldamış et topaklarından kopardıklarını yüklenerek, durmaksızın ağızlara gidip geliyordu. Yemekhanenin tavanında, sürekli bir ağız şapırtısıyla, parmak şıkırtısının yoğunlaşması, herkesin aynı coşkuyla yemeğe saldırdığının kanıtıydı. Rüstem Efendi, aşocağının yanında, sırtını kapı pervazına dayamıştı. Başı omzunun üstüne düşmüş, sanki kubbeye çarpan ağız ve parmak şapırtısından, sofradakilerin iştah derecesini ölçercesine dinliyordu. Sonunda, kendinden ve aşçısından hoşnut, ocağa girdi.

- Suhtelerimiz yemeğimizi beğendiler, dedi. Eline sağlık aşçıbaşı.

- Duanız bereketiyle yemeklerimiz güzel pişmektedir efendimiz.

- Duamızın ocakta yararı olmaz aşçıbaşı... Vakfın gelir bereketiyle, demek gerek. Etini, yağını bolca kodun mu, hep ve parmak şakırtısı dinlersin. Azca kodun mu, ne dinleyeceğini şimdiden söyliyeyim. Beddua!..

- Efendimiz bol verende!..

- Dileyelim ki, kilere bol girsin. Vermek değil, derlemek önemli.

- Siz diledikten öte.

Sinibaşı, diz dize çöreklenmiş öteki dokuz kişinin atıştırmalarına baktı bir arı. Sırasını savuncaya ötekilerden az yiyeceğini biliyordu. Bir an önce pilavla zerdeyi yetiştirebilmesi için. Karavananın sonunu beklemeden seyirtmesi gerekiyordu. Kaptı önlerinden. Ocağa vardığında kendinden önce birkaç kişinin geldiğini gördü. Önündekilerin pilav almasını bekledi. Karavanayı uzatmasıyla, onluk kevgirin,

tane tane ayırışmış bulgurla dolduruvermesi bir oldu. Üstüne bir koca kepçe de zerde yerleştirilince, diliyle dudaklarını yaladı. Dönerken nazlı nazlı kımıldayıp, titredi zerde. Aldırmadı. Seyirtip ortaya yerleştirdi. O kaşığını alıncaya, diş diş eksilmeye başladı pilav.

Gaybi, yarına sıra beklediğinden, sinibaşının yardımcısı idi. Çağrıldığında koşacak, noksanı tamamlayacaktı. Su isteyenlere durmaksızın su yetiştirerek, gereğince yiyememe kaygısından, kiminin dediğini duymazlığa vurarak karnını doyurdu. Tezden siniyi kucakladı. Aşocağının ardındaki bölmeyi bulaşıkhane yapmıştı mütevelli. Önceleri sırayla öğrencilerin arasından seçilenler bulaşığı yıkayıp, karavanayı hazırlarken, şimdi buna gerek kalmamıştı.

Öğrencilerin, Temiz Baba dedikleri bir ihtiyar, kendi kendini bulaşık yıkayıp aşçı yadımcılığına atamıştı. Bir karın tokluğuna bu işi yaptığından mütevelli de sesini çıkarmıyordu. Hatta zamanla, imaretin ayrılmaz parçalarından biri haline gelmişti Temiz Baba...

Her öğrenci, kendince bir öykü yapıştırmıştı üstüne. Giderek öyküler birbirine karışmış, içinden çıkılmaz bir masal kişisi olarak tüm öğrencilerin saygısını kazanmıştı. Kimine göre bir eski müderris... Kimine göre emekli paşa... Kimine göre de ermişlerden biriydi Temiz Baba!..

Sonunda tümü birden olup çıkmıştı. Kendini, bir vakfa vakfedecek ölçüde alçak gönüllü olması, önceki yaşamı konusundaki her türlü yüceliği hakettiriyordu. Mütevelli öyküler masal biçimine dönüşünceye değin, Temiz Baba'nın kimliğini öğrenmeye uğraşmıştı. Her soruşturmada, tek yanıt almaktan sonunda bıktı...

- Bunlar bilim öğreniyorlar efendi!.. Bilim için çok za-

man gerek. Boğaz derdi ise, zamanın büyük bölümünü çalmakta. Düşündüm ki, onların yitirecekleri zamanı ben kazanayım. Bunca ömür sürdüm. İyi yaşadım, kötü yaşadım. Şimdi kocalığımda bağışlanması gereken bir şey varsa, temizlemeyi diledim. Temizlemek, temizlik işleriyle olur. Kadın olsam, hücreleri düzenler, çamaşırlarını yıkardım. Bilemediğime göre, mutfağa kapılandım. Suçsa bulunmam, yasaksa eğer, bir şey demem. Çıkar giderim. Değilse, bırakın temizliğimi yapayım! ..

Sonunda, Naib Rüstem Efendi'yle, Temiz Baba, bir de Başmüderris İrfan Hoca üçlüsü değişmez demirbaşlar olarak bir alışkanlık oluşturdular. Öğrenciler de sebze ayıklamak, bulaşık yıkamak gibi işlerden kurtulduklarından Temiz Baba için akıllarına esen her türlü yüceliği yakıştırmakta yarıştılar.

O yüzden, karınları doyar doymaz sinileri Temiz Baba'nın yanına yığdılar. Her birine sevecen gülücüklerle baktı. Üstüste yığılan sinilerle karavanalara bir göz attı. Sinisini bırakmak üzere olan Gaybi'ye;

- Çelebi Molla, dedi. İkindiden sonra dersin var mı?

- İkindiye ders yok Baba! Buyur!..

- Öğlen kamet alırken dinledim seni. Sesin pek güzel. Ceddime bir Yasin okur musun?

- On yasin okurum Temiz Baba!.. Yeter ki iste!..

- Yok on okuma. Bir. Yeter... Dilemekteysen dokuzun da Yasinsiz kalanlara oku ki, sevabın hem sana yazılsın, hem bana.

- Olur. Okurum!.. Yatsıdan sonra başladı, bitiririm.

- Tanrı bilgini artırsın çelebi. Dileğin yerine gelsin.

- Sağol!.. Ermişin duası her zaman geçerlidir Baba!.. Sağol!

- Duamız geçerli olsa, kendimiz yakarırdık. Sizin gibi bilgin adaylarından dilenmekteyiz ki, sevabı tam ola!..

- Bize bu iyiliği de etmekteyseniz, sevincimiz artar.

- İyilik etmek elimizde değildir ki!.. Biz insanız mollam. Ancak kötülük edebiliriz. Ya rızkını çiğneriz bir canlının, ya canını yakarız bilmeden de olsa. O yüzden de, yapabildiğimiz kötülüktür ki, azaltabildiğimize seviniriz.

- Bunca yılda, bunca öğrencinin duasını almış kişi, kötü olamaz babam. Kötüyse bile düşündüğünce temizlenmiştir.

- Umudumuz bu mollam. Dileğimiz, sevincimiz bu. Bir dua ediveren olursa, yeter.

- Dua edeniniz çok. Sizden hoşnuduz. Tasalanmayın.

- Tasalanmamak elde mi? Siz hoşnutsunuz. Ama Tanrı!.. Bakalım o hoşnut mu?

- İnsanın hoşnut olduğundan Tanrı da hoşnuttur Babam. Hocalarımızın buyurduğuna göre topluluğu mutlu kılan, mutluluğu hakedermiş. Tanrı da dinleri mutluluk olsun diye gönderdiğine göre, sen din erisin. Ve dahi iyilik etmektesin, kötülük değil.

- Böyle düşündüğünüze sevindim. Doğrusu öyle olduğuna bir inanabilsem, içim rahat olurdu.

- Kimse adına, hele Tanrı adına yanıt verememsorunuza Baba, dedi Gaybi, büyümüş büyümüş. Ama kendi adıma derim ki, hoşnutluğumuz sonsuzdur. Bizim tanıklığımız yetmekteyse eğer, dilediğiniz zaman çağırın, yetmeye antlıyız.

- Sağol, dedi Baba. Sağol...

Baba'nın yanından çıkarken kendi ettiği sözlerden ürktü Gaybi. Bunca kısa zamanda bunca sözleri edebilir duruma gelmesinden kıvandı. Yanına sokulan Davut'un gözle-

rine övünçle baktı. Davut, hücredaşının kasınmasını süzdü uzun boylu;

- Ne o ildaşım diye kışkırttı. Görmekteyim ki, kendinden pek hoşnut bir kabarma içindesin. Sevindirici bir haber aldıysan, öğrenelim.

- Bilmem, diye kösüverdi kuşkuyla Gaybi. Sen benden iyi değerlendirirsin. Temiz Baba, ceddine Yasin okumamı istedi.

- Sahi mi? Sahiden istedi mi bunu?

- İstedi!..

- Umarım olmazlanmadın?

- Olmazlanmak mümkün mü ağam!.. Temiz Baba bir isteyende, yadsımak olası mı?

- Hah, iyi öyleyse!.. Belki bilmemektesin. Bilmemekte bağışlanırsın. Anlatmadık. Olmadık şeyleri söyledik de sana, bunu demedik bir türlü. Kendiliğinden bulup çıkarman da iyi olmuş aslını ararsan. Belki anlatsak, istemezdi!.. Her neyse, derler ki, şimdiye bir kişiden istemiş aynı şeyi Temiz Baba!.. Bunca yıllık hizmeti süresinde bir kişiden dilekte bulunmuş. O kişi de, çoktan kadılık postuna oturdu, denilmekte. Desene önün aydınlandı ildaşım!..

Tezden ya müderris, ya kadı postuna oturur isen, bizi de unutmayasın.

- Sen benim can bir yoldaşımsın ağa, dedi sırıtarak Gaybi. Bir gün bir posta otururbut, bilesin ki, yarısı senindir.

- Post kolay paylaşılmaz bildiğimiz Gaybi Molla!.. Neden dersen ortak istemezmiş. Fıkıh hocamız Sabit Efendi, sık sık bunu yineler. Hatta bir öyküyle de pekleştirir. Reşidüdın Cami-üt Tarih'inde anlatırmış ki; Kölemenlerin hemen ardından bizcileyin sünni olan Selçuklu devleti, kendine ya-

rar adem yetiştirilsin için, okullar açmış. Ancak bilmektesin, İran baştan sona kızılbaşa kestiğinden, o okullara öğretmen yetiştirmek olası değil. Bunun üzerine, halife koruyucusuna yardım olsun için, Nişabur okuluna Muvaffak Hoca Efendimiz'i yollamış. Tam bu sırada okula başlayan üç genç insan, pek sıkı fıkı dost olmuşlar. Aynı hücrede kalır, aynı hocadan okur, aynı düşünceleri paylaşırlarmış... Bu birlik giderek, yoldaşlıklarını karındaşlıktan öteye götürmüş. Bir gün oturmaktalarken, kimin aklına geldiği bilinmemekte... Biri ortaya bir fikir atmış... Demiş ki, biz böylesi bir okumayı başarıyla sürdürebilen pek az insandan üçüyüz... Yarın öteki gün, her birimiz, büyük bir ödev alabilir. İlk kim yükselirse, postunu ötekilerle paylaşacağına yemin etsin... Sabit Hoca Efendimiz, burda sözünü keserekten, böyle şeytan önerileri ancak birinden gelebilir, diyerekten merakımızı bir iyice kabarttıktan sonra, sürdürürdü... Üçü birden ant verip, kabullemişler... Ve öneride bulunanın varsayımı ger-çekleşmiş. İçlerinden biri, gerçekten devletin en yüce katlarından birine ulaşmış. Asıl öneride bulunan daha ortaya çıkmadan öteki yoldaşına, buyur ki hakkını alasın, demiş. Demiş ya, o kendince, devlet ödevinden önemli saydığı işler yapmaya koyulduğundan istememiş. Öteki yoldaşları ise saraya varıp, devletlinin kapısına dayananda, sözümüz üzre, paylaşmamız gerek. Ancak, bu konuda karar verme yetkisinin sahibine varalım. Anlatalım. Post paylaşılmaz ise biz bırakalım, sen otur, demiş. Varmışlar. Postun asıl sahibi, paylaşmanın mümkünsüz, bırakmanın olasızlığına karar vermiş. Vermiş ya, eski yoldaş hakana kızacağına vezire küsmüş. İlkin gurbete düşmüş. Ardından devleti ele geçirmek için, kendi yoldaşını öldürtmüş... O yüzden, sen sen ol, post üs-

tüne ortaklık sözü verme.

- Öyküyü anladık. Vermeyiz bundan öte. Postun asıl sahibi vermezlenince, boyunlar kıldan ince olmalı anlattığına göre. Olmalı ya, bu güzel öykünün kişileri adsız mı, doğup ölmüşler? Yoksa doğmaca bir örnek olarak anlattığından mı, ad vermedi hoca efendimiz?

- Yok!.. Tersine!.. Herbiri öyle birer ad bırakmış ki, beğen beğendiğini seç!.. Üç kişinin biri, Siyasetname ve dahi kitabının adı gibi usta bir siyasetin sahibi olan Selçuklu büyük veziri Nizamülmülk Efendimiz... Biri dahi gerek uzaybilimin, gerek matematiğin ve gerekse şiirin büyük veziri Ömer Hayyam Efendimiz... Üçüncüsü de şeytanın yeryüzündeki temsilcisi ve dahi Tanrı'ya ortaklık edip, haşhaş kabağından cennet düşü çıkartan Hasan Sabbah!.. Beğen beğendiğini al... Düzenci mi istersin, yapıcı mı, yıkıcı mı? Üçü aynı kentten, aynı zamanda, aynı öğretmenin yetiştirmesi! Düşün ki, neler olmakta... Bir söz nasıl sonuçlanmakta!

- Haklısın! Bağışla! Doğruda, güzelde ve aykırıda üç dev ki, onlar bir sözü yerine getiremedikten sonra, bizim gibi çömez parçalarının hürp diye düşe dalması yanlış. Ne var ki, sen hem bunu bilmekte, hem de bana koşul sürmekte olanda, bana da dilediğini vermek düşer... Neden dersen, ben bir yere tırmanabilmekte isem, bunda asılemek sahibi olan sensin. Hüsmen Baba'yı anlatmasaydın bana, çoktan kaçıp gitmiştim burdan. Temiz Baba'nın iş istediğinin baht kazandığını diyen sensin. Madem bir baht kazanılmakta, bunu kazandıranın da payı ödenmeli diye düşündüm.

- Burda herkes gurbetçi, herkes yanık herkes zaman içre kaçmaya dönüktür ildaşım. Öyle olanda, kimse kim gerektiğince yardım edememekte. Bana sorarsan, kendi kor-

kumuzdur kaçacağı durdurma isteği. Biri döner giderse, biz de gideriz diye etkilemekteyiz belki. Ve dahi, böylelikle birbirimize tutunmaktayız yüksünmeden. Öyle olanda da bana hiçbir borcun yoktur. Üstelik ödemeye hazır olduğundan silinmiştir tüm borcun. Ama, Temiz Baba'nınkini unutmayasın. Öyle bir ermişten baht almak kolay olmasa gerek. Bence hemen bir araya sıkıştır ki, yüzü gülsün babamızın. Bunca hizmetimizin karşılığı, arada bir Yasin istemişse, ceddi nur içinde yatsın.

- Ben de senin gibi düşünmekteyim. İkindiden sonra ders yok. Yarın da! Hemen yerine getireceğim Baba'nın isteğini ki, yarına borçsuz girelim.

- Çok da bir iyi edersin. Bakarsın sınanmaktadır seni ermiş. Gönlünü hoşnut edemedin mi, yakınır Tanrı'ya. Ve dahi o da kapatır ki bahtını kara yazı gibi, nice bir debelensen, silemeyesin.

- Tasan olmasın. Sen ki yol göstermektesin. Gözü kapalı yürümek boynumun borcu olur. Demem o değil. Sen söyle bakalım, sonunda karar verildi mi? İrfan Hoca Efendimiz, nereye gitmeni uygun bulmakta?

- Bize en uygunu Bursa Gökdere Medresesi denildi. Bilmektesin otuzlu medrese az. Buraya en yakını da Gökdere!.. Yakın uzak baktığımız yok. Aslı önemlisi, Gökdere Müderrisi Hasan Çelebi Hoca Efendimiz, Baş müderrisimizin yetiştirmelerindenmiş. Bu yüzden, okumaya yeterli gördüklerini, eski öğrencisine yollamakta ki, gözü arkalarında kalmaya!..

- Demek ki, yılımız yettiğinde, biz de ardından geleceğiz. Orda yine kavuşuruz. Yolculuk ne zaman?

- Bir iskeleye varacağım. Gemi varsa, Akçaşar'a değin

denizden, ordan öteye kervan bulup karadan gitmeyi kararım. Böylelikle çok zaman kazanmak olası. Hem de yorgunluğu az. Kış bastırmadan varmaklığım gerekmekte. Yoksa, dersler iyice ilerlemiş olurmuş. Davranmadım mı önümüzdeki günlerde, ister istemez çağrığımızı bağlayıp, Kastamonu üstünden Çerkeş yoluna düşermişim. Orayı aşanda da, Bolu'ya varırmışım!.. Ordan Gölpazarı, Bursa denilmekte. Azbiraz azık, azbiraz çarık!.. Vardık gitti. Orda Sultan imaretlerinden birine kapağı atarsak!.. Hangisi olursa olsun. En iyisi Sultan imaretiymiş derler. Ama, Sultan imaretlerinin tümünün geliri bol imiş. Bayezid Han iki imaret bırakmış. Hüdavendigar'la, Çelebi Mehmet Sultan ve Emir Sultan da birer tane!.. Eh, birinden birine yetişiriz niceyse!.. Neden dersen bunların her biri bizim Pervane Vezir'in imaretinin on katı büyüklüğündeymiş. Bilenlerin anlattığına göre hücrelerinisaymaya hesabı yetmemekteymiş pek çok suhtenin. Öylesine büyük, öylesine adem almaktaymış. Biz yoksun kılacak değiller a!..

- Biri olmadı, birinde buluruz bir yer. Bulanda da, gelecek yoldaşlarımız için boşaltması bizden.

- Önden giden olmadı mı? Gidenlerden bir haber gelmedi mi?

- E biz bunca bilgiyi nerden edindik? Varıp da, yaz sıcağında köyüne dönmek tutkusuyla Sinop'tan geçenlerden değil mi? Ama, bakarsın daha yakında otuzlu bir medrese bulunur da oraya gideriz umuduyla susup bekledik. Ne zaman ki, iş kesinleşti ve yazımız Çelebi Hoca Efendimize yazılıp mühürlendi. Biz de bildiğimizi ayan ederiz. Hadi... Önce ikindimizi kılalım. Sonra sen borcunu öde. Dilersen iskeleye varıp, Rum kayıkçılara soralım, Akçaşar üstüne gemi

var mıdır?

- Dilerim. Hatta seni geciktirmek yersiz. Yasin'i yatsıdan sonra okurum. Hemen gidelim.

- Olmaz. Temiz Baba gücenir bakarsın. Ben niceyse aldırmam. Madem iskeleye değin geleceksin benimle, ötesi hesaplanmaz.

- Yok yok!.. Önce gidip soralım!..

- Şimdi burda yarış mı tutacağız? Anlamsız Molla Gaybi!.. Akşam ezanına yetişiriz. Yetişende, aceleye gerek yok. Hemen bir tekne var ise diye düşünme. Akşam karanlığında, suda olan tekne koya sığınmakta. Sabahın hayrına inanınır gemiciler. İnandıklarından, geceye yelken açmayı sevmezler tasalanma. Biz kıyı bebesi değilsek de, Sinop çok şey öğretti. Hadi şimdi yüreğinden tasayı sil de, abdestini tazele. Namaza da geç kalmayalım çekişeceğiz sonraya!.. Çünkü niceyse ikrarımız, namazdan sonraya!..

BEŞ

Cam eriyiğini çubuğun ucuna taktı. lsı derin bir soluk gibi kamışın içine ağdı. Dudakları kavruldu. Boğazı kurudu. Ciğerleri tutuştu... Üfledi eriyik balonlaştı. Kamış, ince parmaklarının arasında dönendi... Uzadı balano... İnceldi... Her nefesle biraz daha biçimlendi.

Göğsü ıslak ıslak ışıldadı. Sırtında belli belirsiz bir ürperti dolandı. Bir yanı yanmaktayken, bir yanı donmaktaydı sanki. Alışkanlığından aldırmadı. Parmaklarıyla kavradığı lüleyi, aşağı indirdi. Camın sertleşmesine komadan mermer tezahın üstüne oturttu. Lüleyi hafif bastırarak, kamışı çekip aldı. Hem ağız bükülüp biçimlendi, hem boğaz istediği incelikle belirdi.

Kamışı potaya uzatırken, atelyenin kapısında bir devinme sezinledi. Durakladı. O duraklayınca, elindeki balonu üflemekte olan ustası, kapıya baktı. Kamışı hemen Giovanni'ye uzatarak, seyirtti Alberto Usta;

- Kaptan Efendimiz bize onur vermekteler ki, bunca zahmeti nasıl karşılayacağımızı bilmemekteyiz. Buyursunlar efendimiz. Şöyle buyursunlar, diye eliyle mermer tezga-

hın yanındaki eski sandalyeyi gösterdi.

Kaptan, kınalı sakallarını avuçlayarak, Alberto Usta'nın devinimine bakıyor, sanki durmaksızın söyleyeceklerini aklına evirip çeviriyordu. Sonunda, usta susunca, ürkünç sesiyle, potanın hışıltılı kaynamasını bastırıverdi;

- Sabaha hazır olun!

Alberto Usta'nın rengi uçtu. Ağzını açıp kapadı bir süre. Sonra hafif kamburunu çıkararak;

- Ama efendimiz, bu olanaksız!

- Öyleyse başka gemiyle anlaşın. Ben de başvuran öteki yolcuları ve yükleri alayım.

- Konuşmamıza göre, bize üç gün önceden haber verecektiniz.

- Verecektik evet! Durumun elverişli olduğunu üç gün önceden öğrenebilirsek. Biz de şimdi öğrendik ki, sabaha yelken açarsak, yolda baskına uğrama olasılığı yok.

- Bir günden bir şey çıkmaz ki efendimiz? Hiç olmazsa, yarın akşama değin izin veriniz. Gördüğünüz üzere, biz sizden haber beklediğimizden, durmaksızın şişe yapmaktayız. Daha potamız bile kaynamakta.

- Herkes kendi işine bakmakta haklı. Biz neyleyelim? Öğrendiğimiz haber, gün geçirmemeyi gerektirmekteyse!

- Herhalde gerektirmektedir? Fakat, durumumuzu görmektesiniz.

- Gelecek sefere kalın dilerseniz. Biz yola çıkacağız. Çünkü güvenilir adamımız demekte ki, Turgut, reislerinin en acımasızlarını tayfa devşirmeye yolluyormuş. Bugün Ege'ye girmeleri beklenmekteymiş. İki günlük bir zamanımız var demektir. Dönüş yollarından çıktık mı, rahat bir yolculuk yapmak olanağı var... Arkalarından gideceğimize

göre de, onlar karadayken, biz rotamızı tutarız. Şimdi, siz benim yerimde olsanız!..

- Haber doğru mu kaptan efendimiz?

- Doğru! Nassi'den Doj hazretlerine verilmiş. Liman komutanı da, bize söyledi.

- Öyleyse haklısınız. Giovanni, diye bağırdı potaya doğru.

- Ben çıkış izni için gidiyorum. Ocağı söndürdükten sonra, sen de Albertini'ye koş. Hemen yetsin. Şişeleri ambalajlamaya başlayın, der demez kaptanı öyle bakar bırakıp, kapıya seyirtti.

Giovanni, kapının ağzındaki küpten kovayı doldurdu. Alaz alaz yanmakta olan kütüklerin üstüne serpiverdi kovadaki suyu. Bir cazırtı koptu ocakta. Duman bastı atölyenin içini. Kaptan kınalı sakalını kaptı. Öksürdü bir iki;

- Ben öteki yolculara haber vereyim, diyerek çıktı.

Giovanni, bir kova daha serpince, odunlar karardı. Atölyenin içindeki duman kapıya yöneldiğinde, ardı sıra seyirtti. Geçen gondollardan birine el etti. Daha yanaşırkenatladı. Gondolcu acelesini anlamışcasına dürtükledi sırığını.

- Marangoz Albertini Usta'ya gideceğiz.

Sözünü bitirirken kanalı aştılar. Albertini'nin atelyesine yanaştılar. Bir el devinimiyle beklemesini buyurarak, kıyıya atladı Giovanni. Atelyeden içeri daldı;

- Albertini Usta. Hemen bizim atelyeye gidip, şişeleri ambalajlayacağız!

- Görmemekte misin akşam olmakta? Bundan sonra iş mi olur?

- Ustam, oyalanmayın diye buyurdu.

- Elimizdekini ne yapacağız?

- Sabaha yolcuyuz usta. Bizim de şimdi haberimiz oldu.

- Sabah mı? Olanaksız bu!.. Yetişmez!..

- Yetiştireceğiz. Yoksa gemi gidecek.

- Ya! Öyleyse davranmak gerek. Hadi, sen gondol bul. Tahtaları yerleştirelim. Allah'tan hazır etmiştim ne olur ne olmaz diye!

- Çok bir iyi etmişsiniz ustam. Gondol kapıda beklemekte.

- Ya! Öyleyse durma. Şu tahtalar sizin için. Yükleyelim.

Birlikte kesilmiş tahtaları yüklediler. Gondolcu, gereç torbasını yüklenen Albertini usta biner binmez, yeniden cam atelyesinin önüne kürek çekti. Albertini, Giovanni'nin taşımasına bırakarak ilk bağı açtı. Gereçlerini mermer tezgahın üstüne sıralayarak, çakmaya başladı.

***

Alberto, koltuk altlarından fışkıran tere aldırmaksızın, çala kürek, kanal komutanının konağına yetişti. Komutan, tören üniformasını kuşanmış, aynada kendini beğeniyle süzmekteydi. Alberto'yu aynada gördü. Eliyle bir selam vererek;

- İyi akşamlar Sinyor Alberto, dedi.

- İyi akşamlar komutan. Böyle bir zamanda sizi rahatsız etmek istemezdim.

- Görevimiz hizmettir Sinyor. Bir isteğiniz mi var?

- Sanırım haberi bilmektesiniz. İskenderun'a gidecek gemi sabahleyin demir alacakmış. Yetişebilirsek, bizi de götürecek. Ancak, benim de şimdi haberim olduğundan, çıkış izniniz olmazsa, gözcüler zinciri açmazlar.

- Haklısınız. Açmazlar. Onlar meclisi üyesi olarak siz kararlaştırdınız bu yasağı.

- Kararlaştırdık. Ama yasağın uygulanmasını da yüksek buyruğunuza bıraktık. Sanırım gerekli durulmalarda, özellikle güvenilir kişilerin mal çıkarlarımızı çıkarması konusunda bir Venedik'li olarak, koruyacak uygulamaları kimse sizin şaşmaz ölçünüzle yapamayacağı için böyle düşünülmüştür. Şimdi gecikmeden izni alırsam, hemen yola çıkmak olası. Haberden anlaşılmakta ki, malımızı esenlikle aktaracağız.

- Haber sağlam yerden Sinyor. Kaygılanmayın.

- Oh, siz de doğruladığınıza göre, zamanında kuyumcuya yetişebileceğiz demektir.

- Kuyumcu? Hangi kuyumcu?

- Bilmektesiniz efendimiz. Sizin için güzel bir gümüş kemer hazırlatmaktaydık. Sivas kuyumcuları, kararmayan gümüşten kemerler yapmaktalar. Geçen gidişimizde söyledik. İnce iş olduğundan zaman istediler. Eh, zaman doldu. Bizden önce bir başkası kapmazsa, bu dönüşümüzde sunmak onuruna kavuşacağız!.. Sanırım unutmadın?

- Ha, sahi!.. Kararmayan gümüşten, elmas tokalı bir kemer demiştiniz değil mi?

- Sivas kuyumcuları, ne yazık ki, toka takamamaktalar.

- Allah Allah!.. Benim aklımda yanlış kalmış demek. Olabilir. Öylesine çok işim var ki? Şimdi de Doj Hazretleri'nin çağrısına yetişmek zorundayım. Gecikirsem olmaz. İzninizle, deyip bir iki adım yürüdü.

Alberto, her adımıyla izin umudunun biraz daha uzaklaştığını görerek sarardı. Kapıya yaklaştığında, ardından seyirtti;

- Dönerken Maraş üstünden, ineceğiz efendimiz. Bilirsiniz, Maraş kuyumcuları, elmas işlemekte Felemenklilerle yarışırlar. Hatta denilir ki, Felemenk ustalarını ordan götürmüştür. Sivaslı bilmemekte. Ama, Maraşlı dilerse kuş kondurmakta. O yüzden, bir yanlış anlama olacak. Bendeniz, bunu belirtmek istemiştim.

- Tabi!.. Ben de izninizi hazırlamak için yazıcıma buyruk verecektim. Bir an önce verelim ki izni, gece size zorluk çıkartmasınlar. Çünkü ben, Dojumuzun çağrısından, başka toplantılara gideceğim. Tam zamanında geldiniz. Belki bilinmesini istemediğim yerlere de uğrayacağımdan, bulamazdınız.

- Sağolun. İzin alır almaz, Albertini'ye ambalajlatayım şişeleri.

- Sonra da dilediğiniz zaman zinciri açacaklar size!

- Böylelikle, başkalarının bizden önce davranmasını, engellediniz efendimiz.

- Bilmektesiniz ki Venedik, ticaret üstünde yücelmektedir. Bizim ödevimiz, ülkemize ve cumhuriyetimize onur kazandıran tüccar ve zenaatkarlarımıza hizmet etmektir. Asıl alkışlanması, sağlık ve esenlik dilenmesi gerekenler sizlersiniz, diyerek yan odaya geçti. Yazıcının başında bekleyerek izni hazırlattı. Sağ elinin işaret parmağındaki kocaman altın yüzüğünü yazılı kağıdın altına bastı. Uzattı. Yolunuz açık olsun. Kemer istediğimiz gibi değilse, o ustalarla alışverişi kesin.

- Elbette keserim. Kaygılanmayın. Genellikle verdikleri sözü tutarlar. Üstelik her iki kentte de uzun sürecek konaklamalarımız söz konusu. Döndüğümüzde, beğenimizin size yaraşır olduğunu isbatlayacağız, diyerek kağıdı kaptı. Seke-

rek indi mermer merdivenleri. Gondoluna atladı.

Atelyeye döndüğünde, Albertini tezgahın üstüne sıraladığı kandillerin ışığında, durmaksızın kasa yapıyordu. Giovanni'yle birlikte, aylardır durup dinlenmeden döktükleri şişeleri, saman doldurdukları kasalara yerleştirmeye koyuldular. Bir kat saman doldurduktan sonra, şişeleri sıralıyor. Yeniden samanlayarak, kat kat diziyorladı. Albertini'nin elini görmek olanaksız. Giovanni'yle ustasınınkini de...

Kasalar birbiri ardınca dolup, üstüste yerleştirilmekte. Atelyenin içini sürekli bir çekiç takırtısıyla, şişelerin birbirine vurmasından oluşan çeşitli seslerin karmaşası doldurmakta. Hiçbiri seslerinde, alınlarında, bedenlerinde boncuklanan terin de ayırımında değil.

Durmaksızın, çakıyor, yerleştiriyor, samanla kırılmazlığını sağlamaya uğraşıyorlar. Uğraşıları, kollarında yorgunluğa dönüşürken, tahtaların da şişelerin de sonu görünüyor. Belli belirsiz bir sevinç gevşemesi seyriyor kaslarında. Alberto'nun kamburu düzeliyor. Albertini'nin eli yavaşlayıp, görünebilir devinime iniyor. Ve Alberto Usta, koluyla alnını silerken, küpün yanı başındaki tahta dolaba yanaşıyor. İçinden çıkardığı bir koca parça jambonu, üçe böldükten sonra bir şişe şarap alıp;

- Az daha, ağzımızı ıslatmayı bile unutacaktık, diye ilkin Albertini'ye uzatıyor şişeyi.

- Kendimizi öyle bir kaygıya kaptırdık ki, açlığı bile unuttuk.

- İş bitsin, dedi yorgun yorgun Albertini. Yemek ne zaman olsa yenir.

- Yok! Bir iki lokma atıştırıp, güçlenelim. Kapaklar çakılırken, biz gondola yerleştiririz. Birkaç kez gidip geldik

mi, yükümüz gemide olur. Ötesi kolay. Evlere varıp, haber verdikten sonra, gemiye çıkar, bir vururuz kafayı, uyanıncaya!..

- Sizin Alberto Usta!.. Biz sabahleyin atelyeyi açmak zorundayız!

- Sahi, iyi anımsattın. Gelirken baktım, açıktı.

- Feliçyo kapatır işi bitince!..

- İyi öyleyse!

- Yarın sabah teslim edilecek başka bir iş vardı. Çocuk aç kaldıysa yazık! Dedi, jambonundan bir koca lokma koparak.

- Bak bakalım Giovanni, dedi Alberto. Ordaysa, bir parça ona verelim?

Giovanni ikiletmedi ustasının sözünü. Atelyenin kapısından karşıdaki atelyelere baktı. Tümü, karanlığın içinde birer koyu gölge olarak duruyorlardı. Döndü.

- Çoktan gitmiş olmalı. Atelyelerin tümü kapalı, dedi, şarap şişesini ustasının elinden alırken. Ağzını elinin ayasıyla sildikten sonra, iki yudum içti. Şişeyi Albertini'ye aktarırken, jambonunu dişledi.

Verilen bu ara tümünü dinçleştirmişti. Yeniden işe sarıldılar. Albertini'nin kapağını çaktığı kasaları, gondola yüklediler. Gondolun bardası yükün ağırlığıyla kanala gömülünceye yükledikleri kasalar, yanyana, üstüste dizelendi. Alberto Usta, koynundaki geçiş iznini denetledikten sonra, küreği oynattı. Giovanni hemen halatı çözerek yol alan teknenin içine attı.

Büyük kanalın ağızındaki gözcüler, gondolun salınarak gelişine baktılar. Zincir babasının başındaki, Alberto Usta'yı hemen tanıdı;

- İyi akşamlar usta Alberto!.. Yolculuk mu var?

Alberto zorlanarak gondolu, zincir babasının yanına yanaştırdı. Koynundan çıkış iznini çıkararak gösterdi. Nöbetçi bir eliyle zinciri açan çıkrığı çevirirken öteki eliyle selam verdi.

- Birkaç sefer yapmam gerektiyor, dedi Alberto. Gözcü hep siz misiziniz?

- İzin kağıdı olunca, gözcünün değişmesi önemli değil usta, dedi nöbetçi. Yolunuz açık olsun.

- Sağolun! İyi geceler ...

Büyük kanalın ağzından, denize çıktı. Hemen yandaki koyda gümrük depolarıyla, liman uzanıyordu. Yekeyi kıvırdı. Gondol kanal akıntısıyla ağır ağır Kaptan Fierento'nun gemisine doğru yol aldı.

Gümrük kolcusu, teknenin başında bekliyordu. Gondol yanaşır yanaşmaz, sandıkları saymaya başladı. Çektirinin güvertesine kurulan palanga, bir geniş ağı gondola sarkıttıktan sonra, üstüne konulan sandıkları kaldırıp, ambara inidiriyordu. Alberto, kendisine yardım eden gümrük taşıyıcılarının elbirliğiyle çabucak boşalttı yükünü. Hızla, atelyesinin kapısına döndü.

Giovanni, ustası dönünceye, sandıkları atelyenin taş rıhtımına taşımıştı. Oyalanmadan doldurdular. Gondol su kesimine inince, yeniden yola düştü Alberto.

Üçüncü dönüşünde, işini bitirenAlbertini'nin iveceliğiyle karşılaştı. Hemen gondoldan atladı. Giovanni'nin tek başına yüklemesine bırakarak, kapının ağzındaki koca dolaptan bir demir kasa çıkardı. Belindeki anahtarla kilidini açtı. İçinden aldığı bir keseden, Albertini'nin alacağını ödemeye durdu. Kendince, hesap tamamlandığı halde, bir altın

fazla verilmesi, irkiltti Albertini"yi;

- Fazla değil mi?

- Sen de fazla çalıştın ustam. Gece yarıyı geçti. Hakkın kalsın istemem.

- İş iştir deriz yüzler toplantısında ustam. İşin zamanı olmamak gerek. Varsa işlenir, yoksa beklenir.

- Beklenir ya, doğru dürüst ekmek yemedik. Uykusuz kaldık. Bizimki yolculuk. Gemi amacına varıncaya sırtüstü yatabiliriz. Az önce de buyurduğun gibi sen sabah gün doğarken atelyeni açacaksın. Ya bir gecikme olursa, bunu ödemek bana düşmez mi?

- İyi ama, bu durumda satacağının değeri artmış olur.

- Artarsa, ben de fazlasına satarım. Osman ülkesinde duka bol. Yeter ki, dilediğince mal götürebilelim. Eh, sayende de, siparişleri karşılayacak oranda hazırlandık.

- Madem diretmektesin, dedi Albertini. Yolun açık, işin gönlünce olsun. Duasıyla atelyeden çıktı. Kıyı kıyı evinin yolunu tuttu.

Onlar hesaplaşıncaya, Giovanni kasa taşıdı gondola. Teninin her gözeneğinden şorlayan ter, kaslarını gece karanlığında bile ışıl ışıl aydınlattı.

Gondol doldu, limana varıp, boşaldı... Atelyenin içinde yığılan kasalar, birbiri ardınca eridi. Alberto, kollarında güç kesilinceye gidip döndü...

Son kasa da yerleştirilince, dolaptaki keseleri kucakladı Alberto. Gondola yerleşirken;

- Atelyeyi kapadıktan sonra, hazırlan. Zincir ağzında buluşalım. Aceleden söyleyemedim. Bu kez birlikte gideceğiz!..

Ummadığı bir ödülün coşkusu, yüreğindeki tüm kanı

beynine sıçrattı. Başına tokmak yemiş gibi sallandı Giovanni. İnanmaz inanmaz baktı amcasına!.. Alberto, diyeceğini bitirmiş olmanın aldırışsızlığıyla gondolu sürüvermişti. Gözleri, yekenin üçgen biçiminde ayrışan izinde öyle kaldı Giovanni. Sonra çözemediği bir gücün etkisiyle atelyeye girdi. Elleri ayakları ayrı ayrı işleri paylaşmış, ayrı ayrı yerlerde devinircesine dönenerek, temizliğe koyuldu.

Ateyenin Malta taşından döşemeleri, mermer tezgah, silikonlu ateş tuğlasından küçük potalar... Ocaklar... Kamışlar... Lüleler... Zımpara taşları... Elmaslar, birbiri ardınca parıl parıl yerlerine yerleştirildi. Kandilleri söndürmeden denetledi yaptığı işi. Kendinden hoşnut, rıhtımlarda seyirtmeye başladı.

Eve geldiğinde, uyku karanlığıyla karşılaşmak iriltti onu. Üstünde kuruyacağına çoğalan teriyle, üst kata tırmandı. Annesinin kapısını gürültüyle açtı. Kadın ürküyle sıçradı yatağından. Etlerinin geleceğinden taşmasına aldırmadan doğruldu. Korkusu, çığlığını titreterek, kısık kısık sordu;

- Kim o?

Daha sözcüğünü bitirmeden oğlunun dudaklarını yüzünde ayırınca, sevecen kucakladı. Aceleyle kandilin fitilini uzatarak, odanın içini sarartan aydınlıkta Giovanni'nin her yanından taşan çoşkuyu süzdü uzun uzun. Bir anlam veremediğinden;

- Çok geç değil mi oğlum? Sabahlayacak mıydınız?

- Az daha... Bitirmesek sabahlayacaktık anne. Amcam, beni birlikte götürüyor.

Birden gelen muştunun etkisi sarstı kadını. Giovanni, kendisinin daha çok sarsıldığını düşünerek avundu. Yata-

ğından fırlayıp kalktı kadın. Sarıldı oğluna;

- Sonunda karar kılabildi ha!.. Sağolsun Alberto Amantini!.. Ağabeyine yaraşır bir kardeş olduğunu ispatladı!.. Duruldu. Okşadı oğlunu.

- Biliyor musun umudumu kesmiştim. Kötü kötü düşünmeye başlamıştım. Diyordum ki hiçbir zaman götürmeyecek oğlumu. Hiçbir zaman tanıştırmayacak Doğu'daki müşterilerle... Adriano Amanti'nin bir oğlu olduğunu bilmesinler ki, sürekli Alberto Amantini'nin müşterisi olarak kalsınlar istiyor, demeye başlayacaktım. Başlayacaktım ya, yine de, olmaz diyordum. Böylesine soylu, onlar meclisi üyesi bir büyük zenaatkar ve tüccar, böyle bir küçüklük göstermez. Amantini ailesine leke sürecek bir davranışta kimse bulunamaz. Bulunmayacağını, bulunmadığını gösterdi. Kargaya yavrusu şahin görünürmüş. Benim kuruntum bundan doğuyor olmalıydı. İşte, Alberto Amantini, kuruntularımın yersizliğini ispatlayıverdi. İyi ki, kötü düşünmemişim ailemiz hakkında. Yüreğimi bozmamışım. Yoksa dövünecektim...

Annesinin ağzından hiçbir zaman duymadığı açıklamalar, çoşkusunu daha bir arttırdı Giovanni'nin. Ellerini nereye koyacağını bilmeden öyle savurta savurta konuşmasına daldı annesinin. Hala güzelliğini bir hazine gibi korumasından kıvandı. Babasının çok genç yaşta ölmüş olmasına acındı. Ağzını açıp bir şey söylemesine kalmadan, annesi sürdürdü;

- Ah, ben de durmuş, onlar meclisi üyeleri gibi söylev veriyorum. Oysa oğlum Türkeli'ne gidecek? Durakladı. Zamanını öğrenmemişliği birden aklına geldi. Ne zaman gideceksin?

- Hemen... Mümkün olduğunca çabuk. Gemi sabahleyin demir alıyor.

- Olamaz, diye irkildi kadın. Etleri büsbütün taştı geceliğinden. Katı görünümleriyle, ipekte hışırdadı taşan her parça. Böyle birdenbire olmaz.

- Ne yapsın ustam?.. Kaptan akşamüstü uğrayıp, sabaha yetişmemizi istedi. Doj korsanların devşirmeye çıktığını öğrenip, bütün gemilere hemen yelken açmalarını buyurmuş. Ege ve Akdeniz üzerine gidecek olanlar, sabahleyin yola çıkacaklar.

- Hiçbir hazırlık göremedik. Yiyecek, içecek almadan gidilirse, yollarda kavrulur insan. Dur bir şeyler hazırlayalım. Sonra şöyle bir baktı, her yanı ıpıslak parlayan oğluna. Ben torbanı hazırlayıncaya, sen de bir su dökünsen iyi olur. Yeni giysilerini çıkaracağım.

Giovanni, sırtındakileri merdivenlerde soyunarak, tuvalete indi. Küpten doldurduğu kovayı, taş döşemenin üstünde başından aşağı dökerek, kedi gibi silkelendi Üstünden su damlaya damlaya merdivenlere ağdı. Annesinin odasına girmesiyle, yeni bir irkilmenin şaşkınlığında sallandı. Yatağın üstünde ibrişim gömlek, ipek mintan, parlak Cenova kadifesinden pantalon... Kayseri çizmeleri... Sırma işlemeli kaftan... Ve hep düşlediği, ama bir türlü almaya yeltenemediği tavus tüylü, geniş kenarlı sof şapkayla burun buruna gelmek, az sevinç kaynağı değildi. Dolaplarda havlu arandı yeni giysilerini görünce. Buldu. Silindi. Ve okşayarak giyindi...

Annesi elinde bir torba yiyecekle odaya girdi. Uzattı torbayı...

- Evde ne varsa doldurdum. Amcan bizim için de bir

şey bırakmıştır. Son anda unutsa bile ben kentteyim. Bu zamanda, uşakları uyandırmadan, kendi elimle hazırlayabildiğim bu. Herhalde yeter. Baban da bu kadar alırdı her yolcluğa çıkarken. Tanış babanın ve amcanın müşterileriyle. Sağlam bağlar kur. Cam işini hep elimizde tutmanın yolu bu tanışıklıklardan geçer unutma.

- Unutmam anne. Önümde amcam gibi ustam olduktan sonra tasalanma. Herşeyin iyisini yapar, gelecek günlerin ilişkilerini pekleştiririz bir iyice.

- Öyle ya!.. Başında amcan var. O varken, ne yapılması gerektiğini söylemek bana düşmez. Elbet o daha iyisini bilir ve yapar. Ben babandan duyduklarımı aktarıyorum. Unutma ki, amcanı baban yetiştirdi. Gözleri doldu kocasını anımsayınca. Çok bir büyük usta, çok bir iyi kocaydı Giovanni, dedi. Bir türlü unutamadım. Her zaman olduğu gibi gondolunu rıhtıma bağlayıverecekmiş sanıyorum. Aylarca yolculuk yapıp döndüğünde, sabah evden çıkmış gibi giriverirdi. Ama uşaklar gondolundan armağan taşımaktan usanırlardı. Bir ballad gibiydi babanın gidiş gelişleri Giovanni. Ve sonra bir gün!.. Gelmeyeceğini söyler amcan Alberto... İnanmadım. Hala inanamadım. Gözümle görmediğimden belki!.. Şimdi de sen gideceksin. Amantini'lerin yazgısı bu... Kışın durmaksızın cam işleyip, yazın oyalanmaksızın Asya topraklarında satışa sürmek... Değiştirecek değiliz a!.. İstesek de değiştirebilir miyiz? Değiştiremiyeceğimize göre, sağlıcakla git yavrum. Oyalanma. Nerdeyse sabah olacak. Esenlikle dön. Ben de yarın senin ilk yolculuğun onuruna bir tören düzenleyeceğim. Venedik'in bütün genç kızlarını çağıracak ve hepsinin aklına seni takacağım. Artık daha büyüğünü dönüşünde yaparız.

- Hoşça kal anne, dedi gülerek Giovanni. Dilersen töreni dönüşüme bırakalım.

- Olmaz öyle şey. Şimdiden anlasınlar ki, Amantini ailesi, yeni bir usta yetiştirmekte. Kulaklarına küpe olsun. Ve bu küpeyi, sen döndüğün zaman bir iyice takınsınlar.

- Elbette o zaman, küpeleri tümden unutmazlarsa!..

- Unutacak olan Doğu'nun masal güzelliklerine dalmaya hazırlanandır. Venedik kızları, sefere çıkmış tüccarı unutmazlar. Tam tersine elbirliğiyle dönmesini, döndüğünde de en değerli armağını, nikahı kendisine sunmasını dileyeceklerinden yolculuk güzel geçer. Orda yaşadığın serüvenler senin olur. Surdaki düzenli yaşam da, ailenin. Venedik'in kuralları böyle kurulmuş. Denizci ulus olmanın yanına, tüccar ulus olmayı da ekledin mi, kimse kuralları değiştirmeye yönelmez.

- Acılı gibi konuşuyorsun anne. Sanki gitmemden hoşnut değilsin.

- Acım olmasa, hoşnut olurdum. Acım sen dönünceye artacak bilesin. Döndüğünde, babanın yerine seni koyacağım. Ve böylelikle, belki acımı unutacağım. Mümkün mü, değil mi şimdiden bilemem. Ama, bir Amantini'nin yerini, belki bir başkası tutar. Kendi oğlu. Kendi oğlum!.. Yaramı iyileştirir bakarsın.

- Babamı böylesine sevdiğini bilmezdim anne!.. Hemen hemen yitirdiğimizden beri ilk kez konuşuyoruz onu!..

- Konuşmadıksa, sorumluluğunu yüklenmekten ötürü söz etmiyorduk. Sen de, ben de, o yaşıyormuş, her zaman geri gelecekmiş gibi davrandık. Venedik terbiyesi, gidene acınmayı yasaklıyor. Çünkü acınmaya durdu mu, acı yaygınlaşır. Korku başlar. Oysa tüccar cesur olmak zorunda-

dır. Zorunluluk, yüreği bile susturuyor demek. Şimdi seni onun yerine tam yerleşmiş görünce, içimi açmakta sakınca görmedim. Dikkatli ol oğlum. Bir acı daha gelirse, belki dayanamam. Çok genç dul kalmak güç!.. Çok genç kendi oğlumun acısına dayanmak, daha güç gelebilir. Ve bunun altından kalkamam!..

- Tasalanma anne. Amcam beni her zaman gözü gibi korudu. Zenaatın tüm inceliklerini belletti. Özel markalı kristallerin işlenmesi sırasında köleleri ve uşakları hep tuttu. Salt ben öğreneyim diye, kendisi de ölürcesine çalıştı. Şimdi yolda bir derde uğramamı engeller. Elbette bu konuda benden de alabildiğine yardım görecektir. Biz oraya ticaret yapmaya gidiyoruz. Canımızı ve malımızı korumak, kendimize karşı onur borcumuz. Yeter ki sen üzülme. Senin üzüncünü taşır gidersem, bir yanlışlık yapmaktan korkarım.

- Üzüncün yerini sevinç aldı yavrum. Ne dedim az önce, yarın bir çağrı düzenleyeceğim. Amantini konağı yıllardır ilk kez ışıl ışıl yanacak. Ve herkes, senin soyun sürdürücüsü olarak ortaya çıkışını kutlayacak. Aklında bunu tut. Benim acılarım ise senin gücün karşısında eridi yitti. Unut... Ve esenlikle git, sağlıkla dön...

Sarılıp öptü oğlunu. Giovanni konuşmanın gereksizliği inancıyla torbasını kucakladı. Rıhtım boyunca, büyük kanalın bitişindeki zincir babasına doğru yürümeye başladı. Başladı ya kendisini tutamadı. Köşeyi dönerken dönüp baktı. Annesi elinde kandil, pencerenin arkasında ona bakıyordu.

"Bellini'ler, ya da Carpaccio ölmemiş olmalıydılar." diye düşündü. "Öyle pencerenin içinde, oğlunu bekleyen anne tablosu kimbilir ne kadar güzel çıkardı onların fırçalarından. Yazık!.. Uzun zamandır, Venedik o düzeyden ressamların-

dan yoksun. Olsun ama!.. Soyuma yaraşır kazançla dönecek olursam, Floransa'dan çağırırım. Şimdilerde adından söz edilen pek çok Floransa'lı var. Birkaçını getirtir. Bu tabloyu yaptırırım. Acıyla sevincin karışımını tuvale dökmeyi kim başarırsa onunkini alırım. Ya da ben kendim. Kristal üstüne dökerim bu görünümü. Kocasını yitirmiş, oğlunu bilinmeyene yollayan bir ananın onuru ve kaygısı kristalde belirir mi? Renk verebilirsem. Hele birde üstüne Andreoli verniği geçersem, istediğim gibi olur. Acaba, bileşimi vermese bile, seramik ustası Giorgio Andreoli verniğinden verir mi? Böyle bir neden olunca, hiçbir usta dayanamaz. Benim kristal üstüne döktüğümü o da seramiğe işler bakarsın. Böylelikle iki tablo birden kazanırız. Birini annemin evina koyarız. Girişe... Her zaman oturmayı sevdiği kanala açılan pencerenin yanına. Birini de ben kendi evime koyarım." Kendi kendine güldü. Duraksamasına bir son vererek, yeniden yürüdü. "Daha şimdiden ayrılmayı kurmaya başladım. Ayrılmak kaçınılmaz. Konağın büyüklüğü, kurulları yumuşatacak oranda değil. Venedik'li babaların ilk koşulu, kızlarının bağımsız evde oturmaları oluyor. Zavallı annem... Oğlu büyüdüğünü kanıtlar kanıtlamaz, düğün düşüne dalıyor. Oysa, temelli gidişin başlangıcı bu düş."

Gondol fenerinin ışığında amcasının başını yakalayınca, irkildi. Zani konağının aydınlığında amcası da onu gördü. Gondolu kıyıya yanaştırdı. İlkin torbasını uzattı Giovanni. Amcası tutar tutmaz gondola atladı;

- Bianka tam bir tüccar karısı Giovanni, dedi Alberto. Gerekli olanı hiç unutmuyor. Seni gönderirken, ben para vermeyi unutmuştum. Evde aklıma geldi.

- Düşündü bunu... Yarın bir çağırı yapacakmış.

- Yapar. Baban gittiği gün de yapardı. Birden eski günlerine dönüvermesine sevindim. Yıllardır, köşesine çekilmiş, dünyaya küsmüştü. Bu çağırıyı yenileri izlerse, biraz avunur. Unutmasa da babanı, unutulmaz çünkü. Bize öğrettiği, bizimle yaşadıkça, hiçbir zaman unutulmaz. Avunur en azından. Her gece eğlence düzenleyen bir ailenin kızıydı. Baban burdayken de görkemli yaşadı. O öldüğünden beri, konağın kapısını herkese kapatmıştı. Şimdi, böyle bir karar almasına çok sevindim. O olmasaydı, işleri böylesine düzene sokamazdım. Ticaretin zenaatın da kurallarını çok iyi bilir. Dilerim ki, sana da kendisi gibi bir kız bulsun. O zaman Asya'nın zenginlikleri, yine Amantini soyunun görkemine tuğlalık eder.

- Bana gerektiğinden fazla sorumluluk yüklemiyor musun efendim?

-Sorumluluk yüklenmez ki oğlum, dedi ilk kez tüm sevecenliğiyle Alberto. Beklenilir. Kaçılır da!.. Bir gün ansızdan bakarsın, tüm ağırlığıyla üstüne çöküvermiş. Ve sen altında kalmışsın. Bakma filozofların dediklerine. Ne akademilerde öğretilir bu... Ne tezgah başında bir ustanın denetimi altında. Kendini dünyaya karşı yapayalnız duyduğunda anlarsın sorumluluğun ne olduğunu. Dünya seni ezmek için üstüne üstüne gelir. Ve sen üstüne üstüne uğursuzluğun ne olduğunu kavrayıverirsin. Çünkü yük senin omuzlarını çökertmektedir.

- Bir başka yüzünü gösterdiniz. efendim. Oysa ben, sorumluluğun aranıp bulunması gereken onursal bir nitelik olduğunu sanırdım.

- Öyle öğretildiğinden. Akademi gevezeleriyle, kilise babaları bunu böyle önerdiklerinden. Oysa bir bak onlara!..

Hiçbiri sorumluluk denilen yükün altında değildir. Bir bölümü kutsal kitabın ya da Kardinal'in buyrukların yineler. Bir diğeri soyut kavramlarla kafa ütüleyerek, yasaklar ve kurallar sıralarlar. Tamam!.. Ama bunların hiçbiri yalnızlığını duyduğun o anda sana hiçbir yardımda bulunmaz. Zincirin önünde durakladı. Elini koynuna atarken, nöbetçi bildik bildik zinciri indirdi. Giovanni biner binmez yapıştığı küreği oynattı kanalın sığ sularında. Zinciri aştılar. Hemen arkalarından mancınık, gıcırdayarak zinciri gereken, limana doğru yürüdüler. Bulunmayınca da onca bilginin niteliğini anlayıverirsin. Görürsün ki, o an yapılması gerekenle, senin öğrendiklerin arasında dağlar kadar ayırım vardır. Bulunduğun ağır koşulları düzenlemek senin çaban ve yiğitliğine kalmıştır. Yasakları da, kuralları da bir kıyıya koyup, sende olanla yetinmek zorunda kalırsın. Çıkabilirsen düze, ne iyi. Çıkmazsan, yine de suçlayacağın bir şey vardır. Güç durumda sana yardım etmeyen koşullandırmalar.

- Şu son bir saattir, hiç duymadığım sözlerle sarsılıyorum. Ne annem, ne siz şimdiye değin hiç söylemediğniz şeyleri anlatıyorsunuz. Ve şaşırtıyorsunuz beni.

Feneri gondolun kıçından aldı Alberto. Kaldırdı. Giovanni'nin yüzüne baktı. Yüzünde sevecen bir kurnazlık belirip yitti. Eski düzgün bakışlarıyla donuk donuk;

- Şaşkınlık durumun bu mu Giovanni? Diye sordu.

- Nasıl şaşırmam. Biriniz hiç belli etmediği duygularını, biriniz hiç göstermediği bilgilerini seriveriyorsunuz önüme. Sonra da bana şaşkınlığın bu mu diyorsunuz? Daha ne olması gerekli?

- Benim vurgulamak istediğim şaşkınlığın değil oğlum, dedi Alberto. Şaşırman doğal. Dediğin gibi ikimiz de bir-

denbire birçok gizi birden açıverdik sana. Elbette şaşıracaksın. Ve elbette bazılarını anlamayacak, anlayamayacaksın. Benim dediğim, şaşkın durumunda bile yüzünün biçimi bozulmamakta. Bilir misin yüzünü her zaman aynı biçimde tutabilmek bir tüccar için birinci koşuldur. Coştuğunu ya da üzüldüğünü karşındakine belli etmediğin zaman, alışverişin en güç bölümünü kazandın demektir. Bizim soyda bu nitelik doğuştan gelir. Kimse baban gibi olamaz demekteydim. Yanılmıştım. Gözlerinde bile belli olmuyor şaşkınlığın. Kendini hep böyle tutmasını bil Giovanni. Biraz da gülümsemesini öğrendin mi, ilişkilerinin kolaylaşmasını sağladın demektir. Ötesi daha ötesinde görünecek. Ve bana öyle gelmekte ki, sen bir görüşte öğreneceksin her şeyi... Amantini atelyesi için yepyeni bir gelecek kuruluyor anladığım ölçüde. Babanın bıraktığını ben pek büyütemedim.

- Babamın bıraktığından çok daha büyüğünü yönettiğinizi herkes biliyor efendim.

- Ben de gerektiği ölçüde olmadığını biliyorum. Amantini markası, her yerde geçerliğini babanın çabalarıyla sağladı. Yeryüzünde pek çok insan, esans ya da şuruplar bizim şişelerimize konulduğu için ötekilerden daha iyi sanıyor. Oysa ne cam esansa bir şey ekleyebilir. Ne esans markaya katkıda bulunur. Bulundu babanın çabaları çabalarıyla. Daha incesini, daha renksizini yapabildiğimizden mi? Yoksa kapladığı ürünü daha güzel gösterdiğine inanıldığından mı, her zaman bizim kristallerimiz yeğlenir.

- Babam bir küçük katkıda bulunduysa, siz yaşamınızı verdiniz bu işe efendim. Usta ustayı her zaman beğenir. Her zaman iyiliğine konuşur. Ne var ki, ben babamdan hiçbirşey öğrenmedim. Ne biliyorsam size borçluyum.

- Ben de babana borçluydum. Çok küçük kalmıştık babamızdan. O yaşta atelyenin başına geçmek. Cam işleyip, Asya'ya götürmek, onlar meclisini bile karıştırmıştı. Ancak, miras sorununa kimse en küçük bir karışmada bulunamayacağından, direttiğinde Doj bile boyun bükmüştü. Bükmüştü ya, onaltı yaşandayken, döndüğü geziden getirdiği zenginlikler, herkesin gözünü kamaştırmıştı. Çünkü, bütün soyun ancak karşılayacağı oranda büyük siparişlerle dönmüştü. Hem de çoğunun parasını peşin alıp, karşılığında gemi dolusu baharat, ipek ve Ankara sofu getirerek. Baharat ve İpek neyse!.. Bizim her zamanki dönüş yükümüzdür. Ankara sofunu elde etmek zor. Ankara Ermenileriyle, Yahudilerini bir yana koy!.. Paşalar tekel kurmuş durumda. Hatta büyük kanalın ağzındaki Türk kapanı, salt bunun için yapıldı. Sof getirip, sof götürmek için!..

- Anlamadım!.. Madem sof getiriyorlar, neden sof götürsünler?

- Ankara sofu zenginler için Giovanni. Çok pahalı. Oysa Mançester, Anvers ve Lyon sofları çok ucuz. Bir veriyorsa Osmanlı tüccarı, üç alıyor burdan. Yoksul her yerde yoksul anlayacağın. Ankara sofu giyemeyenlere, bu sofları satıyorlar. Böylelikle, Türk kapanına sof geliyor ve sof gidiyor...

- Doğrusu iyi akıl. Kendi saflarını bize pahalıya satıp, bizimkileri ucuza alıyorlar.

- Ürünleri bu saydığım kentlerin ürünlerine göre çok değerli ama Giovanni!.. Mançester sofu örme kazak gibi her yanını dalar insanın. Ankara sofu öyle değil... Hem yündür, sıcak tutar seni. Hem ipek yumuşaklığıyla sarılır bedenine. Üstelik hiç kimsenin beceremediği bir dalgalı boya vururlar. Böylesini ne Anvers'li bilir, ne Lyon dokumacıları. Bun-

ca üstünlük karşısında değeri de fazla olacak elbet. Neden dersen, yünü belirlidir. Salt Ankara keçisinden elde edilir. O da pek bol değil!..

- Demek Asya'daki inasanların tümü bu sofu giyememekte?

- Dedim ya az önce, yoksulluk her yerde, ötekinden değişik olmamakta. Yalnız ben Batı yönüne de gittim. Asya'nın yoksulu, Batı'nın orta hallisinden biraz daha iyi. Yiyeceği, giyeceği var... Evsiz yurtsuz bile olsa, imaretlerden birine sığınma hakkına sahip. Onlar da, konak yemeğinden ayrımsız, yiyecek vermekteler. Batı yönünde hem yoksul insanlar, hem de çaresiz!.. İşte ayrım burda. Ve bu ayırımı Venedikliler, salt bir ticaret sorunu olarak görürüz. Bize para kazandırdığından. Ötesi de ilgilendirmiyor zaten.

Geminin bordasına yanaşmaları üzdü Giovanni'yi. Pandora'nın sandığını açmış ve büyülenmişcesine önünde kalakalmıştı. Keşke biraz daha yolları olsaydı, diye düşünürken birden anımsadı. Günlerce yol gideceklerdi. Ve bu yol boyunca amcası kimbilir, o sandıktan neler çıkarıp serecekti önüne... Kıvandı. Yanaştı geminin bordasını sıyırarak rıhtıma. Liman görevlisi, gondolun halatını babaya taktıktan sonra, adlarını son yolcular olarak liman defterine yazdı. Onlar ilkin torbalarını uzatıp, sonra birbiri ardınca ip merdiveni tırmanırlarken, kaptana el etti... Alberto'ya;

- Gondolu atelyenize bırakırım Sinyor Amantini, dedi.

Alberto, gemiye girer girmez kuşağından çıkardığı bir gümüş parayı aşağıya attı. Bir an parıldadı gümüş. Sonra görevlinin elinde, elinin devinimi gözlenmeden de kuşağında yitti.

Kaptan onların gelmesini bekliyormuşcasına komutu-

nu verdi. Bir halat hışırtısıyla, palamarların çözülme buyrultusu birbirine karıştı. Gemi, kıçın kıçın demir yatağına doğru çekildi. Demir, halatının suyunu serpintileyerek locaya oturdu. Tekne gerisin geri gidişini sürdürürken, forsa davulu vurmaya başladı. İlkin küreklerin hışıltısı yankılandı kulaklarında. Ardından bir kaykılmayla, ilerledi gemi. Limanda bağlı tekneleri sıyırtarak, açığa çevirdi başını.

Önlerine düşen gemicilerden biri, güvertenin hemen altında, bir koridorun iki yanına dizilmiş kamaralardan birinin önünde durakladı. Kapıyı açtı.

- Burası sizin, dedi. Umarım yanınıza yeterince yiyecek ve içecek aldınız.

- Aldık, diye yanıtladı Alberto. İlk limana değin bol bol yeter.

- İlk liman, İskenderun olacak sanırım. Bir eksiğiniz olursa, gemi ambarında tayfaların gereksinmesinden fazlası var. Beni bulursanız, yardım ederim.

- Sağol, dedi Alberto kötü kötü bakarak. Yetiştiremezsek, seni buluruz.

Adam yüzünde çürük dişlerine asılı kalan bir gülücükle kapının önünden çekilip, koridorda yürüdü. Ardından bir süre baktı Alberto. Sonra iki kişilik tahta ranzanın ot yatağı üstüne bıraktı torbasını. Giovanni de onu izledi. Yan yana oturdular.

- Biz gemiler devletin, denizciler devlet görevlisi diye rahatladığımızı sanalım. Adamlar devlet görevinde korsanlığa kestiler. Dönüşte bu sorunu meclise götürmeliyim. Üst kademelerde ödülsüz işgörülmemesi alışkanlık diyorduk. Buralarda da başladı, haydutluk.

- Niye haydutluk olsun efendim, dedi dayanamaya-

rak Giovanni. Ansızdan yola çıkıldığı için ge-reksinimlerini karşılayamayanları düşünmeleri iyilik sayılır.

- İyilik ama, bedeli biraz fazlacana bir iyilik.

- Kişinin aç kalmasındansa!..

- Beni de düşündüren bu ya!.. Bir kez yol açıldı mı, gerisi gelir. Yiyecek torbalarını daha binerken denize atmaya değin varır kârın çokluğuna kanıldı mı?

- Kârın çok olacağını nerden biliyorsunuz?

- Adamın sırıtışından Giovanni, dedi öfkeli öfkeli. Bunlar tüccar değil, haydut. Suratındaki kazıkladım gülüşü, iğrençti. Ordan anladım. Üstelik ticaret dedin mi, rekabet olmalıdır. Tabii başkası için. Gemide acıktığında neyleyeceksin tüccara gidip altın saçacaksın.

- Ya düşündüğünüz gibi değilse?

- Değilse altınları sana saçarım Giovanni. Fiyatının denetlenmediği yerde satır elinde demektir. Kes kesebildiğince... Bak göreceksin, dediğim gibi olacak.

- Çok güvenlisiniz!

- Güvenliyim elbet. Görürsün.

- Siz böylesine güven duyunca, ben de inanırım efendim. Az önceki söylediklerinizle karşılaştırınca, hak veriyorum. Adam hiç tüccara benzemiyordu.

- İşte gördün mü, sen de bana katıldın. Ama, biraz açılalım. Yeterince yiyecek almamış olanlar sızlanmaya da başlasın o zaman çok katılacaksın bana. Ve ilk bakışta, karşındakinin niteliğini çıkarmak konusunda sağlam bir deneyim edineceksin, dedikten sonra uzun uzun esnedi. Bugün yeterince yorulduk. Deniz de güzel. İstersen uyuyalım.

- Olur dedi Giovanni. Yukarda mı yatmak istersiniz?

- Benim tırmanacak halim kalmadı. Hemen uzanmak

istiyorum.

Üst ranzaya tırmandı Giovanni. Uzanır uzanmaz, dönmeyi bile düşünmeden uykuya daldı. Alberto, aşağıdan yukarıya, yeğeninin düzenli soluklarını dinledi bir süre. Sonra yeni bir esnemeyi tamamlayamadan gözlerini kapadı.

***

Dayanılmaz bir açlıkla uyandı. Midesinin içinde kızgın bir kedi döneniyor, tırnaklarıyla her yanını tırmalıyordu. Yutkundu. Tükrüğünün acılığı tırmalayan kedinin öfkesini daha bir artırdı. Kıvrandı. Eli torbasına uzandı. Kaytanını çözerken, Alberto uyandı! Esnedi! Esnedi!.. Ağzını eliyle kapatırken;

- Acıktım, dedi.

- Ben de dayanamadım da, bir iki lokma atıştırayım diyordum.

- Dur bekle! Birlikte yiyelim.

Bacaklarını sarkıttı. Oturdu ranzasında. Giovanni hemen yanına iniverdi. Torbasına uzandı Alberto. Ağzını çözecekken, Giovanni'nin eline baktı. Torbanın ağzının açık olduğunu görünce, yeniden yerine bıraktı;

- Ben ikimiz için de almıştım. Madem sen de yedekledin, iyice dayanırız gemicilerin tezgahına, dedi. Uzandı. Torbayı aldı. Bir şişe, bir jambon topağı, biraz peksimet çıkardı. Kuşağından çektiği bıçağını açtı. Jambonu doğradı. Peksimetin arasına sıkıştırarak uzattı Giovanni'ye. Sen benden aç olmalısın.

- Siz buyurun, ben hazırlarım, dedi Giovanni, jambonu, peksimetleri alırken.

Alberto sesini çıkarmadan başını salladı. Şişenin mantarını iki parmağının arasına sıkıştırarak çıkardı. Bir yudum alıp elinin tersiyle bıyıklarını, sakallarını sildikten sonra Giovanni'ye uzattı.

Giovanni, kalın dilimlediği jambonları, peksimetlerin arasına sıkıştırmakla uğraşıyordu. Bir süre görmedi şişeyi. İşini bitirir bitirmez kaptı. Bir yudum da o içti şaraptan. Koca bir lokma ısırdı. Peksimetin kıtırtısı, jambonun yağlı hışırtısında eridi. Tükrüğünün tadı değişti. İlk lokmasını yutar yutmaz midesindeki tepişme durdu. Her lokmada biraz daha kendisine gelircesine kamburu düzeldi. Ağzının tadını şarapla tazeleyerek, bir çırpıda bitirdi elindekini. Yeninden uzanıp uzanmamak konusunda düşündü. Amcasını bekledi. Alberto, ağzının çevresinde, sakallarının diplerinde kırıntılanan artıkları diliyle araştırıyor, bulduğunu dudaklarının arasında gezdirip yokladıktan sonra yutuveriyordu.

Karınlarının gurultusunu unutmanın sevinciyle birbirlerine baktılar. Gözleri parıldıyordu Giovanni'nin. Dinlenmiş, karnını doyurmuş olmanın kıvancı, gözlerinde gün ışığı gibi kıvılcımlanıyordu. Amcası uzanmayınca, tam doymamışlığına karşın torbanın ağzını büzdü. Şarap şişesini lomboz çıkıntısına yerleştirdi. Torbayı yerine asarak, gerindi bacaklarının üstünde. Bedeni bir yay gibi gerildi. Amcası beğeniyle baktı yeni giyisilerinin içinde güçle kabaran kaslarına.

- Eh, dedi. Yorgunluğu attık. Açlığı da unuttuk. Güverteye çıkıp, güneşlenelim mi?

- Ben hazırım, dedi Giovanni, yol göstererek. Çıkalım!..

Alberto yerinde doğruldu, kaftanını kuşanmadan torbasını aldı. Kapının kilidini denetledi. Sonra kendi kendine

başını sallayarak torbayı yeniden astı. Kaftanını giydi. Şapkasını başına özenle yerleştirdi.

- Çıkalım!.. İlk gün bir şey olmaz. Kapıda kilit de yok. Birkaç gün sonra torbalarımızı birlikte taşıyacağız. Ne olur ne olmaz. Aç kalan biri bizi aç bırakmasın.

- Bunlarda mı olmakta yolculukta?

- Bu olabileceklerin en hafifidir. Giovanni, dedi Alberto. Yiyecek torbamız giderse, gemicilerden alırız yine de! Dikkat etmezsen, asıl para kesesi uçar ki, işte o zaman durumun kötü. Çünkü kaptan verdiğinin faizini önceden hesaplar. Devlet gemisi devletin tüccarı olduğuna hiç bakmaz. Senden öyle bir bono alır ki, döndüğünde ödemeye elin varmaz.

- Oysa devlet ticareti desteklemekte!

- Elbette. Kendisi de bu yolla ticaret yapmakta. Gemi tekeli elinde olduğundan sen dilediğince yolculuk edemezsin. Kaptan hırsızı yakalayacağına, soyulanı bir kez daha soymaya oturur. Üstelik bunun sözünü de edemezsin. Daha yolun başında kesesini kaptırana tüccar gözüyle bakmazlar Venedik'te! O yüzden ne isterlerse katlanmak zorundasın. Ödeyeceksin.

- Yine de duyulmaz mı?

- Yok bak!.. Bu konuda güvence veririm. Bir kez bir kaptan, meyhanede ağzından kaçırmış birinin başına geleni. Yurttaşlık yasasına dayanarak hemen görevden alındı.

- Bir küçük boşboğazlığın böylesine ağır cezası olmamalı!

- Venedik tüccarının onuruyla da oynanmamalı... Hele bir Venedik'li bunu hiç yapmamalı. Yaparsa cezası ağır olur.

- Buyurdunuz ki, anlatılan olay doğruydu!

- Doğruydu elbet. Adam soyulmuştu. Ve oturup kap-

tanın kestiği yerden faizli bonoyu da doldurmuş, döner dönmez de dojluk veznesine yatırmıştı bir güzel. Yani anlayacağın cezasını çekmişti. Kaptan bu sözleri eder etmez onlar meclisine başvurdu adam. Onuruyla oynandığına göre, ceza ödemesine gerek kalmadığını belirtti. Salıverdiler. Borçla sınırlandığından fazla alınmış olan faizleri ki, borç kadar tutmaktaydı, geri verdiler. Hemen hazinenin yitirdiğini kaptanın aylığından kestiler. Ve gevezeliğinden ötürü işine son verdiler. Haklıydılar. Çünkü öylesi insana güvenilmezdi. Ticaret ise güven üzerine kuruludur. Neden doj seçilen, her türlü ticaretten çekilir? Bunun için!.. Devletin çıkarları açısından güvenilmez işler de yapacaktır. Örneğin bir başka devlete söz verecek Venedik'in çıkarları gerektiriyorsa daha sözün yankısı karşısındakinin kulaklarından gitmeden, sözünden dönecektir. Oysa biz öyle değiliz. Sözü veririz ve yerine için canımızı ortaya koruz.

- Oysa bir gün siz kendiniz buyumuştunuz ki, ticaret bir oyundur.

- Elbette oyundur. Ama dürüst oynanan bir oyundur. Özellikle alıcıyla satıcı arasında doğruluk ve güven baş koşuldur. Bir kez aldatırsın müşteriyi. Sonra da bakarsın ki, kendini aldatmışsın. Çünkü başkasının müşterisi olmuştur. O zaman düşüneceksin Giovanni! Oyunu kedi kuralları içinde oynamanın yollarını düşüneceksin. Örneğin baban bunu buldu. Orda pahalı, burda ucuz olanı götürüyor, orda ucuz burda pahalı olanı getiriyordu. Alıcımıza da, satıcımıza da, verdiğimiz sözler her zaman yerine getirilmiştir. Alacağımız olmuştur, borcumuz olmuştur. Bazan da malımız noksan gelmiştir. Ama her zaman, verilen söz mutlaka yerine getirilmiştir.

- Anlıyorum efendim. Demektesiniz ki, Venedik yasalarına göre yapılması gereken bir şeyin kurallarına uyulur. Gemiciyseniz, deniz yasalarına, tüccarsanız ticaret yasalarına uyacaksınız. Ama devlet görevlisiyseniz, salt çıkar yasaları geçerli olacak.

- Senin öz çıkarın değil ama Giovanni, dedi Alberto. Devletin, bütün Venediklilerin çıkarı söz konusu olduğunda geçerlidir bu yasa. Yoksa, asıl ticareti dojluğu ele geçirmekle yaparsın. Sonra iki yanına bakındı. Laf aramızda, biraz da böyledir ya!.. Yine de kendi öz çıkarına göre davransa, daha fazlasını kazanacağından ses çıkarılmaz.

Yeniden göz attı kamaraya. Herşeyin yerli yerinde olduğuna inancı kesinleşince Giovanni'nin açtığı kapıdan çıktı. Birlikte iki yanı kamaralarla donanmış koridoru yürüdüler. Her kamaranın önünde bir başka koku ve sesle tanışarak merdivenlere ulaştılar. Yaklaştıkça açılan loşluğu yarıp çıktılar gün yüzüne. Denizin maviliği üstünde tüm görkemiyle ışıkların parıltısını seyreyliyen güneşle karşılaştılar. Lumbozu kapalı kamaradan, gün ışığını bir merdiven aralığında gören koridordan sonra, böylesine bol ışının içine dalmak gözlerini kamaştırdı ilkin. Kirpiklerini kırpıştırarak uzun uzun önlerine baktılar. Sonra bakışları ışığa alıştı. Güvertenin, ziftli tahtalarından korkuluğa, maviliğe, aydınlığa ve denizin gökle birleştiği çizgiye değin doğaya baktılar. Havayı, suyu, güneşi içlerine çekercesine derin derin nefeslendikten sonra, gülerek bakışlarını birbirlerine çevirdiler.

- İşte, dedi Alberto. Bizden durmaksızın övgüsünü dinlediğin deniz, gözünün önünde. Bunun önünde Asya toprakları, ardındaysa ülkemiz var. Artık seçim elimizde değil. Kaptan bizi nereye götürürse, oraya gitmek zorundayız.

- Kaptan da bizi herhalde İskenderun'a götürecek.

- Denizde niyet tutma, derler. Rüzgar dilediğin gibi esmez. Ya da dilediğinden fazlasıyla bindirir yelkenlere. Rota tutturamazsın. Sen şunu isterken, bakmışsın bu olmuş. Forsalar ne kadar sopa yeseler, yine de engelleyememişler sapmaları. Bakmışsın düşündüğünden bambaşka bir koya sürüklenmişsin. Müşteri iyise, niye yakınayım, deme. Bekleyeni düşüneceksin.

- Haklısınız. Söz verildi mi yapılmalı buyurmuştunuz. Öyleyse karadan ulaşılacak asıl gidilmesi gerekli yere. Ya beklenecek. Düzelsin deniz, tekne yola çıksın.

- Tam böyle işte. O yüzden, her bakımdan dikkatli olmak gerek.

- Yalnız denizde mi?

- Bak buna evet diyeceğim. Şükürler olsun, Osmanlı devleti, yol güvencesini sağlamış bulunmakta. İzmir'den, İran sınırına kadar, bir kuruşuna yanlışlıkla bir zarar gelse, devlet kendi kesesinden öder.

- Böyle bir güvence var oldukça, ticaret kolay..

- Aynı güvenceyi senin de verebilmen gerekli ama. Asıl zor olanı da bu bence... Bir kez aldatıldığını anladı mı Osmanlı tüccarı, daha sınırdan geri dönersin yükünle. Ve salt ulaşım ücretlerinden ötürü batarsın. Bu da işin güç yanı işte. Amantini ailesinin soylu güvencesi, bizi böylesine durumlardan korumakta. Alıcılarımız da satıcılarımız da, markamızı ve adımızı iyi bildiklerinden, güvenle beklerler. Biz de buna yaraşır olmak için her şeyimizi veririz.

- Bir gün biri çıkar, bizden ucuza şişe verirse?

- Çıkıp da veren yok mu sanıyorsun? Dolu!.. Felmenkliler kaç yıldır bu yolu denemekteler. Hatta bizden aldıkları

şişeleri oralara değin götürüp, bizden ucuza vermekteler. Dediğim karşılıklı güven duygusu olmasa, kimbilir belki de çoktan yerimizi almış olurlardı.

- Bu yaptıkları ticaret değil ki? Bizden aldıklarını bir de ulaşım ekleyerek, daha uzuca satmak akıl mı?

Yeğeninin sürekli sorularıyla konunun derinliğine açılmaya başladığını gören Alberto sevindi. Gözlerinde beğeniyle okşadı Giovanni'yi. Kaftanının cebinden mendilini çıkardı. Alnındaki terleri sildi uzun uzun. Sonra kaptan köşkünün altındaki köşeye yerleştirilmiş koca küpün yanına vardı. Oturağının üstüne bırakılmış tası aldı. Daldırdı. Güverte korkuluğuna dayanarak, yüzünü yıkadı. Mendiliyle yeniden sildi. Giovanni tası yerine yerleştirdi. Bir isteği var mı diye amcasının yüzüne baktı. Dudaklarını yaladığını görünce, susadığını anlayıp merdivenlere seyirti. Tüğ gibi indi koridora. Lumboz ağzına yerleştirdiği şişeyi kaptı. Köprünün gölgeliğine bağdaş kurup oturmuş amcasının yanına döndü göz açıp kapayıncaya. Şişeyi uzattı.

- Sağol yavrum, dedi Alberto. Söylemişim gibi bildin susadığımı.

Birkaç yudum içtikten sonra. Yanıbaşına koydu. Gözlerine baktı Giovanni'nin:

- Ne diyorduk, dedi. Yanına oturmasını işaret ederek.

- Diyorduk ki, Felemenklilerin yaptıkları ticaret değil. Pahalı alıp, ucuza satıyorlar buyurmuştunuz.

Yeğeninin kendisi gibi oturmasını bekledi. Dilini dudakkları arasında dolaştırdı, söyleyeceği sözcükleri ararcasına;

- İlk bakışta öyle! Derinine inince iş değişiyor. Bak şimdi, diyelim ki, bizden şişenin tanesini bir akçaya aldılar. Gö-

türdüğümüzde biz de bu fiyata satıyoruz Asya'da. Onlar, hem götürecekler. Hem de üçünü iki akçaya satacaklar. Düşün... Alıcı her üç şişede, daha malı alırken bir akça kazanacak. Satış fiyatlarını değiştirmese bile, yeter bu kâr...

- Yeter ya, böylesi bir tüccar da batar!

- Sen öyle, san. Herkes şişeyi ondan alır. Diyelim binbeşyüz şişede, beşyüz akça yitirir. Sen ne yitirirsin? Alıcını... Dahası, nasılsa alıcı bulduğunu düşünür, malını atelyende satarsın, aklınca. Bir yıl gelmedin mi, aynı zamandan satıcını da yitirirsin. Yani senin hem oradaki kazancını ele geçirir. Pazarına el kor çünkü. Hem burdaki kazancını. Sen bir ulaşım giderini kazandın derken, aldığından sattığında da zarar etmeye başlarsın. Oysa, bir süre sonra, Venedik'li zam yaptı deyip, suçu senin üstüne atarak, ele geçirdiğin pazarın emme basma tulumbasını ya Anvers ya da Rotterdam Cumhuriyeti'ne taşımaya başlar.

Giovanni, beğeniyle baktı amcasına. Ticaretin gizlerini bir gün içinde önüne serivermesinden hoşnut, gözlerini ağzına dikmişti. Oturuşundaki ve sözcük seçimindeki güven, benliğini sardı. Buna karşın yine de kendi aklına gelenleri söylemekten geri durmadı;

- O zaman da biz daha çok çalışır, daha çok mal üretir, daha çok kazanırız.

- Bir tek alıcıya kaldın mı oğlum, dedi Alberto, sen tüccarlıktan esnaflığa inersin. Neden dersen, dileğince çalış. Dilediğince üret. Fiyatı o belirleyince, elin hamur, karnın aç kalırsın Asyalı'nın dediği gibi. Üretip yığdığı dağlar gibi diyelim. Yol zamanı gelip, ben yarım akçadan fazla vermem derse neylersin?

- Gemilere yükler, kendim götürürüm. Ona yarım ak-

çadan vereceğime, üçünü iki akçadan ben satarım. Onun pazarlarına ben el korum bu kez!..

- İyi ya, onca zaman yitirmenin anlamı ne? Şimdiden pazarlarına sahip olsan, böyle bir durumla hiç karşılaşmayacağın ortada değil mi?

- Evet, dedi şaşkın şakın Giovanni. Aynı yere dönüp gelmiş olmasının ikircimiyle baktı amcasının yüzüne. Onun kıvançla şarap yudumladığını görünce, şaşkınlığına güldü. Haklısınız. Aynı yere gelecek olduktan sonra niye kaptıralım?

- Hah işte kaptırmamak için gözünü sürekli dört açacaksın. Baktın ki, adamlar senin pazarına girmek istiyorlar, ilkin kendi gücünle boğuşmaya gireceksin. Kuraldır. Bir kez sen önde olduğundan ve güven sağlamış bulunduğundan ona üstsün. En azından alıcın, senin düşünceni öğrenecektir. Felemenk'li, böyle bir öneride bulundu, ne diyorsun, diyecektir. Ya da bize böyle önerildi, aynı fiyattan verirsen alırım... Hemen düşüneceksin. Bunu bir Venedik'li yapamaz. Döndüğü an SenGeorg alanında asılır. Diyelim dönmedi. Dojluğun ajanları bulunduğu yerde bulur ve hıyanetini ödetir. Öyleyse, ya Cenovalıdır öneride bulunan ya da Osmanlı pazarına yeni yeni girmeye çalışan Anvers'li İngiliz serüvencileri ile Rotterdam'lı flandr balıkçıları. Eğer dediğim cam üstüne değil, dokuma üstüne olsaydı, hemen Mançester dokumacıları derdim. Ama bizim dalımızda, bunları düşünmek gerek. Hele Anvers'li serüvenci denizciler, her türlü yolsuzluğu yapmaktan çekinmezler. Öyle ki, Portekizli'nin yıllarca savaşıp elde ettiği baharat pazarlarının suyunu bunlar rüşvetle, savaşmadan tuttular. Ve birden, asıl kaynağın üstüne oturduklarından, onca kan döken Porte-

kizli'yi soymaya başladılar. Çünkü o pazarları ele geçirmişti. Bunlar, baharatın kendisini ele geçirdiler. Üstelik, yine rüşvetle elde ettikleri Hint kodamanlarının yakarılarıyla Osmanlı'yı kışkırtıp, Umman Denizi'nde sefere çıkardılar. Anlayacağın, Portekizli'yi her yandan çember içine alarak, Umman'da boğmayı tasarlıyorlar. Biz Venedik'li olarak böyle oyunlar dönmekteyken boş bulunup, bir anlık dalgınlığa getirdik mi, yandığımızın belirtisidir.

- Bak bunda haklısınız Sinyor Amantini, dedi hemen yanıbaşlarında oturana Sinyor Sebestiyan. Hemen hemen Portekiz kumpanyalarının tümünü boğdular sayılır. Hatta ben Lizbon'dayken, İspanya'nın egemenliğini kabullenmekten söz ediyorlardı.

- Böylelikle yenilmez armadanın gölgesine sığınacaklar öyle mi? Oysa benim bildiğim, Anvers kuyumcuları, o armadanın yeni dünyadan taşıdığı altınlara da el koyuyorlarmış.

- Duyduklarınız doğru. Şimdilerde Rotterdam da önemli işler çevirmekte. Ren yoluyla İsviçre'ye değin ulaşmaktaymışlar. Ordan karayı izleyerek Osmanlı sınırını aşmanın yollarını araştırıyorlar. Doj hazretlerine bütün duyduklarımı aktardım. Kendilerine ulaştırılan raporlar da, bunu doğruluyormuş. Hemen Balyos'a buyruk verip, önlemesini isteyeceklerdi.

- Durunuz lütfen, dedi Giovanni. Anvers olsun, Rotterdam olsun, İspanyol egemenliğinde değiller mi?

Sebastiyan, Giovanni'nin sözü değiştirmesine sıkılmış gibi baktı bir an. Sonra, bilgisine saygıyla yeni şeyler öğrenmek tutkusuna verdi soruyu. Gür beyaz sakallarını okşadı bir süre. Sen anlat dercesine baktı Alberto'ya. Ses gelmeyince;

- Öyle ya, dedi! Biz birden alıp sürdürüverdik söyleşiyi. Başından anlatmalıyız ki, karşılaşacağı sorunları bir iyice bilmeli Giovanni Amantini kentdaşımız. Bu Anversliler, başımızın belasıdırlar. İngiliz meralarının genişlemesi sonucunda ortaya çıktılar. İlkin balıkçılık yapıyorlardı. Bizim Londra kolonimiz de, onların tuzladığı balıkları, Ren yoluyla Germen kentelerine taşıyıp, ticareti sürdürüyorlardı. Aynı zamanda, Mançester çuhasını, İskenderun antrepolarımıza götürüp, Osmanlı ülkesinin yoksullarına satıyorduk. Sonra bir de baktık işler değişmeye başladı. Anvers'e yerleşen İngiliz balıkçıları, bizden öğrendiklerini uygulamaya koyuldular. Okyanustan tuzlu balık getirip, bizim pazarlara girdiler. Ardından, Serüvenci Tüccarlar örgütünü kurarak, korsanlıktan ticarete yeryüzündeki her türlü işi yapmaya koyuldular. Dayanamadık. Şimdi Londra ve Taymis boyundaki tüm anrepolarımız, mahallelerimiz bunların eline geçti. Bizim de iki antrepomuz vardı. Düşündükçe hala burnum sızlar. Oysa aradan yirmi yıla yakın süre geçti. Şimdi de Ren yoluyla bu yana sarkıyorlarsa, canımıza kastediyorlar demektir. Çünkü gittikleri yeri kurutmakta üstlerine yoktur. Düşün!.. Koca İspanya İmparatorunu bile yendi bunlar. Bütün kentleri örgütlediler. İspanya'yı önce içten vurdular. Şarlken'in çevresini sarıp, her göreve bir Flandr yerleştirdiler. Sonra da onların aracılığıyla, yeni dünyanın bütün hazinelerini Bruge, Anvers, Amsterdam ve Roterdam'a taşıyıp, üstüne oturdular. Hemen ardından, başkaldırıp, bağımsızlıklarını kurtardılar. Bununla da yetindiklerini sanmayasın. Alman protestanlarını paraca bunlar destekledi. Luther kazanınca n'oldu? Bizim Almanya pazarları bunların eline geçti. Hem Umman'da, hem okyanusta, hem de karada he-

pimizden pay almaya başladılar. Şimdi bu yetmemekte anlaşılan. Lizbon'dayken duyduğuma göre, Anversliler, Mançesterlileri de kışkırtıyorlarmış. Bizim çuhaları Asya'ya götürdüğümüzü bildirerek, kendilerinin niye götürmediğini, gerekiyorsa yardım edeceklerini bildirmişler. İngilizler de bunlardan yüz bularak, pazarlarımıza göz dikmiş bulunmaktalar. Diyeceğim o ki, biz galiba yanlış davrandık. Ve bunun acısını çekmeye koşullandık.

- Eğer Komünler karşısında Şarlken'e yardımımızdan söz ediyorsan, ben yine de doğru davrandığımızı savunacağım. Biliyorsun bu konuyu mecliste enine boyuna tartışmıştık.

- Tartışmıştık tartışmasına!.. Ama, aradan geçen zamanda oluşanlara bakıyorum da, acaba diyorum kendi kendime. Çünkü, oraları biliyorum. Kara kentleri o kadar önemli değildi. Cenovalılar ve biz, aynı ata oynayıp, Barbaros'u kovalayacağımıza, komünlere yardım etseydik, belki bu kuzey cumhuriyetleri belasından kurtulurduk.

Giovanni, anlatılanlardan hiçbir şey anlamamıştı. Bir birine, bir ötekine bakıyordu durmaksızın. Ne var ki, söylenen sözler geçiyordu kulaklarından. Dayanamadı. Yüzünde acındırıcı bir yakarı belirtisiyle, söze girdi.

- Bağışlayın. Benim yetişmem için çok çaba harcıyorsunuz. Ama yazık ki, dediklerinizden bir şey anlamıyorum. Eğer sizi yormayacaksam, bana olayı baştan anlatır mısın amcam, denizaşırı gittiğinde ben de akademiye devam ettim. Öğretmenlerim hiçbir zaman bu konularda konuşmadılar. Şimdi ilk kez duyuyorum. Ve her duyduğum bir öncekini karıştırıp, bulandırıyor.

- Öğretmenlik güç sanat, dedi Sebestiyan. Biz o işi bece-

remediğimizden tüccar olduk anlaşılan. Karıştırıp, karşındakinin kafasını bulandırmak sanatımızın gereği sana da aynı oyunu ettikse hem bağışla, hem öğren.

- Şimdi dilersen, o bizi korkutan olayları anlatalım. Yol boyunca sormak istediğin şeyler olabilir, dedi Alberto. Şişenin mantarını çıkardı. Sebestiyan'a uzattı.

Sebastiyan, birkaç yudum aldı. Şarabı dudaklarında, gırtlaklarında gezdirdi. Kendi kendine mırıldanırcasına;

- Bu Bianka Amantini'nin mahzeninden geliyor, dedi. Yıllar önce böyle söyleşirler kurarak yolculuk ederdik babanla. Ve yine aynı şaraptan içerdik. Bu sanırım o zamandan kalma. İlk yolculuğunda desteğini seninle gönderiyor annen.

- Sinyor Sebestiyan hiçbir şeyi unutmaz, dedi Alberto. Bu yüzden, Doj hazretlerinin en büyük yardımcısı olduğunca, bizlerin de gerçek öğretmenidir.

- Abartıyorsunuz Sinyor Amantini, dedi Sebastiyan. Hepimiz ortak çıkarlarımız için Doj hazretlerine yardımcıyız. Elbete bu arada meclis üyeliğimizin gereği, zaman zaman aldığımız kararları gözden geçirmek zorunlu. Çünkü dönem değiştikçe, zararlarını biz çekiyoruz.

- Ben bu görüşe katılmıyorum. Cenova ilk kez korkuyla bize yanaşmıştı o zaman. Mayorka'daki dönüşümü unutmayız. Bir kez tutsaydı!.. Tutsaydı boşuna, tuttu bile!.. Latin kentleri onlardan aldıkları derslerle, birbiri ardınca bağımsızlaşıyor. Sonra ne olacak? Bizim yasalarımızı uygulamaya koyduklarına ve yönetimi bizimkinin aynı bir yönetim biçimi kurduklarına göre, bizim pazarlara uzanmayacaklar mı? İşte kendiniz de söylüyorsunuz. Serüvenci İngiliz tüccarlarına, Anvers'te soluk aldırınca, bütün Britanya pazarı

elimizden çıkıyor. O yüzden, izin vermemek gerek.

- Yine sonundan gidiyoruz dostum, dedi Sebastiyan. İzninizle ben genç Amantini'ye bir kısa özette bulunmak isiyorum.

- Pardon, dedi Alberto. Deniz yolculuklarında, politikacılığım, tüccarlığıma üst geliyor. Hemen çeneye vuruyorum. Buyrunuz lütfen. Pek çoğunun içinde yaşadığınızdan, özetiniz benim için de bulunmaz kaynak olacaktır.

- Tümümüz, tümünün içinde yaşadık. Dolaylı ya da dolaysız etkilerini kasalarımızda gördüğümüzden, birbirimize aktaracağımız bilgimiz pek az. Ancak olayları şöyle bir sıralamakta yarar var. Bundan sonrasını tartışırken daha açık olur genç işdaşımız için. Belki akademide okutmuşlardır. Denilebilir ki, düzenle yürüyen işler, Şarl Bir'in aynı zamanda Almanya İmparatoru olarak çağırılmasıyla, bozulmaya başladı. O zamana değin, İspanyol kentleri, krallarının davranışını beğenmiyorlardı belki. Ama, katlanıyorlardı. En çok kızdıkları da, Flandr asıllı Chievres'i kendinden sonraki yetkili durumuna getirmesi oldu. Çünkü bundan sonra, daha önce de söylediğim gibi, kentlerinin gelişmesi sonucu yoksullaşan Flandr soyluları, külah üstüne külah kapmaya yöneldiler. Kaptılar da... Bunun karşılığında kentli tüc-carın çıkarı büyüdü. Soylulara pay vererek, İspanya'nın zenginliklerini kentlerine taşıdılar. Bir anda büyüyen varlıklar, akıl almaz düzeylere erişti. Bunun karşısında bizim dayanmamız olanaksızdı. Ve Baltık anrepolarımız bir bir elden çıktı. Ama bununla kalmadı iş... 1519'da Maksimilyen'in ölümü, Almanya'yı da miras hakkı olarak Şarl'a bırakınca, taç giymek için Cermen ülkesine gitmesinin gerektiği inandırıldı krala... Bunun için para gerekliydi. Alman bankeri

ve Amserdamlıların ortağı Fugger, tören için krala 150 bin altın verdi. Ama, yol için gereken 400 bin dükanın sağlanması, kralın kendi becerisine kalıyordu. Bunu Castille'den istedi. Cortesler ilkin Saint Jacques'ta toplandılar. Delegelerin tümü kralın adamlarıydı. Buna karşın, kararı onaylayamadılar. Bunun üzerine Amsderdamlılar ajanı Chievres'in aklıyla zamanı az ve kesesi boş kral, delegeleri satın aldı: Cortesleri Coruna'da yeden toplantıya çağırdı. Karar bir oy fazlasıyla istediği gibi çıktı. İspanyol halkı, 400 bin dukayı ödeyecekti!.. Yalnız Corteslerin bir dileği vardı. Yolculuğu sırasında, yerine atayacağı görevliler İspanyol asıllı olmalıydı. Kararı alıncaya buna olurlanan kral, dileği gerçekleşir gerçekleşmez, flaman Adrien d'Utrecht'i Castille valisi olarak atadı. İşte bu iki karar, bizim paçalarımızı tutuşturan olayların başlangıcı oldu... Öncesi yok mu diyeceksin! Vardı... Krallar ya da senyörler kendi aralarında tutuşur, Cenova ve Venedik bankaları iki yana da yüksek faizli borç verir, biz de her birine mal satarak, ceplerimizi doldurduk. O zaman tadı vardı bu işin... Çünkü savaşın parsasını biz toplardık. Ama, bu kararların sonucu gelişen olaylar, bizim aklımızı başımızdan aldı. Kazancı unutup, varlık kaygısına düşmemize neden oldu. Toledo halkının başlattığı başkaldırı, bir anda bütün İspanyol kentlerine yayıldı. İlkin kararlara karşı davranış biçiminde iken, birden devirme dönüştü. Özellikle, amcanın belirttiği Mayorka ve Valance'da iş çığırından çıktı. Kent işçileriyle küçük çiftçilerin ortaklaşa başlattıkları kalkışma, soylular yerine, işçi ve köylülerin yönetime el koyması, vergilerin ve zorunlu çalışmayla köleliğin kaldırılmasına varıp dayandı. Seçeneğimiz yoktu. Kral ve ardından Cenova ile birleşmek zorundaydık o za-

manki görüşe göre... Ve birleştik... Çünkü, işçilerle küçük çiftçilerin ortaya attıkları ve uyguladıkları düşünceler, Toledo, Santiago, Coruna, Castille isyancılarını da uyandırdı. Başlattıkları işin nereye varmakta olduğunu gören soylularla tüccar, elini isyandan yıkamaya koştu. Kral, Cenova ve bizim desteğimiz, Osmanlı'nın gözyummasıyla, ilkin kentlerdeki isyanı ezdi... Toledo'lu Padilla, Segovia'lı Juan Bravo, Salamanque'li Pedro Moldonado asıldılar... Hemen ardından bütün güçlerini toplayan Kral, Mayorka ile Valance'ın üstüne yürüdü. İsyancılar üç yıla yakın direndiler. Ama tükendiler. Valance'li elebaşı Don Pedro Martinez, kaçarken Türk korsanlarının eline düştü. Duyduğuma göre Turgut'un gemilerinde forsalık edip, bilime vermiş kendini... Bu başkaldırılar, Kral'ı öyle yıprattı ki, Flandr kentleri, soyup soğana çevirdikleri İspanya'ya karşı başkaldırma zamanının geldiğine karar verdiler. Darbeyi kralla birlikte biz de yedik. Ayağımız kuzeyden kesildi. Din engelinin, çıkar paylaşmasında nasıl ortadan kalktığı görülecek şey. Karşımızda, katolik güneyle, proteston kuzeyin federasyonunu bulduk. Biz de... Kral da... Ve yenildik. Flandr kentleri bağımsız, tüccarları tümümüzden oldular. Benim acaba yanlış mı davrandık dediğim bu olaydır. İspanyol ordusu isyanlarda yıpranmasa idi Flaman zorbalarının hakkından gelmez miydi?.. Biz Mayorka ve Valence emekçilerinin isteklerinden korkarken, zorbaların tuzağına düştük gibime geliyor. Komünler kazansaydı, Kral tahtını Flamanlar üstünde sürdürmek isteyeceğinden, onları ezerdi. Ezemezse bile, biriyice yıpratırdı ki, bu bizim yitirdiğimiz pazarları ele geçirmemize neden olurdu.

- Yeniden pazarı ele geçirmek, pek kolay bir iş değil

dostum, dedi Alberto. Biz bunu az önce konuştuk. Ama denge tutarken ya da yan seçerken çok dikkatli olmak gerektiği de açık. Şimdi sizin söylediklerinizi düşündükçe ben de kararlarımızı gözden geçirmek gerektiğine inanıyorum.

- Kararları gözden geçirmek, olayları tersine çevirmez ki, dedi Giovanni.

- Çevirmez elbet. Diye atıldı Sebastiyan. Çevirmez ya yeni hatalar işlenmesini engeller. Dilerseniz dostum, hemen bir rapor yazalım Doj'a... Kaptan'a verelim ki, döner dönmez sunsun. Osmanlı topraklarını da kaptırırsak Venedik'in bütün pınarları kurur. Bunun önüne geçmek için gerekiyorsa, sarayı ele geçirmeliyiz.

- Biz dedi gerinerek Alberto, elimizden geleni yapıyoruz. Her yıl aksatmadan aldığımız siparişleri karşılıyor, verdiğimiz siparişleri bir tamam alıyoruz. Doj ve onlar meclisinin sayın üyeleri de, elde ettiğimiz olanakları korumalıdırlar.

- Korumalıydılar, demek daha doğru, dedi Sebastiyan. Fransuva Bir'e, kapitülasyon verilmesine engel olunmalıydı. Olunmadı. Eti nedir, budu nedir denildi. Şimdi Felemenk Frankları, Flaman ve Volanlardan önce, bu kapitülasyonlardan yararlanarak, para ticaretine başladılar.

- Ne, dedi Alberto. Benim bundan haberim yoktu.

- Siz Doğu'ya yeni çıkıyorsunuz. Ben Batı'dan yeni geldim dostum, dedi Sebastiyan. Orda söylenenler, dediklerimi doğrulayacak ölçüde yaygın. Felemenk temincilerinin, yakında Cenova'lı bankerleri geçeceğini savlıyorlardı.

- Bak bizim bundan haberimiz olmadı.

- Olacak. Şimdi Antakya kervan yolundan yukarılara çıktıkça, sivri külahlı kumral sakallı şeytanların, deve deve altın taşıdığına tanıklık edeceksiniz. Ettikçe de bana hak ve-

receksiniz.

- Bunları Dojluğa bildirmediniz mi?

- Dojluk da kaygıda. Ne var ki, yapılması gereken konusunda henüz bir karara varmış değiller. Cenova ile uyuşulabilirse. İsviçre üstünde Ren yolunu kapamayı düşünmekteler. Ancak bu da ne kadar geçerli olur bilinemiyor. Çünkü protestan Cermenler, protestan Felemenklilere yardım ederler.

- Giovanni, dedi Alberto. Bundan sonra sana Zani ve Poloların ödevlerini yüklüyorum. Gördüğün, duyduğun, anladığın hatta anlayamadığın herşeyi not edeceksin. Döndüğümüzde doğru Doj'un katına çıkıp, olanları bütün ayrıntılarıyla anlatalım. Anlatalım ki, en verimli pazarlarımız da elden çıkmak üzeredir. Zamanında davranılmazsa, yirmi yıl öncesinden duyduğumuz pişmanlığı yirmi katıyla şimdiden duyacağız.

- Başüstüne efendim... Herşeyi not etmeye çalışacağım.

- Beni de çağrılarsanız gideceğiniz zaman, dedi Sebastiyan, bildiğimce tanıklık etmeyi görev sayarım.

- Elbette çağrılayacağız. Bize yardım edecek olan Giovanni. Siz de meclis üyesisiniz. Eşit haklara ve koşullara sahibiz. Tehlikeyi zamanında haber vermediniz demesinler. Az önce buyurduğunuz gibi, biz hemen kesemizde duyumladığımızdan çabuk görürüz. Balyoslar, ajanlar, durakladı birden. Bağışlayın sizin gibi olanlara hiçbir sözüm yok. Çünkü siz de kesenizde duyanlardansınız. Benimki, para karşılığı bunu yapanları anlatmak... Ne olsa aldırışsız davranabilirler. Oysa bizim için yaşam sorunu, pazar sorunu!.. Yitirdik mi, biz de yittik. Bizimle birlikte, bizim omuzlarımızda yücelen Venedik'in görkemi de!.. Tehlike büyük. Öy-

lesine büyük ki, hemen dönmeyi bile düşünmekteyim.

- Bir şey getirmez. Görüp, işitmek ve tanık olunan olayları aktarmak daha kolaydır. Ne olsa biz tüccarız. Yaşamadan, yaşatamayız. O yüzden acele etmeyin.

- Öyle... Haklısınız. Görüp yaşamak ve yaşamın tanıklığını birlikte götürmek daha yararlı olur. Sizin gibi bir destekçi de oldu mu, biz bu işi mecliste bile kotarırız. Doj dilerse savsasın!..

- Savsamaz efendimiz, dedi Sebastiyan. Sanırım bizim gördüklerimizi o daha önceden görmekte. Ancak, kendisini destekleyecek kesin tanımlar olmadan bir davranışta bulunmayı devlet adamlığıyla bağıdaştıramıyor. Şimdi biz kesin kanıtlarla gidebilirsek. Bu korku çanlarının çalmasına yetecektir. Bir kez de korku bastırdı mı Venedik'in yapmayacağı yoktur, bilirsin.

- Evet... Savaş bunun yanında oyuncak gibi kalır.

- Ne dersin Giovanni, öğretmenlik ödevimizi başarıyla yerine getirebildik mi, diye sordu Sebastiyan.

- Sağolunuz efendim. Öylesine aydınlandım ki, salt ticaretin ana kurallarını değil. Hesabın, karşılıklı ilişkilerindeki yerini öğrendim. Size ne kadar teşekkür etsem azdır. Bundan sonraki davranışlarımda gösterdiğiniz açıklık çok işime yarayacak. Bundan hiç kuşkum yok.

- Öyleyse, bir yemeği hakettik... Ben bayağı acıktım. Zaten her deniz yolculuğunda, iştahım birkaç kat artıyor. Onca yiyorum, bir türlü doymak bilmiyorum. Umarım, bana konukluk onurunu bağışlarsınız. Kamaram pek geniş değil. Dilerseniz, yemeğimizi burada yeriz. Köle şimdi hazırlar:

Giovanni amcasının yüzüne baktı. Alberto başını salla-

yıp sakallarını uçuşturarak;

- Ben de aynı öneride bulunacaktım. Siz önce davrandınız. Yarın aynı onuru bize bağışlarsanız, söyleşimizi sürdürmek coşkusunu da vermiş olursunuz.

- Sağolun. Asıl canı sıkılan bendim. Meclis üyesi ve atelye sahibi bir tüccar dostla karşılaşmak, birden çenemi düşürdü. Hele bir de Giovanni'yi görünce, bildiğim herşeyi, yalan yanlış sıraladım.

- Ne yalandı söylediklerinizi efendim, ne de yanlış, dedi Giovanni önüne bakarak. Sanırım tam bilmem gerekli şeylerdi. Gölgenizde, eski öğrendiklerimin üstüne bunları koyunca, nice bir hesaplı davranmak gerektiğini anladım. En çok anladığım da, Venedik'li olmayanlara karşı konuşulacak dille, olanlara karşı konuşulacak dilin başkalığı oldu.

- Aferin, dedi Alberto. Çok çabuk gelişmektesin. Haydi bunu Sinyor Sebastiyan'ın sofrasında kutlayalım. Bizden önce davrandığı için de, asıl kutlaması gerekenin, böyle bir öğrencisi olan Sinyor Sebastiyan olduğunu unutmayalım.

- Doğrusu söylediğini hemen kapan biriyle konuşmak kıvanç verici.

Az önce verdiği el işareti, kölesinin kucağında torba olarak olarak göründüğünde, biraz daha sıkıştılar.

***

Liman alanının çevresinden, denize sokulan palmiyelerin gölgesine sığındı Giovanni. Amcası, kasaları sandallarına yükleyen kayıkçıların başında bekliyordu. Sebastiyan kölesinin sırtına yüklediği heybesiyle sandaldan çıkıp, gümrük emininin gediğine yürüdü. Giovanni ardından baktı

bir süre. İlk gelen sandalı karşıladı. Eminin adamları anında yanında bittiler. İnen kasaları göz ucuyla saymaya başladılar. Giovanni onların denetimine hiç aldırmadan kasaları üstüste yığdı.

Sandallar ardardına sökün ettikçe, iskele üstündeki kasa yığınağı büyüdü. Giovanni'nin çevresinde, dolanan gümrük görevlileri, birden arttı. Yeni gelenlerin taşımacı olduğunu sonradan anladı Giovanni. Yaklaştılar. Ötekiler uzakta durup sayarlarken, bunlar yanıbaşına sokuldular. İçlerinden biri daha cesur olduğunu ispatlamak istermişcesine sokuldu:

- Sizi tanımamaktayız Sinyor?

- Tanımazsınız, dedi gülerek Giovanni. İlk kez geliyorum.

- İlk kez geliyorsunuz ve böyle mal indiriyorsunuz. Doğrusu büyük yüreklilik.

- Yüreğimizin büyük olduğu bilinir.

- Bağışlayın. Sinyor Sebastiyan, eşya getirmez. O bankerdir. Para getirir, para götürür. Siz ilk kez gelmenize karşın yüklü gelmektesiniz. Acaba sandıklarda ne olduğunu bildirir misiniz?

- Neye benzemekte sizce?

- Biz benzetmemekte, karar vermiş olmanın kaygısındayız. Çünkü sandıklar, bildiğimce Amantini soyununkilere benzer. Ne var ki, Alberto Efendimizi görememekteyiz. Kaygımız bundan. Acaba başına bir iş mi geldi?

- Hayır!.. Kendileri gemiden yüklenmesini gözetmekteler.

- Oh, Tanrı'ya şükür. Efendimizin esenlikle limanımıza ulaştığını öğrendik. Sırıtarak ötekilere döndü. Kaygılanma-

yın. Efendimiz, gemideymişler. Malın ardı çıkınca iskelemizi onurlandıracaklarmış.

- Demek amcamı tanımaktasınız?

- Amcanız!.. Yoksa siz Sinyor Giovanni Amantini misiniz?

İlkin ne yanıt vereceğini bilemedi Giovanni. Limanlarda, insanların yakınlık gösterilerek soyulduklarını dinlemişti yol boyunca. Şimdi kendisine bir tuzak hazırlanıyor olmasın? Soru soran adam sözünü bitirinceye, belleğinin derinliklerinden yanıtını aldı.

- Evet!.. Ta kendisiyim! Nasılsa amcam yetişir, düşüncesi, sesine alabildiğine güven vermişti.

- Fakat sizi tanımıyorum.

- Elbette tanımazsınız efendimiz!.. Biz babanızın ve amcanızın arabacısıyız. Burdan antrepolara, ordan Halep, Şam ve dahi Rum'a şişelerinizi biz taşırız. Babanız rahmetli, hep sizi anlatırlardı yol boyunca. Yazık! Bugünleri görmeliydiler ki!..

- Amcam sizden hiç söz etmemişti!

- Kişizade uşaklarından konuşsun umulmaz efendimiz. Ama, bizim için öyle değildir. Efendilerimizin tümü kutsal ve değerlidir.

- Hah, amcam da geliyor, dedi eliyle denizdeki sandalı göstererek.

- Bu yıl malımız çok. Umarız bereketi de çok olur diye eğildi adam. Sonra bir el devinimiyle ötekileri de çevresine toplayarak, iskelenin ucuna seyirtti.

Alberto, iskeleye ayak basar basmaz, önünde eğilen arabacıya baktı;

- O Stavro, dedi kıvanarak. Bekleyeceğini sanmamış-

tım.

- Beklemek ödevimiz değil mi efendimiz. Giocomo kaptan, sizin bir sonraki gemiden çıkacağınızı buyurdular. Hemen arkadaşlara haber salıp, koşumlarını yenilettirdim. Ne var ki, Sinyor Giovanni'yi ilk bakışta tanıyamadım. Bağışlamalarını dilemekteydim ki, siz göründünüz.

- Bu senin kusurun değil Stavro! Demek ki iyi tanımlayamamışız.

- Yok efendimiz. Kasaların başında böylesine dikkatli bir yiğit beklemediğimden kaygılandım. Aklımdan geçmedi. Ama, sizin bir uğruya çatmanızdan öylesine korktum ki, düşünmeye olanak bulamadım.

Alberto adamın daha konuşmasına olanak vermedi. Kıyıya yürüdü. Kasalarına şöyle bir göz attıktan sonra, uzaktan sayım sürdüren görevlilere el salladı. Onlar yanaşırken kaftanını, şapkasını düzeltti;

- İyi günler olsun Sinyor Yakop, dedi.

Yakop, mal sahibinin iznini bekliyormuşcasına yaklaştı. El sıkıştılar;

- İyi günler olsun Sinyor Rafael, mültezimlik harcını artırmışlardır. Biz de elimizden geldiğince katkıda bulunalım, istedik.

- Her zaman efendimizi düşündüğünüzü bilmekteyiz Sinyor, dedi sırıtarak Yakop. Bu yüzden de işlerinizin gecikmemesi için gümrük beyannamesini hazırlamış bulunmakayız. Dilerseniz başını hemen yatırarak, antrepoya taşımanız mümkün.

- Sağolun. Sizin düşünceli davranışlarınız bize zaman kazandırmakta. Beyannameyi bağışlarsanız, siz damgalayıncaya, biz de başını yatırırız.

- Hay hay! Buyurunuz.

Giovanni, herşeyin hazır olmasına şaştı. Oysa adamın göz ucuyla sayışlarına bakarak, denetimin uzun süreceğini sanmaktaydı. Alberto, yazılı belgeyi aldı. Az önce Sebastiyan'ın yürüdüğü geniş, palmiyeli caddede yürüdü. Top ağaçların gölgesi, birbirine kavuştuğundan, sıcağın etkisini duymadan alanı geçti. Tam karşıdaki emin gediğine girdi.

Yakop elindeki ince uzun fırçayı mor boyanın içine batırarak, kasaların üstüne sağdan sola bir şeyler karalamaya başladı. Alberto, baçın ödendiğini belirleyen belgeyi Yakop'a uzattığında, kasaların damgalanması bitmişti.

Stavro, arkadaşlarıyla birlikte iskelenin başına dizdiği arabalara bir göz attı. Atların sineklenmesi Giovanni'nin kulaklarında yankılandı. Alberto Yakop'un başını sallamasından hemen sonra buyruğu patlattı;

- Stavro! Taşıyabilirsiniz. Önce antrepoya.

- Başüstüne efendimiz, dedi Stavro. Ötesini getirmesini beklemeden, el birliğiyle sandıklara sarıldılar. Eski ve ustalığını kanıtlamak istercesine, kendi diliyle bağıra çağıra, her sandığı dikkatle yerleştirdi arabasına. Sonra geri geri yanaşan bütün arabalar dolunca, kamçısını kaldırıp, buyruğu verdi.

- Yürüyün!..

Alberto, Giovanni'yle birlikte arabaları izledi. Sonra bir sokağın başında kıyı boyunca dizelenmiş taş binaların arasına saptı. Giovanni, bir an ikircikli kaldı. Amcası koluna yapışarak;

- Stavro eski adamımızdır. Aldığı gibi getirir, kaygılanma, dedi.

Yürüdüler, Üstü kurşun örtülü, dört bir yanı taş örme,

demir kapılı bir antreponun önünde durdular. Kuşağından çıkardığı kocaman bir anahtarı kilide soktu Alberto. Üç kez çevirdi. Kalın kapı, kendi menteşeleri üstünde yaylıymışcasınaaçılıverdi. Öteki kapının tırkazını çıkardı. Üsttekini gösterdi Giovanni'ye. Genç demir tırkazı aşağıya kendisi de kol demirini indirdi. Demir kapı hafif bir tıngırtıyla taş duvara dayandığında ilk araba, kapının önüne geldi.

Yüküyle girdi antrepoya. Alberto'nun gösterdiği yere kasaları dizdiler. Araba güçlük çekmeden döndü. Kapının önünde yolu izledi. Bir başkası girdi. Beygir, taş döşemenin üstünde nallarını şakırdattı. Başını salladı. Soludu.

Kasalar, öncekinin üstüne sıralanmaya başladı.

Boşalan bir araba bir öncekinin ardı sıra gitti. Stavro, son kasaları da indirdikten sonra Alberto'nun önünde eğildi:

- Bizi ne zaman için buyurmaktasınız efendimiz?

- Burda konuşmam gereken kişiler var Stavro, dedi Alberto. Seni bulurum.

- Başüstüne efendimiz. Biliyorsunuz Baba Antus, buyruğunuzu hemen iletir bize.

- Oldu. Üç gün içinde bizden haber bekleyesin.

- Size iyi günler efendimiz. Soğukoluğa ya da Kervan Pınarı Hanı'na gidecek olursanız, at gerekebilir.

- Gerektiğinde seni bulacağımızdan kuşkun olmasın. Stavro, dilini dişlerinin arasına sıkıştırarak, sesler çıkardı. Beygir kendiliğinden yürüdü. Arabanın tekerleri, taş döşeli caddede tıngırdadı.

Alberto, kasaları yeniden gözden geçirip saydı. Sınava çekiyormuşcasına sordu yeğenine ansızın.

- Kaç kasamız var?

- İkiyüzondört, dedi hiç bekletmeden Giovanni.

- Saydığını bilmiyordum?

- Saymamı, her değişimde yeniden saymamı siz buyurmuştunuz.

- Unutmamışsın bravo!.. Diyerek kapıya yürüdü. Kol demirini vurdu. Alt tırkazı geçirdi yuvasına. Bu kez bakmasına komadı Giovanni. Hemen üst tırkazı sürdü. Yeğeninin sırtını sağazlayarak, sürdürdü Alberto. Gerçekten acıkmışım.

- İyi öyleyse. Şöyle güzel bir yemek yiyelim. Kaç gündür kuru şeyler atıştırmaktan midem sertleşti. Sonra da bir güzel uyku çektik mi, yarın işe başlayabiliriz.

- Kapıyı kilitledi. Anahtarı kuşağına yerleştirdikten sonra, kuşağından bir kese çıkararak yokladı. Başını salladı. Keseyi Giovanni'ye uzattı;

- Bunu kuşağına yerleştir bakalım. Öyle zaman olur ki, hesabı kendin görmen gerekebilir. Çekinmeden harca. Yalnız dikkat et, tükendiğinde, sonuna değin kendin kullanmış ol kesenin içindekini.

- Anlamadım efendim, dedi Giovanni şaşkın şaşkın bakarak.

- Anlamayacak bir şey yok. Sen ilk kez çıkıyorsun Venedik'ten. Liman kentleri, kuşağındaki keseyi kaptırdıktan sonra, aç gezenler ve yol kesenlerle doludur. O yüzden gözünü açmanı anımsatıyorum. Bir de içindeki her akçayı, sana yapılan bir hizmetin karşılığı olarak harcamanı öneriyorum.

- Anlıyorum efendim. Demek ki, ayrılacağız!

- Hayır... Ayrılmak zorunda kalabiliriz. Benito Baba'nın meyhanesi yanında bizim antrepo kulübe kalır. Ve bunca

yerde, İnsan birbirini yitirebilir.

- Öyle efendim, dedi gözlerini kıpıştırarak Giovanni. Kendisinden önce başka ülkelere gitmiş arkadaşlarının anlattıklarını anımsayıvermişti.

Alberto, yeğeninin kirpiklerinin kırpışmasında beliren ışıltıdan, söylemek istediklerinin tümünü anladığını sezdi. Gönlünce bir gün geçirmenin coşkusuyla gerindi. Kemiklerinin kütürdemesinden hoşnut, sakalını okşadı.

İskele caddesine çıktılar. Sağa dönerek palmiyelerin geniş gölgeleri altında kaldırımı adımladılar. Alanın gümrük eminliğinin ve devlet antrepolarının bittiği yerde, dar kayrak döşeli, tahta şahnişinli binalarla çevrili sokaklar belirdi. Geçtikleri sokakları saymaya durdu Giovanni. Dördüncüsüne geldiklerinde saptı Alberto. Hemen önlerinde işleme demirden bir askıya sallandırılmış tabelayı gördü. Tam ortaya, italik harflerle Benito yazılmıştı. Levhanın köşesinde, tanelerini koparıp yeme iştahı veren iki salkım üzüm işlenmişti. Alberto önde Giovanni arkada oyma, tahta kapıdan içeri girdiler.

Daracık sokağa açılan ve iki kişinin güçlükle sığabildiği kapının ardı, cilalı, tahta direkler üstünde kümbetlenmiş tavanlarıyla alabildiğine geniş bir salondu. Giovanni, amcasının yanılmadığına karar verdi hemen. Her kümbetin altında, kalın, kunt tahtadan meyhane masaları. İki yan kullanılmaktan cilalıymışçasına parıldayan sedirleriyle, masaların üstüne dizelenmiş kalaylı bakır sürahiler ilk bakışta Venedik meyhanelerinden birine gelmiş duygusunu uyandırıyor. İçerde konuşulan dillerin çeşitliliği duygusunu daha da pekiştiriyordu Giovanni'nin.

Amcasının ardı sıra adımlıyor kümbetleri. Masaların

tümü dolu. Akşama çok zaman bulunmasına karşın, dolu masalar irkiltiyor onu Belki tek ayrımı bu Venedik meyhanelerinden. Bir de, içerdeki et kokusu. Ve çok daha fazla aydınlık oluşu!..

Benito Baba, kendisi karşılıyor Alberto'yu;

- Kim onurlandırmakta yoksul evimizi!.. Sinyor Amantini'yi erken görmek sevindirici. Buyursunlar... Yukarı çıkmanızı öneririm. Kaç gündür sizi beklemekteyiz.

- Hem erken geldiğimizden söz ediyorsunuz... Hem beklediğinizden!..

- Bilmektesiniz ki efendim, burası liman meyhanesidir. Ve yine bilmektesiniz ki, bütün ağızlar burda alabildiğine açılır. Her yıla göre erken geldiniz evet. Ama, biz kaç gündür sizi beklemekteyiz. Çünkü haberiniz önden geldi. Daha doğrusu sizin değil. Turgut Reis'in bütün ünlü adamları Anadolu kıyılarında devşirmeye çıkınca, sizlere kavuşacağımız besbelli diye düşündük. Hazırlığımızı gördük. Odanıza onur verdiğinizde, siz de görüp, hak vereceksiniz.

- Bir oda da yeğenimiz için istemekteyiz. İlk gelişinde memnun olmalı ki, izimizi sürdürsün. Bunun için de size güvenmekteyiz!

- Benito Baba kimsenin güvenini boşa çıkarmamıştır efendimiz. Döndü ocağa doğru. Sesini sertleştirerek, Roksana dedi. Çabuk kişizademize bir oda donatın. Ve dinlenmesini sağlamakla en becerikli hizmetçileri görevlendirin.

Roksana, salınarak ocağın kapısından çıktı. İri gövdesi, yakasından taşan esmer memeleri, her adımında oynaşan kalçalarıyla Giovanni'nin gözlerini de birlikte sürükledi. Merdiven başında şöyle bir süzdü Giovanni'yi.

- Başüstüne Baba, dedi. Kendim ilgilenirim.

- Azgın kaltak, diye mırldandı Benito. Buldu yakışıklı genci. Sonra gülerek döndü Alberto'ya. Kişizademiz güvenli ellerdedir efendimiz. Siz buyurun, din ülenmenize bakın, dedi.

Alberto, başını salladı. Çevik, sağlam adımlarla merdivenleri tırmandı. Giovanni ne yapacağını bilemez bir salınmayla, merdiven başında dikilip kaldı. Benito, gencin sıkılganlığını gidermek amacıyla, kolunu okşadı.

- Odanız, merdivenin hemen sağında. Kapıyı açık göreceksiniz. Buyurunuz, dedi.

Giovanni meyhanedeki bütün kalabalığın gözlerini üstünde duydu. Gözlerin ağırlığından bir an önce kurtulmak amacıyla, koşarak çıktı merdivenleri. Benito Baba'nın dedikleri doğruydu. Açık kapıdan girdiğinde, Roksana, etekleri kalçasında, yatağı düzeltmekle uğraşıyordu.

Karşıladı genç adamı. Avuçlarının ısısı, parmaklarını yaktı.. Kaftanını aldı sırtından. Kalın, Albertini işi tahta dolaba yerleştirdi. Aralıklı sandalyeye oturttu. Kapaklı masanın üstüne dolaptan çıkardığı bürümcük örtüyü serdi. Bir çırpıda, sürahi, tas ve çiçekle donattı masayı. Yerdeki yumuşak halının üstünde çıplak ayaklarıyla koşuşturarak, perdeleri örttü. Gelip, Giovanni'nin önünde diz çöktü. Ayağının birini kavrayıp, çekti. Giovanni irkildi. Sonra gelenek gerektirmekte düşüncesiyle ayağını bıraktı. Çizmelerini çıkardı Roksana. Teninin yumuşak tazeliğini ayaklarından beyinine sıvaştırdı. Memelerinin bıngıldak titreşimi, gözlerinde oynaştı Giovanni'nin. Teninin tutuştuğunu duydu. Öteki ayağına sarıldığında, boğazının kuruduğunu sezinledi.

Roksana, genç adamın titreşimlerini sezinlememişcesine sürdürdü işini. Gömleğinin altın düğmelerini bir bir

çözdü. Okşarcasına çıkardı sırtından. Giovanni'nin işlek, sağlam kasları sertleşti. Parmaklarının ucuyla kasları okşadı. Kuşağının ucunu yakaladı. Çevresinde dönerek çözdü. Kesesi avucuna düştü Giovanni'nin. Gümüşün sertliğini avuçlarında duyunca, toparlandı. Kalktı. Roksana hemen önüne düştü.

- Yemeğiniz hazırlanıncaya bir banyo alır mıydınız efendimiz?

- Diretmedi. Başını sallayarak onayladı kadını. Çıplaklığının utancı çoktan yitirmişti pembeliğini. Banyoya götürdü kadın onu. Mermer duvarlı, pirinç kurnalı, mermer tokmaklı hamama oturttu. Kurnayı çevirir çevirmez, mermer ahara su aktı. Dirseğiyle yoklayarak, suyu ılıştırdı. İki kurnanın şıkırtısı, tatlı bir ninninin türküsünü doldurdu kulaklarına.

Kalaylı hamam tasıyla aldığı suyu başından aşağıya boşalttı Roksana. Kara zeytinyağı sabunuyla saçlarını köpürttü. Giovanni'nin uzun, parlak, kıvırcık saçları, ıslak ıslak döküldü omzuna. Roksana'nın ince parmakları, saç diplerinde dolandı. Sonra sabunun köpüğünü duydu bedeninin her yanında. Okşayışla, ovma arası bir ustalık uçuştu teninde. Ilıştırılmış suyun, köpük köpük mermer arkta aktığını gördü.

Bedeninde bir dirilik, yumuşaklık ve midesinde doyumsuz bir açlıkla kadının ince ince terleyen tenine baktı. Ayaklarında duyduğu yumuşaklık ve derisinde sezdiği ustalık, açlığını unutturdu bir an. Roksana hiç oralı olmadan, kaslarını, omuzlarını, kürek kemiklerinin altlarını ve kalçalarını ovuyordu.

Yeniden dökündüğü suyla, öyle bakındı. Kadın, yanı-

başından aldığı pamuk havlularla sardı bedenini. Kurnanın sarı suyuyla hamamı temizledi. Saçlarını, tenini kuruladı Giovanni'nin. Kolundan hafifçe tutarak, odaya götürdü yeniden.

- Siz giyininceye efendim, dedi. Ben de sofranızı hazırlarım.

Bedeninin oynaşmasını Giovanni'nin gözlerinde bırakarak, kapıda yitti. Aceleyle kesesine baktı genç adam. Herşey yerli yerinde durmaktaydı. Amcasının onu tehlikeli bir yerde tek başına bırakmayacağı güveniyle, ağır ağır giyinmeye başladı. Gömleğinin düğmelerini daha iliklememişti ki, Roksana elinde bir siniyle geri döndü. Siniyi bir elinde tutarken, bir eliyle çabucak sofrayı donattı. Boş sürahiyi dolusuyla değiştirdikten sonra, siniyi kapının önüne yere bıraktı. Kapıyı ardından kapatarak, masanın başında ne yapacağını bilmeden oturan gencin yanına bir sandalye çekti.

Şarabın lal lal sürahiden tasa akışını seyreyledi. Giovanni. Yalandı. Avuçlarında uzattığı tası, parmaklarını okşayarak aldı. O an, kadının terinden, az önceki iş giysisinden arındığını gördü. Durdu, esmer, ince teniyle, şarap kırmızısı giysisi, bedeninin tüm titreşimlerini daha bir büyüttü gözünde. Şarabını yudumladı. Sonra birden anımsamışcasına, tası kadına uzattı Yadsımadı kadın. Tası çevirdi. Giovanni'nin dudaklarını deydirdiği yeri kalın, ıslak ve kızıl dudaklarıyla emdi. Şarabın tadı midesinde ısı olurken, tabağın kapağını kaldırdı Roksana. Az önce, meyhaneye girdiğinde midesini kazıyan et kokusu daha güçlü bir biçimde dolandı ciğerlerine. Ağzı kendiliğinden açıldı. Roksana'nın parmaklarıyla kavradığı lokma dişlerinin arasında ezildi.

Ellerini nerde kullanacağını bilemeden, şarap tasına

uzandı. Kendisi yudumladıktan sonra, kadına uzattı. Karşılıklı lokmalarını çiğnediler. Tasın kaç kez dolduğunu bilmeden, kebabın üstüne tatlıyı da bitirdikten sonra, gözlerinin ağırlaştığını sezdi Giovanni.

Roksana, göz açıp kapayıncaya topladığı sofrayı, kapının önündeki siniye boşalttı. Sonra işlevinin güveninde, ağır ağır yaklaştı Giovanni'ye. Teninin kokusuyla tütsülemek istercesine sokuldu. Kollarını koltuk altlarından geçirdi. Kaldırdı. Kendini bırakıvermenin sarhoş kıvancını duydu Giovanni. Ağırlığının kadını daha bir dirilttiğini sezinledi. Adım adım yatağın yanına vardılar.

Genç adamı yatağa oturttu. Giydiğinden beri düğümleri iliklenmemiş gömleği, iki yakasından tutarak çıkardı kadın. Kuşaksız pantalonunun kaytanını çözdü. Uzattı yatağa... Göz kapaklarını güçlükle açık tutmak isteyişine baktı bir an;

- Çok yorgunsunuz. Biraz masaj yaparsam, dinlenirsiniz, dedi.

Çıplak bedenin her noktasında, ellerinin yangınını dolaştırmaya başladı. Giovanni'nin gözleri giderek açıldı. Bedeni her okşayışta biraz daha dirildi. Kasıklarının arasında sezinlediği kıpırtıyla, sırtüstü dönüp dönmemeyi kurdu. Vazgeçti. Omuzlarından kalçalarına dolanan eller, her dokundukları yerde yorgunluğun yerine dinginliği tohumlayarak kıpırdandılar.

Kollarına uzanırken, memelerinin basıncını duydu sırtında. Ağır ağır dönmek istedi. Bırakmadı kadın. Omuzlarını, boynunu, kulaklarının arkasını okşadı. Sonra ellerini göğüsüne kaydırarak, dönmesine izin verdi. Okşayışlar sürüp gittikçe, kuyruk sokumunda biriken bir atılımın yaylaş-

masını duydu. Döndüğünde, kadının da kendisi gibi çıplak olduğunu gördü.

Kollarını uzattı. Onları boşlukta bırakarak, kalçalarını okşamaya başladı kadın. Dayanamadı. Doğruldu. Yumuşak teninin diri düzgünlüğünü tam bedenine sıvaştırma tutkusuyla sarıldı. Şimdi ovan, okşayan, öpen Giovanni'ydi artık.

Koltuk altlarının, omuz başlarının terlemeye durduğunu sezinledi. Kadının diri memelerine kapandı. Taze dudaklarının yakıcı sürtünmeleriyle teninin bütün gözeneklerini emdi. Kadın çoşkuyla, istekle sarıldı.

Yatak bozuldu. Çarşaflar altüst oldu. Saçları birbirine karıştı. Giovanni, bilmediği bir dünyanın kapılarını ardına kadar açtı. Bütün varlığıyla o kapılardan içeri girerek, bilincini, bilisini, bilgisini yitirdi. Bütün gücüyle saldırdı. Bütün gücüyle derleyebidiğince coşku derleyerek, yüreğinin kütürtüsünü damarlarında, kadının kemiklerinde duyarak kapaklandı.

Beyninde, omuzlarından, belinden kalçalarına inen bir selin sarsıntısı sızdığında, doğruldu Roksana... Hoşnut, sevecen, dingin bir gülümseyişle dalgın yatan gence baktı. Kalçalarındaki ıslaklığı okşadı kıvançla. Odanın hamam bölümüne geçti. Çabucak yıkandı. Giysisini sırtına

Kapıyı açtı. Sofra artıklarıyla bekleyen siniyi aldı. Merdiven başındaki karanfil saksısında bir çiçek kopardı. Dişlerinin arasına sıkıştırarak, sini elinde, merdivenleri kaydı.

Benito onun kırıtarak indiğini görünce, merdiven başında durdu;

- Keyfin yerinde kaltak dedi. Genç kişiyi bulunca!..

- İyi bir çiçek baba diye yanıtladı Roksana. Hiç el değmedik bir çiçek.

- Belli... Dişleyişinden belli.

- Bahşişinden belli omasını yeğlerim.

Kalçalarını Benito'nun burnuna sokarcasına çalkalayarak mutfaktan gözden yitti. Uzun uzun ardından baktı Benito... Başını anlamlı anlamlı sallayarak, kapıdan giren yeni bir müşteriye doğru seyirtti.

ALTI

Gafur, ince bacaklarının üstünde yaylanarak kapının ipini çekti. Eyvandan sarkan sırımın üstüne bağlanmış küçük büyük çanlar, titreşti. Duvarların kerpicinde, tavanın kiremitlerinde, damın taşlarında, avlunun çiçeklerinde yansıdı çan sesleri. Anası üst üste sert titreşimleri dinleyerek, gülümsedi. Daha o avluya girdiğinde, kapıya döndü yüzünü.

- Geldin mi yavrum!..

Gafur, anasının her akşam kapıdan girdiği an sorduğu soruyu, bu akşam değişik biçimde yanıtladı.

- Ana, ustam dedi ki!..

Sesinin tutuk coşkusunda duraladı sözcükler. Anası ilkin tasasız bakışlarını kapıya dikti. Kapı açılıp, oğlunun allak bullak yüzünü görünce, kaşları çatıldı. Göğsünün inip çıkması, yanaklarının pembe ablaklığına baktı uzun uzun. Vereceği haberin olumsuzluğunu sildi attı aklından. Coşkunun nedenini araştırdı uzun uzun. Gafur söyleyeceğini tüketmişcesine dikilince;

- Ne dedi, diye sormadan edemedi.

- Dedi ki, babana söyle!.. Sabah namazında çırağa çıkacaksın!..

- Çırağa mı? Yamaklığın doldu mu buncacık zamanda oğlum. Oh, Tanrı'ya şükürler olsun. Baban duyanda kimbilir nice sevinecek. Varıp da deseydin ya yavrum. Sevindirseydin babanı!..

- Dedim ana!.. Önünden geçmekteydim bildiğin gibi. Ustamın evine götürülecekler vardı. Bize de vardır, dedim. Yamağıyla yollamış önceden. Deyince ustamın dediğini, güldü. Sırtımı yepeşledi babam. Yediğin helal olsun, dedi. Var anana ilet. Seni yusun. Temiz giysi, temiz başlık kuşatsın sabaha. Birlikte varırız çarşı zaviyesine!

- Oh!.. Kutlarım! Demek ki, ilk adımını attın. Hadi, ocakta sıcak su vardı. Bir bakraç getireyim. Sen soyun da, gusulhaneye giriver.

Kıvanarak kalktı oturduğu yerden. Elindeki işi yarım bıraktığında yaptığı gibi bohçasının uçlarını hafifçe kıvırtarak kapıya yöneldi. Çalak adımlarla avluyu dolanırken, çakşırını, mintanını çıkarmaya durdu Gafur.

Ak teninin alaca karanlıktaki ışıltısını gusulhanenin loşluğuna attı. Tokmağın üstüne oturdu. Tasa, life, keseye dokundu. Kapının şakırtılı açılışıyla elleri sezinlemeden apışına yöneldi. Anası gusulhanenin kapısını ardına dek açarak, bakracı yerleştirdi. Dirseğini suyun içine soktu. Elini tasa uzatırken büyümüşlüğünü kanıtladı Gafur;

- Ben yunarım ana... Suyu getirdiğinden ötürü sağol.

- Öyle ya!.. Çırağa çıkmakta yavrum. Hadi var kendi işini kendini gör!..

Gusulhanenin kapısını kapatarak döndü kadın. İşinin başına oturdu omuzlarını silkeleyerek. Belli belirsiz bir gü-

lücük gelip çöreklendi suratına. Giderek arttı. Giderek genişledi. Bütün suratı gamze gamze gülücük kesti. Arada bir gergefini susturup kulaklarının su şakırtısıyla yankılanmasını dinledi. Aralık kapıdan odaya uğunan buğuyu okşadı gözleriyle.

Başını salladı. Tas bakracın dibinde tıngırdayınca doğruldu. Sandıktan çıkardığı yumuşak havluyu uzattı aralıktan.

Gafur, kısa saçlarını, boynunu, yüzünü kulaklarını, omuzlarını kuruladıktan sonra havluyu peştemal örneği beline sardı. Anasının sandıktan çıkardığı ibrişim gömleği, dimi mintanı, gök çakşırların serinliği gezindi okşayış gibi. Kısa sürede teninin ısısıyla yumuşadı giysileri. Bağdaş kurup anasının karşısında oturdu.

Odanın içinde koyulaşan havaya baktı kadın. Hoşnut hoşnut oğlunu süzdükten sonra işini topladı. Kirli çamaşırları, ıslak havluyu kucaklayıp, bakracı aldı. Kapıya yöneldiğinde akşam ezanı okunmaya başladı.

Anası odadan çıkar çıkmaz, kalfasının dediklerini aklından geçirmeye başladı Gafur. Birkaç kez unuttu. Yeni baştan aldı. Elleri ayakları devindi. Gözleri baygın, başı omuzunun üstüne yıkılmış, oturduğu yerde sabahleyin uygulayacağı devinimleri yineledi bir bir.

Firdevs kadın, elinde, sofra bezi, kasnak ve sini odaya girdiğinde, oğlu öyle oturuyordu. Bir süre kapı aralığından onu süzdü. Kendi içinde bir ezbere dalmış görünce gülümsemesi kulaklarına değin yayıldı. Sofrayı açtı. Kasnağı, siniyi yerleştirdi. Gündüz pişirdiği taze ekmeği dilimledi. Bakır sürahiyi, su tasını sofranın her zaman kendi oturduğu yönünde yerleştirdi. Yemek gövecini almaya döndüğünde,

sepici ahisi Server Usta kapıdan girdi.

Çanların çıngırtısı uzadı. Birbirine eklendi. Mutfaktaki kadın, aceleyle başörtüsünü düzeltti. Kendi işi tutacaklarla, gövecin saplarını kavradı. Kocası mutfağın yanındaki helaya girdiğinde, yemeği sofraya koydu. İbrik, peşkir, sabun kalıbı ve leğeni koşturdu. Server, giriş kayraklarının üstünde mestlerini çıkardı. Kollarını gelirken sıvamıştı. Ellerini yıkadı. Karısı peşkiri uzattıktan sonra kurulanmasını bekledi. Kirli suyu götürüp lağım arkına döktü. Usta kollarını indirerek, sofraya yöneldi. Kapıdan girdiğinde oğlunun kıpırtısız duruşuna baktı bir an. Gafur, babasının gölgesini üstünde duyunca irkildi. Toplanıp dizlerinin üstüne çöktü.

Anası da gelince, sofraya yürüdü. Sininin çevresine oturdular. Baba, besmele çekerek elini uzattı, göveçten buğusunu burunlarında tüttürerek sahana aktarılan yemeğe. İlk lokmayı almasını beklediler. Suskun, donuk, ama ivecen devimlere hiç konuşmadan yemeklerini yediler. Server Usta suyunu içtikten sonra sofranın dizini örten kısmını büktü. Karısı gözlerinin içine bakarak, sofrayı topladı. Bir dizini dikip, bağdaş kurduğunu görünce, kapıdan çıktı. Döndüğünde, elinde kahve tepsisiyle, ayaklarının ucuna sokuldu.

Venedik fincanının çiçekli yüzü kandil ışığına geldikçe ışıladı. Köpüklü kahvesinden bir yudum aldı Server Usta. Yemeğin tadıyla karıştırmak istercesine ağzının içinde dolandırdı. Pos bıyıklarını sığazladı sağ elinin işaret parmağının tersiyle. Gözlerinin bir buyruğuyla, elinde tepsi, dikilen karısını oturttu;

- Söyledin mi, dedi oğlundan yana dönerek. Sonra temiz giysilerini, ışılayan yüzünü süzerek, güldü.

- Hazırlığı bile görmüşsünüz.

- Kutlu olsun, dedi anası ince, sevecen sesiyle. Tanrı ötesini göstersin.

- Eh! Bir kez yamaklıktan sıyırdı ya yakasını, ensesini de tokattan kurtardı demektir. Böyle uslu giderse, iki yılını doldurur doldurmaz, kalfalık peştemalını da kuşanır.

- Zenaat öğrenmenin güçlüklerini bilmekte, dedi anası. Gözünü açar, kalfalarının buyruklarını yerine getirerek onları hoşnut kılarsa, buyurduğunuz yere de ulaşır. Umarım, hiçbir yakınmaya neden olmadı.

- Ustasıyla konuştum. Yaraşır olduğunu söyledi. Yaraşır olmakta süregiderse, sorun yok. Yüzümüzü ak eder. Yoksa kurallar katı. Peştemalı düşünde bile göremez.

Gafur, başı yerde dinliyordu konuşmaları. Gözlerini kaldırıp, babasıyla anasının bakışlarını görse, belki sevinci coşkuya dönüşürdü. Yasağı bildiğinden kaldırmadı. Karıkoca gözlerinde bir aşama geçmenin kıvancını parıldattılar. Server Usta, fincanının dibindeki yudumu içtikten sonra hayıflandı;

- Keşke kendine de pişirseydin.

- Afiyet olsun efendim, dedi kadın fincanı alırken.

- İçmiş gibi oldum.

Tepsinin üstüne yerleştirdiği fincanla doğruldu. Mutfağa girer girmez, ateşi ölçerdi. Sıcak su kabını ağızına değin doldurdu. Yeniden odaya girdiğinde oğluyla kocasının karşılıklı oturduklarını gördü. Server Ahi, gözünü köşeye dikmiş, bağdaşını bozmadan bakmaktaydı. Gafur'un gözleri, coşkunun yorgunluğunda, kayı kayıveriyor. Oğlunun odasına seyirtti. Yatağını yaptı. Geri döndüğünde;

- Yatağın hazır oğlum, dedi.

- Var yat! Dinlenirsin!

Gafur ikiletmedi anasının sözünü. Avlu kapısının kandil oyuğundan ışığı aldı. Helaya girdi Aklından töre göreneğini bir kez daha geçirerek uzun uzun işedi. Döndü. Kandili yerine yerleştirdi. Ayaklarının ucuna basarak odasına geçti. Kapısını ardından tırkazladıktan sonra soyundu. Yorganı omuzlarına çekerken uykuya daldı.

Server Usta, yan odada tıpırtılar kesilinceye suskuyu sürdürdü. Sonra gözlerinde coşkun bir sevincin ipiltileriyle, karısına baktı.

- Zaman nasıl da geçivermekte kadınım?

- Sormayın efendim. Bir parmacık çocuktu. Şimdi yamaklığı bitirdi denilmekte!

- Bize de ansızdan bildirdiler. Ahi Baba burdan geçecekmiş. Sabah, zaviyede toplantı var. Savran Ahi bu haberi bizim gibi akşamüstü öğrenende, birden karara varır. Kahyaya durumu sunarak, oğlumuzun Baba'nın uğruyla çırağa çıkarılmasını diler. Kahya nefes nefese bize iletti. Dedik ki, erkendir. Savran Ahi, yanında bitti. Erken, doğal yürüyen içindir buyurdu. Gafur, er yürümekte. Er yürüyen, erken ulaşır deyende boynumuzu büktük. Ahi Baba da olurlanırsa, sorun yok demek düştü. Düştü ya, hazırlıksız yakalandık. Kebapçı, habersiz!.. Helvacı bilisizdi! İş düştü mü başımıza!

- Başımıza düşen düğün bayram efendim. Hazırlığın sözü mü olur?

- Erkendi... Bizce erkendi. Hazırlıksızdık!

- Size yaraşmaz olduğundan çekinmektesiniz anlarım. Ancak, Savran Ahi'yi de bilmektesiniz bir güzel. Herkes bilmekte. Gönül gölgesine, çalı dikecek değil. Gerçekten bir umut görmese, boynu vurulsa, böyle bir işe kalkışmaz. O

yüzden derim ki, tasanız yersiz. Hazırlıksızlığımıza gelende, emeğinize bereket!.. Yağımız, unumuz, tatlımız yeterince! Kebapçı Ahisi olmazlandığına yansın. Elimiz tutmakta şükürler olsun, ayağımız bastığı yerden su çıkarır. Oğlu Server Ahi'ye yaraşır olmakta duraksamazda, kadını gönençlerine ortak olmasın, yakışır mı? Gün kısa, gece uzun. Ve dahi bu uzun gecelerde, yüz kişilik toy düzülür ki, on kebapçı nice bir düzüldüğüne şaşkın baksın! Ve dahi pişman olsun işi kaçırdığına.

- Yok! Ellerinden gelseydi, olmazlanmazlardı. Bilmekteyiz ki, en azından bir gün önceden haber vermek gerek. Yamaklarını, çıraklarını ve dahi kalfalarını ansızdan işe koşup, yoramaz. Üstelik böyle bir uğurlu işte bir gönülsüzlük gölgesi düşürüp, günaha girmeyi kimse istemez.

- Bunu düşünmemiştim! Haklısınız! Oğlumun toyuna gönülsüzlük düşsün istemem. Üstelik uğurdur bildiğimce. İlk toyunu kendi elceğizimle hazırlanmak geleceği bakımından uğurdur. Ahi Baba'nın tekin nefesine, anasının sevinçli emeği de karışanda, Savran Ahi'nin buyurdukları kendiliğinden oluşa!

- Oluşa ya!.. Bunca iş de senin başına yıkılmamalıydı!

- Ben sevincimden uçmaktayım efendim. Yakınmamaktayım! İş üstüme kaldığından, kıvanmaktayım. Kolay ele geçmez bir punt bu. Ocağın altını çoktan ölçerdim. Buyruğunuzu beklemekteydim. İzniniz olursa, yatağınızı hazırlayıp!..

- Doğru, diye sözünü kesti Ahi Server.

- Bir an önce başlamak gerek. Yapabileceğimiz bir şey olsaydı...

- Yapılması gerekeni yaptınız efendim. Gönlümü aldı-

nız. Hiç unutmadan. Her zaman olduğunca, hoşnutluğumu kazandınız.

- Bilmektesin kadınım. Kişi yeryüzüne iyilik etmeye gelir. Bilisizlik, bilinçsizlik ve dahi güçsüzlüğünden kötülüğe sıvanırsa, kendi suçudur. Elbette tek başına değil iyilikten yararlanacaklar, kötülükten zarara uğraşacaklar kimse, onlarla birlikte. Kimse durduğu yerde iyi de olmaz, kötü de!.. Hoşnut da kılamaz yakınlarını, acı da veremez. Yapılan ne varsa, elbirliğiyle yapılandır. Sen, yaraşırlığını her an ispatlamasan, bizim tek yanlı iyiliğimizden n'olur? Hiç!..

- Bunca övgüyü hakkedebildimse mutluluğumdan efendim. Kırılmamamdan, gücenmememden, incinmememden. Hoşnutluğum, hoşnut kılmakta çevremi buyurduğunuz gibi.

- Mutluluk da, mutsuzluk da ortaktır insan olana. Ortaklığını bilmese bile ortaktır. Kötü, kendi mutsuzluğunun duvarını örmekte her kötülükle. İyi, tersine mutluğunun bahçesine gül ekmekte ki, kokusuna doyulmaya.

- Sizden öğrendikçe yaşamanın gizini, isteğim artmakta efendim.

- Yaşamanın gizi yok ki kadınım. Yaşamak, apaçık. Eğer istemekteysen. İstemediğinde giz var yaşamda. Hem de bulmayacağın ölçüde çok. İşini iyi işler, gönlünü dostluğa açarsan, ne zulmedersin, ne zulmedebilirler.

- Sizcileyin güçlü, bilgili, bilili, bilinçli olmak gerek, buyurduğunuzu algılamak için. Tanrı'ya şükürler olsun ki, bunca yıldır sizinle yan yana olmanın anlayışındayım. Ahi kızını, ahi yoldaşı eğitir buyururdu babam. Doğru da buyururdu. Oğulları gediklerde, zaviyelerde, kurullarda eğitmektesiniz. Kadınları da o çapta olmasa bile buyruklarınız

davranışlarınız ve yaşamınızla yüceltmektesiniz.

- Eğitilmiş, eğitmeye dönüktür kadınım. Neden buyurmuş atalarımız, kurunun yanında yaş da yanar, diye! Ancak, bilesin ki biz vermedik sana. Veremeyecek ölçüde bilgisizdik. Birlikte öğrendik yaşamın açıklığını. Ve dahi açıklığı yaşadıkça mutluluğumuz arttı.

Oh dedi Firdevs kadın. Doyulmaz eğittiklerinize. Her sözcüğünüz öğrenme açlığının tutkusuna bir kamçı vurmakta. Çoşturan, geliştiren, gelişmeyi özleten kamçılar bunlar. Ve annacınıza oturup, dinlemek yeğneltiyor kişiyi. Çözemediğini sandığı soruları bile olsa, çözüldüğünü görüvermenin şaşkınlığına düşüyor insan. Daha diyor çöl susuzları gibi. Kanması olanaksız yeni yeni tasları başından aşağı devirmek istiyor.

- Ozanlık salt babadan oğula geçmemekte bizde! Babadan kıza, kocadan karıya da geçmekte apaçık. Bir ozanlığı yüce tutarız bilmektesin. Kendimiz erişmediğimizden. Baban, ustamız en işlek sözcükleri, en kolay akılda biçimde yıra dökerdi. Dökerdi de, yıllar boyu unutmamamızı sağlardı. Biz yoksun kaldık onca eğitime karşın. Ama sen şakımaktasın ki, sözün özüne ulaşmacasına.

- Yaman gördüğünü işlemekte buyurmaz mısınız her zaman? Biz de öğrendiğimiz söylemekteyiz... Hem de ustamıza!..

- Anlaşıldı. El ustası, dil ustasının annacında pes etmeye koşulu. Sözü işyerinde sürdürsek iyi olur. Yoksa burda sürerse, sabah kahvaltısının güvenindekiler, gün doğuncaya kıvranırlar.

- Hemen yatağınızı yapayım dilemekteyseniz. Ben aşdamında işleneceğim.

- Yok. Seninle olmayı kurmaktayız. Bir oturumluk yer var ise, biz de yanıbaşında durmayı yeğleriz.

- Siz erkenden varıp, gedik açacaksınız. Akşama değin kan ter içinde didinecek, bizim rahatımız için çırpınacaksınız. Hangi haksızlık içinde bulunayım ki, bunca yorgunluğunuza bir de gece çalışması yükleyeyim.

- Çalışacak olan sensin kadınım. Bilmemekte miyiz sanmaktasın? İşimiz çalıştırmayı gerektiğinde, biz gelinceye senin de işlendiğini!.. Bilmekteyiz. Kişi nice davranır ise öyle davranılmasını bekler. Haklıdır da!.. Biz sırtımızı güne versek, sırtının günde olduğunu bilmekteyiz. Şimdi sen çalışmaktayken yanında oturmak bize çok mu görülmekte?

- Hiç değil efendim. Mutluluğu kim istemezlenir? Ne var ki dinlenmeniz gerek. Dinlenmenizi sağlamak da ödevim.

- Ya senin yorgunluğun? Kolay mı çırak çıkana lokma düzmek? Değil! Değilse, işi yükleyen ucundan tutmalıdır. Sencileyin iş görmek üstümüze yüküm! Esirgemen gerek! Kusurumuzu yüzümüze vurursan, inciniriz!

- Sizi, bunca yorgunluğun üstüne yeniden yorgunluğa koşmaktır asıl incitici olan. Bildiğimce, Server Ahi, gün boyu ödevini de yükümünü de en iyisiyle yerine getirdi. Gecenin dinginliğine hak kazandı. Şimdi yeniden işe koşmak acımasızlıktır. O yüzden diretmekteyim ki, sizi dinleniyor bilmek, işimi hafifletecek, gönlümü kıvandıracaktır. Bana bu sevinci bağışlarsınız, gecikmeden işe başlarım.

Susuverdi Server Ahi! Uzun uzun baktı karısına. Sevecenliği bakışlarında tanelendi. Zıplayıp, karısının gözlerine, yüreğine, belleğine indi. Firdevs kadın, hemen yatağı serdi. Geciktirmeme kaygısıyla tez soyunan kocasını yatırdı. Yor-

ganı omuzuna bastırırken;

- Sabah yoldaşları gelecek! Ben er kalkarsam, toplantıya er varırım. Ahi Baba er gelecekmiş. Belki önce bir kurultay olur. Vakıf sahanı unutmayasın!

- Tasalanmayın efendim. Gözünüz ardınızda kalmasın. Her bir şeyini tamam eder, öyle yollarım kuzumuzu! Dilerim ki, size yaraşır olur. Dilerim ki, törelerimizi yerine getirmekte her zaman kolaylık bulur. Dilerim ki!..

Mırıltılarında yiten dualarla kapıdan çıktı. Doğru kilere inip, gerekenleri ayırmaya başladı.

***

Ahi Baba'nın gelişinin geç duyulmasına karşın, Ihvan'la Serveran, zaviyenin büyük odasını doldurmuşlardı. Server Ahi girdiğinde, hemen Ihvan sırasına değin yol açıldı. Vardı, ine Baba'nın önünde diz çöktü. Ellerini birbirinin üstüne koyarak selamlaştılar.

- Merhaba bilgeler bilgesi!

- Merhaba Server Ahi! Denildiğine göre, gelişimiz, fidanınızın tomurcuklanmasına ortaklık edecek imiş! Haber bizi sevindirdi! Yeni bir ahi kazanmanın kıvancı kutlu olsun!

- Savran Ahimizin uğrunuzdan bağış koparma çabasına borçluyuz efendim. Dileriz ki, size yaraşırlığını her zaman kanıtlasın. Simgelerimize törelerimize, yasalarımıza sahip çıksın! Zenaatını ustasından aldığınca sürdürüp, adını yürütsün!

- Dileğin, dileğimizdir. Savran Ahimiz, olacağı daha tohum çatlamaktayken sezip, bildirir. Elbette, tohumun tomurcuğa duracağından güveni vardır.

- Sağolsun Ahimiz! Olanı da, olması gerekeni de bir iyice değerlendirir. Buyurduğunuz gibi tohumun, meyveye durmasını bir bakışta görür. Durdurmasını bildiğinden.

- Biz, alınabildiğince veririz bilmez misiniz? Diye söze girdi Baba'nın işareti üzerine Savran Ahi.

- Ne artırmak elimizdedir varolanı. Ne eksiltmeye gücümüz yeter. Ahilik terazisi gereğince, olanı olduğunca tartarız. Ve dahi tarttığımızın kesinliğine güveniriz. Hepsi bu!

- Sizin terazinizde tartılmak mutluluktur, dedi Baba. Kuyumcu ahimizin miyarı da ancak gönül teraziniz hassaslığındadır.

- Altın tartmak, dedi kendine bakınca Kuyumcu Ahisi Mizrahi, insan tartmaktan kolaydır. Keşke miyarımız, Savran Ahimizin hassaslığına erişebilse. Biz de tarttığımızdan sürekli güven duyup, uykumuzu rahat uyurduk.

- Kişi, nesneden ve kimseden kuşkulanacağına, kendinden kuşku duyarsa, doğru yoldadır. Özür aramamakta, özrü kendinde bulmaktadır. Bulunan eksiklik giderilir. Çünkü bilinçle bakmayı bilen, biri düzeltmeye yönelir. Mizrahi Ahimiz, altın tartar! Tarttığıyla yetinmeyip sürekli kendini de tartar. Ve dahi tarttıkça görmekteyiz, kişinin özünü miyara vurur.

- Eksiğimiz çok babam, dedi Mizrahi.

- İne Baba, yüreğimizden geçeni önümüze serdikçe kaygımız artmakta. İşimizden kuşkumuz yok. Eksiğimiz bizi düşündürmekte.

- Eksik düzeltilir, dedi İnce Baba!

- Belirtmek istediğimiz bu. Yoksa, kuşkularını depreştirmek değil. Bilmekteyiz ki, kuşkun oldukça, miyar düzgün işleyecek. Ve dahi töremiz yerine getirilecek.

- Haklısınız efendim. Ne var ki, miyar nice bir düzgün tutulsa, ayar denk gelmeyende bir suçlu aranacaktır. Anlamaktayız, dolaşan söylentinin aslını aramaktasınız. Biz de aynı dertten yakınmaktayız. Darphane mukatasını düzenleyenler, gümüş üstünde kırpıntı çıkarmaktalar. Akça, duka ve filori karşısında zayıflamakta. Ve bize gelen ahiler, miyarı noksan tuttuğumuz sanısına kapılmaktalar. Oysa noksanlığı belirten biz değiliz Miyar!

Ve dahi bilmektesiniz, miyar şaşmaz araçtır.

- Her yanda aynı yakınma söz konusu! Erzurum, Bağdat Halep, Amasya ve Kırşehri... Bilmekteyiz ki, İstanbul'a varınca aynı sözleri işiteceğiz. Vardığımızda da Ahi Kurultayı'nı toplayıp yakınmaları Divan'a sunmaya kararlıyız. Cenevizli darphane mukataasını tümüyle ele alalı akça kırpıntısı sözü ayyuka çıkmakta. Eğer para ile oynanacaksa, bilinmeli! Oynayan, karşılığını vermeli. Halkın lokmasına el atılarak birikim devlete yaraşmaz. Devlet haberli değilse, göz yumanın hakkından gelinmeli! Noksan parayla iş görmek düzeni sarsar. Alacaksın! Üreteceksin! Ve dahi sattığında, aldığından eksiğe vereceksin, olmaz. Narh, fiyatları, kesin bir durakta tutmakta. Biz de yaptığımızın değişmediği kanısıyla, fiyat birliğinden yana davranmaktayız. Emek, her yanda aynı olanda, her yanda her fiyat da bir olmalı. Olmalı ya, noksan para emeği durmaksızın değerden edince, narhta değişiklik zorunlu olur.

Efendimiz, diye söze girdi Mizrahi.

- Narhta değişiklik, bir diziye pahalılığı getirir. Ve dahi bir kez başlandı mı buna, durdurulması olanaksızdır. Elbette sizin buyruklarınız, ülkenin dört bir yanındaki ahiler üstünde kesin geçerlidir. Ancak bilmektesiniz, bizim dışı-

mızda, hammadde konusunda olsun, işlenmiş ve üretilmiş mallar açısından olsun, yeni yeni gelişmeler vardır.

Mizrahi yutkunurken, başını kaldırdı Dokumacı Ahisi Göne. İne Baba, bakışlarını Mizrahi'den, Göne'ye kaydırdı. Söz almanın rahatlığıyla konuştu Göne;

- Mizrahi Ahi, tam yerinde açıkladılar sözü efendim. Bilmektesiniz, eskiden Ceneviz, Venedik'li ve Anvers'li bize sipariş verirdi. Sof, çuka, ipek ve kadife ile, koşum, yarak, sahan, kuyumculuk ürünleri mest ve dahi çizme alırlar idi. Her yıl, istekleri, bir yıl öncesine göre artarak gelişti. Kurultay için hazırlık toplantılarımızda gördük ki, istekler durulmakta. Her geçen yıl, bir öncekine oranla, değişmemekte bizden götürülen. Araştırdık. Kendi aramızda, ne olup bittiğini soruşturduk. Eski alıcılarımız geldiğinde sıkıştırdık. Duyduk ki, Lançester'li İstanbul'a çuka ve sof yollamaktaymış Anvers'liler aracılığıyla. Napoli, daha ucuza mest, çizme ve pabuç vermekteymiş Ceneviz'e! Ankara ahileri, sof tekelimizde diye gerinmekteydiler. Gedikleri büyüktü. Serveranı, üstüste ihvanlığa yürüdü. Her bir gedikte, yedi sekiz serveran, yirmi otuz fityan çalışmakta. Sof, bakımından durum şimdilik iyi! Ama Bursa ipekçileri, Lyon ipekçileriyle karşılaşmışlar. Anversli İngilizler, siz bize mal vermezseniz, Lyon'dan alırız demekteymişler. Oraya ipekböceği nasıl gitti? Bilmekteyiz, Marko Polo götürdü denilmekte. Denilmekte ya bunca yüz yıldır yetişmeyen şey, şimdi birden rakip olacak ölçüde nasıl yetişivermekte? Acep, Bursa ibrişim mi satmakta? Ankara sof vermemekte karalı bildiğimizce! Kayseri, Sivas ve biz dahi pamuk ve dahi keten ipliği vermemekteyiz. Ama bir yerlerde, bir boğaz açılmış olmalı. Karşımıza rakip olarak çıkacak üretime geçebilmelerinin

nedeni bulunmalı. Bulunmaz ise, yakın zamanda, işlerin kesatlanacağı açık. Ordan buraya getirdiği çuhasını bizden ucuza verebilmesi, emeğin ucuzluğundandır. Yünümüz iyi, dokumamız usta işi. Malımıza güvenimiz tam. Zaten, ancak yoksullar giyebilmekte o çuhayı. Bizim burda bile, satılmakta. Biz de onlara satmaktayız şimdilik. Yakındır, satış iyice durur. Emeğin bunca ucuz olduğu yerde malın da iyisi dokunur giderek. Yetişir ustalaşırlar.

- Emeğin ucuzluğu sömürünün sertliğini gösterir, dedi Baba! Gösterir ya, bu o ülkelerdeki insanların sorunudur deyip geçmemek gerek. Buyurduklarınız tümüyle doğru! Biz Akdeniz'de bütün ticaret ve dahi imalat yollarını elimize geçirince, yeni yeni yollar buldular. Pamuk nerden gitmekte demektesin? Öğrendiğimiz, İngiliz, yeni dünyada pamuk yetiştirilecek topraklar açmış! Pamuğu bizimki denli değerli olmasa da, ucuz bez yapımında elverişli. Yine buyurduğunuz gibi, insanları boğaz tokluğuna bile değil, yarı açlığa çalıştırmaktalar. Çuka geçerli olanda, bütün ekilebilir yerleri yaylağa çevirmişler. Koyun beslemektelermiş soyluları! Onlar da gediklerini geliştirmişler duyduğumuz. Bir iyice araştırmak gerek! Bizi korkutuyor, üretimin narhını bir düzeyde tutmak istiyor olabilirler. Tarlalarından sürülen insanlar, bu gediklerin önünde birikmiş. İçlerinden en işe yararlarını seçmektelermiş. Hem aç bırakıp hem çalıştırmak olanda, fiyat rekabeti kolay değil!

- Böylesi bir şey olası mı pirim, dedi korkuyla Savran Ahi! İnsanı hem çalıştırıp hem de aç bırakmak olası mı? Bunu zenaatkar yapamaz. Üreten böyle bir haksızlığın olursa onun malı da hayretmez, kazancı da?

- Altın pas tutmaz, der Felemenk'li işdaşlarımız, dedi

Mizrah. Bir kez altın çarkına kaptırdı mı insan kendini olmadık olmayacak haksızlıkları işlemekten sakınmaz. İşte İspanyolların ettikleri. Altın toplamak amacıyla insanları, toprakları, hayvanları her bir şeyi yok etmekteymişler.

- Haydan gelen huya gider, dedi İne Baba! İspanyol topladığını Anversli işdaş ve dahi dindaşlarımıza kaptırmada ki, onlara az önce buyurduğunuz sözleri ettirebilmekte. Ettirebilmekte ya açlığın ucuza çalıştırdığı insanlar, başımıza dert olmaktalar. Elbette bunca yol getirdikten sonra bile bizden ucuza verebilmektelerse malı, çaresine bakılmak gerek. Ahilerin durumu ortada. Zenaatından han, hamam yaptıran yok. Gedikleri nice bir büyüse, yine de gelir belirli. Öyleyse temelde bir eksik var... Üretilen yeryüzünün dört bir yanına satılmakta, dört bir yandan bize altın akmaktayken, geçimsizlikten yakınmamız, eksiği ortaya koymakta. Bir güzel araştıralım nedenlerini. Yeni dünya üretim olanaklarımızı da mı değiştirmekte, bir saptayalım. Ve dahi eğer öyleyse, varalım Divan'a! Durumu anlatıp, çare araştırılmasını sağlayalım.

- Geç kalınmasından korkarım efendim, dedi Dokumacı Ahisi Göne.

- Elbette her ülke, kendince üretim yapacaktır. Kendi içinde alıcısı olan her mal üretilecektir. Gereksinimden öte, alıcı demekteyim. Ancak, bunun etkileri başka yerde belirirse, o etkileri gidermekte savsamak doğru değil. Ankara Ahileri şimdilik hoşnut. Üstünlükleri var. Niceyse, Ankara Keçisi'ni başka yerde üretmek olası değilmiş. Kasaplık niyetiyle kaçırıp denemişler. yozmuş keçiler. Dostum bir Venedik taciri söyledi. Venedik'te nasılsa dokuma isteği olmadığından, Cenevizlilerin ve Frankların yaptıklarını anlattı.

Belki kendileri de denediler. Bilemem. Ama, sepicilik öyle değil... Babamızın buyurduğu gibi pamuk da, bitecek yerini bulanda, işimize kesat vurabilir. Dediklerine göre, İngilizlerin açtığı topraklarda da emek alabildiğine ucuzmuş. Biz şimdi yasak koysak bile, onlar bu ucuzluktan yararlanabilirler. Ne edip işlemeli, burdan akışı korumalıyız. Koruyamazsak, sonunda üre-timimiz durur.

- Bizce, dedi Server Ahi. İlkin bu yana mal akışını durdurmalı... Buyurduğunuz gibi bunca yol aşırdıktan sonra bile bizimkilerden ucuza vermekteler... Ucuz kötüdür... Bizim ürettiklerimiz üstün olduğu sürece pahalı bile olsa pazar tutacaktır... Bunlardan kuşkumuz yok... Kötülüğünü, yaramazlığını gözlerimizle görmekteyiz. Ne var ki, yoktan iyi olduğunu da bilmekteyiz... Şimdiye, bunu bile yapamadıklarından bizden alırlar idi... Dokumacı ahilerimiz de, top top bez satmaktaydılar... Oysa ne görmekteyiz... Arşın arşın Mançester, Lyon ve dahi Anvers dokumaları, Cenova kadifeleri bedestanlarımızda bizim ürünlerimizle yan yana salınmakta... Elbette parası ve dahi iyiye alışkın olan bizimkileri kullanacak... Ya çıkışmayan ve dahi yetmeyen... Burda da, arda da onlarınkini satınalmaya koşulu... Eskiden tümden bize gereksinen, şimdi azbiraz gereksinmekte... En azından, orda vurdukları ölçüde, burda engellemek zorundayız ki, eskiye göre artık iş tutabilelim...

- Server Ahimiz çok bir doğru söyler, diye söze girdi Göne!.. İmtiyazlar da, gümrük indirilmeleri de kaldırılmalıdır... Eyaletten eyalete geçiş, sınırdan giriş çıkış ve dahi ticaret hakkı konusunda verilmiş korunma güvenceleri geri alınmalı... Gümrük harçları, bize olduğunca yüzde dokuza çıkarılmalıdır...

- Böyle yapıldığında, işlerin açılacağını ummakta mısınız ahilerim? Sorusuyla yüzlerine baktı Savran Ahi!.. Biz sanmamaktayız... Bilmektesiniz, imtiyazlar da, indirimler de burdan mal götürülsün için tanınmıştır. Karşılığında da para geldiği açık!.. Devlet, durduk yerde bağrını gel kopardığın dişine layık parçayı bağışladım demez... Demeye kalksa, divandaki Ahi Babaları, izin mi verirlerdi?

- Divan'da Ahi babası kalmadı ki, dedi Server. Gayri divan el değiştirdi bildiğimiz zaten ne olmaktaysa bu el değiştirmeden ötürü olmakta. Eskiden bizim sözümüz idi... Şimdiyse, sözümüzün geçersizliği, kurultay arasında tartışmaya oturmamızdan belli... Bu yüzden, iznin verilip verilmeyeceğine bakmamalıyız.

- Bizim de dediğimiz şimdi değil ahilerimiz ve dahi babamız, diye kaldığı yerden sürdürdü Savran. Verirler miydi demek daha bir doğru... Şurda nice bir yol oldu biz divandan post sürüyeli? Tutalım otuz yıl!.. Otuz yılda değişen bir şey yok ki!.. Eskiden salt Ceneviz sarraflarıyla, Venedik tüccarlarına o da para getirip mal götürmek üzere tanınan imtiyazlara bir Frank tüccarları eklendi... Onun da gerekçesi çok bir doğru... Devlet levent istediğinde biz dahi gönüllü verdik Hayreddin Paşa'nın donanmasına... Şarlken'in gücü nice bir kırılırsa, bizim baskımız ve dahi üretimi süreceğimiz pazardaki etkimiz onca artar diye düşündük... Sonra imtiyaz verilmesinden hoşnut kalan kim oldu? Yine biz... Frank tüccarı da mal yüklemeye durduğunda, bizim fiyatlarımız arttı!.. Ayrıca, devlet aldığı baçı cebe, yarak, pusat ve dahi yiyecek amacıyla bize gönderdi... O zaman hekes, hepimiz hoşnuttuk. Çünkü imtiyazlar da, gümrük indirimi de bizim çıkarımıza işlemekteydi. Oysa şimdi, iş-

ler tersine döndü... İmtiyazdan yararlanarak, ucuza üretileni ucuza taşıyıp, ucuza satmaya durdular. O zaman, bizim durumumuz bozuldu... Sürüp giderse, daha da bozulacağı açık... Oysa onlar için her koparılan kâr olduğundan daha bir büyüyecek işleri... Buyurduğunuz gibi sömürünün sertliğinde dahi olsa, bir başka sömürünün tadına varacaklar. Görecekleri ki, pazarın büyüklüğü oranında kâr da büyük... Bizim gördüğümüz gibi!.. Neden zorladık durmadan büyümekliğe... Her bir yana bizim ürünlerimiz satılsın diye. Ve dahi satılanda, Anadolu'yu baştan başa imaretle donattık... Bir kervan salt ahi imaretlerine konarak, bir baştan ötekine varabilir. Oysa şimdi imaretten geçtik, kendi gereksinimlerimizi toptan almaya üşenmekteyiz...

Olası değil ahilerim... Bunun önüne geçmek gerek. Ve dahi bir koşulla, durumu yeniden tersine çevirmek zorunludur. Toptan kaldırsak, biz ürettiğimizi nereye, kime satacağız!.. Azbiraz kovaltsak, adem kendi üretimini kakalamakta... Gücü yoksa alıcının, ucuzunu almaya zorunlu. Öyleyse sayısal zorunluluk konulmalı deriz biz... Nice bir getirmekte ise, kaç arşın, kaç kile, kaç tane, onca bir götürmeye koşalım yabancı tüccarı... O zaman, parasının tümünü burdan alacağına yatırmaya zorunlu alır. Ya da vazgelir burdaki ticaretten.

- O zaman aynı yere gelmiş olmamakta mıyız? Demekten kendini alamadı Ahi Duran...

- Ticaretin baş koşulu gereksinimdir... Toptan vazgelmesi olanaksız. İş görmezse, neyleyecek? Koşulumuza razı gelecek... Bilmektesiniz ki, başka ülkeye götürülüp diler değiş tokuş edilen, diler para karşılığı satılan, zaten kendi gereksiniminin fazlasıdır. Biz kendimiz ya da ülkemiz gereksi-

niminin fazlasını satmamakta mıyız? O da buraya fazlasını getirmekte. Surda fazlasını kazandığından. Kazancına kural kor, asıl kazanacağı yerin ancak kendi ülkesi olabileceğini kesinlersek, o zaman sürekli bizden almaya koşulur. Size, fazlanın daha büyük iş yapmaya olanak tanıdığını anlatmaya gerek yok. Yaşadığımız, bildiğimiz şeyler. Bildiğimizden de, tedbiri öyle almalıyız ki, bizi boğmak istedikleri suda, biz onları boğalım...

- Savran Ahimiz doğru buyurmakta, diye ilk kez söze girdi Hüdavent Ahi. Bir tedbir alınmak gerekse, buyurduğu gibi olmalı... Ticarette zor yoktur. Zorun yerine koşul konulur. Ve dahi koşul nalıncı keseridir ki, güçlüden yana yontar... İmdi keseri kim tutmakta ise yongayı o önüne çekeceğine göre, sorun burda çatallaşmakta... Yazık ki, Server Ahimizin belirttikleri gibi, biz keseri elimizden kaçırdık. Gayri divan bize yontmamakta.

- Bize yontmaya koşul olduğu halde, diye kendine yol açılmışçasına sürdürdü Server Ahi. Devlet bizimle bilece ayakta durduğunu görememekteyse, yongayı başka yere yığmakta bağışık. Ama bilmeli ki, bizsiz kaldığında, keseri de kaptıracaktır.

- İşte bizi zora koşan durum bu, dedi Hüdavent. Henüz korkacak ölçüye varmadı üstümüzdeki basınç. Diyebiliriz ki, Frank tacirlerine tanınan imtiyazlarla bir süre ferahladık bile... Araya rekabet girende, işler kızıştı. Ne var ki, onlar da ötekiler gibi kendi imalatlarını kurup mal getirmeye duranda, ayıldık. Bu toplantı da, bu ayılmanın hesabını görmekte anladığımız. Ahi Babamız, uçtan uca söz değdirmekte... Dolanıp gelmesi, bütün zaviyelerde kurultay arası kurultay açması boşuna değil... Yüreğimizde nice bir ikircim var ise

önüne serelim ki, alacağıyla, vereceğini bir iyice açık görsün...

- Kahyamız doğru buyururlar, dedi Server. Biz de bunun için çırpınmaktayız deminden beri... Dediğiniz gibi, rekabet ferahlanması, gözümüzü yumdu bir süre. Ancak bir yirmi yıl daha, vereceğine, alırsa yabancı tüccar, kendi ülkesindeki üretim kaç katı artar ve dahi bizim nice bir azalır hesaplamak olasız. Altın gücüne dayanmaksızın tedbir düşünmek güç... Elbette örgütümüz salt üretime dayanmamakta... Fityanımız, üretim ölçüsünde, silahlı eğitimde de sağlam bir dayanak. Ama, orasına varanda, kim eze, kim ezile bilinmez. Bilinmeyen yerine, bilinenle kavraşmak iyisidir.

- Bilmekteyiz ki Server Ahimizin ortaya attığı fikir üstünde durulması gerek. Ne var ki yılgılı olmaya da izin verilmemeli, dedi Göne.

- Kötüsünden yıldığımız yok Göne Ahi, diye atıldı Savran. Server Ahi'nin de yılgınlık türküsü söylemeyeceği açık... Kötüsünü önlemek mümkün ise, beklemek yanlış buyurulmakta. Yoksa, kötüsün gelende, ilk sancak açacak olana yılgın denildi mi, baştan yanlışa sarıldı demektir. Oysa açık tartışmada suçlama yerine tedbir sunmak koşuldur. Server Ahimiz, kötünün tedbirini sormakta bizden... Barışı sonuna değin zorlayacağız... Hatta, gerekirse barışı korumak amacıyla savaşacağız... Ama yine de kötüsü gelirse!..

- Yitirmeye hazırlanır gibisiniz, dedi yeniden Göne! Oysa savaş da barış da kazanmaya dönük olmalıdır.

- Biz de bunu sormaktayız ahim, dedi gülerek Server. Kazandığınızda n'olacak? Kapıkulu ocağı Hristiyan'ın gücünü bir nice çekip aldı görmekteyiz... Şimdi yaban tüccarını semirtmenin karşılığında bizi zora koşar, kötüsünde çem-

rendirirse, gücümüzü yıpratmış olmaz mı? Ve dahi yetişkin dalımız kendi ekmek kavgasında koparıldığında, iş nereye varır? Örnek önümüzde!.. Ocak, kopardığında onların yerine biz yer topladık... Şimdi biz aynı duruma düşüp, gücümüzün büyük bir bölümünü üretimden çekerek, savaşa sürer ve dahi yenelim yenilelim zayıflarsak, meyveyi kim toplar?

- Biz şimdiden bilmekteyiz ki, toplayacak olan başkalarıdır, diye söze girdi Mizrahi. Örnek vermek gerekirse, Anvers'li dindaşlarımızı gösterebiliriz. İspanya'nın yeni dünyadan can ve dahi kan pahasına söküp derleyebildiği ne varsa, ele geçirmiş durumdalar. Anımsayacaksınız, Sivas, Kayseri, Diyar-ı Bakır, Halep ve dahi Şam'dan kuyumculuk zenaatinin bütün ustalarını derleyip götürdüler. Babil'den bu yana işlenip gelen nice bir hüner varsa, şimdi orda toplandı. Burdakilerden büyük işyerleri kurulmuş. Serveranı, fıtyanı bizimkilerden artık imiş. Ustalar, gedik sahibi olaraktan değil, pay sahibi olaraktan işletmeye koşulmuş. Bize de öneri geldi. Ahilik töresi izin vermediğinden olmazlandık. Dediler ki, Ahilik orda da kuruldu. Halep'li Sabatay Sevi Ustamız, adını değiştirmiş. Örgütlenme Hiram Ahi Ustamız töresince düzenlenmiş. Aslını arasanız, Evran Ahimizin düzenlemesinden pek değişik değil. Orda üçlü bir gelişim söz konusu. Acemiler, yoldaşlar ve dahi ustalar var. Ahiyan, serveran fıtyan üçlemesinin ad değiştirmesi... Dediler ki, töreyse işte töre, biliyse aradığını buldun. Ahi Evran'dan da, halife Nasır'dan da öncesine gidilmekte temel olarak. Hazret-i Süleyman döneminden yola çıkılmakta. Ve dahi yeryüzündeki bütün fıtyan, ayyarından serverine, baba olarak tanınmakta. Bağdat'tan Kufe'ye Horasan'dan Kırşehri'ne

birleştirmekte. Arap Ahi demiş n'ola? Temeli Horasan dilinde Akı değil mi? Alplik, yiğitlik, özverinin paylaşılması ve dahi tüm insanların aynı mirası üleşmesi anlamına gelmez mi? İşte bizim örgütümüz de bu. Sizinkinden geniş. Ahilik töresinde gelişme ve dahi genişleme söz konusu edilmez mi? Neden diretirsin? Cüneyd-i Bağdadi'den, Yesevi'ye Hiram Abi'den, Evran Ahi'ye, tümünün bizden istediği aynı şeyse, bir yer değiştirmeye bunca olmazlanmak doğru değil? Düşünmedik değil efendim. Söylenenler akla yakın gelmekte. Bir kez ahiliğe soyunan, bir dahi dışta duramaz. Bilmekteyiz. Ancak, ustalıklarımızı sürüp götürenler, örgütümüzü de alıp gitmedeler. Buna dayanamadık. Bunca zaman Ahiliğin post kentinde törelere uygun yaşadıktan sonra, üç altın peşinde savrulup gitmeyi göze alamadık. Ancak kararlı gördük karşımızdakileri. Demekteler ki, Ahi Evran örgütü Kırşehri'nde kurduysa n'ola? İbn-i Kemal Hekim'in sürükleyip götürdüğü post, oğlu Ahmet Çelebi ve sonrasıyla İstanbul'da değil mi? Kaç yılın başı İne Baba post kentine gelip, Evran türbesinde gönül eğler bilir misiniz? Durakladı. Baba'nın üzgün gözlerine baktı bir süre. Gülümseyerek sürdürdü sözlerini. Çırak ustasının işine bakıp, iyisini işlerim dermiş, dedi. Bunlar da dün örgüt kurunca, bugün kendilerini üst saymaya kalkışmaktalar. Onca töremiz, onca bilimiz bize yetmekte. Gayri bilmekteyiz ki, ahi söyleşerek değil, bakışarak karşılamamız gerekir. Biz Bizans'ı teslim aldıktan sonra, hem doğuyla batının, hem kuzeyle güneyin bütün değişim olanaklarını ele geçirdik. İşlerimizin birden büyümesi de bunu göstermekte. İtalyan ressamı kök boyasını, Ceneviz gemicisi yelken ibrişimini, Hint sultanı cebesini, Felemenk senyörü atının nalını, İngiliz topçusu barutunu

bizden almakta idi. Böylesi bir tutsaklık, kurtulmaya zorunludur. Kendi üretecektir. Bir de dediğiniz gibi ham madde kaynaklarını bulabilirse, gelişmesi kaçınılmaz. Buna, yardım olsun için pazarlarımızın yabana açılmasını da eklediniz mi bizim düşünmeye başlamamız zorunluktur.

- Buyurduğunuz gibi, diye söze girdi Savran Ahi. Rakiplerimizin ucun ucun kemirmeye başladığı lokmamızı kurtarmaya savaşmalıyız. Zaman yitirmek, daha da pazar yitirmekle birdir. İspanya kralı kendini daha çok Alman kralı saymakta ve dahi Felemenk'le, Cermenya'yı donatmaktaysa, biz de gerekli davranışta bulunup, güçleneni zayıflatmalıyız. Buyurduğunuz gibi, Devlet'in Fransız tacirine tanıdığı, Bizans ve dahi Selçuk'tan süregelen Ceneviz ve Venedik imtiyazları da buna eklendiğinde, işler çapraşmakta. Şimdi, İngilizlerle Felemenkli de bizim ülkemizde ticarete soyunacak güce eriştilerse, payımız azalacak. Azaldıkça, biz gerilerken, onlar gelişeceklerdir. Neden derseniz, onların her adımı ilerlemedir onlar adına. Ama bizim adımıza gerileme olduğunu kimse yadsıyamaz. İlkin bunları anlatalım Sultan'a... Anlamaz ise, başımızın çaresine kendimiz bakacağız, demektir. O zaman, mümkün olduğunca iç çatışmayı üstümüzden aşırtalım.

- İyi dersiniz ya, dedi Baba, onca tartışmayı yeterli görmüşcesine yekinip, tek tek yüzlerine bakarak;

- Bir devletin uyruğu, bir yuvanın karıncaları, bir oğulun arıları gibidir. Birine bulaşan, ötekine değmesin olmaz. Bir savaşım çıkarsa, bundan bizim sıyrılmamız olanaksız. Üstelik yiğitlerimiz, Ankara Savaşı'ndan bu yana amaçsız eğitilmekten sıkılmaktalar anladığımızca. Bu yüzden aletçi yazılanlar, savaş isteklerini seferde gidermeye sıvanmakta-

lar. Ne var ki, sefer azaldı. Eskiden sultan attan inmez idi... Hem de vardığı yerde ülkeler alırdı... Gerilere gitmeye gerek yok... Selim Han'ı alalım. İran'a vardı, İran'ı Mısır'a vardı Mısır'ı aldı... Ülke alınınca, askere de yeter, ahiye tüccara da! Her geniş pazar büyük ve dahi üstlenilecek görev boldur. Oysa Süleyman Han, Bağdat'ı aldığında sevinmemizi buyurmakta. Bir Bağdat, kendi zenaatkarı, kendi tüccarı ve dahi bilginiyle ne bırakır geriye? Askere baç mı? Ötesi? Ötesi yok... Bizim düşünebildiğimizce, ülke almaktan, kentle adayla, adada bir kasabayla yetinmeye koşulmak her bir yanda sıkıştırmaya başladı. Az önce Server Ahimizin buyurduğu gibi, daha sıkışıklığı tam duymamaktayız. Pazarlar daralsa da, tüketici artığından sezinlememekteyiz yitirdiğimizi. Ama bir yirmi yıl sonra, gelişen, gerileyeninin yerini almaya başlayanda ne olacak?

Tümden sönecek işlerimiz. Erdebili pirimizin buyurduğu gibi, yeryüzü birbirine bağlı kaskatlı havuz gibidir. Bir yerden akan, ötekini doldurur. Sözünün gerçeği ahilerimiz ilerleyen, gerileyenin yerini alacaktır. Biz şimdiden öngörüp kötüsüne hazırlanırsak çöküşü engelleriz. Hazırlanmazsak kaçınılmaz zaman gelende suçlayacağımız engel yiter. Öyleyse bu günü bütün boyutlarıyla bir gözden geçirmekte yarar var. Nedir durumumuz? Mizrahi Ahi'ninbuyurduğundan değişik değil. Mançester atelyeleri çuhada bizden ucuzunu dokumakta. Yarışabilir miyiz ucuzlukta? Mümkünsünüz! Töremiz emeğin yüceltilmesini gerektirir. Ucuzlamasını değil. Üstelik böyle bir karara tek yanlı varmak olası mı? Serveran ve dahi fıtyan, ücretleri düşürülünce, pek güzel yapmaktasınız ustalarımız, bize lokma yeter emek sizin olsun der mi? Mançester ve dahi Lyon'lu bunu

yapabilmekteyse, zaten aç olanı yarım doyurmak karşılığında yapabilmekte. Bizimkiler aç değiller. Üstelik, birliğin güç sağladığını bilmekteler. Hepsinden de önemlisi, örgütün savaşçı bölümünü oluşturmaktalar. Biz, ilk sıkışmada, onların emeğini ucuza kapatmaya kalkışırsak, izin vereceklerini sanmamaktayız. Tutalım ki izin verdiler. Doymak amacıyla işe vurduklarında, silah terkeylecekler ya da eğitimi aksatacaklar demektir. Bu da uzun dönem için bizim gücümüzü eksilten nedenlerin başında gelir. Ayrıca, hoşnutsuzluğunu körükleyecek karşı güçlerin yanında yer alması da sözkonusu. Daha çok kazanma özleminin ardında neler olacağını kimse kestiremez. Demek ki, Lyon, Mançester, Anvers'i örnek edinip, ücretleri kısıtlama ya da düşürme eğilimi geçici ve dahi geçersiz bir kurnazlıktır. Bunu bir yana bırakacağız. Neden derseniz, hem rakiplerimiz, hem bilinçli ya da bilinçsiz efendilerimiz bunu beklemekteler. Bizim onlardan ayrımız mı var, denilmesin. Bilmektesiniz ki, Osmanlı Beyliği'nin temel taşı Ahiler idi!.. Edebali şeyhimiz, kızını vermekle yetinmedi Osman Gaybi'ye!.. Ahi örgütünün silahı ve dahi paralı gücünü de verdi. O dönemi anlatan cönklerimiz, fütüvvetnamelerimiz dipdiri okunmakta. Mongol şamarının altında diri kalabilen bir tek biz idik. Üretici olduğumuzdan. Tüketicilerin tümü, ilk yenilgiyle yoksulluğun ve dahi utancın çukurunda yuvarlanıp yittiler. Üreticiler ise, Selçuk mirasını belirleyecek dinginlikle, belirlediğini posta oturtacak zenginliğe ellerinde tutmaktaydılar. Nedense Osmanoğlu bunu içine sindiremedi? Nedensenin yanıtı da açık. Bizimle yetinmedi... Bizansla da akrabalık kurdu. Mirasçının birinden biri, mülke egemen olacaktı. Bizden yılgındı Osmanoğlu... Bize borçlu olduğundan. Egemenlik

borç da, yılgınlık da götürmez. Tam olmalı anlayacağınız. Tam olabilmesi için de, güçlü olması gerekliydi. Güç nedir? Savaş örgütü!.. Türkmen'den öte savaş örgütü var mıydı Osmanlı'nın? Ve dahi gereksinimden ötürü Türkmen bizim sözümüzden çıkabilir miydi? Diyelim ki çıktı, uzun süre dayanabilir mi? Cebecimiz ateş yakamaz, demir dövmez, yarak yapmazsa... Sepicimiz deri sepmez, gön tepmezse... Tahtacımız ağaç biçmez, kaltak oymazsa... Nalbantımız nal kesmez, mıh çakmazsa... Mutafımız iplik bükmez, çuha dokumazsa... Çinicimiz çini dökmez, çanakcımız çömlek terzimiz mintan dikmezse, nice sürdürebilir savaşçı, savaşını? Sürdüremez! Sonunda yenilgiye koşulur bir güzel. Ve dahi bunu bilir Türkmen. Bildiğinden, bizden ayrık davranmayı istemez de davranabilemez de!.. Öyleyse, Osmanlı'ya yapacak tek şey kalmakta... Bizden sıyrılmak daha açıkçası bize de egemen olabilmek amacıyla, Türkmen'den sıyrılacak! Eh, geçtiğimiz zamana bakarsanız, düşünü gerçekleştiremeye de yöneldi, diyebiliriz. Dememiz odur ki ahilerim, Osmanlı, Yeniçeri Ocağı'nı bize karşı kurmuştur. Bizim gücümüze karşı. Kurmuştur ya, kendisi silahşör olduğundan, hesaplarını da silahın herşeyi düzene sokacağı üzerine kurmuştur. Ve dahi fena halde yanılmıştır. Salt silah, tüketicidir. Salt silahlı güç de tüketmeye koşuludur. Silah tüketir, toprak tüketir, para tüketir, mal tüketir ve dahi can tüketir. Büyüdükçe, güçlendikçe tüketimi artar. Oysa bizim gücümüz üreticidir. Savaşta da barışta da üreticidir. Bu yüzden, yenilgisiz, ve dahi sonsuzdur... İşin burasında, durumu iyi zorunludur. Zorunlu olanda, acı da olsa, acıklı alabildiğine açık söylememiz, açık görmemiz gerek. Ocak ancak ülkeler alınabildiğinde doyacak büyüklükte şimdi. Ülke yerine

kent alınma ya da eli hamur karnı aç dönme söz konusu olanda, devin karnını nice doyuracaksın? Silahlı gücü, o koca devi azla yetinmeye zorlasan, seni yutar. Karnı guruldadığında yemini versen, başkasından hak almak zorundasın. Başkası katlanır mı? Örnek istemektesiniz belki: Verelim... Şu son on yıldır ne olup bitmekte? Savaşta ya da barış zamanı eceliyle ölen dirlik sahibi Türkmen Sipahi'nin yerine kimler geçmekte? Hiç dikkat ettiniz mi? Ocaklı çavuşlar ya da serdarlar he mi? Ya çok seyrek de olsa danişmentlik ödevlerine? Denilmekte ki, zadeganın, babalarının yerlerine hiçbir emek ve dahi bilgi harcamadan geçivermeleri de yasa haline getirilmek dilenirmiş. Bunun da aslı çıkar ise, bir tek bizim örgütümüz sağlamca kalacaktır. Dirlik sahibinden öte, bilim sahibi de yerini yitirmeye başlayanda, ocağın annacında sağlamca durabilecek ne var? Ahi örgütü! Eh, ücretleri düşürterek, onun içine de kundağı soktun mu, deyme keyfine... Bizim anladığımız, el tüccarına göz kırpmanın altında bu yatmakta. Bizi kağşatmak, gevşetmek, çözmek ve dahi yutmak. Üretici olmayanda, salt tüketici ile ülke ayakta durur mu? Bunun yanıtını düşünmemekteler. Demekteler ki, olan yerden alırız. İşte, almaktayız da. Daha iyisini olmasa bile, daha ucuzunu... Bundan öte de alırız. Ya silah, tüketimini karşılayacak oranda geniş alanlar elde edemez duruma gelirse! Bize sorarsanız gelmiştir de! Ve dahi geldiğinden içerde tepişilmekte, tehlikenin ucu oradan oraya dönderilmektedir. Sıra bizde sanırız. Ve dahi bunun üstünde tartışıp, karara varmayı dileriz... Ancak bizim üstünde durduğumuz, herkes acele karalardan kaçınsın! Kolay kararlar, zor sonuçlar doğurur. Zor kararlar ise, sonucu aydınlatır. Devletin anladığımızca amacı, bizim içimizi tutuştur-

mak, koruyucu, uzlaştırıcı ve dahi elbette buyurucu olarak, bizim sınıfın kitlelerinden bir ya da ikisini kendi yanına almak. Aldı mı da, gerisi kolay. Biz ahiler ne işleyebiliriz? Hiç!.. Bizsiz onlar ne işleyebilir? O da hiç! Hiçi hiçe vuranda ne elde edilir? Amaç bu gibi görünmekte bize. Bu yüzden anlatırız herkese. Anlatır ve dahi dikkatli olunmasını isteriz. Biz dikkatli olursak, oyuna gelmeyiz. Ankara ve dahi Aydın onları bir iyice uyarmış olmalı. Düzenin bozulmasıyla, bizim başkaldırıda bütünleşmemizden bir iyice ürküyorlar ki, pazarlarımızı daraltarak, kendi içimizde bölünmeyi sağlamak istiyorlar. Neden derseniz, üretimde kurduğumuz ötürü, azbiraz palazlandık. Sandığımız güçlü, ahilerimiz sağlam, fıtyanımız yiğit ya, bölünürsek kapıkullarının dişine göre av haline geliriz. Ve dahi yapacakları her haksızlığı olumlu karşılamaya koşullarınız. Bir kez de koşullandık mı, onlar sürekli yerleşirler egemenlik katına. Biz giderek oyu, onayı ve dahi kararı gerekmeyen reaya durumuna düşeriz. Bunu önlemenin çarelerini burda, Ahi Evran dergahında arayıp bulmak gerekli. Siz her biriniz, geçmişimizi de bu günümüzü de çok bir iyi bilen ahi babalarısınız. Dergah kentinin ustaları, post merkezinin kurul üyelerisiniz. Biz nice bir babalık etsek de, sizin sözlerinize gereksinimimiz vardır. Evran Babamıza yakın olan, örgüt sorunlarına egemendir. Bu açıklama ve dahi sizin bildikleriniz çerçevesinde konuyu tartışalım. Bir sonuca ulaşalım ki, bundan sonrasına örgüt kahyalarıyla nakiplerine aktaracağımız kesinleşsin.

- Ankara ve dahi Aydın örneklerini iyi gösterdiniz babam, dedi Server Ahi. Buna Keykubat döneminin Konya'sını da komak gerek. Karamanoğlu Ankara'lı ahilerimizi kışkırtıp çekiliverdi. Diyeceksiniz ki, başka çıkarı yoktu. Köylü

ve dahi ahi emekçileri kargaşanın bunalımında bağımsızlıktan öte yol bulamamışlardı. Timurtaş Paşa'nın karşısında bir başlarına kalıverince, bozulmaktan kurtulamadılar. O zamandan, Aydın örneğine dahi bulaşmadık savaşıma. Değmeyeceğinden... Buyurduğunuz gibi, ülkeler alındıkça, işlerimiz gelişti. Üretimde tekele geçtik. Kentlerimiz, belli üretim dallarında örgütlendi. Diyar-ı Bakır bakırda, Maraş gümüşte, Kayseri deride, Sivas demirde, Ankara softa, Bursa ipekte, yoğunlaştı. Kırşehir saraçlığı seçti. Dericiliğimiz de Kayseri'yle yarışır. Varan Babamız Adem babamızdan süregelen işi Denizli'de işlediğinden ve dahi Kazdağı, Toroslar, Erciyes yaylaklarının kesimi bu üç kentimize yakın olduğundan, yoğunlaşmalar da değer kazandı. Kervan yollarının üstündeki kentlerin hepsi, birbirini tamamlayan işlerle, yaşam gereksinimlerinin tümünü üretir duruma geldiler. Bu bize hem kolaylık, hem zenginlik getirdi. Şimdi, buyurduğunuz üzere bir daralma söz konusu ise, birbiri ardınca yıkılmamız kaçınılmaz. Bunu engellemek amacıyla şimdiden hazırlık görmemiz gerek. Sandığımızı güçlendirmeliyiz. Kural gereğince, onda bir olan ödentileri, yükseltelim. Güç günlerin hazırlığı altınla olur. Bunun yanında sıkışan ahilerimize yardımı artıralım. Torbalar sürekli dolu dursun. Nakipler, pazarı iyi gözlesinler. Aramızdan derdini söyleyemeyen de çıkabilir. Kendiliklerinden duruma el koysunlar. Yetkileri artarmış. Artsın. Biri kötüye kullanırsa, yüzü iyiye kullanır. Kaldı ki, ahilik töresinin sahipleri, töreye karşı gelmezler. Asıl önemlisi de, tepişme mümkün olduğunca saptırılmalı. Kapıkullarına yanlış amaçlar gösterilirse!..

- Saptırma uyuşmayla mümkündür, dedi Savran Ahi. Uyuşacak isek, hazırlık gereksiz. Babamız, İstanbul'da ona-

yı verir. Bize de durumu buyurur, içten kemiririz. Ocaklının ve dahi kulun yaptığı gibi.

- Savran Ahimizin dediklerine katılırız, dedi emekli saraçlardan Dündar Usta. Bizim gücümüz doğruluğumuzdan gelmekte. Bir kez gölge düşürürsek buna, ezende de, ezilende de kuşku uyandırır. Hem madem, saltanatın her davranışının ardında bizim gücümüzü kırmaya dönük hava sezmekteyiz, daha bir güçlenmek ve dahi haklıdan yana ağırlığımız koymakla yükümlüyüz. Oyuna geliriz. Yeniliriz de belki!.. Ankara ve dahi Aydın Ahileri gibi ezilir, horlanırız. Ne gam! Ayıplayabiliyor muyuz onları? Yanlışlayabiliyor muyuz? Tersine, yaptıklarının kaçınılmazlığını tümümüz vurgulamaktayız. Ve dahi gerektiğinde aynı yolun hazırlığını kurmaktayız. Öyleyse, oyuna girmek yaraşmaz bize. Bırakalım karşıtlarımız oynasınlar. Bir iyice. Biz gücümüzü sağlamca tutalım. Yeri gelende de, bizim yanımız bu diye ortaya çıkalım. Sonrası, görelim nice'olur olsun! Niceyse bizsiz olmaları mümkün değil. Gereksinimlerinden ötürü. İhvan yitse, serveran yerini doldurur. Ancak zenaat ölende, zenaat sahibi zaten bitmiştir.

- Dündar Ustamız doğru buyururlar, dedi İne Baba! Töre bize doğruluğu buyurur. Doğruluk savaşı gerektirmekteyse sakınamayız. Yeter ki, hazırlıklı olalım. Ancak, kapıkulunda bilinmedik oyunların varlığını bilelim. Düşünmeden, duraksamadan karar alıp, uygulamaya girmeyelim.

- Anlamaktayız, dedi Server Ahi! Merkezin haberi olmadan, yerel kararlar alınmayacak. Buyruğunuz beklenecek. Ve dahi bunun uyarı neyse öyle davranılacak. Biz karşımızdakinin alanında, onun koşullarıyla savaşalım demekteydik.

- Savaşamayız, dedi Dündar Ahi. Bir ahi, o oyunlardan birine bulaşsa, kırk kez boy abdesti almak gerek. Sen insanı aldatabilir misin? Ardından kov sokabilir misin? Yüzüne gülmekteyken, sırtından hançerleyebilir misin? Ağuyu bal şerbeti niyetine içirebilir misin? Yaraşır mı? Yaraşmasını bırak, düşünebilir, uygulayabilir misin? Tövbe diyeceksin? Demekteysen ahim, karşındakinin alanına girmezsin. Neden dersen, bu saydıklarımız, sözcük olarak kendilerinden utanmakta görülen işler annacında. Ahi babamızın sözlerinden anlaşılan bu! İstanbul'dan buraya, dergah merkezine, post ulusuna yüz sürmeye neden gelsin? Bilmemekte mi Ahi Babası gerekeni ki, bizi toplayıp söyleştirmekte! Kaygılarının kuşkularının ve dahi yapılabilir olanla, olmayanın bir iyice bilincinde olmalı ki, bunca yolu bunca yaşında tepmekten sakınmamakta. Salt bu yeterli, kötüsüne hazırlıklı olmak için. Siz de olmazlanmamaktasınız. Ancak, pisliğe bulaşmaktan sakınmaktaysa Baba, bizim tümden uzak durmamız zorunludur. Neden derseniz, adımıza bulanılan pislik, kişiye onur verir. Her baba da bunu katıksız bilir.

- Bizi akladığınızdan ötürü sağolun, dedi İne Baba! Anlarız ki, herşey aydınlanmış, açıklığa kavuşmuştur. Duyduğumuza göre, bir törenimiz olacaktı, diye ardındaki testiden doldurduğu tası tam ortalarına koyarak. Bekletmeyelim.

Zaviye kethüdası Hüdavent Ahi, yerinden doğruldu. Yan kapıdan çıktı. Döndüğünde, avucuna doldurduğu tuzu tasın içine attı. Geri geri kapıya vardı;

- Aşk ile ateş yakana!.. Meşk ile su akıtana!.. Şevk ile toprak işleyene!.. Zevk ile havayı kullanana merhaba!..

Daha Hüdavent Ahi selama başlarken kapılar açıldı. Ahiler, kalfalar, çıraklar ve yamaklar, ellerini kalplerinin

üstüne koyarak, son sözcüğünü yinelediler!
- Merhaba!..
- Adem çift sürer idi!
Hem sürer, hem ekerdi,
Ektiğini biçerdi,
Kendi emeğini yerdi!..
Merhaba!..
- Merhaba!..
- Şit hallaca çökerdi,
Yünü pamuğu atardı,
Ketenden ip bükerdi,
Kendi emeğini yerdi...
İdris kumaş biçerdi,
Biçtiğini dikerdi,
Günü böyle geçerdi,
O da emeğini yerdi...
Nuh ağaçtan sal oydu,
Kurtla kuzuyu koydu,
Tohum çiçeğe durdu,
O da emekten doydu...
Salih deve güderdi,
Torun köşek yederdi,
Çölde susuz giderdi,
Kendi emeğini yerdi...
İbrahim sütçü idi,
Tanrı'dan ses erişti,
Kabe yaptı derişti, ol emeği yemişti…
İsmail avlanırdı,
Durur da savlanırdı,
Amacı sağlanırdı,

Emeği tavlanırdı.
İshak çobanlık eyler,
Güttüğü durmaz ürer,
Sütü kaymağa yeğler.
O da emeğini yer…
Ömrü zindanda geçer,
Demiri yaya biçer,
Yusuf zamanı ölçer, o da emeği seçer…
Zülküf'ün işi ekmek,
Ekmeğe fırın gerek,
Kişi ödevi çekmek,
Doymaya yeter emek…
Üzeyir bağ budardı,
Sabrı sabra katardı,
Koruğu helva yapardı, emeğiyle yaşardı...
İlyasım tezgah kurdu,
Çuha mintan dokurdu,
Çalap'a yalvaç oldu,
Hep emeğiyle doydu...
Süleyman zembil ördü,
Gerçeği böyle gördü,
Düşünü hayra yoldu,
Emeğini yiyordu...
Lokman kökleri yokdu,
Tohumu ezdi dövdü
Ölüme çare buldu, O da emeğiyle doydu…
Muhammed kervan sürdü,
Mekke'ye bedestan kurdu,
Hesabı tamam verdi,
O da emeğiyle doydu…

Ebubekir, Ömer, Osman, hilafet oldu tamam,

Ali pirlere imam, can veren emek katan...

Hasan ile Hüseyin, Zeynel Ab'a hû deyin postu Bakır'a verin,

Dostu odur emeğin... Ol Cafer'in elleri,

Kazım, Razi, Askeri, Mehdi umudun eri, yedi cihan serveri...

Eli aldı Yesevi, Belirdi Bektaş Veli,

Baş usta Evran Ahi, Gelişmekte emeği...

Söğüt'te Ede Bali,

Engürü'de Ak Çelebi, Bursa'da Somuncu Deli, simgeledi emeği...

Koç Baba elin verdi, Edirne'ye post serdi,

Nice peştamal gerdi, O da emeğini yerdi...

Kemal'e pirsin dedik, Ahmet ustaya geldik,

Aluç Bali'ye erdik. Kotarır bile yerdik...

Bali son verdi söze, İne Baba girdi öze,

Eğitti hepimizi, herkes emeğini süze!.. Merhaba!...

Dört kapı selamını tamamlamanın kıvancıyla döndü. Fütüvvet gereğince bütün ustaları saydıktan sonra, Baba'nın gözlerine baktı;

- Pirim, dedi ardından, Saraç ahisi Savran Usta, gelişiniz saygısına, yamağı Server Ahi oğlu Gafur'un çırak çıkarılmasını dilemekte. Desturunuz olursa, ustası, yol atası ve dahi yoldaşlarının dileği yerine gele! Olmaz ise, döne, pişe, yeniden ayağınıza düşe!..

İne Baba'nın sakalındaki eli, olumlu bir kıpırdanışla devindi. Hüdavent, ardındaki kapının ağzında bekleşmekte olan gençlerin arasında Gafur'a uzandı. Sağ elini içine aldı. Saygıyla iki adım ilerleyip, Baba'yı selamladı;

- Merhaba ey doğru yol sahibi!

- Merhaba ey tarikat, marifet, hakikat!.. Merhaba, diye yanıtladı Baba.

Gafur bir besmele çekerek, sağ elini kemerin başı yanında, göbeğinin üstüne koydu;

- Merhaba ey bilgeler başı! Diyerek, geri geri kapının yanına ulaştı. Yol atası Dilaver, hemen önünde dikildi. Yoldaşları iki yanında durdular. Kapı açık, Gafur'un sırtı dışarı dönük kaldı.

İne Baba, Gafur'un gerileyişine, söz söyleyişine baktı uzun uzun. Eli sakalından hiç ayrılmadı. Gafur'un önüne yol atası geçende, ellerini dizlerinin üstüne kodu. Gözlerini Hafif kıstı. Ak kaşları birer bıyık gibi dikildi;

- Oğul, dedi. Bildirildi ki, yamaklıkta süreni doldurup, çırağa çıkma zamanın geldi. Buyruldu ki, zamanı gelene, ödülü verile. Bir yolun başlangıcına ulaşmaktasın bugün!.. Saraçlıkta, pirlerimize, ustalarımıza ve ahilikte törelerimize sahip çıkmanın yoluna girmektesin. Yoldaşların tanık, yol atan erkân öğrenmekliğine kefildir. Bugünden sana denecek olan, öğrendiğini iyi bellemendir. Önce harama bakmayacaksın! Yalan söylemeyeceksin! Haram yemeyecek, haram giymeyecek, haram içmeyeceksin!.. Ekmeğe ve tuza biliye ve bilgiye, hakka ve halka hıyanet etmeyeceksin! Ustana, kalfana, üstadına, pirine ucuzlayan gözle bakmayacaksın!.. Zenaatı olduğu gibi değil, olması gerektiği gibi işleyecek, senden sonrasına öğrendiğinden öte bırakacaksın! Büyüklerin önünden gitmeyeceksin! Sabredenenin murada eriştiğini bileceksin! Elinle komadığını almayacak, gözünle görmediğini bilmeyecek, kulağınla duymadığına inanmayacaksın! Sana emanet edilene, can olsun canan olsun, mal olsun me-

lal olsun, söz olsun, servet olsun kendininkinden özge bakacak, sahibinden gayrisine vermeyeceksin! Ne yoksulluktan yerineceksin, ne zenginlikle öğüneceksin. Yoksulluğun özveriden, zenginliğin az veriden geldiğini bileceksin. Özverili olanda, yoksul kalacaksın belki. Zenginden daha zengin olduğunu bileceksin. Vermeyi huy edineceksin. Veren iyidir, ahidir, candır, dosttur... Vermeyi bilmeyen nice bilse boştur. Başkasına kasteyleyenin yolu yokuştur. Sen unutma ki, gün akşamlıdır. Gözünü aç, kulağını ver ve bizi dinle! Böylesine güç bir yola gitmekte kararlı mısın?

Nakip, elini omuzuna koydu Gafur'un. Dilaver kalfa, yol atası olarak ellerini göbeğine bağladı. Hafif eğildi.

- Pirimizin buyruğu, ustamızın uyruğu, zenaatımızın gediğimizin çırağı ve dahi yolumuzun adayı olmaklığa, baş koyarız, gönül koyarız, can koyarız. Bize bu onur verilende, buyruklar, töreler, yasalar ve dahi kurallar neyi gerektirmekteyse öğrenip işlemeye and içeriz. İşte meydan işte devran! Ustamız katınızda... Yol atamız, yoldaşlarımız buyruğunuzda. Eksiğimiz olmasın için çok çabaladık. İnsanız, olmamız mümkün değil. Ustamız yolumuza, kalfamız elimize, eğitmenlerimiz bilinmeze ışık tutanda zanaatımıza da, yolumuza da yaraşır olmaya çalışırız.

- Tanığınız vardır umarız, dedi Pir. Kıvamınız olmuştur!

- Tanık ustamızdır, diye sürdürdü Dilaver. Kıvamını demir değil, demirci bilir. Alacalandık tutuştuk, eridik kora dönüştük. Olabildik mi, yola girebildik mi, bilmemekteyiz. Buyurunuz, sınayınız ki buyurduğunuz biçime dönebilelim.

- Tarikat kaçtır?

- Altı! Bağış, tapış, arınış, bırakış, korkuş, coşuş!..

- Erkan kaçtır?

- Altı!.. Bilim, deneyim, gelişim, oluşum, bireşim, erişim!..

- Biçimi kaçtır?

- Altı!.. Bilgi, ilgi, sevgi, saygı, korku, kaygı!..

- Görürüz ki, ilk onsekizde iyi yetişmiş talebemiz. Otuzatlı, yetmişki, yüzsekizde dahi noksansız yanıtlayacaktır bizi! İmdi, tanıklık ederiz ki, bilgisi elvermektedir. Uygulaması da uygun m'ola?

Savran Ahi, elini kalbine koyarak eğildi;

- Tanıklığımız tamdır pirim! Diye söze girdi. İki yıl dolmakta ki, babası önümüze getirip, etini bize, kemiğini kendine ayırmak üzere teslim eylemiştir. İki yıl dolmakta ki, gediğin açılışına hep bizden önce yetişmiş, temizliğini etmiş, buyurulan her bişeyi sorgusuz yerine getirmiştir. Ağır yeğni, güç kolay, güzel çirkin, temiz pis, geç erken demeksizin, buyurulan bitinceye çalışmış, yüzakıyla katımıza bitmişi getirmiştir. Yoldaşlarıyla geçimi düzgün, kalfalarının buyruğuna hazır, bizimkine ise dünden gönüllü olmuştur. Noksanı düzeltildiğinde içten sağlık dilemiş, fazlası öğüldüğünde utancından dinlemiş, söyleneceği kendiliğinden sezmiş, yapılması gerekeni demeden işlemiştir. Bu yüzden, süresi törelerimiz uyarınca tam dolmadan çırağa çıkarmak diledik. Katınızda sınavını başarıyla verdi gördünüz. Katımızda olgunluğa yöneldi, gördük. Başta pirimiz, büyüklerimiz, ahilerimiz, karar verir, dileğimizi onaylarsa çıraklık peştamalını kendi ellerimizle kuşatmak bizi sevindirecektir.

İne Baba ustanın sözlerini gözleri kapılı dinledi. Ak sakallarının kıvrımında dolandı elleri. Sonra başını kaldırdı. Nakip, Dilaver'i ve Gafur'u yürüttü. Pir'in önüne diz çöktü-

ler. İne baba elini uzattı. Kulağını çekti Gafur'un!

- Söyleneni duydun, öğüdümüzü işittin. Sözlerimiz kulağına küpe, belleğine anı olsun. Kırşehri kuralınca, sana üç akça haftalık biçtik. Var, çıraklık gereğini yerine getir. Eğitmenlerini iyi dinle, töreyi iyi belle bilgiyi iyi edin, edindiğini iyi uygula... Hayırlı olsun, uğurlu olsun!..

Odada oturanların tümü birden yinelediler Pir'in son sözlerini. Savran Usta altı akçe çıkardı. Nakip, akçeleri bir bir aldı. Server Usta, tam ortasında kendi adına vakıf yazılı sahanı uzattı. Nakip akçeleri sahanın içine koydu.

Dilaver, Gafur ve yoldaşları dizlerinin üstüne geriliediler. Yan odadan, sofra bezini, kasnağı, siniyi getirip döşediler. Dışardaki çırakların elden ele ulaştırdığı sahanlar birbiri ardınca siniye taşındı. Birbiri ardınca boşalıp geri döndü. Sahanların sonu geldiğinde, Savran Usta ayaklandı. Dilaver, Gafur'u öteki çırakların arasına çıkardı. Tümü iki sıra dizilip aralarında bir yol bıraktılar. Yol atası ve yoldaşlarıyla aralarından geçerken, "Hayırlı olsun, uğurlu olsun," diye bağırıştılar.

Usta zaviyenin bahçe kapısında durdu. Üçlü ustaya yetişti. Gafur elini öptü. Savran sırtını sığazladı.

- Var lokma sinisini evine ulaştır. Yol atanın buyruğunda kalfalık çabasına gir. Diyerek gediğine yöneldi.

Boş sahanları, siniyi, sofra bezini ve ekmek çıkınlarını yüklendiler. Alay halinde çarşı içinde, mahalle arasında yürüdüler.

Gün, kentin sokaklarında sıcak gülüşüyle çoktan dolanmaya başlamıştı. Çarşılı alayın ardından baktı. Mahalleli pencerelerden başını uzattı. Alay, sokak içlerinde ilahiler okuyarak yürüdü. Pencerelerden uzanan başlar, kendi ço-

cuklarının geleceğiyle coştu. Kimi ilahiye katıldı. Kimi duaya oturdu. Firdevs kadın, iç avluda toplaşan mahalle kadınlarıyla oğlunu bekliyordu.

Alay gelip kapısına dayandı. Tören boyunca hazırladığı helvayı küçük kalaylı bakır sahanlara doldurdu Firdevs. Dürümlediği içli yufkaları sıcak sıcak çocuklara uzattı. Her biri gecikmiş iştahla yufkalara saldırdılar. Boş kaplar mutfağa dizilinceye, ağız şapırtıları, avluyu doldurdu.

Gafur, yoldaşlarının arasında, yeniden yola düştü. Çarşı içinde, çıraklar gediklerine dağıldılar. Savran Usta, dükkânı açmış, onları bekliyordu. Geldiklerinde yanına çağrıladı Gafur'u!

- İşte deri, işte bıçak oğul, dedi. Çıraklığının ilk gününde, boncukluk saçak keseceksin. Dilaver kalfa yol atalığını sürdürecek. Bilmediğini ona soracaksın: Dileriz, tez zamanda elin yatar, gönlün kapar işlevimizi.

- Buyuranda ustam, dedi Gafur. Olmayanı oldurmak koşulumuzdur. Siz bize ödül verdiniz, onur verdiniz. Utandırmamak yazımızdır.

- Göreyim seni! Kalfalığa da böyle tez ulaşasın...

Sessiz, bıçağı aldı Gafur. Yol atası Dilaver'in tezgâh kıyısına çöreklenerek düzgün dilimler halinde çıkarmaya başladı deriyi...

Öğle olduğunda, kebapçıdan yemekleri geldi. Yediler. Akşam olduğunda üstüste yığılan saçaklar, dilim dilim sırımlandı.

Gedik gün kızarırken kapandı. Çıraklar dağılmaktayken;

- Yemekten sonra zaviyeye gelin, dedi Dilaver. Bugün ders var...

Çarşıyı üstünde bir ağırlıkla geçti Gafur. Eve vardığında, anasına sokuldu.

- Yol atam buyurdu ki, bu akşam ders var! Gecikmemem gerek. Yemeğimi önceden yesem babam gücenmez he mi?

- Ders olanda, gücenmez. Niceyse kendisi de varacak. Saraç zaviyesinde ders varsa, sepici zaviyesinde de vardır.

- Öyle ya! Babam fütüvvet öğretmeni.

- İyi belle oğlum. Yarınını yapan, şimdiden edineceğindir. Bilgi sürdürüldüğünde yarar verir. Bilesin ki, herkes Kara Dede değildir!

- Kara Dede? Duymuşluğum yok anam.

- Duymamışsan, duyacaksın. Eğitmenin demesi, benim dememden yeğdir. Var oyalanma. Tez doyur karnını. Pekçe yeme! Yorgunsun, coşkulusun. Birden uyku çöker. Eğitmenin yüreğine kuşku girer. Onlar eğitmekteyken uykuya varırsan, yanlış yamağa el verilmiş derler. İlk günden utandırırsın ustanı, atanı.

- Olur ana! Az yer, çok dinlerim.

Anasının uyarısı sonucu, kabalayarak sofradan fırladı. Mahalle arasından nasıl geçtiğini, zaviyeye nasıl ulaştığını sezmedi. Vardığında, kandiller yenice tutuşturulmuş, evi yakın birkaç çırak yenice konuk odasına oturmuşlardı.

Yol atası Dilaver, cıvıldayan kalabalığın içine girdiğinde, susku hemen egemen oldu. Öteki çırakların yol ataları da geldiler. Birbirilerinin yoldaşlığını yükümlendiklerinden, saraç çıraklarının tümü zaviyeyi doldurmuşlardı.

Hikmet eğitmenleri Derviş Usta, suskunun ortasına girdi. Yol atalarına, çıraklara şöyle bir baktı. Geçip, köşedeki posta oturdu.

- Zaviyemize bilgi edinmeye geldiniz. Hoş geldiniz. Okumayı edinmeden önce, bilginin temelini görmelisiniz. Sepiciliğin ulu ahilerinden Kara Dede'yi bilmelisiniz. Amasya sepicilerinin önde geleni iken, Muradiye Medresesi'nin müderrisliğine varmıştır. Altmış yıl, bizcileyin, deri işlemiştir. Deriyle birlikte, kendi özünü de işlemiş olmalı ki, kendileyin Amasya'lı bir önderin eteğine yapışmaya karar verdi. Bursa müftüsü, Hatiboğlu Kasım Efendi, ünlü bir bilge idi. Amasya medreselerinin usta eğitmeni iken, Bayezit Han-ı Sani'nin eğitmenliğine atanmıştır. Devletli başa geçende, Hoca efendimiz de, Bursa Muradiye Medresesi'ne müderris olmuştur. Bilmektesiniz ki, sultan yetiştirmek kolay bir iş değildir. İşte, bizim Amasya ahisi Kara Dedemiz altmış yıllık sepicilikten sonra, bilime karar kılınca, düşer yollara. Amasya'dan Bursa'ya uçarcasına ulaşır. Kendisini sepicilikten tanıyan müftü ve müderris efendimizin önüne diz çöker. Kara Elifba'ya sarılır. Bir yıl içinde, Kur'an'ı bitirir. Hatim duası, Ulucami'nin kurşun kubbelerini inletir. Bursa sepicileri, saraçları ve tüm ahileri, onunla bile yanar tutuşurlar. Tutuşurlar ya buncayla bırakmak olası değildir. Bilim de zenaat gibi, bir kez başlananda tamamlamak gerek. Öyle bir tutku sarar kişiyi. Her aşama, bir öncekinden görkemli, her geçiş bir öncekini unutturacak denli güzel. Neylesin Kara Dedemiz... Bir kez bilginin kaynaklarına susamayı öğrenmiştir. Ve öğrendikçe susuzluğunun arttığını görür. Daha der Kasım Efendi'ye. Ve dahasını arar. Aradıkça, aşamalar yel olup uçar, yol olup geçer. Okumaktan yazmaya durur. İlerde Dede Cöngünü bilece okuyacağız. Ve dahi göreceğiz ki, zenaatında iyi pişen, bilimin örsünde kolay yuğrulmakta. Altmış yıl çırak, kalfa ve usta yetiştirdikten öte, ömrünün sonuna suhte ye-

tiştirmek nice bir iştir. Şaşırmayın. Siz de okumaya başladığınızda, Ahi Evranımızın, öteki babalarımızın, Peygamber Efendimizin fütüvvetnamelerini kendi başınıza okumaya geçtiğinizde, göreceksiniz. Bilim ve zenaat yan yana olanda, gelişmenin kendiliğindenmişcesine oluştuğunu belleyeceksiniz. Doğruluğun, güzelliğin yanına yararlıyı da koymanın gizine ulaşacaksınız. Bundan öte derslerimizi ikindi sonrasına alacağız. İne Dede Pirimiz ustalarınızla söyleşti. Yol atalarınız, gündüz boyu ders verecekler. Eğitmenleriniz, ikindi sonrasında değerlendirecekler. Bugün tören geçirdiniz. Yorulmuşsunuzdur. Ahiliğe hoş geldiniz.

Diliyle dudaklarını ıslattı. Sonra kalktı yerinden. Yiğitlerin arasında kapıya yürüdü. Dilaver Kalfa, ötekilerden önce;

- Duydunuz, dedi. Şimdi doğru evlerinize. Sabah erkenden gediklerin açılması, tezgâhların kurulması size bakmakta. Tez uyuyun, dingin uyanın.

Çocuklar, ses etmeden kalfalarının çıkışını beklediler. Mahallelerine göre kapı önünde öbeklenip sokaklara dağıldılar.

Kapının önüne geldiğinde sezinledi yorgunluğunu Gafur. Sanki ayakları bedenini çekmiyordu. Kapının ipine asılırken dizlerinin titrediğini yankılandı. Çanların tıngırtısı beyninin derinliklerinde yankılandı. Ağır ağır yürüdü. Avlu tükendi. Helaya gitmeyi canı istemedi. Vardı doğru odasına kapandı. Soyundu. İbrişim gömleğinin bürümcüklerini okşayarak yatağına uzandı. Ve uzanır uzanmaz, derin derin soluklanmaya başladı.

İKİNCİ BÖLÜM

Coşkusu ürküye döndü. Kayığın yalpalaması, yüreğini ağzına getirdi. İki yanına bakamadı. Başını eğdi. Tutunacak bir yer bulmak amacıyla arandı. Parmaklarının kavradığı yeri alabildiğine sıktı. Avucunda tahtanın sertliğini duyunca rahatladı. Başını ağır ağır kaldırdı. Hamlacıların sert, kaygan kasalarına takılıp kaldı. Zorladı boynunu. Gözleri, kayığın küpeştesinden, denize kaydı. Bürümcük mavisinin ak köpükleriyle yıkandı. Dalgacıkların üstünden kayarak, kıyıya ulandı. Hünkâr iskelesinin al tuğla gülüşünü, saray bahçesinin yeşil genç çınarların yelde dalgalanışını gördü. Yaprakların üstünden, yeli izledi Mıgır. Topkapı Sarayı'nın Türkmen obası dağınıklığıyla karşılaştı. Aya İrini'nin yüzük taşı işlenmişliğinden, Ayasofya'nın görkemli yapısına kaydı. Bulutsu kubbenin yanında, konak pencerelerinde zıplayarak, eski sarayın bahçelerinde dolandı. Şehzade camisinin tepenin üstünde duaya uzanmış eller gibi yükselen minarelerine takıldı.

Hamlacılar alışkın davranışlarıyla her uzanıp gerilmelerinde kayık boğaz girişinin sularını yardı. İlerledikçe gö-

rüş alanı açıldı. Galata kulesi, çevresindeki kunt evler, hanlar, kiliseler. Daracık kıyı yolunda görkemli yapıtlar. Kızgın bir dil gibi ışılayan Haliç. Gün ışığının yakamozunda parıldayan kayıklar. Ardları sıra yürüyen sandallar. Hemen sağlarından akıp giden Kızkulesi!.. Tadına doyulmadan tükenen yolculuk. Sandalın Bahçekapısında kıyıya sürtünmesi. Yeni bir yalpa... Yeni bir ürkü...

Birbiri ardınca karaya atlayış. Kısa yolculuğun bitmesinde buruk bir kıvanç duyarak, dönüp geldiği yere bakmalar... Salacak'ın çıkıntısında, yeşilliğin filizlenmesi örneği gizlenmiş tahta köşkler yalılar...

Önlerine düşen Sürücübaşı'nın Nalburlar çarşısından, Mercan yokuşuna sarması.... Hemen çevrelerini alan korucuların gözetiminde, yokuşun adım adım tükenmesi... Bir düşün parça parça mozayiklerden oluşması gibi kafasında yer etti. Arkadaşlarına uydurmaya çalıştığı paytak adımlarıyla yokuşu tırmandı. Yolun iki yanında, tahta cumbalarını komşu pencerelere dayayan, konaklar, hafif bir toprak kokusu nefeslendi. Çevresine bakım yetisini yeniden kazandı yürüdükçe. Mermer eyvanlarda han adlarını okuya okuya yürüdü. Tutsak Hanıyla Bakır Kapanını geride bıraktıklarında, durdu Sürücübaşı...

Turnacıbaşı Hasip Ağa atını mahmuzlayarak önlerine geçti. Geniş oyma, mermer eyvanlı demir kapı açıldı. Nasip Ağa bildik bir selamla tümünden önce girdi. Sürücübaşı'yla hemen yanında koltuğunda sımsıkı tuttuğu defteri biri alacakmış da, vermemek istermiş görünümüyle Kethüda yürüdüler. Çocuklar yürüyenleri izleyerek Ağa sarayının iç avlusuna girdiler.

Hasip Ağa çoktan atından inmiş, merdivenlerden yu-

karı tırmanmış olmalı. Bir erin tuttuğu at boş boş eşinmekte. Merdiven kıyısında kümelendiler. Az sonra Nasip Ağa önünde Yeniçeri Ağası yanında Seksonucubaşı, Zağarcıbaşı, Kulkethüdası, Sekbanbaşı ağalar, merdivende göründü.

Birkaç basamak indi Ferhat Ağa!.. Esmer derisini alabildiğine ışılatan sırmalı kaftanının içinde büyüdü. Gözucuyla kümeye baktı. Elinin bir işareti üzerine, Kethüda, defteri koltuğundan kucağına aldı. Parmaklarını dudaklarının arasında ıslata ıslata, çevirdiği özelliklerini saydı onlar Ağa'nın önünden geçerken.

Ağa, her birinin yürüyüşünden deneyimli gözlerle, değerlerini tarttı. Böyle çok geçit görmenin rahatlığıyla, tam önünden geçerlerken saptadı her birinin niteliğini. Geçit bittiğinde, sürünün ucu da acemi divanhanesinin kapısına varmıştı. Kapı açıldı. Teker teker yürüyen çocuklar, yeniden toplu biçimde buluştular. Divanhane daha onlar oranında nicesini alacakmışcasına uzayıp gitmekteydi.

Acemi ocağının çorbacısı, keçe külahının sıkılığıyla yarışan bıyıklarını kıpırdattı. Dudaklarından umulmadık sertlikte döküldü buyruğu;

- Soyunun!

Ses duvarlarda, tahta tavanda, döverlerde, kulaklarında ve yüreklerinde yankılandı. Elleri kendiliğinden mintanlarına uzandı. Çıkardılar. İbrişim, keten, pamuk iç gömleklerinden soyundular. Çarıkları, dalakları çözüldü. Mavi, yeşil, mor, turuncu, sarı, kara çakşırlarının içinde, ak bedenleri, yumuşak tenleri ışıladı. Yaptıkları işten hoşnut, dikildiler. Dikilmeleriyle, yüreklerinde yankılanan ürkü yinelendi;

- Soyunun!

Kendi çıplaklıklarını süzerek bakındılar. Şaşkın, çare-

siz utangaç elleri çakşırlarının uçkurlarına gitti. istemez devinimlerle uçkurlar çözüldü. Çakşırlar, kalçalarının üstünde gevşedi, pörsüdü, dizlerinden, ayak bileklerine doğru buruştu. İçlerinden biri çekip çıkardı ayaklarından. Elinde nereye koyacağını bilmeden baktı. Onu izlediler. Acele bıraktıkları çakşırlardan boşalan elleriyle apışlarına yapıştılar.

Çorbacı, erlerden birine döndü. Er, buyruk vermesine kalmadan kuzuluktan seyirtti. Kapı önünde ayak sesleri duyulduğu an, içerdeki görevliler, pencere kapaklarını açtılar. Ocak Hekimbaşısı, günışığıyla birlikte girdi içeri. Aydınlanıveren divanhanede, ürkek çocuklarla, anlamsız suratlarda palalaşmış bıyıklar birbirlerine baktılar.

Ocak Hekimbaşısı, kara külahı, kara kaftanı, ak sakalları, ışıldak gözleriyle çıplak ürkünün içine daldı. Kapı ağzındaki ilk çocuktan başlayarak, gözlerini, burunlarını, kulaklarını dişlerini bedenlerini, ayak yapılarını ve tenlerini ince ince gözden geçirdi. Kaşıyla, gözüyle, parmağının ucuyla gözleminin sonuçlarını. Hekimbaşı'nın hemen yanıbaşında, defteri kucaklamış olan ocak yazmanı, işaretlere notlar aldı. Herbirinin kendi sayfasına, omuzlarındaki lekeden, kalçalarındaki bene yazıldı. Gözetimden geçen divanhane kapısının yanında durdu.

İlkin bedenine rahatlık veren serinliğe kaptırdı kendini Mıgır. Sonra ince tüylerinde dolanan ürpertiyle titredi. Hemen telli gözlerini kaldırıp, çevresinde kendisinin durumunda olan var mı diye baktı. Başkalarının da titrediğini sezinleyince, yalnızlık utancından sıyrıldı. Apışını sıkarak ellerinden omuzlarına itti ürpertiyi. Dişlerine varmadan duruldu.

Hekimbaşı işini bitirdi. Er yeniden seyirtti. Yeniden

ayak tıpırtıları yürüdü üstlerinde. Hemen tavanın bittiği yerdeki merdiven kapağı açıldı. Daha çizmelerinden Ağa'nın inişi seçildi.

Aralarına girdi. Hekimbaşından daha çabuk daha kısa davranışlarla, her birini elden geçirdi. Bazılarının omuzlarına bazılarının sırtına, bazılarının göğsüne dokundu okşarcasına. Yazman her dokunuşa göre notlarını yeniledi. Bütün kitleyi denetlediğinden güvenli bir dikilişle tümünü birden yeniden süzdü Ağa. Sonra merdivenden ağdı gitti.

O gider gitmez, pencereleri kapattılar. Divanhanenin dibinde başka bir kapı açıldı. Aralarından yarıp geçen yazman, kapının dibinde yeniden ad okumaya başladı... Adı okunan, kapıdan geçti...

Kapıdan adımını attı Mıgır. Hemen iki adım ötesinde, bir tabureye oturttular. Bir anda köpüklenen saçlarının, yumak yumak önüne, ardına, yanına düştüğünü gördü. Tabureden kalktığında, teninin ürpertisine, başınınki de katıldı.

Az ileride, belinde peştemalla bekleyen gür bıyıklı er, eliyle ıslak, kaygan bir kapı gösterdi. Mermer yol boyunca dizelenmiş nalınları işaret etti. Ayaklarına geçirdiği nalınları, başparmaklarıyla sıktı Mıgır. Kaymamak amacıyla yalpalayarak, ıslak kapıdan, bir bulut yığınının içine daldı. Durakladı. Bedeninin giderek gevşediğini, nemlendiğini duydu. Gözleri buğuya alışınca, arkadaşlarını aradı. Kurnaların başında üçer dörder çömeklediklerini gördü. Boş bir yer buldu. Kara kalıp sabunla köpürtüp, ovduğu bedeni, suyla arınınca yeğneldi.

Geldiği yöne yürüdüğünde, ellerinin yanında sarktığını sezinledi. Bir an duraksadı. Sonra çıplaklığın alışkanlığında aldırışsız ilerledi. Kapının yanına vardığında, başından

bedenine sarılan bir peştemalın ıslaklığını emdiğini anladı. İrkilip korunma içgüdüsüyle geriledi. Yol göstericilerinin el işaretlerinde, yandaki kapıya yürüdü. Serin, aydınlık, geniş bir alana çıktı.

Uzatılan mintanı, cepkeni giydi. Kuşağı sarındı. Kemeri dolandı. Belinden aşağısının çıplaklığıyla yeninden utandı. Şaşkın bakınmasına kalmadan kollarından tuttular. Kaba etlerinde bir basınç duydu. Hafif gerilerek, bacaklarını açtı. Aynı anda önünde bir acıyla kıvrandı. Kollarından kavrayanlar, kaldırdıkları gibi aydınlığın içinde uçurdular. Rahlenin önüne oturan yazman, kucakta karşısına getirilen çocuğa baktı.

- Abdullah oğlu Murat, dedi dingin bir sesle. Deftere böyle yazıldın. Kutlu olsun. Gayrı gerisini sonra tamamlarız. Var dinlen!..

Kulakları Abdullah oğlu Murat sözcükleriyle, ağlamak isteği aynı anda zonkladı. Gözlerini kırpıştırdı. Yüzüne çarpan serin havadan, avluda olduklarını düşündü. Yorgunluk, acı, ağzına tutulan koca bir lokumun damaklarına sıvaşmasıyla birleşti. Bir koğuşta, saman doldurmuş yatağın üstüne boylu boyunca uzandı.

***

Yatağında doğrulup oturduğunda bedeninin dinginliğine şaştı. Köyünden buraya uzanan yolculuğu kısa bir anmışcasına yeniden yaşadı. Ak çarşaflara, yün battaniyelere baktı bir an. Koğuşun yüksek tavanından sızan ışıklar, kubbede dağılarak, üstlerine yağıyordu. Derin uykusunun nice sürdüğünden habersiz, kalçalarının karıncalanmasıyla

doğruldu. Belli belirsiz bir sızıyla irkildi. Başucuna konulan çakşıra uzandı. Giydi. Yataktan kalktı. İlk adımında, çakşırın önünü tuttu. Sürtünmeyi önleyince, rahat yürüdüğünü anladı. Kapıya vardı. Avluya çıktı. Aydınlığın bolluğunda durakladı. Kapının önündeki gözcünün yüzü kıpırdadı. Bıyıkların arasından parıltılı dişleri göründü. Bir gülümseme üçgeni yayıldı dudaklarına gencin. Eliyle koğuşun sağ yanındaki helaları gösterdi.

Mermer aklığının sindiği pek çok hücreden, kapısı açık olana girdi Mıgır. Çakşırını çözdü. Dikildiği yerden işe durdu. Çişinin çıkışla birlikte beynine saplanan bir sızı, direnç oldu kaslarında. Zınk diye durdu şarıltısı. Korka korka apışına baktı. Bıçak yarasının kızıllığıyla sarsıldı. Bir an düşeceğini sanarak tutunacak yer aradı. Mermere yaslanan eli, uzun bir süre dayanığını sezinlemedi. Gözlerini yaradan kurtardı. Helanın deliğini buldu. Kesik kesik, sızıya direne işini bitirdi.

Hücrelerin bitiminde kapıya değin uzanan mermer yalaktaki kurnalardan birine yanaştı. Elini yüzünü yıkadı. Bir iki yudum su içti. Çakşırının önünü kaldırınca, acısız yatağına döndü.

Tek tek kalkıp, kapıdan çıkan yoldaşlarının aynı serüveni yaşadığını belleğinde duyarak izledi. Tümü gidip geldikten sonra, çorba kazanıyla girdi eskiler. Biri elindeki tasları, biri kaşıkları dağıttı. Arkadan iki kişi koca kepçelerle tasları doldurdu. Azmış bir açlıkla taslara sarıldılar. Kimi kaşığı küçük buldu. Kimi tası hafif... Bir çırpıda çorbalarını tükettiler.

Boş tasları bir sininin içinde toplayan er, gülerek baktı tümüne;

- Az sonra Ocak imamı Ağa gelecek! Talkın verecek. Öğleye de sizin şanınıza şölen var. Doymadınızsa, tasalanmayın.

Onları birbirinin yüzüne bakar bırakarak tasları tıngırdata tıngırdata savuştu. Kapı üstlerine kapandı. Uzun uzun genç askerin dediklerini düşündü Mıgır. Sözler, belleğinde güçlükle beliren başka sözcüklerle birleşti. Abdullah oğlu Murat'la şimdi duydukları bütünleşti. Bütünleşme beyninin derinliklerinde dondu. Murat, Mıgır'ın yerini almak isteğiyle tutuştu. Olanaksız gibi geldi ona. Sözcük, adının üstünde iğreti bir sallantıyla donuk donuk yansıdı. Kendi kendine yinelemeye durdu. Abdullah oğlu Murat... Abdullah oğlu Murat... Abdullah oğlu Murat!.. Öylesine yabancıydı ki, köyünde bıraktığı oyundaşlarından birinin adıymış gibi bile yakın gelmiyordu ona. Ezberlemek, sahiplenmek istedikçe, sözcük eskiyor, dağılıyor, siliniyordu.

Diretti. Yanağının kasları, dudaklarının büzüğü, gözlerinin dikkati bir noktaya toplandı. İçindeki donukluğu kırıp, yeni adını benimsemek amacıyla zorlandı. Kendi kendine biraz daha kolay yineleyip, biraz ısınır gibi olunca çevresine bakındı. Bakınır bakınmaz da dört bir yanının aynalarla çevrildiğini sandı... Bütün gözlerdeki bakışlar, bütün yüzlerdeki kasılma, bütün bedenlerdeki zorlama aynıydı.

Ocak İmamı Ağa, sırmalı siyah kaftanın eteklerini toplayarak girdi. İstanbul Ağası'yla Çorbacı ardısıra yürüdüler. Eşiği aşınca, kaftanının eteklerini bıraktı İmam. Ellerini kollarını yeninde ısıtarak başucuna dikildi;

- Adın?

- Mıgır!..

Ağzından dökülen sözcüklerin şaşkınlığı silinmeden,

elindeki deftere bakan Ocak Çorbacısı'nın ürkünç sesi gümbürdedi;

- Abdullah oğlu Murat!..

- Abdullah oğlu Murat, diye yineledi İmam.

- Murat, diye düzeltti kendi kendini ağaları izleyerek.

- İyi, dedi imam. Şimdi de sünnetin farzını tamamlayalım. Sağ elinin işaret parmağını kaldır ve dahi dediklerimi tekrarla!

- Başüstüne!..

- Eşhedü en la ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden Resulullah !

Tahir Molla'nın köy minaresinden ulaşan çatlak sesi kulağında patladı. Bilinçsizce belleğine kazınan sözcükler, yeni adından daha kolay döküldü ağzından. Tanıklığı imamlar birlikte bitirdi. İmam, durumdan hoşnut, tek tek dolandığı acemi oğlanların tümünü Müslümanlık defterine yazdı.

Hepsini dolanıp, tümünün tanıklığını sağladıktan öte koğuşun ortasına dikildi imam. Çatlak sesiyle, ürkünç bakışlarını üstlerinde gezdirerek;

- Bundan öte çok dikkatli olmanız gerek. Gayrı işleminiz tamam olmuştur. Allah'ın inayetiyle kalplerinize İslâm'ın nuru doğmuş, tanıklığınızla yürekleriniz inanca garkolmuştur. Bundan öteye eski adınızı bile düşünmek sizi günaha sokmaya yeter. Allah'tan dileriz ki, yeni dininizde, yeni adınızla muvaffak ve muzaffer olasınız. Onun lütfu keremi nihayetsizdir. Dilerse oldurur, dilerse ondurur. Siz de kavi yapışıp, muti tutunur iseniz, lütuf ve kerem nazarına muhatap olursunuz. Yeter ki, doğru yolda kulluk işlemeye gönüllü ve Sultanımız, Efendimiz, Süleyman Han-ı sani

hazretlerine hizmette kusur etmemeye gayret ediniz. Allah, rıza ve nazarını üstünüzden eksik etmesin... Amin!

Birden başladığı sözünü, birden bitiriverdi. Geldiği gibi cüppesini toplayarak çıktı gitti!

İstanbul Ağası, Çorbacı'nın elindeki defteri aldı. Koltuğunun altına kıstırdıktan sonra, koğuşa göz gezdirdi;

- Aranızda adını unutan var mıdır?

- Yoktur!.. Aklımızda!.. Unutmamışız, sözcükleri karışık bir biçimde harmanlandı.

- Dinleyin ve dahi hep bir ağızdan yanıt verin, diye buyurdu sesini daha da sertleştirdikten sonra Çorbacı. Yeniden dikildi. Koltuğunun altındaki defteri sıktı. Aranızda adını unutan var mıdır?

Hep bir ağızdan aynı cıvıl cıvıl ses yanıtladı;

- Yoktur!..

Ağa hoşnutlukla baktı Çorbacı'ya. Defteri koltuğunun altına sıkıştırdı. Onu koğuşta bırakarak, kapıya yöneldi.

- Sağolun, dedi Çorbacı. Bizi utandırmadınız. Umarız bundan öte koşulduğunuz iş ve dahi eğitimde de utanmaz utandırmazsınız.

Ne denileceğini bilmediklerinden ağızlarını açarken, nefeslerini tuttular. Çorbacı, keskin gözleriyle durumlarını hemen kavramışcasına sürdürdü sözlerini;

- Bundan öte üstünüz olan her kimse olur ise olsun, size öğüt ya da buyruk verdiğinde, yanıtınız kesin olmalı. Verdiği öğüt ise, sağol, buyruk ise başüstüne demeniz size beğeni kazandırır.

- Sağol! Sesiyle çınladı koğuşun içi.

Bir süre taze ses yumağının kubbelerde dalgalanmasını dinledi Çorbacı. Sonra yüzüne bir anlam yerleşmeye baş-

ladı. Gergin, dik teni gevşedi. Çizgilendi. Gülümsedi. Sert balta bıyıkları yumuşadı, tellendi. Gözlerinin içi elmacık kemikleri, dişleri parladı. Hafif sağ omuzuna yıktığı başını dikti. Kapıya yönelirken;

- Size de sağolun, dedi. Yemek davulu vuranda, oyalanıp beklemeyin. Yemekhane tam koğuşkapısının annacındadır. Orda lokmalanın.

- Sağol! Çağıltısını ardısıra sürükleyerek kapıdan çıktı.

***

Yazman, öncekilere göre daha ince bir defterden adlarını okumaya başladı. Hem bu kez, yenice aldıkları adlarla çağrılayarak, bir köşeye biriktirdi. Birkaç gündür, Yeniçeri kışlasında görmeye alıştıkları yüzlerle giysilerden değişik kişiler çevreledi kümeyi. Cepkenleri, çakşırları, külâhları, yemenileri erlere göre daha değişik insanlar, başlarına geçti.

Saray bahçesinin yaşlı ağaçlarına yöneldiler. Gölgeli, çimli taş yoldan yokuş aşağı indiler. Kalın kapılar açıldı. Geldikleri yoldan başka bir sokakta yürüdüler. Hanların, sarayların ya da konakların duvarlarıyla daralmış, gölgelenmiş taş sokak, ince yemenilerinin sürtünmesiyle hışırdadı. Birden deniz kıyısına çıkınca, afalladılar. Haliç'e uzanan tahtaları tıpırdadı ayaklarının altında.

Geniş, uzun kayıklara doldurulduldular. Çavuşbaşı, iskelenin başında, her kayığa yirmişer kişinin binmesini denetliyordu. Hamlacıbaşının buyruğu üzeride yağ gibi kayıyordu.

Haliç, bir çırpıda aşıldı. Galata iskelesinde yeniden sayıldılar. Dikine yokuşa sardılar. Daracık girişin kocaman

hanları, kat kat yapıları, Galata Kulesi'nin sivri gölgesini aştılar. Kalın duvarların ortasından açılan kesme taş eyvanlı bir kapıdan geçtiler. Ulu çınarların gölgesinde ince bir yel yaladı tenlerini. Çınarları aşar aşmaz durakladı Murat.

Mermer arklar, mermer yollar, mermer tarhlarla bölünmüş bildiği bilemediği çiçeklerin donattığı bir bahçeyle karşılaşacağını ummuyordu. Tarh aralarına serpiştirilmiş küçük mermer havuzlarda kırmızı balıkların dolanmasına dalmak istedi. Ayak seslerinin uyumu, duraksamasını hemen engelledi.

Çavuşbaşı'yla korucuların gözetiminde mermer bir avluya ayak bastılar. Hemen önlerinden, aşı boyalı, oymalı pencerelerinde demir parmaklıklı, taş savaklı Galata Sarayı egemenliğinin onuruyla, boğaza bakıyordu. Enderun görevlileri, Çavuşbaşı'nın ayrımına göre, ardlarına taktıkları çocukları, mermer koridorlardan yürüttüler. İkişer, üçer kişilik ayrılmış odalara dağıta dağıta, koridor boyunca ilerlediler.

Murat, yeni adı Sefer olan Serafim'le birlikte bir odayı paylaştı.

Tertemiz çarşafların, yeni yüzlü yorganların, hasır üstünde kilimlerin döşediği oda, ak duvarlarıyla gülümsüyordu. Kurşun kubbeden açılmış delikler, odayı daha da aklaştırıyor, kilimin motiflerini daha da renklendiriyordu.

Kapı arkalarından kapandıktan sonra, ilkin odalarına, ardından birbirinin yüzüne baktılar. Yeni bir kopuşun hızı birden yüklendi omuzlarına. Dizleri kendiliğinden büküldü. Karşılıklı yatakların üstüne oturdular. Çocuk akıllarıyla, direttiler karabasana karşı. Gözlerini kırpıştırdı Sefer;

- Yine yer değiştirdik, Mıgır... Murat, dedi ağzından şa-

şırmışcasına baktı sonra. Başını salladı. Yüzünü buruşturdu. Güldü. Biz de alışmalıyız!

- Göçebeliğe mi, yeni adlarımıza mı?

- Her ikisine birden. Onca zamandır, sabahtan akşama yol gidiyorduk. Yeni yeni kentler, yeni yeni menzil ve konaklar aşıyorduk. Sonra İstanbul, dedik. Yeniçeri Ocağı. Kıyafet değiştirdik. Din değiştirdik. Ad değiştirdik. Sonunda yerleştik, yarın n'olacak?

- Sanırım, burada epey kalacağız. Baksana, yerleşik gibi odalar.

- Bana da öyle gelmekte. Düşünüyorum da uzun bir yolculuktan sonra burası düş gibi.

- Düşten bile öte gelmekte bana. Her büyük kente bir öncekine göre başkalık buluyorum. İstanbul bambaşka geldi. Denizi ilk geçtiğimiz günü. Ağa Sarayı'nı... Yeniçeri kışlasını unutamam. Ama, tümünde taşın egemenliği vardı. Kuruydu. Sertti. Burası, bahçesine girdiğimizden beri bir değişik.

- Köydeki damı, damdaki aşı düşündükçe burası cennet örneği!

- Ama yine de o dediğin yerde bizim olan onların olduğumuz insanlar vardı...

Daha sözünü bitirmesine kalmadan, Sefer'in hıçkırdığını duydu. Hıçkırığı bir yankı gibi ağdı hücrenin kubbesine. Belleği olağanüstü bir hızla çalışmaya başladı. Yol boyunda unutmaya salıp, kurtulduğunu sandığı herşey bir bir gözlerinin önünde canlandı. Bütün davranışlarının anası... Oyundaşları... Kiremit tavanlı küçük evleri. Mutfağı, salonu, odası! Anasının çeyiz sandığı. Yüklük... Burak, Andon... Peder Onnik. İnekler. Köpekler... Otlar... Tahir Molla bile,

sarığı sakalı, kara latasıyla gözlerinin önünde dikilip, korkuluk gibi kollarını havaya kaldırdı. Köy okulunda dersini bilmeyen olduğunda öyle yapardı. Ya da kızdığı zamanlar. Kollarını havaya kaldırır, kara latasının içinde mısır korkuluğu gibi dururdu. Hemen ardından da, sopasını çektiğinleyin arkadaşlarının üstlerine hörlerdi. O yüzden Tahir Molla'dan hem korkar, hem iğrendiğini sanırdı. Oysa şimdi, köyünün her parçasını apaydınlık gördüğü şu anda onu bile özlemesi, şaşırttı Murat'ı.

Parmaklarıyla göz pınarlarını sıktı. Kurnası açılmış bir çeşme örneği boşalıverdi yaşlar. Günlerdir, yüreğinin ortasına çelikten kabuğunun içinde tuttuğunu sandığı bir ağu, gözyaşlarıyla birlikte çözüldü. Dağıldı... Uğrun uğrun belleğine, gözlerine, gözyaşlarının içine ağdı. Her taneyle birlikte, döküldü, töperledi, saçıldı.

Daha fazlasına dayanamamanın içtenliğiyle kendini yatağına attı Murat. Yüzünü koluna dayayarak, hıçkıra hıçkıra boşandı. Sefer hıçkırıklarına sürekli yanıt verdiğinden, utanmasına gerek kalmadı. Kana kana ağladı. Ağladıkça, başının açıldığını, tek tek anımsadığı her varlığı belleğinin derinliklerinde bir yerlere doğru yitip gittiklerini sezdi. Benliğini oluşturan tüm öğelere karşı beliren bu yabancılaşmanın dinginliğinde başını kaldırdı.

Bir süre daha dinledi Sefer'in hıçkırıklarını. O da aynı duyguların dinginliğinde doğrulduğunda, yüzünde, yüzünü gördü. Gözlerinin akı kızarmış, suratı pençik pençik allanmıştı. Bakışlarının duru ışıltısı karşılaştı. Ellerinin tersiyle gözlerini sildiler. Burunlarını çektiler.

Hiç istemezdim, dedi Sefer. Ağlayacağımı ummazdım.

- Ben de!..

- Birden boşalıverdim!

- Zorladım kendimi. Tutmak istedim mümkün olmadı.

- Birden herşeyin bittiğine inanıverdim. Gayrı burdan dönülmezdi. Oysa buraya değin oyun gibi gelmişti bana olup bitenler. Bizim dışımızda oluşuyordu herşey. Ve biz bir oyuna katılıyorduk. Kendi isteğimizle. Değişiklik olur diye. Birden oyunun bittiğini anladım. Korktum. Köyümü, anamı, babamı, oyundaşlarımı özledim. Seni üzmek istemezdim.

- Üzülmedim. İnan üzülmedim. Ağladımsa, aynı özlemi duyduğumdan. Dediğin gibi, bir yer gelince bitecek bir oyunun içindeydik biz. Bitmeyeceğini kavrayınca koyuverdik kendimizi. İyi mi oldu, kötü mü bilmem. Sanki yeğneldim.

- Ben de!

- Demek ki, ağlamamız gerekmekteymiş. Keşke daha köyden çıkarken ağlasaydık.

- Dedim ya, bir oyundu bu bizim için. Oyun burdan bitti anlaşılan. Ya da bize öyle gelmekte. Koca bir sarayın küçük küçük hücrelerine ikişer üçer kapandığımıza göre, gerisi oyun değil. Oyun olmayanda sıkılıverdim. Üzülüverdim işte!

- Umarım, bundan sonrasında birlikte oluruz.

- Bak bu doğru... Biz asıl yol boyunda birlikte olduklarımızdan koptuğumuza yandık sanıyorum. Böyle birden kimsesizleşiverdik diye sızlandık.

- Onlarla birlikteyken, yine de kendimizle birlikteydik. Bildik, tanıdık, akraba gibi komşulardık. Köyümüzü, yöremizi sırtımızda taşır gibiydik. Şimdi yükümüz kalktı. Ondan kendimizi tutamadık.

- Haklısın. Anamı ilk kez böylesine özledim. Özledim ya, sanki ağlayınca özlemim yitti.

- Köyde ağlayana kızardım. Anamı babamın yitikliğinden sonra gizli gizli ağladığından olsa gerek, birini ağlıyor gördün mü cinlerim tepeme çıkardı. Biraz da ben ağlatayım isterdim hemen. Zorlardım. Acıtırdım. Dövüşürdüm hatta. Oysa gördüm ki, ağlamak öylesine kötü değil.

- Bir daha ağlar mıyız dersin? Sanki tükendi benim ağlamam. Katıldım kaldım sanki.

- Katılıp kalmadım ben. Niye ağladığımı unuttum. Yeğneldim dediğin gibi.

- Doğrusu çok garip. Bizim köyde bir çoban vardı. Bahar gelende bizi çevresine toplar. Dileyeni yaylağa götürürdü. İki, bazen üç gün kaldığımız olurdu. Koyunlar doğururken, gözlerinden yaş akar, acılı acılı melerlerdi. Bakın çocuklar derdi bize o çoban. Can yenilenirken, ağlatır. Alay ederdik. Biri ağladı mı, can yeniliyor Çoban Turaç derdik. Hani nerdeyse haklıymış. Yerden göğe haklıymış diyeceğim.

- De! Doğruyu demiş. Değişmeye zorlandık. O zaman ağlayacağımıza, değişince ağlamak, sizin çobanın dediği olsa gerek.

- Demek ki, dün alay ettiğimize bugün inanacağız. Olası mı?

- Bakalım olası olmayan neler göreceğiz.

- Bizi derlerlerken konuşuyorlardı. Başımızdaki Çavuşbaşıymış. Enderun oğlanlarını ayır diye buyurmuş ocak çorbacısına.

- Burası Enderun mu?

- Galata Saray enderunuymuş. Biliyorsun, bunlar çok

konuşmuyorlar. Defter seçerlerken kulağıma çalındı. Bildiğim bu. Demek ki, başka enderun da var. Nerde ola ki?

- Öğreniriz. Azbiraz duralım, yerleşelim. Ucun ucun her bir yeri öğreniriz.

- Öyle!

- Nasılsın? Eskisi gibi üzgün müsün yine?

- Sen?

- Ben iyiyim!

- Ben de!

Gözlerinin kızarıklığı giderek azaldı. Duru bakışları, aynı üzüncü paylaşmanın sevecenliğiyle baktı birbirine. Aynı üzünçten çok, aynı suçun ortaklığında bağlandılar. Bir daha sözü edilmeyecek bir olayın kucağında kaynaştılar bir iyice. İkisi birden doğruldular. Dizlerinin üstünde dimdik durdular ilkin. Sonra aynı etkinin buyruğunda sarmaştılar. İnce kolları, birbirinin sırtında kenetlendi. Kararlarını güçleriyle birbirlerine aktararak, uzunca bir zaman öyle kaldılar.

Onlara ağlama süresi tanımak istiyormuşcasına yemek davulu vurdu. Birbirlerine tutunarak dikildiler. Mermer koridora çıktıklarında, hepsinin aynı yıkanmış gözlerle bakıştıklarını görüp, utançlarını daha bir unuttular.

***

Enderun Çavuşbaşısı Nusret Ağa, sabah ezanından hemen sonra tümünü topladı. Önlerine düşerek küçük dersliğine götürdü. Hasırlar üstüne serilmiş kalın, tüylü İran halılarının üstüne çöktüler.

Çavuşbaşı odanın ortasında mihrap oyuğunun hemen yerleştirilmiş rahlenin başına çöreklendi. Öğretmen oldu-

ğunu belirlemek amacıyla, halının üstüne bir de post konulmuştu. Posta bağdaş kurdu.

Küçük odayı dolduran çocukları bir kez daha denetimden geçirdi. Bakışları her birinin üstünde tek tek üstünde durdu. Çocuklar, gözler üstünde gezindikçe ağırlıklarını bir dizlerinden ötekine aktardılar. Kıpırtılar sona erer ermez;

- Baka civelekler, dedi Ağa. Buna gelinceye çok uzun yol aştınız. Çok değişik yer dolaştınız. Bundan öte, bu göçebelik bitti. Gayri devletin kulu olarak deftere yazıldınız. Yazgınız ak ola ki, eğitilip efendimiz hazretlerin özel hizmetine koşulmak üzere seçildiniz. Burda uzun kalacaksınız. Her biriniz, bilgi, görgü, sanat ve dahi iş sahibi olmaya yöneltileceksiniz. Sizden ayrık kalan yoldaşlarınız, savaş için eğitilirken, siz hem savaşmayı, hem yönetimi belleyeceksiniz. Yükünüz iki kat ağırdır. Dışı güzel olanın içi aydın olur fetvasına, ince elenip, sık dokundunuz. Bilesiniz ki, dönüşü olmayan bir yola sokuldunuz. Gayrı bundan ötesinde kimliğiniz yok. Kimliğiniz devletin kimliğiyle bütünlenmiştir. Eğitiminizi, becerilerinizi gerektiği gibi kullanabildiğinizde, önünüzde aydınlık ve dahi geniş bir yol vardır. Olmayanda, suçu kimsede aramayasınız. Ocak disiplini, acemi kışlasında bir ise, burda bindir. Neden derseniz, savaşçıyı fazla inceltmek gereksiz. Ama siz, devletli efendimiz hazretlerinin has kulları olacaksınız. O yüzden, keman gerip, ok atmak ya da keçeye kılıç salmak yeterli değil. Buyurduğunda güzel konuşmak. Dilendiğinde güzel nağme dökmek.

İstendiğinde gerektiğince döğüşmek zorundasınız. Büyüklerin yanında nice bir davranmak gerekmekteyse, tümünü edineceksiniz. Bundan geri eğitmenleriniz derse girecekler. Biz, okulun yönetimi olarak onların çabalarına yar-

dımcı olacağız. Bundan geri, kendi işinizi kendiniz görmeye başlayacaksınız. Anlayacağınız civelekler, konukluk bitti. İş başlamakta. Hadi şimdi bizim dediklerinizi yineleyerek ilk gülbankimizi çekelim. Çekelim ki, andımız olsun. Devlet'e, Sultan'a ve Tanrı'ya karşı ödevlerimizi yerine getireceğimizin kanıtı olsun. Buyurunuz! Nefeslendi. Çocukların hazırlanması için zaman tanıdı. Ve gür, titreşimsiz, coşkulu bir sesle bağırdı.

- Allah Allah eyvallah!.. Baş üryan, sine püryan, kılıç al kan! Bu meydanda nice başlar kesilir hiç olmaz soran!.. Eyvallah!.. Eyvallah!..

Yeniden nefeslendi. Çocukların kendisinin hemen arndan yineleyip, yinelemediklerini denetledi.Yinelemeden hoşnut, sürdürdü.

- Kahrımız, kılıcımız düşmana ziyan, Kulluğumuz Padişaha ayan!.. Üçler, yediler, kırklar, Gülbanki Muhammedi, nuri nebi, keremi Ali, Pirimiz hünkârımız Hacı Bektaşı Veli, Demine devranına hû diyelim!.. Hû!..

- Hûûûû!..

Sözcüğün küçük odanın duvarlarında, kubbesinde yankılanmasını dinledi kıvançla. Bağdaşını çözdü. Bir elini yere dayayarak doğrulurken;

- Hoşnuduz civelekler, dedi. Ocak size kut, kulluk bize mut olsun. Doğruldu. Kapının açılmasıyla birlikte, yeniden konuştu. Şimdi size din dersi verilecek. Hocanız Abdurrahman Efendi, ilk dersini vereceklerdir. İyi dinleyiniz. İyi belleyiniz. Ve dahi iyi uygulamaya gönül veriniz. Postu, Abdurrahman Efendi'ye bırakarak, ayaklarının ucuna basa basa kapıdan çıktı.

Abdurrahman Efendi posta diz çöktü. Sarığını düzeltti.

Latasının eteklerini dizlerinin çevresine yaydı;

- "Selamun aleyküm Müslümanlar!" diye derse başladı. Tarafınızdan her nice bilinmekteyse de, bilimin kuralı, bilgiye temelden başlamaktır. Temele ulaşmak için de, ona esas olan nicelikleri bilmek zorunludur. Bizim eğitmen olarak üstümüze düşen, temelin sağlam yerleşmesine çalışmaktır. Bilmektesiniz, din ulu bir bilimdir. Başlangıcı vardır her zaman. Sonunu bulmak velilere özgüdür. Biz ise, ifade ettiğimizgibi temelindenbaşlayacağız. Her birinizi hiç bilmiyor, hiç öğrenmedi farz edip, ona göre davranacağız. Bizi anlayacağınızı biliyoruz. Her Müslüman daha kelime-i şehadeti getirdiğinde Tanrı'nın nuruyla aydınlanıp gönlüne inancın ateşi yerleşir. Bilim bu ateşin körüğü gibidir. Onu hep teze, hep alazlı, hep yararlı tutar. İşte burda yapacağımız da budur. Bu olduğundan, evvela İslâmın şartıyla başlayacağız.

Abdurrahman Efendi, Sahn-ı saman medresesinde ilk danişmentliğinden bu yana, bu görevi yapıyordu. Küçük oda dersliğinde yedi akça ile din dersi verdiğinden sorunu tüm ayrıntılarıyla biliyordu. Hocası Baldırızade Efendi, bunun kendisi için çok önemli bir aşama olacağını belirtmişti. Duraksama sırasında, sözlerini bir kez daha anımsayarak, gülümsedi. "Beri bak Abdurrahman Danişmend," demişti. "Müslüman'a ders vermek kolay. Bildiğini yineleyeceksin. Yeni Müslüman olanı ise dünyayı da, ahireti de sen öğreteceksin. Bulunmaz bir olanaktır eğitmen için, Yeni öğrenenin neyi kaptığını, neyi attığını belledin mi bir iyice, yetiştirdiğin gerçek din sahibi olarak ortaya çıkar." İlkin inanmamıştı hocasına. "Acemiliğimizden ürkmekte." diye düşünmüştü. "Denilmektedir ki, acemi nalbant, gavur eşeğinde sınarmış! Hocamız da, bize bu ödevi vermekle, kendimize güvenimi-

zi sınamak dilemekte." Sonra geçen zaman içinde, kendiliğinden civeleklere ders vermeyi üstlendi. Onların, dersten derse açılıp, gelişmeleri coşkusunu artırıyordu. O yüzden, zaman zaman dersi kesiyor, dediklerinin yerleşip yerleşmediğini denetliyordu. Yerleştiğinden güven duyarsa, sürdürüyordu. Kuşkulanırsa, başka sözcükler seçerek, az önce dediklerini yineliyordu. Hocası, "Aynı özü birkaç biçimde ver," buyurmuştu. "Alıcı, biçimi unutur. Öz kalır. Bizim amacımız da, özü vermektir."

Sözlerinin son hecesinin yankısı da silinip yittikten sonra, dudakları kıpırdadı. Bir süre ses çıkmadı ağzından. Sonra, tek tek döküldü sözcükler;

- İslâm'ın şartı beştir. İlkini bilmektesiniz. Kelime-i şehadet! Buyurunuz tazeleyelim.

Öğretmenlerinin yanık yanık söylediği Arapça sözcükleri birlikte yineleyerek, iman tazelediler. Abdurrahman Efendi, yaptığı işten hoşnut, hemen açıklamaya girişti;

- Manası, Tanrı'nın birliği, o birliğin son nebi olarak Hazreti Muhammed Sallallahu Vesellem'de simgelendiğidir. Buna tanıklık ettiğimiz andan başlayarak, dinlerin sonuncusuna adım atmış sayılıyoruz. Ancak, bunun yetmeyeceği ayandır. Tanıklık ve inanç başlangıçtır. Bundan sonrasını da yerine getirmek bu başlangıcın bir şartıdır. Hocalarımız, bunun üstünde daha geniş durmuşlardır. Ancak, biz bir alıştırmanın ötesine geçmeyeceğiz. Çünkü bilmekteyiz ki, iman etmiş olmakla, açıklama istemeyecek şekilde bağdaşmış bulunuyoruz. İlerde derslerimiz geliştikçe, her bir mevzu üstünde yeterince duracağız. Bu bakımdan ikinci şarta gelmiş bulunuyoruz. Bu da namazdır. Diyebilirim ki, şartların en belirgin olanıdır. Bunda kul, Tanrısıyla başbaşa,

karşı karşıya ve dahi aracısız buluşmaktadır. Kendini nice adayabilmişse, onca yücelir. Bu bakımdan herkesin gönül güzelliğine kalmıştır İslâm'da Tanrı'ya başbaşalık. Aracısız, elçisiz ve dahi bedelsiz. Gönül bağının sağlamlığı seni sorumlu kılar. Bu yüzden bir aracı sınıf yoktur. Kul, yaratısıyla kendisi buluşur. Ya da buluşamıyorsa, aracı aramaz. Belki bilmiyorsa diyebilirsiniz. Bilim, bilmeyi öğretmeye hazırdır. Öğrenir, uygular ve dahi ondan ötesini yüreğinin lekesizliğine emanet eder. Yaptığının doğruluğu Tanrı katında değerlenir. Değerlendirmeyi haketmişse, kulluğunu yerine getirmiştir. Biz sabah namazımızı eda ettik. Sanıyoruz ki ilk dersin başlaması yüzünden siz yoksun kaldınız. Buyrunuz, birlikte kılalım. Biliniz ki, toplu namaz, tekli namazdan daha sevaplıdır. Topluluğun içinde az önce sözünü ettiğimiz bir salih kişi var ise, onun değerlendirmesi herkesçe paylaşılır. Böylelikle, herkes aynı sevaba nail olur. Zaman geçti, abdestimiz bozulmuş olabilir. Birlikte tazeleyelim.

Odadan çıktılar. Hemen okulun mescidi olarak kullanılan kubbeli binanın yanındaki şadırvana vardılar. Hocalarını izleyerek çemrendiler. Onun yaptığını yineleyerek abdest aldılar. Abdurrahman Hoca, bilisizliklerini yüzlerine vurmadan, kendiliğinden bir akış içinde öğretiyordu dini.

Abdest aldıkça, hocasının öğütlerini ve yaptığı hataları geçirdi aklından. İlk geldiğinde, nasıl yapılması gerektiğini anlatmayı yeterli sanıyordu. Oysa Baldırzade, göstermesi gerektiğini söylemişti. Aldırmadı. Yeniden abdest almak zor gelivermişti. Anlattı. Sonra arkalarından izlediğinde, her şeyin birbirine karıştığını gördü. O zamandan bu yana, ilkin kendisi sıvandı, ne yapmak gerekiyorsa.

Çocukların gözlerini kendi davranışlarında duydu-

ğundan, hiçbirine bakmadı. Ama, yapılacak her devinimi, olabildiğince tümünün görüp, öyküneceği bir süreç içinde ağır ağır uyguladı. Tümünün biçimine uygun bir devinim içinde olduklarına aklı yatınca, kurulandı.

Nalınlarını tıkırdatarak, mescide yöneldi.

Islak ayaklarıyla yumuşak halıların üstünde saf tuttular. Dudaklarında, ne olduğu bilinmeyen kıpırtılarla, hocalarının ardında namaza durdular.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kim ürete bak, kimler üleşe,
Güç yetmez böyle çıvgar güleşe,
Ol görüp davranalım yoldaşlar,
Ya devlet başa, ya kuzgun leşe...

BİR

Kocaman bir suratta, küçücük bir ağız örneği kapıdan içeri girdiler. Kalın kesme taştan duvarı bir adımda aştılar. İçerisinin serinliği ürpertti tenlerini. Şarap fıçılarının büyüklüğü Aydın'ı irkiltti. Aralarında ucu görünmez yollar açılmıştı. Çolak Solu bildik adımlarla, doğru yürüdü. Malta limanından buraya nasıl geldilerse öyle koridorları dolandılar. Aydın, ustasının ardısıra gidiyordu, Birkaç kez sağa, sola döndükten sonra, önlerine bir kapı geldi. Solu kapıyı açtı. Bir bölmeyi geçtiler. Paravanın hemen önünde, Bursa ipeklisine boğulmuş küçük bir şarap fıçısı gördüğünü sandı Aydın. Solu, fıçıya yaklaştı. Sol eliyle uzandı. Fıçı;

- Ay!.. Diye yerinden fırlayınca şaşırdı. İncir peltesi örneği gerdanını titreterek döndü kadın. İpeklinin içinde kalın, bıngıldak bedeni daha bir büyüdü, kalınlaştı. Çığlığını tamamlarken, "elin kır!.." diyerek kollarını havalandırdı. Her biri, birer but kalınlığındaki kollar, birden havada kaldı. Yüreğimi oynatırsınız efendim, diyen sesi birden inceldi. Bilirim bunu sizden başkası yapamaz. Ama herkezinde yine de yüreğim ağzıma gelir. Korkarım, dedikten sonra, sar-

maşmakla, eğilmek arası bir davranışla sokuldu. Özlettiğinizden... Herkezinde unutmaya çalıştığımız bir özlem haline geldiğinizde, bitivermenizden korkarım. Hoşgeldiniz. Dedikten sonra kuntluğundan umulmaz bir devinim gücüyle döndü. Alvero, diye seslendi içeriye.

- Alvero koş bak kim geldi?

İri kadının Alvero diye seslendiği sahtiyan bıyığını ağızının üstünde bir kaytan gibi gererek kolları yarı açık bölmeye girdi. Solu'yu görür görmez seyirtip, diz çöktü. Kolunun birini yerden dolaştırarak şövalyece selamladı;

- Efendimiz! Umudumuzu kesmiştik. Artık gelmeyecek, gerektiği gibi hizmet edemedik, darılttık ve bereketimizi yitirdik, demekteydik. Gelişiniz, mutluğumuzu, onurumuzu artırdı. Hoşgeldiniz. Safalar getirdiniz.

Aydın iri gözlere bakıyordu olup bitene. Solu, çengel eliyle sakalını okşuyor, önünde olup bitenlerden habersizmişcesine bakınıyordu. Gördükleri, Aydın'ın yanaklarını kızartmaya yetmişti. İri kadın ipek giysilerinin içinde her yanını titreterek;

- Alvero doğru söylemekte efendim, dedi. Az önce konuştuk sizi. Devşirmeye çıktığınızı işitmiştik. Salih Reis efendimizin geçerken uğrayacağını umuyorduk. Ama, ne zaman geçeceğinizi bilmediğimizden, üzülüyorduk da!

- Akdeniz'in batısına kayalı, bizleri unuttular, dedi. Sonra gücendirdik mi diye düşündük kendinde kusur bulamamakta bilirsiniz. Nice ararsak arayalım, yinede özrünü birlikte bulduğumuzdan mıdır nedir, sonuçta suçsuzluğumuza güvenmekteydik. Gelişiniz, bizi bağışladı. Kendi kendimizden hesap sormamızı engelledi.

Donna Dolares, çengelini kavradı Solu'nun. Çekiştire-

rek bölmenin ardındaki merdivene sürükledi. Aydın, ustasının ardınca yürürken, Alvero önüne geçti.

- Siz böyle buyursanız Beyzadem.

Aydın, Alvero'nun dediklerini duymamışcasına adımladı. Tam bir omuzda sahanlığa yıkacakken;

- Gelsin, diye buyurdu Solu.

Alvero, bir ipek perde gibi kayıverdi Aydın'ın önünden. Şişman kadının töperlenir gibi çıkışına baktı bir. Solu'nun gizemli sözcüğünün etkisinde, hemen bir adım gerisine tırmandı. Arayı açmadan yukarı çıktılar.

Duvarlarda ipek Isfahan, yerlerde yün Türkmen halılarının üstünde kadife minderler kaplı bir geniş odaya girdiler... Daha onlar bağdaş kurarlarken, ellerinde tepsiler, kucaklarında sürahiler, ipek giysilerinden bedenlerinin tüm ayrıntıları beliren genç kızlarla, ayaklarında dizlerine değin ipek birer çakşırdan başka giysi olmayan, genç erkekler çevrelerinde dönmeye başladılar. Donna Dolares, Çolak'ın dizinin dibine bağdaş kurdu. Dizi, Solu'nun dizine değiyordu. Topuklarına değin uzanan ipek giysi, otururken açılmış, kadının dizi yeni temizlenmiş bir ayna gibi ışıldamıştı. Aydın elinde olmadan, ipek giysinin açıkta bıraktığı bütün bölümleri belleğine yerleştirdi. Zaman zaman çimdiği köylerindeki pınar berraklığında bir tenin kalçalarına doğru akıp gittiğini görmekirkiltti onu. Şişmanlığına göre, çok yaşlı olması gereken kadının çevikliğiyle, teninin bu duruluğu bir kadını ilk kez böylesine ayrıntıyla gören Aydın'ı sersemletmeye yetti. Bir türlü kesin bir anlama ulaşmadığından, ötekilerin tazeliğini sezemiyordu. Kadın, Solu'nun sakallarını okşayarak;

- Reis efendim nasıllar? Ol görüp bizi unuttular mı, dedi apaçık.

Solu elini mintanına soktu. Aydın gözlerini baldırlarından aldı. Alır almaz da, gözleri, yanakları yanmaya başladı. Bir çırpıda kurulan sofranın başında beklemekte olan sarışın bir kız, bütün kanının yüzüne sıçramasına yetmişti.

Solu, elini çıkardığında, ucunda bir elmas parlıyordu. Kadının gözleri elmas ışıltısında büyüdü. Gözbebekleri gün ışığını yansıtmaya odaklandı.

- Oh! Graicias! dedi. Unutmamış.

Aydın, o unutmamışı anlamadı. Ondan sonra da, hep bilmediği bir dilde konuştular. Çolak Solu, kendi dilini nasıl şarıl şarıl konuşmaktaysa, kadının dilini de aynı biçimde güldür güldür götürüyordu. İlkin dilin değiştiğini anlamadı Aydın. Kıza takılmasından, konuşulanların hiçbirini anlamadığını sandı. Sonra birden irkildi bilmediği sözcüklerin akıp gitmesindendi anlamsızlık. Ellerini göğsünde kavuşturarak, bekledi. Bir tanıdık sözcük ayırmak kaygısına düştü sonra. Tüm dikkatini konuşmalara verdi. Hiçbir şey ayırmayınca sıkıldı. Yeniden Donna Dolares'le, Çolak Solu'ya durmaksızın şarap sunan kıza baktı. Baktıkça, saçlarının ucundan tırnaklarının dibine değin ateşe battığını sandı.

Ağız, ağıza durmaksızın konuşan Donna Dolares, birden sözünü kesti. Sunucu kıza baktı. Gözünün kuyruğu Aydın'ı süzdü baştan ayağa. Sonra kıza birşeyler söyledi. Kız, yumuşacık yerinden doğruldu. Aydın'ın kolunu kavradı. Dirseğinden beynine bir alaz dolandı çömezin. Dili damağı kurudu. Tükrüğü yumruk gibi boğazına saplandı. Yutkundu. Dilini ağzının içinde çevirmek istedi. Başaramadı. Büyümüş, bütün ağzını kaplamıştı sanki. Parmaklarını kasklarında dolandırarak, çekiştirmek istedi kız. Aydın, bir kaya gibi oturduğu yerde kıpırtısız kaldı.

Donna Dolares, kaşlarını çattı bu kez. Kıza yerinden bir şeyler söyledi. Kız yüzünün çizgileri değişmeden, iki kolunu birden kavradı Aydın'ın. Kıpırtısızlığından üzgün öyle durakladı. Donna Dolares, bu kez, Solu'ya döndü. Solu, gözlerinde buyruk karışımı bir beğeniyle baktı Aydın'a.

- Gerektiğinde seni bulurum, dedi.

Genç kız kaya sandığı gencin yeğniliğine şaştı. Aydın, göz açıp kapayıncaya kalkıvermişti. Kızın önderliğinde kapıdan çıktılar. Hemen yandaki odanın kapısını açtı. Arkalarından şakırdayan Donna Dolares'in buyruğu kapıdan geçerlerken, bir tepsi olarak somutlaştı. Tası eliyle doldurdu genç kız. İnce, beyaz parmaklarının boğumları, şarabın kızılıyla donandı. Uzatırken;

- Ben İngrid, dedi. Hoşgelmek siz!..

- Hoşgördük, diye yanıtladı Aydın. Adım Aydın!..

- Aydın, güzel ad!..

- İngrid de!..

İnce parmaklarının serinliğini yanan avuçlarında duydu Aydın. Tası, kızın dudaklarını yudumlarcasına dikti başına.

***

Çolak Solu'yla Aydın, yanlarından yittikten sonra da tırmanmalarını sürdürdüler. Liman caddesinin basamak basamak yükselmesi, soluklarında bir değişim getirmedi. Kara cüppelerinin içinde, alışkın adımları, yokuş yukarı ilerlediler. Basamakların düzgün kesilmiş taşları, adımlarının altında kaygan kaygan gülümsedi. Birbirine bakmadan, tek sözcük söylemeden, yürüdüler.

Basamakların sonuna geldiklerinde, sağdaki geniş han kapısından içeri girdiler. Kavas, şöyle bir doğrulup kalkmak istedi. Onların çoktan önünden geçip mermer merdivenlere sardığını görünce, tembel tembel uyuklamasını sürdürdü.

İki kat çıktılar. Sahanlıkta sağa yöneldiler. Uzayıp giden koridorun üstündeki kapılara bakmadan, sona değin yürüdüler. En sondaki kapının tokmağını kavradı Çopur Buğa. Sağa doğru kanırttı. Kapı açıldı. İkisi birden girdiler. Françesko Kronulu'nun yazmanı, küçük tahta masasının başında sırıtıyordu. Gözlerine inen başlıktan ötürü aldırışsız, sırıtmasını sürdürdü. Onlar da aldırışsız, iç kapıya yöneldiler. O zaman, esmer, kıvırcık saçlı genç adam, ucuzlanmışcasına yerinde doğruldu;

- Bir dakika sayın pederler, dedi. Bir isteğiniz mi vardı?

Çopur, Kör'e bir göz attı, yürümesini durdurmadan. Sessiz, ilerlediler. Genç adam, Kör Veli kapıya uzandığı an, önlerine geçti.

- Önce ne istediğinizi bildirmeniz gerek!..

Sözünü bitirmesine kalmadı. Kör'ün demir kolu kapıyı açtı. Genç adam geri geri odanın ortasına savruldu. Françesko ürküyle doğruldu yerinden. Çopur başlığını çıkarınca, güldü. Hemen ardından yerlere kadar eğilerek;

- Bağışlayınız efendimiz, dedi. Bendeniz bile sizi tanıyamadım. Yazmanımı bağışlayınız. Bir eliyle selam işareti verirken, ötekiyle yazmana çıkmasını buyurdu.

Genç adam, içinde kalmış bir hıncın allak bullak ettiği suratına iğreti bir gülücük yerleştirmeye çalışarak, efendisini izledi. Geri geri yarı eğilmiş bir durumda dışarı çıktı. Kapıyı ardından kapatırken, gelenlerin kimliğini düşünmeye durdu. Bir türlü çıkaramayarak, başını salladı. Sonra kız-

ması mı, sevinmesi mi gerektiğini bilmeden geçip hazeren sandalyesine oturdu.

Françesko, birkaç kez üstüste selamladıktan sonra maun koltuğunda oturdu. Odanın nerdeyse yarısına değin uzanan ağır, Venedik yapısı maun masa, koyu koyu ışıladı devinimlerini yansıtarak.

- Hiç beklemiyorduk. Hiç ummuyorduk. Levent devşirmeye gittiğiniz çalınmıştı kulağımıza. Efendim de bir haber ulaştırmadığından, şaşırdık.

- Geçen gelişimizde yazman yoktu Françesko, dedi Çopur, Yasef efendinin işleri iyi gidiyor olmalı.

- Sayenizde efendimiz. Turgutça Paşamızın gölgesinde gün günden iyiye gitmekte.

- Duyduklarımız doğruysa, Tanca ve Marakeş'ten başka, Anvers'le Mançester ve dahi Paris'te de işyerleri açmış efendin.

- Evet, bendeniz de böyle bir şey duydum. Henüz kesin mi bilmemekteyim. Eğer kesinleşirse, takdir edersiniz ki, buralarının bize bağlanması daha bir kolaylık olacaktır. Çünkü belki duymadınız. Efendim, İstanbul'a yerleşmeyi düşünmekte.

- Kendi ağızından da duyduk bunu. Ne var ki, İstanbul'da dalavere dönmemekte henüz.

- Anlayamadım bağışlayınız. Bilmektesiniz ki, efendimiz dürüstlüğüyle tanınmış olup!

- Beri bak seyrek sakal, dedi Kör. Azbiraz daha zırvalarsan şamar gelmekte. Biz buraya Yasef Nassi'nin hilelerini dürüstlük diye yutmaya gelmedik. Sana böyle buyruk verilmekteyse söyle ona, Venedik'in Sen Antuan kanalı bilmediğimiz yer değil. Varır, kellesini keser, koÜnağını da ateşe

verip, altınlarını yüklendiğimiz gibi Maşrık'a döneriz. Hem bakarsın Venedik Doj'u da ayrıca ödül verir.

- Bendeniz bir kusur mu işledim efendimiz? Diye alttan aldı Françesko. Sanmamaktayım. Bilmektesiniz ki, sizden gizli hiçbir iş işlememektedir efendimiz?

- İşlememektedir de biz limana girer girmez Akdeniz'e açılan Venedik gemilerine ne olmaktadır? Turgutça Reis'i kandırdığını sananlar, şamarı yediklerinde pişmanlığa zaman bulamazlar. Bunu salt sen bilme! Efendine de bildir ki, bundan öte iki yanlı çaşıtlıktan vazgelsin. Bir dahi aynı oyunu oynadığını işitirsek, kulaklarını kendi ellerimizle keseceğimizi de ekle. Dilersen, seninkileri kesip yollayalım ki, güveni artsın.

- Efendim!.. Efendilerim, diye yeniden doğruldu Françesko. Kapaklandı önlerinde. Bu aciz kulunuzun efendisine bağlılıktan öte suçu yoktur. Bilmekteyim siz bu bağlılığa hiçbir zaman kızmazsınız. Ancak kabul buyurursunuz ki, çaşıtlık tek yanlı olduğunda asıl haber kaynakları kurumaktadır.

- Ya öyle olmaktadır da, bizim efendin hakkında edindiğimiz tek yanlı bilgiler n'olmaktadır, dedi Kör Veli. Sen dediklerimizi ilet. Bizi yatıştırmaya sıvanırsan, kulakların elden gider ki, bir dahi gelmeyesiye.

- Bendeniz, bildirildiği ölçüde durumu açıklamaya çalışmakta!

- Uzatma çıfıt, diye gürleyiverdi Çopur. Biz senin hangi ipte oynadığını çok bir iyi bilmekteyiz. Ademi avanak yerine koyup ardından dolap çevirmek nicedir anlatması kolay. Kolay ya, şimdilik uyaralım dedik. Elimizi uşak kanına bulamak yaraşmaz bize. İletesin ki, yinelerse kusurunu, ola-

cakları iyi bilsin.

- Efendimiz. Bendeniz sunmak istiyordum ki!

- Hele şuna da! Söylendireceğimize, sürükleyip Çolak Solu'ya teslim eyleyelim, diye kalın kalın güldü Kör. Ve güldüğüne pişman oldu.

Şimdiye değin bütün söylemelerine karşın bu adın böylesine gizemli bir korku yaratacağını sanmadıklarından dememişledi. Françesko daha adı duyar duymaz zehirlenmişcesine yemyeşil oldu. Şakakları, boyun damarları, guatrı, alnı zonkladı. Boğuluyormuşcasına elini mintanının iliğine götürdü. Açıklığına şaşırdı. Ağızını açtı kapadı. Boncuk boncuk terleyerek;

- Ne ki buyurursunuz, aynen aktaracağımdan kuşkunuz olmasın efendilerim, dedi. Yeter ki, az önce buyurduğunuz işlemden uzak tutunuz beni. Yeter ki, Çolak Solu efendimiz uzak durmasını sürdürsün!

Çopur eliyle ağzını kapamasa, aralarında ne geçtiğini soracaktı. Yutkundu. Böylesine ürküyle kendinden geçtiğine bakılırsa, iki yanın da sözünü edemediği bir korkunç olay geçmiş olmalı aralarında. Üstelemenin adamı daha da kötü edeceğini anlayarak;

- Tamam! Bu fasıl bitti, dedi. Bundan öte, iki yanlı çalışmak yok. Dilerse varıp İstanbul'a yerleşsin. Ne var ki Venedikli'ye üç kuruş için çaşıtlık etmesin. Kendini çok kurnaz sanan, çukurunu da kendi kazmaktadır, bilsin. Sana gelince, geçen seferde bize bin altın yanlış hesap yaptırmışsın.

- Rica ederim efendilerim, diye atıldı Françesko. Ne ki konuşulmuştur, aynen ödenmiştir. Bilmektesiniz, özellikle ben, herkese yanlış hesap görebilirim. Ama Turgutça Paşamız söz konusu olduğunda böyle bir suçu içlemek değil,

tanıklığına bile katlanamam. Size yanlış aktarmış olacaklar.

- Bize yanlış aktaran, sonra başına geleceği bilmekte. Oyun eden bilmemekte anlaşılan. Bundan öte, Turgutça Reis'in kararı kesin. Ücreti gemide saptayacağız. Ve dahi efendinden, şimdiye kazandığını geri alacağız. Haksız kazandığını ama. Bize dediği gibi, adem başına on altının üstündekini... Yoksa komisyonunda gözümüz yoktur. Dilerse fazlasını alabilirdi. Turgutça Reis bir şeye dayanamaz. Aldatılmaya. Aldatan Sultan olsa, bunun öcünü çıkartmayı bilir. Bildir ki efendine, hınç birikimi bardağı taşırmakta.

- Hemen varır anlatırım efendilerim. Hemen bugünden tezi yok. Efendimin buyurduklarını da size, Cerbe'ye yetiştiririm tezden.

- Anlaştık. Ne zaman nereye indirileceğini de bildirirseniz, iyi olur. Ancak, bizim ne yana gideceğimizi başkalarından bir dahi duymayacağız. Bundan güvenimiz tam. Şimdi gelelim, senden edineceğimize. De bakalım, İspanyol, İngiliz ve dahi Felemenk tekneleri nice bir yol izleyerek, hangi zamanlarda seferden dönmekteler?

- Bu konuda kesin bir bilgim yoktur efendilerim. Duyduklarım da, sanırım size yetmez. Sanmıyorum ki efendimin de bir bilgisi olsun!..

- Biz sanmaktayız. Amcası da kendisi gibi Hristiyan olup, Portakal'da iş tutmakta. Gerçi pek rahat olduğu sölenmezmiş. Ancak, yine de iş tutmayı sürdürebildiğine göre, bu yana aktardığı çok şey olmalı. Bahr-i Umman kentlerinde işyeri kurduğunuza göre, gidiş gelişlerden habersiz olmanız mümkünsüz. Efendinle konuş. Bize sağlam bilgilerle gel. Aydönümüne on gün var. Cerbe'ye yetişir misin?

- On gün çok az değil mi efendilerim? Surdan gidece-

ğim. Ordan döneceğim?

- Eh, azbiraz yollu gemiye binersen, beş günde tamamlarsın. Biz insafımızı gösterdik. Sen Yahudi pazarlığını südürmektesin, dedi Kör. On yeter mi, beşten mi başlayalım? Karar ver!

- Size utançlı olurum korkusundayım efendilerim. Bilirsiniz, söz verende, yerine getirmeli. Hele söz size verilmekteyse!

- Doğru, dedi Çopur. Verilen söz yerine getirilmediğinde, getirtiriz biz. O yüzden, iki gün daha izin sana bol keseden.

- Hemen yola çıkacağım efendilerim. Hemen Venedik'e gidecek ilk gemiye bineceğim.

- Ve dahi Cerbe'ye gelişinde, sağlam bilgilerin olacak. Eğer umduğumuz gibi çıkarsa verdiğin bilgiler, efendinin bizden sakladıkları, yanına kalacak bilesin, dedi Kör.

- Çaşıtlık değil ha! Diye düzeltti Çopur. Salt altın.

- Anlamaz mıyım efendilerim. Tasanız olmasın. Oniki gün sonra, bütün istediklerinizin olabiliri, buyruğunuzdadır.

- Olabilir değil, dedi Kör. Tamamı. Olabilirle işi geçiştirmeye dursak, sizin gereğiniz ne? Üç adam salarız üç yana. Azbiraz altın sokarız kuşağına. Üç sarhoşla beş orospu olabilir; sağlar bize. Onunla yetinmeyeceğimizden sizden istemekteyiz. Birinci el gibi bileceğinizden. Yoksa öylesi aşağılanmaya biz bile razı gelmemekteyiz. Bildir efendine. Bildirecekleri, bundan fazla olmaz ise, gözümüzdeki yerini anlasın.

- Ben de bunu demek istemiştim efendim. Olabilirden kastım, bizim sağlayabileceğimizin tümünü belirtmekti.

- Oldu şimdi. Başbaşa verip, yeniden dolap düşünmeyin. Görmektesin. İşimize yaramayacak olsanız, bu hınçla davranışımız başka olacaktı.

- Biz her zaman efendilerimizin işlerine yaramayı görev saydık. Bunun için hiçbir şeyden kaçınmadığımızı bilmenizi dilerim.

- Ödediğimize göre iş görmemektesiniz bildiğimiz,dedi Çopur. Çoğu zaman verdiğiniz bilgileri Kör yoldaşımın dedikleriyle, papazlar da veriyor bize. Sizin yerinizin başka olması için, daha üstün ve dahi üst düzeyden bilgiler vermelisiniz ki, has çaşıtımız diyebilelim. Ancak, sen de bilmektesin. Herşeyin ticareti yapılır. Gerektiğinde iki üç yanlı... Bilginin ticareti zordur. Neden dersen, bilgi tek başına değer değildir. Uygulama aracı olabildiğinde geçerliği vardır çünkü. Doj, örümcek ağı gibi sarmış Akdeniz'i... Biri kesik olsa, zararı olmaz. Diyeceksin ki, siz de sarmış durumdasınız. Doğru! Birinin eksikliği bize de bir şey yitirtmez. Demek istediğimiz de bu. Ya bize yaraşır olacak. Üst düzeyden bilgi verecek. Ya da, yarayışsız bilgiyi neyleyelim. Bir kez iki yanlı olduğunu sezdiler mi, özü değil bilinmesini istediklerini aktarırlar. Bu da bizim işimize gelmez. Neden dersen altında tuzak yatar. Efendin, üç altın fazla kazanacak diye, bize böyle bir oyun onamakta. Son kez uyarıldığını anlat. Turgutça Reis, uyarılmasını kesinlikle istediğinden. Bize kalsa, iş çoktan bitmişti.

- Bütün söylediklerinizi olduğu gibi aktaracağım efendilerim. İzniniz olursa limana varıp gemi bakayım.

- Biz baktık, dedi Kör. Tez davranırsan, Siraküza'ya varacak gemiye yetişirsin. O, Napoli'ye gidecekmiş. Ama orda Venedik'e aktarma olacak bir gemi varmış. Böylelikle za-

man kazanırsın. Kaçırırsan, ilk gemi yarından sonra. Biz de iki günü ondan verdik. Ola ki hemen davranamazsın...

- Siz buyurduktan öte efendilerim. Hemen yola çıkmayı dilerim. Hemen, zıplayıp davrandı. Masanın çevresini dolandı. Bakındı yüzlerine. Kapıya yöneldi. Tam açarken durakladı. Yeniden önlerine geldi selamladı yerlere değin eğilerek. Doğruldu;

- Sanırım bana buyruklarınız bu kadardı.

İkisi birden başlarını salladılar. Françesko oyalanmadan kapıya ulaştı. Çıktı. Yazman'a başıyla işaret verdi. İşyerinden birlikte çıkıp gittiler. Buğa, Veli'ye baktı. Veli Buğa'ya!..

- Bu kez ümüğüne çökelim Çolak'ın, dedi Kör. Adını anar anmaz kalbi duracaktı Françesko'nun. Böylesine korkmasına neden nedir, bir öğrenelim. Niceyse anladığımız bir gizli anlaşma var aralarında. O pek uğramıyor. Bu da korkusunu sürdürüyor. Yüz göz olmaması da iyi. Bilir işini Çolak bilge. Biz de bilirsek azbiraz, bundan öte kullanacağımız yeri iyi biliriz.

- Söyler mi? Baksana ikisi de ağızlarını açmamakta kararlı. Sıkıştırsak, bir kaçamak buluverir. Anladığımızca ürkünç bir iş. Çolak yoldaşımızın yinelemekten de utandığı bir iş. Yoksa anlatırdı bir güzel ki, çoktan biliyor olurduk.

- Bundan öte, selamımı iletin, dediğinde var kendin elet diyeceğiz. Adama acıdık. Bilseydik ortaya atmazdık. Bizim korkumuz yetmiyormuş gibi! Sahi neden korkar insanoğlu?

- Korkutmadığından. Korkutabilse korkar mı?

- Korkmadan, korkutmadan da yürümeli işler değil mi?

- Neyi aramaktasın Veli yoldaş, dedi Buğa. Cenneti mi? O bir düş. Herkes için düş. Sen de aramaya çıktınsa, işimiz

bitiktir. Birden durakladı. Hem bize kalırsa, şimdi Çolak yoldaşımız kendi cennetini kurmuş olmalı. Françesko'ya oniki gün vererek, biz de zaman kazandık. Dilersen, azbiraz da biz banalım cennete.

- Dilemeyen ya bunaktır ya avanak! Cavlak yoldaş, bizde böyle bir niyet mi görmektesin ki, cenneti ararız diye kınamaktasın. Ararsak, buluruz da! Haydi varalım ve dahi görelim, ustamızla, çömezimiz nişlemektedirler!

- Varırken de, Don Mantof'a uğrayalım. Kemerde altın tükenmeden, Don Pedro'nun kitaplarını alsak iyi olur. Deli keşiş alaya oturur sonra!

- Hani otururşa da haklı. O bilim için nelere katlanıyor. Biz bilisizliğe neler harcamaktayız.

- Bilisizlik mi saymaklasın sen bunu? Yanlış. Şimdi Çolak gibi konuşturacaksın bizi... Elbette, kendimizi sınamaktan korkacak ölçüde kağşadıysak iş başka!

- Korkmaktayız yoldaşım, Salih Reis'in izninden beri bayağı korkmaktayız.

- İyi ya! Varır sınarız. Baktık götürememekteyiz, şarabın üstüne yükleyip kendimizi avuturuz. Hem bakarız, çömezimiz bizim eksiğimizi doldurabilmekte mi?

- Desene, boşuna yanına almadı onu Çolak!

- Bilmemekte misin, uçkur oyununda üstüne yoktur. Sınamaya sıvanmasa, dilbilmez oğlanı çeker götürür mü?

- Öyleyse oyalanmayalım.

Françesko'yla yazmanın açık bıraktıkları kapıları arkalarından kapatarak, cüppelerinin başlıklarını indirdiler. Saint Jean şövalyelerinden bir ayrımları kalmadı örtününce. Geldikleri yoldan, basamakları ağır ağır inerek, Don Gonzales'in hanına yöneldiler.

***

Donna Dolares, Aydın'la genç kızı savdıktan sonra, gözlerine baktı Çolağın... Çolak, bakışların anlamını hemen kavradı. Gözlerini kırpıştırdı;

- Yaman bir Reis olacak, dedi. Olduğunda hesap sormaya sıvanırsa karışmayız.

- Denizciliğini bilmem, diye kıkırdadı kadın. İşrette ustasına benzememekte.

- Daha el değmediğinden. Hele bir tadını alsın. Görürsün!..

- Reis efendim de öyleydi, diye hayıflandı. Ama ödedi herşeyi. Mutluluğun ne olduğunu ben de bilmezmişim. Bilirim sanırdım ondan önce. Öğrenince buyurduğun gibi, borçlandım size. Borcumu da ödeyememekteyim bir türlü.

- Yazık ki, Reisimiz burda değil. Olmalı, duymalıydı dediklerini.

- Duymayacağını bilmekteyim. Size işvelendiğimi aktarmayacak denli ince olduğunuzu da! Neylersiniz. Özlem kötü efendim. Aklıma düştükçe, İçim tutuşmakta. Çok zaman, yoksunluğa katlanıyorum. Sizi görünce öyle tutuşuyor ki özlemim. Bıkıldığımı unutuyorum.

- Senden bıkılmaz Donna Dolares, dedi Çolak. Bıkanın aklına şaşarız. Bilmekteyiz ki, derya üstünde senin gibisi yoktur. Reisimiz de bilmekte bunu. Bildiğinden, her yolumuz düşüşünde, armağanlamakta.

- Kadın için süs avutucudur efendim. Anımsandığının tanığı olduğundan. Geçersizdir lakin. Tenim alev alev yanmaktayken, elmas ışıltısı işe yaramamakta.

- Bilmekteyiz. Kocalığımız Reis'in yerini dolduramaz

hiç zaman. Bizimki gönül avuntusu. Neylersin ki, Reisimiz yakında buralardan geçici değil.

- Hiçbir umut yok mu? Diye hıçkırdı kadın. Giderek arttı hıçkırıkları.

- Sanmamaktayız, dedi Çolak. İçini bilmekteyiz Reisimizinkini de! Ne var ki, töremiz uçkurumuza uymayı yasaklar. Senin gibi bir dilberin dizi dibinde oturmayı, dünyanın bütün denizlerinde dolaşmaya yeğleriz bize kalsa. Reisimiz de yeğler, kuşkun olmasın. Töre, yakamıza sıralmış bir kez. Durağan kalamayız. Kalamayan da, deryanın cilvesi, dilberinkini bastırır ne yazık.

- Anlamaktayım efendim, dedi kadın hıçkırıklarını sıklaştırarak. Benim mutluluğum umutsuzlukta bundan öte. Reis efendim, armağanı yerine göndermekte. Gelmeyeceğinin belirtisi olarak. Oysa, geleceğini ummak mutlandırır beni, diyerek kapaklandı kadın.

- Gelmeyeceğini kabullenip gelende sevinmek yeğdir kadınım, dedi okşayarak Çolak.

Kadının diri teni avucunu yaktı. Ensesini, boynunu, sırtını okşadı. Kadın, hıçkırıklarını kuruttu. Titreyerek doğruldu. Gözlerini aradı Çolak'ın. Hemen vazgeçti. Göz kapaklarını kocaman kocaman indirdi. Elini yakaladı sırtında. Gerdanının üstünde, memelerinin ayrımında gezdirdi. Duru, yumuşak teninin gıdıklaması parmaklarının ucundan, beynine ağdı Solu'nun. Solunumu sıklaştı. Elini ağır ağır ipek giysinin içinden akıttı kadın. Gözleri öyle kapalı, dudaklarında bilinmeyen bir türkünün kıpırtısı, elbisesinin bağların çözdü çabuk çabuk. Dağılan ipeklinin içinden, şaşılacak denli diri bir beden fışkırdı.

Gözlerine inanamadı Çolak. Yılların eskitemediği deri-

nin yumuşaklığına dokundu dudaklarıyla. Kadın, tek elini yakaladığı gibi kalçalarının, baldırlarının üstünde gezdirdi. Her yanının tutuştuğunu gören Çolak, aceleyle elini çekti. Kadın gözlerini açtı. Özlemin renk yakamozu döküldü göz pınarlarından. Aceleyle ipek giysiyi topladı Çolak. Aceleyle, sağ elinin çengeline sardı bir iyice. Kadının çıplaklığını tüm gücüyle çekti kıllı gövdesine.

Yanık teninin üstünde ak bir köpük gibi dalgalandı kadın. Titreyen elleriyle, Solu'nun cepkenini, mintanını, çakşırını soydu. Kabarıp irileşen sünnetli organını kucakladı var gücüyle. Memelerine, göbeğine, kalçalarına sürdükten sonra, kıvranarak sırtüstü uzandı.

Çolak Solu, ipeğe sarılı çengel elini omuz başında yere dayadı. Kadının üstüne uzandı ağır ağır. Sol eli, bedeninin bütün bıngıllığını ovarken, iki eliyle yakaladığı organını, içine kaydırıverdi kadın.

Ağzından uzanan iniltiler, koca gövdenin açık deniz dalgasına tutulmuş kalyon örneği yalpalayarak karıştı. Solu, her yanından taşan diri ve yumuşak bedenin üstünde, iriliğinden soyutlandı. Kendini incecik, kısacık ve güçsüz duydu bir an. Ağırlığının tümünü çengeline verince, bileği sızladı. Toparlanıp yüklendi kadına. Kıvanmaların, inlemelerine katıldı. Yumuşak minder iki iri gövdenin basıncıyla bez inceliğine dönmüştü. Bitmeyen bir çoğalmanın sarsıntısında, üstüste soluklandılar Dolares son çığlıklarını Çolak'ın ağızında boğmaktan mutlu, gözlerinde ödenmez bir borcun sevecenliğiyle kaykıldı.

Kalçaları tutuştu Solu'nun. Beyninin derinliklerinden kopan bir seyirme, kalçalarında sonuçlanırken, kadının iri memelerini kemirdi. Sonra memesi ağzında, kendinden geç-

ti. Dolares, adamın ağırlığını üstünden kaydırdı. Kalçalarında sevinçli bir terlemenin ışıltısıyla doğruldu. Saçlarını düzeltti. Sezdirmeden ipek giysisini, çengelden çözmeye başladı.

Çolak, gözlerini açtı. Hafif doğrularak başını kaldırdı.

- Hiç değişmemişsin kadınım, dedi. Hiç değişmeyeceksin.

- Yalnız siz ve Reis efendim için efendim, diye yanıtladı kadın. Eğildi, ağızından öptü Çolak'ı. Salt ikiniz kadınlığımı tattırıyorsunuz bana. Utançsız, aldatmasız, bir sizinle özlemimi giderebiliyorum. Ve bana yetiyor bu. Reis efendim gelmezse, sizi gönderiyor ya, yetiyor.

- Reisimiz neler kaçırdığını bilmekte kadınım. Bildiğinden, hiç unutmamakta seni.

- Ben de unutmamaktayım efendim. Ben de borçlanmasını bilirim, bilmektesiniz. Ve ödenmeyecek borç olduğunu da bilirim bunun. Kulluğumu göstermek için, göndereceklerimi kabullenmenizi dilerim.

- Senin üstüne, senden sonra, diye dikildi Çolak. İstemez. Biz alacağımızı aldık. Böylesi bir mutluluktan sonra avlanmak, kişinin budalalığına işarettir. Kendimizle kalmayı dileriz senden. Kalıp, kendimizi ve verdiğinin değerini alabildiğince yaşamayı isteriz. Çok görmezsen, başka herşeyden bağışla ve unut bizi.

- Sizi unutmak! Hep mümkün olmayanı istersiniz. Ama madem buyurmaktasınız. Buyurduğunuz gibi olsun. Gidip çömezlere bakayım. Bizi utandırmasınlar.

- Az önce ne dedin? Utançsız ve aldatmasız. Bizim çömezden yana kaygın olmasın. Seninki de, iyi usta elinden çıkmadır, güveniriz. Tasaya gerek yok.

- Yine de bir bakmayı dilerim efendim. Siz de diler misiniz?

- Bu yaştan sonra adımızı gözetlemeciye çıkartmayız. Var sen gönlünce eğlen.

- Bilmekte misiniz, kendim rahatlayınca, rahatlayanları görmek de tad veriyor

- Demedikse, diyoruz işte Donna Dolares, dedi gülerek Çolak. Kocamaktayız ki yaptığımızın yapılmasından tad almaya başladık.

- Öyle efendim, dedi ipeklerinin içine gömülerek kadın. Haklısınız, diye kırıttı. Ve umulmaz çevikliğiyle kapıdan aktı yitti!..

***

Aydın, şarabın alazını midesinde, İngrid'in dudaklarının serinliğini ağızında duydu. Bir irkilme yürüdü bilincinden. Ağzına geldiğinde kızın kalın, etli dudaklarında eridi. Tası nereye koyacağını bilemedi. Sonra bırakıverdi elinden. Daha önce leventliğe soyunmuş olanlardan dinlediği nice öyküsü belleğinde birbirine eklenerek kervanlaştı. Anlatılanları yinelemek istedi. Kervandan bir parça koparmak amacıyla belleğini yokladı. Yazık! Katar çoktan varacağı varmışçasına boşalıvermişti başının içi... Düşlediği, dere boyunda aklından geçirerek, boşaldığı herşey, bir buğunun ardında yitiklere karışmıştı. kendini zorladıkça, bedeninin al al olduğunu sezinliyor. Ama zorlamadan da edemiyordu.

İngrid, genç bedenin bütün kaslarında gidip gelen seyrimeyi yakalamak isteğiyle tutuştu. Ağzının serinliğini, Aydın'ın yanan yanaklarında dolandırdı. Aydın, ne yaptığının

ayrımında olmadan, içgüdülerinin etkisine girdi. Kolları uzandı. Parmakları kendiliğinden kasılıp açılarak, ince bedeni okşamaya durdu.

Ve genç bu okşayışları bekliyormuşcasına çözüldü. Teninin her noktasını devindirerek sokuldu alabildiğine. İpekderisinin aba cepkenine sürtünmesini, yüreğinde duydu Aydın. Kollarının tüm gücüyle sıktı kadını. Omurgasından gelen kütürtü, kulaklarında zonklayınca ürktü. Kolları gevşedi. Kütürtünün hemen ardından kadının daha bir sokularak, inlemesi, coşkusunu artırdı.

Gövdesinde, kollarında, parmaklarında kendiliğinden beliren itkinin etkisinde, devindi. Devindikçe, yitirdiğini sandığı belleğinin, anlatılanları bir bir canlandırmakta olduğunu ayırdı. Bu ayırımla daha bir bıraktı kendini. İngrid, kıvranışları, sokuluşları, öpüş ve okşayışlarıyla, herşeyi, şimdiye değin duyup da, uygulamaya olanak bulamadığı herşeyi anımsamasına yardımcı oluyordu. Kızı omuzlarından tuttu. Kendinden bir an uzaklaştırdı. Yüzüne, gözlerine, bir türlü bakışlarını alamadığı sarı saçlarına, serin dudaklarına baktı. Ödenmez bir borçlulukla yeniden bağırına bastırıp, ağzından uzun uzun öptü.

Kolunu mintanının altından gövdesine sarıverdi genç kadın. Göğsünden sırtına alevli bir kamçının yaladığını duydu. Tutuşan gövdesi ten özlemiyle dikildi. Cepkenini attı. Mintanını attı. Kızın giysisine uzandı. Parmaklarının ivecen coşkusu, sıyırmayı beceremedi. Artan ivecenliğin etkisinde boydan boya yırttı giysiyi. İngrid ipeğin gücünü ayırıveren parmaklara baktı uzun uzun. Avucunun içine aldı. Tek tek öptü. Sonra omuzlarında aşırtarak, yaklaştı. Teninin tüm ılıklığıyla, Aydın'ın yanan gövdesine yaslandı.

Bir korku gelip saplandı Aydın'ın yüreğine. Bundan sonrasını yine unutmanın kaygısı, kollarının, ellerinin işlevini sertleştirdi. Genç kadın, ürkek, acılı bakışlarla, beyinin derinlerini oydu. Kalıverdi genç adam. Parmakları, kolları tutuluverdi. Bağrına yaslanan kızın saçlarını sığazlamaktan öte bir davranışta bulunamadı uzun süre. Okşadı, okşadı, okşadı...

İngrid, gözlerinin derinlerinde kışkırtıcı parıltılarla yeniden baktı. Aydın, devinimlerinin niteliği bilinmeyen bir çekim gücünün etkisinde yürüdüğünü duydu. Öfkelenmek istedi. Sevecenlikle omuzlarını, boynunu okşadı kızın. Daha ötelere varmak gerektiğini düşündü. Ötelerde ne olduğunu çıkaramadı bir an. Köyünü, köyünde dinlediklerini anımsamak istedi. Belleği kör bir kuyu gibi bilisizliğiyle alay ediyordu.

İngrid, davranışlarındaki eksiklik ve tutarsızlıktan, durumu anlamakta gecikmedi. Korsan öykülerinin bıraktığı izle, yaşamının acısı bir an yüreğinde hınç oldu. Alay etmek, kışkırtmak, büsbütün unutturmak isteğiyle tutuştu bir an. Sonra kendi bedeninin isteklerinde eridiğini sezdi. Hıncını, öfkesini, utancını unuttu. Görev diye başladığı işe, tutkuyla sarıldı.

Coşkusuna, kadının coşkusu eklenince, Aydın'ın okşayışları düzeliverdi. Sonrasına, daha sonrasına, en sonrasına doğru kanatlanmışçasına ilerledi... İngrid, genç adamın acı gücüyle kavradığı her yerden tad ala ala, sonrasında yardımcı olmaya gönlüyle katlandı. Giderek, Aydın'dan ivecen, Aydın'dan coşkulu kıvranmaların bulutuna daldı. Altalta, üstüste yuvarlandıklarında, kimin kimi okşadığını, kimin kimi sevdiğini ikisi de bilmiyorladı.

***

Çopur'la Kör, hanın genel salonunu adımlamaya başladıklarında Donna Gonzales, her zamanki yerine oturmuştu. Yenice taradığı saçları, ayna karşısında düzeltilmiş ipek giysisinin içinde, görkemli bir kuruluşla dimdik duruyordu. Gözlerinin altı hafif morarmış. Yüzünde dingin, herkesi, herşeyi sevmeye hazır bir gülücük çiçeklenmişti. Buğa ile Veli geniş adımlarla yaklaştılar. Buğa, kadının yüzüne bakar bakmaz, parmağıyla yukarıyı gösterdi;

- Yalnız değil mi?

Donna Dolares, karşısında dikilenlere baktı tanıdık tanıdık. Başını salladı. Yanıtı yeterli bulmuş olmalılar. Hiç uzatmadan, merdivene yöneldiler.

Kadın arkalarından baktı bir an. Sonra kıvanarak yalandı. " Almaya gelmiş olmalılar," dedi. "Her zaman böyle yaparlar. Her zaman, isteğimizi kursağımızda bırakırlar. Bu kez, ben onlardan önce davrandım."

İlk sahanlığa vardıklarında durakladılar. Veli, Buğa'nın yüzüne baktı;

- Bizimki hiç zaman yitirmemiş.

- Bizimki mi, yoksa Donna Dolares mi?

- Haklısın!... Sanırım bu kez zamanı kullanan Donna Dolares oldu.

- İyi oldu. Çolağın hiçbir eksiğinin olmadığı, Donna'nın yüzünden anlaşılmakta. Ona ulaşmayan kocalık, bizim yanımıza hiç uğrayamaz. Donna Dolares, gönlüne bayram ettirmek diliyorsa, yaşadı demektir.

- Sen de mi ona sulanmaktasın Buğa yaldaş, diye ikircimli ikircimli baktı Kör.

- Donna Dolares, La Valette'nin avratları arasında bitanedir. Kırmızı derililerı bilmeyiz. Ak derililer içinde üstüne görmediğimiz kesin. O da bizim gibi, eskiyeceğine, yenilenmekte. Eh, bunca dostluğun hatırını yıkacak değiliz.

- Desene, kokona gölgemizde bayram edecek.

- Bayramı edecek olan biziz. Kendimizi sınayacağız. Biz de Çolak yoldaşımız gibi, kendimizden hoşnut bırakabilirsek, yaşamanın tadını sürdürüyoruz demektir. Yok, yarı yolda kalırsak, ayıbımızı örtmeye de eski dost gerek. Yani işe neresinden bakarsak bakalım, Donna Dolares'e koşuluyuz.

- Don Gonzales, bizi bir duysa, sopayla kovalardı.

- Sopayla kovalayacağına, karısına sahiplense yeter. Hepimiz çekilir gideriz.

- Böyle bir avratın kocası olmak da zor iş bilmekte misin?

- Koca olmak zor iş Kör Yoldaş. Bak bizi nice ikircimlendirmekte.

- Çömez ne etti acaba?

- Kızlığı gitmiştir ki, Gonzales bizden yüz görümlüğü isterse şaşma.

- Eh madem gitti, tadını sürsün iki gün daha.

- Biz de sürelim. Hadi, varıp kaldıralım Çolağı. Kaltabanlığın sırası değil.

Dincelmenin sevinciyle, basamakları daha bir hızlı çıktılar. Soluklanmadan, Çolak Solu'nun her zaman kaldığı odanın kapısına vardılar. Açtıklarında boylu boyunca uzanmış, horladığını gördüler.

İKİ

Gökçe Nine, tavlanın başında karşıladı ikisini de... Doyran'ın atının dizginine yapıştı. Türkmen kızı çevikliğiyle attan inişini dinledi keskin kulaklarıyla. Sevincinin coşkusunu taşıra taşıra;

- Kızımı caydırdın beyim, dedi. Bize bu mutluluğu bağışladın. Ummamaktaydık... Gitti, demekteydik. Bir kez giden, bir dahi dönmez düşüncesindeydik... Yolcuya buyruk geçmez, hancı hizmetinden sorumludur savlamaktaydık... Türkmen Beyi'nin buyruğu konuk önünde geçersizdir, bilirdik. Geçerli kılana alkış... Dinleyene borç... Anlayana sevgi... Sağolasın... Sevincimizi anlatmamız güç... Bağışlayın... Sarıldı atından atlayan Doyran'a... Yüreğinin coşkun atışlarını yüreğinde dinledi uzun boylu. Dilini keskin dudaklarında dolandırdı. Yürek atışından konuşmaya güç bulmuşcasına sürdürdü:

- Dileğimizden ötesine tanıklık etmekteyiz. Umduğumuzdan çoğunu bulmaktayız. Kocalıktan mı tez ister olduk... Olacağın olmasını beklediğimizden mi, bilmemekteyiz... Bildiğimiz, içimize doğanın, kızımızın yüreğinde

tohumlanması, Beyimizin damarlarında meyvelenmesidir... Can yoldaşımıza yeniden ve bu kez yitirmeyesiye kavuşmanın çoşkusunu anlatmak nice bir güçmüş... Okşadı Doyran'ı. Saçlarını, tenini kokladı.

- Can kızım, güzel kızım... Obamıza hoş geldin... Bize esenlik getirdin ...

Doyran, atların terini soğutmaya durmuş seyislere baktı bir an. Ninenin koltuğunun altından kaydırabildiği yarım bakışları, alazlandı. Alazlar kirpiklerinden sıçrayarak, Bican Bey'in gözbebeklerinde tutuştu.

- Ninem, dedi. Herşey size yan... Neden gitmem gerektiğini bilmekteydiniz Neden gittiğimi de!..

- Bizi korkutan, ürküten ve dahi kaygılandıran da buydu ya güzel kızım! Kendi sevdamızı unutmuş olsak da, çok sevdaya tutkular gördük. Gördüğümüzden, yüreğin bağındakini, belleğin pınarındakini öğrenmeye öğrencilik ettik. Yanılmadığımızı sanmaktaydık. Bildiklerimiz bizi yıldırırdı. Yılgınlığımızı sanmaktaydık. Bildiklerimiz, bizi yıldırırdı. Yılgınlığımızdan, ağzımızı açıp tek sözcük diyemezdik.

- Yılgınlığımızdan mı? Diye sordu Bican Bey. Er alanını kendi düzeltmeli savınızdan mı? Bize kalırsa, tohumun çiçeğe duracağından kuşkusuzdunuz. Eğer burda, eğer orda, kişi değişmedikçe, yer değişmiş önem vermediğinizden, çıtlatmadınız.

- Çıtlamazdık buyurduğumuz gibi Beyim, dedi. Bu kulluğumuza aykırı gelirdi... Buyruğumuzdaki uyruklardan ikisi olsaydı! Töre bize izin verseydi! Yaşımıza sığınabilme olanağımız bulunsaydı, bunca geciktirmezdik. Varırdık, katınıza... Biz böyle uygun gördük, derdik... Ve dahi uygun gördüğümüz, aykırı gelmezdi. Oysa siz başkaydınız. Biri-

niz konuk, biriniz Ülgen Ata'nın torunu, Oğuz Kağan postunun sahibi idiniz. İkinize de saygıdan öte davranışımız olabilemez. Olabilmeyende de uyruğunuz, uydunuz olarak, buyruğunuzu beklemek ödevimizdi. Nice bir ivecenliğimiz olsa, koşuluyduk buna. Kişi koşulu olanda daha bir ivecen olmakta. Bizim yanlışımız bu, bağışlayın.

- Bağışlamak!.. Sizi böylesine ikircimlendirdiğimiz için bizi kim bağışlayacak? Kim, yitirdiğimiz zamanın hesabını soracak? Sormaktasınız zaten Ninem, dedi Doyran. Bunu öyle bir yapmaktasınız ki, kendi kendimizi ucuzlamak, azarlamak, hatta sövmek gerektiğine inanmaktayız!

- Yapmayın kızım, dedi Nine. Bizim sözlerimiz bunun için değil. Tersine mutluluk ve dahi sevinç için. Size yaraşan o. Biz yaraşığını belirtmek istedik. Coşkumuz ve dahi kıvancımızdan yanlış anlaşılacak savlar öne sürdükse, bağışlayın.

- Ninem, dedi Bican. Hatunumuzu bilmektesiniz. Sizin öğrenciniz. Söz tuzağına gelir sanmaktaysanız, size yaraşırlığına tanıklık ederiz. Yok, amacınız gerçekten dediği gibi, bizi ucuzlamaksa, haksız olmadığınızı belirtiriz. Buyurduğunuz gibi, biz ilk gördüğümüzde, birbirimizin soluğuyla tutuşmaya hazırlanmış alaz topları olmuşuz. Bunu sezinlemedikse, suç bizim. Meğer ikimiz de, birbirimizi beklemişiz. Beklemeyi de sürdürecekmişiz, bilesin.

- Korkumuz buydu. Kişi tutkun oldu mu, çerağına ateş bekler. Tutkunun ilacı, tutuşmak, tutkusuyla yeryüzünü, yeryüzündekileri ve dahi bakmaktalarsa, gökyüzündekileri aydınlatmaktır. Bir tutkun, yüz aydıncı gibidir. Savlamamışlar mı? Neden? Aydıncı, düşün vererek uyarır kişiyi. Tutkun örnek vererek. Bilmektesiniz ki, örnek düşünün uygulamasıdır. Ve dahi uygulama, somuttur. Düşünse soyut...

İnsan, soyut olana kolay yaklaşmaz. Ateş yakar dersin! Yanmayanda nerden bilsin? Oysa yanıldığını görende, inanır. İşte tutkunun, aydıncıya göre yararı!

- Kime karşı! Aydıncıya bilgiye mi, yoksula bilisize mi? Diye sordu Doyran. Bilisiz, yansa da nedeni ateşte aramaz ki!

- Bizim gibi demek istemektesin öyle mi hatunumuz, dedi Bican.

- Tövbe, diye atıldı Gökçe Nine! Kendinizi neden ucuzlamaktasınız. İşte, burda, yanımdasınız. Gövdemizden uzanmış iki çınar gibi birbirinize sarılmışsınız. Her bir dalınız, yedi kat göğün bir katını kaplamakta. Her bir yaprağınız, Tuba kandili gibi evreni aydınlatmaktayken, böylesi bir ucuzlamanın yeri ve dahi zamanı m'ola? Etmeyin kuzularım!.. Biz burda sevda üstüne yır koşmaya sıvanırız, siz tutkunuzdan utanırcasına neler demektesiniz!

- Utanmak, dedi Doyran. Tövbe utanmamaktayız. Öylesine kıvanmaktayız ki buyurduğunuz gibi, yitirilmiş her ana sövmek hakkını bulmaktayız kendimizde. Mutlu olmayan, mutsuzluğundan öc alabilir mi?

- Yanlış duymamaktayız değil mi? Yanlış anlamaklıklarımızdan bağışlıyorsunuz bizi. Ardınızdan kötü düşündükse, bağışlıyorsunuz bizi. Ardınızdan kötü düşündükse, aklıyorsunuz! Düşündük de doğrusu! Dedik ki, biri ötekinden kalır değil... Bey konuktur diye açılmamakta. Konuk Beydir diye. Öylece sürüp gidecekler. Akıllarının ucuna, birbirlerinin tutkusu düşmeyecek. Kendi tutkularının döngüsünde döne döne, tutuşup yitecekler! Oysa ne görmekteyiz! Alaz yumak olmuş. Bağrınızdan taşmış ve dahi tutkusuna kavuşmuş... Yol uzamadan! Gönüle kaygının gölgesi düşmeden!

En kötüsü ayrılığın hıncı, kine dönmeden!..

- Kinlenmek kolay mı ninem, dedi Bican! Kişi kusurunu başkasında arar mı?

- Tutkunsa, sevdalıysa arar. Neden bir açıklama yapmadı? Neden bir yol vermedi, der. Suçlama, hınca, kine dönüşür. Öfke, yapılması gerekeni unutturur. Oysa bir el uzatma, bir kol açmadır tümü... Bunu yapmayan, nedenleri olduğundan yapmaz... Yapamadığından. Bu bilinç, tutkuyu dizginler. Dizginlediğinden ötürü, hıncı da biler. Oysa, tersi! Sizin gibi yerini, zamanın bilip açıklayıverenler, yitirilen zamana kızmakta haklıdırlar. Kaç kez ağzımızı açtık. Kaç kez, dudaklarımızın ucuna geleni yutkunduk, anımsamaktayız. Töre, bizi bağladıktan öte! Yasa Saylan Abdal'ı kısıtlakdıktan geri, ne diyebilirdik. Buyurduğun gibi beyim, er alanını kendi açmalı. Yiğit yuvasını kendi yapmalı. Açamayacaksınız, yapamayacaksınız diye kaygılanmaktan, içimiz içimize sığmamaktaydı. Hem güvenmekteydik size, hem korkmaktaydık. Güvenmekteydik, çünkü tanımaktaydık. Korkmaktaydık. Çünkü yine tanımaktaydık. Biriniz, yasakçı, biriniz yasaklıydınız. Kendi bilgilerinize göre... Birkez bu düşüncenin ardına düşüp gittiniz mi, sevda ayan beyan teninizde ışılasa, dönüp bakmazdınız. Bilmesek, tanımasak, umutlanırdık. Umutlanıyorduk, sizden... Ürküyorduk, bilincinizden... Sonunda korktuğumuz olmadı. Tohum, toprağına kavuştu ya! Gayri nice bir söz etsek az, nice bir şölen düzsek yoz gelir bize.

- Demek hatunumuzu yerine yerleştirip elimiz koynumuzda dönüp gelseydik, azarlanacaktık ki!.. Dedi Bican!

- Haddimiz mi? Diye atıldı Gökçe Nine. Haddimiz mi beyim? Siz ki, Alkaevli ulusunun postunda oturmaktasınız.

Siz ki, uydusu uyruğu olmaktan mutluluk duyduğumuz Bican beyimizsiniz! Biz nice kötü bir uyruk olalım ki, beyimize azar etmeye sıvanalım? Mümkün mü?

- Ninemiz haklı beyim, dedi Doyran. Uyruk size dik bakamaz. Oysa biz yoksul azarla başımızı kurtarabilirsek, sevinmeliyiz. Beye saygı borçtur ama kula buyruk kamçı olabilir. Anladığımız, siz töre, ben utanç diye açılmasaydık birbirimize, ninem, bir süre acımızla başbaşa bırakacaktı bizi. Yansınlar ki, kavuşmanın tadını anlasınlar, diyerekten. Sonra da bir pundunu bulup, kulluğuna koşmam için, beni buldurup, buyuracaktı!

- Biz kulluğa buyruk vermeyiz, dedi Nine. Azatlık kıvancı durmaktayken... Güldü sonra. Ama doğru buyurdun. Bütünleşmiş sevda, kulluktur. Tıpkı kişi, kendisinin kulu inmişcesine. Neden dersen, ayrı yoktur sevdada. Oldu mu, sevda değildir. Bütünlüktür açığı. İki can, birbirinin içinde, kanında, bilincinde, belleğindeki kişisel kalıntıları bütünleşebilmekteyse, sevda vardır. Ötesi belki istektir. Geçici olur... Belki tutkudur, yakar kavurur bir zaman. Ama, sevda olabilemez. Sevda, gerçekliğinde, kişiyi bütünleyen, bütünleştiren, bileştirendir. Bileşkedir kesinlikle. Her bileşkede olduğunca, eşler birer birer, çok yitirirler. Kişiliklerinden, kimliklerinden, düşünce ve dahi davranışlarından. Zorunludurlar buna. Ama, yitirdiklerinin iki katını kazanırlar, her yitirilenin karşılığında. Bileşke, sevdadan oluşursa, sağlıklı ve dahi sağlamdır. Çıkardan, tutkudan ya da istekten oluşmaktaysa yozdur. Biri bozar bileşmeyi, biri düzer. Seçen, vermeyi de seçmiştir bu yüzden, almanın karşılığı olarak. Ve dahi vermeyi hiç bilmeyen bile sevdanın tutsağı olduğunda, ilkin özgürlüğünü vermeyi bilir. Ardından çorap

söküğü gibi gelir vermek... Verdikçe büyük insan. Çoğalır... Artar... Ve dahi bir olan ikileşir. İkili düşünür, ikili sever, ikili ister, ikili yapar... Uyumla, istekle, bilinçle! O zaman da, yitirmediğini anlar. Verdiğini sandığı herşeyi, iki olarak aldığını görür, ayırır, duyar ve dahi bilir. Bu bilinçtir. İnsanlığın mayasını oluşturan. Tamlığın temeli, iki ayrı ucun bileşkesindedir. Bir, içinde ikiyi, üçü taşıdığında doludur. Yoksa anlamsız... Birden sustu... Derin derin uzaklara baktı.

Bilinmez ufuklarda birilerini aradı. Buldu. Yüzü güldü. Onlara konuşurcasına kısık ama, doğrudan yüreğe seslenen fısıltılarla, sürdürdü;

- Birden pek soyut avladık... Elimden düşüverdi gönlümüze. Atının üstünde, obamız yaylasına geliyordu sanki. Ve biz dahi atımızın üstünde beklemekteydik. Atımla, pusatımla, doğayla söyleşircesine dalıverdik. Herşeyi daha bir söylemeden bilmiş ve dahi çözümlemiş iki aydıncının yanında olduğumuzu unutuverdik. Bağışlayın yavrularım. Kişi kocadığında, sevince de üzünce de dayanamamakta! Azbiraz fazlasını buldu mu, çenesine vurmakta alazı. Vurmakta ya doğru yerine yanlışı, somut yerine soyutu sıralayıvermekte.

- Öğüdün ışığımız olacak Ninem, dedi Bey. Sen nice karalamak istersen dediklerin gerçeğin özü. Bilincine çelik örneği su vermek isteyen, ocağında pişmeli, örsüne düşmeli, çekicinle döğüşmeli! Saylan Babamız da burda olmalıydı ki? Sizin bilge savlarınızı yır döküp, kulağımızdan gönlümüze soka, cıda örneği. Yazık! Kurultayımızı derler derlemez, çekilip yitti. Yitmeseydi, nice bir güzel aktarırdı buyurduklarınızı. Oysa, siz bize yüklemektesiniz.

- Ne var ki omuzlarımız güçsüz, dedi Doyran. Bilinci-

miz bilisizdir. Buyurduğunuzu duysak bile anlamamaktayız. Beyimiz anlamakta elbet. Ben anlamamaktayım. Aktarmayı nice bir üstleneyim? Bir yoksul sevdalı, bunca aydınlığı nice bir taşır ki?

- Yükle sevdana kızım, dedi Nine. Yaşa sevdanı. Ama kısıtsız, kayıtsız! Uğurunda dövüşmekten sakınmaksızın! Yaşadığında göreceksin ki, bizim öğrendiğimizle söylediğimiz soyut, yaşamakla somutlaşmakta. Somutun aktarması da, az önce söyleştiğimiz gibi, kolay olmakta. Dileğimiz sevginin aktarılmasıdır. Bilgiyi arayan, bulur. Ko, olduğu yerde kalsın... Kalmamış mı zaten? Bizim Horasan erleri yeryüzüne yeniden yayıncaya, bilgi bilgeler kentinin kuyularında uykuya dalmamış mı? Sonra arayan ve dahi aktaranları gelmiş. Ordan, arayanına değin el vermiş. Oysa sevgi!.. Her kesin yüreğinde taşmaya hazır bir pınardır. Yeter ki, taşırmaktan sakınma... Koyuver iplerini... O tükenmesizce akar gayrı. Bir kez verildi mi, ürer. Üredikçe, vermenin tadı mutluluğu kurar. Sizden dileğimiz ancak bu olabilir. Çünkü bize böyle aktarıldı. Biz daha da öteden aktaramadık. Size aktardık ama. Ve dahi siz ötesiniz.

- Sen her zaman vermesini bildin Ninem, dedi Doyran. Sizin öğrenciniz, almaktan söz edemez, iyi bilir. Bilirim ya, aldığımı yadsırsam, suça batarım. Aktaracağım, verdiğiniz ölçüsünde olmayacaktır. Şimdiden bilmekteyim bunu. Yazık ki, size yaraşır çırak olamadım. Olabileceğimi de sanmamaktayım, O yüzden, bağışınızı da almayı dilerim. Aktardığınızdan ötede aktaramazsam, güçsüzlüğüme bağışlayın.

- Güç, biliyi karşılasa, ikimizinkini birleştirirdik, dedi yakınarak Bican. Yazık ki, birinin soyut, birinin somut olması gibi ayrılıkları var. Aykırılık değil, çakışma söz konu-

sudur her zaman. Güçle bilinç birleşende, ikisi de çoğalır. Ancak, bizde güç var bilinç ise ninemizde olduğundan, yoksunluğumuz hep bağışlanacaktır.

- Beyimiz, bizimle eğlenmekte, dedi gülerek Gökçe Nine. Sevincimizin coşkunluğuna vermekte zırvalarımızı. Sağolsun!.. Surda kucak kucağa durup sizi ayakta tuttuğumuzdan ötürü, bağışlanma isteyecek biz olduğumuz halde, aldırmamakta.

- Siz ikiniz olanda, dedi sevecen sevecen Bey, doyulmaz söyleşiye. İki bilgeyle kuşatılmak, doyumsuz sevinç kaynağı. Bilmemekte misiniz, bilgesiz otağ, yayıksız ayrana benzer. Yavandır, kakavandır, yozdur... O yüzden, Bey olsun, kağan olsun, bilgeye saygı borcu vardır. Hele sizin gibi çıkarsızını bulanda, ayakta duymanın sözü mü edilirmiş? Selçuklu bilgeye saygı duyduğunda yücelmişti. Bilge Selçuklu'ya saygıya durduğunda battı. Bilge Tanyukuk sağlamca durmasa, Bilge Kağan Göktürk tuğunu dikebilir miydi? Ya Horasan erlerinin yücelttikleri tuğlar. Saymakla tükenir mi? Yerleşiğin sarayında yeşerir bilgi, Türkmenin otağında. Ne var ki, herkesin bilgisi kendincedir. Yerleşiğinki, yazılara dökülür, betiklere çizilir. Göçebeninki, belleklere kazılıp, yüreğe aktarılır. Bizim, yazı olarak taşıyacağımız, soykütüğümüzden artık olmaz. Onlarınki, duvarlara sığmaz dolaplarda gizlenir.

- Biri ancak açana açılır Beyim, dedi Nine. Biri kendiliğinden ortalıkta saçılır buyurduğun gibi. Ortalıkta saçılan geçersiz sanılır. Değil. Yaşambilimdir bizimki. Yaşama dayanır. Yaşama dayanan da gerçektir. Gerçek ise, aramaya gereksinim duymamalı. Aramaya gereksinim duyulan, gerçeğin saptırılmasıdır. Sana göre başka, bana göre başka

gerçek uydurulmak istendiğinde, Kayseri Kadısı gibi dolandırırsın. Kızımız bunu bilmekte. İçinde yaşadı. Bir tek gerçek vardı. Yalnız ananın, tek oğlu alınmıştı. Verilmeliydi. Verilmedi. Yine bir tek gerçek!.. Ve bir başka gerçek, tek olanı! Ana mayalanmaya hazır. Çünkü sevdalı. Ve dahi mayalananda, yitirdiğini bulmasa da, bulduğunu yitirmeyecek. İşte, böylesine çarpıcı ve yalın. Oysa, Osmanlı, kocaman medreseler kurmakta bu yalınlığı karmaştırmak için. Dünyanın dört bir yanından uzmanlar, bilginler getirmekte. Işığı gören pervane örneği gelmekteler daha doğrusu. Azbiraz ağzı söz düzen softa, akçeyi keseleyip, kuşağına sokmakta. Sonra da ders diye nice bir sözler etmekte, akıl almaz. Amasya üstüne vardığımızda, dinletmişlerdi. Ramazana denk gelen bir konaklamada, bize eğittiklerini, itlerimiz yese kudururdu. Sonunda cerlerini peşin verip ulusumuzu kurtardığımızı anımsıyoruz. Oysa, açsalardı kitapları. Arasalardı bilgileri, uzmanlıktan, bilgeliğe tırmanırlardı. O zaman da, bizden alkış alırlardı.

- Sizden alırlardı Ninem, dedi Doyran. Efendilerinden de alırlar mıydı?

- Doğru buyurdun kızım. Bilesin ki, Alkaevli otağında, bilge olmayan eğleşemez. Beyimiz izin vermez. Kırmasa da, dinlemez. Biz kızımızdan yana da güvenliyiz. Kendisi bilge olan, bilgiyi uzaktan tanır. Tanıyanda, her bakımdan içimiz rahat.

Onlar yeniden söyleşiye daldıklarında, Bican tavladan çekilen bir ata binmişti. Nine, hafif başını çevirdi. Doyran bakışlarında beğeni, uğurladı. At, yanlarından yel gibi dörtnala kalktı.

- Demek, hiç yitirmediniz umudunuzu? Diye söyleşiyi

tazeledi Doyran!..

- Kişi ummayı bilmeli kızım. Umutla yaşamalı! Bilmek başka, yaşamak başkadır! Varlığını umuda bağlarsan, düşkırıklığıyla yıkılırsın. Oysa umutlanmayı bilirsen, düşkırıklığı yıkamaz seni. Çünkü, umutsuzluğun, düş kırıklığının içinde bile başka bir umudun oluşumunu bulursun. Daha da açıkçası, umutlanan, güvenendir. Umutla yaşayan, güvensizliği umuda yükleyen! Bu ayrımı bilende, biz umutlananlardan, umutlanmayı bilenlerden sayarız kendimizi. Düşkırıklığına da uğramayız. Neden dersen, kimden, neyi, nice umutlanacağımızı biliriz bir iyice. Bilende, genellikle gerçekleşir umutlarımız. Çünkü veriler nice bir kesin olursa olsun, kişinin kendine sakladığı bir yanı olur her zaman. Ve bu yan, senin düşündüğünden başka türlü sonuçlandırır, aklından geçirdiğin olayı. Buna hazırlıksız olursan, yıkılırsın. Hazırlıklı olursan, yeniden umutlanmanın yollarını açarsın. Bizimki de o hesap işte. Aradan günler geçip, sizden ses gelmeyince yanıldığımıza karar verdik. Saylan Abdal, pirimize söz vermiş idi. Kurultayın ertesinde, yanımıza yönel, buyurdu Pir Ata! Geciktiremezdi. Günü yettiğinde, yitti! Doğrusunu istersen, biz de, obasında açılmayan, yabanda daha bir kapanır, diyorduk. Daha bir güçleşti, açılmaları. Surda olsalardı, dürtüklerdik en azından, diye düşünüyorduk. Tersi çıktı. Bunu neye borçluyuz, bilmemekteyiz.Öğrenmeyi de istememekteyiz. Önemli olan, senin burda, beyimizin beyçesi olarak otağımızda bulunmandı. Burdasın. Umuttan öte, mutluyuz biz.

- Siz, daha ben bilmemekteyken, bilmekteydiniz öyle ya!

- Sen bilmek istememekteydin. Biz bilmeye tutkunuz.

Ancak, daha açığını diyeceğiz sana. Korkmakta, kendi düşlerinin üstüne öyle bir yumulmaktaydın ki, umut, iğne ucu kadar yol bulup yürüyememekteydi. Kuşkuya karmıştın bir iyice. Büyür, taşınmaz olur kalgısıyla kıvranmaktaydın. Öyle bir kabuk bağlattın ki, Sazcığaz'a sürer götürür diye korkuttun bizi. Beyimize gelince, o da senden kalır değildi. Aklından geçirip geçirmediğini bilmemekteyiz. Ancak, yüreğinin taştığını görmekteydik. Ne var ki, o da konuğa saygıdan ayrılmayacaktı. Biz iki koca, sınamalarımız, sınavlardan aldığımız sonuçlarla, elleri böğründe kalakaldık.

- Sınandığımı hiç sezmedim!

- Sezmemen için elimizden geldiğince debelendik yavrum... Beyimizin yüreğindekini akça turası gibi görende, seni yokladık. ilkin, donukluğundan, üzüncünden çıkaramadık. Sonra birden ayan oldu yüreğin. Çıkarsız, umutsuz, düşüncesizdin. Tertemizdin açıkçası. Oylesine korkuyor, çekiniyordun ki, bininin sezdiğini bilsen, hiç açılmadan köyüne varırdın. Anladık bunu. Eksiğini aradık yine de! Araştırdıkça, fazlan çıktı. Belki kızacaksın, darılacaksın bize! Darılma! Bey yükümü üstümüzdeydi. Ve dahi bilmektesin, Bican Beyimiz, bir sürünün değil, bir ulusun çobanlığına hazırlanmaktaydı. Çoban uyur, uyutulursa, sürü dağılır! Ziyana mı girer, kurda mı kapılır, bilinemez. Beyin başı dingin, yüreği zengin, bileği engin olmalıdır ki, verdiği karar gereğine uysun. Uymayanda, bunca emeğimiz, bir sevdaya savrulur giderdi.

- Sevda bütünleşmedir buyurmuştunuz.

- Bütünleşmedir buyurduk. Yarımlaşma olursa, tek yanlı olaraktan!.. Korkumuz buydu. Sanırım hak verirsin bize ve dahi bağışlarsın.

- Elbette. Bağışlanması gereken benim, önceden de söylediğim gibi. Öylesine borçluyum ki size,bağışlanmakla arınabilirsem, mutlu sayarım kendimi.

- Gayri Beyçemizsin yavrum. Bağışlayacak sensin. Bağışlandıksa, varalım obamıza, birer can sütüyle, kutsayalım yoldaşlığımızı.

El ele, Gökçe Nine'nin obasına yöneldiler. Obaların önünde oynaşanlar, iş görenler, iş görmekten dönenler, bildik, sevecen bakışlarla onları izlediler. Konuğun konukluktan, soydaşlığa soyunması, hepsinin isteğiymişcesine bakıyorlardı.

***

Otağın kalın kilimleri, tüylü postları üstüne serilen yün yatak, yumuşacık. Boy kadınlarının hazırladığı şölen, boy erlerinin coşkun türküleri ve oyunlarıyla sona erdiğinde, alan ateşi küllenmeye durmuştu. Doyran, parmaklarını avucunda kanırtan Bican'ın çekiştirmesiyle otağa yöneldi. Göz açıp kapayıncaya yatağı serdi.

Bican, bir eski anı ölçüsünde uzak sabahtan koptu. Yatağın kıyısına oturdular. Avuçlarını öptü Doyran'ın. Gözlerinin ışıltısı, avuçlarını aydınlattı. Dudağının alazı dirseklerinde, kollarında tutuştu. Ellerinin boşaldığını duydu. Mintanının altından, erinin tenine sürttü avuçlarındaki alazı. Gözkapakları kendiliğinden yumuldu.

Çenesini kavrayan sert parmaklar, başını ağır ağır kaldırdı. Gözkapakları kendiliğinden yarım açıldı. Bican'ın gözlerindeki sevda, gözpınarlarına yapıştı. Yüreğinin kütürtüsü tenini zonklatti. Öyle, göz göze bakıştılar.

- Alkızı severdik kadınım, dedi Bican. Yürük attır. Dizginden önce, dizden anlar binicisinin isteğini. Ancak, senden ötürü daha bir seviyoruz.

- Ya ben Beyim. O olmasaydı, menzildeydik şimdi. Menzilde, birbirimizi düşünüp, özleyerekten... Birbirimizden utanaraktan, ayrı odalarda yatıyorduk. Oysa, yalnızdım, erim oldu. Yoksundum, obam var. Yoksuldum, ulusa kaynaştım. Bunca şeyi bana Alkız verdi.

- Borcunu da ödemekte gecikmemektesin. Alkız'a tatlı vermişsin. Seyis şaşırmış. Alkız, bizden başkasından tatlı yalamaz. Bir anlatışı vardı, görecektin.

- Gördüğünü sezemedim. Ben tavlaya vardığımda, kimseler yoktu.

- Göreceksin, öğreneceksin kadınım. Türkmen görünmeden gözetlemeyi de, görmeden gözetlenmeyi de bilir! İstemekteyse, pususu gerektirmekteyse, üstüne gider oyunun. Değilse, doğayla bileşir ki, üstüne bassan ayırmazsın.

- Öğreneceğim. Gecikmişliğimi elimden geldiğince kapatacağım. Utandırmayacağım sizi.

- Utanmayız! Sevdadan utanan, kendinden utansın. Böyle bir düşünce aklımızın kıyısından geçmedi. Bilmekteyiz ki, şuncacık zamanda, bir yaşamlığın ötesinde bilgi edindin. Kişi ninemiz ve dahi Saylan Babamızla, bir yudumluk bilece olsa, taşıyabileceğince bilgi sarınır. Oysa sen edindiğini üretmektesin.

- Övgüne yaraşır olmanın güçlüğünü bilirim Beyim. Yine de söz. Yaraşacağım.

- Yaraşmaktasın kadınım. Bu kuşkuyu sil aklından. Yaraştığından yoksun değiliz senden. Yaraştığından mutluyuz bilece olmaktan. Bey yatağına avrat az değil. İşimiz yatakla

olsa kolay. Yürekle olanda, dengini ve dahi eşini bulacasın. Bulduk. Mutluyuz.

- İnanmaktayım Beyim! Sevincimden ağlamakistemekteyim. Ağlayamamaktayım. Tüm tutkum, yüreğimde çöreklendi sanki. Bir ucundan salarsam, çözülüp dağılıverecek, düş bitecek ve dahi gerçek acı yüzüyle ortaya çıkacak sanıyorum.

Okşadı Doyran'ı Bican. Kara uzun saçlarını avuçlarında top top etti sığazlarken. Başından, boynuna, omuzlarına binlerce ateş yumağı yuvarlandı kadının. Gözleri kırpıştı. Yanaklarının tutku kızıllığında iki yol yürüdü. Sessiz, hıçkırıksız ağlamaya durdu. İlkin kaygılandı Bey! Başparmaklarını gözyaşlarına uzattı. Sonra başını bağrına bastırıverdi. Bıraktı. Kendiliğinden başını kaldırıp duru duru bakıncaya omuzlarını, gövdesini, sırtını okşadı.

Teninin ısısını, kanının dolaşımını kendi teninde, kendi damarlarında duyuncaya sıktı. Omuzları sarsıldı Doyran'ın. Beklemediği, düşünmekten korktuğu mutluluğu yaşamanın kıvancı, gözlerinde dupduru dinginleşti. Başını kaldırdı. Bican'ın dudaklarını, ağzının üstünde duydu. Dudakları ıslandı. Pembeleşti. Parıldadı. Yumuştu ve genç adamın, kalın, sert, keskin ağzında yitti. Nefesleri birbirine karıştı. Giysilerinden arınıp yatağın yumuşaklığına gömüldüklerinde, teninin yorgun titreşimleri dirildi. Gevşedi. İnceldi. Ağzından gırtlağına, boynuna, midesine, kalçalarına bir seyrime sağıldı. Kalçaları ayrıldı. Dizleri kırıldı. Butlarında, erkek sertliğini duymanın coşkusu memelerinde zonkladı. Kolları uzanıp Bican'ın çıplak gövdesine... Topukları deprenip dar kalçalarına dolandı.

Nefeslerini tutamayarak uzandıkları anda kendile-

rinden geçtiler. Gecenin kır serinliği, yapış yapış terli tenlerinin kıvrımlarında dolandı. Gözlerini açmadan yorganı aradı Doyran. Önce alışkanlığıyla kendi omuzlarına çekti. Sonra, birden irkildi. İlkin erini örttü. Omuzlarına değin. Sonra kıpırtısız bir devinimle, kendisi girdi yorganın içine.

Kendi kendine güldü bir an. Düşüncesizliğini, ya da alışkanlığını düşündü. Düşüncesi yarım kaldı. Uykunun ağırlığı, Bican'ın çıplak tenine dolanıp üstüne çöreklendi. Bacaklarını erinin kunt baldırlarına daha bir dolayarak, yorganın altında yitti.

***

Sabah sütü, obasının ağzında bekliyordu. Gün doğmaya durmuş, Gökçe Nine, kalkıp sütünü içmemişti. Yanılıp yanılmadığını denetledi Doyran. Olası değildi bu. Süt daha, meme sıcaklığını yitirmeden yudumlardı. Oysa çobanlar, gelmediğini görünce obasına getirmişlerdi tasını.

Bir süre oyalandı kapının önünde. Çok az uyuduğunu bildiğinden, yeniden dalmış olacağını düşündü. Sonunda dayanamadı. Tası kaptı. Kapıdan girdi bükülerek. Gökçe Nine, yatağında uzanıyordu. Başucuna dikildi. Tası yere koydu. Ellerini uzattı. Omuzlarını yepeşledi, yelpaze yeli örneği. Gökçe Nine, ilkin yanıt vermedi. Bir bıçak saplandı yüreğinde Doyran'ın. Kirpiklerinin ıslandığını sezinledi. Eğildi. Boynuna sarıldı. Teninin ılıklığı, yosun kokusunu andıran ter kokusuyla şaşkına döndü. Nine gözlerini incecik açınca, şaşkınlığı sevince döndü;

- Beni korkuttun Ninem, dedi. Sütünü içmemişsin.

- İçemedim!

Hemen başını dizine yasladı. Tası kavradı boşalan eliyle. Taze sütü, kadının oyuğu andıran dişsiz ağzına döktü yudum yudum. Sütü içince, gözlerinin aralığı büyüdü. Boğazındaki hırıltı azaldı. Sesinin gücü arttı;

- Sanırız, zaman doldu kızım! Bey burda mı?

- Yaylağa çıkmıştı. Nerdeyse gelir Ninem. Bir buyruğunuz mu vardı?

- İsteğim olacak? İsteklerim. Olsaydı, iyiydi!

- Gelir... Neredeyse gelir!.. Gideli çok oldu.

- Belki dayanırım!.. Yok dayanırım. İyiceyim.

- Ha şöyle!.. Üşütmüş olmalısınız.

- Bunca yıldır hiç üşütmedik! Şimdi üşümek, içimizden dışımıza yürümekte. Üşümek bile değil, donmak bu! Demek ki, Saylan Kocanın izni kurultaya değindi, bizimki yepyeni bir canlının kıpırdanışına... Kanımızın yürüyüp gittiğini görmek yetti.

- Neler söylüyorsunuz? Daha o canlı gelecek. Siz çekip alacaksınız. Sonra ninni söyleyecek, masal anlatacak, Türkmen'i öğreteceksiniz. Töreleri, yasaları, yasaklarıyla ...

- Umardım. İsterdim... Yazıklanmıyorum lakin...

Yeniden cansızlaştı sesi. Azalıp yitti. Gözleri yeniden kapandı. Bedeni birden sertleşmiş gibi geldi Doyran'a. Yokladı. Yumuşaklığını, ılıklığını sürdürüyordu. Kulak verdi. Göğsü hırıldamakta. Sevindi!.. İncitmekten çekinerek yatağına uzattı yeniden. Boş tasa, boş gözlerle baktı. Ne yapacağını bilmeden evirip çevirdi. Sonra yanıbaşına koydu. Dizlerinde bir yay itkisiyle dikildi. Koşarak çıktı obanın kapısından. Önüne ilk gelene;

- Bey'le, kocaları çağrılayın. Ninemize bişey oldu... Dedi. Elinde dolu süt bakracıyla giden kadın, tahta bakracı bı-

rakıverdi. Süt çalkalandı. Ak ak çiğnenmiş toprağın üstüne serpilerek kabarcıklandı. Sonra orda kahverengi bir leke halinde ağır ağır yitti.

Doyran gözlerini sütü emen toprağın koyulaşan yüzünden alamıyordu. Oba baskına uğramışcasına kasıldı ilkin. Elleri, ayakları, çadırları, hayvanlarıyla büzüldü. Bir çember oldu. Sonra baskına karşı saldırıya geçercesine top güllesi gibi Gökçe Nine'nin obası çevresinde birleşiverdi.

Kocalar, çadırın ağızında, Doyran'ın yanında dikilip kalmışlardı. Onun bir devinimini bekleyerek, eyleme geçmeyi kuruyor... Obanın çevresini alanlar, bazen bir ağızdan, bazen tek tek tümcelerle ivecenliklerini, kaygılarını uçuşturuyorlardı;

- Hemen yakı düzülsün!

- Bin kökten, bin ilacı o bilirdi.

- Bildiğince öğretti tümümüze. Beklemeyelim.

- Kendi obasında Venedik şişelerine koymuştu ilaçları.

- O olmadan biz bilmeyiz ki.

- Bilenimiz öne düşsün. Ninemiz, baştutarımız. Ona gelen, bize gelsin.

- Geleni önlemek onsuz mümkün mü?

Kocalar neden dikilmekte? Onlar da yakı yapmayı, tütsü tutmayı bilirler ninemiz ölçüsünde! Neyi beklemekteler?

- Varsalar ya! Ne gerekiyorsa, davransalar ya!

Söz ağıp gitmekteyken, Alkız'ın üstünde yel gibi yetti Bey! Oba, ortasından bıçakla ayrılmış bazlama gibi bölündü. Ortada açılan yoldan obanın önüne, kocaların yanına değin erişti Bican. Atından atladı. Alkız, kimsenin dizginini tutmasına gerek kalmadan döndü. Daha yol kapanmadan, kalabalığın dışına çıktı. Tavlaya yöneldi.

Davran Koca, bir Doyran'ın, bir Bican'ın yüzlerine baktı;

- Beyçemiz buyurmakta ki, ninemiz hastalandı. Sizi bekledik beyim.

- Bakalım!

Bican, sözcüğünün ağırlığını topuklarında duydu. Bir türlü ayaklarını yerden kaldırıp adım haline getirmiyordu. İçeride göreceği ölümden öylesine güvenliydi ki, varıp bakmak güç geliyordu. Sonunda zorlandı. Onun zorlanması, dikilip kalmış olan kitleyi de devindirdi. Sözler unutuldu. Gözler, boy kocalarının ayaklarında, obanın kapısında birikti.

İlkin Bican, ardından Doyran, ondan sonra da kocalar girdiler. Yatağının başucundan ayak ucuna bir ay gibi dolanıp oturdular. Gökçe nine, çevresinde kıpırdanan gölgelerin, üstüne düşmesiyle gözlerini zorladı. Kirpikleri, canlılığını ispatlamak amacıyla titreşti. Görmeyen gözleri, yuvalarında kıpırdandı kızıl kızıl!

- Sezmekteyiz ki oğullarımız, kızlarımız, vak'terişti! dedi. Kurultay toplayıp, bağışlanmayı isterdik! Yazık. Kendimizde bu gücü bulamamaktayız. Sorun! Sizi vekil kılmaktalar mı?

Davran, başını omuzlarının üstünde savurta savurta sokuldu. Diz çöktü başucunda;

- Beyimiz burda Ninem, dedi. Bey boyun vekili. Sormak gereksiz.

- Öyle! Unutmuştuk... Beyimiz burda mı?

Aranan eline yapıştı Bican. Töreye aykırılığına aldırmaksızın. Avucundaki eli dudaklarına, alnına götürdü. Kısık, üzüncünü egemenliğin boğukluğunda söndürmeye çalışan bir sesle;

- Burdayız Ninem, dedi. Buyur!

- Yük sarma beyim! Yükü size sarmayı dileriz. Bunca beyçelik gördük. Eksiğimiz, noksanımız olmuştur. Erimizden, beylik malları dışında bir tek armağanımız kalmıştır. Boynumuzda. Eksiğimiz, borcumuz var ise ödensin. Artanı, oba avratlarına pay edilsin. Beyçelik bohçasını çok diretmemize karşın Doyran kızımız istemezlendi. Bir hakkımız yoktu onda. Alkaevli Beyçesi kim ise onundur. Gayri alsın! Son isteğimiz olarak. Sustu. Tümü birden Doyran'ın kaygısına düştüler. Bican, üstüne eğilirken, avucundaki parmakların belli belirsiz kasıldığını duydu. İrkildi. Suskunun ortasına uçuştu sözcükleri Nine'nin.

- Süklün Koca başkaldırısının yıkıntısını aldık... Dağınık, yenilmiş, yoksul bir boy üstlendik. Boyumuz gelişti. Ulus oldu. Görkemi göz kamaştırıcı hale geldi. Dirlik tutmadık. Yaylak sahiplendik. Kışlağımız kuytu, yaylağımız elverir. Kimsenin yerine göz dikmedik. Yerimize göz dikilmesine de izin vermedik. Boyumuz, büyüyüp gelişmesini, barışa borçludur. İyi geçindik, iyi geçindirdik. Size öğüdümüz budur. Fazlasını isteyen azını bulamaz. Ancak barış olanakları varsa, savaşa sıvanılmamalı. Gördünüz kocalar. Anlatmanıza gerek olmadan Beyimiz de bilmektedir. Aktardığımız, aldığımızdan ötede. Siz de öyle aktarmaya koşulusunuz. Son sözcüklerde sesi yeniden yitti. Dudakları kıpırdamasını sürdürdü. Bican üstüne eğildi. Duymadı dediklerini. Duyulmadığını anlamışcasına, zorladı kendisini. Ağzı uzun uzun açılıp kapandı. Sözcüklerin ses olup titreşmediğini sezinleyince sustu.

Gözleri kapalı, dudakları yumuk, hala söyleyeceklerini bitirmemiş olmanın direnciyle öyle kıpırtısız kaldı. Seyran

bacı, elini uzattı. Zaten kapalı olan gözlerini bir kez daha kapatmak istiyordu. Kirpiklerinin titreştiği görünce, eli öyle kaldı.

- Beni otlak yolunun üstüne gömün. Geçerken çobanlar kaval çalsınlar. Elini sıktı Bican'ın. Kız olursa, adımı koy... Bakarsın bencileyin yaşar! Ses yeniden azaldı. Kirpiklerinin titreşimi donarken, dudakları yeniden kıpırdadı. Hoşçakalın!.. Dediğini tümü, belleklerinin derinliklerinde gümbürdeyen birer tokmak gibi duydular.

Bican'ın avucunda el gevşedi, yumuşadı, soğumaya durdu. Davran Koca, arkadaki keçe yastığın üstündeki ayna parçasını söküp aldı. Dudaklarının üstüne, burnunun altına tuttu! Ayna tutulduğu parlaklıkla ışılayınca, hafif doğruldu;

- Başımız sağolsun! Gayri ninemiz yok, dedi!..

Sesi, obanın içinde uğuldadı. Direklerde, keçelerde, iplerde çırpındı. Yol bulup dışarı ağmak için kümbetli tavanda sıkıştı. Kulakları zonkladı her birinin. Dayanılmaz bir gümbürtü, beyin hücrelerinde davul döğdü. Kulaklarını kapamak, gözlerini yummak isteğiyle gerildi bedenleri. Öyle kıpırtısız kaldılar.

Ses, sonunda obanın kapısını buldu. Kıvrıla büküle, elle tutulurcasına dışarı ağdı. Alkaevli insanlarının kulaklarından aktı kurşun ağırlığıyla. Doyran, Seyran ellerini kaldırdılar. Obanın tüm kadınları parmaklarını çengelleştirdi. Saçlarını yolmaya durdular. Tutam tutam saç yumakları aktı parmakların arasından. Tırnaklar yüzleri, çığlıklar hançereleri yırttı! Giysiler parça parça koptu, dağıldı. Bedenlerin açık yerlerinde tırmık tırmık kan pıhtılandı.

Erler, dövünen kadınların bohçalardan çıkardıkları kara gömleklerini, kara çakşırlarını, kara dolaklarını kuşan-

dılar bir çırpıda. Çığlıklar, gediklerin kepenklerinde, çınarların dallarında, çamların yapraklarında, koyunların melemelerinde, atların kişnemelerinde uzadı gitti.

Çobanlar, bir ağızdan ağıta oturdular. Tahtacılar bir çırpıda bir gürgen oydular. Süt kazanlarının en büyüğü, ocakların en genişinin üstüne konuldu. Odunlar, kazanın dört bir yanını işleyerek, tutuştu. Su fokurdadı. Teneşir çakılıp hazırlandı. Gregor Baba, Senai Molla ile kan ter içinde yaylaya tırmanırken, Seyran Bacı aldığı ele güvenerek yıkayıp kefenledi.

Afşin, Andırın, Binboğa yaylaklarındakiler, Feke, Mağara, Saimbeyli, Sarız üstünde, hemen yetişebilecek olanların tümü akın etti Göksun'a! Alkaevli obasını bilip Gökçe nineyi tanıyan herkes, ölümüne ağıt yaktı. Gidemeyenlerin ağıdı, Davran Koca'nın boranlaşan sesine birer yankı gibi geri döndü. Göksun, gördüğü en acılı günün karanlığıyla bezendi. Kara bulutlar yaylanın üstünde, ölü toprağa verilinceye saygı duruşunda bulundular. Bunca çığlığın, böylesine ağıtın basıncına dayanamıyorlarımışcasına ipil ipil boşandı onlar da!..

Toprak, yağmuru, Gökçe Nine'yle birlikte emdi.

ÜÇ

Davut'u tekneye bindirirken içi burkuldu. Burnu tıkandı. Gözleri doldu. Bir üzünç çöreklendi yüreğine. Kendisi, Samsun'da takaya bindiğinde böyle olmamıştı. Babasının sırtı dönük, kil topraklarını dağıtışını düşündü. Şimdi elinde aynı topraklar olsa, aynı biçimde dağılacaklarına hiç kuşkusu kalmadı.

O oğlunu yolluyordu. Bu yoldaşından ayrılıyor. İçini kavuran hüznün boşluğuna yumruğunu sokmak isteğiyle, kalbine bastırdı elini. Tuttu, göğsünü sıktı. Gözlerini üstüste kırpıştırarak gözyaşlarının derinlerde kalmasına uğraştı. Yine de engelleyemediği iki damla, burnunun kıyılarını gıdıklayınca, ellerinin tersiyle oğuşturdu gözlerini. Damlaları, yumruklarına emdirdi. Sesli sesli burnunu çekti. Davut, bohçasını boynuna asmış güverteden el ediyordu. İnce taka, ağır ağır palamar boşalttı. Halat, kıçtaki babanın çevresini dolanıncaya yetişen, atladı takaya. Gebe karnı, yüzlerce çocukla şişmiş, ayrıldı. Yelkenler, patırtıyla foralandı. Davut, dalgaların üstünde uzaklaşan el sallayışlarıyla, küçüldü.

Gaybi, yumrukları gözlerinde, ağır ağır döndü. Ta-

kanın iyice küçülüp burunda yitmesine dayanamayacağı inancıyla Rum evlerinin ak sırıtışlarını aştı. Çarşı caddesinin yalabık taşlarına ayaklarını sürterken. Davut'un sözlerini anımsamaya uğraştı.

"Burdan sonra sen de gelirsin. Nasılsa otuzluk medreselerin en yakını Bursa'da. Bitirirken haber et. Sana yer ayırtayım. Bilmektesin, dört bir yandan yetmekteler. Ola ki bulunmaz. Sevdim seni. Sanırım sen de, benden hoşnutsun."

Verdiği yanıtı tam anımsamıyor. Ancak, bunca zamandır Sinop'a medresenin tek düzeye sıkıntısına katlandıysa, Davut'un desteğiyle olduğunu biliyor. Şimdi o olmadığına göre, içindeki kaçıp gitme isteğini yokluyor. Bu isteği çoktan yitirmiş olduğunu seziyor ilk kez. İrkiliverdi sezgisinden. O kaçıp gitmeyi hep bilinçaltında koruduğunu sanıyordu. Zaman zaman, Davut olmasa, çoktan döneceğini yineliyordu kendisine. Dönecekti de!.. Ama, Davut herkezinde bir gülüşü, bir sözcüğüyle engellemişti kaçış isteklerini. Oysa şimdi! Davut gitmişti. Sanki yeniden Ladik'e dönme isteğini de bohçasına koyup birlikte götürmüştü. Gaybi, bir daha kendi kendine bile dönmeye yenilmeyeceğini anlayınca, içindeki boşluk büyüdü. Davut, yüreğinde ne varsa alıp götürmüştü sanki. Derin derin soluklandı. Durakladı çarşı caddesinin ortasında. Döndü. Denize baktı. Taka çoktan burnu dönmüştü. Artık Davut da, dönme isteği de yitiklere karışmışlardı.

Başını sallayarak yürüdü. Marangozlar çarşısında durakladı. Ustaların, ince uçlu, uzun saplı keserlerle, gemi tahtası biçmelerine daldı. Keser sesleri, kurutulmuş tahtanın üstünde, deniz şapırtısı gibi tıpırdıyordu. Onların biçim verdiği tahtalar, çırakların ellerindeki törpülerle, düzeltiliyordu.

Yürüdü. Çarşıyı aştıktan sonra, imaretin yokuşuna sardı. Alaeddin camisi kurşun kubbesiyle, bir koca höyük gibi oturuyordu. Selçuk işi kunt minare, kurşun kubbelerin üstünden yükseliyor, bütün geçmişi silip, unutturuyordu.

İmaretin içinde düşündü. Orda, papaz odalarının suskun yalnızlığıyla, her kubbeden bir gün sarkmayı bekleyen azizleri bekliyordu kişi. Hiçbir zaman gelmeyeceklerini bile bile! Davut'un sözlerine takılıp kaydığını ayırdı. Şaşırdı. O anlatmıştı, Hüsmen Baba'nın dediklerini yineleyerek; "Selçuklu da, Osmanlı da, görkemini hazırca bulmuştur. Bir kuyruk, bir kanat takıp, koşturmuştur dört bir yana adını. Şöyle baktığında külahını başından fırlatacak yapıtların sıvasını bir kazısan, altından tasvirleri elini sarkıtıp gırtlağını sıkar." İşte, Alaeddin camisi de, Süleymaniye medresesi de bunlardan ikisiydi. Birer minare, birer sıvayla, bizim olmuştu. Davut bunları aktardıktan sonra, bütün sıva çatlaklarının altını gözetlemişti Gaybi. Söylenenlerin doğru olup olmadığını anlamak tutkusuyla yandı uzun süre. Sonra çatlaklardan birini çakısının ucuyla biraz büyüttüğünde, doğruluğuna inandı. Sıvanın altından mozayik bir göz, mavi mavi bakmıştı ona. Kopardığı parçayı yerine yapıştırmak için tükrükledi. Tutturamıyordu. Sonunda, şadırvan kıyısından avuçladığı çamurla, gözün korkutucu bakışlarından kurtuldu.

Hüsmen Baba, yine doğru çıkmıştı. Kitaplarda yazılanlarla, onun dedikleri! Bir tutku düştü içine. Bir tatilde, Amasya üsünden geçecekti Ladik'e. Ordan geçip Pirler tekkesine varacaktı. Hüsmen Baba'nın elini öpecekti. Davut'un selamını söyler, Bursa'ya otuzlu medreseye gittiğini muştularsa, sevinirdi Baba! Hem de tanımış olurdu bu bilgeyi...

Kararının içini doldurduğunu ayırdı. Davut'un boşluğu, böyle bir tutkunun kararlaşmasıyla dolmuştu sanki. Kendinden utandı. Adımlarını hızlandırdı.

***

İmaretin gölgesine girdiğinde, kendi gelişini anımsadı. Şimdiye görmediği biri bilisiz gözlerle, danışacak birini arıyordu. Davut'a borcunu ödüyormuşcasına sokuldu.

- Birini mi aramaktasın?

- İrfan Hoca'yı görecektim!

- İkindiden önce okur... Çocuğun gözlerinde kendi düşkırıklığını gördü. Çabuk çabuk sürdürdü konuşmasını. Buyur... Hücremizden biri Bursa'ya gitti bugün. Yeri boş. Gel orda bekle Hoca efendimizi!

- Burda da bekleyebilirim.

- Gölge iyidir molla, dedi gözlerini kırpıştırarak. Medreseye mi geldin?

- Evet!

- İyi öyleyse. Hoca efendimiz, çok bir büyük bilgindir. Azbiraz istek, azbiraz yetenek gördü mü, hemen kaydını yapar. Nerdensin?

- Kastamonu, Daday'dan.

- Kastamonu'da Medrese var bilirdik.

- Doğru bilirdiniz. İsmail Bey Medresesi! Üstelik burası gibi yirmili! Ancak, Müderrisimiz Nimetulah- zade İbrahim efendi hocamız, İstanbul'a, Hamamiye medresesine atandı. Tez gitmesi istendiğinden, yerine geleni beklemedi. Suhteler toplanıp Taraklıborlu'ya, Süleyman Paşa Medresesi'ne varalım, dedik. Gün yitirmekten kurtuluruz böylece. Ora-

nın Müderrisi bizimkinden önce atanmış. İstanbul, Şahzade'ye! Aklımıza burası geldi. Taraklıborludakiler dağılmışlar. Müderris gelende toplaşırız diyerek.

- Sen yalnız değil misin?

- Değildim. Yola çıkma kararını bütün suhte verdi. Sonra İmaret'te bir söz yayıldı. Yakında

Sahn-ı Saman'dan çıkan danişmendlerden biri bize verilecek, denildi. O zaman üşendiler. Kimi hiç yola çıkmadı. Kimi yoldan döndü sılaya dayanamayıp. Buraya gelende tek başıma kaldım.

- İrfan Hoca efendimizi nerden bilmektesin?

- Hocamız, sık sık sözünü ederdi. Yüce bir bilge olduğunu bildirirdi her sözünü edişte de! Kendisi giderken, dileyen ona varıp, saygılarımızı iletsin. Zamanımızı boşa geçirmenizi engeller buyurdu.

- Doğru buyurmuşlar. Gerçekten Hoca efendimiz, bulunmaz bir bilgedir. Fıkıhta üstüne yoktur. Kendin de göreceksin. Hele gel otur. Dinlen biraz. Sanırım, yadsımaz isteğini. Bilgi tutkununu gözünden anlar. Tasalanma.

- Az yol değil geldiğim. Dön derse!

- Demez. Bizim hücre şurası, gel buyur.

Birlikte hücreye girdiler. Deminden beri hiç bakmamış gibi baktı Gaybi. Yere bağdaş kurar kurmaz.

- Ben Ladik'ten olurum. Hocam doğrudan yolladı İrfan Hoca efendimize.

- Uzaktan gelirsin. Benden de ırak. Diye gülümsedi çocuk. Bir de kendimi ıraktan gelmiş sayardım.

- Oho, benden de ötelerden gelenler var, dedi Gaybi. Adını bağışlamadın.

- Kasım!

- Bana da Gaybi derler. Aç mısın?

- Yok sağol. Öğlen kent içindeydim. Kebapçılar çarşısından geçerken dayanamadım. Mis gibi koku burnumda tüttü. Dükkanlardan birine girip iyice doydum.

- Afiyet olsun. Güzel kebap yaparlar çarşıda, diye yalandı Gaybi. Hiç yiyemediğini söylemekten utandı. Çok yemişcesine gözlerini açtı.

- Ya çok güzel. Kekik de koymuşlar içine. Tandıra verirken koymuş olmalılar. Bizim ora kebapçıları bilmez bunu.

- Bizimkiler de! Sen gelir gelmez sezmişsin. Ben bunca çabuk kavrayamadım.

- Heh, diye güldü Kasım. İmaretin yemekleri güzeldir de ondan.

- Bak bunu iyi bildin. Gerçekten bizim imaretin yemekleri, saray mutfağından gelir gibidir. Eti, yağı, tanesi boldur.

- Demek ki yerine gelmişiz. Zaten ben kebapçıda atıştırırken iştahlandım. Böyle kebapçısı olan kentin imareti de iyidir diye düşündüm.

- Yanılmamışsın... Sonra yemek sözünden sıkılmışçasına sözü değiştirmeye davrandı. Yeni misin?

- Yeni sayılmam. Hocamız atanmasaydı, yılın sonunda kitaplarımızı bitirecetik. Atama geciktirdi. Şimdi Mutavvel'le Şerh-i Feraiz'i bitirdik. Haşiye'i Tecrid'in Umur-i Amme'sinin başıdayız. Hocamız, buna sonradan ağırlık vereceğini belirterek, Sarf'tan Emsil'e Bina, Maksud, İzzi'yi, Nahvden Avamil'le, İzhar'ı okuttu. Sarftan Merah, Nahvden Kafiye, kaldı... Şerf-i Şemsiye, Şerh-i Tevali ve Şerh-i Metali'yi okuduk. İsagoci kaldı. Anlayacağın son kitaplar, son baplardayız. Siz nerdesiniz?

- Biz yeniler, buyurduklarının başında. Eskiler de, bitir-

di. Senin için tekrar olacak burası. Meğer, İrfan Hoca efendimiz, ayrı ders vere.

- Onu da etmekte mi? Deme!

- Dedim ki, yetenek ve dahi istek görürse, hiç kendine acımaz hoca efendimiz.

- Şimdi anlamaktayım, neden övgüyle sözü edilmekte. Suhte için böylesine uğraşan müderris, doğrusu az bulunur.

- Kaç kez Sahn-ı Saman'a atamak istemişler dedi kendini övercesine Gaybi. Gitmemiş. Bana yirmi akça yetmekte. Artmakta bile buyurmuş. Bilimse, temelinde sağlam olmayanda, tepesinden akar kokar. Madem, aldığımız bize yetmekte, temeli nice bir sağlam atarsak, basamaklarda onca kolaylık veririz bilgin adaylarına. O yüzden de, hoca efendimizin dersinde bulunmuş herkes, ondan övgüyle söz eder.

- Böyle bir bilgeye öğrencilik etmek sevinç kaynağı. Doğrusu bilseydim, ilk buraya gelirdim. Neyse, yitirmiş sayılmayız. Acemi suhteye soyunursak, bakarsın öğrendiklerimizin üstüne yenileri katılır.

- Öğrenmek isteyene her zaman öğrenme olanağı vardır buyurur hoca efendimiz.

- Doğru buyurur. Varıp, abdest tazeleyelim ki, annacına çıktığımızda yüzümüz temiz ola.

- Şadırvanı görmüşsündür. Ayrıca helada da kurnalar vardır. Tam karşımıza gelir.

- Sağol! Bohçasını kucaklayıp kalktı. Sonra utandı yaptığından. Öyle baktı yüzüne Gaybi'nin.

Gaybi, olayı görmemişçesine kapıya, kapının iki yanındaki dar, demir kafesli pencerelere bakıyordu. Sonra birden elinde görmüşcesine;

- Dilersen burdan bırakabilirsin. Bakarsın bizim hücre-

ye verirler. Yer değiştirmemiş olursun. Dilersen, imaret görevlisi kapının yanındadır. Kaydın yapılıncaya orda bırak. Konuk kalırsan, bir yolunu buluruz.

- Yok dursun, dedi gözlerindeki ivecenliği sözcüklerde yansıtarak Kasım. Yorgan dürümünü, giysi bohçasını yanyana yerleştirdi. Kollarını sığayarak, kapıya yöneldi.

***

Kasım, gözlerini kırpıştırarak Feraiz'i kapattı. Gaybi, dudaklarını kıpırdata kıpırdata okumasını sürdürüyordu. Muslu, ellerini ensesinde kavuşturmuş, dalgın düşünüyordu. Gaybi'ye duyurmamak isteğiyle Muslu'ya fısıldadı Kasım;

- Bak aklıma ne geldi?

Muslu, birden dalgınlığından sıyrıldı. Onun dikilmesi hışırtı oldu hücrenin içinde. Gaybi, başını kaldırdı. Kasım;- Siz de bilece gelirseniz, öğleni İskele Mescidi'nde kılalım, dedi.

Muslu, Gaybi'ye baktı. Duraksadıklarını sezinleyen Kasım;

- Bugün ders yok. Yarın da! Nasılsa hazırlarız hocanın verdiklerini. Bilece gelirseniz, kebaplar benden.

- Şunu çarşıda yemek istiyorum diye söylesen olmaz mı, dedi Gaybi.

- Hem çarşıda yemek istiyorum. Hem de iskele çevresinde dolanmak.

- O, bunun niyeti kötü, dedi Muslu. Asıl amacı kızlara sulanmak.

- Güzele bakmak sevaptır buyurmuşlar. Burda, sizin

kaknem yüzünüzü seyreylemekten bıktım. Varalım. Kilisede nikah varmış. Öyle oldu mu, allanır pullanır Rum dilberleri. Bizim de gönlümüz gözümüz açılır bir güzel. Daha ne istemektesiniz?

- Anlaşıldı. Kasım Molla, bizden gizli işler çevirmekte, dedi Muslu.

- Gizli olanda haber mi verilirmiş. Varsanız, kebaplar benden.

- Doğrusu kebabın kokusu burumda tütmekte, diyerek yalandı Gaybi. Hele Ağamız da ödemeyi yükümlenince, durulmaz.

- Güzel de farzdır, demektesin öyle ya, dedi Muslu. Günahı, kebabı ısmarlayanın boynuna olanda, sevabı bize kalırmış. Ben varım.

Kalktılar. Sarıklarını, ince latalarını düzelttiler. Kapılarını çekip, imaretten çıktılar. Yol boyunda güneşe baktı Kasım;

- Bana kalırsa, ilkin karnımızı doyuralım. Yokuş işimizi keser dönerken.

- Ya nikahı kaçırırsan, dedi gözleri ışılayarak Muslu.

- Kaçırmayız, dedi Kasım. Yerinden öğrendim. Nikah öğleden sonra.

- Öyleyse, dediğine uyalım. İlkin karnımızı doyuralım, sonra mescide ineriz, dedi Muslu. Ordan çıkınca da, kilisenin alanında dolanırız.

- Rum yiğitleri, latamız, sarığımızla bizi alaya almazsa iyidir, dedi Gaybi.

- Biz de onların kara şapkalarıyla alay ederiz, diye yanıtladı Kasım.

- Sonra da düğün yerini, kavga alanına çevirirsek, Ge-

lin biz bu seyirden vazgeçelim, sözleriyle nazlandı Muslu.

- Yok, söz verdiniz, diye ikircimlendi Kasım. Söz verilende, vazgeçmek yazılı değil. Anca beraber, kanca beraber yapacağız.

Kebapçılar çarşısının başına varmadan, karınları guruldamaya başladı. Sokağın köşesinde, burunlarından ciğerlerine inen koku, midelerini zıplatıverdi. Kasım'ın ardı sıra birkaç gedik geçtiler. Sokağın ortasında, kızarmış tandırları, ocağın üstünde çengellere takmış bir gediğe girdiler. Çırak,önlerindeki masayı bir bezle temizledi. Kasım'ın işaretine kalmadan, satırın tokmak üstündeki uyumlu tapırtısı başladı. Doğranan et, dilinen pidelerin üstüne dizelendi. Kıyısı kırpık, kalaylı bakır sahanlara yerleştirildi usta ellerle. Taze maydanozla, kaynak kemik suyu yumuşattı parçaları. Çanaklar ardarda tandıra indiler. Ordan çıkarılıp önlerine dizildiğinde, ağızlarının şapırtısı gediğin içini dolduruverdi.

Birbirleriyle lokma lokma tükettiler çanakların içindekileri. Karınlarının, avuç içi kümbetini sığazladılar. Çırak, çam sürahiyi masalarının üstüne koyduktan sonra, kalaylı tasla, geğirtilerini bastırdılar. Onlar bir şey demeden, küçük piyatalarda, ılık helvaları gülümsedi tortop. Tahta kaşıkların yumuşak devinimleriyle helvalar da tükendi.

Kasım, kuşağından kesesini çekerek, ustanın yanına vardı. Yediklerinin ne tuttuğunu duyamadılar. Usta söyledi, Kasım ödedi. Gözlerinde gülücükleşen ışıltılarla işaret etti. Kalktılar. Yokuş aşağı iskele mescidine doğru yollandılar.

Yolda, Kasım'ın kolunu tuttu Gaybi.

- Aşhaneye haber vermedik, dedi.

- İyi oldu. Bizim hakkımızı sinideşlerimiz paylaşmıştır.

Bize de dua etmişlerdir bir güzel. Birer kepçe fazla yediler.

- Mütevelli sezdiyse, dedi Muslu. Akşama kaşlarını çatar.

- Tutsak değiliz ki biz. Ansızdan bir işimiz çıkamaz mı?

- Yönetmeliklere göre çıkamaz, dedi Gaybi. Bizim mütevelli çok titizdir bu konuda. Herşeyden haberli kılınmayı ister.

- Eh, biz de dönüşte anlatırız, dedi Kasım. Canımız biraz deniz havası almak istedi. Feraiz'in kara satırlarında gözlerimiz bulandı. Denizin mavisinde azbiraz yıkayalım istedik. Buna da olmazlanacak değil a!..

- Hiçbir zaman olmazlanmaz, dedi Muslu. Yeter ki varıp, haber verile.

- Yahu, siz de iyice imaret bebesi olup çıktınız. Bana bırakın. İsmail Bey imaretinde neler eyledik biz. Köyü yakın olan, gecesine ya da tatil günleri gider gelirdi de, mütevelli naibinin haberi olmazdı.

- Bizimkinin de olmazsa iyi, dedi Gaybi. Olursa, bilmektesin, irfan Hoca efendimize fıslamakta gecikmez. Sonra o da bize fıkıh yerine, iskeleyi sorar.

- Sorarsa biz de anlatırız. Bütün dinleri bilmek ödevimiz değil mi?

Söyleşe söyleşe ak badanalı Rum mahallesinin dar, temiz, iki yanı fesleğen, karanfil saksılarıyla bezeli pencerelerden oluşan evlerini geçtiler. İskele Mescidi göründüğü an, kent minarelerinden öğle ezanı yankılandı.

Aceleye abdest alıp seyirttiler. Ezan sesleri son yankılarını yitirmeden mahalle imamının önünde sepelendiler, Yaşlılar, mescidin kafesli bölmesinde ak başörtüleriyle kadınlar, kıpırdandı. Kasım, gözleriyle imamdan izin aldıktan

sonra, Gaybi'yi dürtükledi. Gaybi, gür, pürüzsüz ve belleklere serinlik veren pınar sesiyle kamet alarak, müezzinliğe başladı.

Mescidin içindeki kıpırtılar birden suskuya döndü. Kasım kendi sesine onurlanırcasına kabardı. Belli etmeden, al yanaklarının üstünde gölgelenmeye başlayan tüylerini sığazladı.

Gaybi'nin sesi, coşkuyla dolduruvermişti küçük mescidin, tahtadan oyma kürsüsünü, Selçuk kafesi minberini, çıralı çamdan mihrabını. ..

Namazın bitiminde, imamın istekle kırpışan gözlerine dayanamadı Gaybi. Bir aşır okuyarak yanıtladı isteğini. Ak sakallı, inceliğine karşın çevik gövdeli ahi emeklisi hoşnut bir baş yıkımıyla dinledi onu. Dudaklarında belli belirsiz bir kıpırtıyla izledi ayetleri. Yaşlılar, gözlerinde cennet düşleri sevecen kaldılar. Mahalle kadınları, boş zamanlarının anlam kazanmasına harcadıkları öğle namazında dupduru bir pınardan yıkandılar. Ah'lar, of'lar, kafeslerini aşarak, onca yaşlının arasında pespembe duran gençlerin kulaklarına değin geldi.

Asırın duasını Kasım, çatlak sesiyle tamamladı. Muslu, amini bastırınca, ayaklandılar. İmam, sırtını yepeşledi Gaybi'nin;

- Nurol molla, dedi. Tanrı seni İrfan Hoca efendiye bağışlasın.

Şaşkın şaşkın baktılar yüzüne imamın. Sonra, İrfan Hoca'nın bir simge olduğunu anımsayarak, kendi kendilerine gülümsediler. Sırayla elini öptüler yaşlı adamın. Sırayla kapıya yöneldiler. Bakışlar arkaları sıra kapıya değin izledi onları. Çıkar çıkmaz, kendi aralarında Gaybi'nin sesini,

okuyuşunu övmeye durdular.

İskele boyunda, sıkışıp kalmışcasına büzülen İslam mahallesinden, bir sokak geçince, Rum evlerinin fesleğen kokusu yeniden başladı. Bunca zamandır Gaybi'nin bilmediği sokakları geçerek, Kilise alanına götürdü onları Kasım.

- Ben her pazar, kahvaltıdan sonra buraya gelirim, dedi. Pazar ayinine gelenler o kadar çok değil. Bugün nikah olunca, tüm yığılmışlardır.

- Desene kentin güzellerini seyreyleyeceğiz, diye atıldı Muslu.

- Hiç kuşkun olmasın, diye yanıtladı Kasım. Gördüğünde bana hak vereceksin. Ve dahi bundan öte, kebapları siz ısmarlayacaksınız.

Ismarlamayı dilerdim, dedi kendiliğinden Muslu. Ne var ki, henüz akçaya geçmedik. Bizimkiler de, ekmek elden, su gölden diye düşünmemekteler.

- Düşünmemektelerse, name yazıp istemek de mi yok? Neyse, aradan azbiraz zaman geçsin, bunları öğrenirsiniz, diye küçümsedi onları Kasım.

Gaybi, ses çıkarmadan dinliyordu. Alanı geçtiler. Kiliseden hiç ses gelmiyordu. Gelmiyordu ya, alanı dolduran atlardan, çok uzaktan bile gelenlerin bulunduğu kesindi. Biraz daha yanaştılar. Kilisenin kapısı ardına değin açıktı. Kasım başını uzatıp baktı. İç kapı kapalıydı. Ama, kilisede uğuldayan ses, onun başını uzatmasını bekliyormuşcasına kulaklarında gümbürdeyiverdi. Başını aceleyle geri çekti.

- Biz en iyisi karşıda duralım. Nasılsa önümüzden geçecekler, diye kollarından sürükledi arkadaşlarını. Bakarsın gireriz, bir de dönüp görürler. Üç mollayı üç şeytan sayıp düğünün uğursuzluğuna karar verirler. Yazık olur geline.

Oysa dışarda molla da bakar, müftü de! Kimse karışamaz.

Onlar, alanın öteki ucuna çekildiklerinde, akduvağı içinde gelinle nedimeleri, kara giysileri içinde güveyle nedimeleri kapının önünde yan yana durdular. Anaları, babaları iki yana dizelendiler. Çıkan, sıradan ellerini sıkıp, yanaklarını öperek kutluyordu.

Nikahın coşkulu açık saçıklığı içindeki genç kızlar, gelinle güveyi kutlarken, tanıdık gözlere anlamlı işaretler gönderiyorlardı. Kasım, her biri tomurcuk örneği bezenmiş, açılmaya hazır kızları yarı kapalı gözlerle süzüyor, arada bir dudaklarını yalıyordu. Muslu, onun tutkulu anını gösterdi Gaybi'ye. Sonra kulağına eğildi;

- Kilise düğünlerini hemen öğrenelim. Böyle giderse, çok kebap yeriz!..

Gaybi gülerek başını sallarken, kaynaşan kitle, kutsamayı, kutlamayı sürdürüyordu. Önlerinden geçen kızlar Kasım'ın bakışından ürktüler. Gözleri ilkin salt gözbebeğiymişcesine kocaman oluyor... Hemen sonra, ışık görmüş kedi gözü örneği küçüldükçe küçülüyordu. Bu küçülmelerin hemen ardından da, dili kalın dudaklarının üstünde şapırtılı bir iştahla dolanıyordu.

***

Kasım'la Muslu, erkenden Rum mahallelerinin yolunu tutmuşlardı. Gaybi, öğlene dönmeyeceklerini mütevelliye söyleyip söylememeyi düşünürken, öğle oldu. Alaeddin camisinde namaza seyirtti. İlk girenlerden olduğundan, Abdurrahman Molla'nın buyruğuyla minareye tırmandı.

Müezinliği yükümlendikten sonra, tesbih duasına de-

ğin götürdü. Dua bittiğinde, Temiz Baba'nın yemek sırasındaki telli bakışları geldi gözünün önüne. O ilk Yasin'den bu yana, zaman zaman böyle istekle bakmıştı. Ama, bir kez sesli söylediğini bir daha yinelemek istemedi. Herkezinde de Gaybi, kendiğinden bir Yasin okuyarak, Temiz Baba'nın ölmüşlerinin ruhuna yolladı. Yolladıktan sonra ilk yemekte de, gözlerine bakıp gülümsemesiyle, dileğinin yerine getirildiğini anlattı. Madem Temiz Baba, açıkça istemiyordu. O da açıkça belirtmeyecekti, yaptığını.

O coşkuyla, camiden çıkmaya hazırlananları yeniden oturttu. Nedense Temiz Baba'nın Yasinlerini okurken, sesi kendine daha bir gür, daha bir güzel geliyordu. Kendi sesinden coşuyor, coştukça sesi daha bir güzelleşiyordu.

Duayı bitirdi. Dizlerinin üstünde hafif doğrularak, müezzinliğin kayyımlıkla karışık görevlerinden olan, camiyi denetleme işine girişti. O pencereleri açık var mı, halılarda bükülmüş, kıvrılmış bulunur mu diye dolanırken, topluluk çıktı yürüdü. Tek başına koca caminin yalnızlığında kapıya yöneldiğinde, ince bir sesle ikildi.

- Hafız efendi, dedi ses.

Durakladı Gaybi. Bakındı. Kadınlar bölmesinin kafesleri ardından bir ak yazma gördü. Yürüdü kafese doğru. Kadın, başörtüsünü yeniden düzeltip, yüzünü hafif kapatarak, yaklaşan Gaybi'ye doğru eğildi;

- Bağışlayın, sizden bir dileğim olacaktı.

- Buyurunuz efendim, dedi Gaybi. Sizi dinlemekteyim.

- Kaç zamandır sizi arıyorum. Sonunda buldum. Geçenlerde sizi annemle birlikte İskele Mescidi'nde dinlemiştik. Annem hastaydı. Vasiyeti var. Aşrını sizin okumanızı istedi. Aramadık yer, gitmedik cami, uğramadık mescit ko-

madım. Sonunda buldum sizi hafız efendi. Rahmetlinin bu vasiyetini yerine getirmeniz mümkün mü?

- Elbette! Yarın sabah namazından sonra okurum. Adı neydi?

- Evde okumanızı istemişti!

Kadının sesi umutsuzlukla çırpındı. Yakarıyla kıvrandı. Gaybi'nin yanıtını önceden biliyormuşçasına söndü.

- Evlere daha izin çıkmadı efendim, dedi Gaybi. Gelebileceğimi sanmıyorum.

Kafeslerin arasından iki ela göz, renkten renge uçuşarak, Gaybi'ningözlerinde büyüdü. Diplerinden sulanırcasına renkler daha bir duru, daha bir ışıltılı baktılar. Ses yeniden yakarıyla, umutsuzluğu harmanlayarak kulaklarına doldu Gaybi'nin.

- Bir vasiyetin yerine getirilmesi için. Acaba izni kimden istemem gerekli?

Gaybi düşündü. Bir ölünün isteğini yerine getirdi diye kimse ona çıkışmazdı. Üstelik gecikmiş de olurdu. Zamanı sormasını akledemediğine kızdı. Kadın yeni ölmüş olmalı. İskele mescidine gideli çok olmamıştı çünkü.

- Başınız sağolsun, dedi birden anımsayarak. Ölüm ne zaman oldu?

- Elliikisi yarından sonra hafız efendi.

- Yarından sonra okul yok. Öğle namazını kılar gelirim, olur mu efendim?

- Oh! Tanrı ne dileğiniz varsa versin. Beni öyle sevindirdiniz ki...

- Nereye geleceğim?

- Marangozlar çarşısından yürürseniz, Kubad Efendi Mahallesinde, bizim sokağa çıkarsınız. Mescidden sonra sol

kolunuzdaki aşı boyalı ev... Kapının üstünden yaseminler sarkar. Hemen bileceksiniz.

- Olur. Yarından sonra gelirim.

- Sağolun hafız efendi. Tanrı sizden hoşnut olsun. Sağolun!

Başını sallayarak çıktı camiden. Öneriyi arkadaşlarına söyleyip söylememe konusunda karasız kaldı. Sonra onların yine erkenden savuşacaklarını düşünerek, söylememeye karar kıldı.

***

Bitmeyen bir bahçede yürüdü Gaybi. Aşı boyalı evin kıpısı kendiliğindenmişcesine açılıvermişti. Taşlıkta kimseler yoktu. Kapı, ardındaki çanlarla, kendi evini anımsattı bir an. Durakladı Gaybi. Burnunun direğindeki bir sızıyı, parmaklarıyla gözpınarlarını sıkarak giderdi. Çan seslerine ayak uydurarak, evinde yaptığı gibi taşlığı aştı. Üstü örtülü, kayrak pabuçlukta durdu. Sedef kakmalı, tunç tokmaklı iç kapı oymalarını ışılata ışılata açıldı.

İçeri girdi. Kapı hemen ardından kapandı. Pencerelerin kafesleri, perdeleri sımsıkı kapanmış, sakız humayininden örtüler gölgelenmişti. Evin alacakaranlığını acısına bağışlayarak, geniş divanhaneye girdi. Ardından şıpırdayan terliklerin yol göstermesinde, karşıdaki cilalı kapıya yöneldi.

Terlikler önüne geçmeden, bir kol uzanıp kapıyı açtı. İçerisi, küçücük bir mescit gibi döşenmişti. Mescitten ayrılan yanı, dört bir çevresinin, yumuşak, yüksek minderlerle çevrilmesiydi.

Odanın ortasında, yumuşacık halının üstüne diz çöktü

Gaybi. Ardısıra gelen terllklerin şıpıdığı çoktan kesilmişti. Camideki ince ses, ak başörtüsünün altından sıyrılan ela gözleri tamamladı;

- Bişey yer miydiniz hafız efendi? Sofra hazırlatmıştım.

- Sağolun. Yedim de çıktım.

- Bir şerbet sunsam, başlamadan önce.

- Dilemekteyseniz.

- Hemen, şimdi!.. Diyerek döndü kadın. Gaybi'nin gözlerinde kımıldayan, bulutlaşan bir yontunun boşluğunu bırakarak, kapıdan çıktı. Az sonra elinde terleyen bir tasla yaklaştı. Tırnaklarının pembeliğine şaştı Gaybi. Uzanan parmakların inceliği üstünde, parıltılı bir balkıma sokuldu göğsüne. Tası kaptı. Şerbetin soğukluğuyla, içindeki saman çöpünün döngüsünü aynı anda sezinledi. Durakladı. Nefeslenerek içmeye koyuldu. Gırtlağından aşağı bir serinlik ağır ağır indi. Midesine ulaştığında yeniden alaz olup gırtlağına, damaklarına, dişlerine ağdı. Bakındı Gaybi. Tası uzattı. Kadın eğildi. Eğilirken açılan yaşmağı, bıngıldayan gerdanının aklığıyla, yumuşaklığını gövdesine uzattı çıplak koluyla. Tası aldı. Bir eliyle yaşmağını gerdanının, kolunun üstüne örterek döndü. Tası hemen ardında bir yerlere bıraktı. Çevresine bakınarak insan bekleyen Gaybi'nin gözlerine derin derin bakarak;

- Diliyorsanız başlayabilirsiniz. Annemin adı Adviye idi!..

Gaybi, hafif öksürüklerle gırtlağını temizlerken tam karşısına diz çöktü. Yaşmağının iğne oyalarını ince ince yüzünün, kollarının, gerdanının üstüne serpiştirerek, uçlarını kemiklerinin allıkları üstüne sıkıştırdı. Gaybi başlarken, o da gözlerini yumarak, dinlemeye hazırlandı.

Gaybi, yan duvardan gelen su şıkırtısını dinledi bir süre. Divanhaneyi geçtiğini ayırdı. Demek ki, havuz eyvandaydı. Eyvan da yanıbaşında. Suyun duvar aşan şıkırtısı, parmaklarında notalaştı Gaybi'nin. Su sesiyle yarışarak, okumaya başladı.

Duayı bitirdiğinde, kadının dizi, Gaybi'nin dizine yaslanmıştı. Suratlarına uzanan elleri, birbirlerine sürttü. Yaşmak açılmış, kumral, dalgalı ve uzun saçları omuzlarına saçılmıştı. Ellerini yakaladı Gaybi'nin. Dudaklarına götürdü. Saygın, tutkun bir yumuşaklıkla öyle, dudaklarına bir parmak aralıkta tuttu bir an. Sonra öptü iki elini birden. Parmaklarının üstünde gergin dudakların ılımı irkiltti Gaybi'yi. Gözlerini hafif kapayarak, irkilmesini yarıda tuttu.

- Tanrı tüm muradınızı karşılasın hafız efendi, dedi kadın. Böyle bir sesi ilk sizde dinledim. Böyle bir aşrı ilk sizden duydum. Kulaklarımdan ciğerlerime soluklanmaya doyulmaz bir yel indi. Oh! Oh, dayanılası değil, diyerek ağlamaya başladı. Ağır ağır elinin birini yüreğinin üstüne koydu.

- Bakın. Nasıl atıyor yüreğim. Nasıl çırpınıyor.

Gaybi, ipek giysinin inceliğinde, kadının memesinin sertliğiyle tutuşan avucunu çekmek istedi ilkin. Eli kıpırdandı. Bastırdı kadın. Bastırırken, parmaklarını parmaklarının üstüne öyle yerleştirdi ki, meme Gaybi'nin avucunda tortop oldu. Parmaklarının tüm gözenekleri tutuştu birden. Kadın;

- Gördünüz değil mi? Dayanmamak alasız. Bu ses... Bu altın kafesten gelmekte. Sözcükleriyle Gaybi'nin ağzını ağzına aldı. Ayva tüylerinin üstünde gezdirerek ağzının tüm şerbetini emdi.

Gaybi neye uğradığını bilmedi. Kasım'ın zaman zaman

sözünü ettiği sevişme bu olsa gerekti. Taşra acemiliğinin, bilgisizliğinin etkisinde şaşkın hamurlaştı. Avucudaki eti bastırmaktan, dudaklarının emilip okşanmasından tad alınca, ala bezenmiş Çin fenerleri gibi yandı. Yandıkça giysileri ağır, çakşırı sıcak gelmeye durdu. Kadın, ilkin latasından sıyırdı onu. Ardından çizgili mintanını çıkardı okşayarak. Teninin el değmedik pembeliği daha bir coşturdu kadını. Boynunu, omuzlarını, bir ağızlık boşluk bırakmaksızın gövdesinin her yanını emdi. İpek giysisinin uçuşan inceliğinden soyundu. Gaybi'nin kafasını diri göğsüne bastırdı. Sonra az önce kendi yaptığını ona yaptırmak amacıyla, memelerinin, karnının, kalçalarının üstünde gezdirdi kucakladığı başı. Kadının yaptıklarını yineledikçe, doyumsuz bir tadın deviniminde titremeye başladı Gaybi.

Kadın yeniden okşayıp, öpmeye durdu. Çakşırının önünün çadır örneği kabarmasını, kalçalarında sezinledi kadın. Coşkuyla çözdü çakşırının uçkurunu. İvecenlikle ucundan tutup yol gösterdikten sonra, sırtüstü devrilerek, bedeninde ince bir dal gibi uzanan Gaybi'yi hırpalamaya başladı.

Hırpalamaya karşılık verdi Gaybi. Bedeninin çürüdüğünü sezdikçe, bedenini çürüttü kadının. Çığlık çığlığa çırpındığını görerek korktu. Kurtulup kaçmayı kurdu kendi kendine. Davranmasına kalmadan, topuklarını beline dayadı kadın. Kısrak bacağı gibi topuklara indikçe ak baldırların basıncıyla kaçışı durdu genin. Salt bölük püçük anlatımlarda dinlediği, bilmediği bir dünyanın içine yine bilmeden daldı. Kadının çığlıkları yükseldi. Çırpınışı arttı. Bütün bedeni sarsılıyor, başı bir yandan öte yana savruluyor, saçları bir Gaybi'nin, çürük içindeki boynuna, bir sarsıntının hızından titreşen memelerine dolanıyordu. Çığlık ve çırpınma-

lar azalacağına arttıkça Gaybi'nin korku karışımı coşkusu da arttı. Şimdiye sezmediği bir tad, kalçalarından beynine ağdı. Orda bir çavlan oldu. Yuvarlandı, yuvarlandı. Kalçalarına dayanılmaz bir sarsıntıyla, kadının çığlıklarını, çırpınmalarının üstüne düştü.

İki çürük beden, birbirlerinin terini emmekteyken daldılar. Gaybi, neden sonra gözlerini açtığında da, kadının ışıl ışıl baktığını gördü. Kucağında bebesini taşırcasına doğruldu kadın. Giydirdi Gaybi'yi. İpek entarisini başından geçirdi. Yaşmağını sarındı yeniden. Dizlerini üstüne oturtarak, baktı bir an. Gaybi, yaşadığının düş olup olmadığını seçemedi Doğruldu. Kadın da ardısıra doğruldu. Bu kez havuzlu eyvana açılan kapıdan çıktılar. Suyun şıkırtısını dinleye dinleye, divanhane kapısına vardı Gaybi. Tam çıkarken, latasının cebinde bir ağırlık sezinledi. Baktı... Bir küçük kese! Dönüp geri vermek istedi. Kapı birden açılınca unuttu. Tam çıkarken;

- Yarın bir aşır daha bağışlamaz mısınız hafız efendi, dedi ince ses.

- Yarın okul var.

- Yarından sonra?

- Olur, gelirim!..

Sokak kapısının çan sesini, adımlarında saya saya çarşıya yöneldi. Çiftehamamın kunt kapısından mermer döşemelerine yürüdü. Hücrede soyununca, bedeninin çürükleriyle bir türlü düş mü gerçek mi seçemediği olay, yeniden canlandı. Hemen peştemalın birini beline bağlarken, birini omuzlarına örttü. Gölgeyi seçerek tellakların önünden korka korka geçti. Kimsesiz kurnalardan birinin başına çöktü. Sıcak su, yakı gibi önce çürüklerini sızlatıyor, sonra uğrun uğrun sağaltıyordu.

***

Gaybi kitabını kapayıp yatağını düzeltmeye başladığında, Muslu'ya baktı Kasım. Gözleriyle anlaştılar. Kesik, öksürüklü bir sesle kıkırdarcasına konuştu;

- Biz bir hücre yoldaşı olmakla, anca beraber, kanca beraber dedikti Molla Gaybi!

Gaybi, incinmişcesine baktı yoldaşlarına. Yanakları al al olurken, gözlerinde bir suçluluk, sesinde bir öfke yanıp söndü;

- Biz tersini mi savladık?

- Savlamadın, ama diye atıldı Muslu. Bizden gizli işler çevirmektesin gibimize gelmekte. Aydınlatmaya da davranmadığını görende, içimize kuşku girdi.

- Bilmektesin. Yoldaşlıkta kuşku bağı kırar, dedi Kasım. O yüzden kendimiz kendimizi yemektense, sana açmaya karar kıldık. Bize söylemen gerekmeyen bir durum söz konusu ise, sen bilirsin. Ancak, demek istediğimiz, bir derdin, bir sıkıntın var ise, paylaşmaklığa iki canyoldaşın bulunduğunu unutmayasın!

Gaybi, o kısa an içinde onların saldırmasına göre kendini hazırlamıştı. Öyle yapsalar, o da saldırıp kendi başına bazı şeyler yapabilecek yaşta olduğunu, kimsenin ders dışında kendisine karışamayacağını falan söyleyecekti. Söz yoldaşlığa bindirilince, ne diyeceğini şaşırdı.

Suçüstü yakalanmanın tüm güçsüzlüğüyle yoldaşlarının yüzüne baktı. İki suhte, kendi varsayımlarında doğrulanmanın savunmasını gördüler Gaybi'nin bakışlarında. Birbirlerine baktılar. Altını deşerek, öğrenmeye kararlıydılar. Gaybi'nin kendiliğinden söylemeyeceğini anlayınca,

böyle bir tuzakhazırlayıp konuşturmayı kararlaştırmışlardı. Şimdi, onun duruşundan kıvama geldiğini anlayan Kasım, yeniden öksürdü;

- Ve bilesin ki, bu yoldaşlık bir kez başlayanda, ölesiye sürer. O yüzden geçici durumları yeğlemek yanlış. Anlamaktayız. Belki bize diyemeyeceğin ölçüde gizli yaptığın iş. Ancak, bulaşık bir işse, paylaşmamız temizlenmesini kolaylaştırır. Yok temiz bir işse, salt sevinmekle yetiniriz. Neden dersen, biz burda, birbirimize emanetiz. Bedestan tüccarının emanet anlayışı ne ise, bizimki daha bir sağlam olmak gerek. Ona bırakılan altındır. Bize bırakılan insan. Ve dahi insan altından değerli olduğundan.

Söz yağmurunun altında daha bir küçülüyor Gaybi. Anca beraber, kanca beraber düşüncesine hıyanet etmişcesine kızıyor kendine. Ve kızdıkça, yüzünün allığı daha bir artıyor. Yine de dudaklarını büzüp susmayı yeğliyor. Kendince bir kaçamak arıyor. Kasım da, Muslu da bunu sezer sezmez, daha bir yükleniyorlar;

- Ama görmekteyiz ki, senin gizlin saklın bulunmakta, dedi Muslu. Öyle olanda, biz emanetimizi geri istemekliğe karar kıldık. Kasım Molla ile ben, bundan öte sana güvenip güvenmemekte yeniden sınamak gereğini duymaktayız.

- Oysa güvenmekteydik, dedi Kasım. Bizden gizlin olmayacağına, senden gizlimiz olmadığınca güvenmekteydik. Güvendiğimizden geziye götürürdük. Güvendiğimizden gözlerinin önünde, dilberlere yalanırdık. Oysa, kendi başına kaldığın ilk an, bizi arkamızdan hançerledin. Yitiklere karışmaktasın tatil günlerinde. Nereye gittiğini öğrenmek hakkımız. Başına bir iş gelende, seni bizden sorarlar. Kentler ürkünçtür bilirsin. Hayını vardır, hırsızı vardır. Başına

bir iş gelende hücre yoldaşlığımızdan başımıza dert düşer. Oysa bilirsek, bir gecikmede, bir olumsuzlukta el koyup düzeltme olanağımız da bulunur.

Gaybi, ağır ağır çözülüyordu. Kasım da Muslu da bakışlarındaki ışığın sönmeye yüz tutmasından anladılar bunu. Biraz daha yüklenirlerse, günlerdir öğrenmek amacıyla çatladıkları sorunu çözeceklerdi. Kaç kez ardına düşmüşlerdi. Herkezinde de değişik bir sokağın köşesinde yitirmişlerdi. Yakından izleyemiyorlardı. Uzaktan olunca da, birbirine bitişik kapıların hangisinde yittiğini bilmediklerinden, elleri boş dönüyorlardı. Sonunda kendisine anlattırmayı yeğlediler. Yoldaşlıklarını öne sürüp, çözeceklerdi. Çözülmeye başladığını görmenin kıvancıyla, kalın dudaklarını yaladı Kasım. Bıraktığı yerden soluksuz sürdürdü;

- Yoksa, hem bilmemekteyiz ne olduğunu, hem yanacağız durduk yerde. Mütevelli, hücre yoldaşınızı bulun diye Asesbaşı'ya teslim edecek bizi. İrfan Hoca efendimiz, en yetenekli öğrencisinin başına gelenlerden sorumlu tutacak. Belki kin bağlayacak. Derslerimizi kesecek. Belki bilmediğimiz, bulamayacağımızdan ötürü, bizi sorumlu tutacaklar. Anlayacağın Mollam, bizim bağımız kan bağından ötede. Yoldaşlık bağı bunca kutsalken, sen tutup gizlemekte diretirsen bizim diyeceğimiz hiçbir şey bulunmamakta.

Gaybi diretmesinin anlamsızlığına inandı giderek. Dudakları kıpırdadı. ikisi de gözleri parlayarak dudaklarında buluşturdular bakışlarını. Sesi kuru boğuk ve ikircimli çıkıyordu. Giderek açıldı. Alaeddin camisinden başlayarak, her tatil günü bir aşır okuyup, bir bulunmaz aşk yaşadığını anlattı.

Sözlerini yoldaşlarının dudaklarında birer yalama ola-

rak bitirdiğinde;

- Oh, dedi Kasım. Biz de kötü bir alışkanlıkla, kötü yerlere dadandın sanmaktaydık. Böyle olması, gönlümüzü rahatlattı.

- Doğrusu bu ses, bu biçim sende oldukça, neler olacağını anla. Bu başlangıç daha. Hele bir ramazan gelsin. Camileri, mescitleri dolanmaya bir başlayalım. O zaman avrat kısmı daha bol gelir. Ve dahi göreceksin neler çıkacak kısmetine, diye ellerini oğuşturdu Muslu.

- İyi de, dedi. Bütün arılar, yoldaşımızın çiçekliğine üşüşende bize bir şey düşmez mi sanmaktasın Muslu molla? Öyle sanmaktaysan aldanmaktasın ki, nice bir aldanmaktasın. Yoldaşımız, isteklisi çoğalanda, birer aşırlık da bizi düşünecek o zaman. Ve dahi ondan artan aşırları, biz okuyuvereceğiz Tanrının izniyle.

- Sahi, diye sırıttı Gaybi. Bağışlanmışlığının tadını çıkarıyordu bu sırıtmasında. Bir sorayım benimkine. Başka aşır isteyen komşusu, bildiği yok mu? Olanda, yoldaşlarım vardır ki, her biri benden daha iyi, daha güzel okumakta, diyeyim.

- Yaşa bire Molla Gaybi, diye sırtını okşadı Kasım. Hücre yoldaşlığını canyoldaşlığına çevirmekte sen de kararlısın görmekteyiz. Madem istemektesin, bir soruştur bakalım. Öyle olanda, birbirlerimizin sesini duyacak ölçüde yakın oluruz yekdiğerimize. Başımıza bir iş gelende, hemen haberimiz olur, tedbirini iyi alırız.

- Yarından tezi yok. Yarın soruşturacağım. Kadın kadını bilir, tanır. Bilip tanıyanda, gereksinimlerini daha kolay ortaya korlar. Hemen ilk sorum bu olacak. Olurlanırsa, bakarsınız buyurduğunuz gibi sonuçlanır. Sonra birden dur-

du Gaybi. Olmazlanırsa!

Bunu beklemiyorlardı. Onlar, kendilerine salt Gaybi'yi konuşturmak üstüne düzen tutmuşlardı. Konuştuğunda yeni bir atılımın kıvancında bulutların üstüne çıkıvermiştiler. Kasım, gittikçe kabaran önünün sertliğini bastırdı soruyla birlikte. Herşey olup bitmiş durumdayken, soğuk su katılıvermesi, düşlerini yarını bıraktı. Çözümsüz, hafif ıslak ve küçülmüş bakışlarla süzdüler birbirlerini. Çözümü, yine de Muslu buldu;

- O zaman bazı tatillerde, başka mescitlere gideriz. Senin aşrın daha nicesini kucağına düşürür. Belki ötekilerin tanıdıkları vardır.

Bir çözümdü. Hücrenin kümbetli tavanında, ışıklar yanıp sönüyordu. Gaybi, gizinin borcu olarak, olurlanmıştı bu öneriye. Artık kendilerini düşlerine kaptırabilirlerdi. Kasım yorganını omuzlarına çekerek, yüzüstü kapaklandı. Muslu, uçkuruna yapışarak helanın yolunu tuttu. Gaybi, bir an, yorganın altında sürekli kalçaları oynayan Kasım'a baktı. Sonra gözlerini kapayarak, derin bir uykuya daldı.

Muslu heladan döndüğünde, gözlerinin altında kara halkalar, yumuşamış bir burunla bakıyordu Kasım'a. Kasım'ın bakışları da aynıydı. Yatağa uzanırken;

- Sabah erken kalkalım, dedi Muslu. Hamam gerekti.

- Olur, diye yanıtladı, düzgün soluklarla uyuyan Gaybi'ye bakarak Kasım.

DÖRT

Alberto, antreponun kapısını ardından kapattı. Giovani'ye yol göstererek ilerledi. Şişe kasalarının arasındaki dar koridorlardan yürüdüler. Dipte, mazgal deliklerinin cansız ışıklarıyla aydınlanmış bir köşe vardı. Cilalı tahtayla bölünmüş, masa ve kotluklarla döşenmiş bu bölmeyi yazıhane olarak kullanıyordu Alberto. Bölmenin ortasındaki maun, ayakları, çerçeve aynaları Venedik armasıyla işli masa, antreponun kuntluğuna uygun bir oturaklılıkla, bölmeyi doldurmuştu. Arkasındaki kadife kaplı koltuk, antreponun rendesiz tahta kasa işlenmemişliğine bir görkem, bir renk getiriyordu.

Masanın önünde, hazeren tipi, ince yuvarlaklıklarında akaju gülümeseyişli sandalyeler yerleştirilmişti. Tam ortalarında, mermerden bir küçük sehpa, gümüş ayaklarını yerdeki Isfahan halısına dayamıştı...

Giovanni dün burasını görmediğini anımsadı. Alberto da göstermediğini aynı anda anımsayarak güldü;

- Gemi yorgunluğu burasını unutturdu. Nasıl buldun?

- Böyle bir yer olduğunu düşünmemiştim bile. Çok güzel!

- Beğendiğine sevindim. İşte, işimizin beyni burda. Bizden başkasının anlayamayacağı şu defterde, diyerek masanın ağır kapağını açtı. Ordan çıkardığı kalın bir defteri Giovanni'ye uzattı. Şu anda senin de anlayabileceğini sanmam. Öğreneceksin. Bu sayfaların her biri iş yaptığımız insanların kimlikleri, kişilikleri, nitelikleriyle doludur. Öteki yanı ise, yıllardır yaptığımız karşılıklı alışverişte kullandığımız ya da kullanamadığımız olanakları belirler. Burdaki yazılar, Dojluk şifresinin, aile şifresiyle karıştırılmış biçimiyle yazılmıştır. Dojluk şifresini biliyorsun.

- Akademide öğrettiler efendim.

- Burda da aile şifresini öğreneceksin. Ve öğrendikten sonra, defterin şifresini çözeceksin. Aileden birine bir şey olduğunda, bu deftere göre işin sürmesi sağlanacak.

- Defteri burda bırakmak sakıncalı değil mi efendim?

- Birini burda bırakmak sakıncalı değil. İkisini birden bırakırsan, o zaman sakınca çok büyük!

- Demek ki iki defterimiz var!

- Evet! Biri de işin başındakinin aile kasasında! Burdan döner dönmez, yeni bilgileri aynı biçimde işlenmek üzere beklemektedir.

- Herhangi biri yitirildiğinde, ötekine dayanmak için olsa gerek.

- Hem bunun için, hem de gerektiğinde yapılacak değişiklikleri, ötekine aktarmaktan kurtulmak amacıyla.

- Bağışlayın, bunu anlayamadım.

- Bak Giovanni, dedi Alberto. Gözleriyle kimsenin bulunmadığını bildiği halde her yanı tarayarak, sesini azalttıktan sonra;

- Biz tüccarız. Şimdi sen de işe başladığına göre, öğren-

mek zorundasın. Venedik devletini biz ayakta tutarız. Devlet biziz açıkçası. Ancak, zaman olur, meclis üyeleri, dojluk yöneticileri arasında bile çıkar çelişkileri doğar. Ya da, çıkar birliklerinin yarattığı uyumların ortaklıkları! Aynı anda, aynı pazara sahiplenme çekişmesi, güçlünün zayıfı ezmesine yol açabilir. O zaman, sen ya pazarın verimsizliğini göstermek ya da kazancının azlığından yakınmak amacıyla, defterlerden birini, ordakini değiştirmek zorunda kalabilirsin. Neden dersen, tüccar, tüccarın sözüne inanmaz. Uzun zamandır yazılarımıza da inanılmamakta ya neylersin. Biz yine de tedbirli olmak durumundayız.

- Peki o zaman şifreyi nasıl çözerler?

- Bir Venedik'li, yeryüzündeki bütün şifrelerin anahtarını bilir yavrum! Bu da altındır. Anlayacağın, bizim için şifre geçerli değildir. O yüzden, ordaki salt dojluk şifresiyle yazılıdır da, burdaki özel şifreyle düzenlenir.

- Demek ki burdaki daha sakıncalı bilgilerden oluşuyor?

- Tersine! Burdaki daha kesin bilgilerden oluşur. Ancak Osmanlı, şifre çözmeye falan uğraşmaz. Bir kez kuşkulandı mı, yatırır adamı işkenceye. Kendince kuşkusu giderilinceye, bildiğini de bilmediğini de anlattırır. Sonra da, kendince cezayı uygulayıp çıkar işin içinden. Duvarları dinler, attığımız her adımı gözler. Ama bir kez de güvendi mi, kendi insanından kuşkularını sana çözümletmeye uğraşır.

- Bildiğim, tüccarın güvencesi vardı burda... Can ve mal güvencesi!

- Bildiğin doğru. Yorumun yanlış. Mal ve can güvencemiz, üçüncü kişilere karşıdır. Devletse toprağının üstündeki herkesin, ister kendi reayası olsun, ister yabancı her-

kesin üzerinde hak sahibidir. Bunu bilesin. Bilende, yanlış düşünmene olanak kalmaz. Elbette kendi reayasına göre bizim olanaklarımız çok fazla. Bir kadıya başvurup, güvence istesek hemen başımıza kolcu verirler. Reayasına daha güç kolcu verir. Malımız devlet gözetimi ya da gözetimsizliğinden zarara uğrasa, hemen karşılığını öderler. Ama bütün bunlar, bizim elimizi kolumuzu sallayarak dilediğimizi yapmamız için yeterli değildir. Yasalarına, yani kendi Sultanlarının buyuruklarına aykırı bir davranışımızı yakaladılar mı, kendi insanlarına nasıl ceza veriyorlarsa, bize de aynını verirler.

- Desenize hiçbir ayrıcalığımız yok?

- Kim diyor? Onlar bir yerden bir yere mal götürürken, her sınırda gümrük öderler. Hem de yüzde dokuz. Biz bir öderiz. Ve yüzde ikidir ödeyeceğimiz. Bir yerde ödemişsek, başka yerde alamazlar. Anlayacağın ayrıcalığımız budur. Onun dışında, belli menziller, belli konaklar ve antrepolardan, bize ayrılmış mahallelerden ötede kendi reayasından alttayız bilesin. Ona bir görevli kızdığında yargılamak olanağına sahiptir. Bizi hırpalayabilir. Kefer tüccarının canı, Osmanlı uyruğunun canından daha az tatlı olmaya koşuludur. Olmazsa, çekip gidebilir. Anladın değil mi?

- Anladım efendim. Çok dikkatli olmak gerekiyor.

- Tamam. Benim de söylediğim bu. Giriş harcını yatırırken, seni de yazdırdım. Şimdi yapacağımız işleri bir konuşalım. Birden durakladı. Bir şey anımsamışcasına gülümsedi. Dudaklarının ucuna gelen soruyu tuttu bir an: Roksana nasıldı?

Kıpkırmızı oldu Giovanni. Yüzünü yere eğdi. Bir süre ne diyeceğini düşündü. Bulamadı. Başını kaldırdığında,

gözleri yanıyor, yanakları parlıyor;

- Doğu cennetini gölgenizde gördüm desem efendim! Deyip sustu.

- Cennet bizim cennet Giovanni, dedi Alberto. Daha doğununkini görmedin. Görürsün. Sanırım bu ilk tanışma, çok pahalıya mal olmadı.

- Olmadı, derken yoklandı Giovanni. Kesesini yitirmenin kaygısıyla arandı. Bulunca gülümsedi. İşte, gerisi burda durmakta.

Gerisini de aynı işlerde kullanırsın. İlk ağızda fena sayılmaz. Daha öğrendikçe, ucuzun iyisini bulursun. Şimdi değil. Çok sonraları.

- Sizin öğretmenliğinizde!..

- Benim mi, Roksana'nın mı bilinemez. Kişi bunu öğrenir yavrum, dedi Alberto. Mutlaka öğrenir. Ve iyisi, ustasından öğrenmektir. Ustası da, Roksana gibilerdir. Ne diyorduk?

- Yapacağımız işleri konuşalım, buyurmuştunuz.

- Ha evet! İlkin şu şifre işini çözümleyelim. Çünkü ayrılacağız. Sen armamız ve ikinci mührümüzle, aşağı ineceksin. Ben yukarı, derken yine bakındı yöresine. Sesini iyice azalttı. Konya dolaylarına çıkacağım. Orda eski bir satıcımız var. Buğday verecek. Verebilirse, işlerimiz çok kolay yürüdü demektir.

- Yasak mı?

- Yasak! Biz de yasağı yararız herkezinde. Bakalım, yine yarabilecek miyiz?

- Asıl bunu öğrenmek isterdim.

- Öğreneceksin. Zamanı var. Sen şifreyi çözüp defterdekileri bellersen, herşeyi öğrenmiş olacaksın. Ben de ordan

öğrendim. Baban öyle buyurmuştu. Hadi bakalım, başlayalım.

Defterin başına oturdular. Giovanni, ilk sayfayı açtı. İlkin hiçbir şey çıkaramadı. Dojluk şifresinin anahtar sözcük ve harflerini aklından geçirerek çöreklendiği sayfadan her çözdüğünü sandığı cümleye kahkahalarla gülüyordu amcası. Sonunda, aile şifresinin anahtarlarını da anlatmaya başladı. Birden anlam kazandı defterde yazılanlar. Kendi kendine çözebileceğine inanınca, defteri kucakladı. Dudaklarını kıpırdata kıpırdata başladığı okuma, giderek açık yazılmış bir mektup kolaylığıyla dizelendi belleğinde.

Amcası, onun deftere daldığını görünce, arkasındaki maun dolaptan çektiği kalın parşömenlere bir şeyler yazmaya başladı.

***

Giovanni, amcasının dürüp verdiği mektubu koynuna koydu. Kesesine İskenderun gümrük eminine mühürletilmiş kimlik belgesini yerleştirdi. Amantini mührünü elinin işaret parmağına geçirdi. Atının üstüne kuruldu.

Stavro, bunu bekliyormuşcasına, kervancı Tayyib'e işaret etti. Alberto, antreponun kapısından uğurladı yeğenini. Stavro atını efendisinin yanına çekerek, kahyalığa soyundu hemen. Giovanni, amcasının dediklerini aklında yineleyerek, ses çıkarmadı.

Arkalarında birbiri ardına diziliveren develerin çan sesiyle İskenderun'dan çıktılar. Dar, toprak, bakımlı yolun iki yanında dut ağaçlarıyla, ağaçların arkasında uzanıp giden zakkumların koyu kızıllığına vurdu gölgeleri. Yolun hafif

meyillendiği yerlerde, sarı toprağın ortasında yeşil ve kızıldan oluşan bir ayırımın tadıyla irkildi Giovanni. Stavro'ya döndü atının üstünde;

- Böyle bir yol olduğunu hiç düşünmemiştik!

- Görmeden inanılmaz efendimiz, diye yanıtladı Stavro. Gördüğünüz bu dutlar ve zakkumlar böyle, Şam'a değin gider.

- Doğrusu insan kendini serin bir bahçede sanıyor.

- Soğukoluk'ta mola verilmesini buyurursanız efendimiz, bahçenin güzelini görmeniz işten değildir. Belen'in ortasında, hemen yol kıyısındaki hanın terasından Amik ovası, saray eyvanından hasbahçe gibi görünür. Yeşilin koyusu, kızılın uçarısı, mavinin durusu, sarının ballısı, gözlerinizin önüne öyle bir serilir ki, anlatılmaz.

- Dediğini unutmayacağız Stavro, dedi Giovanni. Varır varmaz, kendimizi terasa atıp cenneti kendi gözlerimizle seyreyleyeceğiz.

Stavro, efendisini sevindirmenin kıvancıyla yalandı kalın kalın. Atının dizginini kısarak iki adım geriden kaldı. Sonra tepeden bir bakışla, ardardına uzanan develeri saydı. Eşeğinin üstünde, bacaklarını sallayarak uyuklamaya hazırlanan Tayyib'e baktı sert sert. Tayyib hemen toparlandı. Stavro'dan aldığı buyruğu, adamlarına iletircesine kervanın iki yanına bakındı. Atlarının üstünde gözleri her an belirecek sakıncalara fır dönen silahlı adamlar, daha bir dikkat kesildiler.

Giovanni, ardında olanlardan habersiz, butlarının kaltağa sürtünmekten sızlamasına daldı. Şimdiye değin ata binmemenin rahatsızlığı kalçasından, beline tırmandı. Güneş, alnında, boynunda dolandı kızgın kızgın. Zakkumlarla

dutların serinliği giderek güneşin kızgınlığına yenildi. Alnındaki, boynundaki sıcaklık sulandı. Yüzünden boncuk boncuk ter döküldüğünü sandı bir an. Belen çukurunda sanısı doğrulandı. Çenesinden gerdanından koynuna oluklandı ter. Stavro, efendisinin yanında bitti;

- Buyurursanız azbiraz hızlanalım efendimiz, dedi. Belen hanına az kaldı.

Çenesini oynatırsa su olup eriyeceğinden ürktü Giovanni. Gözleriyle olurlandı. Stavro hemen Tayyib'in yanına geriledi. Kervanın gidişine ayak uyduran atının hızlandığını o zaman sizinledi Giovanni. Yeniden yanına sokulan Stavro'ya;

- Hep böyle sıcak mıdır? Diye sordu.

- Çukur her zaman böyledir efendimiz. Az sonra tırmanmaya başladığımızda ince bir yel eser Belen üstünden. Serinler, dinlenirsiniz.

- Öyleyse, hayvanları zora koşmasaydık.

- Burada koşulurlar efendimiz. Ancak kervan sahibi izin vermeden olmaz. Kervancı, sizin buyruk vermenize kalmadan kendi başına davranmaya alışırsa, sonra başka bir iş daha yapmaya kalkışabilir ki, efendimizin öfkesini çeke!

- Ha, anladım, dedi Giovanni. Ne yapılması gerektiğini söylersen, düşünürüz!

- Elbette efendimiz. Sinyor Amantini, bendenizi buyruğunuza verirken, herşeyin buyurduğunuz gibi yürüyeceğinden kuşku duymamaktaydılar.

Başını salladı Giovanni. Liman kentlerinde, genellikle kişiyi yolmaya dönük bilinen insanların, kendi hizmet dallarındaki ustalıklarına güvendi. İki gün önce Roksana, şimdi de Satvro, görevlerinin en iyi biçimde gerçekleşme-

sine çalışıyorlardı. İkinci yolculuğunda aynı eksikleri yapmamak için gözlerini açması gerekiyordu. Ancak amcasının sözlerini anımsayınca, kendini sıcağa, sıcağın içinde daha bir koyu görünen renklere verdi. "Adamın iyisini seçmek için paranın hasını ödemek zorunludur. Sonrasında için rahat olur. Adamdan kâr etmeye kalkanda, zarar edeceğini bilesin." Sözleri yineledi. Hak verdi. Bundan sonraki davranışlarında da iyisini seçmeye verdi kendi kendine. Bu seçimde de Stavro'nun yardım edeceğine kuşku duymadan, terini kuruladı.

Dediği çıkmıştı. Dutların yol göstericiliğinde kıvrımlaşan zakkumlar, dönemeç dönemeç yükselmeye başlamışlardı. başlamazda, ince bir yel, yüzünde tanelenen terin üstünden ipek bir mendil yumuşaklığıyla geçmeye başladı.

Son dönemecin ucunda geçit hanının kale yapısıyla karşılaştılar. Develer, atlar kendiliklerinden hana yöneldiler. Bu yolları çok geçmiş olmanın alışkanlığıyla, geniş, kara demirden kapıların ak boşluğundan hanın avlusuna girdiler. Han Mütevellisinin adamları Satvro'ya bildik bildik baktılar. Konuk kahyası yaklaştı;

- Stavro Çorbacı, Amantinilerden ayrıldın mı?

- Efendilerimden hoşnudum efendimiz, diye atından atlayıp eğildi Stavro. Size Sinyor Giovanni Amantini'yi tanıtırım. Sinyor Adriyano'nun oğludurlar!.. Sonra Giovanni'ye döndü. Efendimiz de, Belen Hanı Kahyası Şuayip Efendidirler ki, babanızın iyi dostu idiler. Ne zaman karşılaşsalar, derin söyleşilere dalarlardı.

Şuayip kahya, Adriyano'nun adını duyar duymaz yaklaştı atından inen Giovanni'ye.

- Hoşgeldin yavrum, dedi. Buyur. Benzemektesin. Rah-

metli Adriyano karındaşımız pek dost insandı. Ne zaman buraya konuklasa, sizin oraları anlatır, gönlümüzü hoşnut ederdi. Amcan Alberto da babanın geleneğini sürdürdü. Hoşgeldin. Bir zamanımız olursa senden dahi Venedik üstüne söyleşi dileriz.

- Ne zaman buyurursanız, bildiklerimizi anlatmak boynumuza borçtur. Babamızın dostları layık görür, bizi de dostluklarına kabul buyururlarsa seviniriz.

- Babanı da amcanı da çok severdik. İnce bir gence benzemektesin. Sanırız senden de hoşnut kalacağız.

Elini sıkmak amacıyla uzanıp uzanmayacağını bilmiyordu Giovanni. Adam aldırışsız elini uzatarak, öptürdü. Şaşkınlığından, doğru ya da eğri yaptığını anlamadı Giovanni. Stavro'nun gözlerinde yanıp duran sevinç ışıltılarına bakınca, yanlış yapmadığını anladı. Kahyanın bir bakışıyla, uşaklar, develerin ıhtırılmasına seyirtmişlerdi. Kahya, Stavro'ya;

- Sen kişizademizi her zamanki odalarına götür. Biz de düzeni kuranda uğrarız, dedi.

Uşaklar, atların dizginlerine yapıştıklarında hanın iç kapısına vardılar. Geniş mermer döşeli salon liman meyhanecisinin paralı görkeminden daha büyüktü. Stavro salonun ortasındaki şadırvana yanaştı. Ellerini yüzlerini yıkadılar. Yol terinden arınıverdiğini sezinledi Giovanni. Stavro'nun sürüklemesiyle hanın terasına çıktı. Çıktığı anda da, Stavro'nun anlattıklarının çok yavan olduğunu gördü. Amik göğünün üstünde batmaya eğimlenen güneş, doğanın renklerinden biri gibi donanmaktaydı. Ve bütün renkler birbirine karışarak, alabildiğine parlak bir kaynaşmanın oyununda devinmekteler. Yeşil, güneşin pembe sarılığıyla karışıp,

bütün tonlarıyla ayrışmakta. Sarı, kızıl, mor beyaz ve mavi, burgaç gibi birbirinin içinde dönmekte. Stavro;

- Sizi ilk görüşte sevmiş olmalı Kâhya Efendimiz, dedi. Daha sürdürecekti. Giovanni'nin doğaya daldığını görünce, söylediklerini anlayıp anlamadığını bilmeden sustu. Kendi kendine konuşmanın anlaşılmadığına duaya durdu. Kendi öğütleriyle ters düştüğünü sezinledi mi diye baktı Giovanni'ye. Sezmediğini görünce içi rahatladı. Efendi'si dönüp soruncaya ses çıkarmamak amacıyla, o da baktığı yerleri yakalamaya uğraştı.

Sonunda Giovanni döndü. Az önce söyledikleri çok uzaklardan kulağına çalınmış ve çoktan eskimiş sözcükler gibi asılı kaldı belleğinde. Anlamını yitirdi her biri. Aklına yerleşmeden, renk deryasının içine damlalaşıp, yitti.

- Bir şey mi söylemekteydin?

- Hayır efendimiz. Burdan görünüm güzeldir, diyecektim. Siz çoktan sezinlediğiniz için gereksiz kaldı.

Dediklerini tümüyle anımsamıyordu. Ancak belleği, sözcüklerin ve anlamının değişikliğinde diretti. Giovanni kaşlarını çattı. Anımsamaya uğraştı. Anımsayamadı. Yine de direncini sürdüren belleğinin dürtüsüyle;

- Başka bir şey söylediniz, dedi.

Stavro o zaman, az önce söylediklerini bağışlatırcasına daha da açarak, yineledi;

- Kahya Efendi sizi ilk görüşte sevdi efendimiz. Dediğim gibi babanızın çok iyi dostuydu. O yüzden uzun süre amcanıza bile el öptürmedi. Sizi ilk gördüğü anda elini uzatması, dostluğuna değer gördüğünün belirtisidir.

- Ya! Bak buna sevindik. Amcamız hiç sözünü etmediğinden, bir armağan veremeyeceğiz.

- Şuayip Efendi'nin armağanını bendenize vermişlerdi efendimiz. Yanınıza geldiklerinde sizin vermeniz çok daha yerinde bir davranış olur.

- Anladık! Güvenilirliğini kanıtlamaktasın. Bunu amcamıza ileteceğiz.

- Bağlılığımı her an ispatlayabilmekteysem mutluluk duyarım efendimiz. Sinyor Amantini güvenilir olmasam, ilk seferinizde yanınıza beni vermezlerdi.

- Doğru! Amantiniler bu konuda hiç kuşkuya yer vermezler. Haklısın. Güvenilirliğin kesin olmasa, bunca yük yüklenmezdi sırtına.

- Ben yükümden hoşnudum. Efendimizin düşüncelerine uygun davranabilmekteysem, hoşnutluğum daha da artar.

- Tasalanma. Beğenmediğimiz bir şey olduğunda apaçık söyleyeceğimizden kuşku olmasın.

- Oh! Gerçekten babanıza çok benziyorsunuz efendimiz. O da, ilk kez dedenizin yerine Halep'e giderken, aynı şeyleri söylemişti.

- Amcam söylemedi mi?

- Amcanızın konuşmaya zamanı olmadı ki efendimiz... Babanız sağken, birlikte gitmişlerdi her yere. O öldüğünde de, işler öylesine bindi ki sırtına, bizimle söyleşecek zamanları olmadı. Bağışlayın! Sizi de söze tutup, dinlenmenizi engelliyorum.

- Dinleniyoruz. Ayrıca öğreniyoruz Stavro. Sağolun.

- İzninizle, varıp mallarımızın doğru yerleştirildiğini gözlerimle göreyim.

- Olur. Kervancımızla, kolcularımızın da rahat etmelerini sağlayasın.

- Hay hay efendimiz. Hanın koşulları eşittir. Her yolcuya, her hayvana aynı oranda ilgi gösterilir.

- Hiç ayırımsız mı? Peki özel bir şey istenmekteyse?

- Hiç ayırımsız efendimiz. Özel isteklerin karşılandığı görülmemiştir şimdiye. Her efendiyle, uşaklarına birer ocak verilir. Birer mum, birer şamdan sunulur. Gününe göre üç kap yemek, yeterince yem de hayvanlara verilir.

- Peki ama canımız bişey istediyse!.. Parasıyla değil mi?

- Değil efendimiz. Menzil kervansarayları, ücretsizdir. O yüzden, kahyanın dostluğu çok önemlidir. sevdiğinin buyruğuna dilediğini verir. Sevmediği de hiçbir ayrıcalıktan yararlanamaz. Pek ayrıcalık da var sayılmaz, ama buyurduğunuz gibi canınız bir şey çekmişse, bunun da karşılanma olanağı varsa, onu yitirir.

- Şimdi anladık az önce söylediklerinin önemini. Eğer gelirse, hemen sunalım armağanını. Sunalım ki, dostluğuna yaraşır olduğumuzu ispatlayalım.

- Siz buyurun geldiklerinde efendimiz. Ben hemen yetiştiririm.

- Oldu...

Stavro, kendinden hoşnut, latasının eteklerini uçuşturarak döndü. Giovanni, terasta, ovanın renklerine daldı yeniden.

***

Giovanni, bütün kervanını kapanın avlusuna soktuğunda şaşırdı. Kendisininki gibi yüze yakın kervan vardı avluda. Ve gelenlerle gidenler ana kapıdan birbirine dokunmaksızın geçiyorlardı. Kemerli sayvanlar, kalın kapılara gö-

zenek gözenek ayrılmıştı. Baharat kapanının büyüklüğü, başını döndürdü Giovanni'nin. Kendince, Venedik yapılarını ölçtü. Bir tek Saint Georg alanındaki Türk Hanı'yla karşılaştırılabilirdi bu kapan. Koca kapıdan girdikten sonra, alabildiğine geniş, taş döşeli bir avlunun dört yanı, depolarla bezenmişti. Sayvanın her bölmesi, ağzına değin çuvallar, kasalar, bağlarla mal yığılı. Kapıların içinde görünen alaca karanlık depolar, yığın yığın, harman harman pahalı baharat! Zenginliği altın ve gümüşle ölçmeye alışkın sayardı kendini. Yığın ve harmanların değerini kendince hesaplamaya kalkıştığında, rakamlarının yetmediğini gördü. Doğu'nun masal zenginliklerini kavramaya başladığını ayırdı ilk kez.

Liman hanları, menzil ya da konak görkemi Kadife Hanı'nın büyüklüğü ve güzelliği karşısında yıkılıvermişti. Şimdi burda bir tek kapanın görkemi, gördüklerinin tümünü sildi. Yaptıranın zenginliğinden çok, içindekilerin varlığı gözlerini ışılattı Giovanni'nin. Kapıdan girdiğinden bu yana, yönünü şaşırdı. Arada bir kendini yitirmemek amacıyla kapının arkasına gelmesine bakıyorladı. Stavro'yla Tayyip, hiç duraksamasız ilerliyorlar. Gidecekleri yeri bildikleri öylesine belli ki, Giovanni, yadsımasız arkalarından yürüyor.

Sonunda, kapanın dibindeki sayvan kemerlerinden birinin önünde durdu kervan. Develer, Tayyip'in bir "hüss!.." lemesiyle ıhtılar. Kapan gediğinin önündeki çuvallara dayanmış bekleyen hammallar, çözülen kasaların ucundan tutmaya seyirttiler. Stavro'nun ardına düşen Giovanni, yeşil boyalı kapıdan içeri girdi. Girer girmez de, gözlerinde yansıyan tabloyu belleğinin deriniliklerine itti. Kendi antrepolarından büyük bir depoydu burası. Ve ağzına birbirinden

ayrılması güç kokularla sarmaş dolaş baharat yığını halindeydi.

Yan yana soldaki bölmenin kapısına vardılar. Latası, sivri başlığı uzun seyrek sakalı, kızıl kızıl bakan gözleriyle, amcasının tanımladığı gibi buldu Jirayir oğlu Süleyman Efendi'yi. Stavro tanıştırma sözcüklerini gevelerken sokuldu. Elini sıktı Süleyman'ın. Omuzunu yepeşeledi Süleyman.

- Adriyano karındaşımızın oğluyla tanışmak bizi mutlu kıldı. Hoş geldiniz, safalar getirdiniz. Her geçen yıl artan özlemimizi giderdiniz. Stavro kulunuz tanıtmasa da, tanırdık sizi. Sevindik.

- Babamın dostlarını görmek asıl bendenizi sevindiriyor efendim. Çok küçük yitirmenin acısı diniyor. Her zaman beklediğime kavuşmak mümkünsüz. Ne var ki, onu benden iyi tanımış olmanız, benim de özlemimi gideriyor. Sağolun. Size amcamın mektubunu getirdim. Kendileri, gelemediler.

- Baban da ilk seferinde Sinyor Alberto'yu getirip bir süre burda bırakmıştı. Görsün, öğrensin, pişsin için. Ve gördük ki, dostluğumuzun sürüp gitmesinde baban ölçüsünde katkılı bir insandır. Yazık. Yitirmemeliydik Adriyano dostumuzu. Ne var ki, Amantini ailesinin, her bireyi, ticaret söz konusu olduğunda da dostluk anıldığında da birbiriyle yarışmakta.

- Amantini ailesi, sürekli dostluklarıyla öğünür efendimiz. Her zaman bize denilen; Tüccar, dostlarıyla vardır.

- Doğru denir efendim, dedi Süleyman. Dostluklar olmasa biz çoktan bu işi bırakacaktık. Bilmektesin, para işlerinde, mala göre daha fazla çıkar var. Ne ki, dostlarımızı, dostluklarımızı bir türlü geri bırakmadığımızdan, bir lokma

bir hırkaya işimizi sürdürmekteyiz. Neden? Geldiklerinde, bizim yerimize bir başkasına selam götürmesinler... Bizden yüz çevirip başkasıyla değişilmez dostluklarını pekiştirmesinler. Amcan pek güzel bilir bunu. Bildiğinden, ilişkilerimizde hiç gölge olmamıştır.

Giovanni, yüzünde değişmeyen gülümsemesiyle, gözlerini kırpıştırdı. Uzun kirpikleri, gözlerinin altını, şakak kemiklerine varıncaya gölgeledi. Bakışlarındaki ışıltılar gölgeyi hemen apaydınlık bir ışıkla temizledi.

- O yüzden, bendenize sen git, durumu anlat kendilerine, gerisine o karar verir, buyurdular. Ve salt elime tutuşturulan bir mektup, bir de listeyle yola çıkardılar.

- Pek iyi yapmışlar. Elbette güvenlerinin kesinliğini ispatlayacağız. Bunca yoldan, bunca uzun dostluğun saygısına, bunca içtenlikle gelene, aynı içtenliği göstermek görevimizdir. Mallarınızı indirdikten sonra, varıp bir lokmalanalım. Oğlum, seninle tanışmayı diler. Şimdiden dostluğun perçinlenmesinde yarar vardır. Belki benden sonra bu kapan bırakılır. Devlet, kaçtır mültezimliğe geçmemizi ister. Canpolatoğlu Ali Bey, kaçtır hazinesini bize teslimi düşündüklerini belirtirler. Ancak, dediğimiz gibi bir türlü içimize razı getirememekteyiz. Biz böyle gördük. Böyle sürdürelim dileriz. Ama bakarsınız bizden sonrasına değişmiş. Değişse bile, dostluklar yitirilmemeli. Bildiğimiz odur ki, ilk Amantini ile ilk Amantana'nın ne zaman alış verişe başladıklarını kimse bilmemekte.

- Bağışlayın, dedi birden Giovanni. Buyurduğunuz soyadının Latincesi, Amantini olmuyor mu?

Delikanlının fincan örneği açılmış gözlerine gülerek baktı Süleyman. Kıvanarak sakallarını sığazladı. Her sığaz-

lamada, ağzı da birlikte açılıp kapandığından, sakalını çekmezse, konuşamazmış gibi bir etki uyandırdı Giovanni üstünde;

- Elbette... Öyledir... Yoksa sana anlatmadılar mı? Fenikeliler, kendilerinden olmayanlarla ilişki kuramazlar. Tir'den bu yana kural yürüyüp gitmiştir. Kurarlarsa, o ilişki, dostluk olmaz. Alışveriştir. Nice alabilir, nice verebilirse. Atalarımız buyurmuşlardır. Neden? Dostlukta aldatmaca yoktur. Alışverişte ise, bu kuraldır. Aldatmamışsan, aldanmışsındır. Yeryüzü ticaret kurallarını yerleştiren atalarımız da bunu çok iyi bildiklerinden, en önemli kuralı koymuşlardır. Dosluk ilişkileri, ancak dost oluncak üstün insanlarla yürütülür.

- Anlattılar efendim. Ancak amcam soyadınızı hiç söylemediklerinden, böyle bir varsayımda bulunamadım. Bağışlayın. Kesinlikle yetişmekliğime katkınız olacağını belirttiler. Buradan çıkarmam gerekirdi. Çıkaramadım.

- Önemli değil. Ne var ki, öyle olmazsa, yürütemezdik. Bizim iş gücümüz, böylesine sürüp gelmezdi. Parçalanan ailelerin yitip gitmesi, parçalanan ırkların yok olması kaçınılmazdır. Biz Londra'dan, Hong- Kong'a dağıldığımız halde, en güçlü ilişkiyi, iilişkisini sürdürmeseydik, tümden eriyip gitmiştik. Kimimiz Hristiyan oldu, kimimiz Budist. Kimimiz müslümanlığa yol aldık, kimimiz Yahudi kaldık. Ama biz hep Fenikeli'ydik. Bununla öğündük. Bununla bağlandık birbirimize. Dinler, bizimkinden köklü olmadığından, gelip geçicidir. Uluslar, bizimkinden sağlam olmadığından dağılıp yiticidir. Ama bizi.. Biz en büyük bağı, parayı kendi ilişkilerimizin değişmez dini yapabildikçe, kalıcı olan biziz. Tutalım sen şimdi Katoliksin. Ama, bir Amantana'sın... Seni

buralara getiren Katolik oluşun değil... Amantana oluşun... Ve daha da ötelere götürecek olan bu... Bu yüzden ilerde işimiz değişse bile, dostluğumuz sürmeli.

- Anlıyorum efendimiz. Buyurduklarınızı yapmak benim için onurdur.

- Öyleyse, yüklerin indirildiğinde, konuğumuzsun. Nasıl buyurursanız.

Sakalını sığazlamayı bıraktı Süleyman. Birlikte kapının önüne çıktılar. Hamallar kucaklarındaki kasaları, gelin taşırcasına incitmeden götürüyorlardı. Stavro başlarında, sürekli buyruklar yağdırıyor, Süleyman'ın bir bakışıyla çıktığı bölmenin önünde, iş görürlüğünü ispatlamaya çalışıyordu. Sırtını okşadı Süleyman;

- Stavro, dedi. Onlar neyi nasıl taşıyacaklarını iyi bilirler. Bir yere yaslan da, dinlen azbiraz.

- Efendimiz, bendeniz, diyebildi Stavro. Bilmektesiniz ki, verilen buyruk!..

- Stavro, dedi Süleyman.

Susuverdi Stavro. Ellerini önüne kavuşturdu. Azarlanmış bir çocuk gibi boynunu büküp dudaklarını sarkıttı. Yüzünün ablaklığı alabildiğine ortaya çıktı. Kalın kaşlarının altında kurnaz kurnaz parıldayan bakışları, tostoparlak suratının ortasında canlı kalan tek varlık olarak balkıdı. Süleyman'ın kuşağından ne zaman çıkardığı bilinmeyen keseyi kaptı.

- Tayyip kervancıyı da al yanına! Unuttum dersen, bozuşuruz.

- Siz buyuranda unutulur mu efendimiz, dedi eğilerek Stavro. Tez adımlarla kapıya yöneldi.

Süleyman, başını sallayarak ardından baktı. Stavro'nun

kendinden başkasının buyruğuna kolayca uyuvermesi şaşırttı Giovanni'yi. Yol boyunda bunun hep tersini gördüğünden, bağışlamasız baktı ardından. Süleyman, Giovanni'nin şakaklarında yanıp sönen öfkeyi okşadı parmaklarının ucuyla;

- Tasalanma! Amantana soyunun en büyüğünün ben olduğumu bilir. O yüzden buyruklarıma, seninkiymişler ölçüsünde uyar, dedi.

Giovanni az önce duyup hemen unuttuğunun yinelenmesinden utandı. Doğruydu söylenen. Venedik kuralları-ndanbiri de, soy büyüğünün soyadına davranışlarının doğallığıydı. Hemen toparlandı. Eski gülümsemesini yerleştirdi fazla çaba harcamadan yüzüne.

- Bağışlayın, dedi. Öylesine ansızdan öğrendim ki, özümsemeye fırsat bulamadım. Birden aklımdan çıkıverdi. Çıkar çıkmaz da, yol boyundaki davranışlarının tersini gördüm diye kızdım.

- Haklıydın. Amcanın başına da aynı şaşkınlık gelmişti. Baban anlatmamış. Uzandı. Elini sıkarken yaptığı gibi, küçük parmağını iki parmağının arasına geçirerek, kavradı elini. Böyle sıkmak güven verdi. Akrabalığa çıkacağını düşünmedi. Çıkar çıkmaz da, neye uğradığını bilmedi. Birden gülmeye başladı. Sanırsam onun ilk yalnız gelişinde de böyle olmuştu. Ve Stavro, keseyi kapınca, doğru batakhanelere dalıp, az daha canından olacaktı.

- Peki kervancı?

- Kervancı çok sık gidip geldiğinden buraları bilir. Stavro'nun yanında olursa korur onu. Hem soydurmaz, hem dövdürmez. Oysa bizimki, bahşişi alınca, tek başına iş karıştırmaya sıvanır. Herkezinde bize der ki, burası Halep'tir.

Bilmekteyiz efendimiz. Kervan merkezi, liman merkezinden kalır değil. Ama sonra birden kendinin liman çocuğu olduğuna güvenip dalıverir. Oysa limanda kişinin kaçacağı yer vardır. Denize vurursun. Kovalayan yüzmek bilmemekteyse, yakanı kurtarırsın. Surda, çöle gitsen, kovalamaya gerek yok. Kendi kendini yitirirsin. Stavro'nun bilmediği bu. Tayyib'in de iyi bildiği.

- Anladım efendim. Liman kentlerinde bir dikkat edilmekteyse, burda on edilecek.

- Edilmeden önce de, soğutacaksın yorgunluğunu. İlk günü dinlenmekle geçireceksin. Yol, nice bir dayanıklı olursan ol, sarsar insanı. Gençliğine, dinçliğine dokunmaz ilk bakışta. Kendini nice bir yoklasan, sarsıntıdan eser bulamazsın. Ne var ki, dilber dudağıyla bileşen hurma rakısı, yolun bütün ağırlığını dürer büker, üstüne yığıverir. Ne dikkatin kalır, Ne gücün! Gayri ötesini anlatmak gereksiz.

- Anlamaktayım efendimiz. Sağolun. Amcamın söylediklerinin her ağzınızı açışta gerçekleştiğini görmek, benim için bulunmaz bir ders.

- Yalan, yabancıya gerektir Giovanni, dedi Süleyman. Soy kendine yalan söylemeye başlayanda çözülür. İki belki de daha eski bin yıllardır, bizim aile bir ötekine yalan söylememiştir. Söylemediğinden, bunca uzun süredir hiç varlığını yitirmeden süregelmiş, büyümüş, genişlemiş, gelişmiştir.

- İzniniz olursa, size bir şey sormak istiyorum. Bildiğimce Cenovalıların da aslı Fenikeli. Ne var ki, aramız hiç iyi değil. Tersine!

- Tersine birbirimize ötekilerden daha düşmanız, diyecektin. Haklısın. Bir soydanız, bir boydan değil. Bizde yoğunlaşmalar boy üzerine olduğundan, düşmanlıklar da ka-

çınılmaz bir biçimde uç vermekte.

- Soy kökenini öne sürerek düşmanlıkları engellemek mümkün olmamakta mı?

- Kökenin karşısına altını koyduğunda güçlükler baş göstermekte. Onun kapamadığını sen kaparsan, karşıtlık kendiliğinden oluşur. Boyda bile, çıkar ayrılıkları büyüdüğünde karşıtlıklar olabilirken, soyda olanı hoşgörmek gerekir.

- İyi, ama bizim yitirdiklerimizi başkalarının kazanmasına neden olmamakta mı bu?

- Sinyor Sebastiyan'la birlikte mi yolculuk ettiniz?

- Sorularımla ilgisini anlayamadım?

- Basit! O nedense, Felemenklileri bizden saymamakta inatçı. Anlaşılıyor ki, korkularıyla ürkütmüş sizi. Oysa, Felemenk'inİspanyolsoylularındançarptığının tümü, bizimkilerin elinde. Doğrusunu öğrenmek istemekteysen, izin al amcandan. Burdan yüklediklerinin bir bölümünü Ren ırmağından aşırtıp, kendin götür. Atelye nasılsa sensiz de çalışır. Hatta kesin karara varırsan, gerektiğinden fazlasını yükleyelim. Git. Gör ve haklı olup olmadığıma yerinde karar ver.

- Orayla da ilişkiniz olduğunu sanmıyordum efendimiz?

- Az önce de söyledik... Anvers'ten, Hong- Kong'a ilişkilerimiz süregelmekte. Ticaretin yerini, sarraflık alanda da süregidecek. Değişen ilişkiler değil, malın cinsi.

- Anlıyorum. Söyleneni hemen kabullenmek yerine, denemeyi öneriyorsunuz.

- Deneyi, kişinin zenginliğidir yavrum. Yoksun kalmak istemeyen sürekli denemek zorundadır. Karşısındakini, işini, kendini... Denedikçe, geliştirmenin yollarını anlar. De-

nemeden karar verende, deneyenin ardından kalır ki, deneyenin kimliğiyle belirler kimliğini. Yanlıştır bu. Kişi kişiden üstün olabilir. Altta da kalabilir. Kendini sınamadıkça, zararlı çıkar. Sınadıkça, üstesinden gelebileceği belirginleşir.

- Siz yararlı görüyorsanız, giderim efendim.

- Sen yararlı görüyorsan. Birinin dediklerini, başkasının görgüsüyle değil, kendi bilincinle yalanla. Ben de yanılabilirim. Bilincim, görgüm, çıkarım başkasınınkinden daha küçük olabilir. O zaman, yanlışım da kendi gücümle orantılıdır. İşime geldiğinden yalanlamadığım belirsiz. Oysa kendin denersen, Sebastiyan'ın dedikleriyle, benim sözlerimi, kendi üstünde kesinlersin. Dilersen, amcana yazayım.

- Siz gereken olanağı sağladıktan sonra, amcamın yadsıyacağını sanmamaktayım.

- Olanak karşılık ister. Bilmekteyim, Amantini verdiği sözü mutlaka yerine getirir. Bir kolay mal yollama olmamalı. Senin de çıkarın bulunmalı ki, yaptığın işin anlamı olsun.

- Çıkar öğütlerinizdir. Efendim.

- Hiç de değil... Yeryüzünde en kolay en ucuz elde edilebilecek olan öğüttür. Çünkü insanlar, bedava olduğundan öğüt vermeyi severler. Üstelik kendilerine bir zararı da yoktur. Oysa öğütü tutan zarara girebilir.

- Zararım, zararınız olmayacak mı efendim?

- Olmayacak. Bunu bilesin. Verdiğimi, Amantini sayfasına yazacağım. Sanki bedeli alınmış gibidir. Onu paraya ya da geçerli mala çevirmek senin becerine kalmış.

- Güvenmektesiniz. Güveninizi boşa çıkarmaktansa, zarara katlanırım.

- Katlanmak yok ticarette Giovanni, dedi sesini sertletirerek. Kâr var! Kâr görmekteysen olurlan. Görmemektey-

sen, hiç yanaşma.

- Dostluk demiştiniz az önce. Kan, boy bağlılığı!

- Kimse senden yardım istememekte. İsteyenin de bedelini ödeyeceğini bilmelisin. Bilmezsen, soyumuza yaraşır olmazsın. Düşün! Çıkar görüyorsan. Öncelikle kendin için geçerli çıkar görüyorsan davran. Görmemekteysen, hiç yanaşma. Aldatılıyorsun demektir.

- Siz aldatmazsınız.

- Öyle bir aldatırım ki, sezdiğin zaman çok geç kalırsın.

- İnanmıyorum. Buyurduğunuz gibi, öğüttür dediklerinizi. Ancak, iş önerinizden vazgeçmeyi kuruyorsanız, bir şeye başlamış değiliz. Öneri sizin. Dilediğiniz an alabilirsiniz. Dilerseniz, oğlunuzla birlikte gideriz. Böylelikle verdiğinize güveniniz daha da sağlam olur.

- Şuncacık zamanda, böylesine ilerleyeceğini ummamaktaydım Giovanni, dedi Süleyman. Sırtını okşayarak. Atılımı sevmektesin. Babanın boşluğunu dolduracağına inancım giderek pekişmekte. Hele varalım. Bir tanışın oğlumla. O da isteklenmekteyse, benden hem izin, hem destek.

- Sağolun efendim. Yola çıktığımızda böylesi olanaklarla karşılaşacağımı ummuyordum. Amcam, tek başına varacaksın dediğinde, korku yüreğimi ağzıma getirmişti. Güvenilir insanlara yola çıkacağımdan sevinmiştim. Güveneceğim insanla varacağımdan kıvandım. Ve düşünmediğim önerilerinizle kendimi güçlü görmeye başladım.

- Diretmesini biliyorsan, kazanmasını da öğrenirsin. Zaman ve güç senden yana olanda, kaygılanmak yersiz. Döndü. Bölmenin içinde durmaksızın bir şeyler yazan toparlak adama seslendi;

- Biz Sinyor Amantini ile çıkıyoruz. Kasaları açtırıp fi-

releri saptayın. Döndüğümüzde, durumu bir gözden geçirelim.

- Kasalar açılırken bendeniz de kalsaydım efendimiz, dedi Giovanni.

- Gereksiz. Tayyib, firesiz getirmiştir. Yine de gözden geçirmekte yarar var.

- Mal fire göstermekteyse, sorumluluk benim.

- Elbette senin. Zaten, gerekenden fazlaysa sana yüklenecek. Ben fazla olmayacağına inandığımdan, adamlara bırakmaktayım. Sen inanmamaktaysan kalabilirsin. O zaman akşama gideriz bize.

- Yok! Belirtmek istediğim, firenin bize ait olacağı idi!

- Anlaştık!

Kolundan çekti Giovanni'yi... Kapanın avlusuna çıktılar. Kervanların arasından dolanarak, kapıyı aştılar. Kapandaki gedik sahiplerinin saygın selamlarını toplaya toplaya ilerlediler.

Yol boyunca, elini bırakmadı Giovanni'nin;

- Eğer seninle bile gelmek isterse oğlum, listendekinden fazla ve istediğinin iki katı mal yüklersiniz. Bu yıl fiyatlar iyi sayılır. Badem 6, beziryağı 3, keten 4, nane 6, kimyon 3, karabiber 7, günlük, somak, zencefil ve karanfilin de vakiyyesi 3 akça! Taşıtma pahalı olsa da, orda kilo üstünden satarsanız, karşılar. Gerisi kazancınızdır. Yeter ki, bizim oğlan, sarraflık diye tutturup, atlatmasın.

- Sarrafın ustası da buyurduğunuz gibi Felemenk'te olduğundan, kendini denemiş olmaz mı efendim. Sanırım üstüme düşeni yapıp yolculuğun düşüne kandırırım oğlunuzu.

- Soyumuzun anlayışını görmek, kıvandırdı bizi yav-

rum. Sağol! İstediğim de buydu benim. Uzarsa, han düşünme. Bizde konuklaman onur verir.

- Uzayacağını sanmamakayım efendim. Bir kez tanışalım da!..

Adımları büyüyüverdi Süleyman'ın. Kolunu sıktı Giovanni'nin Sokakların gölgeli darlığında birbirleriyle yarışırcasına yürüdüler.

BEŞ

Lokmasını tüketir tüketmez sıvışmaya davranan oğlunu tuttu Firdevs kadın;

- Dur hele azbiraz oğlum, dedi. Lokman karnına düşmeden, sen sokaklara seyirtmektesin. Bir hefeslen. Azbiraz durakla. Deve Hörgücü gibi şişecek kanındaki...

- Gitmem gerek ana! Bu gece babamın dersi var. Geciktiğimi görende, yüzü eğrilir.

- Baban dersi yatsıdan sonra vermemekte mi?

- Vermekte güzel anam. Vermekte ya, çömezlerinin tümü ardında saf tutanda, benim bulunmamam doğru değil. Başka hocaya nice bir davranılıyorsa, ataya daha saygın olmalı demez misin her zaman?

- Deriz de, yarısını sürüp götürmemekte misin sözümüzün? Anaya, atayadır denilen. Bizi boynu bükük bırakıp gitmek yazılı mı?

- İki dizinin üstüne çöküverdi Gafur. Anasının sözleri, özlemini kabartıvermişti birden. Gün alacasında sokağa uğruyordu çırağa çıkalıberi... Gece karanlığında gözlerinden uyku akarak giriyordu eve. Doğru odasına çekilip, kendini

yatağa attığınleyin uykuya dalıyordu.

Yanıbaşına oturan anasına baktı telli telli! Ellerini dizlerinin üstünde kıpırdattı. İlkin söyleyeceklerini yuttu. Sonra kendiğiliğinden dökülüverdi sözcükler ağzından.

- Ahilik zor zenaat anam, dedi Ahi kızı, ahi karısısın. Benden iyisini bilmektesin kuşkusuz. Ancak, kişi her bir şeyiyle çabaladığında yetişebilmekte.

- Zora mı koşulmaktasın yavrum?

- Bir ben değil ana! Sanırsın bir yarış var aramızda. Ödülsüz, armağansız bir yarış. Kendimizi kazanacağız hocalarımızın buyurduğu gibi. Zenaatın yanında, benliğimizi, kimliğimizi oluşturacağız.Ve dahi derelerin akması gereken yataklarda akacağız biz de!.. Ne var ki, denilenleri anlamak, hem bedeni, hem kafayı alabildiğine yormayı gerektiriyor. Gerektirende, savsayıveren, ötekilerin ardından bakakalıyor ki, ağzının açıklığına kandil yakılsa gerek.

- Yavrum, dedi Firdevs kadın Sırtını, başını, yanaklarını okşadı oğlunun. Daha tomurcuklanmadan meyvelendin. Baban gibi konuşmaktasın annacımda. Baban gibi söylemektesin sözlerini. Görünen o ki, tütüvvet kuşağını kuşananın ağzı aynı balı yapmakta.

- Aynı çiçekten, aynı özü, aynı peteğe döktüğünden anam. Evran Ahi'nin, Çobanoğlu'nun, Ede Bali'nin çizdikleri yol neyse, bunca zamandır yürüyenler aynı ize basmakta. Ve dahi aynı iz, bizden geleceğe sürüp gitmeye aday. Öyle olanda, arı değişmekte mi ki, balı değişsin denilmez mi?

- Denilir. Arı değişmekte değil... Çiçek aynı... Bal da aynı olacak. Ancak, eskiden de böyle yorulmakta mıydı çırak? Bunu bilmemekteyim.

- Bilmezsin de! Baban çıraklığını anlattıysa aklındadır.

Babamın çıraklığı ise aşamasıydı, tanıyamazdın. Kişi görmeyende, bir de gerçek yerden duymayanda, ancak düşünebilir anam. Düşüncede olan, gerçekte olandan hafiftir. Neden dersen, düşünce beyni yorar, babamın buyurduğu gibi. Beden dingindir. Oysa gerçek, beyni de, ya bedeni de yormakta. Gündüz sabahtan akşama, alabildiğine çalıştırmaktayız. Görevimiz. Yüksünmez, kınmayız. Elimde değil. Zenaat öyle kendiliğinden verilivermemektel.. Çalışıp alınacak. Belleyip öğrenilecek. Yanlışlanıp, düzeltilecek. Bilgi ve o dahi deneyden geçe geçe sahiplenilecek. Gündüzki ödevimiz bu... Gece ise, yaptığımızın bilinci aşılanmakta bize. Kimliğimizi bilip, benliğimizi bulanda, yaptığımızın özünü de kavrayacağız. Yani anam, gündüz bedenimiz dövülmekteyse kızdırılmış demir örneği, bilincimiz dökülmekte fütüvvet potasından. Bilmektesin ki, iyi dökülmekte ve dahi dövülmekte. Tasalanma!..

- Ana yaşamaktayken, yavrusunun yarınından tasalanmaz! Yetmediğine yetecek, ermediğine erecek gücü kendinde bulduğundan. Benim tasam bu günden. Bunca bilge ahi, iş diye, bili diye çöreklenende ümüğünüze, sıkarlar diye korkmaktayım.

- Ümüğümüze çöreklenen, atamız, ustamız değil mi hey ana? Azbiraz sıkarlar belki... Zorlar diyelim biraz daha abartıp. Ama sıkarlar mı gerektiğinden fazla? Sanmamaktayız. Sanmadığımızdan da buyruklarına seyirtmeyi onur saymaktayız. Ve dahi bilmekteyiz ki, onurumuzla, ilkin sen onurlanmaktasın.

- Kuşkun olmasın oğlum. Elbet seni kutlu görmek, kutlandırır beni. Görmekteyim de... Ne var ki, uyurken seyreylemekten usandım. Dilerdim ki, şöyle bir doyasıya söyleşelim.

- Öğrenirken, söyleşilmez anacığım. Hele bir öğreneyim. Hele bir yerleşsin anlatılanlar kafacığıma. Tümünü bir bir sayarım sana. Söz!.. Kuralları, kuramları ve dahi töreleri bizden iyi bilmektesin. Daha belletilen ne! Bir eğerde, bir saçak teli!.. Hele bir bütünleyelim. Noksanını tamamlayacağından kuşkum yok. Belki ayrıntılardan uzaksın. Onları da edindiğimizde ben aktarırım. Yolatam demekteydi ki, bu ilk dersleri aşanda, biraz tavsarmış. Yerleşsin uygulamadan sulanarak, gelişsin için. O zamanlarda sana gereksinmem olacak. Babamın katında diz çöküp bellediğimin doğruluğunu araştırmaya kalksam, ötekilerden ayırmayacağından olmazlanır. Senin katında öğrenirim yine de doğrusunu.

Firdevs kadının gözlerinde gülücükler uçuştu Oğlunun ağzından çıkanlarla, boyunu posunu karşılaştırdı durmaksızın. Belli ki ezberlenmiş sözler. Belli ki, yaş ağaç eğilmeye durmuş. Ne var ki, kullanıldığı yerlerde, bundan ötesi de kullanılmaz. Kendince değerlendirme de başlamış. Sevincinin kaynağı bu. Oğlu küçük. Yaşça akranlarından geride. Belli ki, bellek gücü bakımından verimli. Aldığıyla yetinmeyecek. Üretecek aldığını.

Ellerini kavuşturdu. Az önce, oğlunun özlemiyle yakınan kendisi değilmişçcesine, kıpırdandı. Gözleri kapıya kaydı. Kulağı uzaklardan gelecek sese uzandı;

- Gecikme oğlum, dedi. Nerdeyse ezan okunacak.

***

Savran Ahi, kalfalarını çıraklarını, yamaklarını ikiye böldü gediği kapatırken. Parmağının ucuyla işaret etti ayırdıklarını. Bir araya toplandıklarında;

- Türkmen kışlağa indi, dedi. Evlerinize haber verin. Yarın yola düşeceğiz. Vereceklerimiz, alacaklarımız vardır.

Seçilmiş olmanın sevinci parıldadı çocukların yüzünde. Kalfalar, değişmeyen yüzleriyle buyrultuyu dinlediler. Fityanın yarısı, gediğin işlerini sürdürürken, öteki yarısının ustayla birlikte böyle yollara düşmesi gelenekti oysa. Her yıl, iş durumuna göre, sırayla bunu yaparlardı. Her keresinde de, seçilen, seçilmeyene göre üstün sayardı kendini. Gafur, seçilenler arasında olmanın göğüs kabartısıyla tüketti işlerini. Gedik kapanıp ezan okunurken, camiye gidemedi.

Doğru eve vardı. Çırak çıkarkenki sevincinden artığıyla anasına sokuldu;

- Ustam dedi ki, deyip durdu.

Firdevs kadın, bir dediğinde çırağa çıkarılan oğlunun. Aynı ses, aynı kasılmaya söylediklerini dinledi bir an. Gözlerindeki parıltı hemen kaygıyla kırpıştı;

- Yok, daha yeni çırağa çıktın. Ondan ötesi olmaz.

- Ötesinin olduğunu kim dedi ki anam! Biz Türkmen otağına varacağız. Ustam beni de ayırdı. Eve haber verin, yarın gidiyoruz, dedi.

- Oh! Şimdi de yolculuklar başladı öyle ya! Güle güle git yavrum. Azık hazırlayayım. Kaç kişisiniz? İlkin seninki mi yenecek? Söyledi mi yolatan?

- Dedi miydi ki? Hiç duymadım ki!.. Bir ustamın dedikleri aktı kulağımdan. Başka bir öğüt verildi mi bilmemekteyim.

- Eh, nasıl öğreneceğiz? Sen de bilmemekteysen.

- Varır yolatamdan öğrenirim. Onlar camiye vardılar. Ben eve seyirttim.

Fırt diye döndü. Kapıdan çıkarken zor tuttu kadın;

- Dur hele? Nasılsa söğüş hazırlayacağız. Kiminki önce yenirse yensin.

- Madem öyle, neden ikircimlendirmektesin beni?

- Belki ısmarladı ustan! Kendiliğimizden bir iş edersek doğru olur mu? Belki canı bişey istemekte! Ve dahi istediğini de çıraklarından dilemekte!

- Ustam bişey dilediğinde, bizim iyiliğimizedir anam. Dilemedi. Sanmamaktayım doğrusu. Ondan gelseydi söz, aklıma çakılırdı. Yolatamdan gelseydi de aynı. Başkasından gelene pek kulak asmadıysam, bağışlasın.

- Doğru değil! Söz geçerliyse, kimden geldiğine bakılmaz. Sözün değeridir önemli olan. Söyleyenin kimliğine göre değerlendirilen söz, yararsızdır. Gerçek mi, yalan mı, yararlı mı, zararlı mı diye bakmak gerek. Yoksa, ayrım yapılır ki, insanlığa, ahiliğe aykırıdır.

- Bizim yamak yoldaşlardan biri, ben istememekteyim, ama bizimkiler kararlı, demişti bir kez. Kişi istemese bile, sizlerin arasında yetişmeye koşulu anam. Babam, sen ve dahi ustam. Birbirinizden kalır değilsiniz. Saygınlıkta da, bilgelikte de... Her davranışınızın bir anlamı var. Her sözünüzde, bin çiçek açar! Yeter ki, biz görmeye bakan, koklamaya koşan olalım. İstemesek de edinir, belleriz sezinlemeden.

- Doğru oğlum! Ahiler arasında kaldın mı, yetişmeye koşulursun. Eti senin, kemiği benim kavlince verilmektesin usta yanına. Değersiz çıkanda, yüzüne bakacak kimse bulunmamaktasın. Deri gibi, yünden yağdan soyunup, gön oluncaya dövülmektesin. Ve dahi olduğunda, senden sonrasını pişirmeye yönelmektesin. Kaçınılmaz töre bu ahilikte. Devranı döndüre döndüre gideceksin. Durdura durdura kalmaya gücün yetişmez.

- Yetişmediğinden, buyruk verilende dinlemekteyim de, buyruğun ötesine apışıp kalmaktayım zaman zaman. O yüzden sevincimden kaçırdımsa isteği dedim, az önce. Durakladı. Üzgün üzgün baktı anasına. Ya kaçırdımsa?

- Kaçırmayacağını biliyorum. Akşam dersin yok mu? Zaviyeye gitmeyecek misin?

- Gece erken yatın diye buyurdu da ustamız.

- Bak gördün mü, buyrukları kaçırmamışsın. Hadi çemren. Baban neredeyse gelir. Sofrayı topladıktan sonra azığını hazırlarım. Kaç kişiyiz demiştin?

- Ustam, yolatam Kadri Kalfa, Mehmet Kalfa, İsfendiyar, dört! Çıraklarla yamakları, parmaklarıyla saydı. On kişiyiz, dedi ilkin. Sonra güldü. Kendimi unuttum.

- Onbir kişilik azık hazırlarım. Kaç günlük gideceksiniz, belli mi?

- Kim sorabilir ki!..

- Doğru. Kimse soramaz. Olsun, ben azbiraz fazla yapayım yine de.

- Dilemekteysen. Birden anımsadı. Gözleri parıldadı. sorabiliriz. Kaç gün kalınacağını o bilir.

- Baban Ahi oğul, dedi gülerek Firdevs. Bir başka ahinin işine karışır mı? Sorarsak, diyeceği; Savran Ahi bilir, olacak. Niye soralım? Nice diler, işleri neyi gösterirse, ustan hepimizden iyi karar kılıp yola düşer.

- Doğru. Haddimiz değil ne, nice diye sormak. Kızıverirler, Kaşlarını çatıverirler. Sevgilerinden, bağışlarından yoksun kalırız.

- Kişi yanlış yapmaya doğmuştur yavrum. Yanlıştan korkan, doğruya ulaşamaz. Yapacaksın, yanılacaksın. Yeniden yapacaksın. Hele senin yaşında, senin durumunda,

yanlış hemen bağışlanır. Ustalıkta ettiğin kötü. O zaman bağışlamasızdır. Çünkü zarar gören gediktir. Serveranı, fıtyanıyla pek çok insan. Karşındakilerin de çokluğunu düşünürsen, iş büyür. Çıraklıkta ise ya elini kesersin, ya dilini derdi babam.

- Neden keselim anam. Akıl varken yanlışı sorup kesmeyi göze almak neden? Gereksiz bence. Sorduğumuzda tersleneceksek, sormayıveririz. Bekleriz, kendiliğinden çözülsün sorun. Buyursun ustamız uygulayalım.

Server Ahi kapıdan girmiş, oğluyla karısının söyleşilerilerine dalmıştı. Söz buraya gelince, karışıverdi irkilmelerine aldırmadan;

- Yanlış yapma korkusu, yanlışların başıdır. Kişi yaptığında yanlışın öylesine büyük olmadığını anlar. Korkusu biter. Bitmezse, büyük yanlışa sarar. Yanlış yapmadığını, yapmayacağını sanmak, yanlışların en ahmakçasıdır, geçelim. Ancak, buyursunlar onu işleyelim, ahiye yaraşmaz. Asıl kötü olan budur. Ahi, düşünecek, araştıracak, inceleyecek ve dahi kendisi karar verecektir. Neden buyrulmuştur; "Ey talib! Fütüvvet, yiğit ve ahi ve şeyh yolu birdir. Yiğitlik heves eylemektir. Ahilik başlamaktır. Ve dahi şeyhlik tamam kılmaktır. Ve bir dahi, yiğitlik sakalı gelmektir. Ahilik sakala ak düşmektir. Şeyhlik ise tam pir olmaktır. Ve bir dahi, yiğitlik fütüvvet yoluna varmaktır. Şeyhlik ise peygamber yoluna varmaktır. Ve bir dahi yiğitlik şeriattir... Ahilik tarikattır... Şeyhlik hakikattır..." Her biri için uzun uzun düşünmek, işlemek, ayırmak ve dahi seçmek gerekli olduğundan. Kimi yarı yolda kalır yürür!.. Kim geri yolda varır yürür... Kiminin seçeneği açıktır, gerçek yolda koşar yürür... Ancak böylelikle ikrarı kesin olur. Kötü bildiğini öyle görür, iyiliği

ispatlanıncaya... İyi bildiğini öyle sürdürür, kötülüğü kanıtlanıncaya... Yanıldığını ayırdığı an, yanlışından arınır. Döner doğruya Mevlevi dervişi örneği... Yok diretirse yanlıştan korkar... Korkanda yılgı yapışır ümüğüne, miskinleştirir. İş görmez, bildiğini sürdürmez, düşündüğünü yürütmez. Korkolçak ibişi örneği kendini oynatacak usta hünerbaz bekler ki, insan olana haramdır böylesi zayıflık. Bir dahi düşünme böyle oğul... Var üstüne üstüne düşüncenin. Ananın buyurduğu gibi, senin yaşında yanlış doğrudan yararlıdır. Neden dersen, doğru bilinen düşün soyut bir ezberse, yanlış çıkan somut bir gerçektir. Biri kuramdır, biri uygulama. Biri düştür, biri yaşam. Ve dahi senin çağında seçilecek olan yaşamdır. Neden dersen, yanan, yanmayı, ateşin yakıcılığını düşünenden iyi bilir de ondan...

Firdevs, kocasının konuştuklarını dinlediğini o zaman ayırdı. Ağzından dökülenlere takıldı yüzünde gül örneği gülücüklerle. Sonra birden sofrayı hazırlamadığını anımsadı. Gülücükler, al al gülleşti. Bütün bedenine yayıldı gamze gamze. Kapıda kocasını yanlayıp mutfağa seyirtirken;

- Yarın Çiçekdağı'na, Türkmen konağına varacaklarmış da!.. Diyebildi. ..

***

Karayazıcı'nın ıhtırdığı develere Türkmen siparişini bir bir yüklediler. Denkler, hamutlarda bağlananda, çöktürdüğü develerin ipini çekiverdi Karayazıcı. Birbiri ardınca ayaklanıp dikildi hayvanlar. Eşeğinin ardına öndekinin ipini bağladı. Kevanla birlikte getirdiği atların dizginlerini uzattı. Ustalarla, kalfalar atlandılar. Çıraklarını terkilerine alarak,

kervancının yanıbaşınca ilerlediler.

Çarşıyı at sırtında geçmek, göğsünü kabarttı Gafur'un. İlk kez, belirli bir yüksekten baktı gediklere. Yol boyunda, kervanın kuyruğu uzadı. Ardarda yetişen develer, çarşı ahisinin yükünü sarınmıştı. Demirci Kolban, Mutaf Çolpan, Çuhacı Kurban, Sepici Dilaver, Nalbant Suhraverdi ahilerle, yağ taciri, İlya Benovese, sokak sokak birleştiler Gafurların kervanıyla. Demirci, Nalbant ve sepici kalfalarıyla, çıraklarını da yanlarına almışlardı. Ötekiler, bir başlarına birer atın üstünde, kervanın izine düşmekteler. Kentten çıkacaklarına yakın, kadı naibi Sülemiş Molla da iki asesle yanlarına sokuldu. Doğru Karayazıcı'ya seslendiler;

- Alkaevli Beyi'nin otağına mı varırsınız?

- Beli!..

- Biz de yolcuyuz ...

Ahileri, tüccarı selamladılar. Karşılıklı selamlaşma, suskuyla deve çanını izledi. Kervancı, ardarda eklenip yolu dolduran kervanına baktı yokuşlarda. Develer gevişleriyle ağızlarını köpürte köpürte, merkep izinde ilerlediler.

At terkisi, Gafur'un baldırlarında sızı olmaya durdu. Alışmamışlığının acısını, etlerinin iğne iğne çekilmesinde ayırdı. Kıpırdanmaya korktuğundan, yolatasının beline daha bir sarıldı. Bir yokuşun başında dönüp, kentine baktı. İlk kez uzaktan, böylesine uzaktan görüyordu kenti. Kavak yeşilinin uzun uzun vadiyi dolduruvermesi, gözlerini ışılattı. Kentin içindeyken sezinlemediği ayrıntılara dalıp gitti bir an. Dönemece varıncaya, damların kiremitleriyle, birbirine yakın, düzenli sıralanmalarını, eşraf konaklarının ışıltılı camlarını, hanların, camilerin kurşun kubbelerini belleğine yazdı.

Yolatası, terkisinde yeğneliveren çırağını aradı eliyle;

- Uyumamaktasın he mi?

- Uyumamaktayım atam. Kentimize bakmaktaydım.

- Uzaktan görünüşü, yakından görünüşünden güzeldir kentlerin. Köhnelikleri gölgede kaldığından olacak, salt yeni ve dahi bayındır yerlerini sunarlar bakışlara.

- Köhneliğin de bayındırsa, görkemi sürmekte öyle ya atam!

- Doğru bildin. Eğer bayındırsa, köhne bile uzaktan göze hoş gelir.

Yamaçları çıktılar. Dönemeçleri aştılar. Konak menzil, azıklarını tüketerek, Çiçekdağı'na ulaştılar.

Türkmen obasının kapladığı vadiye bakakaldı Gafur. Yolatasının koltuğu altına sıkıştırdı başını. Gözlerinde gözbebeklerini büyüten bir beğeniyle, vadi yeşilliğinin iki yanına ak çadırlarıyla yayılıvermelerine baktı kaldı. Obalar yukarıdan püskül külahı gibi görünmekteyken yaklaştıkça kabarıp, büyüdüler. Bilinmez bir büyünün etkisinde insanları, hayvanları, araç ve gereçleriyle tümünü içlerine alacak boyutlara eriştiler. Aralarında sokaklar, geçitler, yollar açıldı. Kervan, kervanı izleyenler ardardına bey otağının önündeki alana çevrelendiler.

Davran Koca, onlardan önce gelmiş olan Alberto'yu karşılamaktaydı;

- Hoş gelmişsin çorbacı. Bugün bizim için kutlu bir gündür. Tüm konuklarımız, boyumuzu onurlandırmaya ikrar vermişlerdir. Buyursunlar. Beyimiz, sizi beklemekte... Derken, ötekileri gördü. Çevrelenmelerine kalmadan yanlarına seyirtti. Savran Ahimizi görmek kıvancımızı artırdı. Kolban ustamız, eksiğimizi gidermekliğe tam takım gelmekle içimi-

zi soğuttu... Suhraverdi Ahimizin de bilece bulunması, hayvanlarımızın tırnaklarını, bıcılganın yarasını, soluganının soluğunu daha şimdiden sağıltı!

Ahilerin önünde durup elini sol böğrüne götürerek selamladıkça, her biri karşılık veriyor;

- Hoş bulan, hoş gören biziz Davran Koca! Sağ esen bulmak ne mutluluk, dedi Savran.

- Kolban Ahi, Alkaevli boyunun konduğunu duyanda seyirtmesin mümkün değil...

- Sizden mal bakımı kalır mı Kocam, dedi Suhreverdi. Bilmediğimizi öğrenmekliğe seyirtiriz. Verdiğimizden çoğunu alırız her daim. Yine de alacaklıymışız gibi davranmanız, utandırmakta bizi.

- Ahilerim, işdeşlerim, dostlarım, diye üstlerine yürüdü Alberto. Her birinin elini yüreğinin üstüne koyarak verdiği selamlara, yerden reveranslarla karşılık verdi.

Selamlaşan, selamlanan, atından inmekte ivecenleşti. Davran Koca, ahileri, tüccarı, kalfaları bildiğince hoşladıktan sonra, Sülemiş Molla'yla, aseslerinin önünde durdu.

- Bağışlayın ağalar, dedi donuk donuk. Sizleri bilemedik. Konukluğunuz onurdur. Dostlarımızla bilece gelmekle, dostumuz olduğunuz açık. Buyrunuz, dinleniniz.

Sülemiş, atının dizginlerine yapışan seyislerin çevik devinmelerine bakarak, yere atladı. Asesler hemen naibi izlediler;

- Biz Kırşehir Kadı naiplerinden Sülemiş Molla'yız. Bilmemekte haklısınız. Yeni göreve başladık. Asesler de, pek eski sayılmazlar.

- Hoş geldiniz Molla Efendimiz. Safalar getirdiniz. Buyurunuz!

Çağrısı bir soru işareti gibi uzadı her birinin yüzünde. Çıraklar, yamaklar indirilen denklerin iplerini çözmeye durduklarında, ustalar Davran'ın önderliğinde bey otağına yöneldiler.

Davran belli belirsiz bir işaretle, Kadı naibiyle asesleri öne aldı. Otağa birlikte girdiler. Bey konuklarını ayakta karşıladı. Giriş sıralarına göre, iki yanına ayırarak oturttu. Karşılıklı selamlaşmaların ortasına Doyran girdi. Yeniden selamlaştılar. Kümbetleşmiş karnını önden koşturarak varıp beyin yanına oturduğunda, Alberto deminden beri kucağında taşıdığı sandığı postun yanına bıraktı;

- Gökçe Nine Efendimiz, kendi elimle yapmak kaybile bir siparişte bulunmuşlardı. Kendi ellerimle sunmaya getirdim. Ne var ki, kavuşmak yazılı değilmiş. Onun beğenisini almak onurundan yoksun kaldım.

Davran'la Bey, birbirine bakıştılar. Gökçe Nine, onlara bir şey ısmarladığını söylememişti. Gözleri, birbirinin ardısıra sandığın üstünde kilitlendi. Alberto bunu beklermişçesine kapağını açtı sandığın. Samanları ayırdı. Kavradığı kristal beşiği, kilimin üstüne bırakıverdi. Beşik kapıdan giren ışığı kaptı. Her sallanışında konukların gözlerinden, kilimlerin yakımına, minder yüzlerinin oyasından, otağın simlerine uçuşturup dağıttı.

Doyran ve bütün konuklar, beşiğin kendi kendine sallanışına takılıp kaldılar. Sonra gözleri ışığın bu renk harmanından dolu dolu kalktı. Birbirlerinin yüzüne baktılar. Susku, dudaklarında dişlerinin basıncı oldu. Kanamaya durdu dudaklarının içi. Gökçe Nine, gözsüz gözleriyle her birinin yüreğindekini okumuşcasına irkildiler. Aynı anda Bican Bey'in dudaklarından dökülen sözlerde soğuttular yüreklerini;

- Ninemiz, zamanının tamam olduğunu bilmekteydi demek. Kendinden sonra olacakları da bilmekteydi ki, sizi gördüğünde ne tohumlanma söz konusu idi, ne de bizim beylik sorumluluğunu yükümleneceğimiz. Böylesi insandan yoksun kalmanın acısını nice duysak azdır.

- Sormayınız Beyim, dedi Alberto. Kayseriye'ye gitmekteyken, Gregor Baba Efendimize uğramıştım. Bilmektesiniz kendi kurduğu şarabı, çeşitli taslarla sunmayı sevmekteler. Bendeniz de, öylesi ermişe saygılarımı sunmadan geçemem ordan. Katına varıp, tasları sunduğumda, yazıklanmaya durdular. Şaşırdım. Bunca dostunu yitirmişti. Belki ben geç kaldığımdan böylesi yasa gömüldüğünü görmedim, diye düşündüm. Sonra yazıklanmasının ardından beliren adları duyanda, bağrımı yumruklamaya başlamışım. Aklımdan geçenleri bilen Baba Gregor, senin böyle dövünmen yanında, bizimki hiç kalmakta öyle ya demesin mi? Tüccar töresi olmasa, beşiği orda bırakıp dönecektim. Bana öyle gelmekteydi ki, yüzünüze bakmayacağım. Gökçe Nine'nin yoksunluğuna katlanamayacağım. Uğramadan geçsem, siz güceneceksiniz. Dayanamadım. Yola vurdum der, bağışlatırdım kendimi. Ancak bırakmadı Gregor Baba! Ölüm, dostların çokluğuyla avunur çorbacı, dedi. Var git ki, Akdeniz ötesinde bile sevenleri bulunduğunu görsün Bican Bey. Görsün ki, nice bir görkemin sorumluluğu altında olduğunu bir kez daha bilsin... Bağışlayın, bunlar bendenizin değil, Gregor Baba'nın sözleri olduğundan yinelemek cesaretinde bulundum.

- Sağolsun Gregor Babamız! Öğütleriyle önümüzü aydınlatmayı hiç unutmazlar. Siz de sağolun. Ninemizin siparişi usta ellerin nice bir sevgi dokuyacağının kanıtı olarak

önümüzde. Sevildiğinden güvenimiz tamdı onun. Ardından oluşanları gördükçe güvenimiz inanca dönüşmekte. Baba Gregor'un hakkı vardır. Ölüm, dostların çokluğuyla avunuyor.

Bey sözlerini bitirmeden, kitle bir ağızdan başsağlığı diledi. Sözcükler otağın tavanında yoğunlaştı bir an. Beyin gözlerinde balkıma oldu. Doyran karnını koştura koştura kapıya yöneldi. O daha kilimlerin üstünde yürümekteyken, kasnaklar atıldı yere. Seniler yerleştirildi. Beyin çağırısıyla konuklar oturdukları yerlerde bağdaş çözüp bağdaş kurdular. Sinilerin çevresinde halkalanıp, sunulan yemeklerin tadına uzattılar parmaklarını. Ağızlarının şapırtısı onlardan iştahlı atıştıran beyin hızına erişti. Midelerinde lokma lokma erimeye duran taze etin buğusu, damaklarında çeşitli baharat kokusu, bıyıklarında ayran köpüğünün yumuşak okşayışıyla yorgunluklarından arındılar.

Amantini damgalı fincanlarda koyu köpüklü kahveler dağıtırken, Naip aseslere baka baka öne çıktı;

- Kadı Efendimiz buyurdular ki!.. Dediğinde Beyin kaşlarının çatıldığını görünce yutkundu. Bir süre sözcük aradı. Sonunda ağzından çıkanla yetinerek elini koynuna attı. Çıkardığı bir mektubu uzattı. Bu yıl kurbanda Asitane'ye koyun sürmeniz istenmekteymiş. Kızılırmak yoluyla Karadeniz'e varmak düşünüldüğünde, sallar ve dahi takalar için hüccet vereceğini buyurmaktalar.

Bey mektubu aldığı gibi Davran Koca'ya aktardı.

- Zamanında haberli kıldığınızdan ötürü sağolun. Nice bir koyun istendiği mektupta yazılıdır. Çiçekdağı'nı aşırtanda Delice ırmak üstünden sallara yerleştiririz. Ayrıca kendileriyle de konuşuruz, dedi. Sonra, Naip'in bakındığını

görerek, dilemekteyseniz dinleniniz.

- İzniniz olursa, yola düşmeyi kurarız Beyim, dedi Naip. Göllü üstüne bir davaya bakmamız gerek. Akşama yetişeceğimizi bildirmiştik.

- Nice dilerseniz. Atlarınız yorgundur. Dingin at versinler diyerek hafif doğruldu.

Naip Sülemiş'le yaptıklarının doğruluğuna inanarak, geri geri otağdan çıktılar. Kapının önünde, kendi atlarının koşumlarıyla kuşatılmış yörük atları bulunca, şaşırdılar. Bey buyruğunun, ağzından çıkmasıyla uygulamaya konulması arasındaki kısa zamanı ancak atlandıktan sonra düşündüler. Yorgun atlarının çılbırları eğerlerinin kaltağına bağlanmıştı. Birer atla gelip, ikişer atla gitmenin kıvancı yüreklerini doldurdu. Aldıkları ödülü hakedip etmedikleri düşüncesi, Bican Bey'in bağışlayıcılığıyla birleşti. Otağından geri geri çıktıklarına sevindiler.

Nal sesleri, otağın keçe duvarlarında yağmur serpintisi halinde uzaklaşırken, derin derin soluklandı Alberto. Bir çırpıda kurulan sofra, bir çırpıda kaldırılmış. Kahvelerden sonra tutulan ibrik ve leğenlerde ellerini yıkayıp, ibrişim havlularla kurulanılmıştı.

Onun soluklanması, ahiler üstünde etkisini gösterdi. Bağdaşları gevşedi. Minderlerine daha bir rahat yerleştiler. Bey görevlilerin iyice uzaklaştığına güvenince;

- Naip yeni olmalı, dedi. Tanımamaktayız.

- Yeni geldi Beyim dedi Savran. Sahın medresesinde kısadan danişmendliğe geçirip atamasını yapmışlar. Kişizade olduğu söylenmekte. Azbiraz yönetim bellesin için gönderilmiş. Kısadan, kadılığa ya da askeri olursa sancakbeyliğine geçecek denilmekte.

- Kişizadeliği Türkmen'e dayansa, töreyi bilirdi, dedi Bican.

- Türkmen'e dayansa bilirdi, diye söze girdi Çolpan. Dayanmamakta. Bunlar yeni soylular beyim. Bir kuşaktan öteye gitmez soyları. Devşirme oğulları... Babalarının gölgesinde, naipliklere atanmaktalar. Ellerinde hüccetle gelmekteler açıkçası. Biri naiplik hücceti, biri tez yetiştirilmelerini buyuran vezir hücceti. Kadı neylesin? Her işe bunları koşarak, yetişmelerin çabalamakta.

- Olası değil, dedi Davran. Her bir işin bir yolu yöntemi olmalı. Ya soy çekmeli ya bilgi itmeli kişiyi. Devşirmenin kişizadeliği devletten gelmekte. Devlet böyle yanlış iş görende, kendi temeline bilisizliği yerleştirmez mi?

- Elbette oluru vardır, dedi Bey. Asitane'ye varanda, tartışılıp anlatılır.

Davran yutkundu birden. Susku, tümünün dudaklarında asılı kaldı. Alberto, bütün yüreğiyle yabancılığını duydu. Yanında devlet sorunu konuşulmasından ikircimlenmişçesine kesik kesik öksürdü. Bey, sözlerinin etkisini silmek amacıyla Alberto'ya baktı;

- Toprağı bol olası ninemiz bize herşeyin ayan olmasını öğretti. Açıklıkta güç vardır derdi her zaman. Ancak güçsüz oyuna ve dahi dolambaçlı yollara başvurur. Düşüncemiz ayan olanda uygulamamız da ayandır, tasalanmayasın çorbacı. Ne yapamayacağımızı deriz, ne dediğimizi yapmaktan geri kalırız. Hele anlat bakalım! Sizin işler nice gitmekte?

- Şu ana değin iyi gitmekteydi beyim. Ancak katınıza sunulan mektup, içimize gölge düşürdü. Düşünmekteydik ki Toros koyaklarına saldığınız sürülerinizden birini bir gemiye alıp bizim ellere götürelim. Ucundan azbiraz ekmek

yer, istekçilerimizi sevindirirdik. Ama görmekteyiz ki, devlet bizim dileğimize set çekmekte...

- Neden? Sizin dileğiniz ayrı, devletin isteği başka.

- Öyle mi buyurmaktasınız efendimiz? Biz sanmaktaydık ki!

- Az önce dedik ki, yapamayacağımızı demeyiz. Dediğimizi de yaparız. Siz geçen yıldan istekçi oldunuz. Devlet şimdi söylemekte. Söz verilende, yapılmak amacıyla verilir. Dilediğince koyun Toros koyağında sizi beklemektedir.

Oh! Bunu ummamaktaydım beyim. Dileyecektim ki, Karaevli ya da Karakeçililere isteği ulaştırmak amacıyla yardımcı olunuz. Madem sizce gerek yok, izniniz olursa ben de Engürü yönünde yola düşmeyi dilerim. Varıp sof alayım. Eğer buyruğunuz olursa, Alaiye üstüne inecek bir kervan dilerdim.

- Üç katar yetmekte mi alacaklarınızı taşımaya? Yetmekte efendim.

- Durdu Aluç, Engürü'ye tiftik götürdü. Siz varıncaya orda olur. Söyleyin, katarları buyruğunuza versin. Kendisi tezden buraya dönsün. Asitane yönünde işimiz olacak.

- Buyruğunuz başım üstüne beyim. Hemen yola çıksam, akşama Kırşehri'ne varırım.

- Kalıp dinlenseydiniz. Zamanınız var.

- Yolcu yolunda gerek Beyim. Bana buyruğunuz var mı?

- Dileğimiz yoktur. Armağanlarınen güzeliyle gönendirdiniz. Borcumuz ödenesi değil.

- Beyim, dedi Alberto. Sizden bir dilekte daha bulunmama izin verilir mi?

- Buyrunuz!

Koynundan kristal bir lüle çıkardı. Uzun boynunda renk renk işlemelerle, lüle kısmında kalınlaşıp kabaklaşan bir araçtı bu. Ahiler, birbirlerine baktılar. Gözlerinde bildik ışıltılar, lülenin üstünde toplandı bakışları. Beşikte olduğu gibi, kapı aydınlığını dağıtıp, ayrıştırdı. Beyin dizinin yanına uzattı Alberto;

- Saylan Abdal Efendimize armağanlamayı kurmuştum. Kendi elimle yapılmıştır. Bilmekteyim. Kullanmaz böyle bir armağanı. Geçen yıl katına çıktığımda, kabağının iyi nefeslenmediğinden söz etmişlerdi. Kullanmayacağını bile bile, ona borcumu ödemek diledim. Ve umdum ki, şakası doğrulananda, atasının katına götürür. Benden de bir armağan sunulmuş olur o yüce kişiye.

- Saylan Abdal borç kabullenmezdi çorbacı, dedi Bey. Tersine vermeyi kendi borcu blidiğinden, almazlanması kesin. Ancak atasına sunulacak bir armağanı da atasına sormadan yadsıyacağını sanmamaktayız.

- Benim dileğim de bu efendimiz. Bir giden olanda, saygılarımla birlikte yollamak mümkün ise, sevinirim.

Davran, okşayarak aldı lüleyi. Yüzüne yaklaştırdığında ışığa boğuldu bakışları.

- İlk gidenle yollarız çorbacı, dedi. Tasalanmayın. Ancak bağışlarsanız, sözünü ettiğiniz borcu öğrenmek dilerdik.

- Bendenize bir kemik verdiler Davran Koca Efendimiz. Buyurdular ki, Akdeniz üzre yağmaya tutulursanız, bu kemiği Çopur Buğa'ya vermelerini söyleyin. Yağmadan asan olursunuz. Yağmaya bile kalmadı efendim. Gemimiz basılanda, Buğa Efendimize çıkardılar beni. Saylan Abdalımızın adını eder etmez, baskın dostluğa döndü. Malını böyle

yerden alırsan, işinde güvenli olursun buyurdular. Yüceliklerini bilmekteydik. Tutkunluklarını öğrenmek kutlu kıldı beni. Bunu da iletirseniz, borçlu kalırım.

- İletiriz, dedi Davran. Tümünü iletiriz.

İşlerini çabucak çözümlemenin kıvancındaki Alberto, gözleriyle Bey'den izin alarak Savran Ahi'ye döndü;

- Klaptan ve kabara işlemeli eğerlerle, sırmalı koşumlar hazır olmalı ahim, dedi.

- Hazırdır. Denklendi. Sizi beklemekteydi.

- Kayseriye Bedestanı'nda Mukbil Ağa'ya yollamak mümkün olur mu? Katında hesabım vardır. Bedeli ödenir. Olurlanırsanız, Beyimizin katında kazandığım zamanı Engürü'de kazanayım.

- Elbette. Nice dilenmekteyse. Kente varır varmaz, beyimizin buyuracağı kervana yükleriz.

- Sağolun. İzinlerinizle. Zaman kazanabilirsem, yeniden görüşmek dileğiyle. Gelecek yıla, aynı isteklerimi göz önünde bulundurursanız, kulunuzu gönendirisiniz.

Herkesi tek tek selamlayarak geri geri otağdan çıktı. O çıkar çıkmaz, Davran Koca elindeki lüleyi otağ direğine astı. Yerine otururken;

- Horasan erenleri Horasan ellerine dönmekliğe can verir oldular, dedi.

- Gayri yerleştiğimizden güvenleri tam olsa gerek, diye Davran'ın sözlerini tamamladı Bey. Onlar bize yurt verdiler. Yurda alıştık. Anımsadığımızca, ninemizden bu yana Nemrut ötesine varmadık. Bizcileyin, başka boylar budunlar da varmadılar. Bunun bir anlamı olmak gerek. Yeniden Horasan yakasına dönmeyecek denli yerleştik buraya. Yatırlarımız, gömütlerimiz, atalarımız bu topraklarda... Biz

göçerliğimizde yerleştik ise, fütüvvet erbabı çoktan kök saldı. Gayri istesek de, burdan öteye yurt düşünmemekteyiz anlaşılan.

- Yesevi ustamızın düşü buydu Beyim, dedi Kolban Ahi! Horasan ocağını kurarken neyi düşlemekteyse, bugün gerçek. Öğrendiğimizle, duyduklarımız, bildiğimizle gördüklerimiz birbirini tamamlamakta. Bilmektesiniz, Türkmen dört bir yanda sıkışmış idi... Çıngızın Mongolu çölden, soğuğun buzulu dağdan vurmaktaydı. Beri yakada bir yanımız derya, öte yanımız gazayla çevrilmişti. Türkmen'in bunaldığında bir veli yetmesin olmaz. İşte Yesevi ustamızın yetmesi böyle bir zamana rastladı. Ya kılıçtan kırılacaktı Türkmen! Ya yeni dinin içinde eriyecekti. Oysa kulluk yazılı değil törede. Yazılı olmayanda, töreyi uygulamak gerekti. Bir kez Ötüken'den sürüldün mü, konduğun yeri özümle buyrulmuştur. Özümleyememekteysen, aslını yitirmeden özümlen! Bu nice olur? Mongol güçlü, buzul yaman, İslam gümansa!.. Bir yol, bir çare bulmak gerek. Bir kez kalbine güneş doğan, bunu dünyaya yaymasın olmaz. Madem dine girmiştir. Madem aslını yitirmeyecektir. Bize gerekeni vermeli! Vermiştir de! Bunca zamandır atalığının yüceliği sürmekteyse, vermesini bildiğinden. Tekkesinde yetişen dervişlerine, yörük atlar verip çatlayıncaya var git... Orda kon, hizmetini orda yürüt diyen ustamız, dört bir yandan muştu almadı mı? Alaettin Bey'le bile Trakya'ya geçen Horasan erenleri Sarı Saltıklı'yla buluşmadı mı? Hazır yurda gittiler. Hem de nerden, nereye, nice bir gideceklerini bile bile! Neden? Kurulan düzen, sıkıca Horasan'a bağlanmak üstüne kurulmuştu. Yesevi Hankahı, her bir yerden muştu almaktaydı durmaksızın. Şimdi bile, bunca yüzyıl sonra,

bunca ülkede yerleşmişken, Saylan Abdalımız, bizi bırakıp Horasan'a yetişmekte. Pir Atamız buyuruğuna diz çökmek, boyun kırmak amacıyla tutuşmakta. Biz! Biz gidebilmekte miyiz? Beyimizin buyurduğunca, yolları bile bilmemekteyiz.

- Doğru buyurdun ahim, dedi Savran. Gönlümüze odu düşse de gitmeye sıvansak, yolları bilmemekteyiz. Duyduğumuz Akkoyunlu, Karakoyunlu budunları varıp dönmekteymişler. Ancak, onlar da Horasan berisinde yurt tuttuklarından ötelere varmamaktalarmış. Gayri bizim kökümüz çoktan çakıldı Anadolu toprağına. Özümledik, özümlendik bir güzel. Bulduğumuzbizi nice bir değiştirdiyse, biz de bulduğumuzu değiştirdik. Yuğrulduk Yesevi ustamızın buyurduğunca. Mayalandık, kabardık ve piştik. Karıştık, karmaştık, alıştık.

- Siz yerleşiksiniz, dedi Bey. Biz göçeriz. Öyleyken, aynı olgunun potasında erimişliği duymaktayız. Yol boylarında, zaviyeler, tekkelerde salt burda doğmuş, burda kocalmış dervişler tanımaktayız. Her biri yüzünü dönende Pir Ata'ya hû çekmekteler. Ancak döndükleri yön dahi kendi kıbleleri olmuş. Horasan çıkışlılar ya döndüler bildiğimiz. Ya da Anadolu, Urumeli, topraklarına gömüldüler. Böylesi gömütle bu toprak, yurtların hası olup beslendi. Türkmen, gömütünü koyup gitmez. Yolunun üstünde ya da Tanrıdağı'nda olursa başka. Bilir ki, yılda iki kez atasının ruhuna saygın duracaktır. Töre böyle buyurur. Töreye uymak da, birincil ödev. Öyleyse, söylenen doğru. Gayri da yurt edinildi. Edinildiğinden, Horasan erlerinin sağları da gözetimi terkeyledi.

- Buyurduğunuz doğru beyim. Yurdun güveninden

umutlular. Bizim kuşkumuz yok bundan. Olmadığından kaygılanırız her olumsuzlukta. Yüreğimiz ağzımıza gelir. Eskiden olsa! Horasan erleri zamanında, burda tutmadı, yeni bir yer arayalım ve dahi orda tutturalım mayayı derdik. Oysa maya tuttu. Yerleşti buyurduğunuz gibi, kabardı, taştı bile, dedi Çolban. Öyleyse, bunca güvene yaraşır olduğumuzu kanıtlamalıyız. Gökçe Ninemiz bir yanıt gibiydi gözümüzde. Kaygılarımız, ikircimlerimiz onun engin bilisinde usta çözümlerle yiterdi. Saylan abdalımız, kabağını burda nefeslenip, kopuzunu burda çalanda güvencemizdi. Bilmekteydik ki Horasan erleri bizimle bile bulunmakta. Onlar yanımızdayken, her tür olumsuzluk olumluluğa dönüşür. Biri eren, biri Bacıyan, ele ele, kafa kafaya verende, dert biter.

- Yitikilik bizi yıkan, dedi Kurban Ahi! Yazbaşında dipdiri tartıştığımız, güzbaşında yitik. Anamız, ninemiz, ebemiz, ocağımız... Ya Saylan Abdal'a ne buyrulur? Bunca dönem içinde baştutarımız, yol ustamız olarak durup da, tam gereksinim duyduğumuz zamanda çekilip gitmenin anlamı ne?

- Buyurmuştu ki, dedi Davran Koca, Gayri görevini tamamladı. İzin tükendi... Topladı kurultay şölenlerinde Abdalların tümünü. Ve dahi bu abdallar, Urum abdallarıydı gayrı!.. Hacıbektaş köçekleriydi hakçası. Yesevi mührünü taşıyan bir Saylan Abdalımız vardı içlerinde. Tümüyle konuştu, koklaştı. Tümünden hoşnut kaldı... Ve dahi, gitme zamanını teze aldı. Bilmem, yetişmek tasasından, bilmem yetişememek kaygısından!

- Tövbe, dedi Dilaver. Bir de onu yitirirsek, törenin direkleri kösülür. Buyrulduğu üzere ikrarından dönecek bu-

lunmaz. Ancak, zamanın gösterdiğine de karşı gelinmez. Bir yozlaşma, bir yerden uç verdi mi, öte başa bulaşır. Ama tez, ama geç! Mutlaka yozlaşan yozlaştırır. Onların yoksunluğu da böyle zamanda daha bir aranır. Neden derseniz, onlar yozlaşmayacak ölçüde duruyordular. Katıksız ve dahi güçlüydüler. Şimdi yakınmakta tasalanmaktaysak, nedeni bu... Az önce Savran Ahimizin buyurduğu gibi, biz değiştirdiğimiz ölçüde değiştik! Onlar saf idiler. Ocaktan çıktıklarınca. Bize gelmeden, babalarımız, dedelerimiz değişmeye durmuş. Fütüvvete yapışmaktayız. Tarikata yapıştığınızca. Törelerimizi sürdürmekteyiz. Ancak, yozlaşmayı da sezinlememek mümkün değil. Tanıksınız. Alberto çorbacı, geçen yıl nice bir sipariş verdiyse, bu yıl da yineledi. Demek ki, artma yok. Neden? Tükenmekte mi Latin ulusları? Sanmamaktayız. Orası geçen yılki gibi durmakta. Burda yabancı mallar bizimkileri yozlaştırmakta. Ucuz iyiyi kovmakta anlayacağımız. Ucuz iyiyi kovmaya başladı mı, yozlaşma da her bir yandan baş gösterecek demektir.

- Anlamaktayız ahi, dedi Bey. Siz bizi kötüsüne hazırlamak dilemektesiniz. Bunca dostla olanda hazırlıksız bulunmak yaraşmaz. Kötüsü gelende, Türkmen tarikatı, fütüvvetiyle üstüne düşeni yapar. Atalarımızın bundan kuşkuları olsa, bizi kendi ikrarımızla başbaşa bırakmazlardı. Bilmekteyiz, tümümüzü karamsar kılan yitiklikleri. Ne var ki, yiten yerini boş koyup gitmemekte. Yesevi pirimiz gidende, Hacı Bektaş gelmiştir. Ondan ötesine kurudu mu Horasan ocağı? Tersine... Seylan'dan, Hind'e... Macar ovasından Marakeş kepirlerine uzanıp çerağlanmamakta mı? Bu saydığımız yerlerde çerağ yananda, Türkmen yaylamasın, olası mı? Değil. Ancak, gayrı asılyurt Anadolu olduysa, bunun

da önüne geçmek neden mümkün olsun?

- Kaygımız bizden yana değil Beyim, dedi Kurban. Sizden yana da değil... Bizi yozlaştırmak isteyenleri, devletin simgesidirler.

- Bizim bildiğimizce, simge tarikatın ve dahi fütüvvetin olduğunda geçerlidir. Devlet gücünü kanıtladıkça buyruğunu geçirir. Oysa töre yaşama biçimidir. Sizde ve dahi bizde. Güç töreyi yenerse! Yenebilir de, o zaman korktuğunuz başımıza gelir, dedi Bey. Bakındı Doyran bakınmasını bekliyormuşcasına davrandı. Elinde tepsiyle döndü hemen. Tepsinin içindeki taslarda soğuk ayranlar, kuruyan dudaklarında titreşti köpük köpük. Kendi tasından bir yudum aldı konuklarına izin vermek acıyla. Sürdürdü sözünü. Gelen de umduğunu değil, bulduğunu öğütmek zorundadır.

- Bizi de düşündüren bu beyim, dedi Çolpan. Bulduğunu umduğu gibi öğütmüşse ilkten, yozlaşmanın sınırı belirsizlenir. Bizim durumumuzu alalım. Yüz yıldır sezinlemeden, Sünnileşti fütüvvet... Ahi çocukları, kadılık, mütevellilik, mütesellimlik yoluna medreselere yazıldı.

N'oldu sonunda? Baba oğuldan ayrı düştü. Fütüvvet bir yanda bilime ulaştı. Medrese öte yanda bilimleri yadsıdı... İki karındaştan biri tekkeye, biri medreseye varmışsa, aykırılıkları birbirine düşman kıldı onları!..

- Düşman, dedi Davran. Olası değil... Türkmen, aslını yitirmedikçe, kendine düşman olamaz. Vardır başka nedeni. Gençlik denilir. Delikanlılık... Ya da paylaşılmayan bir kutlu yumurcak... Yoksa, karındaş karındaşa öçlensin, yazılı değil. Ne fütüvvette, ne tarikatte, ne de softalıkta!.. Acep dediğiniz, aslını yitirmeye mi dönüşmekte?

- Kaygılarımız bu, dedi Savran. Buyrulduğu gibi yoz-

laşma başladı mı bir kez, yozlaştıra yozlaştıra nereye varacağı bilinmez. Bilemediğimizden korkuyoruz anlayacağınız.

- Bilmeye davranmamız gerek ahiler, dedi Bey. Varıp kaynağından öğrenmeliyiz her bir şeyi. Elimizde olanak da var! Asitane bizden koyun istemekte. Biz de tezden ulaştırırız. Bu arada dolanırız bildiklerimizi. Ararız nedir yozlaşmanın temelindeki? Ve dahi bakarsınız bulmuşuz...

- İçimizi rahatlattın beyim, dedi Kurban Ahi. Biz de sizden bunu dilemekteydik. Varıp denklerimizi açalım. Dileklerimizi bildirip kırkılmış yünlerimizin pazarlığını yüklenelim ki, yılın isteklerini karşılama olanağı doğsun. Madem beyimiz üstlenmekte kaygılarımızı. Bize üretmek düşer.

Beyin kıpırdanışıyla birlikte otağı boşaltıverdiler. Davran Koca onlarla birlikte kalktı. Kapıya yöneldiklerinde;

- Gayri niceyse bugün yola düşemezsiniz. Her birinize oba hazırlandı. Buyrun, dinlenin, dedikten sonra, gelip Bey'in yanına oturdu. Ürküntü yaygınlaşmakta Beyim, dedi. Ahiler de kaygılanmaya başladığına göre, bir olumsuzluk çorabı örülmekte olmalı.

- İne Baba gelmiş diye duyduktu. Doğru anlaşılan. Bunların yüreğini kaygılandıran da onun gelişi olmalı. Bakalım, vardığımızda biz ne anlayacağız? Hele görelim, nice bir koyun aktarmamıza izin vermekteler, diyerek mektubu açtı. Bir süre okuduktan sonra gülümsedi. Eh, elverir. Çiçekdağı'ndan kırkbin koyun ayırırız.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİR

Sebastian Capello, omuzunda heybesiyle Galata rıhtımına indi. Malta taşı döşeli alanı geçti. Dar sokaklardan yokuşa sardıktan hemen sonra, pencerelerinden Haliç ve Boğaz girişini gören Mark Antuan Hanı'na ulaştı. Han görevlisi, daha o adımını atarken, odasının anahtarını uzattı. Sebastian heybesini yoklayarak, adasına çıktı... Geniş dairesine girdiğinde, pencerelerin kepenklerini araladı. Haliç'i Boğaz'ı süzdü uzun uzun... Heybesinin gözünden, teslim senetlerini çıkarıp üstüste koydu. Rakamları kafasından toplayarak ellerini oğuşturdu. Verimli iş görmenin sevinciyle, Anadolu kentlerindeki sarraflara bıraktığı altınların hesabını yaptı. Sonra birden buraya niye geldiğini anımsamışcasına toparlandı.

Heybeyi başucuna, senetleri tahta dolabın dibine yerleştirdi. Kapıdan çıkarken durakladı. Senetleri kucaklayıp, başını sallayarak merdivenleri indi. Hemen biraz yukarıdaki Chendali Hanı'na çıktı. Kapıda sırma cepkeniyle salınan kavvasa;

- Madam Kiera burdalar mı? Diye sordu.

- Çıktıklarını görmedim efendimiz. Yazmanına geldiğinizi buyurursanız, yanına götürürler sizi, diye bildik bildik selamladı kavvas...

Sebastian uzatmadan hanın derinliğine yürüdü. Ak mermerlerin ışıltılı aydınlığı demir parmaklıklı küçük pencerelerin ışığını çoğaltıyordu sanki. Dipte çuha örtülü masaya kollarını dayamış bekleyen yazman, Sebastian'ı görür görmez yerinden fırladı.

- Efendim, bugünlerde gelmenizi beklemektelerdi. Haberleriniz sizden önce geldiğinden, her sabah bekletilmeden katına çıkarılmanızı buyurdular.

- Eh, sevindik buyruğuna. Hazır olduğumuzu bildirirseniz, sevincimiz artar.

- Buyrunuz, diyerek önüne düştü yazman.

Birlikte basamakları tırmandılar. Ester Kiera'nın, haham olan kocası öldükten sonra Galata sarraflarının başını çektiğini bilmeyen yoktu. Venedik ve Cenova bankalarının en güvenli temsilcisi olmayı da başardığından bu yana, Anadolu ve öteki bölgelerdeki bütün para alış-verişlerinden pay alıyordu. Sebastian da, hem yaptığı işlerin dökümünü çıkarmak, hem büyük kentlerde onun ajanları olarak görev yapan Bedestan sarraflarına teslim ettiği paraların karşılığında Venedik bankasına senet almak amacıyla uğramıştı.

Yazmanıyla birlikte dairesinin kapısından girdiklerinde, Ester, yaşını göstermeyen sağlam güzelliğiyle elini uzattı... Sebastian, fındık büyüklüğünde elmas yüzüklerle bezeli parmaklar arasında dudaklarına bir yer bulup elini öptü kadının;

- Her zamankinden güzel görmekle mutluyum Madam, dedi. Kavuşma sevinci, yol yorgunluğunu hemen unuttur-

duğundan, katınıza ulaşmak beni kıvandırdı.

- Gratzia Sinyor Capello, diye yanıtladı kadın Sebastian'ı. Siz de her zamanki nezaketinizle yaşlılığımı unutturuyorsunuz.

- Yaş ve siz Madam!.. Hiçbir zaman yanyana olmayacak iki ayrı şey!

- Hani diretirseniz kaygılarımı unutup inanacağım Sinyor... Ne var ki, kişi kendini bilmeli. Bilince de, işleri iyi gittiğinden dünyayı tozpembe gören bir büyük bankerin komplimanında nelerin yattığını da anlamalı.

- Sinyora, diye bağırdı alıngan alıngan Sebastiyan. Bankerlik iştir. Altın pırıltısı, gümüş şırıltısı işin gereği. Size sevgimle güzelliğinize saygım ise dostluk! Oraya işin yongasını düşürmek, kendi kişiliğimden kuşkuya düşmekle birdir.

- Venedik ve Cenova bankerlerinin tümüne her zaman kibarlığınızı övmekteyim Sinyor, dedi Ester. Bundan kuşkunuz olmasın. Her gelişinizde, yüreğim utangaç bir genç kız heyecanıyla çarpmakta... Dikkat ettim, herkezinde ayrı bir kompliman bulup söylemekte ustasınız. Ne var ki, heyecanla çarptığında, komplimanlara karşı bile duyarlı bir yaşta bulunduğumu anlatıvermek aynı yürek. Bağışlayın!..

- Bağış sizden geldiğinde anlam taşır Sinyora!.. Siz ki bunca insanın gönlünü saçınızın perçemine takıp sürümektesiniz!..

- Ah Sinyor, dedi kıkırdayarak kadın. Venedik seranadlarının tadını hiç unutmadım. Alber Chendali sağ iken, gençliğimde yani, konağımızın penceresi altında, gondoldan söylenen o güzel baladlar, hep belleğimde. Nedense sizi gördüğümde hep onları söylemek geliyor içimden... Kim bilir, o eski Venedik'in, o eski güzelliklerini bana anımsattığı-

nızdan mı? Yoksa sizde Venedik'in o değişmeyen gençliğini bulduğumdan mı?

- Venedik değişmedi Sinyora!.. Siz de değişmediniz... Bunca güzellik gözlerimi kamaştırmaktayken, Sebastian Capello'nun değişmesini isteyebilir misiniz? Biz üç değişmeyen, bunca uzun sevgi ve dostluğu ayakta tutabiliyorsak, ne mutlu!..

- Şakalarınız hep coşturdu beni Sinyor! Biraz gecikince, aranmam, aşağıya buyruk verip bekletilmemenizi istemem bundan, diyerek ellerini çırptı. Sessizce açılan kapıdan giren ipek tenli, ipek mintan ve şalvarlı, ipek bakışlı cariyeye;

- Konuğumuz var. Sofraya Venedik şarapları koyarsınız, dedi.

- İzniniz olursa, diye cariyenin dönmesine kalmadan atıldı Sebastian. Balyosluğa çıkmak dilerdim. Hem Marcantonio Domini'ye sunacağım armağanım var... Hem de Balyos Mocenico Tomasso orda ise anlatacaklarım. O yüzden önce size uğradım. Özlemimi gidermek amacıyla!..

- Akşama zaman çok dostum, dedi eliyle cariyeyi kovalarken Ester. Sinyor Domini'ye armağanınızı sunarsınız. Bildiğimce sizin Balyos'la Cenova Vekilharcı Alessondro Miecini ve Fransız Elçisi d'Aramont burda değiller.

- Değiller mi? Nereye gitmiş olabilirler? Yoksa bizim haberimiz olmadan elçiler mi değişecek? Yola çıkarken böyle bir haber alamamıştım.

- Yok, değişiklik söz konusu değil... Rüstem Paşa, kaç zamandır istedikleri av iznini geçen hafta verdi... Karadeniz kıyısında avlanmaya gittiler.

- Üçü birden mi?

- Bildiğimce üçü birden. Ancak sizin balyosluk yazma-

nı sinyor Domini daha iyisini bilir. Sormanızı öneririm. Ve umarım ki, armağanınızı sunup gerekli bilgiyi edindikten sonra, benimle doyunmayı, sinyor Domini'nin sofrasına yeğlersiniz.

- Sizin bir gülüşünüze bin Domini'yi yeğlerim Sinyora! Diye abartılmış bir reverans yaptı.

- Öyleyse oyalanmadan hemen gidip geleyim ki, doyulmaz söyleşinizden yoksun kalmayayım. İzninizle!..

Yeniden elini çırptı Ester. Bu kez giren iri yarı köle, irkiltti Sebastian'ı... El çırpmasının değişik olduğunu sezmemenin öfkesine kapıldı bir an. Yüzündeki yayvan gülümseme değişmeden köleye baktı. Ester;

- Sinyor Capello'ya hemen bir at çekilsin, diye buyurdu,

Köle yerlere değin eğilip geri geri çıkarken, Sebastian da yerden bir reverans daha yaparak geriledi. Merdivenlerden aşağı kaydığında, atın kapının önünde hazır beklediğini gördü. Latasının cebinde yumruklaşan senetleri yoklayarak ata bindi. Biran önce gidip dönmek amacıyla yokuşu tırmanmaya başladı.

***

Galatasarayı Enderun'un arkasından ormana girdiler. Atlarının hızı tepenin başındaki av yoluna çıkıncaya düştü. Elçilik korumacısı Yeniçeri çavuşu Balyos'la gittiğinden, genel yazmana gözcü erler koruculuk ediyorlardı. Başta Domini ve Sebastian, arkalarında, palalarına özenen bıyıklarıyla yeniçeri erleri, tırısta eğile kalka ilerlemekteler. Domini, Sebastian'ın anlattıklarını dinleyince hemen

koşup durumu elçiye bildirmek kararına varmıştı. Çünkü Rüstem Paşa'nın birden değişen sert tutumu, aylardır Galata dışına çıkmayan elçileri sevindirmişti. O yüzden uzatabildiklerince kalmayı kuruyorladı. Sebastian'ın anlattıkları mutlaka bir şeyler yapmayı gerektireceğinden, atlanmıştı yaşlı yazman. Kendiliğinden davranamayacağınca büyük bir iş diye düşündüğünden, Ester Kiera'nın sunduğu düş gecelerden koparmıştı Sebastian'ı... Bir tek çağrıyla yetinmeye koşulmak canını sıkıyordu. Onca yol teptikten sonra, şimdi yeniden yollara düşmek, coşkusunu söndürmüştü Sebastian'ın... Atının üstünde ırgalandıkça, "Ester'in cariyeleriyle debelenmek varken, bu bunağın aklına uymanın sırası mıydı?" diye düşündü. "İstanbul, dünyanın merkezi. Ve bu merkezdeki dilberlerin hası Ester'in otağından geçmekte... Hem çoğu Roksalan'ı kıskandıracak saraylık cariyeler. Ve onun öfkesinden korkan tutsakcıların pazarda sattıklarından. Ve bunları toplayan Ester, ayrıca üstlerinden para kazanmakta... O yüzden, her biri eğitilmiş, öğütülmüş gözdeler. Her birinde salt güzelliği değil, inceliği de öğreniyor insan... Roksalan iyice kösülünceye beklemek gerek demişti Ester... Sultan için ama!. Şehazedeler, Paşalar bu kornun dışında. Bir tek damatlar azbiraz çekingen. Ötekiler, bütün paralarını eğitilmiş sülün cariyelere, yetiştirilmiş civan gulamlara yatırmaktalar ki işlerinde kazandığımdan fazlasını tutsak ticaretinden kazanmaktayım... Kazanır da doğrusu ... O kızlara, ben bile varlığımı vermeyi düşündüm kaç kez... Venedik'i unutup İstanbul'un Galata'sında bir konağa kurulmak ve bu cariyeler elinden lokmalanmak, dudaklarından yudumlamak, yaşamına yaşam katar insanın. Han yosmalarının kırıtmalarından kurtulurum... Ne var ki,

görevlerim bırakmamakta... İşte doyunmasak da, tadına bakacağımız nice dilberden etti bu bunak beni... Varıp kendisi anlatsa olmayacak. Anlaşılan Balyos'dan ödü kopmakta... Keyfini kaçırdığından ötürü azar işitmekten çekinmekte ki, beni ardınca sürüklemekte. Oysa görevim sona erdi benim. Ötesini yüce Doj Antonio Gritti'ye bildirmek kaldı. Hayır efendim... Bunlara neyin ne olduğunu söyledikten öte neyin yapılması gerektiğini deanlatacaksın ki, iş göreler. Dönünce Doj'a bildireceğim... Bundan öte, emekli tüccar değil, doğrudan tüccar yollasın Balyos'luğa... Böylelikle, Venedik'in çıkarları, çenebaz diplomatların yaygarasından kurtulur. Yerine işbilir insanların sağlamlığı egemen olur... Biliyorum kabullenmez bunu Doj... Ama, yine de söylemek gerek... "Yolda kendilerine eşlik eden yeniçerinin dillerini bildiğinden güvenli olduklarından ağızlarını açmıyorlardı. İkisi de kendi düşüncelerinin hızında tırıs giden atların sallantısında, daları gözleyerek ilerliyorlar. Yeniçeriler de, ağız açmaksızın, gözleri çevrede ardları sıra at koşturuyorlardı...

Sonunda orman açıklığına kurulmuş çadırlara ulaştılar. Birbirinden otuzar kırkar adım aralıklarla, Venedik ve Cenova Cumhuriyetleriyle, Fransa Krallığı'nın bayrakları dikilmişti. Her bayrağın arkasında elçilik görevlilerinin genişliğine göre çadırlar dizelenmiş. Çadırların arkasında da ay biçiminde elçilik korucusu yeniçerilerin obaları sıralanmıştı.

Balyos Macerinco Tomasso, Sebastian'ı daha karşıdan tanıdı. Atlılar yaklaşıncaya bekledi. Çavuşbaşı'nın gözlerini dört açtığını, kulaklarının en küçük fısıltıyı algılamaya hazır olduğunu görür görmez, tanımazlığa vurdu. Domini indikten sonra, kolundan sürükledi Sebastian'ı...

Efendimiz, dedi elçinin önünde gerekli saygı gösterilerinde bulunarak, Sinyor Sebastian Capello, bankamızın ajanı ve onlar meclisinin üyelerindendir. Asya içlerinde gerekli işlerde bulunduktan sonra Venedik'e dönecekler. Bir buyruğunuz olursa, yüce Doj'umuza iletmek isteğindedirler. O yüzden, buraya değin gelip eğlencenizde rahatsız ettik.

- Ah, ne kadar iyi oldu geldiğiniz. Sinyor Capello'yu tanımak mutluluğumuz oldu. Gerçekten göndereceğimiz hiçbir şey yok. Resmi kuryeniz yeni gitti. Ama ününü çok duyduğumuz bir soydaşımızla karşılaşmak, bizi sevindirdi. Hemen yolcu değilseniz, akşama av şöleni var. Konuğumuz olmanız bizi mutlu kılar...

- Anlaşılmakta ki Balyos Hazretleri, dedi Sebastian, iyi avlanmışsınız.

- Sizin de usta avcı olduğunuzu duymuştum. Özellikle attığınızı söylemişlerdi. Yanlış mı duyduk acaba?

- Doğru duymuşsunuz efendim. Uçara atmak kıvancımdır. Ne var ki, tüfengimi getirmediğimden sözlerimin doğruluğunu ispatlamaktan yoksunum.

- Bizim tüfenklerimiz, alışkanlığınızı karşılamasa da sanırız atıcılığınızın değerini ispatlamaya yeter. Şurda ilerde keklik kaynamakta... Yeni geldik, Çavuşbaşımız da yorgun. Ama, sanırız usta bir avcıyı seyreylemek amacıyla bize katılırlar, diyerek tüfeğini Sebastian'a uzattı. Çavuşbaşı'na koluyla buyrun işareti yaptı.

Çavuşbaşı, oturmaya hazırlanırken bu yarışmanın öfkesiyle kıpkırmızı oldu. Kısa bir duraksamadan sonra;

- Biz tüfenk seslerini sayar, sonra Sinyor'un vurduğunu karşılaştırırız, dedi. Orman güvenli. Şimdi denetledik. Buyrunuz, siz eğlencenizi sürdürünüz.

Balyos, Çavuşbaşı'nın görmeyeceği bir noktaya gelince nefesini tuttu. Sonra birden derin bir soluk salarak;

- Elinden gözünden ve kulağından başka türlü kurtulamazdık. Öyle bir zamandan geldiniz ki, hani önceden eğitsek böyle olmazdı. Şimdi Domini onu oyalar.

- Anlaşılan eğitilmiş efendim, dedi Sebastian. Yazmanınız öyle duraklayarak yol aldılar ki, özellikle bu anı beklediklerini şimdi anlamaktayım.

- Çok önemli şeyler olmalı, dedi Tomasso... Anlatın lütfen.

Sebastian, dinlenip dinlenmediklerini denetleyerek, fısıltıyla konuşmaya başladı;

- Bilmektesiniz, işimiz gereği pek çok kent ve köy dolanmaktayız. Özellikle dirlik sahipleriyle, kuyumcuların yoğun bulunduğu kentlerde, paraya gereksinim fazla. O yüzden de, bizim altınlar iyi kâr getiriyor. Faizleri yükselttiğimizde bile yılın kârını düşünen zaimlerle, kuyumcular gözlerini kapayarak dilediğimiz yerden anlaşmaya varıyorlar... O yüzden de yoğun bir çalışmayla geçiriyoruz zamanımızı. Çevresini yeniden denetledi. Ağaçlardan ve yapraklardaki yelden öte tanıklarının bulunmadığına güven duyunca;

- Ahi Babası da Hac bahanesiyle kentleri dolaşıyor efendim. Post kentine de vardı. Zaviyede tartıştıklarından, kesinlikle neye karar kıldıkları belirsiz. Ayrıca, Baba'nın da edindiği bilgiler çerçevesinde karar yetkisi vardır. Fütüvvetten bildiğimize göre, özellikle Kırşehri, Evran otağı sayıldığından ordakilerin etkinliği fazla. Ancak herşeyleri gizli olduğundan, duyabildiklerimize varsayım ekleyeceğiz... Öğrendiğimize göre efendimiz, Ahiler imtiyazlara koşul koydurmayı dilerler. Koşullar nedir? Bilmemekteyiz.

Bizim aklımıza gelen, şimdilik zorunlu mal alımına koşmaktır bizi... Doğrudan karşı çıkanlar da olabilir. Ne var ki, Ahi Babası'nın aklını yitirmesi gerek, imtiyazların kalkmasını istemesi için. Hem devlet razı gelemez buna!.. Hem de Ankara'nın sofçu ve cuhacıları, Sivas'ın gümüşçüleri, Maraş'ın kuyumcuları, Ergani'nin bakırcıları, Hamid'in küherçile ve barutçuları ve dahi bir çok ürettiğini dışa satan ahi... Ör-gütleri parçalanır. Birbirine girerler. O yüzden aklımıza gelen ya haraçların azbiraz artırılmasına zorlayacaklar... Ya da mal götürmeye!.. Her ikisi de bizi güç durumda bırakır efendim. Banka ve banker olarak çok yararlanırız bundan. Yalnız Cenova bankası daha çok yararlanır. Üstelik, bizim tüccarımız, taşıtma kolaylığının yanında ürettiğini getirmekte... Onun karşılığında mal götürmekte. Harçlar artarsa, getirdiğinden de, götürdüğünden de zarar eder. Oysa, az getirip, çok götüren, tüccar olarak kazanır. Yalnız ülkesinin üretimi düşer... O yüzden, durumu size bildirmeden Doj'a iletmeyi düşünmedim. Sağolsun Sinyor Domini anlayış gösterdi...

- Elbette gösterecek Sinyor Capello, dedi Tomasso! Görevi... Görevimiz. Ahi Baba İstanbul'a dönemez daha. Dönmeden biz engeli kurmalıyız.

- Sanırım görevim bitti efendimiz ...

- Sağolun... Önü sıra kalkan bir kuşa nişan aldı hemen. Tüfenk sesinden az sonra kuş başının dikine düşmeye başladı. Çabuk tüfengi siz alın ki, nişancılığınıza tanıklık edebilelim, diye uzattı silahı ...

- Sağolun, dedi Sebastian. Kullanmasını bilmediğimizden ne yapacağımızı şaşırmıştık. Diplomatlığın nice güç bir sanat olduğunu bir kez daha kavradım... Sağolun.

***

Tomasso, kuyumcu Serafim'den aldığı sülün bohçasını açmadan Rüstem Paşa Sarayı'nın yolunu tuttu. Önceki konuşmasına göre kararlaştırdığı gün sözünü yerine getirebilmenin güveniyle atının üstünde kuruldu. Birinci Vezir Konağı'nın görkemine adım attığında, her zamanki ürpertisi yenilendi. Murassa kürk kaftanının içinde, tüylerinin diken diken olduğunu sezdi... Rüstem'i kızdıracak bir durum doğarsa, Yedikule zindanını boylayacağını düşüne düşüne kabul töreninin yorgunluğuna girdi.

Kapı Kethüdası'nın öncülüğünde, sekbanları aşa aşa Paşa Divanhanesi'ne ulaştılar... Hazinedar, görevlilerin ellerindeki armağanları çoktan çekip almış, onları divanhanenin dışındaki konuk odasına oturtmuştu. Paşa beklemese, kendisini de odaya sokmayacaklarını biliyordu Tomasso... Beklendiğinden, kaftanının altına yerleştirdiği bohçayla, paşanın önüne değin vardı. Görkem gözlerinde korku oldukça, kendini yatıştırmak amacıyla, bir Türk ozanın dizelerini anımsamaya çalışıyordu. Hem dizeleri anlatan öyküyle birlikte... Balyozluk çevirmeni ilk kez anlattığında gülmekten kırılmıştı. Şimdi korkusunu bastırmakta kullandı öyküyü... "Kişinin yazgısı ak olmalı diye düşündü. Ozanın dediği gibi... Karşıtları az daha önleyeceklerdi Rüstem'in damat olmasını... Sultan kızıyla evlenmek, Hurrem Sultan bile istediğinde kolay değil, denetlemeye karar verir Süleyman... Ve doktorlardan öğrenirler ki, cüzzamlıda bit bulunmaz... Bir adamla gizlice gömleklerini araştırırlar... Sonunda bit bulunur. Ve ozan, (Olucak bir kişinin bahtı kavi, talili yar, Kehlesi dahi mahallinde, anın işine yarar,) demek zorunda

kalır. Çünkü o bit yüzünden Rüstem damat ve birinci Vezir olur..." Korkusunu yendi. Alaylı bir gülümsemenin yüzüne yerleşmesiyle birlikte, Rüstem'in önünde eğildi.

- Umarız, avda hoşça vakit geçirdiniz çorbacı, dedi. Rüstem eteğini öptürdükten sonra yer göstererek.

- Gölgenizde efendim, diye yanıtladı Tomasso... Üç elçi, bize o güzel günleri bağışlayan efendimize borcumuzu ödemek için de, şu armağanı hazırladık! Diyerek bohçayı açtı. Ve açtığı anda kendisi de Rüstem'le birlikte beğenisini gizleyemedi.

Som altından dökülen sülünün tırnaklarına, gagasına ve kanatlarının çillerine taşlar kakılmış, serpilmiş ve inciler döşenmişti. Altının sarı balkıması, taşların bir renk donanmasına neden oluyor, ince yakamozlu ışıltılar gözlerine doluyordu.

Rüstem beğenisini, kara sakallarını okşayarak belirledi. Gözlerinde altın ve elmas parıltılarıyla;

- Siz hayvan değil, Zümrüd-ü Anka'yı avlamış olmalısınız, diye alay etti.

- Yüce devletlimizin katında bulunmak Zümrüd- ü Anka'nın kanatlarına oturmakla birdir efendimiz. Devletlerimiz, bize gösterdiğiniz dostluğun altında kalacak değiller.

- Anlamaktayız. Dostluklarımızın sürekliliği konusunda gösterilen çabalara biz de katılmak dileriz. Valide Sultan efendimiz hoşnutluklarını bildirdiler. Umarız bizden de ödenmesi devletimizin çıkarlarına aykırı gelmeyecek bir ödül istemektesiniz... Çünkü devletimiz kendisine gösterilen her yakınlaşma çabasına katıyla ödemeyi gücünün kanıtı sayar. Efendimizin kulları olarak biz de hemen ödenmesinde yarar buluruz.

- Tek dilediğimiz, katınızda onurlanmaktır efendimiz... Bundan öte, uyruklarımız, sağladığınız güven ve tanıdığınız olanaklar içinde sürekli çalışmaktadırlar. Zaman zaman devletler arasında sürtüşmelerin kendilerine tanınmış olanakları azaltacağı kaygısı olmasa, elbette daha güvenli bulanacaklar.

- Kaygı yersiz... Efendimizin mülkünde, herkes her türlü yasal güvenceye sahiptir. Başlarına olumsuz bir iş gelmedi umarız uyruklarınızın?

- Mümkün mü efendimiz? Sizin bilgili, görgülü ve güvenli yönetiminiz altında ülkelerinde sahip bulunmadıkları rahatlık içindedirler. Yalnız yüce devletlimiz de bilmektedirler ki, zaman zaman çeşitli söylentiler ortalığı kaplamakta.

- Bunca zamandır devletimizin başkentinde elçi olarak bulunmaktasınız Tomasso çorbacı, dedi sert sert Rüstem. Efendimizin söylenti üzerine buyruk çıkardığına tanık oldunuz mu?

- Biz de olmadığımızdan, altında yatanı öğrenmek dilediк. Meğer, İran üstüne varan tüccarlarımızdan çıkar imiş... Oralarda denilmekteymiş ki, fütüvvet ehli, majestelerinden yeni isteklerde bulunacaklarmış ...

- Burda istenecek orda mı kararlaştırılırmış mı ki, tüccarınız bu söylentilere önem vermiş? Doğrusu ummazdık. Siz de ciddi ciddi buraya getirmektesiniz.

- Biz güvenimizi getirmekteyiz efendimiz. Sizin de yakında öğreneceğiniz söylentilerin altında yatan nedir bilememekteyiz. Ancak, çıkacak karışıklıktan biz de zarar göreceğimizden!..

- Karışıklık çıkmaz çorbacı, diye yanıtladı güvenli Rüstem. Devlet sözünde ayak diredikçe, karışıklıkların da hak-

kından gelmesini bilir. Verdiğiniz haberlerden ve sunduğunuz armağandan hoşnuduz. Tüccarlarınıza deyiniz ki, devlet verdiği sözü savaş halinde iken bile tutmasını bilmiştir. Barış içinde olmaktayken değiştirmeye kalkışmaz.

- Biz, daha kutlu ağzınızdan dinlemeden aynı şeyleri söylemiştik. Yanılmamış olmanın mutluluğu, onurumuza güç katmaktadır efendimiz, diye yeniden eğilip, eteğini öptü Rüstem'in... Konuşmanın bittiğini belirten sakal sığazlamalarına yüzünde gülücük, gözlerinin derinlerinde hınçla baktı. "Dünkü Köle!.. Venedik'in en soylu kişilerinden birine eteğini öptürmek sana onur mu vermekte sanmaktasın," düşüncesini belleğinin derinlerinde gömerek, dışarı çıktı.

***

Divan toplantısını kapattıktan sonra, Hünkâr'ın yanına girdi Rüstem. Hafif bir üşütmenin beniz solgunluğunu bir türlü üstünden atamayan Sultan, uzanırcasına oturmaktaydı. Dizlerinin üstünde yanına vardı. Ayaklarını üçer kez öptükten sonra yumuşak minderler döşenmiş tahtın ayak ucunda durdu. Daha konuşmasına izin verilmesini beklemeden;

- Valide Sultan efendimiz, bunca yorgunluğun üstüne sürekli devlet işleriyle uğraştırırız diye bize gücenmekteler efendimiz, diye söze girdi. Devletimizin sahibi olarak buyruklarınızı yeterince yerine getirebilmeye çalışan bunca kulunuz ve dahi oğullarınız bulunmakta iken, sizin yorgunluk üstüne yorgunluğa sarmanız bizce de doğru bulunmamakta. Düşündük ki, bizden kul ve dahi oğul olarak hoşnutluğunuz yeterince olmayabilir. Yerimize daha çalışkan ve

dahi bilgilisi gerekli ise, ayağınızın tozu olarak size hizmet ancak onur verir.

- Hoşnutsuzluğumuzu vezirlerimizin yüzüne söyleyecek denli güçlüyüz, benim vezirim ve dahi oğlum, dedi Sultan. Devlet gerektirdiğinde biz dahi kendimizi kul saymaktayken, kulu değiştirmekte sakınca görmeyiz. Ancak çalışmanızdan da, yönetim bili ve dahi biçiminizden de hoşnuduz. Ne var ki, yine de kul işi efendisini yormasın olamaz...

- Kul işi kulu yormalı efendimiz. Bu yüzden divan olarak karar aldık. Bundan öte, yüce efendimizin katlarına, kendilerinin özel çağrısı olmaksızın çıkılmasını doğru bulmamaktayız. Çünkü kul, sevildiğini bilmemekte... Hastalığınıza, yorgunluğunuza bakmaksızın, bir kethüda ya da bir naibin çözeceği işleri katınıza getirmekte. Ne var ki, onların incir çekirdeğini doldurmaz dilekleri, efendimizin üzüntüsünü çoğaltıp, yorgunluğunu arttırdığından yüce devlet işlerine zamanları kalmamakta. Valide Sultan efendimiz de, durmaksızın bizi azarlamakta. Hani haklı olmasalar yakınacağız. Gecemizi gündüzümüze katmaktayız. Efendimizin bir hoşnutluğu, çabamıza da, gücümüze de bin çaba ve dahi güç katmakta. Ama, biz de hiç olmazsa kutsal bedeninizin yorgun ve dahi rahatsız olduğu zamanlarda, çağrısız gelenlerin olsun katınıza alınmamasını dilemekteyiz.

- Bizi sevdiğinizi biliriz oğlum ve dahi vezirim... Biliriz ya, efendi kulundan kopmamak gerek. Siz nice bir bizi sevmekteyseniz, biz de onları sevmeye koşuluyuz.

- Siz efendimiz, halife-yi ruy-i zemin ve dahi sultan-ı alem-i yeminsiniz... Yeryüzündeki kulların tümü sizi sevmeye koşuludur. Ve dahi bu sevgilerini sağlığınıza gerekli

dikkati göstermekle kanıtlamak zorundadırlar. Ne var ki, bildiğiniz üzre, kul dertlenince, kendinden ötesini düşünmez. İzniniz olursa, Bostancıbaşı ve dahi kapı kethüdasına buyurmayı dileriz ki, sefer hazırlığı içreyken olsun, çağrısız konuklarınızı almasınlar.

- Demek ki, kararlısınız. Bunca istemezliğimizi bile bile diretmektesiniz.

- Varlığı sizin esenliğinize bağlı kullarınızın tümü, gecikmiş olmanın üzüncündedirler efendimiz. Bizi sözcü atamaları, üstümüzdeki sevgi ve bağışınızın yüceliğini bilmelerindendir. Engel olunmadığında, kul sıkıntısıyla hem de gereksizliği apaçık iken sizin nice bir üzüleceğiniz ve Tanrı korusun hastalığınızın nice bir artacağını bildiklerinden, diretmemizi yakarmışlardır. ..

- Sultanımız da nice bir zamandır eğitmekte idiler...

- Eğer izniniz olursa efendimiz, asıl Valide Sultan efendimizin azarlarından kurtulacağımızdan ötürü ödenmez borç altında kalacağız.

- Sultanımızın sizi nice bir sevdiğinden kuşkumuz yok oğlum ve dahi vezirim. Madem öyle istemektesiniz, sıkılıncaya kullarımızdan uzak duralım...

- Efendimiz! Diye eğildi yeniden Rüstem. Bizi ödenmez borç altında kılmaktasınız her an. Yaşamamız eseriniz ve dahi hizmetimiz onurumuz değilmişcesine yeni bir ödülün armağanıyla gözlerimizi kamaştırmakta, hizmet görevimizi aşka dönüştürmektesiniz.

- Güvenimiz tamdır vezirim... Anlatın hele, divanda neler görüşüldü?

- Korsan reislerinizden Turgutça Bey, Mehdiye'sinin öcünü almaya devinir efendimiz!.. Frank Kralı da deniz kı-

yısında az limanı olduğundan yakınır. Elçisi yardımlarımızı arttırmam konusunda pek yakarıcı... Sinan Paşa kulunuz, Donanmay-ı Hümayun'un denize inecek kıvama geldiğini bildirdi... Elkas Mirza'yı görkemli kabulünüz, Tahmasb yönünden yeni kıpırdanışlara neden oldu buyurduğunuz gibi... Erzurum, Diyarbekir, Erzincan ve dahi Van üstünde baskı kurmaya uğraşmaktaydı. Bir iyice hakkından gelinmedikçe, doğu yakamızda rahata ermeyeceğiz... Düşünülmekte ki, Turgutça Bey'in isteğini gemi ve dahi levent gönüllüsü ile karşılar isek, Frank Kralı'na da iyi bir ödül bağışlamış oluruz. Onun güçlenmesi, Şarlken ve dahi Ferdinand'ı kuşkulandırıp o yana dikeceklerinden biz ardımızdan güvenli bulunuruz. Sefere çıkmakta gecikmemek gerek. Bağdat Beylerbeyisi Behram Paşa kulunuz, Basra üstünde Tahmasb'a giden elçilerini yakalamış. Yanlarındaki namelerden anlaşılmakta ki, uzlaşmak üzereler. Biz onlardan öndeyiz efendimiz. Buyurduğunuz an, iki yanda da sefere hazırlıklı bulunmaktayız.

- Anlaşılır! Oğlumuz ve dahi vezirimiz, öncelikle İran üstüne sefer eylenmesini istemekte. Divan da buna katıldığına göre, düşünülmeli...

- Sağolunuz efendimiz. Buyruklarınız bizim onurumuz ve dahi ışığımızdır.

- Ferhad Paşa kulumuzun işini beğendik. Kendisi ödüllene...

- Hemen efendimiz, hay hay!.. Sonra gözlerine baktı Sultan'ın. Yorgun halkaları inceledi. Uzatmamak isteğiyle, kapaklandı. İzninizle efendimiz kulları kınamaktayken, yorgunluğunuzu bizim arttırmamız yersiz... Uzatılan eli öptü. Gerileyerek çıktı. Çıkar çıkmaz, Bostancıbaşı'yla Ket-

hüda'yı divana sürükleyerek;

- Kendilerinin çağırdıkları dışında kimsenin efendimizi rahatsız etmemelerini buyurdular. Bundan ötesinde dikkatli olmanızı dilemekteyiz, dedi. Onlar selamlayıp çıkarken, kimseye göstermeden ellerini oğuşturdu.

İKİ

Gölgelerini boşluğa yaya yaya silkinip davranan Forsabaşı'nı geçtiler. Don Pedro'nun başucuna varıp, yanına çöreklendiler.

- Hadi Pedro Usta, diye söze girdi Solu. Umuduna gün doğmakta... Turgutça Reis, Mehdiye'nin öcünü almaya kararlı. Demekte ki, masalının sonunu kerevetine çıkaracak bir başarıyla taçlandırmak istemekteyse, leventler buyruğunda!

- Belledıklerimiz bize öğretti ki efendilerim, siyaset yiğitlikten çok, cahillik istemekte. Doğruluğuna da kalıbımızı basarız. Kendimizde sınadığımızdan. Masal üretmek zor değil. Zor olan sonuna katlanabilmek. Dediğinize gelende, eskiden masalımızdan ötürü asarlardı bizi. Şimdi bilgimizden ötürü işkenceye koyarlar ki, dayanabilir miyiz, bilmemekteyiz.

- Bizim de demek istediğimiz bu, dedi Çopur Buğa. Durmaksızın insan dayancını ölçmektesin. İşte fırsat önüne geldi. Kullan. Ve dahi var git ülkene. Bak ki, nice bir dayanıklısın dahi nice bir dayanmakta önderliğini ettiğin yoksul. Sen onlara, onlar sana kavuşanda niceyse sancağı dikersin.

Biz de burdan yeteriz, düşmanlarınızın ensesine binmek amacıyla. Birleştik mi, işlerini bitiririz.

- Yağma yok efendilerim, diye atıldı Pedro. Biz Komüneroslar kurdu isek, yabanı sırtımızdan atmak amacıyla kurduk. Şarlken'i kaldırıp, Süleyman'ı bindirelim diye değil. Madem öylesi de, böylesi de eşekliktir, ko olduğunca sürüp gitsin. Bize gelende böyle bir durumda hiç güvenmeyeceğiniz kişilerin başında gelmekteyiz.

- Demedik mi size, dedi Çolak, çengeliyle sivtinerek. Bu Papaz tayfasından ademe yarar iş çıkmaz. İşte kendi kulaklarınızla duyup işittiniz ki, azbiraz kitap küfüne bulunanda, halkını da, çalabını da, yalvaçını da bir kıyıya koyuvermekte!

- Ustamız Valansiya'da gün günden büyüyen bir masalın kahramanıdır, dedi Kör Veli. Altını üstünü kurcalamadan hürp diye kolay kakışıverir mi? Bilmemekte mi, aldığı her soluk savının ispatlamasına adanmıştır. Bilmemekte mi, bizim yerimize Don Giovanni de Vega ya da Dorya Reis'in eline geçse idi!.. Onca bilge ölümden mi korkar ki, bilim edindi diye savından vazgelip, kıyıya çekilsin! Bilmemekte misiniz bir kez başkaldıran, sürdüregider kendi kendisiyle tutarlı olmak istemekteyse!

- Sürdüregitmekteyiz biz de efendilerim, dedi Pedro. Biz tahta başkaldırmıştık. Ve sanmaktaydık ki, yoksul birleşende, çoğunluğun gücü, azınlığın sultasını kıracaktır. Kırdıktan öte, egemenliğin olanaklarıyla güçlendikçe gönenecektir. Hakkıdır bu onun ve hakkımızdır böyle düşünmek. Neden derseniz, öylesine az isteklerle yola çıkıyorduk, üstelik öylesine güçle egemenliği ele geçirivermiştik ki, hakkımızı söke söke alırız. İki yıl dayandıksa bu güvenden

dayandık. Siz derya üzreydiniz. Venedik ve dahi Cenova, Şarlken'in üstlerine hörlemesini kaygıyla bekliyorlardı. Bir kez gücünü kendi kendine kanıtlarsa, kuzeyle güneyi birleştirmesi işten değildi. Miras hakkıydı Cermen İmparatorluğu onun. Oysa biz yıpratır, gücünü kırar isek, herkes derin soluk alacak idi... Kentler bir bir bize katılır iken görünüm böyle... Ve her yandan destek yağmakta idi... Böylelikle biz, bunca desteği ardımızda görüp, tıpkı sizin Bedreddin Bilge ile Berklüce Sultan gibi, el ele, göz göze, diz dize cennetin bu dünyada olduğunu ispata koyulduk, yoksulu egemen kılarak. Bunca olumlu veriye güveniyorduk. Onlar yenildiyse, desteksizlikten, bir de zamanı kollayamamaktan yenildiler, diyorduk. Bizim için durum böyle değil. Tam çıkar çatışmasının ortalık yerinde yangın tutuşturmaktayız. Desteğimiz elverir, gücümüz ve dahi bilincimiz düşümüzü gerçekleştirmeye yeter! Bir de baktık ki, Venedik ve Cenova bankerleri, paralı askerini çoğaltsın için Şarlken'e altın yağdırmaktalar. Papa, hepimizi afaroz eyledi. Lütherci Cermen soyluları, ata binip kılıç kuşanarak üstümüze hörledi. Frenk kralı hemen savaşkese yanaşıp ardını sağlamladı. Her gün bir İspanyol kentini kanırta kanırta alan Barbaros Hayreddin Paşamız kendini İstanbul'da, tersane kalfalığına atayıp gemi yapımına durdu. İbrahim Paşamızın horlayıp hırpalayarak şamaroğlanına çevirdiği Ferdinand'ın elçisi birden gözde kesilip Sultan'la ava gider oldu... Turgutça Reisimiz, azbiraz levent taşıyıp, üstümüze hörleyenlere dayanmamızı sağlar umduk... Malta adasına kapaklanıp Donna Welitza'nın eteğine sığındı... Derya bilgeleri Çopur Buga, Kör Veli ve Çolak Solu ustalarımızı tutsaklandığımızda gördük. Doğru buyurdunuz. Sizin yerine onların eline geçse idik,

çoktan kebap edilmiş idik. Ama siz tam umudun doruğunda iken yenilginin ne olduğunu bilemezsiniz. Yenildiğinizde de kişiliğinizi sorumlu tutar, cezasını çekmeyi borç bilirsiniz. Biz öyle olmadık. Yanlış hesaplarımız yüzünden hem de kışkırtma döneminde kesine yakın destek verilmiş iken değişiveren yeller yüzünden, binlerce insanın kanıyla ödedik. Şimdi yeniden işe kalışsak, yeniden başımıza gelecek başkası olmaz ...

- Başında yapılacak hesap sonunda yapılmaya duruldu mu, kişi böyle yılgınlığa saplanır. Davran koca Pedro! Senin dediklerinin üstünden yıllar, altından Akdeniz örneği sular geçti! Gayri birleştiklerini sandıkların, yeniden birbirinin gırtlağına sarılmaya durdu. Var ahalinin başına geç yeniden!..

- Ve dahi yeniden sopa yesin öyle ya, dedi Kör Veli. O gün de durum aynı değil miydi? Nedir Pedro Ustamızın o zaman hesaplayamadığı? Egemenin çıkarıyla, yoksulun çıkarının kesinlikle çatıştığı değil mi? Onu üste getirmeye davranınca, bütün öteki hesaplar geride kalıverdi... Bunlar hörleyip başardıktan sonra, bir beyin yerine bir başkasını getirselerdi, sorun yoktu. Umdukları ve dahi bekledikleri destek kendiliğinden gelecekti. Oysa neylediler? Bey'i atıp, yerine yoksulu getirdiler! Aboov!.. Getirir getirmez de, yeryüzünde nice bir egemen var ise kenetleniverdi birbirine, kenenin at taşağına kenetlemesi örneği! İşte sorun bu forsa eskisi. Bizim aklımız erdiğince, bundan öte de kalkışsan dediğini yapmaya ve dahi bey yerine yoksul getirmeye davrandın mı, kıçına tekmeyi yine yiyeceksin demektir.

- Al sana bir yılgın daha, dedi Solu! Bir kez yenilindiyse, hep yenilecek değil ya adem dediğin? Bakarsın bir üste gelir!..

- Adem dediğin için doğru Çolağım, dedi Pedro! Dövüş de güreş gibidir. Günü olur, yenersin, günü gelir yenilirsin. Öldürür ya da ölürsün. Sorumluluğu ademe yükledin mi, ademle biter. Bilece kimseyi götürmemek kaydiyle, buyur sına! Bin kez, yüzbin kez! Tükeninceye, tükeninceye! Ama bilece yoksulu sürüklemekte ve yitirdiğinde eskisinden beter bir yoksunluğun içine atmaktaysan, izin ver de durup düşünmen gerektiğini söyleyelim. Kişi kendi vebali altından, olmadı canıyla kalkar. Kitlenin, ahalinin vebalini taşımak olası değil... Hani zaman zaman hoşgörünüze kavuştuğumuza pişmanlık duymaktayız. Keşke Şarlken'in ya da öteki beylerin cellatları eline düşüp, borcumuzu kuşça canımızla ödemiş olsaydık, belki daha rahat olurduk.

- Şimdi anlamaktayız bunun neden kendine eziyet edip durduğunu, dedi Çolak Solu. Belki azbiraz borcumu öderim diye düşünmekte.

- Düşünmekteyiz. Ama herkezinde de yanılmaktayız bir güzel!

- Öyleyse varalım Turgutça Reis'le Ona bile gerek yok. Salih Reis'e söylediğimizleyin senin palamarlarını salıverir. Var git ülkene, dedi Çolak Solu! Dilersen bilece geliriz ardınsıra... Yoksulun nice bir dikildiğini görmek, bin kez ölmeye yeter... Al eline sancağını, yeniden başkaldır. Bakarsın bu kez asılırsın da, umduğun cennete kendi kanatlarınla uçar gidersin ne güzel...

- İyi de, dedi Pedro! Dördümüz yeter miyiz bunca köşeği devirmeye?

- Neden dördümüz olalım, dedi Buğa! Dedik ki az önce masalın ve dahi ahalin seni beklemekte. Hem de salt Valansiya'da değil!.. Aynı zamanda bütün italik kentlerde.

Hörlediğin an, tümü paçandan tutacaklar. Takarsın ardına yoksul ahalini. Varıp egemenlerin tahtalarını başlarına geçiriverirsin!..

- Sizi bilecek ölçüde uslu, kışkırtmaya kanmayacak denli yaşlıyım efendilerim, dedi Pedro. Amacınız, beni aykırı işe koşmaksa, suçsuzun kanını akıtmaktan öte pek çok şey yapabilirim.

- Öyleyse, pranganı çözdürüp, çömezlere dil dersi vermeni öneriyoruz. Kabul mü?

- Buyurduğunuza ne zaman olmazlandık? Ya da olmazlanmak elimizde mi?

- Daha geçen baharda, yiğitleri devşirip döndüğümüzde olmazlanmadın mı, dedi Buğa. Biz de korkumuzdan, güç işe sardırıp, kolayını bulmaya uğraşırdık. Madem kendin söz verdin, davran bakalım. Çömezler bütün kış buyruğunda. Her biri, bülbül gibi şakımazsa bahara, elimizden güç kurtulursun.

Pedro yüzlerine bakakaldı. Böyle bir sıkıştırmanın ardından çok daha ağır bir baskının geleceğini ummuştu. Aynı şeyleri düşündüklerini bir an unutup, savunmaya hazırlanırken, Solu'nun bir işaretiyle forsalıktan çözülüvermesi afallattı onu. Suskun, başı önünde, bilece yürüdü.

***

Salih Reis, burcun gölgesine sırtlarını dayamış, nefeslenmekte olan Buğa'yla, Veli'ye yanaştı.

- Reis Baba bizi çağrılamakta. Çolak Ustamızı da bulur isek bilece varalım demiştik.

- Siz varın Reisim, dedi Buğa. Biz onu alır geliriz.

- Safada demek!

- Azbiraz dinlenmeyi kurardı, dedi Veli. Buyruğunuz olacağını bilmediğinden.

- Bizden de gizlenmekteyse bazı şeyler, dedi başını sallayarak Reis. Turgutça Baba'yı da alıp bilece varalım dedik.

- Sakın Reisim, dedi Buğa! Turgutça Reis edepli yiğittir. Ola ki, rezillikten sıkılıp, üzüntüye düşe. En iyisi biz tezden varıp yoldaşımızı kapar geliriz.

- Aşağıda, Saad'in hanında mı?

- Don Pedro için kitap bakacaktı. Geçerken uğramasın olmaz.

- Kitabı baktıracak adamı da bulmuş Don Pedro, dedi gülerek Reis. O adamını bulmuş ya, siz yalanı bulamamaktasınız. Tez toparlayalım ki, Paşa Baba kızmasın!

Reis, Turgut'un sabırsızlandığını bildiği zamanlarda paşalığını öne sürerdi hemen. İki koca toparlandılar. Reis'e yan vererek, kale aşağı seyirtmeye durdular. Bir süre arkalarından baktı Salih. Yaşlılıklarından umulmaz bir çolaklıkla koşuşturduklarını görünce, sevecen gülümsedi. İç kalede kendisini beklemekte olan Turgut'a biran öne ulaşmak dileğiyle, hızlı yürüdü.

Onu yalnız gören Reis, ağarmış kaşlarını oynatıp, top sakalını okşadı;

- Solu'yu aramaya mı gittiler?

- Evet!

- Tükenmez bir eşkıya bu Çolak, dedi Reis. Yanıbaşında yer gösterdi Salih'e... Diz dize oturduklarında öteki reisler sökün ettiler. Uluç Ali, Kemal, Kara Kadı, Mustafa, Hasan Paşa ardardına girip, el bağlayarak karşısında dizelendiler. Gülümseyerek baktı her birine;

- Azbiraz bekleyelim. Üç adem ejderhası da gelsin, söyleşiriz...

Başını kaldırdığında, üçünü de karşısında görünce çevresine sepelenen reislerin arasını gösterdi. Çopur Buğa, yüzünde kararan bir utançla;

- Bağışla Reis baba, dedi Geciktik.

- Öc almak gecikende, diye atıldı Çolak. Kör'ün tutmasına kalmadan.

- Biz de köhnediğimize hükmederekten!

- Zamanın kullanılmasını öğütleyenler, zamanı mı şaşırmaktalar ki, diye alayla baktı Reis. Hemen sıvanmaya dururlar. Unutmaktalar ki, biz devletin görevlisi olanda, her bir davranışımız bağlanmıştır.

- Bağlananda, izin isteyen oturup hakanın buyruğunu bekler. Gayrisine yelken basıp, forsa çekmek haram kılınmadı ya, dedi Solu. Niceyse iş levendin, ad reisindir.

- Reis de kıpırdanıp, adına sürülen lekeyi temizlemeye koşulu değil mi?

- Koşuluysa durmak yaraşmaz. Ün olanda, ad reise varır da, rezillik gelende leke herkese bulaşmasın mümkün değil, diye azarlanmanın öcünü almaya koyuldu Çolak.

- Kendi öcünü alacak olanın paçasından tutulmuş da, alayıyla büsbütün kışkırttı Turgut Reis! Gözlerinin içindeki gülücüklerden, sevindiği belliydi. Yelken basana, vira buyruğu verilmedi hiçbir zaman.

Çolak basılmış olmanın hıncıyla, Reis'in alayını sezmedi. Çopur'la, Kör'ün kıvançlı gülümsemelerinden de ayrımına varıp duraklamaksızın daha bir yüklendi.

- Öyledir de, bunca adem ejderhasını sala tıkıp, civelek devşirmeye salmak neyin nesi? Bunca zaman yelken bas-

mak tutkusundaki leventleri uçkur ardında deli dana örneği döndürmenin vebali kimin? Reis Baba, sen Süleyman Sultan'a Paşa oldun diye, bunca levendanı kapıkuluna mı yazdın bellemedesin? Eloğlu daha kıçımızın sıcaklığı kurumadan Mehdiyemizi çekip alsın elimizden. Doldursun içine Sen Jean şövalyelerini de Valette'in cinli papazları, ardımızdan teneke çalsın... Rum kentleri elinden zarı zarı ağlamakta, İspanyol köylüleri bunca sapasını yedikleri Turgutça Reis'i kurtarıcı belliyor bulunsun da, biz kapıkuluna yazılıp devlet ulufesiyle uçkur çözelim he mi? Geç Reis babam!.. Böylesi miskinlik ne Oruç Babamızın seyir defterinde, ne Hayrettin'e soyunup, Kaptan'ı Deryalık kaparaktan, Vezir olan Hızır babamızın kitabında yazılmamıştır. Turgut'un içindeki alazı daha bir körüklemek isteğiyle acısının üstüne üstüne vurarak sürdürdü sözünü. Geç Reisim, geçelim! Kapıkulu. amca dayı, yeğen kardeş, baba oğul. uğrun uğrun el koyduğu postaları kaptırmaya mı niyetlendi ki, ad üstüne onur üstüne iş tutabilsin? Oyun üstüne tutulmaktadır bütün işler bilesin. Ve dahi, Rüstem birinci vezirlikle, Sultan kızının kaymak tabağını elinde tuttukça, karındaşı Sinan da, bizim postumuzu pis kıçının altında tutacaktır. Sen burda dilediğince otur bekle ve dahi onuruna sürülen lekeyi silmek amacıyla tutuş! Bil ki, leke alnında kabarcık karası gibi durdukça, onlar posta daha bir yerleşeceklerdir. Yerleşecekler ve dahi Karlı ilinin sancağında taşaklarımızı donduracak... Ondan öteye Akağa olaraktan harem bekçiliğine koşacaklardır.

İçlerindeki irini akıtıyormuşcasına tümü de donup kaldılar. Çolak, bir türlü kendi kendilerine bile düşünmek istemediklerini ortaya koyuvermişti. Divan bir türlü Turgut'un

Vezirliğini ve Kaptan Paşalığını vermiyordu. Barbaros'un en yetkin ardılı olmasına karşın, sancakbeyliğinden ötesini esirgiyorlardı. Çolak'ın uğrun uğrun ele geçirdikleri, sözcüğü tümünü irkiltti. Turgutça, söylenenlerin her biri gözeneklerinin her birine saplanmış birer iğne olmasına karşın, sesini çıkarmadı. Reis'ler kaç kez "Höst!.." diye gürlemesini beklediler. Ses çıkmayınca, onlar da, kendi acılarının yumruğunda tıkanıp kaldılar. Çolak, birden bitiriverdiği sözüne hiçbir yanıt gelmeyince, iki yanına bakındı. Çopur'la Kör'ün bakışlarında bir onay aradı. Yüzlerinin yontu kıpırtısızlığı bir an düşündürdü. Sonra, kendi yanıtını kendi verircesine sürdürdü sözlerini.

- Bunu yapanda da, haklıdırlar. Biz onları kullandığımızı sanmaktaydık. Kullanmaktaydık da hakçası. Kul çeribaşılığından ötesini düşünmemekteydi. N'olduysa, bizim hakanlarımızdan oldu. Horasan erlerinin, Ahi ulularının, Yirmidört Sancakbeyi orunlarının ve dahi sipahla levendin, kadıyla müftünün doğruca sözleri, dikbaşlılık gibi gelende, alttan alta, kulu sahibin yerine saymaya başladılar. Sonu! Yerine geçen, yerleşir buyurmuşlar. Yerleşti. Sahipliğin tadını aldı ve dahi bunun uğruna kanını verdi. Şimdi, her bir post ellerindeyken, Akkeçili Türkmeni Turgutça Paşa'yı aralarına sokup, fitne kaynatmanın gereği m'ola? Oldurmamakta haklıdırlar. Neden derseniz, Turgutça Paşa Derya Kaptanı olanda, ardı sıra kaç kişi mansıp bekleyecektir. Ve dahi o mansıplara kendisi adem atayacağından, tutup da yozmuş Osmanoğlu gibi mi davranacaktır? Yoksa can yoldaşlarını mı kayıracaktır? Elbette Türkmen, Türkmen'i seçer... Yazmadıkça! Daha birinci kuşakta da yozabilmeyeceğine göre, seyreyle nice bir adem kavuğu tuğlu vezir ola-

cak? İster mi, bunca emek, bunca kan vererek elde ettikleri yerlerin tehlikeye girmesini insan? İstememekte yerden göğe haklı değil midir? Haklı olanda, kuyruğu sıkıştığında direnmeyene yazık!

Hiç sesini çıkarmadan dinlemekte olan Turgut, son sözler üzerine dikilip atıldı:

- Ne demek istemektesin?

- İstememekte, gerekeni belirtmekteyim. Madem ki d'Aramont, Henri saninin altınlarıyla kullarını da, efendilerini de satın almışlardır, bize gün doğmaktadır. En azından Hızır Baba'nın iki basamağını kapmadan, kıçımızı kıpırdatmak yazılı değildir...

Turgut'un, gözlerini kırpıştırarak bakması, reisleri de şaşırttı. Şimdiye haberleri olmayan pek çok şeyin, Çolak'ın ağızından dökülmesi, toplantının gündemini açıklamaya yetiyordu. Turgut, haberlerin doğruluğunu araştırırcasına kışkırttı Çolak'ı;

- Herşey olup bitmiş gibi anlatmaktasın! Sultan sarayına gözcü mü koydun vezir yatağına çaşıt mı?

- Her zaman demekteyiz ki Reis Baba, dilber dudağını ağzının içine alanda duymasını istediğini de, istemediğini de belleğine kazımaktasın. Sen ki Akdeniz'in içre suyun höpürtüsünden bilgi alıp yön tutmayı alışkanlık kılmışsın... Bunca mı köhnetmekte Osmanlı mansıbı ki, her bir devinimi yazıya bağlamaktasın? Çekiver sancak beyliğinin kuyruğundan baba! Yeter İstanbul'daki köşeklere kazandırdığın altın! Denilmekte ki, iki yük tutar yedirdiği duka!.. Yılda üçyüzbin altın da, efendimizin ayakları dibine sereceklermiş... Bunca altın bize kaç kalyon donatırdı...

- Dur hele, dedi Reis! Her zaman buyuran siz değil

miydiniz? Rüşveti başkasına verdirebilende, kuşağı yağılanan sen olursun. Şimdi neyin nesi olmakta bu hınç?

- Biz azbiraz pay ayrılmasına karşı olmadık hiçbir zaman. Dememiz o değil. Hıncımız da ona olabilemez... Bizi kızdıran uyrukluktur. Nice bir iştir ki, kellemizin pazarlığı derya ötesi yerde yapılmaktadır. Hem de kastımız olsa bile, dahlimiz olmaksızın!..

- Öyleyse bize sıvanmakta haksızsınız, dedi suçlu suçlu Turgut! Uyrukluk tapusunu imzalayan Hızır babamızdır!

- Hızır baba, diye atıldı Çolak! Tapuyu vererek, takriri elinde tuttu! Karşılığında pazarlığın ortasında olmayı avuçladı. Derya kaptanlığını derya kurdunun sahiplenmesi kuraldır. Ve dahi demekteyiz ki, kuralı satmanın tam sırasıdır.

Turgut Reis'in Çolak Solu'yla tartışmaya başlaması tümünü uyardı. Demek, bundan sonraki rotayı hepsinden önce öğrenmenin keyfini sürüyordu Çolak. Ve onunla alay ettiklerini sanırken, kendilerinin oyuna gelmişliğinden burulmuşlardı. Tartışmanın basmasıyla habersizlerinin acısını çıkartmaya sıvandılar. İlkin Salih Reis atıldı;

- Tutalım ki biz kuralı anımsattık. Olmazlanırlarsa, öc fırsatını kaçırmaz mıyız?

- Bizden gayrısının deryaya açılmaya mecali mi var sanmaktasınız, dedi Kör Veli. Yoldaşının herkesi oyuna getirmesinden kıvançlı bakınarak:

- Derya Kaptanı Paşa, tersane kalfalığına demir atmıştır. Gemi donatma çekincesinin ardına gizlenip saray örneği konağında gılmanlarla fink atmaktadır. Kul tayfası reislerinin çoğu da, efendilerinin izini sürmekte yarış halindedirler. Bizden ötesi, Haliç sığınağının gölgesinde ense şişirmektedir anlayacağınız reislerimiz.

- Gemi donatılmaktaysa, bir gün deryaya inecek demektir. Bunca acelesi olan da biz değil miyiz? Diye sordu Barbarosoğlu, Turgut damadı Hasan Paşa!

- Biz öc almaklığa devlet ruhsatı mı beklemekteydik hay Paşa, dedi alaylı alaylı Çopur. Bizim ruhsatımız Reis Babamızdan gelir. Siz Osmanlı Paşası iseniz biz derya korsanıyız ve dahi Çolak yoldaşımız, korsanlık yasası gereğince çıkarı olmayan duvara çişini bile etmez, buyurmuştur her zaman!

- Sen Şimdi burda, dedi Çolak. Kimden yana olmaktasın Çopur Usta? Hele aç ki savını, kendimizi korumaklığa akıl yürütelim.

- Biz her zamanki gibi doğrudan yana olmakla!..

- Doğru, leventlik kuralıdır. Ve dahi onları koyan, nice bir deneyimden geçtiğinden koymuştur. Osmanoğlu kendi tükenmişliğinin bilincinde, Şarlken'in devletini bölmeye yöneldi... Bunda da Frank beylerin araç edindi ise, bizim çıkarımız ne olmaktadır? Hızır Babamız yelken bastığında açık bilirdik. Derdik ki, Şarlken Françoi'yı ezerse, güçlenir. Bizim İspanya, İtalik ve dahi Mağrık üstündeki haraçlarımıza el kor. Bunu önlemenin yolu hem bolca esir ve dahi çapul toplamak, hem de azbiraz yestehleyip, onunla bile tutuşacak bir devlet bulundurup, rahatımızı sürdürmekten geçer. Eh, biz yestehledik. Ardından Süleyman Sultan, Sultan sözcüğünün özellikle kadınlar için adın sonunda, erkekler için de başında kullanıldığını bile bile, vurguyla sonda kullanarak;

- Da imtiyaz verip, ticaretini güçlendirende, ilk kazığı bize atmaya sıvanmadı mı? Nedir çömezlerimizin dil eğitmeni Don Pedro olayındaki tutumu?

- Bizim tutumuzdan artık değil, dedi hafif yutkunarak Turgut Reis. Hızır Baba izin verse idi, belki yardıma varırdık. Verilmedi!..

- Bilmekteyiz, dedi Kör! Yeni uyrukluğun tadını sürmekte olduğumuzdan, nice bir oyun oynandığını tam çıkaramadık. Ama, gördük, öğrendik ve dahi yaşadık ki, oyun içinde oyun oynayan biz olmadık mı? Sonunda ucuzlanan olmaktayız.

- Oyuna gelen olmaktayız demeye dilin varmakta he mi Kör, dedi Çolak. Bizi avanak yerine koydukları yetmiyor mu? Hem Reis Babamızı sofradan uzak tutmaktalar, hem de topladıkları parsanın davulunu döğdürmekteler. Bizim, nice bir anlaşma olsa sömüreceğimizin birkaç katını onlar peşin almakta... Sonra da bizi topun ağzına sürmektelerki, kandığımızca yiyelim. Öyle yağma yok! kaltabansa, ustanın gevşekliğinden. Reis Baba hakkını istemeden ve dahi almadan köşeklerin iştahını kursaklarında komazsa, biz yeniden kalaycı civeleği gibi çalkalanmaya otururuz ki, gözümüzün yaşına Pir Ata mendil tutmaya!

- Mendil tutmak ne olmakta, dedi Çopur! Hele çıkar ağzındaki baklayı Çolak eren. Pir Ata'dan söz etmekliğin yeri mi? Yoksa buyruk mu geldi dönmekliğe?

- Buyruk gelende sizden gizli olması mümkün mü? Dilek göndermekliği düşündüğümüzü belirtiriz, dedi ivecenlikle Çolak. Anlamaktayız ki, derya yasası bozulmakta. Kör yoldaşımızın da buyurduğu gibi, oyun içre oyuna davranmaktan sakınılır. Reis babalarımız bağışıklığımızı bildirmişlerdir. Gayri bulaşmaktansa, savuşmayı yeğ tutarız kendimizce. Katılacağınızı bildiğimizden, dilekçemizi yola düşürdük.

- Hele durun bir yol, dedi ikircimli Turgut. Tartışması yapılıp karar kılınmadan davranmak neyin nesi? Yasa bozulmaktaysa, reisten ansız davranışlarla bozulmakta değil mi?

- Sefer üzre tartışılanda Reis Babam, dedi Çopur hemen yan tutarak. Elbette ikrarımız bilece kılına. Ancak, töredir ki, uyrukluğun tartışması bağımsız olamaz. Yerleşiklik baş gösterende, mayalaman meyvelendi demektir. O zaman bizim işimiz bite ve dahi düşüncemiz yetmezlene. Yetmezlendiğimiz yerde, Pirimizin katına yüz döndürmek yazılıdır ki, gayrisine varmak haddimiz olmaya!..

- Ne derya tükenmiştir, ne de azbiraz uyruklandığımızdan içimizin ateşi, dedi Turgut. Madem ki, devlet kurmaklığa yönelinmiştir, devletin kuralları geçerli olacaktır. Buna uymak, ilkin kurucuların görevidir. Siz Horasan erleri Yesevi postundan uzanıp geldiyseniz, efendimiz de aynı soyu sürdürmektedir. Nice bir hayın olalım ki, bir kez sunduğumuz ikranımızdan geri dönelim.

- Anlamaktayız ki Reis Babamız, dedi Kör. Siz de bizim gibi düşünmektesiniz. Reisliğiniz ve dahi paşalığınız, bizden de üst düşünmeyi gerektirmekte. Düzen yerleşecekse kendi kurallarını oturtarak yerleşecek. Bizim gibi sırtta aba, yaba hadi bakalım sakalı kaba eylemiyle değil. Ne var ki, bilece kotarılan, bilece yenmek koşuldur. Bir kebapçı ahisidir ki, kotardığını ele yedirdiğinde gönenir.

- Neden dersen yedirdiğinden de kendi doyunur da ondan, dedi Çopur. Bizim şimdiki durumumuz, naip halayığından beter. Ellenip küllenende hoş, tohumlanıp yellenende boş!

- Reis Babam, dedi Uluç Ali! Duymadıklarımızı du-

yar, beklemediklerimizle karşılaşırız. Aslını ararsanız, işin özünü de kavrayamamaktayız. Bir giz gibi aranızda tartışmaktasınız. Şimdiye bizi bırakıp gitmek sözcüğünü hiç ağızlarına almayan üç ustamızın, birden Horasan özlemini dillendirmeleri akıl alası değil!

- Alasıdır, dedi Turgut. Bunlar bizden ruhsatı alanda doğru Horasan üstüne mi düşerler bellemektesiniz? İstanbul'a varacaklar. Sultan katına sıvanacaklar. Ve dahi olmadık sözü ederken devleti ayağa kaldıracaklar. Çok iyi bilmekteler ki, devlet onların sözünü dinleyici değil. Tersine zındıklıklarına fetva verip, üstlerine hörlemeye hazır.

- Hazır olanda ne gam bire Turgutça Baba, dedi uzun yıllardır böyle çağrılmadığını bile bile gözlerine baktı. O eski günlerin yamak leventliğine bilece gidiverdiklerini gördü gözlerinin pınarlarında. Bir kendileri, bir de Oruç ve Hızır Reisler öyle çağrırlardı Turgut'u. Sevecenliğin yalımında ışıladı Reis. Kıvanarak sürdürdü sözünü;

- Biz ki, Türkmen'in yurtluğuna baş komuşuz. Ve dahi mutluyuz ki, salt toprak üstünde değil, deryada dahi yurtlandığına tanık olmuşuz. Gözümüz açık mı gide ki, köşekleri azbiraz sarsalamaktan geri basalım? Bakarsın kurdunu çürüğünü dökeriz de, meyvenin hasını kurtarırız. Hepten kulağını tıkamış, gözlerini kapamış değil a bu Osmanoğlu?

- Şuncacık umudunuz var mı? Diye parmağının ucunu gösterdi Turgut. Biz dediğimizin uygulanacağından güvenliyiz. Oysa siz diyeceğinizin duyulacağından güvenli değilsiniz. Madem, diretmektesiniz. Bekleyelim azbiraz. Duyduklarınız gerçekleşsin. Buyurduğunuz gibi korsan pazarlığına otururuz.

- Biz de tartışacağımızı sanmaktaydık, dedi Kara Kadı.

Hiçbir tartışmada olmadığınca aydınlandık ve dahi ne zamandır başımızın içinde dönenen sorulara yanıt aldık ki, ustalarımızla nice övünsek azdır.

- Reislerimiz, dövünecekleri yerde övünmeye durdu mu, dedi Çopur Buğa. İşimiz bitti demektir. Ulak geldiğinde, izninizi dilemekteyiz. Varıp divan ayağına adınıza biz yüz sürelim. Ve dahi alınan altıncıkların, kursaklarına geçmesi için gerekli koşuları biz bildirelim.

- İsteyende, dedi Turgut. Ulağı beklemek gereksiz. Her şeyi yolunca yerinde ayarlamak var iken!

- İzniniz olursa Reis Babam, diye atıldı Kemal Reis. Bilece gitmekteyken, bir iki çektiri vurup, azbiraz armağan sunsak!

- Reisleri istememekteyiz Reis Baba, dedi Çolak. Onların varlığında sözümüz geçersizdir. İzinleri olsa, gerektiğince konuşmayı beceremeyiz. Oysa, kendimiz olduğumuzda, kendi düşüncelerimizi apaçık belirtmekten sakınmayız ki, akıllarına gölge düşmeye!

- Bir reis olanda ne gölgesi düşecekmiş, dedi Gazi Mustafa!

- Kul ocaktan gelmekte Reis Babam, sözleriyle davrandı Kör Veli. Bilmektesiniz ki ocak gayrıya kapalı. Hünkâr ve dahi kendi çorbacılarıyla, ağalarından ötesini bilmemekte. Bizleri ise, düşünde bile görmediği kesin. Siz öyle değilsiniz. Geminize binmişliği, buyruğunuza girmişliği vardır. Bilir ve dahi bilende, bu kakavan kocalmışlar, reis dürtüklemesiyle saçmalamakta, der. Demekle yetinmez, sanır ki, Turgutça Reis mansıp özlemine tutuşmuştur. Oysa, bizim dediklerimiz işin doğrusudur. Şuna ya da buna değil, hak edene mansıp gereklidir. Sultan çükünde kaltaklananlar,

Türkmen başında şaltaklanmaya durdu... Biri varıp, sultana eğitmeli ki, post elden gitmekte. Gitmekte ya, postun ne olduğunu bilmeyene gitmekte. Öyle oldu mu, durduğu yerde çürümeye durur ki, kokusundan yanına varılmaya... Tez davranıp paklanmazsa, sonrasından n'olur kestirmesi güç...

- İsteğiniz buysa, dedi Reis. Bize uymak düşer.

ÜÇ

Hasan Dede, postunun üstüne bağdaş kurdu. Neyi elinde bir süre duvarlara, pencerelere, büyük dersanenin oymalı kapısına baktı. Ardından civeleklerin üstünde dolandırdı gözlerini. Gözkapakları yumulurken, neyini dudaklarının arasına yerleştirdi. Mevlevi külahı, sol omuzunun üstüne yattı. Kollarının üçgeninden gür sakalı, sakalına karışmış bıyıkları belirdi ney kesimiyle. Ak kaşları, alnına doğru bükülmüş bıyıklar gibi durdu.

Neyden ilk nağme, kıraç toprağa düşmüş yağmur tanesi gibi kıpırtılarda emildi. Hemen ardından yaz yağmurunun sağnağı kulaklarından belleklerine dökülmeye başladı. Diz çöküşlerinde çakşırlarının paçalarından fırlayan dizkapakları pembeleşti civeleklerin. Elleri dizlerinin üstünde, neyin nağmelerine uygun biçimde sessiz, kalkıp indi. Besteyle birlikte, sımsıkı yumulu dudaklarının ardında dilleri oynadı. Kendi kendilerine ellerine uyak tuttular. "Düm teka düm tek! Düm teka, düm teka, düm tek!"

Hasan Dede, yumulu gözkapaklarının ardından otuz civeleğin ellerini kapsamış, uyaklarına uygun bir biçimde,

neyini üflemekte. Yeryüzündeki ayrılıklardan yakınan hafif nezleri ses, Mevlana'nın kuyumcu önündeki semahını anımsatıyor çocuklara. Hasan Dede, müzik dersinden önce mevlevilik dersini verdiğinden, ellerinin uçarı devinimlerinde mevlevi dervişlerini görmekteler.

Murat, yanıbaşında diz çökmüş, kendini bestenin serin coşkusuna kaptırmış Sefer'e baktı yan gözle. Onun dinginliğinden utanarak, gözlerini indirdi. Her parmağında bir dervişin semahıyla renklendi bakışları. Gözkapaklarını yumarak gördüğünü belleğine işledi. Dede, yeni bestesini civeleklerin, suskun, sevecen, tutkulu belleklerine işlemekten kıvançlı, sürdürüyordu.

Ney şimdi duyduklarından bir değişik çağıldamakta. Sesi, yüreklerinin tıpırtısına uygun bir akışla savruluyor. Perdelerin zenginliği, Mevlana'nın yüceliğinde titriyor. Bir erişme sevdasının tutkusunda alabildiğine sokulgan ve alışkan bir dönme isteği, bilinçlerinin uyak buyruğuyla çelişiyor. Az önce birbirlerine bakışmaya davrananlar sıvanıp semaha durmamak için kendilerini güç tutuyorlar.

Dede tutkun devinimsizlikten, istediği sonucu almanın coşkusuyla daha bir hızlandırıyor parmaklarını. Kunt ama yumuşak derisindeki ince damarları belirgin parmakları, neyin perdeleri arasında görülmez bir çalaklıkla dolanıyor. Eller onun parmaklarına uygun bir biçimde hızlarını artırıyorlar. Susku giderek yerini eşzamanlı tıpırtılara bırakıyor.

Hasan Dede, neyini ağzından çektiğinde ak kaşlarının altından iki alaz tarıyor sınıfın içini. Yüreklerindeki coşku, yanaklarında parıldıyor civeleklerin. Ayva tüylerinin altında, yanakları kızarıyor. Dede'nin bakışları, yüreklerinin derinindeki bütün coşkuyu çekip almışcasına yeniden yumu-

luyor. Kırpışarak açıldığında, Murat'ın gözlerinde duruyor. Bir kırpışmasıyla

Murat yerinden doğruldu. Dede'nin dizinin dibine vararak, çöktü. Dede, hiç yükseltmemesine karşın, sınıfın içinde dolanıp, bütün duvarlarda yansıyan dingin sesiyle;

- Meşkedeceğiz, dedi. İlkin bir iyice dinle!

Murat, salt kulak kesildi. Gözlerini dedenin ağzına yapıştırdı. Dede, ağır ağır;

- Hattım hisabın bil dedin, gavgalara saldın beni, Zülfüm hayalin kıl dedin, sevdalara saldın beni, diye başladı. Bekledi. Murat yineledi. Civeleklerin tümü yinelediler. Dinledi. Kimi ergeneklik çatlamasında, kimi coşkudan yavanlaşmış ama tümü de nağmeyi bozmayacak biçimde söylenen gazeli... Tek tek üstelemeden, kendisi yineledi. Geh ebr veş giryan edip, geh bad veş puyan edip, Mecnun-i sergerdan edip sahralara saldın beni...

Murat, belli sözcüklerin dışındakileri anlamakla birlikte, dedenin ağızından çıktığınca yineledi. Anlamlarını bilemediği sözcüklerde nağmenin tonu düştü. Dedenin güleç yüzü, yanlışları dalgalı sakallarının arasına gömdüğünden, kendisi yineleyinceye yanlışını bilmeyeceğirrclen güvenli öyle durdu. Dede, herkese yinelettikten sonra, kendisi geçerek sürdürdü gazeli;

- Vaslım dilersin çün dedin, lutf edeyin olsun dedin. Yarın dedin, bir gün dedin ferdalara saldın beni... Yusuf gibi izzette sen, Yakup veş mihnette ben, Dil sakin-i beyt- ül- hazen, tenhalara saldın beni... Baki sıfat verdin, elem ettin gözüm yaşının yem, Kıldın garik-i bahri gam deryalara saldın beni...

Yinelemelerin ardından topluca geçirdi. Elleri dizleri-

nin üstünde düm tek'i sürdürürken, dilleri Hasan Dede'nin meşkinde gazeli bitirdi. Yinelemeler sona erdiğinde, neyi yeniden dudaklarına dayadı dede. Meşke uygun bir biçimde, bir dizinin üstüne kaykıldı Murat. Peşrevi bitirip, göz kapaklarının belirsiz bir devinimiyle buyruk verdiğinde, ezberindekini, belletilen şekilde söylemeye başladı.

Gazeli bitirdiklerinde arkadaşlarının gözlerindeki beğeni ışıklarıyla başını önüne eğdi. Dede, parmaklarının ucuyla neyine dokunurcasına omuzlarını okşadı. Murat'ın. Hemen yerinden doğruldu. Sırasına, arkadaşlarının arasına diz çökerken, sağ ayağının bütün bedenini çekmekten uyuştuğunu ayırdı. Belli etmeden, çöreklendi yerine. Sağ ayağının yükünü azaltarak, uyuşukluğun gitmesini bekledi. Dede;

- Süleymaniye medreselerinin yapımında bir ozan tanımıştık. Zati karındaşımızın tilmizlerinden idi. Arada bir buluşur, söyleşiriz. Geçtiğimiz gün, mevlevihanede konuğumuz olmuşlardı. Bize bu gazeli armağan eylediler. Pek sevindik. Kendi kendimize yinelemekteyken, şöyle bir besteyle uygun düşeceğini anladık. İlk birlikte meşkediyoruz. Meşkin birincil işlevi özün kavranmasıdır. Demekte ki ozanımız Abdülbaki; Sakalımın hesabını bil diyerek beni kavgalara, perçemimi hayal et deyip sevdalara saldın. Kah bulut örneği ağlayıp, kah rüzgar seyirtmesiyle mecnuna döndürüp sahralara saldın. Bana kavuşmayı madem çok istemektesin, bağışlayayım dedin, bugün dedin, yarın dedin beni sonralarla aldattın. Sen Yusuf örneği gönençte, ben Yakup benzeri üzünçteyim. Gönlüm keder içre, beni yalnız bıraktın. Sonsuz acı verdin, gözümün yaşını deniz edip beni deryalara saldın... Görmektesiniz, ince yerinden burulmuş

olmalı o anımız. Ve dahi bizim söyleşimizden hoşnut kalmalı ki, gazelini armağanlamakta. Biz de ödülünün altında kalmayalım istedik. Sanımızca, sizin döneminizde dillerden düşmeyecektir. O zaman, bile bizi de anımsarsanız, kutlanırız.

Civeleklerin güvenli bakışlarında, kendi unutulmazlığını görmüşcesine sevindi. Gözlerini kırpıştırdı. Kaşları, bütün gözkapaklarını gölgeleyerek inip çıktı;

- Soluklandınız ve dahi dilemekteyseniz yeniden geçelim. Sanat oldur ki, nice bir yenilenirse, önca bir cilalanır. Kişi bir öncekinde görmediği bir güzelliği bulur. Tazelenir. Coşkusu artar. Artanda, sanatın işlevi daha da bir gelişir. Anlamlar dünyasında olabildiğine güzellikler işlenir. Öyle ki, Hazreti Pir'in buyurdukları gibi; Güneşim, yıldızım şekilden üstün olduğundan, anlamlar dünyasından, anlamlar uzayına geçer dururum, pek çoşkunum, pek... Böylece anlamlar dünyasında yitip gitmem daha da coşturucudur. Bir daha şekil dünyasına gelmem, iki dünyaya da bakmam, dersiniz o zaman. Çünkü, bir kez anlam dünyasına sanat yoluyla girdiniz mi, kalıplardan sıyrılırsınız. Kendi coşkunuzun, kendi bilincinizin bilinmez uzayında yürüyüp gidersiniz. Efendimiz böyle yaptığından bize her açıdan örnek olmuşlardır. Bildiğiniz gibi semah, o coşkunun, o yitiklik sanatının simgesi olarak belirmiştir. Öyleyse, bizim yaptığımızın, sürekli meşke yönelmemizin anlamı da, açıktır. Ozanın dediğini, nağmenin istediğini bütünüyle kavramak. Ve dahi ona kendi coşkumuzun güzelliğini katarak zenginleştirmek.

Her derste olduğu gibi, sözü Mevlana'ya söyleterek, sona ulaşması, içlerindeki ilgiyi daha bir artırdı. Hasan De-

de, neyini kılıfına yerleştirerek, yerine kaydırırken, arkadaşlarının dağılmalarına aldırmadan bekledi Murat. Başbaşa kaldıklarında sokuldu dibine;

- Efendimiz, dedi. Bendeniz Hazreti Pir hakkında bilgi edinmek dilerdim.

Dede yumuşak parmaklarıyla sakallarını sığazlarken durakladı. Elini uzattı. Omuzunu okşadı Murat'ın;

- Efendimiz buyurmaktalar ki; "Bir meyve oldu mu, kabuğu adamakıllı incelir, çatlar, dökülür. Bilginin içyüzü de olgunlaşınca kabuğu incelir. Çünkü sevgilisi, seveni yakar yandırır." Buyurdukları gibi, her bir şeyin zamanı vardır. Meyvenin olgunlaşması için nice bir beklenmeliyse, bilginin derlenmesi için de beklemek zorunludur. Yine buyurmuştur ki pirimiz, efendimiz; "Bilgi dileyenin binlerce yıllık yaşamı olsa, yine de araştırmadan vazgeçmez. Çünkü bir türlü doymaz." Yeter ki zaman gele ve dahi kişi başlayabile dost. Gelmedi, başlayamadı mı, meyveyi olmadan koparmak ya da dalında çürütmek söz konusudur. Ne sizin buna dayancınız var, ne bizim ötekine iznimiz. Hele bir zaman gelsin. Efendimiz, eteğine yapışmanız gerektiği buyruğunu versinler... Gayrisi hizmetinize ve dahi himmetinize kalmıştır. Şimdilik ne sizin, ne bizim beklemekten öte yapabileceğimiz bulunmamakta.

Murat'ın boynunu büküvermesinden üzüncü belli oluyordu. Yeniden omuzlarını, çıplak başını okşadı. Sonra yeninin içindeki neyini avucunda tutarak doğruldu.

***

Orta çorbacısının neferi seyirtip geldi koğuşlarına;

- Murat Gürün, dedi. Çorbacı Ağa seni istemekte! Sefer acıklı acıklı baktı Murat'ın yüzüne. Gündüzün bütün olaylarını gözlerinin önünden geçirdi Murat. Bir aykırılık olmadığından güvenli dikilince, gözlerini kırpıştırdı Sefer;

- Bir aksilik mi oldu?

- Ne olabilir. Bütün gün birlikteydik. Dersimizi gördük, namazımızı kıldık, aşımızı yedik. Sonra da buradayız. Sen bir aykırılık görmekte misin?

- Görmedim. Görmemekteyim. Neden çağırmakta Çorbacı?

- Bilsem! Ben de ikircimden kurtulurdum.

- Tanıklığıma güvenmektesin he mi?

- Yalana gerek yok. Bir şey yapsam açık derim. Yapmadığımı da kimse üstüme yükleyemez.

- Doğru, durduk yerde böyle bir leke, olası değil. Herkes kendi cezasını kendisi çekmeli. Tezden söyle benim tanıklığımı. Ola ki faydası olur.

- Ocak, anlayıp dinlenmeden kimseye hürp diye ceza kesmez. Bilmemekte misin?

- Doğru! Doğru ya, böyle birden çağrılınca, ürktüm.

- Ben senden fazla ürktüm. Neden dersen, çağırdıkları benim.

- Var, tezden git ki anlayalım neden çağrılmaktasın. Murat, istemezlenerek koğuştan çıktı. Sanki bütün acemioğlanlar ardından bakıyorlarmış, sanki çok ağır bir suç işlemişcesine yalabık yalabık yürüdü. Doğru çorbacı dairesine vardı. Ellerini göbeğinin üstüne kilitleyip, yumuşak adımlarla girdi.

Çorbacının yanında tanımadığı birini görünce, rahatlaması mı, korkması mı gerektiğini bilemeden, dimdik durdu.

Çorbacıyla yanındaki adam, baştan aşağı süzdüler. Murat'ı. O da, yabancıyı süzdü bir ara. Sonra gözleri yerde, olup biteceği beklemeye başladı. Aradan binlerce yıl geçmişcesine koyulaşan suskunun ortasına top gürlemesi gibi düştü Çorbacı'nın sesi;

- Sen Gürün'ün Sazcığaz'ından mısın?

- Evet efendimiz.

- Sizin köyden başkası devşirilmedi he mi?

- Devşirilmedi efendimiz.

- Bak! Bey seninle konuşmak dilemekte. Bizim aşocağında işimiz var. Rahat rahat konuşun Beyim. Dilerseniz, duvarları aşmamak kaydıyla, bahçeye de çıkabilirsiniz.

- Yok, dedi Bey. Burda konuşmayı yeğlemekteyiz. İzniniz ve dahi bağışınız için sağolun. Bu iyiliğinizi unutmayacagız.

- Söz olmaz efendimiz, dedi Çorbacı. Bir dileğinizi yerine getirmek onuru bize yeter. Siz konuşurken, biz de aşacağını bir gözden geçirelim, izniyle çıktı.

Bey, odaya girdiğinden beri, durmaksızın Murat'ı süzmekteydi. Ayaktan başa, baştan ayağa gidip gelen gözleri, sonunda yüzünde durdu. Murat, yabancının bakışlarından sıkılmış, nedenini bilmediği bu karşılaşmadan kaygılı kaygılı ayak değiştiriyordu. Yüzündeki gözleri aramak amacıyla başını kaldırırken, duraksadı. Sonra bir kararla, bakışlarını kaldırdı. Göz göze geldiklerinde, yabancının bakışlarındaki beğeni kıvılcımlarıyla içi ısındı. Kaygısının yerini sıcak bir güvenin almaya başlamasıyla irkildi. Suskunun sıkıntısıyla yeniden ayak değiştirirken, ağzını açtı yabancı;

- Sazcağız'dan Doyran Hatun'u tanımakta mısınız?

Murat, göğsüne Başeski'nin gürzü inmişcesine sende-

ledi. Yüreğinin un ufak olduğunu sandı ilkin. Ağzını açıp kapadı. Anasının ardısıra geleceğine inanıyordu. İnancı günlerce umut alazı gibi kavurmuştu yüreğini. Araya aylar girdikten sonra azalan burukluk şimdi bu soruyla patlayıvermişti. Açılıp kapanan dudaklarına sevinç ve kaygının yumruğu tıkandığından bir süre yanıtlayamadı soruyu. Sonra zorlanarak;

- Anamdır, dedi. Bir kez konuşmayı başarınca da ardını getirdi. Burda mı? Nerde? Siz nerden tanıyorsunuz? Yoksa başına iş mi geldi?

Bir türlü durduramadığı soru sağnağından kendi de utanarak, nefeslendi bir an. O nefeslenmenin arasında konuştu yabancı;

- Bırakılsa buraya değin geleceklerdi. Bırakmadık. Bizim yanımızda. Şimdilik Kırşehri'nde eğleşirler. Alkevli boyunun otağında.

- Biz Çorum üstünden gelmiştik. Yanlış yola sapmış.

- Saptırılmış demek gerek. Neyse, rahatı iyidir. Tek düşüncesi, tek üzüncü sensin. Sağ esen gördüğümüze sevindik.

- Sağolun. Ben devlet kütüğüne yazılanda bir başına kalıvermişti. Sizcileyin iyi insanların arasında kalması, umarım üzüncünü azaltmıştır.

- Oğul yitiğinin üzüncü azalmaz civelek ağa, dedi durgunlukla Bey. Azalmaz ya, obamız uşağımızla, artmaması için elimizden geleni yapmaya kararlıyız.

- Sağolun. Bilin ki, uzak da olsa, bir oğul yüreği iyiliğinize duacıdır.

- Sen de bil ki, anan sürekli esenliğine yakarmaktadır. Sağlığını duyduğunda, sevincini görür gibi olmaktayız. Ve

yüreğimiz taşmakta şimdiden.

Murat, Bey sözünü bitirmeden sokuldu. Ödenmez bir borcun saygısıyla elini kavrayıp öptü. Yaşından umulmaz bir olgunluğun ağırlığıyla yavaş yavaş başını kaldırdı. Kirpiklerini yakamozlayan bir buğu ıslaklığıyla gözlerine baktı Bey'in;

- Anam size teslim efendimiz, dedi. Rastlamasa, otağınızda olmasanız, kimbilir başına neler gelirdi? Sağ esen olması gölgenizde bulunmasından. Nice bir borçlu olduğumu anlatmam. Nice ödeyeceğimi bilmediğimden.

- Borçlu olan biziz, dedi Bey. Böylesi yiğidin anasıyla bilece olmak, ödenmesi olanaksız borç yükler. Düşündük ki, gereksinimlerin olabilir. Galata iskelesinin hemen arkasında Saint Pier Hanı'nın yedi numaralı dolabına var... Orda dolap sahibi lsak oğlu Bruno efendi vardır. Unutmayasın. Alkaevli Beyi Bican'ın selamını söylediğinde, her ne ki dilemektesin, yerine getirmekle görevlendirilmiştir.

- Sağolun efendimiz, dedi Murat. Yabancının kimliğini öğrenmekten kıvançlı, ellerini göbeğinin üstüne kenetledi. Hiçbir gereksinimimiz olmamakta. Devlet iyi yedirip, iyi giydirmekte gördüğünüz üzere. Eğer bir gün gerekirse, ödemek üzre borçlanırız.

- Gerekirse demekteyiz biz de! Ne zaman dilersen. Çekinip sakınmadığında, bizi de, anamı da sevindirip gönendireceğini bilesin.

- Anamın güvenli yerde bulunması borcunun üstüne, gölgenizi desteğim bilmek yeterlidir efendimiz. Esenliğimi bildirmeniz ayrıca beni bulmak için harcadığınız zaman ve emeği karşılamamız olanaksız, Anamın da fazlasına razı olmayacağını bilmekteyim.

- Anan, hakedilmemişi istemez, doğru. Seni de kendisine uygun yetiştirdiğini görmekten hoşnuduz. Ve dahi gelecek bakımından kıvancımız artmakta. Bilesin ki, bir şey dilediğinde, borçlu kalan biz olacağız, diyerek kuşağının arasından burümcük örneği işlemiş yeşil taşlı bir yüzük çıkardı. Taş, çorbacı dairesinin alaca ışığında yemyeşil yanılsamalarıyla Bey'in gözlerini, Murat'ın yüzünü yakamoza kesti. Uzattı. Anan, bunu yolladı. İlerde bir gün, karşılaşmak ve dahi buluşmak olanağı doğduğunda kendisinde bulunan eşini, katına kabul için göstermeyi kurar.

- Anamın nişan göstermesine gerek olmayacağına güvenin efendimiz, dedi Murat. Bu armağanı kendisine verirseniz, gereksiniminde kullanması beni daha çok sevindirir.

- Gereksinmesi olsa yollamazdı. Aracının görevi, yükümlendiğini yerine getirmektir, dedi Bey. Bizi yüzü yerde yollamak istemezsin sanırız.

Murat, koskoca Akaevli Beyi'nin bu özverili davranışı karşısında utançla kızardı. Elini uzattı. Yüzüğü aldı. Yüzükle birlikte bir gümüş zincir uzattı Bey. Parmağına olmayacak ölçüde geniş ayarlanmıştı yüzük. Kavuşmak, buluşmak ve dahi koklaşmak umudunun çok sonralarda olduğunu biliyorlarmışcasına... Aldı zinciri. Yüzüğü zincire geçirerek, boynuna astı.

Bey, Murat'ın gözlerinde yanıp sönen üzünce baktı bir süre. Dingin, güvenli bir sesle;

- Sağlıklı ve güvenlikte bulunduğunu ileteceğiz anana. Onun da aynı durumda olduğunu bildiğin inancıyla... Bize bu yetkiyi verirsin sanırız.

- Yetki sizin efendimiz. Anamı kutlu kılacak herşeyi yapacağınızdan güvenim tam. Ve dahi bundan ötesinde,

devletimizin hizmetinde gözüm ardımda, yüreğim sancıda kalmaksızın çabalayabileceğim. Umarım, yüzünüzü yerde komam..

- Buna güvenimiz tam yiğit. Bu güveni olduğu gibi anana aktaracağız. Üzüncünden sıyırılması sevincimiz olacak. Bilesin.

- Bilmekte ve dahi güvenmekteyim efendimiz. Tanrı, iyiliğinizi karşılasın.

Çorbacı, zamanın dolduğunu anımsatır bir biçimde odaya girdi. Ayaklarının ucuna basarak saygın devinimlerle geçip yerine oturdu. Ocak çorbacısının saygısından etkilenen Murat, buraya değin gelip, kendisiyle konuşabilen insanın gücü önünde bir kez daha eğildi. Bican Bey, yan gözle çorbacıyla baktı. Murat'a;

- Üstlerin ve dahi komutanlarının senden her zaman hoşnut kalacaklarına güvenmekteyiz. Tek dileğimiz, devlete yararlı insan olmandır. Bu konuda eğitmen ve komutanlarının gerekli bilgileri vereceğinden kuşkumuz yok. Var sana verileni yüklen, dedikten sonra Çorbacı'ya döndü;

- İzin için sağolun. Yeterince söyleştik.

Çorbacı'nın bakışlarını üstünde sezen Murat dikildi. Gözlerinin bir işaretiyle geri geri odadan çıktı. Kapının önünde, gömleğinin altına kaydırdığı yüzüğü yokladı. Parmaklarının bütün gücüyle sıktı. Gördüklerinin düş olmadığını parmaklarının arasındaki sertlikten anlayınca bütün özlemini gidermişcesine kıvandı.

O çıkar çıkmaz ayaklandı Bey. Kuşağının arasından çıkardığı bir keseyi elini sıkıyormuşcasına uzatıverdi Çorbacı'ya. Çorbacı parmaklarının gıdıklanmasından içindekinin duka altını olduğunu anlayarak göz açıp kapayıncaya kendi

kuşağına aktardı keseyi. Kamburunu biraz daha çıkararak uğurladı Bey'i...

***

Bey, postuna bağdaş kurmuş, Murat'a verdiği yüzüğün eşini sarmaladığı ipek mendilini, kuşağına yerleştirmekteydi. Kamber Hoca, ayaklarının ucuna basarak girdi. Postun ucuna değin öyle ilerledi. Bey'in başını kaldırmasıyla birlikte, otur buyruğunu yerine getirip, yanıbaşına bağdaş kurdu;

- Buyruğunuz üzere, kente varıp dolandık. Çaşıtlarımızdan öte eski sipahi yoldaşlar ile bir bir söyleştik. Anladığımız doğru ise, post saçağı, kazan örneği fokurdamakta. Birinin dediğini, öteki yalanlayıp, ötekinin dediğini beriki doğrulamakta. Her kafadan bir ses çıkmakta Beyim! Ancak,
çıkan sesleri topladığımızda, ortaya az önce dediğimiz çıkmakta! Bir dilberin dudağı şurubuna kapılıp gitmiştir Hakan! İlkin naz-u niyazına kanıp kulluktan çıkarmış, ardından taht-ı nikahına alıp eceliğe yüceltmiştir. Bir oyunbaz dilber imiş ki, kulun tümünü kesin buyruğuna almak amacıyla, çevirmediği dolap kalmamıştır. Rüstem Paşa'yı kendine damat edindikten bu yana, Hakan'ı kolları arasına tutuklayıp, devinimini dilediğince ayarlamayı başarmıştır. Ancak nice olsa Kayı soyudur. Arada başını dikebilmekte, kol tuzağından sıyrılıp, salim düşünebilmekte imişler. Ne var ki, öğrenebildiğimizce kılıç Sultan Mustafa ile, Şah Tahmasb'ın başı üstünde dönmektedir. Neden demekte iseniz, Erzurum Beylerbeyisi İskender ile Bağdat Beylerbeyisi Ferhat Paşalardan olumsuz haberler gelmekte imiş. Sultan Mustafa'yı Sipahi ve dahi Türkmen'in sevdiği bilinmekte. Anlaşı-

lan odur ki, her ikisinin başına örecekleri çorap ile, Türkmen'i kırmak dilemekteler. Bununla yetinirler mi, yok ise oyuna getirip, dirliklere el koyarak kendi kendisiyle çekişir duruma mı sokmayı kurarlar tam öğrenemedik. Öğrenebildiğimiz, Şah üstüne varanda bir direniş hazırlayıp, Türkmen'in güvenilmezliğini ortaya koymak istedikleri. Sanırız, sizin İstanbul kurbanlığını bilece getirmenizin istenmesi ardında bu yatmakta. Ummaktayız ki, Hakan katına çağırılasınız. Düşüncelerinizi ve dahi asıl önemlisi, sizi yetkin sanmadıklarından bildiklerinizi ağzınızdan kapıverip, kendi işlerine göre kullanmayı düşlemekteler. Karşılarında Oğuz soyunun bilge Beyini bulacaklarından habersizlikleri bellidir. Biz de, bu belirginliğin üstüne varmadık. Diledik ki, kurt oyununa dönsün iş. Sanırız, buyruklarınızın ötesine geçmedik bu davranışımızla. Yerimizde olsanız, aynı davranacağınızdan kuşkumuz olmadığından, sözü geveleyip, onlara yatkın gelecek biçime bürüdük. Buyruğunuz dost düşman ayrılmasın üstüneydi. Biz de öyle yaptık. Herkesle apaçık konuşuyormuşcasına söze daldık. Gevezelik ettik, boş söz dinledik. Ama, durmaksızın sorulan yeni Beyiniz nice, Beyçe Nine'nin yerini tutabilmekte mi, sorularına, bilmemekteyiz. Şimdiye bir kötülüğünü görmüş değiliz, yanıtını yineledik durduk. Övgüye oturmadığımızdan bağışlarsınız. O gün için yollamadığınızı bildiğimizden. Ve dahi durmalısınız sizi araştıranların saray çaşıtı olduğunu hemen kestirdiğimizden. Edinebildiğimiz kesine yakın bilgi, özüyle budur Beyim! Bilmekteyiz ki, ayrıntıyı ancak özünü kavrayıp, tedbiri buna göre almak olduğundan, katınıza getireceğimizin sağlamlığına inanmadıkça, ağzımızı açabilmeyiz.

- Çabanıza sağlık Kocam, dedi Bey. Sağlam haberler ge-

tirdin. Dediğin gibi çağırılırsak, isteklerin temelinde neyin yattığını bileceğiz bir güzel. Ve dahi oyun içre olursa Saray, biz de oyuna yatacağız buyurduğunca...

- O zaman anlayacaklar, Akaevli soyu nice bir Bey yetiştirmekte. Ve dahi bundan öteye çaşıtlığın ucuzluğuna heves etmeyecekler... Derken kulak kabarttı. Dışarıdan alışkanlık ötesi kıpırtılar duyunca, davrandı Bey'in izniyle. Kapıdan bakınca seyirtip vardı...

Gözlerini kısarak çobanların susturduğu köpeklere aldırmadan yürüyen kalabalığa baktı. Atının üstünde ilerleyen Bostancıbaşı'yı giysilerinden, ardısıra yürüyen civelekleri gelişlerinden çıkarır çıkarmaz ilerledi. Bostancıbaşı'nın atının dizginine yapışarak;

- O zaman anlayacaklar, Alkaevli soyu nice bir Bey yetiştirmekte. Ve bundan öteye çaşıtlığın ucuzluğuna heves etmeyecekler... Derken kulak kabarttı. Dışardan alışmanlık ötesi kıpırtılar duyunca, davrandı beyin izniyle. Kapıdan bakınca seyirtip vardı...

- Ağamızı otağımızda görmek mutlandırdı. Buyursunlar! Diyerek, Bey otağına doğru çekti atın başını.

Bostancıbaşı otağın önüne geldiğinde atından indi. Civelekler dizgine uzanırlarken nerden bittiği belli olmayan Türkmen seyisi, dizginleri kavrayıverdi. Ne edeceklerini bilmeden durakladıkları anda, Kamer Koca'nın buyruğu patladı;

- Yiğitleri dinlendirin!..

Önlerine düşen Sargun'un yol göstermesiyle çadıra girdiler. Bostancıbaşı Kamber'in buyruğunu kaşyıkışlarıyla yinelediğinden içleri rahat, bağdaş kurdular. Kamber'le Bostancıbaşı Cafer Ağa, doğru otağa girdiler. Bey konuğunu

ayakta karşıladı. Hemen yanında postun ucunu göstererek;

- Onur verdiniz. Buyurunuz, dedi.

Bostancıbaşı otururken, seyirten tepsi önünde saygıyla durdu. Gümüş bardaklarda sunulan nar şerbetinin alıp gözlerinde çalkalandı. Postun kıyısına oturarak elini uzattı. Bardağın üstündeki buğu parmaklarını üşüttü. Bardağı ağzına götürdü. Birer yudum aldıktan sonra hemen karşısında oturan Bey'e baktı;

- Efendimiz buyurmaktalar ki, salı divanından sonra saraya zahmet buyrula. Beylik onayınızı kendi kutlu elleriyle vermeyi dilemekteler.

- Ellerine sağlık. Demek ki, gecikmenin ardında böyle bir onur yatmaktaymış. Kutlandık.

- Niceyse koyun indireceğinizi düşündüklerinden, alakoymuşlardı.

- Buyrukları başımız üstünedir. Salı, divan sonrasında katlarına varmak onur verir.

- Sağlık haberinizi ileteceğimizden sevinçliyiz.

Bey, gözleriyle Kamber Koca'ya baktı. Kamber Koc onları konuşur bırakarak sessiz yerinden doğruldu. Otağın önüne çıktı. O çıkar çıkmaz davranmak istedi Bostancıbaşı. Bey kendi bardağını yudumlamaya durunca, ona uymak zorunluluğuyla oturdu.

- Bilmekteyiz İstanbul içre işleriniz alabildiğine yoğun. Ancak konukluğunuzdan hoşnuduz. Görevlileriniz azbiraz soluklansınlar. Uzun bir yol geldiniz.

- Sağolun Beyim, Teftişi aralıksız sürdürmek gerek. Bekar uşakları, hanlarına kapanıncaya ne olup biteceğini bilmemekteyiz.

- Sarkıntılık, yolsuzluk olmamakta bilirdik.

- Bildiğiniz doğru efendimiz. Oluyor sayılmaz. Ancak, bilmektesiniz. Tedbir sıkı tutulanda, aykırının iştahı kursağında kalmakta. O yüzden Vezir-i evvel efendimiz, teftişin sürekli kılınmasını buyurmaktalar. Efendimiz hazretleri de aynı düşünceyi paylaştıklarından, aksatmak bize düşmedi.

- Boğaz üstünde gelir iken, bazı bağların çokaklarını sökülmüş gördük.

- Bir yanlış anlamanın sonucudurlar efendim. Devletli Sultanımız, İçkiyi yasakladılar. Hristiyan reaya yasağın kendilerine de geçerli olduğunu sanmışlar. Bu yüzden bağlarını kesip, çokakları ters çevirmişler.

- Yasak açık değil miydi?

- Bilemeyiz ki... Anlayan mı yanlış anladı, anlatan mı tersine çevirdi. Efendimiz av için çıkmışlardı. Bağları öyle görende üzünçlendiler. Nedenini sorduklarında, şara kurmayınca, bağın anlamı ne ola yanıtını aldıklarında çok kızdılar. Buyurdular ki, üzüm sağlık için yeterlidir. Şaraptan vazgelende n'ola? Yerine üzüm yenilmez mi? Sonra da, bağların durumuna acıyıp, yasağın İslam'a geçerli olduğunu belirttiler. Yoksa, bağların tümünü gördüğünüz gibi acıklı bulacaktınız.

- Yazık olurdu. Herkesin dini, kendince uygulanmalı. Bir yanlış anlama, ahali üstünde böyle tepki yaratanda, durumunuz güç olsa gerek.

- Kıra biz karışmadığımızdan onca dert çekmemekteyiz. Ancak buyurduğunuz gibi, bazı zaman, sözlerin anlaşılmadığına inanasımız gelmekte.

- Nedenini araştırıp bulmak gerekli. Sultan sözü anlaşılmaz oldu mu, dirliğin düzeni bozulur biliriz. Araştırıp, gidermek devletlinin boyun borcu sayılır.

- Efendimiz haberleri olduğunda her bir şeyin nedenini araştırmaktalar Beyim, dedi davranırken Bostanıcıbaşı. Gayrı izniniz olursa, görevimizin başına dönelim.

- Buyrunuz. Sağlık ve esenlik dileklerimizle, buyruklarına her zaman uyacağımızı sultanımıza bildiriniz.

- Başüstüne!..

Çıktığında şaşkınlıkla durakladı. Bey'in söz açmasının nedenlerini hemen kavradı Bostancıbaşı. Atının yanıbaşında, bineğine hazır tutulan, küheylan benzeri, gümüş koşumlu atın, boynunu kasarak eşinmesi göğsünü kabarttı. Parlak tüyleri, ince bacakları, sakar alnıyla soyunun yüceliğini kanıtlarcasına dikiliyordu. Hemen atlandı. Böylesi bir güzelliğin üstünde olmak, coşkun bir yarış isteği veriyordu. Kendini güçlükle tuttu. Her biri kuşağı genişlemiş, koltuğunun altında armağan bohçalarıyla yeğnelmiş civeleklerini ardına kattı. Sürüyü aştı. Dönüp baktığında, otağın bir tepe ardında kaldığını görende, hafiften mahmuzladı ödülünü.

Yüzüne çarpan yelin hızında, sezinledi atının değerini. Ardından kendi atının soluğunu duydu. Ödülünden ötürü beye karşı bir borçlulukla, dizgin kıstı. Yavaşladı sakar at. Sonra giderek durdu. Yelesinin okşanmasından hoşnut, eşinmeye başladı.

Civelekler uzun uzun ardından baktılar Ağalarının. Sonra, duraksadığını görünce, adımlarını açtılar.

Bostancıbaşı'nın davranışını seyreyleyen Kamber Koca, elleri kucağında Bey'inin yanına girdi;

- Uzun zamandır bağışladığınız değerde bir armağan almamış olmalı Sultan kulu, dedi. Sevincinden görmemişe döndü. Tüm ağırbaşlılığını unutup çocuklar gibi oyuncağını denemeye durdu. Görmeliydiniz.

- Görmek gerekmekte mi Kocam! Sizin sözleriniz yeterli değil mi?

- Sağolun. Adınıza da baktığımızı bildiğimizden, abartmayı pek sevmemekteyiz. Ancak, koca ağa bizi de şaşırttıysa bağışlayın.

- Alkaevli armağanı kişiyi sevince karmazsa, çekiver kuyruğundan derdi ebe ninem. Demek soyumuza yaraşır sunuda bulunabilmekteyiz. Başında bulunup, armağanlarını hazırlayanda, Sultan'ın dahi sangı bengi olmasını dileriz ki, çağrıldığına alkış çeksin.

- Tasanız olmasın Beyim. Sizin gönenciniz çok sultanı sevince kardırmaya yeter. Elverir ki buyurup bize hünerimizi gösterme onurunu bağışlayasınız.

- Dilemekte ve göreceğimizden şimdiden güvenli bulunmaktayız. Kızanlar kendi başlarına iş görebilirlerse, sizinle kente inmeyi kurarız.

- Kızanlarımız her zaman kendi başlarına bırakılmaya alışkındırlar Beyim. Buyurduğunuz an, buyruğunuz yere atlanırız.

- Öyleyse durmayalım. Tezden yola düşelim ki, Ahi babası İne Can ile, şeyh Mahmut Efendi'yi görelim. Hünkâr ile buluşmamız vardır. İstanbul söylentisini bir tamam öğrenelim ki konuşanda boş bulunup yanlış söz etmeyelim.

- Siz ki Alkaevli beyisiniz. Obanızda oturmaktayken İstanbul söylentisini bilmemekte misiniz ki, burda edinmek dilersiniz, dedi sertleşerek Kamber Koca. Yoksa başka bir amaç mı gütmektesiniz?

- Bilgilerimizi tazelemek isteriz bir, dedi Bey alıngan. Gerektiğinde kendi düşüncemizmişcesine ahalinin düşündüklerini Sultan'a aktarmak isteriz iki... Anadolu'yu bilmek-

teyiz. Şunca gündür görüştüğümüz Urumeli beylerinden orayı daazbirazbelledik. Asılmerkezne düşünmekte onu da edindik mi, söylenenin neden söylendiğini daha kesin anlarız ki, yanıtımızın ayakları yere bassın.

- Siz bilirsiniz beyim. Buyrunuz, atlanalım.

DÖRT

Gaybi, boşalmışlığının yorgunluğunda gözlerini yumdu. Bir anda başının içindekileri unuttuğunu sezinledi. Kapalı gözkapaklarının ardında, söylemesi gerekenleri yinelemek istedi. Gövdesi kasıldı. Şakakları zonkladı. Boğazı kurudu. Dili ağzının içinde büyüdü. Yapışkan tükrüğü, şişen dilini damaklarına sıvaştırdı. Kalkıp gitmesi gerektiğinin bilinciyle, yoldaşlarının isteklerini iletmenin kararı çatıştı. Bilinci de karar da bir an yitikleri karıştı.

Sonra söylemesi gerekenleri bir bir anımsadı. Gözlerini kırıştırarak, belli belirsiz açtı. Kirpiklerinin arasından kadını gözlemek istedi. Kirpiklerinin kıvırcık büyüklüğünü ilk kez sezinledi. Biraz daha kaldırdı gözkapaklarını... Kadın, düzenli nefeslerle Gaybi'nin ayrımında değilmişçesine uzanıyordu.

Çıplak teninin diri tazeliğine daldı bir an. Yanıbaşında, incecik bedeninin ak çıpkalığıyla irkildi. kadın oralı olmuyordu. Her zaman kendisi kapıya yeneldiğinde, sessiz ardından izlediğini bildi. Doğruldu... Kadın, teninin kadife yumuşaklığını titreştirerek devindi.

Omuzundaki, gövdesindeki diş izlerine gözleri takıldı. Bedeni ala kesti. Kulakları, yanakları, saçlarının dibi alazlandı. İnce bir ter ipek inceliğindeki saçlarının arasında dökülmeye durdu. Kadın, her zamanki devinim değişmesinden kaygılı doğruldu. İri kara gözlerinin bütün doygunluğunu gözlerine daldırdı Gaybi'nin.

Göz pınarlarındaki şaşkınlıktan ürktü genç suhte. Söyleyeceklerinin tümünün üstüne bir unutma keçesi çekerek, doğruldu. Mintanını, donunu, çakşırını giydi düşündüklerinin utancı içinde. Öylesine ağırdan alıyor, öylesine koyu düşüncelerle bir utanıyor, bir kararla kaçamak kaçamak bakıyordu ki, kadın dayanamadı. Başını kucakladı. İri pembe uçlu, sert memelerinin üstüne bastırıverdi. Gaybi bir an soluksuz kaldı. Memenin insan ve süt karışımı kokusunu ciğerlerinde duyunca hafiften dişledi. Kadın bunu bekliyormuşcasına diriliverdi. Kollarının, bacaklarının, teninin her gözeneği çiğ taneleriyle ince ince yandı. Titreyen parmaklarıyla Gaybi'nin daha uçkuru düğümlenmemiş çakşırını, mintanını, donunu çıkardı.

Kınalı parmaklarının ivecen davranışlarıyla bedenini yeniden yoğurmaya başladı Gaybi'nin... Dokunulan her noktadan doyulmaz bir tadın buğusunu nefeslendi genç suhte... Gergin teninin, dar kalçalarının kendiliğinde daha bir gerilip, şiştiğini duydu. Belleğine tırmanan bir tutkunun, düşündüklerini bir bir tüketmeye başladığını sezer sezmez sertleşti.

Kadın, ellerinin altında birden yitiveren isteğin kaygısıyla bomboş durdu. Gözlerinin kıyılarına değin ışıldayan tutkunun direnciyle yeniden yakalamaya davrandı. Gaybi, dudaklarından zorla söktüğü sözcüklere kendi de şaşarak,

gövdesinde titreyen kadının kulağına uzandı;

- Senden dileğim vardır, dedi utançla. Şimdiye kadının adını öğrenmeye gerek görmemenin acısıyla kıvrandı. Bir ad çıkarmayacağına inanınca;

- Bağışla...

- Buyur civanım, yanıtı canlandırdı Gaybi'yi. Canlanmayı yüreğinde sezdi kadın. Buyur ki, kölen anında yerine getirsin.

- Anlık değil hatunum, dedi kalınlaştırdığı sesiyle Gaybi. Konuşabilmiş, bir kez başlayabilmiş olmanın kıvancıyla sürdürdü. Bundan öte gelememekten kaygılanmaktayız.

- Gelememek mi?

Kadının korkusunu teninde duyduğunda, kendini kutladı. Baştan düşünüp, pazarlığı peşin yapmamanın hıncı kulaklarında. Geçirdiği zamanın, yüreğinin derinlerinde sürüp gelen ikircimin öcünü şimdi alırcasına, yineledi ...

- Korkarız öyle!

- Bir kusur işledimse efendim, dedi alttan alarak kadın. Bağışlayın ki, düzeltme olanağı bulayım.

- Hiçbir kusurunuz olmadı. Bilmediğimiz, görmediğimiz çok şeyi gölgenizde öğrendik. Biz de üzünç ve dahi acı içindeyiz ayrılmaktan. Ne var ki, gayrısına gücümüz yetmemekte. Size bir kötülük etmektense, yoksunluk yeğ gelmekte!..

- Siz kötülük edemezsiniz ki efendim. Siz doğru kul! Tanrı görevlisi...

- Evet! İstemediğimizden, bizi bağışlamanızı dilemekteyiz. Gayrı bir dahi buraya gelmemek sizin için çok daha iyi olacaktır.

- Anlatın efendim, diye sarıldı kadın. Yüzünü, gözleri-

ni, kulaklarını, ensesini, omuzlarını, gövdesini, kasıklarını, apışını, butlarını, yetişebildiği her yerini öperken, yakarmasını sürdürdü. - Anlatın n'olur? Sizden ayrılmak yerine bir yol, bir yöntem bulursak bağışlayın mutluluğumu bana.

- Bilmektesiniz ki, biz imaret hücresinde üç yoldaş barınmaktayız. Sizi tanıyıncaya birbirimizden gizlimiz yoktu. Tanıdıktan sonra bizim giz tutmamız zorunluluk. Ne var ki, üçümüz birbirimizin kefili olduğundan, yitikliklerimizi saklamak olanaksız duruma geldi. Anlatsak, güveninizi kötüye kullanmaktan korkarız. Anlatmasak, bugünkü korkumuzu bir daha yaşamak olası değil.

- Nedir bugünkü korkunuz efendim?

- Eviniz köşeye yakın olmasa, yoldaşlarımızın izlemesinden sıyrılmamız olanaksızdı.

- İzlediler mi?

- Hakları ve dahi ödevleri Hatun! Az önce de dedik ki, biz birbirimizden sorumluyuz. Birbirimizin uygun aykırı bütün davranışları, ötekiler katında ayan olmadı mı, sorumluluğun anlamı kalmaz. Bizi sıkıştırmışlardı... Elbette hiçbir şey diyemedik. Bugün bir de baktık ki, ardımızda iki gölge... Ne yana varsak, bilece seyirtmekte.

- Atlattığınızdan güvenlisiniz değil mi? Kaygısıyla atıldı kadın.

Gaybi'nin kafası birden işlemeye başlamıştı sanki. Kadının ikircimini gördükten bu yana, birbiri ardınca sıraladığı sözlerin şaşkınlığı içinde. Kendi düşüncesinin ürünü olmayan sözcükler ayva tüyleri yenice kararmaya başlayan dudaklarının arasında uçuşuyor. Sanki ezberindeki ayetleri ardardınca sıralıyor... Kadının bedenine yapışıp kalıveren ve giderek katılaşan teninde kaygısını bütünüyle duymanın

sevinciyle yanıtladı onu;

- Kesin güvenliyiz. Sokak boyunca aradıklarını gözlerimizle gördük. Ama, bir dahaki gelişimizde atlatabilir miyiz? Bir dahakinde sıyrılmamız mümkün mü, bilmemekteyiz? İrfan Hoca efendimiz buyururlar ki, tadında kesilen hüküm, her yanı hoşnut eder... Düşündük, taşındık, aklımıza başka bir yöntem gelmemekte. En iyisi bir daha buraya uğramamak. Ya da en azından belli bir süre koyup kendimizi unutturmak.

O konuştukça, korku katılığını üstünden attı kadın. Gözlerinde istekle, kararın alazı parıldadı. Kirpikelinin ucu gün ışığına batmışcasına yakamozlandı. Okşayışlarını öpüşlerini alabildiğine hızlandırdı. Gaybi, katılaşan kasıklarının silgecinde söylediklerini de, söyleyeceklerini de unuttu.

Soluk soluğa gevşemiş bedenlerinin kenedine yıldıklarında, gözlerini kırpıştırdı kadın;

- Bakınız aklıma ne geldi efendim, dedi. Madem kendimizi onlara karşı suçlu saymaktayız, onları da suç ortağı yapalım.

Gaybi, yüreğinden beynine bir alazın top top yuvarlandığını sandı. Kulakları uğuldadı. Gözleri karardı. Parmakları çengelleşerek kadının boynuna doğru uzandı. Aldatılmışlık acısını tırnaklarının ucunda duya duya saldıracağı sırada kadın sözlerini sürdürdü:

- Bildiklerim var... Sizi tanımadan, benim durumumda olan tanıdıklarım var. İzniniz olur ise çağrılarım. Siz de bilece buyurursunuz. Bir kez onlar da mutlandılar mı, gayrı sizi de, beni de rahat bırakırlar.

- Bilmeyiz ki! İkisi de molladırlar. Kem küm edip, bizi ele vermelerinden çekiniriz.

- Çekinmeyiniz efendim, dedi doygun doygun kadın. Onların iyiliğini düşünüyorsunuz. Aşır için yardım etmeye gelmekteler. Elbette emeklerinin karşılığı ödenecek. Ve dahi siz hiç bişeye bulaşmayacaksınız... Pişmanlık duyup sorumlu arasalar dahi kendilerinden ötesini bulamayacaklarına güveniniz.

- Bir yanlış iş yapmayalım hatun? Sonra pişmanlık duyacağımız bir davranışta bulunmayalım, dedi sorunu çözmenin güveniyle Gaybi.

- Tasalanmayın. Siz, yarın öğleden sonra, yoldaşlarınızla bilece onurlandırın evimizi. Ötesinde, nice bir hüner gösterilmekte, anlayacaksınız.

- Sevincinden ne yapacağını bilemedi Gaybi. Gövdesinin her yanında taşan iri gövdenin sürtünebildiği yerini sarmaladı. Kadının gözlerinde sonraki günün ışıltılarını ardınca sürükleyerek doğruldu. Her zamanki çalaklığına kavuşuvermenin kıvancıyla, göz açıp kapayıncaya giyindi. Kapıya yöneldi. Ardınca kapatırken, bir an keseyi bekledi. Sonra suç ortaklığının gizemli onuruyla, hızlı hızlı yürüdü.

***

İrfan Hoca Efendi, öğleden sonra ders vermeyeceğinden içleri içlerine sığmıyordu. Kasım bir yanında, Muslu bir yanında dersaneye çöreklendiklerinde, yüreklerinin uğultusu, yoldaşlarının gürültüsünü çoktan bastırmıştı. Akşamdan beri, Kasım Muslu'ya, Muslu Gaybi'ye bakarak kıkırdıyorlar... İkide bir ellerini oğuşturarak kendilerince düşlere dalıyorlardı.

İkisi de sabah namazına geciktiler. Uykularında bindik-

leri düş kanatları sabahleyin hamam gerektirmişti. Saçları ıslak ıslak camiye seyirttiklerinde, sünnet bitmek üzereydi. Gözlerinde halhallı bakışlarla, suçlu suçlu yanına oturdular. Ordan derse geçtiklerinde de, bağışlama dileyen sokuluşlarla dizinin dibinden ayrılmadılar.

Hoca Efendi, kürsü yerine kullandığı postun üstüne çöreklenerek konuşmaya başladı. Tenlerindeki zonklama, daha ilk sözcüklerle birlikte, kulaklarını tıkamıştı. Onların ikircimli coşkusu, sonunda Gaybi'ye de geçtiğinden, donuk gözlerle hocanın dudak kıpırtılarını izliyor, sesini duymuyordu. "Gazali usta buyurur ki;" sözcüklerinin sertçe söylenmesiyle irkildi. İrkildiği anda da, kıpırtılara sesler de eklendi:

- Bilim ruha iki yoldan gelir. Bunlardan biri akıl yoludur. İncelenir, araştırılır, iyice bilgilenildiğine güven duyulunca düşünülür... Öteki ise nakil yoludur. Kendisine aktarılanı yansıtmak gücüyle yetkin olanlar, sürekli meşkle bilimi kavrarlar. Sonra da, bütün görkemiyle aktarırlar ki, görevlerini yerine getirmiş olalar. Buna şöyle iki de örnek vermekteler; Biri havuz gibidir. Bu göleti besleyen suların bir bölümü dışardaki nehirlerinden, bir bölüm de tabanındaki su kaynaklarından gelmektedir. Ama, tabandaki kaynaklar toprakla örtülüdür. Çalışmayla bilim elde edenler için duyu organları ve akıl havuza göre nehir gibidir. Esin sahipleri için arınma ve savaşımla bilim edinme, havuzun altındaki kaynakların üstünden toprağın kaldırılarak, suyun fışkırmasını sağlamaya benzer... Öteki örnek ise, Hint ve Çin sanatçıların öyküsüdür... Eski zamanda, bir padişah Çin'li ve Hint'li nakkaşlarla, süslemecileri çağırarak sarayının duvarlarını bezemelerini ister. Ancak, her duvarın

birbirinden değişik olmasını düşündüğünden, her bir topluluğa ayrı bir duvar gösterip, aralarına bir perde çektirir. Hint'liler, başlarlar güzel resimler, düşsel simgeler ve çekici biçimler yapmaya. Çin'liler ise çekilen perdenin arkasında durmaksızın duvarı cilalarlar. İş biter... Önce Çin'li sanatçılarını çağırırlar! İşlerinin bittiğini savladıklarında, ispat isterler... Çünkü Hint'liler de işlerinin bittiğini söylemişlerdir. Çin sanatçılarının başı ağır ağır yaklaşıp, kaldırır. O zaman Hint'lilerin yaptıkları resim ve nakışların tümü karşıdaki duvara yansır. Öyle ki, yansıma aslından çok daha güzeldir. Çin'lilerin tembelliğine kara vermek üzere olan şah, becerilerini ödüllendirerek, yarışmayı kazandıklarını bildirir. Ancak burda dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta var. Yansıtma, belli bir beceriye dayanmalıdır. Çin'li sanatçılar duvarı olduğun gibi bıraksalardı, elbette yarışmayı yitireceklerdi. Oysa cilaladılar. Yani bilimin aktarılmasında, mutlaka aslından yeterli olması gerekir. Gazali ustamız sözünü perdenin çekilmesiyle kesmiştir. Ancak sizler aldığınızı aynen aktarmamalısınız. Güzelleştirmelisiniz. Bunun üstünde neden bu denli uzun durduğumuza gelince, bilimi üretmek de sanatı üretmek gibi güçtür. Herkes, nehirler gibi direnç, kaynaklar gibi istenç içinde olmayabilir. Ama, meşkini tam geçerek, kafasını, belleğini, aklını cilalar. Orda yansıyan bilim, aslından güzel olur. Hepinizden, hepimizden istenen de budur suhtelerim. Aslından iyi aktarmak. Bilmeyiz biz ustalarımızın aktardığınca güzelini aktarabilmekte miyiz? Aktaramamakta isek, Tanrı'nın bağışlayıcılığına inanırız. Bugünlük dersimiz bitmekte. Öğleden sonraya kendiniz çalışırsanız, gönlümüzü hoşnud edersiniz.

Öğrencileri doğrulup geri geri kapıya yöneldiklerin-

de Gaybi'ye işaret etti. Kasım'la Muslu taş gibi dondular. Bunca zamandır kurdukları düş, hocanın bir parmak kıpırdamasıyla sona mı erecekti? Şimdi kalkar, Gaybi'ye bir iş yüklerse, öğleden sonra gitti gider. Bütün hazırlıklarını görmüş olan kadınlar da, atlatmanın hıncıyla bir daha yüzlerine bakmazlar.

Gaybi, yoldaşlarının düşüncelerini kamburunda taşıyarak sokuldu hocaya.

- Otur, dedi ilkin hoca. Sonra pamuk çavlanı sakalını kucaklayarak; - Anlarız ki, Ladik'in özlemi düştü bağırına Gaybi Molla... Kolay değil. Yıl dolmakta. Ve dahi dolan yıl içinde seni böylesine dalgın görmeye alışmadık. Dilemekteysen azbiraz izin verelim. Derslerini de yanına katarız. Var git... Görüş, söyleş büyüklerinle. Kara Hafız oğlumuza da armağanından hoşnutluğumuzu bildir.

Dersanenin içinde isteksiz adımlarla gerileyen Kasım'la Muslu'nun yürekleri ağızına geldi. Gaybi boş bulunup, durumunun anlaşılmasından korkarak herşeyi açıklayıverirse, diye kaygılandılar. Gaybi, ne diyeceğini bilmeden durakladı. Yutkundu. Bir an, arkadaşlarının sanısını doğrulayacakmışcasına dikildi. Sonra dudaklarını sımsıkı yumarak eğildi, hocasının elini öptü;

- Bağışlayın efendimiz, dedi. Kişi bilimin ardına düşeceğine, özlemin tutsağı oluyor... Oysa, eğittiniz ki, efendimiz hazretleri sallallahu vesellem, "Bilim Çin'de olsa gidip bulunuz," buyurmuşlardır. Onca uzağı gösterebilen bir peygamberin kullarına özlem yaraşmaz. Azbiraz sıladan uzak olmak, daha bir bilemeli kişiyi. İzniniz olur ise, özlemimizi burada gidermeyi yeğleriz.

- Madem istemektesin... Var dinlen... Umarız yarına bir

şeyin kalmaz.

- Sağolun efendimiz. Tanrı sizden razı olsun.

Geriledi. Kapının ağzında ürküyle kendisini bekleyen yoldaşlarının yanına ay gibi bir yüzle ulaştı. Soru dolu bakışları bir süre yüzünde taşıdı. Eyvanı geçtiklerinde;

- Tasalanmayın, dedi. Gölgenizde yamanın her türüne alıştık bir güzelce.

- Oh, diye sırtını sığazladı Kasım. Diline sağlık. Kişi mutluluğunu sağlayacak yalanın sevabı boldur. Tasalanma!

- Yalan haramdır, diye omuzlarını kaldırdı Gaybi. Öylesi de, böylesi de! Ne var ki, herşeyi açıklayıp hoca efendimizden bağış dilemeye yüzümüz varmadı.

- Pek de bir iyi olmuş, dedi Muslu. Eğer dediğin doğrulanırsa, bizim duamız, girdiğin günahı tümden siler ki, doğru cennete varırsın.

- Gayri yerimiz cehennemin hangi köşesi bilmemekteyiz ya, bu avuntuya da eyvallah, dedi Gaybi. Hadi, tezden namazımızı kılalım da , çağrıya uyalım.

- Bence, diye atıldı Kasım.Namazı burda kılacağımıza çarşıda tamamlayalım. Kebaplar benden. Mütevelliye haber vermesi de!

- Yok! Acele işe şeytan karışır buyurmuşlar, dedi Muslu. Bakarsın Hoca efendimizin gözü üstümüzdedir. Üçümüzün birden yitiklere karışması kuşkulandırır. Sonra sınava çekerse, yandığımızla kalırız. En iyisi namazı da burada kılmak, yemeği de burda yemektir.

- Doğruya ne denir Kasım Molla! Hadi inat etme de, varıp borcumuzu ödeyelim. Sonra bir güzel karnımızı doyurur öyle varırız... Niceyse bizi bekleyecekler...

- Madem ikiniz birleştiniz, bize uymak düşer.

İmaret kapısından konuşa konuşa çıkarak, cami avlusuna vardılar.

***

"Doğrusu yaman bir avrat," diye yalandı Kasım. "İki arada, özel çağrıyı sokuşturuverdi. Ben de hoşnut değildim Gaybi'nin gölgesi olmaktan. Aynı evin üç ayrı odasında birbirinin şapırtısını dinleyerek tadı çıkmamakta bu işin... Şöyle gönlümüzce yalnız olmalıyız ki, keyfini sürelim. Hatunun aklına gelmese, benim düşüneceğim yoktu bunu... Nice bir iştahlı avrata çatmış olmalıyız ki, daha işimizi bitirmeden yenisine hazır durmakta. Hele bir varalım... Bir gönlünü edelim ki, kebap paraları kesemizde kaşınsın... O nice bir sürtünme ve dahi yaltaklanma bire!.. Ademin aklını başından almaklığa annacında durmak yeterli... Daha ellerini dokunmadan Amasya elması kütürtüsüyle kulaklarım zonklamakta. İyi ki, hiçbirine haber vermedim. Vermemi istemedi ki... Kendimizi beğendirdiğimiz besbelli... Eh, Molla Gaybi'nin kızlığı yeni bozulmakta. Muslu desen şallak mallak!.. Avrat, işini bilenlerden. Tezden bizi seçti. Ve dahi yarın iyi kıvır Molla, dedi... Yarın, erim celebe varacak. Türkmen otağına... Ders sonu gelir isen, günü geceye katarız. Hem bir nice katarız ki, banıp kanalım!.."

Çakşırının önünün kendiliğinden kabarmaya durmasından yanakları allandı. Latasını kendi kendinden gizi varmışcasına örtündü bir iyice... Adımlarını açtı... Her adımda biraz daha zorlanarak, kadının tanımı üzerine kapıya vardı. Dediğince kapı kendiliğinden açıldı. Bileğinden yakalayan aynı tombul el, hızla içeri çektiğinleyin, dudaklarına, tenine

sıvaşan alaz bir bedene bulandı. Taşlığı, avluyu sarmaş dolaş aştılar. İç kapıdan tırkazı kapatmayı unutarak girdiler. Minderin üstüne düşerek, altalta üstüste birbirini soymaya durdular.

Islak dudakları birbirlerinin ağzında eridiğinden bir süre elleriyle söyleştiler. Çıplaklıklarının üstüne yamandıklarında, soluklarının hızı, yüreklerinin gümbürtüsüyle enselerinde, omuriliklerinde, kalçalarında zonkladı. Alaz alaz yanan tenlerinin ıslak hışırtısı birinin homurtularına karışan ötekinin çığlıklarıyla noktalanırken, duruldular.

Kadın, teninin çıplak güzelliğinden hoşnut, boylu boyunca üstüne uzanan genç deriyi okşadı boydan;

- Oh Mollam! Oh yiğitim, dedi sözcükleri ağzının içinde nöbet şekeri varmışcasına eme eme. Nice bir hoşnut olduğumu bilemezsin... Kudurmaklığa yazgı tuttum sanmaktaydım... Kısır kocamın horultulu uykularından zehir yudumlamaktan öleyazdım... Nice bir akıllı hatundur Hasırcıkızı! Nice bir üstüne denk getirdi bungunluğumun... Seni tanımasam, bu sevince ermesem geberirdim inan... Beni boşlamazsın değil mi?

- Boşlamak!.. Bunca çoşkuyu, bunca tutkuyu terkeylemeye kişinin dermanı mı yetebilmekte ki seyirtip gelmemek alçaklık olmasın hatun? Yeter ki buyur! Buyurduğun an, Kasım kulunu ayaklarının dibinde bulacağından kuşkun olmasın...

- Oh mis yiğitim. Nice bir yoksundum. Nice bir buldum. Nice bir umutsuzdum. Nice doyundum. Hep şalvarımın içinde tutmak dilerim seni... Yok yok... İçimde, tenimin, etimin içinde tutmak dilerim. Bilmediğim ne var ise öğrenmek muradım, diyerek yeniden okşamaya başladı Kasım'ı.

Okşayıp öptüğü her bölümün ince sarı tüyleri kabardıkça coşkusu çoğaldı... Taze tenin gözeneklerinin tomur tomur şişmesi iştahını daha bir artırdı. Oh!.. Oh derim ki, seni tanıtanın canına cennet... Adına sünnet... Gel hele yiğitim... Dur hele koçum, mırıltılarıyla kalçalarını, kalçalarının diplerini öpmeye durdu...

Kasım az önce coşkusundan sıyrıldığını sanırken, yeni bir tutkunun alazında kavruldu. Düşlerinin doruğuna ulaşmışcasına, apışarasının seyirdiğini ayırdı. Kadının saçlarını, ensesini, sırtını, omurgasını izleyerek, butlarını öpmeye durdu.

Her bir yanının kabardığını sezdi kadını kaldırıp devirdiğinde. Memelerinin uçlarının dik kızıllıklarına uzandı keskin dişleriyle. Irgalanan kalçaların ortasında kendine yol aramaktayken, buz gibi dondu kadın. Yanıbaşlarında kişneyen bir atın ürküsü beyinlerine aynı anda dolandı. Dikilip, mintanını kaptı kadın!

- Tez tozol Molla! Diye itekledi Kasım'ı. Benimki bastırdı... Sezinlerse ikimizi de but örneği doğrar iğdiş herif!.. Tez toz ol!

Kasım, donduğunu sandığı her yanının sangı bengi titrediğini ayırarak, bön bön baktı. Ellerini iki yanına gerip ayıbını gizlemeye sıvandı. Kadın, tezden giyinmiş olmanın gücüyle öfkelendi.

- Ne beklemektesin? Doğranmayı ve dahi doğratmayı mı? Sözcükleriyle, kucakladığı esvaplarını kucağına bohçalayıp, çarıklarını koltuğunun altına veriverdi.

Bütün derlemeyi öylesine alışkın bir tezlikle yapıyordu ki, Kasım'ın korkusu daha bir arttı. Titremesi çoğaldı. Kıpırtısızlığı içinde taban tahtalarını gıcırdatacak ölçüye vardı-

ğında kadın acımaklı, çekiştirdi.

- Onun satırından önce, sen seni yitireceksin bire Molla, dedi alaylı. Tez mintanını çek de, pencerenin önündeki duta atla, diye buyurdu.

Birden hızlandı devinimi Kasım'ın... Mintanını giydi. Çakşırını bacağına doladığı gibi, pencereyi kaldırıp, duta atladı. İki yanına bakmayı akıl etmeyen çakşırını giydi. Latasını koluna sıkıştırdığı gibi mestlerini çekmeye hazırlanırken at yeniden kişnedi. Kişneme kulağının içinde patlamışcasına kendini duttan attı Kasım. Oğunup kıvranarak kırık çıkığını aradı. Bulamayınca, acısını unuttu. Latası koltuğunun altında bir koşu tutturarak nefes nefese imarate ulaştı. Akşam karanlığında kuzuluk kapısını kapatmaya uğraşan mütevelli naibini yere düşürerek, kendi hücrelerinden içeri girdi.

Naip, kendini toplamaya kalmadan yitirdiği suhteyi düşündü bir an. Belleğini yoklayarak kimliğini çıkarmaya uğraştı. Sonra kuzuluktan dışarının ıssızlığına bakarak;

"Bişeyden korkmuş olacak," düşüncesiyle oğundu.

Gaybi ve Muslu, gözleri fincan büyüklüğünde, solukları göğsünü yarıp çıkaracak ölçüde kocaman olan yoldaşlarına baktılar bir süre... Tülbenti çözülmüş sarığına, darmadağınık latasına, yanlış bağlanmış çakşırına göz gezdirdiler. Muslu;

- Uğruya basılmış gibisin Mollam, diye soruşturdu... Hay'rola?

Bir süre ağzından ses gelmedi Kasım'ın. Çaresine araştırıcı gözlerle bakındı. Yanındakileri kendi yoldaşları, bulunduğu yerin imaret hücresi olduğuna kesin kanı edindikten sonra;

- Sormayın, dedi. Sizden gizli bir iş tutalım dedik… Basıldık...

- Basıldın mı? Nice? Anlat hele, diye sokulan yoldaşlarının gözlerine ağlamaklı baktı Kasım...

- Sormayın, dedi. Sormayın gayrı!..

BEŞ

Akşam karanlığında başterdeyi Üsküdar'a çektirip Öküz Limanı'na yanaştırdılar. Onlar karaya atlar atlamaz, istekleri üzere Yenikapı açıklarına demire yatmaya yönelecek Reis, yelken bastı. Geniş adımlarla iskeleyi geçtiler. Koruya tırmandılar. Tepeye ulaştıklarında, sıralanmış obalar örneği taş yapıyla karşılaştılar. Eren börküne özenen gri kubbeleri akşam alacasındaki duru göğe baç çekmişti. Ak taşın görkeminde al dudak örneği tuğla kemerle, elvan ağaçların arasındaki ak bir ırmak gibi uzanan dış duvarla bileşiyordu sanki.

Kapı, her zaman, her gelene açıklığın simgesi gibi, ardına dayalı. Serin, temiz, aydınlık avluda yürüdüler. Eyvan alacasına girdiklerinde, iç kapıdan bir derviş çıktı. Sırtlarında gemici yamçısı üç kişinin dikilmekte olduğunu görünce irkildi. Başını kaldırdı. Gözlerini bulduğunda, ensesinin kanırmasından, her birinin iriliğini düşünmeyi unuttu. Sağ elini yüreğinin üstüne götürdü. Selamladı gelenleri.

- Mehmet Dede burda m'ola? Diye sordu selamına karşılık verirken Buğa!

- Burdadır... Kim aramakta diyelim?

- Üç yoksul er, tapınızdan gönenç diler, dersiniz. Genç derviş, ellerini abasının yenlerine yerleştirerek, kapının ardında yitti. Yitmesiyle kapının açılıp Şeyh Mehmet Efendi'nin iki eli çaprazlanıp omuzlarına uzanmış görünmesi bir oldu. Kapının önünde bir yandan eğilip selamlıyor, bir yandan;

- Pir Ata çiçeği, Hacıbektaş köçeği, Yesevi soyu, Yunus boyu erenlere hû! Onur kazanan kapımıza, ışık saçılan tapımıza, bilgi veren atamıza, üçlere, yedilere, kırklara hû! Kapı açana, yol verene, getirene, gelene hû! Diyordu...

Sözünü bitirir bitirmez yol gösterdi. Gösterilen yola adım atmadan dikildi Kör;

- Yesevi yasasında, Hacıbektaş töresinde yoksulu utandırmak yazılmaz dedem, dedi. Hele dileği gönenç olana, utancı sarıp yollamak yaraşmaz.

- Yollamak! Daha gelmeden gitme sözü edene, yürek küskünlüğümüzü yükleriz ki, taşıyamaya! Hele buyrun! Oturup halleşelim, söyleşip dilleşelim!

- Siz izin vermeden gitmek olası mı pirim, dedi Çopur. Aydınlanmaya gelen, dilediğince ışımadan adım atamaz, bilmemekte miyiz?

Hankaha girdiler. Mehmet Efendi üçünü de teker teker posta itekledi. Hiçbirinin oturmadığını görende, kendisi de bir kıyıya çekildi. Postun hemen yanında, keçe kilimin minyatür renkliliğindeki nakışları üstüne yayıldılar. Gördüklerine inanmayan genç dervişlerin şaşkın devinmeleri arasında, söyleşiyi koyulaştırdılar...

- Siz ki Horasan erleri, siz ki biliyi, bilimi, coşkuyu, sezgiyi, dört kapı yedi makamı çoktan geride bırakmış eren-

lersiniz. Bir selamınız gönlümüzü, bir sözünüz bilincimizi coşturmaya yetmekteyken, bunca ağrılığı yüklemeniz doğru mu? Bilmektesiniz ki, bunalmaktayız. Böyle bir zamanda Akdeniz ötesinden varıp yeten mi, varıp yetmelerini bekleyen mi aydınlanacaktır?

- Buyurdunuz ki şeyhim, dedi Çolak Solu, biz derya içre habersizliği soyunmuş yoksullarız. Elbet, Hacıbektaş postuna oturan, kalyon küpeştesine oturana bili verecektir.

- Öyledir de, Hacıbektaş postuna oturan, sizden el almaklığa nice teşne olmakta?

- Bektaş Pir'in buna gereksinim duyacağını sanmamaktayız. Saylan Abdal ustamız çoktan olvarıp, erliğini sunmuştur, dedi Çopur Buğa.

- Saylan Abdal Pirimizin, Pir Ata katına vardığını işittik.

- Alkaevli otağına bey kondu öyle ya, dedi düşünceli düşünceli Kör Veli. Onun da izni doldu... Rum bacılarının şahı neylemekte Saylan Abdalsız?

- O da menziline erişmiş bulunmakta pirim, dedi Şeyh!

- Yazık, diye atıldı Çopur Buğa. Bican Bey'i pek erken yalnız bırakmışlar.

- Bilmektesiniz ki efendim, pirlerimiz ve dahi Beyçemiz her bir şeyi ölçüp biçmeden bir karara varmazlar... Dün Alkaevli Beyi bizi onurlandırdı. Gördük ki, yetiştirdiklerine akıl ulanası değil... Yüzüne bakanda, talipliğe makam biçilir. Ağzını açanda, pirlikte post uçurmuştur ki, kişinin coşkusu kıvana!..

- Üstüne varmışız desenize kocalar, dedi Çolak. Nice bir kutlu kişi olmalıyız ki bir aramaktayken, bin bulmakta, düş ardındayken, gerçeğe kavuşmaktayız. Pir otağında can

bundan öte kutsanamaz.

- El verenle el alan, dedi Şeyh, buyuranla buyurulan bütünleşende, Hacıbektaş köçeğinin coşkusuna tığ-ı benci kâr eylemez!.. Talip pirine, pir atasına kavuşmuş n'ola? Siz yükleyende, taşımak sevinç verir. Buyrunuz, yükleyiniz.

- Yüklenmeye gelen, yağmura susamış toprak örneği rahmetinize el açtı efendim. Anlamaktayız ki, boş döndürmeyeceksiniz, dedi Kör... Gayri içimiz aydınlandı, yüreğimiz coşkuya kardı. Ayin-i cem'i kaçırmak korkumuz tükendi. Yettik ve dahi yetiştik gölgenizde. Gönencimizi dileriz.

- Gönendirmek isteyen gönenmeyi ummaktaysa, pay almamak neden, diye yanıtladı onu Şeyh. Canlarımız bilece olmaya ivecendirler. Babalarımız, dedelerimiz, buyruğunuzu beklemekte. Yorgunsunuz diye çekinmekteydik. Madem buyrulmakta, buyrunuz!

Şeyhin ağzında söz tükenmeden, ayakçı gül suyunu dolandırmaya başladı, aykertiği biçiminde dizüstü oturmaya duran canların çevresinde. Postun arkasına gelen oyuktaki buhurdanlığa varıp tutuşturdu. Tekkenin içine uğrun uğrun yayılan koku, ciğerlerinde buğulandı. O, sıranın altındaki yenire geçerken, çerağcı "kanun çerağından" delilini tutuşturarak, oyuklardaki kandillerin yanına yürüdü;

- Çerağ-ı ruşan, fahr-i dervişan, himmet-i pîran, pir-i Horasan, kürşâd-ı meydan, dedikten sonra, Muhammet tahtının soluna geçti. Sürdürdü tercümanını: Çerağ-ı evliya nur-i semavat, Ki bu nenzilidir ol Tûr- i münacaat. Kaçan kim ruşen ola, kıl niyazı, Muhammet Ali'ye candan salavat... Erenlerin "hû!.." çekmesini bekledi. Geri döndü. Dört pirin önüne geldi: Bism-i şâh, Allah Allah! Çün çerağ-ı fahr uyandırdık Huda'nın aşkına. İki evren ulusu Muhammet Mus-

tafa'nın aşkına. Saki-i Kevser Aliyyel Murtaza'nın aşkına. Hem Hatice, Fatıma, Hayrünnisa'nın aşkına... Şah Hasan, Hulki Rıza, hem şah Hüseyin-i Kerbelâ. Ol imam-ı günahsız Zeynel'aba'nın aşkına. Hem Muhammet Bakir, ol kim soyu temiz Murtaza. Cafer- üssadık yol gösteren imamın aşkına. Musa-i Kazım imam-ı serfiraz-ı elıl-i Hak. Hem Ali, Musa, Rıza'yı Esfiyan'ın aşkına. Şah Tâki ve bâ Nâki hem Hasanül askeri. Ol Muhammet, Mehdi-i Sahip- Livan'ın aşkına... Dedikten sonra niyaza durdu; Allah dost, hazır, gaip, zahir batın, âyin-i cem erenlerin gül yüzlerine aşk olsun!..

Şeyh Mehmet Efendi, gözlerine gülücükler ve saygının derin ışıltılarıyla el bağlayıp duruverdi. Üç eren birbirlerine baktılar. Çopur Buğa, nazlanmanın yersizliğine karar kılarak, gülbank çekmeye başladı;

- Bism-i şah... Allah Allah ... Akşamlar hayrola... Hayırlar fethola... Şerler defola... Münkirler mat ola... Münafıklar berbad ola... Müminler şad ola... Meydanlar abâd ola... Sırları mestur ola... Gönüller mesrur ola... Hanedan-ı fukara mamur ola... Er Hak, Muhammet Ali yardımcımız, gözcümüz, bekçimiz ola... Hanedan-ı fukara mamur ola... Oniki imam, ondört musum pâk, onyedi kementbest efendilerimiz, katarlarından didarlarından ayırmaya... Pirimiz Ahmed-i Yesevi, ustamız Hacı Bektaş-ı Veli destek ve yardımcımız ola... Üçlerin, beşlerin, yedilerin, kırkların ve giz dünyası erenlerinin bağışı ve sevgisi üstümüzde ola... Dertlerimize derman, gönüllerimize iman, sayrılarımıza sağlık, borçlarımıza kolaylık vereler... Kılıcımızı keskin, sözümüzü üstün eyleyeler... Vaktimizin hayrı gele... Dil bizden, nefes erenlerden ola... Yuf münkıre, lanet yezide, rahmet mümine, Nûr- i Nebi, Kerem-i İmam Ali, gülbang-i Muhammed-i,

Pir Ahmed-i Yesevi, Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli, dem-i pir, kerem- i evliya, gerçek eneler demine hû diyelim, hû!..

Buğa, gülbankini bitirir bitirmez meydancının bir işaretiyle sofralar donatıldı. Saki elinde cem testisi, kalaylı bakır taslarla dönmeye başladı. Zakir curasını kucağına çekti. Düvazın hafif, serin dalgaları kulaklarına yüreklerine doğru ılık ılık akmaktayken;

- Kim ne bilir bizi nice soydanız. Ne damlaca oddan ne hod suydanız. Bize tutkun olan marifet söyler. Biz Horasan illerinden Hoy'danız! Bizim yarımıza merhem bulunmaz. Biz kudret okunda gizli yaydanız. Yedi derya bizim keşkülümüzde. Pirler umman ise biz de göldeniz... Hızır İlyas bizim haldaşımızdır. Ne damlaca günden ne hod aydanız. Yedi tamu bize ilkbahar oldu. Sekiz uçmak içindeki köydeniz. Musa gibi len terani deniriz. Aslımızı sorar isen soydanız. Abdal oldum geldim işbu cihana. Bilge anlar bizi nice boydanız... Diye pirleri hoşlamaya başlayanda, dervişler sağ elleri yüreklerinin üstüne ilkin "hû"ya durdular. Ardından, curanın semah çığlığına uyarak, keçe kilimin üstünde dönmeye başladılar.

Saki, durmaksızın tazeledi cemlerini. Aşçı Baba, hünerini alazın üstünde kızartıp sundu. Canlar, sekiz uçmağın içindeki köye bir an önce ulaşmak dileğiyle döndüler döndüler, döndüler...

Nefesler, düvazlar, birbirini izleyerek, konukların coşkusuna coşku katıyordu. Canlar, kulaktan yüreğe gelenlerin kimliğini bilmenin sevecenliğinde çevrelerinde dört dönüyorlar. Abdal tığ-ı bendlerindeki Horasan düğümleri gözlerine değdikçe usta önünde bulunmanın tutkusuna kapılıyorlar. Şeyhlerinin kendi saygınlıklarında dönendiğini

görmek, her birini daha bir aydınlatıyor. Abalarının etekleri çerağ aydınlığından buğulanmışcasına gölgeliyor kilimin yakımlarını...

Sonunda Kör Veli;

- Bism- i şah, Allah Allah!.. Diye sofra gülbankini okumaya başladı. Bu gitti ganisi gele... Hak Muhammed Ali bereketin vere... Yiyip yedirenlere, pişirip kotaranlara, nur-i iman ve aşk-u şevk ola... Gittiği yerler kaygı tasa görmeye... Hizmet görenler, hizmetlerinden gönene... Lokma hakkına, evliya keremine, cömertler cemine, gerçek erenler demine Allah eyvallah hû dost! Der demez, sofra toplanıp ibrikçiler, leğen, peşkir ve su koşturdular.

Elleri yıkanıp, kurulandıktan hemen sonra, Çolak Solu cemi dağıtmaya davrandı;

- Bism-i şah, Allah Allah!.. Oturan, duran, koğsuz kınamasız evine varan, yastığına baş koyup yakaran canların hak erenler muratlarını vere... Gerçeğe hû! Allah eyvallah...

Canlar, bilece bulunma izninin sona erdiğinin bilincinde birbiri ardınca kapıdan çıktılar. Şeyhlerini pirleri ve cem testisiyle başbaşa bırakıp hücrelerine yöneldiler... Onlar çıkar çıkmaz, Bican Bey ve İne Baba ile konuşmalarını aktardı Şeyh Mehmet Efendi! Üçü de soluksuz dinlediler. Çolak Buğa, şeyh sözünü bitirende başını dikti... Kirpiksiz gözlerini kırpıştıra kırpıştıra;

- Aklınıza, dilinize bereket erenler, dedi. Çok bir iyi düşünmüş, çok iyi kararlaştırmışsınız. Hele Bey varıp bir söyleşsin. Biz de üstüne gider, daha bilgili olmanın gücüyle bindiririz bir iyice.

- Daha tapınıza ayak sürende işimiz yolunca yürümeye başladı, dedi Çolak. Yarın er varırsak, Bey'i saraya gitme-

den tutarız.

- Doğru, diye onayladı Şeyh. Derya üstünde ne olup bittiğini de bilenden öğrendi mi, Hünkâr katında daha bir sağlamca savlanır.

- Gökçe Beyçe sağ olsa idi, herşey daha bir yolunca yürürdü, dedi Çolak.

- Sanmamaktayız. Bey, kavrayışı, çözümleyişiyle Horasan erlerinin bilisini, Rum erenlerinin gücüyle kaynaştırdığını göstermekte. Tarikatta, fütüvvet ve dahi savlaşmakta üstüne bir yiğit daha bulunmayacağını yarın görürsünüz. Görende, savımızın en yeterli ağızdan ortaya atılacağına bilece güvenirsiniz.

- Hakan görkemi, yiğit yüreğine ikircim salmazsa, biz şimdiden güvenliyiz, dedi Çopur. Salarsa, yanıltır savcımızı... Yanılan da, yenilen olur sonunda...

- Hankahımızı onurlandıklarında aynı düşüncelerin kaygısında idik. Dinlemesini bilmekte olduğunu gördük söyleşide... Dinlediğini anlamasıyla gönendik... Ve dahi anladığına uygulama yolları bulduğuna güvendik tümüyle.

- Şeyhimiz inananda, dedi Kör. Biz yanılsayalım olası değil. Dilemekteyseniz varıp ulaştığı kararı bozmayalım. Ola ki, bizim söyleyeceklerimiz zamansız etkiler Bey'i. Kendisince hazırlanmış ise, hazırlığını zedeler.

- Sizin varmanız da, desteğini artıracağından kıvandırır bildiğimce. Üstelik yeni bilgilerle tazelenen sav daha bir sağlamlaşır. Böylelikle, ne edeceğini daha bir açık kestirir Hünkârın! Bize aktardığı da aydınlık olur böylece.

- Madem buyurmaktasınız, dedi Çopur. Erden varırız ikrarımız üzre... Her bişeyi yolunca anlatırız.

- Yolunca değil, diye atıldı Şeyh. Gerektiğince anlatma-

lısınız. Ancak o zaman yararlanır. Simgelerimizi, benliklerimizi bir tamam bilmektedirler. Saylan Abdalımızın elini taşımaktalar. Yaşı ergin olmasa da, pirimizin elini alan, pirimizdir bilmektesiniz. Horasan erlerinin neyi, nice kararlaştıracaklarına karışmak Hacı Bektaş-ı Veli'den bu yana yasaktır.

- Hacı Bektaş Pir'in böyle bir yasak koyacağını sanmamaktayız. Bilirlerdi ki, Horasan eri de, nice bir adem ejderhası olsa, insandır. Yanılması, yanılsaması vardır. Olanda bakarsın yanlışa sarıverir, dedi Çopur. O yüzden, bilenin bilmeyene, doğrunun yanılana borcunu unutmamak gerek... Demeli, uyarmalı, düzeltmeli ki, arına kişi. Arındıkça aştığı menzil, eriştiği makam yücelir.

- Biz Horasan erlerinin yanıldıklarını duymadık ve dahi görmedik Pirimize şükür, dedi Şeyh. Göreceğimizi de sanmamaktayız. Tek üzüncümüz, her birinin Horasan üstüne çekilip gitmesidir.

- Horasan eri yeterince gömüt kurdu dünyanın bu yakasında, dedi Çolak. Gayri tapımız da, yapımız da vardır. Öyle olanda, ere pirine ulaşmak yazılıdır. Görmekteyiz ki Hakan azbiraz kocadı diye külâh kapma başlamış ise de geçicidir. Bunca ahiyan, bunca devrişan, bunca baciyan ve dahi ihvan bozuğun hakkından gelecek canın ardınca yürüyende, geçiciliği bir kez daha aydınlığa çıkar ki!

- Pirim, diye atıldı Şeyh! Kul tayfası, Sultan Mustafa'nın başkaldırmasından ürkmekte. Bilmekte ki, ocağın içi de karışacak o davranırsa. Ve dahi bu karışıklık yeniden Türkmen'in egemenliğini pekiştirecek. Bu yüzden hakkında demediğini komamakta. Ol varıp yolunuz düşecek ise, ya tez elden davranmasını, ya da yerinden kıpırdanmama-

sını öğütleyin. Yoksa başınıza nice bir çorap örüleceğini kestirmek bilimizin dışındadır.

- Babasının dedesine yaptığına uğramaktan mı çekinmekte Hakan ki, kul ağzını böyle yere açabilmekte? Dedi Kör. Ne demek olmakta bu dedim kodu? Kulun efendisi hakkında koğlaşması görülmüş, duyulmuş mu? Anlaşılan kendisi kocaldıkça, Türkmen kuralından ürkmekte Süleyman Han! Bir iyice ürkmekte ki, mansıbı ne olur olsun kul, veliaht ardından konuşabilmekte. Yüz ve dahi izin vermese, bu mümkün olmaya... Besbelli, iş Sultan'ın başının altından çıkar. "Çapul üretmeyen kağan, devrilir." yasasının uygulama zamanının geldiğini bilmekte demek ki... Yoksa atlanır, pusatlanır ve dahi cenge gider idi böyle sözlere kulak vereceğine... Varıp demeli bunu... Demeli ve dahi ürküntüsünden kendi dölüne zarar verende, devletin bozuğunu büsbütün artıracağını anlatmalı.

- Bey de bunu anlatacaktı pirim, dedi Şeyh. Aramızda vardığımız karar, söz açılanda, bunları bir bir Sultan'ın kulaklarına aktarması üzerineydi.

- Söz açılanda olmaz, diye atıldı Çolak. Kayı soyunda oyun çok. İşine gelmemekteyse söz açmaz. Neden derseniz, Türkmen'de bunca uzun kağanlık yürüten bir başka soy yok da ondan... Bunlar daha şimdiden Batur ile Hazar soyunun süresine yöneldiler. Avarlı Bayan Kağan soyunu aştılar bildiğimiz. Üstelik, saydığım devletlerin de mirasına kondular bi güzel... Her birinin yeri, bunların egemenliğinde. Bunca boyun, bunca soyun deneyimini derleyip toparlayandan yavanlık beklemek yersiz. Varıp apaçık kendi savımıza çekmek gerek. Yoksa öyle bir kaytarır ki, söz bitende ne dediğini, ne anladığını sezemeyip, şallak mallak ortalıkta kalırsın.

- Doğru buyurursunuz pirim, dedi Şeyh Mehmet. Hem de verdiğiniz örnek çok yerindedir. Yesevi pirimiz, yurt tutmayı buyuralı, en uzun kağanlığı Kayı soyu sürdürmekte. Böyle gider ise sürdüreceğe de benzemekte.... Horasan erlerinin olvarıp, yurt tuttuğu her bir yerde şimdi onun tuğrası geçerli. Erdel ortalarına değin, eski ve dahi yitik boylar, şimdi dirilmiş, kendine gelmiş ise bu yüzden. Ve dahi buyurduğunuza aynen katılmaktayız. Bunca deneyim, daha bir nice kocalmış sultanları bile sürükleyip götürür. Ne var ki, bir kez kağan postuna oturan, kendince düşüncelere de varabilir... Bakarsınız, doğru da savlayabilir... Bilmektesiniz ki, sav savı çürütür. Öyle olanda söylemek ölçüsünde dinlemek de zorunluluktur.

- Elbette zorunluktur, dedi Çopur. Ne var ki görüp bildiklerimiz, bozuğun yerini açıklamaya yeterli. Savınıza göre, yirmidört sancak beyliğine kul gelmekte ise, bu kul da yitik boyların dölünden gelmekte. Ne var ki, Türkmenliğini unutan, başkalaşmıştır. O başkalaşma, yasayı töreyi silip götürdüğünden böyle olmuştur. Yoksa, sağlamca kalıp, eriyeceğine eritir, olmadı ustamızın buyurduğunca, kalıtımını sürdürür idi... Dolapçılık yoktur törede... Oldu mu, korku da ürkü de seyirtip yeter. İşte şimdi yaşadığımız o gibi gelmekte bize... Bir Turgutça Reis'i Derya kaptanlığına atamamaktalar. Neden? Araya yeniden Türkmen girmesini istememekteler de ondan... Kağan köhnemiş olmasa buna izin vermez.

- Her zaman buyurursunuz ki, egemenlik verilmez alınır... Türkmen, kendi boyunda, kendi varlığına dalmış ise hizmet görmekliğe kul koşturulmaz mı? Diye sordu Şeyh.

- Koşturulur, dedi Kör. Koşturulur ya hizmet görmek-

liğe...Yoksa buyruk vermekliğe koşturuldu mu, Türkmen geri durmakta haklı. Bekleyecek. Ardını önünü görecek ki, davranışını düzenleye. İşte bizim Bican Bey'den sakındığımız budur. Türkmen olduğundan, ardını önünü kollamaya yönelir... Neden dersen, ardınca bir koca budun vardır. Onların üstüne öfke çekmek beye yazılmaz. Gökçe Beyçe'nin bunca yıl barış içinde ürettiğini bir yanlış sava kurban ettirmek töreye aykırı... Kayılı, Türkmen'in kızmaya durduğunu anlayanda, boy budun ayırmaz... Kayılı'yı kıyıya koy... Onu tepeye dikip, sancağa el koyanlar buna zorunlu... Bir kez tepeye vardın mı, ya posta oturmayı bileceksin ya düşüp ölmeyi...

- Kendiniz varıp tartışanda, Alkaevli Beyi'nin nice bir eren olduğunu göreceksiniz. Ve dahi üstümüzdeki azarınızı geri alacaksınız. Anlamaktayız. Diyeceklerimizi dedirteceğiz diye alınmakta. kağanla, beyi yağılığa atacağız diye kaygılanmaktasınız. Tasalanmayın... Şuncacık kuşkumuz olsa idi, öfkeye boynumuzu uzatacağımızdan güven duyun...

- Güvenmemekte miyiz sanırsın şeyhim, dedi Çopur. Güvencimizden kaygımızı ortaya dökmez miyiz? Siz ölçüp biçmeseniz ademe yük mü yüklersiniz? Bizim yanıtlayamadığımız, kendi işlevimiz. Üstüste bindirince, oyunu bol kul, kuşkulanıp davranmaya sıvanmaz mı diyedir...

- Kuşkulanıp sıvandıklarından kağanla uyruğunun arasına girdiler duvar gibi... Onca zaman var ki, hakanın yanına kuldan izin çıkmaksızın girilememekte... Ayak divanı kalkalı çok oldu... Eskiden Horasan erlerine, fütüvvet ve dahi tarikat önderlerine kapı açık idi... Sanırız o da kapandı.. Ahi Baba, dilekçiye vardığında geri çevrildi.

- Şimdi anlamaktayız, dedi Kör. Bağışlayın şeyhim...

Siz bizi kollamaktasınız... Sağolun ... Ne var ki, kul birinci Vezir de olsa, bize yol açmaya koşuludur. Sultanın kutudur erenler. Onlardan koptu mu. soyundan, budunundan koptu demektir. Varıp görmek, bir iyice sınamak gerek ...

- Dilemekteyseniz önceleyin Bey'i!..

Öncelemek yaraşmaz, dedi Çolak.

- Hele varsın, eğitsin dileklerimizi. Ardınca sınarız nefesimizi...

- Ve dahi gösteririz ki, bize duvar engel değildir... Hacı Bektaş köçekleri, gerektiğnde, duvarı örenin üstüne yıkıp geçmesini bilirler. Madem ulularımız, ilkin Akaevli'nin varıp sınamasında karar kılmışlar, bize uymak düşer, dedi Çopur. İzniniz olur ise, iskeleye inip, karşıya varalım. Ola ki, sabah erde ulaşamayız Bey'e!..

- Bildiğimizce Bican Bey, sizin başkente geldiğinizi duymuştur. Bekleyecek ve dahi sizden öğüt almaksızın, taht katına varmayacaktır.

- Doğru hankaha geldik. Alacakaranlıkta, canlarımız bile bizi tanımakta güçlük çektiler. Bey çaşıtının gözü, Kör Ustamızdan keskin olmalı ki durumu sezebilsin, dedi Çolak.

- Bey çaşıtının gözü bizden keskindir, diye başını salladı Kör. Olmadı mı, beyliği gözetemez. Şeyhimizin buyruğuna uyar, geceyi gölgelerinde geçirir ve dahi sınarız yeni Bey'i... Böylelikle kuşkularımız ya sürer ya arınır. Bağışlanma dileriz şeyhimizden.

- Türkmen egemenliği sizin omuzlarını üstünde durmaktadır pirim, dedi şeyh. Alınmak, bağışlamak haddimiz olmaya!.. Biz elimizden geldiğince bildiğimizi aktarmaya çalışırız. Elbette nicesine karar vermek sizin yetkinizde ...

- Yetkisizin yetkisi kendi canı üstüne, diye atıldı Çopur. Sizin sorumluluklarınız var. Tümünü birden düşünmeye koşulusunuz. Post sahibi olmak kolay değil... Bize bakmayın... Bir kuruca abamız, bir doluca kubarımız, yeryüzünü cennet kılmaya yeterli. Ne var ki, kendinden sorumlu olan, yeryüzünün serumunu da yüklenmeye hazır olmalı... Yitireceği az olanın, daha güç işe koşulması bundan... Ne Bey, ne Ahi Baba ne da Bektaşi şeyhi, hürp diye sıvanmaz... Sıvanmamalıdır da... O yüzden dememiz odur ki, dilemekteyseniz, gerekeni biz varıp diyelim.

- Anlamaktayız pirim, dedi Şeyh. Ne var ki, buna karar verme yetkisi Bey'indir. Sanırız o da sizi gözünden sakınacak, bütün boyunu uğrunuza harcamaktan kaçınmayacaktır. Ne var ki, buna gerek kalmayacağına da güvenliyiz. Buyrunuz dinleniniz. Gayrisini, bilece gördükten sonra tartışmak daha aydınlık getirir ...

- Haklısınız, dedi Çolak.

Şeyhin yol göstermesinde hücrelerine yöneldiler.

***

Ezan karanlığında üç adem ejderhasıyla karşılaşan seyisler, ürküyle toplandılar. Otağı baştan başa geçerken, önlerine ilk gelen seyise sokuldular;

- Akaevli otağı he mi, diye sordu Çopur. Ayaklarının dibinde mızırdanan çomarın başını okşadı Durcan. Başını kepeneğinden çıkararak salladı. Köpek, kuyruğu apışının arasında ötekilerin yanına vararak, sırıttı. Üç eren, adımlarını sıklaştırdılar. Koyun kıpırtısının içinde ayrı bir devinim sezen Kamber Koca, birden dağılıveren uykusunu oğuştu-

rarak obasının önüne çıktı.

Üç kocayı görende, zıplayıp seyirtti yanlarına. Önlerinde dikilip, ellerini omuzlarında çaprazladı;

- Gelene, yollayana görene, gördürene Obamıza nur indirene hû! dedi. Çopur gözlerinin akını devirerek baktı önlerinde eğilene.

- Saylan Ustamızı görmüş gibi olmaktayız Kamber oğlan, dedi. Nedir? Oba yükü bunca ağır mı gelmekte ki, saçını ağartıp, belini bükmüşsün?

- Her dem dinç ve dahi dingin olmak Hızır İlyas yoldaşlarına özgü pirlerim... Bizim gibi ademin işi zaman önünde yaprak örneği yeşillenip, sararmak ...

- Er eri merdanda bilir, diye söze girdi Çolak. Kaddin bükülmüşse de, bilincin aydınlık. Gönlümüzü hoşnut kıldın, hoş olasın!..

- Onurlandık pîrlerim! Kişi için birinizi görmek ak yazgıya yorulur. Gözlerimiz üçünüzün şavkıyla kamaşmakta, bağışlayın. Buyur edip dinlendirmeyi bile unutmaktayız tezden. Hele şöyle geçin... Sabah sütü sağılmak üzre...

Beyimiz, bizi yoksun kılmanızdan kaygılandırdı. Haber verelim ki, sevince dursunlar.

- Bizi kimse görmedi bellerdik, dedi Kör Veli. Karanlığa girdiğimizden ...

- Sizi görmeyen gözler oyulur pîrim. Karanlığa girmeniz daha bir iyi ya... Işığınız önden balkıyıp gitmekteyken, gözleri dursa kişinin, yüreği sancır.

- Beyçemizin eğittiği, Abdalımızın arıttığı nasıl da belli... Görmeden sezip, düşünmeden ayırmakta. Varalım, bir sütünü yudumlayalım. Ola ki, beyimizin uykuya gereksinimi vardır. Dinlenip, dinginleşsin ki, görevini tam yerine

getirsin.

- Bey uykusu it uykusudur, buyururdu Ebe Ninemiz. Doğru da buyururdu, diye yanlarında bitti Bey. Gözümüzü kapatsak dünya serumuna, gönlümüzü kapatamamaktayız. Duyduğumuz gerçeğe çıkmaz bellerdik. Duracan Çoban'a otağımızı sormak neyin nesi?

- Bey değişende töre değişmez ama efendim, dedi Çolak, tedbir sıkılanır. Bir yanlışa sarmaktan çekindiğimizden, izinli olmayı kurduk.

- Yanlış size varanda doğrulur ustalarımız... Duyduk ki Kamber Kocamız bizden önce davrandı. Çobanlar sütünüzü koşturmakta. Nerde yudumlamayı yeğlersiniz?

Çolak, Kamber Koca'nın obasına yönelmişken abasının eteğinde bastı Çopur. Durakladı. İrkildi. Gülümsedi Buğa'ya;

- Öyle ya, bey incelik göstermekteyse, yonga kesmek bize düşmemekte. Varalım otağlarına. Kamber Kocamızın gönlü hoş olsun...

- Bilece olmak hoşnutluğa batmaktır pîrlerim, diye süt bakracını koşturdu Kamber. Taslara kendi elleriyle doldurdu. Sundu. Ebe Ninemiz her yudumun cana can kattığını savlardı her zaman.

- Beyçemizin yittiğini öğrendik. Başınız sağolsun. Gördük ki, beyimiz yaramıza tezden yakı sürmüştür. Gönendik...

- Alkaevli postu Oğuz'un ise, bereketi Horasan erlerinden gelir. Kurucu, kurduğuna sahip olmak zorunda. Sorumluluğumuz salt budunumuza değil erenlere de olduğundan, yakımızı çokça karmaya koşuluyuz, dedi gülerek Bey. Yol gösterdi. Birlikte otağına girdiler. Yan yana yumuşak min-

derlerin üstüne bağdaş kudular. Şeyhimiz kolay bırakmaz demekteydik. Yardımımıza yetişmeniz için saldılar demek.

- Haddimiz değil Beyimiz, dedi Kör Veli. Yettik ki, size derya üstünden haberler iletelim. Ola ki, Kayılı söz dolandırıp, kafasının ardındakileri gizleye! Bunun mümkünsüz olduğunu, boşuna ivecenliğimizi görmekte gecikmedik. Bağışlayın... Kocalık! Gayri bizim de Horasan üstüne varıp yetmemiz yakındır. Pir Ata, umarız Saylan Ustamızın ardınca bizi de çağrılar.

- Neyin değiştiğini çözememekteyim bağışlayın pîrlerim, dedi Kamber Koca. Yüzünü Horasan'a çevirmeyen, tenini toprağa düşürmekte. Kökümüz alabildiğine derin demekteyiz ve dahi demektesiniz.

- Bizimki değil, dedi Çopur. Biz gezginciyiz... Pir Ata buyurur Batı yönüne yelken basarız. Buyurur doğuya çarık tüketiriz. Varıp konun dediklerine o söz... Boy budun sahibi olana... Yoksa Horasan erlerinin de dönemi bitti... Pirlerimizin konaklarında şimdi Türkmen davulu döğülmekte. Ondan ötesine varabilmek mümkün mü? Sanmamaktayız... Selçuklu'yla, Kayılı'yı Mongol ve dahi Tatar'la karıştırdılar. Sandılar ki, geldiğince dönecektir. Baktı ki Papaz ve dahi ahalisi, Türkmen bu kez gidici değil. Konmaya geldi ve dahi kondu yerleşti... Kendi başının çaresine bakmaya durdu. Bundan ötesinde güçler denk. Gördüğümüzce, bizimkiler tüketime yönelmekteyken, onlar üretime geçtiler... Eskiden üç kalyonlarını vurduk mu, bir yıl denize çıkamazlardı. Korkularından değil. Denizci denizden korkmaz. Sevdası ürküsünden üste geldiğinden. Kalyonsuzluktan! Ya altını döküp bizden alacaklardı... Ya da bilgisiz ustaları, yetersiz gereçleriyle uğraşıp duracaklardı. Şimdi öyle değil... Pala-

marı yelkeni kendi malları kalyonlar, çektiriler indirmekteler ki denize, Haliç tersanesi şaşıra!.. Hem de öyle aylar, yıllar uğraşarak değil. Biz bir kalyonu aldığımızda, onlar yedi sekizini donatmaktalar. Demek ki, bıçkıdan, demire, mutaftan bezzaza ustaları yetişti... Bazı kentler barut yapıp, top dökmeye de başladılar. Soyluları Osmanlı özentisini sürdürmekte. Ellerine geçeni ya saray ya süse yatırmakta daha... Tüccarı bundan yararlanıp, soymakta bir güzel efendilerini. Her soyduğundan bir de soyluluğunu almakta ki, gülersin. Ellerinin nasırını temizlemeden soyluluk taslamaktalar. Taslamaktalar ya, tuttuğumuzda onların fidyesi hemen gelmekte. Ötekilerse forsalıkta feleklerini şaşırmakta... Neden derseniz para üreticinin ve dahi tüccarın elinde. Üstelik kabullenmek gerekli ki, her dalda durmaksızın gelişmekteler. Bilmektesin Beyim, düne değin kıçlarındaki dondan, üstlerindeki çuhaya, aşlarına kodukları baharattan, birbirlerini öldürdükleri yarağa varıncaya bizden alırlar idi... Barutu topu bizim ustalar yapardı. Şimdi bunları da kendileri üretmekte. Hem de, ince sanatta bile başabaş yürümeye durmaktalar. Ozanları soluklu destanlar yazmakta. Yazarları, düzyazıda olmadık hüner göstermekte ki, bizim meddahlar anca üstüne varabilir. Ondan da öte, oymacıları kakmacıları, nakkaşları parmak ısırtmaya hak kazanmakta... Hüseyin Baykara, Ali Şaybak Han ve dahi Şah İsmailimizin ünlü nakkaşı Bihzat Ustamız seyreylese aferin vereceği renk hüneri gösteren ressamları vardır. Ki, Nigarımız nice bir Hünername bezese yanlarına varamaz. Bunlar adem dediğinin ayna örneği tıpkısını yapmaktadırlar. Gayri mimarları, Sinan Ustamızın görkemiyle yarışır olmuşlardır. Hem de yaptıklarının her biri, bizim kazancımızı götürür

iken, ceplerine altın doldurmaktadır. Böyle bir ortam içinde, bizim vur-kaç'ımız eski etkinliğini daha nice bir bir gösterir bilmemekteyiz. Bilmediğimizden de, kalabalık donanma seferleri gerektiğine inanmaya başlamış bulunmaktayız. Kalabalık donanma seferi dediğin, devlet gücüyle oluşur. Ve dahi nerde devlet vardır, orda vurkaç değerini yitirmiştir. Yitirende leventliğe soyunmuş Horasan erlerinin de varıp dönmesi zamanı gelmiş demektir. Bundan ötesini, Nigari takma adını kullanan Haydar Reis gibi donanma kaptanları çözümler... Olmadı, Sinan Paşamız derya üstünde çalkalanır ki, bizim sözümüz!..

- Durun hele, dedi Bey. Sözün bittiğini anlar anlamaz. Yakınmanız Derya kaptanı Sinan Paşa'dan mıdır?

Üç Koca, birbirlerinin gözlerine baktılar. Bey'in birden sorunun can alıcı yerine basıvermesiyle irkilip dönendiler. Şeyh Mehmet Efendi'nin uyarılarına karşın, bildiklerini okumanın suçuyla suçsuz suçsuz gülümsediler.

- Levende kaptandan yakınma yaraşmaz, dedi sesini alçaltarak Kör Veli.

- Yakışmaz da, Turgutça Reis'in hakkı yetmekteyken, ağız açıp hesabı sorulmaz mı? Bildiğimiz, Hayrettin Paşa'dan sonra, Reis baba gelmekte idi... Görmekteyiz ki, Türkmen yasası uygunlamamakta... Hanlık da, komutanlık da bilek hakkıdır. Ol görüp bağışlanamaz, diye kışkırttı Bey.

- Bağışlanmaz da, koca Turgutça'ya, Karlı sancakbeyliğihangi yasayadayanılarakverilmektedir, it önüne kemik atar gibi, öfkesiyle atıldı Çolak. Yasa mıdır, töre mi buyurduğunuz? Ve dahi yasaya, töreye bakılanda, Turgutça'nın yerini kim doldurabilir? Kuyrukları sıkışanda, tersaneye demire yatıp, zor işin üstesinden gelmekliğe Turgutça'yı

salanlar mı?

- Demek ki, yakınmamız aynıdır, dedi Bey. Turgutça Babamıza en azından Beylerbeyliği verilmeli ki, gönlü hoş tutulmalı öyle ya!..

- Bu hakana vezirlik sunmak değil midir bire beyim, dedi öfkeyle burnundan soluyarak Çolak. Hemen altındaki yer kapılmalı ki, leventlerin yüzü gülmeli. Ondan ötesinde yeni bir adımlama, Hızır Babamızın forsunu kalyonumuza diktirir.

- Biz bişey dememekteyiz, diye gülümsedi Bey. Sizden aldıklarımızı iyi aktarabilmekte miyiz diye sesli düşündük. Yanıldıksa bağışlayın.

- Yanılan biz olduk Beyim... Bağış dilemesi gereken de, dedi yumuşayarak Kör Veli. Kocamışlığımızın hatırına bağışla. Aslan yatağında çakal oyalanmayacağını unuttuk bir an. Ve dahi ol görüp yüzlemediniz. Nice bir gücenseniz haklısınız.

- Size gücenmek haddimiz değildir kocalarımız, diye atıldı Bey. Biz nice bir akılsız olalım ki, Horasan erleri pîrlerimize gücenebilelim? Hem de onca öğreneceğimiz, onca belleyeceğimiz deryalar gibi durmakta iken...

- Beyim, dedi, Çopur. Sınadığımızı sanmaktaysan, işte boynumuz. Oğuz yatağanıyla ceza bulmaktan kıvanırız. Yok, bağışını sürdürmekteysen, dileğimiz odur ki, kotarılması gerekeni sen hepimizden iyice bilmekte ve dahi gereğini yerine getirmeye kararlı görünmektesin. Nice bir kutlu kişiler olmalıyız ki, önünüzde baş kırmak ve dahi uyduluğunuza diz burmak onuruna kavuşmaktayız.

- Uluğ Bey Ustamız, güneş, uydularına hoşgörünmek için çevrelenir görünmekte... İnanma!... Buyurur... Biz ki

gökbilimden anlamayız, ustasına inanırız salt, dedi Bey!

- Mevlana Kocamız da, Farabi Ustamızdan alarak, Güneş dahi menziline varmak için döne döne yol almaktadır, buyurmakta... Diye yanıtladı Bey'i Çopur.

Kamber Koca, elinde buğusunu tüttürmekte süregelen bulamaç göveciyle girdi. Hemen ardısıra dizelenen çobanlar, ballı kaymaktan, Göksun yaylasının çiçekleriyle bezenmiş tulum peynirine varıncaya kırk çeşit yiyecekle geldiler. Söyleşinin tam kesilmesi gereken yerini kendiliğinden kestirmişcesine susuverenlere gülerek baktı.

- Söğüş etlerimiz de ardından yetmekte efendilerim, dedi. Ağzınıza yaraşır olmasa da, göçerlik içre göçerliğin izin verdiği buncasıdır.

- Kamber oğlan, dedi eski günleri anımsayarak Kör Veli... Seni de levende soyundurmalıydık ki, sabah aydınında göç taşımak nice bir iştir belletmeliydik.

- Siz bellettiniz ya pîrlerim, dedi hiçbir şeyden haberi yokmuşcasına. Bellettiğinize uygun mudur diye elceğizimle pişirdim bulamacı. Elceğizimle sunmaya seyirttim. Yoksa beceremedim mi?

- Becermek! Saylan Ustamız birine el versin de dil vermesin olasız. Bey otağında, nice bir bilge eğleşir görmekteyiz. Gördüğümüzde, Gökçe Beyçemizi annacımızda durur bilmeye varmaktayız hemen. Görürürüz ki, Alkaevli budunu güvence içinde bulunmaktadır. Pir Ata bunu duymakla nice bir hoşnuttur, bilmekteyiz. Varıp sürdüğümüzde, biz de Saylan Ustamızın gönlünü hoşnut kılarız ki, tanıklığımıza değer vermesini umarcasına.

- Sizden övgülenmek mutluluktur pîrlerim, dedi Bey'den önce Kamber.

Kocalar yeniden birbirlerine bakışarak, bulamaç gövecine saldırdılar. Çolak derin bir hüpürtünün ardından;

- Deryada taze süt bulunmadığından, böylesi bulamacı karamamaktayız. Ellerine sağlık Kamber Koca, dedi ilk kez kocalığını kabullenerek.

Ötekiler, baş sallayarak onu onaylayınca, Kamber yüzünde ay gülümesemesi, her birinin omuzlarına kapanıp, üçer kez öptü...

ALTI

Topkapı Yenisarayı'na babüssade kapısından girdiler. Avlu yolunda iki yanı surlarla yarışırcasına dikilmiş çınarların yelinde yürüdüler. Kalın gölge yüzlerini okşadı. Kapıcıları geçer geçmez yanlarında biten Akağa'nın yol göstericilliğinde ilerlediler. Bey ve ardısıra armağanları getiren Kamber Koca ile seyisler, gözleri beylerinin deviniminde, atlarının üstünde kıpırtısız duruyorlardı. Divanhanenin önüne geldiklerinde, ağanın duraklamasıyla atından indi Bican Bey. Ayağını yere basarken görevlilerinin kendini izlediklerini görmekten hoşnut dikildi.

O duraklama anında yetişen imrahorlar, atların dizginlerine el vurdular. Başlarında ipek yularlarıyla eğitimli kıpırdanışlar içindeki küheylan taylara sevecenlikle baktılar. Has tavlanın yeni konuklarını okşarcasına süzen gözleri hoşnutlukla parladı.

Akağa göz açıp kapayıncaya geçen zaman içinde, imrahorların beğenisini belleğine not etti. Öteki atların da has tavladan doyurulması amacıyla işaret etmesine kalmadan, seyisler Türkmen boyunun hakana yolladığı armağanları

kucakladılar. Bin yakımın renk renk gülümsediği dürülmesi olanaksız halıların ağırlığı, pazularında okkalandı.

Akağa önlerine düşerek, divanhanenin önünden, mutfak aralığına yürüdü. Alt avluda ak gülümsemesiyle parıldayan İncili Köşk'ün kapısına ulaştılar. Hakan, dört bir yanı Venedik'in kesme kristaliyle bezeli pencerelerden, kendisine sunulan armağanların değerini saptamakta gecikmedi.

Yüzünde sevecen bir gülücükle bekledi. Hazinadar Ağa ile İmrahorbaşı zülüflülerin kucaklarına, imrahorların ellerine tutuşturarak yürüdüklerinde, Bostancıbaşı Kamber Koca'nın yanına sokularak yol gösterdi. Koca, seyisleri de ardına takarak, Bostancıbaşı ortasına varmak üzere yola düştüler.

Akağa, elinin bir devinimiyle yol gösterdi Bican Bey'e... Bey ağanın ardısıra köşkün kapısına vardı. Kapıcılar, ışıltılı giysileri, sorguçlu börkleriyle kendiliğindenmişçesine kapıları açtılar. Akağa'nın inci serpmeli seraseriyle, elmas sorguçlu mücevvezesi savrulup, uçtu sanki. Hakan katına girdiklerinin belirtisi olarak yerlere değin eğilen Ağa, Bey'in de kendisini izlediğinden güvenli, dizüstü varıp Hakan'ın sol gerisinde durdu. Bican Bey, eğilip törenin gereklerini yerine getireceği sırada eliyle engel oldu Sultan. Kararsız beklemekteyken yanında yer gösterdi.

Hakan'ın avuç içi büyüklüğündeki bir elmas sorguçla görkemli renklere bürünen mücevvezesi... İnci, yakut, zafir serpmeli kaftanının yumuşak tüyleri... Mestlerinin işlemeleri... İpek halılar... Altın kaplama kandiller... Değerli kakmalı altın şamdanlar... İnci İşlenmiş nihaliler... Ve bütün bunları yumuşacık saran altın bezekli postlar gözlerinde yitti Bey'in. Bakışları ayaklarının ucunda, saygın, yumuşak ve

uyduluğunu açıklayan adımlarla yaklaştı. Diretmesine olanak vermeden tuttu Hakan. Yanıbaşına oturturken;

- Yazık ki, ebemizin yasına zamanında yetişemedik. Üzüncümüz büyük... Devlet işi, yürek isteğimizi her dem engellemekte... Hoşgeldiniz bey oğlum... Diledik ki, ebemizin postuna oturana beyliği elimizle verelim.

- Onur bağışladınız Hakanım. Alkaevli boyu, gösterdiğiniz yüce gönüllülüğü hiç unutrnayacaktır. Ebe Ninemizin yokluğunu, sızın bağışınız unutturacak... Boyumuz Hakan'dan buyrultu almanın güvencesine kavuşacaktır.

- Hakan, uydularının tümüne sürekli güvence vermeye koşuludur. Ebemiz bunu bize sık sık anımsatırlardı. Nasıl ki, cennetmekan babamız ve dahi atalarımıza da unutturmazlardı. Sefer üzre olduğumuzda otağı çevresinden geçiyorsak, mutlaka varıp hayır duasını devşirmeyi alışkanlık edinmiştik. Herkezinde gönülleri gören sağlam bilinci, tasalarımızdan kurtarmış, umutsuzluğumuzu gidermiş idi... Yazık ki, burdan öteye dertlendiğimizde dermanımızı yitirmişcesine kalacağız.

Akağa uzun zamandır Hakan'ın böylesine uzun konuşmasına tanık olmadığından gözlerini kocaman kocaman açarak baktı. Bey suskun, Hakan'ın konuşmasını dinliyor, saygınlığında, sürdürüp geldiği dikliğiyle, bekliyordu.

- Alkaevli boyu, üstüne görev düştüğünde bundan önce olduğunca yerine getirmeyi borç sayar Hakanım, dedi Bey. Boyumuzun varlığı onmaya yarar isa yakılıktan onur duyar. Ebe Ninemizin bize bellettiği bu olmuştur.

- Gerekeni bellettiğinden kuşku duymamaktayız. O ki Horasan bacılarının son Beyçesi, Anadolu toprağının köklü çınarlarında biri idi... Kişiye bir şey ki verende mutlaka

hay'riçin verdiğine inanmak gerek. Bilisi zamanların ötesinde olduğundan, vermemekte ise istemek boşuna idi... Kayı boyu devlet yükümünü aldığından bu yana, Alkaevli Gün Han'a ve dahi Oğuz Ata'ya yaraşırlığını her zaman kanıtlamıştır. Geçmişimiz bundan sonra da kanıtlayacağı güvenini bize vermekte!..

- Türkmen, yasalar ve dahi töreler gerektirmedikçe sözünü geri almaz Hakanım.

Sultan Süleyman, biraz sonra eliyle beylik onayını vereceği genç adamın koşullu uyrukluğu karşısında irkildi. Akağa efendisinin irkilmesiyle, elini belindeki mücevher kakmalı hançerin kabzasına attı. Sultan, kristal pencerelerden akan ışıltıyı birkaç kez kirpiklerinde titreterek duraksadı. Sonra, büyük bir giz açmaktaymışcasına dizlerinin üstünde oturmakta olan Bican Bey'e eğildi;

- Boy bir başına iken yasaları, budun toplu bulunmaktayken töreleri uygulamak daha bir kolay bey oğlum, dedi, Akağa'nın şaşkın bakışlarına. Ulus büyüyüp, sorumluluk kişilerin istenci yerine devletin gereklerine dönüştü mü, töreleri geliştirmek, yasaları değiştirmek zorunlu. Üçbin insan, yedibin at, kırkbin koyun yerine, kırkbin ocak, yedibin sancak, üçbir boy oldu mu beyde ne uyku kalmakta ne durak...

- Bey uyumazsa ne gam, buyururdu Ebe Ninemiz... Yeter ki uyruk düşünü tamamlayabilsin.

- Doğru da buyururdu... Uyruğunun niteliğini, niceliğini iyi bildiğinden. Her biriyle ilgilenir, her birinin yarasına yakı olurdu... Dediğimiz gibi, azlıktan çokluktan değil... Başkalığından... Bilisi, bilinci ve dahi gücü her yaralıya yakı sarmaya yettiğinden. Cennetmekan anamız, Trabzon ko-

nağında sancıdan kıvranmakta ve dahi çevresindeki ebeler işgörmekten yoksun korkuyla dönenirken, onca yerden at sürüp gelmesinden belli değil mi? Ancak onlara açık olurdu ve dahi ancak onlar sarabilirlerdi... Oysa bir düşün Bey oğlum! Nereden, nereye hükmeylemekte Oğuz Boyu! At sürüp yürüsen, hem de Alkaevli seyislerinin ürettiği apsatı atlardan sipahlansan, yine de ağrıya sancıya yetişmek olanaksız. Meğer ki Hızır aleyhisselam'ın Süt Gölü'nü şaraplayarak elde ettiği kanatlı küheylanlara binesin. Bu zamanda Süt Gölü'nü de kuruttuklarından hakan neylesin? Unuttuğu, göremediği bağışlanmaya gerek duyar. Ne var ki, kişi insan olanda bunu demek kolay... Uyruk, bir de hakan olanda mümkünsüz. Madem sorum verildi ve dahi madem ki yüklenildi, yerine getirmek gerek... Ömer'in buyurduğunca, Mağrıp'ta meleyen oğlaktan, Mışrık'ta acıkan oğlana yetişmek üstümüze ödev... Bunun isterleri var. İstençleri var. Ten nice bir yorgun, beden nice bir argın olsa yerine getirmeye koşulusun. Bu yüzden eksiklikler, noksanlıklar olanda uyruk hakana sıvanacak. Sıvanmakta da!..

Bican, Hakan'ın dertli dertli söylediklerini içer gibi dinlemekteydi. Yüzünde bir kıl oynamadan, hep aynı gülümsemenin saygınlığında, bekliyor. Akağa, efendisinin yumuşaklığından çekinmiş, bakınmasını sürdürmekte... Şuncacık Türkmen Beyi'nin, önünde dünyanın eğildiği sultana karşı duruşu, aklına, belleğine sığdıramadığı bir olayın tanıklığıyla ürpertiyor onu... Yine de, eğitilmişliğin kıpırtsızlığında, salt kocaman gözlerini devirmekle yetiniyor.

Bican, Sultan soluklanınca başını salladı;

- Haklısınız hakanım... Kul işi uyruk işiyle çatışma gösterende, uzlaştırmayı da üstlenmek size düşmekte...

- Hakan'ın görevi çatışmayı engellemek değil midir Bey oğlum? Diye aceleyle atıldı Süleyman. Varsa bir çatışma ve dahi çelişki öngörüp önlemek gerek... Atamızdan görenektir ki, bunu yapmayanda uzlaşmazlıkları çözümlemek mümkünsüz hale gelmekte. Anlamaktayız. Kula karşı bir hava estirilmekte. Ne var ki, ödevini gerektiğince yerine getirene, ödülünü gerektiğince vermeli... Bilmektesiniz, Türkmen göçerliğinden vazgelmeye davranır değil. Ahi desen kendince bağırnsızlık gütmeye alışmış... Yerinde, ocağında ve dahi gediğinde sağlamca tutunmak diler. Varsın biri otlaktan yaylağa, biri ocaktan konağa yürüsün denilmez. Düzen içre her uyruk sorumluluğunun borcunu ödemeye koşuludur. Eskiden bir boy, sancak beylerinin ardınca yürüyüp gitmekte idi... Şimdi bir ulus, bir devlet kavramakta Anadolu, Rumeli, Kırım, Sırbistan, Nemçe, Hun ve dahi Maşrık'a değin Afrikiyye diyarıyla, Hind'e varasıya Asya'yı! Her birinin töresi, bir ötekiyle, her birinin çıkarı bir başkasıyla çelişmekte ise, üstüste getirip çakıştırmanın yolu, devletin düzeninden geçmekte. Düzeni de Hakan kurup yönettiğine göre, sorumun niteliği ortaya çıkar.

- Bilmektesiniz ki Hakanım, diye yutkundu Bey. Yürürlükteki düzenin temellerini küçümsediğiniz güçler atmış idi!.. Boy budun ayrılmadan, çıkarlar bütünlendiğinde yürür düzen... Kendi çelişkileri içinde sağlıklı aşamalar var hoşnutluk sürer gider. Yok olmaya durdu mu, hoşnutsuzluk güçlünün güce sarmasına neden olur.

- Neyi vurgulamak istersiniz, diye irkildi Süleyman! Dikkatle baktı Bican'ın gözlerine. Dönüş yolunda hem Uçok, hem Bozok beylerinin tümüyle konuşacağından güvenli, yola getirme isteğiyle baktığı Bican'ın, sorunu apçık

koymasından ikircimlendi. Kedini savunmaya durarak, sürdürdü konuşmasını; Üç yıl önce çıkardığımız yasayı mı? Yirmibin akçenin üstündeki dirliklerin kul asıllı görevlilere verilmesi mi hoşnutsuz kılmakta uyruklarımızı? Eğer öyle ise, haksızdırlar. İşlevini gerektiği gibi yerine getirene haksızlık mı edilmiş? Bizim zamanımızda kimse bunu savlayamaz. İşte Örnek!.. Alkaevli boyu, hiçbir zaman yolda, belde, otlak ve dahi yaylakta gücendirilmemiştir. Ulus ve dahi malı artanda, yayım alanları da artırılmıştır. Ebemiz her zaman hoşnutluğunu bildirdi... Sanırız sizi gücendirecek bir yanlışlık edilmemiştir...

Bizim de borçluluğumuz büyüktür Hakanım! Ancak gördüğümüz üzre, gücendirmeye gücü yeten, yanlışlığı etmekten çekinmemekte. Adalet fermanınız, pek çok yerde, yasaya aykırı pek çok işin varlığından gocunduğunuzu açıklamakta. En azından, uyruklarınız bunu böyle kabullenmekteler. Ne var ki, uyruğun yorumu da davranışı da kendi boyutlarıyla ölçülür. Bey'inki de, budunun ya da ulusununun boyutlarıyla... Eskiye dönülmesi olanaksız biliriz. Yeni, eskiyi aratmamalı... Hoşnutsuzluk, hoşnutluğu aştı mı, postun derisi çürümeye yönelir. Kağanlık töresi budur ki, post sağlamca kalmalı.

- Çürüğünü göstermeli, çürüdüğünü sanan... Devletimiz görkeminin doruğunda, buyrultumuz yeryüzünün egemeni...

- Kuşkumuz bundan değildir Hakanım! Devletimize de ulusumuza da uyruk ve dahi kölelere de sizden ötürü güvenimiz ve dahi imanımız tam oldu her zaman. Olması da doğal! Uyruk, uyduğunun yanılsaması olmaya koşulu. Biz izninizle, bildiğimizi belirtmeyi dileriz.

- İzin verildi... Verildiğinden çağrılandınız. Bilmekteydik ki, ebemiz, ağzınızla bize seslenecek. Ve dahi, yoksun kaldığımız öğütlerini iletecek. Gördüğümüz kıvancımızı da sevincimizi de artırdı. Biz aktarıcı beklemekte idik... Aydıncıyla karşılaştık. Ummakta, beklemekteydik ebemizin yetiştirdiğinden. Ne var ki buncası şaşırtmakta!..

Bey, yanakları al al yanarak başını eğidi... Boynunun bükülüşü, ense damarlarını morarttı. Akağa ilk kez öfkesinden arındı. Sultanının Alkaevli Beyi'ni dilediğince yuğurmaya başladığını görmenin kıvancıyla parmakları kıpırdandı belli belirsiz.

Çeşnicibaşı'nın koşturduğu buğulu altın kupalar, altın tepsinin üstünden işlemeli donukluklarında gülümsediler. İlkin Sultan uzandı bardağa. Çeşnicibaşı bardağı kaptı. İlk yudumu tadar, Hakana uzattı.

Bey kendi bardağından tadılmasını bekledi. Soğuk nar şerbetlerini yudum yudum içtiler... Akağa, gözlerini daha bir devirdi. Fatih Mehmet zamanından bu yana kurallaşan bir durumun bozulup bozulmadığını sordu kendi kendine... Sultan, biriyle aynı zamanda, aynı sedir üstünde, aynı şerbetten yudumlanmıştı.

Çeşnicibaşı'na öfkeyle bakmaktayken. Hakan, Bican'ın boşalan bardağını alıp uzattı. Akağa olduğu yerde sallandı. Sultan, saltanatın kurallarını çiğnemişcesine alıngan baktı efendisine. Süleyman oralı olmaksızın, gözlerini Bican'ın ağzına dikti.

- Ninemize yaraşır olabileceğimizi sanmamaktayız Hakanım. Buyurduğunuz üzre, onlar bir başkaydılar. Her ne ki oluşmakta, emekleri, bilgileri ve dahi düşünleri gölgesinde oluşmuş idi... Hazırcı, yapıcının aracısıdır... İzniniz üzre,

vurguladığımız sorunu yineleyeceğiz... Bizi korkutan, çok doruk görmüş olmamız...Bilmektesiniz göçerliğimiz nedeniyle, çıktığımız yaylaklar, dağların doğruğunda. Ve dahi görmekteyiz ki, doruğa varıldığında, dağı aşmak kolaylanmakta. Neden derseniz, ondan ötesi her yan iniş de ondan deriz... Elbette yerleşip oturmak ya da daha yüce, daha görkemli doruklar var ise bulup tırmanmak koşuluyla, savımız yersiz. Ancak siz de buyurmaktasınız ki, devletimizgörkemin doruğunda bulunmakta. Öyle inişin yakınlığı da apaçık ortada durmakta. Zaten sezdiğimiz doğru ise görkemin sahibi de inişin kuşkusuna tutulmuş bulunmakta... Horasan erlerinin ululları, cennetmekan atanız Fatih Mehmet Han'a gelinceye, hünkâr otağının sürekli kurultay olanı olduğunu anlatmışlar idi... Cennetmekan Hakan ilkin aynı sofrada yenilmesini, ardından ayak divanında dertlenilmesini kaldıranda, uyrukla post arasına ayrılık girdiği açık... Sanmaktayız ki, doğrudan anlatılanla, dolaylı anlatılanın ayrımları zaman içre ortaya çıkmakta. Ve dahi yakınmalar, ayrılıklardan olmakta... Kul, uyrukla hakanı arasında bulunmanın gücüyle, gücendirme ya da yerine göre üşendirme olanağını elde etmekte.

- Kulun suçu yoktur, diye sesini yükseltti Sultan! Kul efendisine hizmete koşuludur. Demektesin ki, yasayı koyan cennetmekan atamızdır.

- Demekteyiz bağışlarsanız. Ancak yasalar, iyi olsun diye konur Hakanım. İyi olmadığı anlaşılanda değiştirilir. Elbette kul efendisine hizmetle koşuludur. Ancak efendinin hizmete koşulu olduğu da unutulmamak gerek!..

"Hah işte," dedi içinden Akağa! "Şimdi senin gibi edepsizi kula vere ki efendimiz, kime koşulu olduğunu bir yiyice

anlayasın." Eli kabzanın üstünde kaşındı. Avucundan bileklerine doğru ağdı kaşıntı. Çekip vurmamak için dişlerini sıktı Ağa... Sultan Süleyman, gözucuyla Akağasını okşadı. Yüzündeki sertlik, ak sakallarını aydınlatan gülücükle yer değiştirdi. Yeniden savunmaya davrandı.

- Açıksözlülüğünüze alkış Bey oğlum, dedi gülerek. Elbette efendi de Tanrı'ya ve dahi bütün uyruklarına hizmete koşuludur. Ancak, bunun kurallarını kim saptayacak? Biz gecemizi gündüzümüze katarak, bu kuralları araştırmaktayız. Yeryüzünün her yanına sürekli sefer eylemekteyiz. Eyleyende görmekteyiz ki, bizimle bile olan asıl güç kuldur. Gelişmiş serpilmiş ve dahi genişleyen ülkemizin Hristiyan reayası arttıkça çoğalmıştır. Bu çoğunluk, kendisini güçlü kılmakta ise, hakkını da almaya yönelmektedir. Bunun yanında, Nemçeli, Erdel, Boğdan ve dahi Budin üstünde durmaksızın oynamak dilerdi... Üstüne vardığımızda, bir sonuç alınmaz oldu...

- Nemçe'yi dahi almak varmak gerekti Hakanım. Erenler buyurmuşlardı ki, gayri sınırlar belirlendi. Nemçeli tüfengiyle Beç kalesinin direncini güçlendirdi ve dahi bizim de ülke almadan dönebileceğimizi kanıtladı. Gayri bundan ötesinde yerleşikliğin işi nereye varır bilmemekteyiz. Biz varıp, ödevini yapmamışların gönül hoşluğuyla pir Ata'ya yüz sürelim. Onlar varıp gittiler Horasan diyarına... Biz gördük ki, ülkeler yerine kentler, deryalar yerine adalar alınmakta... Ve dahi erenlerin nice bir doğru gözlemde bulunduklarına hak verdik... O biliyle ve dahi yüce izninizle demekteyiz ki, doruktan ötesinde iniş vardır...

- Devlet gücünden de görkeminden de güvenlidir Bey oğlum, dedi sevencenliğini yitirmeyen sesiyle Sultan Süley-

man. Nemçe, Viking, Britanya, Frank, İspanyol, Venedik ve dahi Cenevizli'ye yeryüzünde avuç içi ölçüsünden yer bırakanda, iki durumla karşılaştık. Biri ötelere yöneldiler. Öteki, bizim toprağımızda iş karıştırmaya durdular. Kendi geçmişimizi düşünende, bunun kaçınılmazlığını kabullenmek gerek. Mangal bizi her yadan sıkıştıranda Horasan erlerinin kararı ortada. Türkmen'inki de!.. Öyleyse, tebdiri baştan almak gerek. Hint ötesinde cevelen eden Felemenk ve dahi Portakal denizcilerinin yolunu kesmekten öte, toprağımızda iş karıştırılmasını önlemeliyiz. Bunun ilk tebdibirini sağlamca aldık bilmektesiniz. Barbaros Hayreddin Paşamız bize Venedik Doju'na yazılmış iş karıştırmaya dönük mektubunu verdiğince, oyalanmadık. Gözümüzden çok sevdiğimiz birinci vezirimiz Pargalı İbrahim kulumuzun boynuna vurdurduk. Çünkü devlete gözümüz zarar verir duruma gelse, gözümüzü oymakta duraksayamazdık. Bundan ötesinde de sağlamca kararlara vardık. Beç önüne vardığımızda, Nemçeliyim, öteki uluslardan da destek görerek direncini artırmış bulduk. Kendi toprağında olmanın üstünlüğünü de buna korsan, bize gerilemek düştü. Öyleyse, varıp durmaktan öte davranmak zorunlu... Biz de buna uyduk. Frankların Beyi François'yı destekledik. Barbaros Paşamızı yardıma yolladık. Ayrıca ticaret üstünlüğü sağlayıp, ekonomik olarak güçlendirdik. Cermen karalığını şakından ikiye böldük. Yenilerde sıkıştırmaya başlamış Şarlken... Turgutça Paşamızı yadımcı yollamayı kurarız. O yüzden levende gereksinimimiz olacak. Varıp kıyılarda sancak açanda Üçok ve dahi Bozok beylerinden isteğimiz vardır. Gönüllü leventler kıyıda hazır bulunmalı...

- Siz buyuranda hakanım, hazır bulunmasın olmaz!..

Küffar üzre sefer budunlarımıza onur katar.. Hele bu gidiş eskisinin örneğine uyar ise, leventlerimizi daha bir gönenendirir... Bilmektesiniz, Barbaros Hayreddin Paşamız, Frank'ın yardımına derya kaptanı olarak gitmiş idi... Devşirdiği leventler de, derya kaptanı sancağının altına toplandılar...

- Barbaros bize ükeler vermiş idi... Biz ona derya kaptanlığını vermişiz n'ola? Turgutçamız korsanlığı yeğlemekte süregelmiştir.

- Korsanlıkta bile buyruğunuzdan taştığı ya da eksik bıraktığı olmuş mudur?

- Bilirdik ki, leventlerimiz din ve dahi devlete hizmetin karşılığına mansıbı koymamaktalar. Verilen buyruk yerine getirilende, buyuran gereken ödülden sakınmış m'ola?

- Buyuran karşılık aramakta olanda, buyrulan aramış çok görmemeli... Ne var ki siz de Turgutça Paşa'nın mansıba önem vermediğini bilmektesiniz. İstenen, görevin gerektiği yerde bulunmaktır... Yoksa Turgutça sancak açanda, Türkmen'in tüm levendi gönüllü durmaktadır. Dememiz odur ki, düzen yerince kurulacak ise, yer gerektiğince sağlam olmalı...

- Derya kaptanlığı denizden çok karada durmayı gerektirmekte... Barbaros Hayreddin Paşamızın nice bir sıkıldığını, üzüldüğünü bilmekteyiz. Kaç kez eski günlerini özlediğini beyan etti... Şimdi Turgutçamızı da aynı sıkıntınıniçineatmayı istememekteyiz. Gördüğümüzce Sinan kulumuz, donatım işlerinden anladığı ölçüden sevmekte... Karayı ve dahi vezirliği bir iyice doldurmakta... Derya da Turgutçamıza bağışlanmış durmakta...

- Derya kaptanlığı mı buyurdunuz efendimiz?

- Derya kaptanlağının dolu olduğunu buyurduk,dedi dik dik Süleyman. Moskovalı'nın deprenmesini Tatar önlemekte. Tatar'ın deprenmesini karadan Moskova'lı engelleyecek. Deniz balık örneği gemilerimizle kaynaşmadı mı, güvencede durmak gaflet... O yüzden derya kaptanımızın tersanede işi çok... Şimdi donatılmış gemilerin çoğunu Turgurtça'ya vereceğiz... Yenilerinin tezgahlanması kaçınılmaz.

- Karlı ili sancakbeyi, kendi başına gemi donatıp levent devşirerek Frank'a yardım etse, daha bir özgün, daha bir güçlü pazarlık edemez mi?

- Mansıp istemekteyken, mansıpsızlığı yeğlemektesiniz Bey oğlum! Ötekinden sakınmayan, bundan çekinsin yazılı mı?

- Mansıpsız olanda, hakettiği mansıbı alması kolaylanır bilirdik Hakanım, dedi gülerek Bey! Böylelikle, isyanda bile efendimizin isteklerine uyduğunu kanıtlamış olur, güveninizi artırır idi...

- Güvenimiz tamdır Turgutçamıza!.. Dediğiniz gibi olanda şimdikinden artık seviniriz. Ve dahi sevincimizin ödülüne payan olmaya...

- Derya kaptanlığı dolu ve dahi Sinan Paşamızdan hoşnutluğunuz sürdüğüne göre, Barbaros Babamızın derya beylerbeyliği Tugutça Reisimize pek bir iyi yaraşacaktır.

- Trablus, Beylerbeyisine yaraşır olmak, ilkin Hayreddinimize değer olmayı gerektirir. Mansıpsız kulun yarayışı değerini ispatlayanda, ödülü de ispatına uygun olmak gerekir. Öyleyse, derya yüzünden iyi habere hazırlanmalıyız... Frank güçlenende, Şarlken zayıflayacaktır. Bir de en çok bulaştığı Erdel üstünde dert sarar isek başına, gayri belirleyeciliğimiz kesin olur... Bunun için de, levende ve dahi araç

gerece gereksinimiz vardır. Türkmen leventle et yağ ve dahi peyniri... Ahi yarak ve dahi pusatı... Reaya unu dilediğimizce sunanda, sefer üzere olmak bizi de hoşnut kılar.

- Bu gereklidir Hakanım... Türkmen devleti, sefer üzre olduğunda düzenini sağlamlaştırır. Yoksa, durgunluk tepişmenin kıvılcımı olmaya koşuludur. Elbette buyurduklarınız, elverdiğince sunulacaktır. Önemli olan, bunun her kesime canlılık getirmesini sağlamaktır. Yukarıdan tuttuğunuz düzen, aşağıdan destek görende, sağlamca oturur. Ne var ki, yola çıkılanda, kent ya da ada yerine ülke alınmalı... Alınan yerlerde dağıtılacak mansıp bolca olmalı...

- Tükenmiş ise neylersiniz? Ülkeler alınmakta iken Türkmen öncülüğünü gerektiğince yapmakta idi...

- Olanak verilmeyende yapmamış, suç akıncının olmaya... Akıncı beyliklerinin tümünün önü, iltizam yasası ile kesilmiş bulunmakta. Devlet toprağına akın yürütmek ya da iltizamı çiğneyip geçmek yazılı değil... Türkmen akınını nereye yöneltecek? Siz dahi, vur-kaç yerine, iti ite kırdırmayı benimseyip, yeni devletler oluşturmaya yönelende Türkmen yaylağında kısılıp kalmaktan ötesi demez. Kasılıp kalanda, yüksek mansıpları da kaptırdı mı korkarız öfkesi yanlışa sıçraya!

- Bizi de düşündüren bu olmakta Bey oğlum, dedi alaylı bir sesle Hakan. Türkmen sınavını verdi... Atamız Fatih Mehmet Han zamanında, hakan değişikliğini sağladı... Dedemizin annacına Cem Sultan'ın yanını tutarak çıktı... Babamız, dedemizle tutuştuğunda kul desteğinden yoksun kalsa, canını yitirecek ve dahi devletimiz bir cihangirden yoksun kalacak idi... Şükür ki, dirayetleri haksızlıkları önledi...

- Türkmen töreye bakar hakanım... Bilmektesiniz ki, düzen töre ve dahi yasa üstüne kuruludur. Yerleşiklik, buna oyunu ekleyende, Türkmen oyundan ırak kalmış neylesin? Kurultay yerine, saltanat egemen olanda, karışıklıklar kaçınılmaz. Buna karşın, cennetmekan Murat Han'a gereksinim duyulanda dervişliği terkeylemesi yazı imiş... Horasan erlerinin kuralı da bu değil midir? Gerektiğinde uzlaşmacılıkta eşleri yoktur. Gerektiğinde palalarının önünde durulamaz... Töre gerektirende belirlenir Türkmen'in davranışı... Ve dahi bilmektesiniz ki, Fatih Mehmet Han, Türkmen'e dayanarak yücelttiği devleti Türkmen'den soyutlamak düşüncesinin de tohumunu attı... Ne var ki, Türkmen kağanın buyruğuna uydu. Medreseli oldu... Ahiliğinin yanına, danişmentliğini da koydu. Dedenizin saltanatı, Türkmen'in haklılığını apaçık ortaya serdi. Babanız cennetmekan Selim Han dahi bu yüzden başkaldırdı. Ama buyurduğunuz üzre, töre kağandan yanaydı. Türkmen de töreden yana oldu... İstemezlendiği kağanı, posta oturmuş görende, sonuna değin desteklemek yasa!.. Apaçık ortaya çıkan, kulun efendi değiştirmekteki tezliği ve dahi ustalığıdır. Az önce de dediğim gibi Türkmen oyundan arınmıştır. Güvenilirliği de burdan gelmektedir. Ne var ki, kul dönekliğinin ödülünü almakta haklıdır. Yeter ki, zamanında tedbir alına... Gördüğümüz, inişin hazırlığı kağan bilincinde somutlanmıştır...

- Hazırlığı değil... Çıkışın engelini kurmayı düşünürüz. Ve dahi yaptığımız tahkimat bunu göstermektedir. Bir yanda Cermen'i, öte yanda Tatar'ı sıkıca kendi içine bağlamakta isek, varıp vurmayacağımız anlamında değil. Varıp vurduğumuzda, zayıf bulup yitirmek isteğimizdendir.

- Öyledir de, üstüste yabana verilen imtiyazlarla paraca

güçlenmelerini sağlamak buyurduğunuzla ters düşmemekte midir?

- İmtiyazlar verilmiş!.. Bizim verdiğimiz tebdirimize dönük. Ondan öncekiler, Kınıklı'dan ve dahi pek çoğu da Bizans'tan yürüyüp gelmekte. Biz onaylamışız. Amacımız, yabanı nakliyeci olarak kullanıp üretimin akışını sürdürmektir. Ahimiz yerinden kıpırdamadan çalışmasına süreklilik bulunca hem işini, hem üretimini geliştirir.

- Böylelikle de yaban tüccarının fiyatlarına tutuklanır. Gördüğümüzce olan budur efendim ve bu oluşum, ahiyi giderek takattan düşürmektedir. Neden derseniz, desteğinizle devletleşen beylikler, kendi üretimlerini bizimkiyle bilece sokuşturmaktadırlar. Satış alanları daralanda, siparişlerin oranı değişmemektedir. Üretim artmayanda, gelir düşmekte sonunda orda da zayıflık kendini göstermektedir.

- Rahata kolay alışıldığını kanıtlar sözleriniz, dedi Sultan Süleyman. Görkemin doruğunda yakınmanın nedeni budur. Sefersizliğimizi kimse öne süremez. Bunca yaşadık, attan indiğimiz iki üç yılı bulmaz. Görmektesiniz ki yeniden sefer hazırlığındayız. El verip, gerektiğince destek sağlanmaz ise, sonuçlardan yakınmak anlamsız.

- Türkmen olsun, Ahiyan olsun, buyruğunuza her dem hazırdır. Yeter ki, önünün açıklığı belirlene... Hoşnutsuzluk, ayrımdadır... Üç yıldır boşalan iltizamlar, kula verilmekte. Kul dahi, iltizamını artırmak amacıyla soyguna oturmaktadır. Katınıza gelen yakınmalar bunu göstermektedir ki, kendi buyrultunuz kitlelere direnme hakkını bağışlamış bulunmaktadır.

Deminden beri yarı alaylı, yarı kuşkulu savunmasını sürdüren Süleyman, birden dikildi. Gözlerinde kavga ön-

cesinin ışıltıları parıldadı. Bakışlarını bilincinin derinlerinde geçenleri görmek amacıyla Bican Bey'in gözbebeklerine daldırdı. Derinlerde içtenlikten öte bir şey göremeyince, yeniden sevecenliği takındı.

- Bir oluşumdan mı kuşkulanmaktasınız?

- Oluşum kaçınılmaz hakanım, dedi Bican. Kimse gelişimin durmasını kolayca özümseyivermez. İstemek insanın mayasıdır. Ve dahi bu maya kabarıp durmaktaysa insana yaraşır işler edilir. Yoksa durgunluk kendi kendine kokuşmuşluğu getireceğinden çürüme başlar. Oysa direnç çürümeden iyidir bilmektesiniz. Çürüyen dökülür, direnen yaşamını sürdürür.

- Biz de bunu hesaplamaktayız... Çürümeye iznimiz yoktur. Yerine dikilmeyi yeğleriz. Ve dahi direnç direnci doğuracağından, yeni alaşımlara ulaşmak kolaylanır. Devletimizi gücü, direncin karşısına daha büyüğüyle çıkılmasını sağlamaya yeterli. Bizi düşündüren zaman idi... Bütün aklımızdan geçenlerin uygulanması zaman istemekte... Sizin dediklerinizden çıkardığımız zamanı elimizde tutacağımız güvencesini artırmakta. Şimdi beliren durgunluğun, tabandaki yansıması nice bir zaman alır? Siparişler yıldan yıla verildiğine göre, en azından iki yıl... İki yıl içinde biz dört bir yanımızı sağlam dayanaklarla güvenceye almış oluruz. İlkin içimizi karıştırmak isteyenleri dize getirir, ardından dışımızdakilerin üstüne hörleyerek, görkemimizi dünyanın dört bir yanında yerleştiririz. Neden derseniz, düzenli gücün, derneşik güce üstünlüğünü sınamışlığımızdan, biliriz. Bilende gayrisine hazır olmak işten değil. Yeter ki, Türkmen yeniden yanlışa pala sıyırmasın ...

- Türkmen yanlışa değil, aykırıya pala sallar hakanım...

O da aykırılık gırtlağına gelip dayanıncaya beklemek koşuluyla. Yerleşikliğimizin kaynağı Horasan erlerinin yasası budur. Ve dahi bu yasayı koruduğumuzda ayakta durmamız mümkündür.

- Öyledir de, Şah Haydar'dan bu yana Türkmen'in meyli neden İran üstüne ağdırmaktadır?

- Şah Haydar'dan bu yana Horasan erleri, kendi devletlerine sahip bulunmaktadırlar ...

- Devlet- i Osmani onların öz devleti değil midir?

- Siz de buyurdunuz ki, cennetmekan Fatih Mehmet Han döneminden bu yana terslikler olmaktadır. Bu terslikler yüzünden de, Türkmen ya Akkoyunlu ya Karamanlı yanında sendeleyip durmaktadır? Neden? Devletin elinden çıkmakta olduğunu görende, yenisine sahiplenmek isteğiyle. Bozkır yasası bunu gerektirir. Türkmen devletsiz olamaz..

Devletle de olmamakta anlaşılan ki, kısa zamanda kendi devletinin altını oymaya girişmekte. Ve dahi kendine yeni yeni kağanlar aramakta!..

- Kağanlar Türkmen'den olsun, doğru değil... Türkmen kılmaya koşuludur. Görmekte kapanda, suç Türkmen'in yasasını, töresini egemen ki, yerleşiklikle birlikte yasalarının yerine başkaları, palasının yerine değişik palalar aranmakta ve dahi bulunmakta. Bu arada onca zamandır devletlere destek olan Horasan erleri, kendileri hörleyip devlet olanda, yasalarını Türkmen töresi üzre kurmakta. Sizden gocunanın, sizinle dövüşmesi yerine, egemenliğinin tadını çıkarmaya dönmesi gücendirmemeli!.. Üşendirilen, sevince varmaktaysa, suç üşendirende... Diye kesti. Sultan'ın yüzüne baktı. Süleyman'ın, buruşuk suratında belli belirsiz bir

kızarıklık görerek, yutkundu.

- Horasan erlerinin bırakıp giderken yerlerine sağlamca ocaklar bıraktıklarından güvenliydik Bey oğlum! Akraba boy Alkaevli'nin beyini bıraktıklarını sezmekte idik... Sezgilerimiz doğulandı. Sakıncasız açıklamalarınızla, ebemizin öğütlerini serdiniz önümüze. Yararlanmaktayız. Ve dahi yararlandığımız göstereceğiz. Tezden tedbir düşünüp beylerinin sefere varacağız. Siz başı çekende öteki oymak desteğinize katılacağından kuşkumuz yok... İçimiz bir iyice rahatladı.

Şimdi dört bir yanımızdan nice güvenlik içinde olduğumuzu apaçık görmekteyiz. Gördüğümüzden umarız ki, söyleşilerimiz bitmiş olmasın! Akağa'ya döndü. Ahi Baba'ya haber salınsın. Katımızda bulunmaklığından hoşnut oluruz. Selamlık sonrası buyururlarsa, seviniriz. Birinci Vezirimiz, Frank Beyi'nin elçisi d'Aramont ile konuşmadan, bizi görsün!.. Yeniden Bey'e döndü. Üç derya ereni pirlerin bizimle mutlaka söyleşmelerini buyurur musunuz?

- Buyruk sizin hakanım! Varır varmaz, onurlarını kutlamak sevincimiz olur.

- Bir güvenli oğul bulmanın sevinci hiçbir şeyle değişilmez! Hiçbir armağan da, babalığımızdan ötesine ulaşamaz, diyerek kendi kuşağından çıkardığı yakut kakmalı, gümüş namlulu tüfengini beyin kuşağına taktı. Elinin bir işaretiyle açılan kapıdan serpme taşlı kaftanın, kucakları dolu baltacıların girmesi bir oldu.

Bey, çoktan ayakta dikilmiş, saygın, elleri omuzlarında çaprazlamaya eren selamına durmuştu. Kürk kaftan omuzlarına konulduğunda, ölçü verilmişçesine bedenine uyduğunu görmek coşturdu onu. Üç kez eğildi. Sultan omuzla-

rından yakalayarak, kendine çekti. İki omuzundan üçer kez öptü...

Tuğ, tabi ve sancak kapının önünde beklemekteydi. Akağa kapıda koynundan beylik buyrultusunun çıkardı. Üç kez öpüp başına koyduktan sonra, orunları göstererek;

- Bunlar da barutunuzu eklentileri Beyim, diye uzattı. Tanrı devlete ve dahi efendimize yarar kılsın!..

- Ulusa da! Diye başını sallayarak yürüdü Bey.

Bostancıbaşı yanıbaşında, donatılmış seyislerinin ve atlarının yanına nerden gideceğini göstere göstere yürümeye başladı.

***

Bey çıktıktan sonra uzun uzun ardından baktı Hünkâr... "Ebe Beyçe ve dahi Horasan erlerinden sonra, Alkaevli Beyliğ'inin bir yoksula kaldığını düşünmekle yanıldık," diye düşündü. "Kimse onlar gibi olmaz sanıyorduk. Yetiştirme ve dahi eğitimin gencecik bir kişiyi nice bilgili kıldığını unuttuk.. Biz böyleydik yirmisekiz yaşında tahta geçtiğimizde. Şimdi, kendimizi başkalarında görende, şaşırmaktayız. Kendi oğullarımızın bize benzemediği sanısından olsa gerek. Oysa, ortalıkta dolaşan söylentiler ve dahi görüp duyduklarımız göstermekte ki, Mustafamız, anlatılanlar gibi... Yoksa bu Türkmen Beyi'nin dilinin altındaki, söylentileri mi doğrular? Neden olmasın? Demedi mi ki, üzre olunmazsa, çaresi bulunur. Demek Türkmen ve dahi alıyom umutlarını Mustafa'ya bağladılar. Birgün olvarıp posta kurulmasını istemekteler. En sonunda da bize en büyük ulusun beylerinden birini yolladılar. Demek ki, Hur-

remimizin, Rüstem ve dahi öteki vezirlerimizin gün gece söyleyip durdukları gerçek. Bir güvencesi, kağan yerine bir adayı olmasa Türkmen böyle kasılmaz. Ve dahi odur ki, kağan kocalanda, devrilmek haktır... Haktır neden babamıza karşı dedemizi tuttular? Onu da söyledi işte.. Karşı bile olsa bir kez posta geçeni kağan saymakta. Erken mi yitirdik güvencemizi? Mustafa ile bir söyleşsek mi? O daha acemidir... Bunu da acemi sanmaktaydık. Biz düşüncelerimizi gizleyip, düşüncelerini ayan edeceğiz derken bizi sıkıştırıp, daha uygulamaya bile geçilmeyenleri söyletmedi mi? İyi ya, bu Horasan erenlerinin torunu... Beyçe ebenin yetiştirmesi... Sahi bir de Saylan pir var!.. El verdikleri kendilerinden öte olmaya koşuludur. Bizim oğullar, daha bir çok medrese hocalarının elinde. O yüzden kalıplanmaya mı dönmekteler? Derviş ve dahi bilim adamları bulup yollamalıyız yanlarına... Ne var ki, ağacın yaşlığı bitti... Şimdi bir tek Mustafa yetişkin... O da denilen doğru ise Eflâtun okuyup devlet düzenini değiştirmeyi kurarmış. Yeniden eski kurultay geleneğine dönmek dilermiş. Eflâtun bunu önerdiğinden, kendi soyuna dönüp bakanda da kaynağını bulduğundan olsa gerek... Atalarımızın bunca kan döküp, bunca can yakarak kurdukları saltanatı akılsız Türkmen'in kurallarıyla yöneltmeye kalkışmak, nice bir budala olduğunun delili... Delili ya tümünü çevresine toplar post kaldırtırsa, gayrı önüne geçmek olanaksız. Şimdiden fikirlerini yoklamak gerek.. Horasan erlerini çağrıladığım iyi oldu. Geldiklerinde onları bir iyice silkeler, gerekirse yollarım yanına. Ölçüp biçsinler ve dahi niteliklerini iletsinler diye... Turgutça'ya derya kaptanlığını vermediğimden bana güceniktirler. Gönüllerini alırım. Trablus Beylerbeyliği'ni attım mı önlerine, suratları ay gibi

yayılır. Niceyse onlar mansıbın tadını bilmemekteler. Bilmediklerinden, vezirlik olanda beylerbeyliğiyle, derya kaptanlığını ayırmak n'ola der çıkarlar. Nazlansa Turgut, onun da başına ekşirler bir iyice. Çok bir iyi oldu Türkmenle konuşmamız... Eskiden töre edinmişti bunu Osmanoğulları... Şimdi denilenler haklı. İrademiz olmasa kul gelenin önüne gerilmekte ... Gerilsin.... Kul, Tanrı'dan ırak gerek.. Ancak öyle olanda kimliğini yüceltir, kendi düşün genişliğince büyütür ve dahi kulluğunu tam işler..." Ellerini oğuşturdu.

Akağa kulağını uzatarak eğildi önünde. Hakan'ın doğrulduğunu görünce davrandı. Ardısıra varıp, önünce kapıyı açtı. Birlikte İncili Köşk'ün bin bir çiçekle bezeli bahçesine açılan mermer basamaklarında durdular İmarhor'un koşturduğu koşumları som altından atın yelesini okşadı. Eyerinin göz alıcı kakmalarıyla, üzengilerin altın parıltısına bakarak gülümsedi.

"Cennetmekan babam," diye geçirdi belleğinden. "Giyinmeyi ve dahi süslenmeyi sevdiğimizden ötürü takılmaktaydın bize!.. Demekteydin ki, sen böyle süslenirsen anana ne kalacak? Bir görsen şimdi kadınlarımızı ve dahi paşalarımızı nelerin kaldığını ve dahi görkemin nerelere vardığını aklın almaz idi! Nur içinde yat!.." Binek taşından yekinip ata bindi...

Yüzyıllık çınarların giysilerinin renklerini matlaştıran koyu gölgeleri arasında yürüdü bir süre... Sarayburnu'nun Galata yönüne vararak, bakışlarını mülkünün batı yakasında dolandırırcasına dağları, tepeleri, ormanları, denizleri, kıyıları taradı ...

Biraz daha yana döndü. Şimdi yönü tam Üsküdar iskelesine karşı duruyordu. Sağ gözüyle Marmara ufuklarını,

sol gözüyle Haliç girintisi ve Boğaz'ın Karadeniz uzantısını görebiliyordu. Giderek kıyılar, ufuklar ve renkler belleğinde bütünleşti Ellerini uzattı "Dünyayı avuçlasak," diye düşündü. "Parmaklarımızın arasında yuğurup, lokmalanmamıza engel yok... Dünyanın düzenini biz kurmaktayız. Dilemekte krallar, beyler, imparatorlar yaratmakta, dilediğimizdeyitirmekteyiz tümünü birden... Çocuk oyunlarındaki düş güçleri elimizde... Bir buyurduğumuz Alaeddin'in lambası... Dev soluğundan soluğumuz... Çocuk düşleri bile böylesi görkeme artık uzanamaz. Uzanamadığının kanıtı kaba Türkmen'in annacımızda köçeklenmesinden belli... Kendine aktarılan yarım akılla, bizi eğittiğini sanmakta... Saltanat, dinlemeyi gerektirdiğinden sustuk ve dahi öğreniyor görünüp öğrettikse, kıvansın. Horasan erleri, bir avuç otlağın ardında idiler. Üç koyunları, beş devleri, on atları ile yeryüzünde bölük pürçük olmuşlar, gidecek yerleri bulunmadığından Anadolu fukarasının ümüğüne çökmüşlerdi... Şimdi bir koca devletin, soluğu cinin ensesinden, perinin koynuna uzanan bir gücün uyruğu olmayı bir türlü kendilerine yedirememekteler. Düzenleri bu... Onlar bir cihangir ardında cihanı yağmalayıp, onun ölümüyle bozkırda titreşmeye alışmışlar. Horasan erleri bu göçebelikten sıyrılmayı kurduklarında da tekkelerinin kıyısında birkaç haneli köylerle yerleştik sanmışlar. Oysa nice bir güç iş yerleşik oturmak... İkiyüzelli yıldır düzenlerini sağlamca tutmaktalarsa Osman soyuna, onların akıl ve dahi bilisine borçlular bunu. Ne var ki, türkmen borçlu olduğuna düşman olur... Atalarım da türkmen olduklarından bunu iyi bilmekteydiler. Bildiklerinin kanıtı işte bu günler... Ocağı bunun için kurup tüttürdüler... Babam zamanına ocağın ağaları ve dahi çorbacıları

bile türkmenden seçilen sekbanlardan oluşur imiş... Onları iteleyiverende otuz yıl geçmeden, kul gerçek yerini almakta ...Çoğunluk ve dahi güç kimdeyse egemenlik onda olmalı, der eskiler... İşte size kurultay kararı. Bunlar efendiliklerinin sürüp gitmesini isterler. Oysa budun büyüyende efendilik güçleşir. Herkesin payını vermek zorunlu hale gelir... Benim Türkmen akıllı, budala Mustafam, işte senin bilmeden istediğin düzen ayaklarının altında. Kul çoğunlukta ve dahi düzenli güç şimdi... Ne iyi etmişiz, zeametleri onlara bağışlamakla... Bununla yetinmemeli... Ebusuud Efendi'nin yeni yasasını onaylamalıyız... Kişizadeler, yönetimde de üstünlük almalılar... Varsın ahi ve dahi dirlik sahiplerinin oğulları medrese eğitimlerini sürdürsünler... Yöneticiye gereksinim çok.. Devlet tümünü yeterince doyurmaya elverir. Yeter ki, oturup bağışımızla yetinsinler... İşte yeryüzü ve dahi işte biz... Şarlken'den, Tahmasb'a... lvan'dan, Elizabeth'e iki dudağımızın arasına bakmaktalar... Henri'nin ölmeden önce yaptığı en önemli iş, bizim yönetim ve dahi adaletimizi inceleyerek kendisinde uygulamak oldu... İvan Knez'i, Tatar sultasından kurtarıp, Kazan ve dahi Astrahan'ı verdiğimizde, çarlığa soyunduracak olan biziz. Erdel voyvodalığını az biraz büyütüp denetime olacak olan da... Türkmen ne yaptığımıza engel olabilir bundan öte, ne yapılmışın çekilip gittiklerini biz bilmemekte miyiz? Kendi devletleri imiş! Amaç başka.. Biz burda ocağı güçlendirdikçe, iplerin ellerinden gittiğini sezinlemekteler. Devletin istekleri, yerleşikliğin düzeni bunu gerektirmekte ise, size mi sorulmalı? Elbette hakan, dilediğini yapacak. Toplum, din ve dahi devlet adına olduktan öte, sorumu olmaz. Hayır!.. İstedikleri bir avuç sancakbeyinin sultasında, bir koca ka-

ğanın korkolçak ibişi gibi oynaması... O yüzden değil mi, cennetmekan atamız Fatih Mehmet Han, Türkmen'den yüz çevirip, kula olanak tanır tanımaz tümü birden Akkoyunlu Yusuf ya da Karamanlı'nın eteğine sarılıverdiler? Cem kavgası neyin nesiydi? Ardından dedemiz Bayezit- i Veli'nin durgunluğunu neden sayıp, kızılbaş şeyhini Yesevi börküyle donatmak neyin nesi? Türkmen devleti kuracaklarmış? Türkmen'in obası, otlağı ve dahi yaylağı vardır. Devleti olur muymuş? İşte onların törelerince kurulanlar... Kağandan sonrası yok... Oysa Osman soyu, biz, aldığımızdan öte bırakmaya koşuluyuz. Buna da ne erenlerin, ne de erlerin aklı ermemekte. Ermeyende, eteğinden yapışıp engelleriz sanmaktalar... Şimdi Türkmen levendini toplayıp derya üstüne salanda, biz yapacağımızı biliriz. Hele bir sınayalım Mustafa'yı! Hele bir deneyelim Türkmen'i ateş üzre... Ondan öte varıp, devletlerini başlarına, şeyhlerini de palanın altına yıktık mı, görürler devletimizin görkemi nice bir işlemekte. Görende de, şu avuçlarımızın dilediğince devlet yoğurmakta nice bir usta olduğuna şaşarlar."

Kendi içinde hesaplaşmanın dinginliğiyle dikildi. Soluk soluğa kovaladığı düşüncelerinin tüm ağırlığını atının eğerinde yoğunlaştırmışcasına ellerini kaltağın yakut kakmalı dizginliğine bastırdı. At, binicisinin yeğneldiğinden haberli eşinmeye durdu. Son bir gözlerinde bütünleşen yeryüzünün güzelliğini seyreyledi Süleyman... Dizgin kıstı. At eşinmekten hemen vazgeçip yön arandı. Sultan dizinin yumuşak devinişine uyarak, Harem sokaklarına vurdu.

Hasekiler kapısına varmadan, selamlığın önünde durdu. İmrahor, atı hemen binek taşına yerleştirdi. Hakan atlayıp, kapıya yöneldi. Yıkanıp arınacak, oğunup dincelerek

Hurrem'inin yanına varacaktı.

Akağaların başı Sacit'in işi, Sultanı cariyelerin pamuk ellerine teslim eylemekle sona ermişti. Bundan ötesi yetişkin tellâklarla usta natırların görevindeydi artık. Sabahtan beri yeterince yorulmuştu. Kendisi de odasına varıp temizlenmek, yumuşak ellerin oğuşturmasında yeğnelmek gereksinimindeydi.

Haseki kapısının önünde, Akağalar koğuşuna yöneleceği sırada, Kızlarağası Zarif'in, kara iriliğinden umulmaz bir incelikteki sesiyle irkildi;

- Ağa hazretleri, diyordu çatlak kadın sesiyle Zarif. Sultan efendimiz, sizinle konuşmak dilerler. Eğer bir sakıncası yok ise!

Yeşil kaftanının parlaklığı, suratının nemli karalığını daha bir ışılattığından, gözleri kamaştı Sacit Ağa'nın. Zarif Ağa, kalın dudaklarının arasından sedef aklığındaki dişleriyle bembeyaz sırıtıyordu. Tatar gözlerini kırpıştırdı Akağa... Kızlarağasının ardınca, baklava kaynağı oymalı haseki kapısına vardı.

Kadınefendi, cariyeleriyle haseki dairesinde oturmakta idi... Ağa içeri girince, elinin bir işareti, dağılmış tespih taneleri gibi tümünü kapıya dizdi cariyelerin. Zarif Ağa, arkaları sıra çıkmakta iken, duvardaki mermer çeşmenin kurnasını açtı. Şakırdamaya başlayan su, yüksek tavanlarda yankılanırken, başbaşa kaldılar.

- Aslanımı bu zamana değin durmaksızın çalıştırmakta mısın Ağa hazretleri? Diye söze girdi Hurrem. Bilmektesin ki, gönlümüzün efendisi, devletimizin direği hastalananda, her birimiz tarifsiz acılar içre kıvranmaktayız.

- Biz de dilemeziz sultanım. Ne var ki efendimiz haz-

retlerinin kendileri buyuranda, kula olmazlanmak yasaktır.

- Çok mu yoruldular?

- Düşünceli ve dahi azbiraz da sıkkın görünmektelerdi. Türkmen, kabalığından beklenir patavatsızlıkla efendimizin canını sıktı bildiğince.

- Canlarının sıkılacağını bile bile neden kabullenir böyle işleri... Damadımız ve dahi birinci vezirimiz Rüstem, efendimizin sağlığı üstüne titremekte ... Kul içre elinde geleni esirgememeye yeminli... O gençtir. Hem de devlet işlerini pek güzelce yerine getirmekte, haceti olan da, hücceti olan da onunla konuşsa ya!..

- Biz de bunu önerelim, dedik. Efendimiz istemezlendi Sultanım!.. Alkaevli beyi sıradan kul değil imiş! Sonunda üzülen ve dahi sıkılan olduktan öte, beyliğinin anlamı ne? Biz bunca eğitimli iken kendimizi tutmayıp kaç kez şamarlamak, kaç kez hançerlemek geçti içimizden. Ne var ki, efendimizin hoşgörüsü ve dahi sabrı kararı şaşırtmadı dersek yanılırız... Göçebe çobanını, bir yüce hakan gibi hoşlayıp, ağırladı... Onca büyük kral, onca imparator, büyük vezir paşamızın eteğine yüz sürdüklerinde onurlamakta iken, yanıbaşlarına oturtup, omuzundan öptüler yine alınmadı, anlamadı ve dahi canını sıkmaktan sakınmadı kaba Türk!.. Gayri efendimiz size emanet sultanım... Nerdeyse gelirler. Yorgunluklarını bilirseniz, dinlendirmenin yollarını da hazık elleriniz, tutkun yüreğinizle tezden bulursunuz.

- Demek canını sıktılar aslanımın. Demek üzdüler onu... Fitneyi saraylarının içine değin sokarak, yüreğini bunalttılar... Alacakları olsun... Fitnenin başının nice bir koparılacağını biliriz... Bir nice zahmetse, tez varıp Rüstemimizi çağrır mısınız?

- Buyruğunuz zahmet değil, ziynettir Sultanım, diye eğilip selamlayarak geriledi Ağa...

Hurrem, ardından birkaç adım atarak, parmağından çıkardığı zafir yüzüğü avucuna sıkıştırdı;

- Gönüllü hizmetinizin karşılığı olmaz. Bunu bizden bir hatıra olarak saklayın...

Ağa, avucunda güneşi tutarcasına ışıltılar içinde, hızını daha bir artırdı...

ULAK

ROMAN

Erol TOY

Kuzgunlar ve Leşler

Erol Toy'un ilgi gören kitabı, Osmanlı İmparatorluğu'nun 16. ve 17. yüzyılda Celali İsyanları'nı bastırışını; din devleti ile töre devletinin hesaplaşmasını, yani Türkmen'in kendi devleti tarafından hazin bir şekilde kıyımının hazin öyküsüdür. Bugünü anlamak için, tarihi anlamak üzerine kurulu kitap edebiyatımızın temel taşlarından biridir.

"Karamsarlık!.. Yok yavrum. Karamsarlık bizden ıraktır. Neden dersen, yaşamaya gücümüz yetmektedir. Gücünden güvensiz olan yılgındır. Ancak umudunu yitirmişlere yaraşır karamsarlık. Biz öyle değiliz. Bak, dün niceydik? Nice sevinçli bitirdik günü?.. Konuklanmak onuruna nice kavuştuk tekinlik kazanarak? Ve nice güçlüyüz bu güne başlarken? Bir düşün..." (Kitaptan)

facebook.com/ulakyayincilik
twitter.com/ulakyayincilik
Online Satış Sitesi
www.dogukitabevi.com